Il Renouard descrive questa edizione come dell' anno 1575. Ve ne sono degli esemplari con quella data; ma si vede che esso non conobbe quelli colla data del 1574, al qual anno appartiene la edizione; e la creduta del 1575 non è altra da questa, ma soltanto se n' è cangiata la data nel frontispizio. Ma lo stesso Renouard (ed.e 1836) anche dell'esemplare da lui descritto dice che dopo l'indice vi è altro titolo colla data 1574. In questo esemplare questo secondo titolo non si vede. ??

[R. 1.a ed. To. Tu. p. 101 n. 4; e p. 103 n. 9]

M. TVLLII. CICERONIS EPISTOLAE FAMILIARES, DICTAE

Scholia Pauli Manutij, nuper aucta.

Et quae sequens pagina ostendet.

MAXIMILIANI. II

EX. PRIVILEGIO



IMP. CAES. AVG.



VENETIIS. ∞ D LXXIV.

In aedibus Manutianis.

CVM. PRIVILEGIO

Interpretationes, ac similitudines
locorum, in margine.
Verba Graeca, Latinis expressa.
Index rerũ, & uerborũ locupletissimus.

AD
MATTHAEVM. SENAREGAM
AMBROSII. FILIVM
IN. EPISTOLAS. CICERONIS
QVAE. FAMILIARES
VOCANTVR
PAVLI. MANVTII
PRAEFATIO

TVONE, Matthaee Senarega, an meo dicã felici contigiſſe fato ut, relicto Louanienſi celeberrimo gymnaſio, quo, tãquam ad mercatum bonarũ artium, uirtutis, & eloquẽtiae comparandae cauſſa cõceſſeras, Venetias te hoc potiſſimũ nomine conutuleris, quod noſtri, ut ipſe dicere ſolitus es, uidendi, & cognoſcẽdi mira quaedam te cupiditas incenderat? tu quidem, ſi tuum ſenſum attẽdo, uis me hoc tribuere fortunae tuae. nam quod ita euenerit, non modo ut ad amicitiam, & cõſuetudinem, uerum etiam ad conuictum, & cõtuberniũ meũ tibi aditus patuerit; in eo, quaſi tibi quiddam expetendum cõtigerit, ipſe tibi

gratulari plurimum solitus es. de quo, nō est meū statuere, uere ne sentias, an secus. ta illud meum est, paucis ostēdere, cur tu contra mihi carissimus, iucundissimusq. sis, &, quod nunc in meis aedibus mecum habites, mecumq. uiuas, in eo ego quoq; meae felicitatis aliquid agnoscam. nam si tu ita de me sentis honorifice, quod iudicio mouearis: aequū est mihi a te cōcedi, ut ego de te nō minus uere, quā tu de me, iudicare possim. sin istam tibi de me opinionē peperit humanitas: me quoque nō solum natura, sed ipsa iam ratio docuit, praeclarum esse humanitate excellere. itaque do me libenter in eā partem, ut homines officijs colam, laudibus exornem, re, si opus est, pro mea tenuitate sustentē. Sed me hercule ego de te, mi Matthaee, a uero animi mei sensu iudico: nihil me gratia, nihil afficit ambitio. Primū, cum aliquoties mei salutādi caussa domū meam uenisses, pellexisti me in amorē tui comitate morū, & lenitate sermonis: deinde, quod iā non tibi modo, uerum & alijs petentibus negaueram, atque excluseram, ut ego te domo reciperem, eloquentiaeq. studijs erudirem, multis precibus usus peruicisti. Nec mihi tamen, quod tibi, meorum sermonū cupiditate flagranti, meāq. dome-

sticam

sticam cōsuetudinē petenti, satisfecerim, adhuc uenit in mētē paenitere. quin, quo plus ad nostrum couuictum accedit tēporis, eo maiorem e tuis moribus, tuisq. studijs haurio suauitatem. non enim tā hoc in te laudo, quod certe in adolescēte summa laude dignum est; quod a studio doctrinae non te suis illecebris uoluptas, nō cōmodum, ne ipsa quidem ualetudinis ratio deducit; quam illud & admiror, & praedicare satis pro dignitate nō possum, quod in tuis cogitationibus haec tibi prima est, & antiquissima; ut Deum optimum maximū, a quo uno, quae uere bona sunt, emanant omnia, humanis rebus, quae fluxae nimis, infirmaeq. sunt, longe omnibus anteponas. Perge adolescens optime in hoc praeclaro diuinoq. sensu. haec est omniū rerum una nobilissima, una, mihi crede, quae omnium philosophorū scientias, una, quae omniū regum opes facile uincat. Quare tu quidē oblecta te, quod facis, eloquētiae studio; ī qua, quomodo principia se dāt, futurū auguror, ut breui superiorē neminem, aliquādo ne parem quidē habeas. sed illud stet in primis, neque umquā excidat, omniū uirtutum pietatem in Deū esse fundamētum. ac uide, quod inde tibi bona fluant.

Primum tuae ſaluti conſulueris egregie. animi ſalutem appello, nō corporis. decet enim nos aeternam potius illā uitam, omni felicitate circumfluentem, quā hanc, quae temporum ſpatijs definitur, miſerijs numquam uacantem, cogitare. deinde patrem tuum, qui, ut audio de multis, atque etiam de te ipſo, humanam prudentiam prae diuina religione nihil eſſe putat, incredibili uoluptate, laetitiaq. perfundes. cui quantū debeas, non ex eo ſolum intellige, quod pater eſt; ſed quod is pater, qui te filium uult eſſe inter tuos ciues omni re florentē, atque honoratum; qui te conſilijs a puero ſapiētiſſimis erudiuit; qui te ſuo exemplo, ſuis optimis inſtitutis, ac factis ad laudem quotidie uocat. Tali patri, tam probo, tam tui amanti, tam libenter ſuas omnes curas in te cōſumenti, curare debes, ut id, quod reliquum eſt uitae, per te ſit iucundiſſimum. quod ita conſequeris, ſi ſtatueris, quibus artibus ideo nunc operam das, ut aliquādo ceteris hominibus elegantia ſermonis, & ſcientia rerum antecellas, earum artium infirmā eſſe gloriam, niſi perpetuo erga ſummum Deum amore, ſtudioq. fulciatur. Mihi quidem, cui tu cariſſimus eſſe aut uis, aut certe ita uideris uelle, ut mihi perſuadeas, magis

ulla

ulla re placere non poteris, quam si te in eo, quod instituisti, uitae, innocenter & cum uirtute degendae studio constãtem, tuiq. simillimum uidero. Et, ut iam nunc intelligas, quos in animis hominum amoris igniculos uera uirtus accēdat; scis quinctum abhinc mensem mihi tecum nihil fuisse; te mihi numquam uisum, ignotã mihi tuam faciem, obscurum nomen. nunc, apud me quo loco sis, intelligere te puto. paucissimis diebus ex conuictu cõsuetudo, ex consuetudine amor, ex amore familiaritas exorta. itaq. tecum & saepissime sum, quod sub ijsdē tectis necesse est, & admodum iucunde, quod ea, quae in tuis moribus elucet, probitate consequeris. Et quoniam is ego sum, qui, quo me uoluntas ducat a ratione profecta, eo libēter sequar; gessi morem animo meo, tacite hortanti, ut hanc meam ad te amandũ propensionē nõ modo tibi, sed, quatenus quidem per me liceat, reliquis etiã hominibus illustri aliquo officio ac munere declararē. cũq tulisset casus, ut hoc tempore Ciceronis epistolae familiares, eae, quas tu iam legendo & peruolutando triuisti, denuo typis, ut nunc loquimur, essent imprimendae: peropportuna ad id, quod uolebam, uisa res est. nam, hũc librum si cum

tui nominis inſcriptione peruulgarẽ, putaui me facere quiddam, quod utrique noſtrum aeque conueniret; tibi, quia ex his primum Ciceronis epiſtolis ad Latinae orationis elegantiam informamur, ex his primus eloquentiae quaſi ſuccus, qui qualis initio fuerit, permagni intereſt, ebibitur; mihi, quia cum hic liber omnium fere uerſetur inter manus, circũferet, id quod ego cupio, tuum nomen, & meum de te iudicium, meamq. ſpẽ quã plurimis oſtendet: quorum alterum eſt eiuſmodi, ut ego tibi nunc ex aequalibus tuis neminem in ullo genere laudis anteponam: altera, cum aetate proceſſeris, ea mihi de te pollicetur, quae ſi euenerint, (omnium autem rerum euentus in Deo poſitus eſt) uir eris inter uiros maximus, & habebit a te familia tua memoriam nominis ſempiternam, patria uero exẽplum in ciuitate uirtutis excolẽdae praeclariſſimum. ∞ D L I V. menſe Maio.

SAEPE rogatus a te, quid sentirem de ijs notatiunculis, ut appellant, quas hominum eruditorum falso, ut opinor, nomine in harum epistolarum margine adscriptas uidemus; respondi demum id, quod res erat, leues omnino, minimeq. dignas, quae legerentur, mihi uideri. tum tu, Cur igitur ipse, his, quae tibi non probantur, deletis, eas, quae plus habeant ponderis, quarumq. nos utilitas ad legendum alliciat, aliquando non reponis? debes tu quidem hoc non iam nostra caussa solum, sed filioli quoque tui Aldi; qui, qua aetate nunc est, iam harum epistolarum libros te auctore in manibus coeperit habere: si modo stas in eo, quod te saepe confirmantem audiuimus, hoc primum Ciceronis libro puerilem aetatem ad eloquētiam esse informandam. Victus sum, Matthaee, tuo studio, iniecta praesertim de filio mentione; quem ijsdem, quibus nos, itineribus ire uolumus. itaque, dum huic rei inseruirem, dies aliquot maiorum rerum occupationibus surripui: notaui cum alia paucis uerbis in margine, quae fusius fortasse tractata in uulgatis commentarijs reperientur; in quo placuit studiosorum commodo breuitate consulere; tum, ut arbitror, nonnulla, quae partim aliqua in legendo utilitas, partim nouitas ipsa commendabit. quod si ita erit: optimarum litterarum studiosis gratulabor;

bor; tibi, qui me, diu recusantem, ad hoc, quidquid operis fuit, impulisti, quasi de literis, ac dicam etiam de me ipso, bene merito, gratias habebo. publicum enim beneficium semper cum meo beneficio coniunctum esse duxi. Venetijs,

ꝏ Ↄ L I I X. *mense Iunio.*

Epistolae, *quas Familiares uocant, scriptae sunt omnes post cõsulatum, ante exsilium, in exsilio, post exsilium: ante exsilium quinque, prima omnium, quae, Pompeio Magno, inscribitur; altera Q. Metelli Celeris ad Ciceronem; tertia Ciceronis ad eum; quarta ad C. Antonium; quincta ad P. Sextium; quae libro* v. *omnes leguntur: in exsilio, ad Terentiam uxorem quinque lib.* XIV. *post exsilium reliquae omnes. Ad Lentulum lib.* I. *diuersis temporibus, idest toto triennio scriptae sunt; sex quidem primae, gerentibus consulatum Marcellino, & Philippo; septima, & octaua, Pompeio, & Crasso; nona, Domitio, & Appio: quod ex earum argumentis, & obseruatione cognoscitur historiae.*

CICERONIS. EPISTOLARVM AD. LENTVLVM. LIBER. I

ARGVMENTVM. EPISTOLAE

P. Cornelio Lentulo Spintheri, gentis patriciae, Ciliciam proconsulari imperio administranti, scribit Cicero de officio suo erga ipsum, in curanda regis Ptolemaei reductione: deinde, quia rem non perficiat, excusationem affert. est autem excusatio multiplex; & quia rex ipse a Pompeio restitui cupiat; & quia Pompeius idem cupere uideatur; & quia consulares totam rem odio habeant; postremo, quia ipse, cum Lentulo debeat, auctoritatis in caussa regia non satis habeat.



M. Cicero s. d. P. Lentulo procos. I

EGO, *omni officio, ac potius*pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus, mihi ipse numquã satisfacio. tanta enim magnitudo est tuorũ erga me meritorum; ut, quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti, ego, quia non idem in tua caussa efficio, uitã mihi esse acerbã putẽ. In caussa haec sunt.*Hammonius, regis legatus, aperte pecunia nos oppugnat. res agitur per eosdem*creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. regis caussa, si qui sunt, qui uelint, qui pauci sunt; omnes rem ad Pompeium deferri uolunt. senatus religionis calumniam, non religione, sed maleuolentia, & illius regiae largitionis inuidia, comprobat. Pompeium & hortari, & orare, & iam liberius accusare, & monere, ut magnam infamiam*fugiat, non desistimus: sed plane nec precibus nostris, nec admonitionibus* reliquit

pietas erga optime meritos, nõ solum erga Deum, & parentes. epistola 9. huius libri, in principio, & 6. lib. 2.

excusatio rei non perfectae.

a quibus pecuniam & Ptolemaeus, & Rabirius sumpserat, ut Ptolemaeo daret.

ne corruptus a rege uideatur.

*reliquit locum. nam cum in sermone quotidiano, tum in senatu palam sic egit caussam tuam, ut neque*eloquentia maiore quisquam, neque grauitate, nec studio, nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, & amoris erga te sui.*Marcellinum tibi esse iratum scis. is, hac regia caussa excepta, ceteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. quod dat, accipimus: quod instituit referre de*religione, & saepe iam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante idus acta sic est: nam haec idibus mane scripsi. Hortensij, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu: (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S. C. quod te referente*factum est, tibi decernit, ut regem reducas: quod commodo rem facere possis: ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompeium; censet enim etiam ex ijs, qui*cum imperio sunt: Bibulus tres legatos ex ijs, qui priuati sunt. huic assentiuntur reliqui consulares, praeter*Seruilium, qui omnino reduci negat oportere; & Volcatium, qui, Lupo referente, Pompeium decernit; & Afranium, qui assentitur Volcatio: quae res auget suspicionem Pompeij uoluntatis: nam aduertebatur, Pompeij familiares assentire Volcatio. Laboratur uehementer. inclinata res est.*Libonis, & Hypsaei non obscura concursatio, & contentio, omniumq. Pompeij familiarium studium, in eam opinionem*

rem

tria coniungit; quia nec eloquētia sine grauitate multum posset, nec sine studio grauitas.

hic erat ex iis, qui regem restitui nolebant.

parendum esse religioni, quae uetebat regem cum exercitu reduci.

ep.7. dixit: Quēadmodum senatus initio censuit.

uide Festum.

Isauricum, consularem, & triūphalem.

opinor, tribuni pl. hoc enim de Hypsaeo tradit Dio lib. 39.

*rem adduxerunt, ut Pompeius cupere uideatur. cui qui nolunt, ijdem tibi quod eum ornasti, non sunt*amici. Nos in caussa auctoritatem eo minorē habemus, quod tibi debemus. gratiam autem nostram exstinguit hominum suspicio, quod Pompeio se gratificari putant. Vt in rebus multo antè, quā profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeij clam exulceratis, deinde palam a consularibus exagitatis, & in summam inuidiā adductis, ita uersamur. nostram fidem omnes, amorem tui absentis praesentisq. cognoscent. si *esset in ijs fides, in quibus summa esse debebat; non laboraremus. Vale.*

ep. 2. l. 2. ad Q. fratrem.

paullatim Lentulo regis restituendi spem praecidit.

rei difficultatē ostendit.

propter apertā regis largitionem.

ita se excusat, ut culpam in alios reijciat.

ARGVMENTVM. Scribit, quid actum sit in senatu de caussa regia. ostendit, de Pompeio se bene sperare, ab eius familiaribus timere: tribuni pl. ne quid moliri contra possint prouisum esse.

Cicero S. D. Lentulo. 2

IDIBVS *Ian. in senatu nihil est confectum: propterea quod dies magna ex parte consumptus est altercatione*Lentuli consulis, et Caninij tribuni pl. eo die nos quoque multa uerba fecimus, maximeq. uisi sumus senatū cōmemoratione tuae uolūtatis erga illum ordinē cōmouere. itaque postridie placuit. ut breuiter sententias diceremus. uidebatur enim*reconciliata nobis uoluntas senatus esse: quod tū dicēdo, tū singulis appellandis, rogandisq. perspexeram. itaque, cum sententia prima*Bibuli pronunciata esset, ut tres legati regem reducerent; secunda Hortensij, ut tu sine exercitu reduceres;*

hic est Cn. Coenelius Lētulus Marcellinus.

alienata iā ob regiā largitionem.

iure trium consularium sententiae primū pronūciatae sunt.

*tertia Volcatij, ut Pompeius reduceret: postulatum est, ut Bibuli sententia diuideretur. quatenus de*religione dicebat; cuiq. rei iam obsisti non poterat, Bibulo assensum est. de tribus legatis, frequẽtes ierunt in*alia omnia. Proxima erat Hortensij sententia, cui Lupus tribunus pl. quod ipse de Põpeio retulisset, intendere coepit, ante se oportere discessionem facere, quam consules. eius orationi uehementer ab omnibus reclamatum est: erat enim & iniqua, & noua. consules neque concedebant, neque ualde repugnabant: diem consumi uolebant: id quod est factum: perspiciebant enim in Hortensij sententiam*multis partibus plures ituros: quamquam aperte Volcatio assentirentur. multi rogabantur, atque id ipsum consulibus inuitis: nam Bibuli sententiam ualere cupierunt. Hac controuersia usque ad noctem ducta, senatus est dimissus; & ego eo die casu apud Pompeiũ cenaui: nactusq. tempus hoc magis idoneum, quam umquam antea, quod post*tuum discessum is dies honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sum cum illo locutus, ut mihi uiderer animum hominis ab omnĩ alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendã transducere.*quem ego ipsum cum audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis: cum autem eius familiares omnium ordinũ uideo, perspicio id, quod iam omnibus est apertum, totã rem istam iampridem a certis hominibus, non inuito rege ipso, consiliarijsq. eius, esse corruptam. Haec scripsi ad*

quae uetebat rege cum exercitu restitui. uide scholia.

id est, multo plures. uide scholia.

fuerat Lentulus in Ciliciam proconsul.

excusat Pompeium de se bene meritum, & culpam confert in eius familiares.

*XVI. Kal. Feb. ante lucem. eo die senatus erat futurus. nos in senatu, quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate, retinebimus. Quod ad *popularem rationem attinet, hoc uidemur esse consecuti, ut ne quid agi cum populo aut saluis auspicijs, aut saluis legibus, aut denique sine ui possit. De his rebus pridie, quam haec scripsi, senatus auctoritas grauissima intercesserat: cui cum* Cato, & * Caninius intercessissent, tamen est perscripta. eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: &, ut quam rectissime agantur, omni mea* cura, opera, diligentia, gratia prouidebo. Vale.

altero post idus die: cũ Ianuarius haberet tãtum xxix. dies.

timebat a tribunis pl.

hi erant tribuni pl. Lentulo infensi.

ep. 14. l. 4. & 15 & 14. 16

ARG. Commendat A. Trebonium, amicum suum, splendidum equitem Romanum. Huius autem generis epistolarum quattuor partes solent esse; ut amicum nostrum ostendamus eum, quem commendamus; ut bonum uirum, & dignum qui commendetur; ut aequitatem rei, de qua scribimus; denique ut beneficij memorem futurum, simulq. nos ipsos signi ficemus. quae in hac epistola non plane omnia sunt expressa.

Cicero s. d. Lentulo. 3

A.* Trebonio, qui in tua prouincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor ualde familiariter. is cum antea semper, & suo* splendore, & nostra, ceterorumque amicorum commendatione, gratissimus in prouincia fuit: tum hoc tempore, propter tuum in me amorem, nostramq. necessitudinem, uehementer confidit, his meis litteris se apud te gratiosum fore. quae ne spes eum fallat, uehementer te rogo: commendoq.

ex equestri ordine.

diuitias, & liberalitatẽ significat. ep. 26. l. 12.

*mendoq. tibi eius omnia negotia, libertos, procura-tores, *familiam, in primisque, quae T. *Ampius de eius re decreuerit, ea comprobes; omnibusq. rebus eum ita tractes, ut intelligat nostram commendationem non uulgarem fuisse. Vale.*

seruos. ep. 29. lib. 12. forte is est, ad quē scribit ep. 12. lib. 6. & de quo epist. 29 l. 10. & ad Att. xj. l. 8.

ARG. Laudat officium suum. tum subiungit de calumnijs aduersariorum; per quos steterit, quo minus res conficeretur. a senatu ostendit se bene sperare, sed eum habitum iri nō nisi post multos dies. uim timet, postremo loco, senatum, & populum bene sentire de Lentulo, significat.

Cicero S. D. Lentulo. 4

A D XVI. *Kal. Febr. cum in senatu pulcherrime staremus, quod iam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie eius diei fregeramus; unumq. certamen esset relictum, *sententia Volcatij; res ab aduersarijs nostris extracta est uarijs calumnijs. caussam enim, frequenti senatu, in magna *uarietate, magnaq. inuidia eorum, qui a te caussam regiam alio transferebant, obtinebamus. eo die acerbum habuimus *Curionem, Bibulum multo iustiorem, paene etiam amicum. Caninius, & Cato negarunt se legem ullam ante *comitia esse laturos. senatus haberi ante Kal. Febr. per legem *Pupiam, id quod scis, non potest, neque mēse Febr. toto, nisi perfectis, aut reiectis legationibus. haec tamē opinio est populi R. a tuis inuidis, atque obtrectatoribus nomen *inductum fictae religionis, non tā ut te impedirent, quā ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam uellet ire. dignitatis autem tuae, nemo est, quin existimet habitam esse ratio-*

ut Pōpeius regē reduceret.

sententiarum.

consularem, & triumphalem.

quae habebantur Sextili mēse.

de comitialibus diebus. ep. 2. & 12. l. 2. ad Q. fr.

cum dicerent, sibyllae uersibus regis reductionem uetari. Dio l. 39.

nem

nem ab senatu. nemo est enim qui nesciat, quo minus discessio fieret, per* aduersarios tuos esse factum. qui* nunc populi R. nomine, re autem uera sceleratissimo latrocinio, si qua conabũtur agere: satis prouisum est, ut ne quid saluis auspicijs, aut legibus, aut iam sine ui agere possint.* Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum iniuria scribendum mihi esse arbitror. quid enim aut me ostẽtem, qui, si uitam pro tua dignitate profundam, nullam partem uidear tuorum meritorum assecutus; aut de aliorum iniurijs querar, quod sine summo dolore facere non possum? ego tibi a ui, hac praesertim imbecillitate* magistratuum, praestare nihil possum: ui excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi R. summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

a quibus extracta res est uariis calumniis.

his comitialib. dieb'. ep. 2. li. 2 ad Q. fr.

artificiose suũ officium extollit, & aliorũ iniuria insectatur.

qui si fortes essent uim prohibere possent.

ARG. Semper exorditur a commemoratione officij sui. subiungit de Catonis tribuni pl. lege promulgata, ut Lentulus de Cilicia reuocaretur. caussam regiam a Pompeio depositam significat, quo maiorem spem habere Lentulus debeat.

Cicero S. D. Lentulum. 5

TAMETSI nihil mihi fuit optatius, quã ut primũ abs te ipso, deinde a ceteris omnibus quã gratissimus erga te esse cognoscerer: tamẽ afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectionem consecuta esse, ut & meam, & ceterorum erga te fidem, et beneuolentiam absens* experirere. Te autem uidere, & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quam ego in mea salute sum expertus, ex tuis litteris intellexi. Nos

in caussa regia & in Catonis iniuria.

quia negauerat Cato se legem illam ante cōmitia laturum.

grauius enim est eripi nobis, quod habem⁹, quam nō dari, quod cupimus.

*cum maxime consilio, studio, labore, gratia de caussa regia niteremur; * subito exorta est nefaria Catonis ꝓmulgatio, quae nostra studia impediret, & animos a * minore cura ad summū timorē trāsduceret. sed tamen in eiusmodi rerum perturbatione quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis, quam perfidiam, timemus, & Catoni quidem, quoquo modo se res habet, profecto resistimus. De Alexandrina re, caussaq. regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisq. praesentibus cumulate satisfacturum. sed uereor, ne aut * eripiatur nobis, aut deseratur: quorum utrum minus uelim, non facile possum existimare. sed, si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat: ut neque iacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad * eum deferri, ad quem prope iam delatum esse existimatur. a nobis agentur omnia diligenter: ut neque, si quid obtineri poterit, non contendamus; nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur. * Tuae sapientiae, magnitudinisq. animi est, omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in uirtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua grauitate positam existimare; si quid ex iis rebus, quas tibi * fortuna elargita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi, quam tibi, futurum. A me * nullum tempus praetermittitur de tuis rebus et agendi, & cogitandi; utorq. ad omnia Q. Selicio: neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque*

ut uel alius restituat. uel, tota re abiecta. restituat nemo.

Pompeium significat.

cōsolatur Lentulum, re paene desperata.

animi enim bona eripi nō possunt.

sic ep. 1. lib. xij.

fide

fide maiore esse iudico, neque amantiorem tui.

HIC *quae agantur, quaeq. acta sint, ea te & litteris multorum, et nuncijs cognoscere arbitror: quae autem posita sunt in coniectura, quaeq. mihi uidentur fore, ea puto tibi a me scribi oportere. Postea quam Pompeius apud* populum ad. VIII. id. Febr. cum pro Milone diceret, clamore, conuicioq. iactatus est, in senatuq. a Catone asperc, & acerbe, nimium magno silentio, est accusatus; uisus est mihi uehementer esse perturbatus. itaque Alexandrina caussa, quae nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandẽ religionem dari alteri non potest) uidetur ab illo plane esse deposita. nunc id speramus, idq. molimur: ut, cum rex intelligat sese, id quod cogitabat, ut a Pompeio reducatur, assequi non posse, et, nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abiectũ fore,* proficiscatur ad te. quod sine ulla dubitatione, si Pompeius paullum modo ostenderit sibi placere, faciet. sed nosti hominis* tarditatem, & taciturnitatem. nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, praetermittimus. ceteris iniurijs, quae propositae sunt a Catone, facile, ut spero,* resistemus. amicũ ex consularibus neminẽ tibi esse uideo praeter Hortẽsium, & Lucullum. ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulãter irati. tu fac animo forti, magnoq. sis; speresq. fore, ut, fracto impetu* leuissimi hominis, tuã pristinam dignitatem, & gloriam consequare. Vale.*

non dubiũ est, hoc esse principium alterius epistolae, cũ supra regem dicat ad Pompeium esse delatum, infra uero a Pompeio rem depositam. ep. 3. l. 2. ad fr.

de te uno cogitet.

non statim solebat Pompeius ostendere, quid uellet. ep. 4. l. 8.

inuento tribuno pl. qui legi promulgatae intercedat.

Catonis.

ARG. Tota uidetur esse consolatoria epistola. consolatur enim Lentulum ex comparatione temporum suorum; cum, in exsilium pulsus breui tamen & patriam, & dignitatem recuperauit. breuis est epistola, quia Pollio ad Lentulum ibat, omnia narraturus.

Cicero s. d. Lentulo 6

Asiniae gentis. ep.31. lib.10.

quia non praesto quod tu in meis pstitisti.

ep 20.l.9. ep.7 l.3.& 15. l.15.& ult l.1. ad Q.fr.

quorum infide litate laboramus.ep.1.

cum eiectus patria est, bonis publicatis.

malor enim ap paret uirtus in rebus aduersis.

ep.10.l.5.

*Qvae gerantur, accipies ex*Pollione, qui omnibus negotijs non interfuit solum, sed praefuit. Me in summo dolore, quem in*tuis rebus capio, maxime*scilicet consolatur spes, quod ualde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas et consilijs tuorum amicorum, et ipsa die, qua debilitantur cogitationes & inimicorum, &*proditorum. Facile secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem uideo in rebus tuis. nam, etsi minore in re uiolatur tua dignitas, quam*mea salus afflicta sit: tamẽ est tãta similitudo, ut sperẽ te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quae ne tu quidẽ umquã timenda duxisti. sed praesta te eum, qui mihi a teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis es cognitus.*illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum iniuria.*a me omnia summa in te studia, officiaq. exspecta. non fallam opinionem tuam. Vale.*

ARG. Lentuli litteris respõdet: de Alexãdrina re scribit, quid Pompeio, ipsiq. uideatur: ut tamen totum illud cõsilium Lentuli sapientiae permittat. adiungit de Milone, & Clodio, de statu reip de filiae nuptiis.

Cicero s. d. Lentulo procos. 7

Legi tuas litteras; quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quod crebro certior per me fias

de

*de omnibus rebus, & meam erga te beneuolētiam facile perſpicias. quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere neceſſe eſt; ſi uolo is*eſſe, quem tu me eſſe uoluiſti: alterum facio libenter; ut, quoniam interuallo locorum, & * tēporum disiuncti ſumus, per litteras tecum quamſaepiſſime colloquar. quod ſi rarius fiet, quam tu exſpectabis; id erit cauſſae, quod non eius generis meae litterae ſunt, ut eas audeam temere committere. quoties mihi certorum hominū poteſtas erit, quibus recte dem; nō praetermittam. Quod ſcire uis, qua quiſque in te fide ſit, & uoluntate: difficile dictu eſt de ſingulis. unū illud audeo, quod antea tibi ſaepe ſignificaui, nunc quoque, re perſpecta, & cognita, ſcribere: uehementer quoſdam homines, & eos maxime, qui te & maxime*debuerunt, & plurimum iuuare potuerunt, inuidiſſe dignitati tuae: ſimillimamq. in re diſſimili, tui temporis nunc, & *noſtri quondam, fuiſſe rationem: ut, quos tu reip. cauſſa laeſeras, palam te oppugnarent; quorum*auctoritatem, dignitatem, uoluntatemq. defenderas, nō tam memores eſſent uirtutis tuae, quam laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perſcripſi ad te antea, cognoui Hortenſium percupidum tui, ſtudioſum Lucullum, ex magiſtratibus autem L.* Racilium & fide, & animo ſingulari. nā noſtra propugnatio, ac defenſio dignitatis tuae, propter magnitudinem*beneficij tui, fortaſſe pleriſque officij maiorem auctoritatem habere uideatur,*

gratus, pro tuo in me merito.

erat enim annua prouinciarū adminiſtratio: quod ſi longior, extra ordinem.

perfidiā & hic notat. ep. 2. & 5

loquitur de tēpore exſilij ſui.

in cōſulares dictum uidetur.

tribunū pl. ep. 1. & 5. lib. 2. ad Q. fr.

quia te adiuuātē ſum ab exſilio reuocatus.

tur, quam sententiae. praeterea quidem de consularibus nemini possu aut studij erga te, aut officij, aut amici animi esse testis. etenim Pompeium, qui mecum saepissime, non solum a me prouocatus, sed etiam sua* sponte, de te communicare solet, scis temporibus illis non saepe in senatu fuisse. cui quidem litterae tuae, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, periucundae fuerunt. mihi quidem humanitas tua, uel summa potius sapientia, non iucunda solum, sed etiam admirabilis uisa est. uirum enim excellentem, & tibi tua praestanti in eum* liberalitate deuinctum, nonnihil suspicantem propter aliquorum opinionem suae cupiditatis, te ab se abalienatum, illa epistola retinuisti. qui mihi cum semper tuae laudi fauere uisus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore* Caniniano: tum uero, lectis tuis litteris, perspectus est a me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quare ea, quae scribam, sic habeto, me, cum illo re saepe communicata, de illius ad te sententia, atque auctoritate scribere: quoniam S. C. nullum exstat, quo reductio regis Alexādrini tibi adempta sit; eaque, quae de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut ne quis omnino regem reduceret, tantā uim habet, ut magis* iratorū hominum studium, quam constantis senatus consilium, esse uideatur; te posse perspicere, qui Ciliciam, *Cyprumq. teneas, quid efficere, & quid cōsequi possis: &, si res facultatem habitura uideatur,*

idem ep. 5.

in quo beneuolentiam significat.

quia Lentulus eum ornauerat, ut est in ep. 1.

cum Caninius legem ferre uoluit, ut cū duobus legatis Pōpeius regem reduceret. Plutarchus.

ob regis largitionem.

ergo & Cyprus a Ciliciae proconsule regeba

tur, ut Alexādriam, atque Aegyptum tenere possis; esse & tuae & nostri imperij dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexādriam; ut cum eam pace praesidijsq. firmaris, Ptolemaeus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initio censuit; & sine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllae placere dixerunt. Sed haec sententia sic & illi, et nobis probabatur, ut ex euētu homines de tuo consilio existimaturos uideremus: si cecidisset, ut uolumus, & optamus, omnes te & sapienter, & fortiter; sin aliquid esset* offensum, eosdem illos, & cupide, & temere fecisse, dicturos. Quare, quid assequi possis, non tam facile est nobis, quam tibi, cuius prope in cōspectu Aegyptus est, iudicare. nos quidē hoc sentimus: si exploratum tibi sit, posse te illius regni* potiri, non esse cunctandum; sin dubium, non esse conandum. illud tibi affirmo, si rem istam ex sentētia gesseris, fore, ut absens a multis; cū redieris, ab omnibus collaudere. offensionem esse periculosam propter interpositam* auctoritatē, religionemq. uideo. sed ego te ut ad certam laudem adhortor, sic a dimicatione deterreo: redeoq. ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudiciū nō tam ex consilio tuo, quam ex euentu homines esse facturos. Quod si haec ratio rei gerēdae periculosa tibi uidebitur; placebat illud, ut, si rex amicis tuis, qui p prouinciā, atq. im*

tur, cum, a P. Clodio lege lata, esset publicata, ut historia demonstrat.

cum ipse Lentulus consul retulit de rege reducendo, ut ep. I.

offensum esset, si Alexandrinis regem reijcientibus, uentum esset ad arma. ep. 4. lib. 8.

ut Aegyptij Ptolemaeum recipiant.

auctoritas senatus tollebat restitutionem regis, religio sibyllinorum carminum restitui regem cum multitudine uetabat.

perij

ep. 14. lib. 11.

perij tui prouincias ei credidissent, fidem suã praestitisset, & auxilijs eum tuis, & copijs adiuuares: eam esse naturam, & regionem* prouinciae tuae, ut illius reditum uel adiuuando cõfirmares, uel negligendo impedires. In hac ratione quid* res, quid caussa, quid tẽpus ferat, tu facillime, optimeq. perspicies; quid nobis placuisset, ex me potissimũ putaui te scire oportere. Quod mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de leuitate, et imbecillitate Clodij gratularis: minime miramur te* tuis, ut egregiũ artificem, praeclaris operibus laetari. quã quam est incredibilis hominum peruersitas; (grauiori enim uerbo uti non libet) qui nos, quos fauẽdo in cõmuni caussa retinere potuerunt, inuidẽdo abalienauerunt: quorũ maleuolentissimis obtrectationibus nos scito de uetere illa nostra diuturnaq.* sententia prope iã esse depulsos; non nos quidem ut nostrae dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationẽ aliquando etiam salutis. poterat utrumque praeclare, si esset fides, si grauitas in hominibus* cõsularibus: sed tanta est in plerisque leuitas, ut eos non tã constantia in rep. nostra delectet, quam splẽdor offendat. quod eo liberius ad te scribo, quod tu nõ solum temporibus ijs, quae per te sum adeptus, sed iam olim nascenti prope nostrae laudi, dignitati, uirtutiq. praefuisti: simul quod uideo, non, ut antehac putabam, nouitati esse inuisum meae. in te enim, homine omnium* nobilissimo, similia inuidorum uitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus*

Marginal notes:

ex Cilicia enim transiicitur in Aegyptum.

latius patet, quam caussa. caussam autẽ Alexandrinam significat. sic locutus etiam ep. 6. l. 2.

cũ enim per te maxime sim restitutus, haec maxime a te sunt.

cum dignitatis rationem habebamus sine salutis cura.

eosdem carpit ep. 5. & hac ipsa, in principio

non solum genere, quia patricius erat, sed honoribus etiam, ac uirtute.

*pibus facile sunt passi; euolare altius certe noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest, utrum laus imminuatur, an salus deseratur. me meae tamen ne nimis paeniteret, tua uirtute perfectum est. *curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, quam demptum de fortuna uideretur. Te uero *moneo, cum beneficijs tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam a pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare; magnitudinemq. animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperq. amaui, ne umquam inflectas cuiusquam iniuria. magna est hominum opinio de te, magna commendatio *liberalitatis, magna memoria consulatus tui. haec profecto uides quanto expressiora, quantoq. illustriora futura sint, cum aliquantum ex prouincia, atque ex imperio laudis accesserit. quamquam te ita gerere uolo, quae per exercitum, atque imperium gerenda sunt; ut haec multo ante meditere, huc te pares, haec cogites, ad haec te exerceas; sentiasq. id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus intelligas, te facillime posse *obtinere summũ, atque altissimũ gradum ciuitatis. Quae quidẽ mea cohortatio ne tibi inanis, aut sine caussa suscepta uideatur; illa me ratio mouit, ut te ex nostris euentis communibus admonendũ putarẽ; ut considerares in omni reliqua tua uita, quibus *crederes, quos caueres. Quod scribis te uelle scire, qui sit reip. status:*

cum me in patriã restituisti.

timet, ne Lentulus, propter improborũ iniurias, abiiciat reip. curam.

quam aedilis ostenderat. lib. 2. de off. & Val. Max. l. 2. c. 1.

ita eum hortatur, ut multam uelit cautionẽ adhiberi.

tueri, & conseruare. iã enim dixit, Adeptus.

notat amicorũ Lentuli perfidiam.

statuſ: ſumma diſſenſio eſt, ſed contentio diſpar. nam qui plus opibus, armis, potentia ualent, profeciſſe tantum mihi uidentur ſtultitia, & inconſtãtia aduerſariorum, ut iam etiam auctoritate plus ualerent. itaque, perpaucis aduerſantibus, omnia, quae ne per* populum quidem ſine ſeditione ſe aſſequi poſſe arbitrabantur, per ſenatum conſecuti ſunt. nam & ſtipendium Caeſari* decretum eſt, & decẽ legati: &, ne lege Sempronia ſuccederetur, facile perfectũ eſt. quod ego ad te breuius ſcribo, quia me ſtatus hic reip. non delectat: ſcribo tamen, ut te admoneam; quod ipſe litteris omnibus a pueritia deditus, experiendo tamen magis, quã diſcendo, cognoui, tu tuis* rebus integris diſcas, neque ſalutis noſtrae rationem nobis habẽdam eſſe ſine dignitate, neque dignitatis ſine ſalute. * Quod mihi de filia, et de Craſſipede gratularis: agnoſco humanitatẽ tuam: ſperoque, et opto, nobis hãc cõiunctionem uoluptati fore. Lentulum noſtrum, eximia ſpe ſummae uirtutis adoleſcentẽ, cum ceteris artibus, quibus* ſtuduiſti ſemper ipſe, tũ in primis imitatione tui fac erudias. nulla enim erit hac praeſtãtior diſciplina. quẽ nos, & quia tuus, et quia te dignus eſt filius, & quia nos diligit, ſemperq. dilexit, in primis amamus, carumq. habemus. Vale.*

factio Caeſaris & Pompeij, optimatibus aduerſa.

qui maxime Caeſari & Pompeio fauebãt. oratio de prouinc.

lex Sempronia erat, ut annua tantũ eſſet prouinciarũ adminiſtratio. oratio pro domo.

cum ego didicerim in aduerſa fortuna.

filiam ſuã poſt mortem Piſonis Craſſipedi collocauit.

fuit enim litteris inſtructus: uide librum de claris orat.

ARG. Tota eſt epiſtola contra mores immutatos: & hoc non ſine artificio, ut intelligat Lentulus, iam ſibi nihil ſperandum de rege reducendo.

Cicero s. d. Lentulo procos. 8

D e *omnibus rebus, quae ad te pertinent, quid actum,*

*actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex*Emplatorio cognosces; qui non solum interfuit his rebus, sed etiã praefuit, neque ullum officium erga te hominis*amantissimi, prudentissimi, diligentissimi praetermisit. ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quae quales sint, non facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem umquam hac hominum aetate habitura res esse uideatur. ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi praecepisti, & ut me pietas, utilitasq. cogit, me ad*eius rationes adiungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adiungendum putasti. sed te non praeterit, quam sit difficile, sensum in rep. praesertim rectum, et confirmatum, deponere. uerumtamen ipse me conformo ad eius uoluntatẽ, a quo*honeste dissentire non possum. neque id facio, ut forsitan quibusdam uideor, simulatione. tãtum enim animi inductio, et mehercule amor erga Pompeium apud me ualet, ut, quae illi utilia sunt, & quae ille uult, ea mihi omnia iam et recta, & uera uideantur. neque, ut ego arbitror, errarent ne*aduersarij quidem eius, si, cum pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui uel maxime concedant omnes, ut uel ea defendã, quae Pompeius uelit; uel taceam; uel etiam, id quod mihi maxime lubet, ad nostra me studia referam litterarum: quod profecto faciam, si mihi per eiusdẽ ami-*

aut liberti nomen; aut mẽdosum. fortasse. C. Plactorio.

tria requiruntur in curando negotio, amor, prudentia, diligentia.

Pompeium intelligit, qui Lẽtulum adiuuerat in restituendo Cicerone.

cum ei plurimũ debeam.

M. Catonem, Hortensium, & alios intelligit, Pompeij, Caesarisq. potentiam oppugnãtes.

amicitiam licebit. quae enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in rep. *capessenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quã omnibus. nã aut assentiendum est nulla cũ grauitate *paucis; aut frustra dissentiendum. Haec ego ad te ob eã caussam maxime scribo, ut iam *de tua quoque ratione meditere. commutata tota ratio est senatus, iudiciorũ, rei totius publicae: otium nobis exoptandũ est; quod ij, qui potiuntur rerum, praestaturi uidetur; si *quidam homines patientius eorum potentiã ferre potuerint. dignitatem quidem illam consularẽ fortis, & constantis senatoris, nihil est, quod cogitemus: amissa est culpa eorũ, qui a senatu & *ordinem coniunctissimum, et hominẽ clarissimũ abalienarũt. Sed, ut ad ea, quae coniunctiora rebus tuis sunt, reuertar: Pompeium tibi ualde amicum esse cognoui: & eo tu *consule, quantum ego perspicio, omnia, quae uoles, obtinebis. quibus in rebus me ille sibi affixum habebit: neque a me ulla res, quae ad te pertineat, negligetur. neque enim uerebor, ne sim ei molestus: cui iucundũ erit etiam propter id ipsum, quod me esse gratum uidebit. Tu uelim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quae ad te pertineat, quae mihi non carior sit quã meae res omnes. idq. cum sentiam; sedulitate mihimet ipse satisfacere possum; re quidem ipsa ideo mihi *non satisfacio, quod nullam partem tuorum meri-

adminiſtrãda.

contra remp. suae potentiae caussa sentientibus.

de rege reducendo.

maxime autem M. Cato, nimis in rep. seuerus.

de ordine equestri loquitur, & de Pompeio.

cõsul enim erat cũ M. Crasso.

dixit idẽ initio primae epistolae.

*meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratiā consequi possum. Rem te ualde bene gessisse rumor erat. exspectabantur litterae tuae: de quibus eramus iā cum Pompeio locuti: quae si erunt allatae, nostrum studium exstabit in*conueniendis magistratibus, & senatoribus. ceterа, quae ad te pertinebunt, cum etiam plus contenderimus, quam possumus, minus tamen faciemus, quam*debemus. Vale.*

ut supplicationes tibi decernantur.

uincētur enim tuis meritis officia mea. idem aliis uerbis ep. 4. lib. 6. in fine.

ARG. Quaerenti Lentulo, cur cum inimicis in gratiam redierit, caussas exponit consilij sui, & ostendit uelle se rationem tam salutis habere, quam dignitatis, & eorum obsequi uoluntati, a quibus de se optime meritis honeste dissentire nō potest. Pompeium autem maxime significat.

Cicero s. d. Lentulo imp. 9

PERIVCVNDAE *mihi fuerunt litterae tuae: quibus intellexi, te perspicere meā in te pietatem: quid enim dicam, beneuolētiam? cum illud ipsum grauissimū,*et sanctissimū nomen pietatis leuius mihi meritis erga me tuis esse uideatur. Quod aūt grata tibi mea erga te studia scribis esse: facis tu quidem*abundantia quadā amoris, ut etiā grata sint ea, quae praetermitti sine nefario scelere non possunt: tibi autē multo notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc tēpore omni, quo se iuncti fuimus, et una, et Romae fuissemus. nā in eo ipso, quod te ostēdis esse facturum, quodq. et in primis potes et ego a te uehemēter exspecto, in sentētijs senatorijs, et in omni actione, atque administratione reip. floruissemus. de qua ostendam equidem paullo post, qui sit meus sensus, et status: et rescribam*

proprie enim erga deos usurpatur. ep. 1.

disce, quod sit officiū boni uiri. sua enim erga Lentulū bene meritū studia non modo non extollit, sed quasi dissimulat.

In consiliis capiendis.

bā tibi ad ea, quae quaeris. sed certe & ego te* auctore amicissimo, ac sapientissimo, & tu me consi-

modesta sui met laudatio.

liario fortasse non* imperitissimo, fideli quidem, & beneuolo certe, usus esses. quamquam tua quidem

ab exercitu post uictoriam appellatum. uide ep.10. lib.2.

caussa, te esse* imperatorem, prouinciamq. bene gestis rebus cū exercitu uictore obtinere, ut debeo, laetor. sed certe, qui tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, et praestātiores praesens capere potuisses. in eis uero ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationē

quod a te consule sum restitutus.

salutis meae, partim inuidere propter illius* actionis amplitudinem, & gloriā, mirificum me tibi comitem praebuissem. quamquam ille perennis inimicus amicorū suorū, qui tuis maximis beneficijs ornatus, in te potissimum fractam illā, & debili-

quod in illum nos facere oportuit, fecit ipsemet.

tatam uim suam contulit, *nostrā uicem ultus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum nō modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Tē autem etsi mallem in meis rebus expertum, quā etiā in tuis:

contra, in uoluptate doleo, epist 21.l.15.

idem significat ep.6. & 7.

tamē* in molestia gaudeo, eādem fidem cognoscere hominum non ita magna mercede, quam ego* maximo dolore cognoram. de qua ratione tota iā uidetur mihi exponendi tēpus dari, ut tibi rescribam ad ea, quae quaeris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Caesare, & cū Appio esse

per Cn. Pompeium: cuius filio Appij filia nupserat.

in* gratia: teq. id non reprehendere adscribis. Vatinium autē, scire te uelle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim. quod tibi ut planius

nius exponam, altius paullo rationem meorum con
*ſiliorum repetam, neceſſe eſt. Ego*me, Lentule, ini-*
tio rerũ, atque actionum tuarum, non ſolum meis,
ſed etiam reip. reſtitutum putabam: & , quoniam
*tibi incredibilem*quendam amorem, et omnia in te*
ipſum ſumma, ac ſingularia ſtudia deberem, reip.
quae te in me reſtituendo multum adiuuiſſet, eum
certe me animũ merito ipſius debere arbitrabar,
quem antea tantummodo communi officio ciuium,
non aliquo erga me ſingulari beneficio, debitum
praeſtitiſſem. Hac me mente fuiſſe, & ſenatus ex
*me te conſule*audiuit, & tu in noſtris ſermonibus,*
collocutionibusq. ipſe uidiſti. etſi iam primis tẽpo
ribus illis, multis rebus meus offendebatur ani-
mus; cũ, te agente de reliqua noſtra dignitate, aut
occulta nõ nullorum odia, aut obſcura in me ſtudia
cernebam. nã neque de monumentis meis ab ijs ad
*iutus*es, a quibus debuiſti, neque de ui nefaria,*
qua cũ fratre erã domo expulſus: neque hercule in
ijs ipſis rebus, quae quãquã erant mihi propter rei
familiaris naufragia neceſſariae, tamen a me mini
mi putabantur, in meis damnis ex auctoritate ſena
tus reſarciendis eã uoluntatem, quam exſpectarã,
*praeſtiterunt. Quae cum*uiderem; (neque enim*
erant obſcura) nõ tamen tam acerba mihi haec ac-
*cidebant, quam erant*illa grata, quae fecerant.*
itaque, quamquam & Pompeio plurimũ, te qui-
dem ipſo praedicatore, ac teſte, debebã; & cũ non
ſolum beneficio, ſed amore etiã, & perpetuo quo-

C dam

narratio alte repetita, ut inconſtantiae crimẽ a ſe depellat.

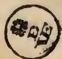
quaſi dicat, quem tibi ſatis explicare non poſſum.

poſtea quam reſtitutus a te ſum, eo ipſo anno.

de domo recuperanda.

eadem uerba in oratione pro Sextio.

cum te in me reſtituendo adiuuerunt.



*dam iudicio meo diligebam: tamen, non reputans quid ille uellet, in omnibus meis sententijs de rep. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pompeio, cum, ut*laudaret P. Sextium, introijsset in urbẽ; dixissetq. testis Vatinius, me fortuna, & felicitate C. Caesaris cõmotum illi amicum esse coepisse; dixi, me eam*Bibuli fortunam, quam ille afflictã putaret, omnium triumphis, uictorijsq. anteferre; dixiq. eodem teste alio loco, eosdem esse, qui Bibulũ exire domo prohibuissent, et qui me coegissent. tota uero interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius*tribunatus: in quo omnia dicta sunt libertate, animoq. maximo de ui, de auspicijs, de donatione regnorum. neque uero hac in caussa modo, sed cõstanter saepe in senatu. quin etiã, Marcellino, & Philippo cos. nonis Apr. mihi est senatus assensus, ut de*agro Campano, frequenti senatu, idibus Maij referretur. num potui magis in arcem illius caussae inuadere, aut magis obliuisci*temporũ meorum, & meminisse actionum? hac a me sentẽtia dicta, magnus animorum motus est factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum numquam putaram. nam, hoc s. c. in meam sententiam facto, Pompeius, cum nihil mibi ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, et in Africam profectus est: eoq. itinere*Lucam ad Caesarem uenit: ubi multa de mea sententia questus est Caesar, quippe, qui etiã Rauennae Crassum ante uidisset, ab eoq. in me esset incensus, sane moleste Pom-*

in iudicio, cum Sextius de ui accusatus caussam diceret.

Bibulus enim, armorum metu domo inclusus, consul fuerat titulote-nus.

tribunus fuerat Vatinius cõsule Caesare.

diuidendo. ep. 10. lib. 8. & 20. lib. XI.

tẽpora pro calamitatibus, & hic & alibi nõ semel usurpantur.

prouinciae Galliae, cui praeerat Caesar, initium erant coloniae duae, Luca ad inferum

Pompeium id ferre cōstabat: quod ego cum audissem ex alijs, maxime ex meo fratre cognoui. quem cum in Sardinia Pompeius paucis post diebus, quā Luca discesserat, conuenisset; Te, inquit, ipsum cupio: nihil opportunius potuit accidere: nisi cū Marco fratre diligenter egeris; dependēdū tibi est quod mihi pro illo spopōdisti. quid multa? questus est grauiter: sua merita cōmemorauit: quid egisset saepissime de actis Caesaris cum ipso ipso fratre, quidq. sibi is de me recepisset, in memoriā redegit: seque, quae* de mea salute egisset, uolūtate Caesaris egisse ipsum meum fratrē testatus est: cuius caussam, dignitatemq. mihi ut commendaret, rogauit; ut cā ne oppugnarē, si nollem, aut non possem tueri. Haec cum ad me frater pertulisset; & cum ante tamen Pompeius ad me cū mandatis Vibullium misisset, *ut integrum mihi de caussa Campana ad suū reditum reseruarem: collegi ipse me, & cū ipsa quasi rep. sum collocutus; ut mihi tam multa pro se perpesso, atque perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremq. in bene meritos animum, fidemq. fratris mei praestarem; eumque, quem bonum ciuē semper habuisset, *bonū uirum esse pateretur. In illis autē meis actionibus, sententiisq. omnibus, quae* Pompeium uidebantur offendere, certorū hominum, quos iam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cum illa sentirent in rep. quae ego agebā, semperq. sensissent; me tamē non satisfacere Pōpeio, Caesaremq. inimicissimum*

mare, ad superum Rauenna.

confirmandis a senatu.

de me ab exsilio reuocando.

i. ut nihil agerem antequam ipse redijsset.

arguit ab honesto: quia Caesaris, soceri sui, potētiae faueret.

*mihi futurũ, gaudere se aiebant. Erat hoc mihi dolendũ, sed multo magis*illud, quod inimicũ meum, meum autem? immo uero legum, iudiciorum, otĩ, patriae, bonorum omnium, sic*amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fouebant, sic, me praesente, osculabantur, non illi quidem ut mihi*stomachum facerent, quem ego funditus perdidi, sed certe ut facere se arbitrarentnr. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus omnibus, rationibusq. subductis, summam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, si potero, breuiter exponam. Ego, si ab improbis, & perditis ciuibus remp. teneri uiderem, sicut &*meis temporibus scimus, & non nullis*alijs accidisse accepimus; non modo praemijs, quae apud me minimum ualent, sed ne periculis quidem cõpulsus ullis, quibus tamen mouentur etiam fortissimi uiri, ad eorũ caussam me adiungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent.*cum antẽ in rep. Cn. Pompeius princeps esset, uir is, qui hanc potentiam, & gloriam maximis in remp. meritis, praestantissimisq. rebus gestis esset cõsecutus, cuiusq. dignitatis ab adolescẽtia fautor, in praetura autem, & in consulatu adiutor etiam exstitissem; cumq. idem auctoritate, & sententia per se, consilijs, & studijs tecum me adiuuisset; meumq. inimicum unum in ciuitate haberet inimicum: non putaui famam inconstantiae mihi pertimescendam, si quibusdam in sententijs paullum me immutassem,*

meamq.

arguit ab iniuria, ut excuset mutationẽ cõsilij sui.

oratio de prouincis in extremo.

pro iram commouerent.

ut a Mario, & Sylla.

ut a decem uiris. Liuius l. 3.

a Pompeij persona.

praetor orationẽ habuit pro lege Manilia; consul retulit de supplicationibus Pompeio decernẽdis bello Mithridatico confecto.

*meamq. uoluntatem ad summi uiri, de meq. optime meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Caesar, ut uides, in coniuncta & caussa, & dignitate. hic multum ualuit cum*uetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & *Quincto fratri cum Caesare fuisse: tum humanitas eius, ac liberalitas, breui tempore & litteris, & officijs perspecta nobis, & cognita. Vehementer etiam res ipsa publica me mouit: quae mihi uidebatur cõtentionem, praesertim maximis rebus a Caesare*gestis, cũ illis uiris nolle fieri, &, ne fieret, uehementer recusare. Grauissime autem me in hanc mentem impulit & Pompeij fides, quã de me*Caesari dederat, & fratris mei, quam Põpeio. Erant praeterea haec animaduertenda in ciuitate, quae sunt apud Platonem nostrum scripta diuinitus.* QVALES *in rep principes essent, tales reliquos solere esse ciues. Tenebã memoria, nobis cõsulibus ea*fundamẽta iacta ex*Kalẽdis Ian. cõfirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Dec tantum uel animi fuisse in illo ordine, uel auctoritatis. Idemq. memineram, nobis priuatis usque ad Caesarem, & Bibulum*cos. cum sententiae nostrae magnum in senatu pondus haberent, unum fere sensum fuisse bonorum omnium. Postea, cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio*obtineres; neque resp consules haberet, sed mercatores prouinciarum, & seditionum seruos, ac ministros; iecit quidam casus caput meum, quasi certaminis*

oratio de prouincijs.
Quinctus erat Caesaris legatus in Gallia.
arguit a Caesaris meritis in se, & in remp.
in Gallia.
cum in me restituendo recepit, me illi aduersarium non futurũ. oratio de prouincijs.
ep.29.lib.10.
quo die cõsulatus inibatur.
quo anno senatus auctoritas a Caesare imminuta.
ex praetura, annus designatur, quo Piso, & Gabinius cõsules fuere.

*caussa; in mediam contentionem, dissensionemq. ciuilem. quo in discrimine, cum*mirifica senatus,*incredibilis Italiae totius,*singularis bonorũ omniũ consensio in me tuendo exstitisset; non dicam, quid acciderit; (multorum est enim, & uaria culpa) tantum dicam breui, non mihi exercitum, sed duces defuisse. in quo, ut iam sit in ijs culpa, qui me non defenderunt; non minor est in ijs, qui*reliquerunt: & si accusandi sunt, qui pertimuerunt; magis etiam reprehendendi, qui se timere simularũt. Illud quidem certe nostrum consilium iure laudãdum est, qui meos ciues, & a me seruatos, & me seruare cupientes, spoliatos ducibus, seruis armatis obijci* noluerim; declarariq. maluerim, quãta uis esse potuisset in consensu bonorũ, si ijs pro me stante pugnare licuisset, cũ*afflictum excitare potuissent. quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in caussa non modo non negabo, sed etiam semper & meminero, & praedicabo libenter. usus es*quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo, quam fuerant ijdem in tenendo. qua in sententia si constare uoluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent. recreatis enim bonis uiris cõsulatu tuo, & constantissimis, atque optimis*actionibus tuis excitatis, Cn. Pompeio praesertim ad caussam adiuncto, cum etiam Caesar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus, &*nouis honoribus,*

mirifica, incredibilis, singularis, epithetorũ copia.

Pompeium designat; qui deseruit illum, cũ se ei non defuturum promisisset.

Idem saepe in orationibus.

patria pulsum restituere.

Catonẽ in primis, & Bibulũ significat, Caesaris inimicos. uide infra.

praesertim in me reducendo.

supplicatione primũ xv. mox xx. dierũ. Plu-

*bus, ac iudicijs senatus, ad auctoritatē eius ordinis adiūgeretur; nulli improbo ciui locus ad remp. uiolandam esse potuisset. sed attende quaeso, quae sint consecuta. Primum illa furta muliebrium religionum: qui non pluris fecerat Bonam deam, quã tres*sorores, impunitatem est eorũ sententijs assecutus, qui, cum*tribunus pl. poenas a seditioso ciue per bonos uiros indicio persequi uellet, exemplum praeclarissimum in posterum uindicandae seditionis de rep.*sustulerunt: ijdemq. postea non meum monumentum, (non enim illac manubiae meae, sed operis locatio mea fuerat, monumentum uero senatus) hostili*nomine, & cruentis inustum litteris esse passi sunt. qui me homines quod saluum esse uoluerunt, est mihi gratissimum: sed uellem, non solum salutis meae, quemadmodum medici, sed etiam, ut*aliptae, uirium, & coloris rationem habere uoluissent. nunc, ut Apelles*Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit: sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt, reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. in quo ego spem fefelli non modo inuidorum, sed etiam*inimicorum meorum: qui de uno acerrimo, & fortissimo uiro, meoq. indicio, omniũ magnitudine animi, & constantia praestantissimo, Q. *Metello L. F. quondam falsam opinionē acceperunt: quem post reditum dictitant fracto animo, & demisso fuisse. est uero probandum, qui & sum-*

tarchus, oratio de prouincijs, Caesar lib. 2. & 4. de bel. Gal.

à fratre Clodio uiolatas.

tribunus Milo accusauit Clodium de ui.

cum Clodium, de ui a Milone accusatum, in iudicium adduci uetuerunt.

pro Sextio. uide in oratione pro domo sua.

qui certaturos athletas ungebant.

ep. 21. l. 2. Att. l. 3. de off. 2. de Diu. 2. de nat. de. in Verrem, & in Oratore, in proemio.

cũ me ab exsilio reuocarunt.

quibus satisfacere difficilius.

Numidico, qui abire maluit in exsilium, quam in leges Saturnini iurare. Val. Max. l. 4. c. 1. & de uir. ill.

ma uoluntate cesserit, & egregia animi alacritate absuerit, neque sane redire curaret; eũ ob id ipsum fractum fuisse animo, in quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, singularem uirum, constantia, & grauitate superasset. sed, quod de illo acceperant, aut etiã suspicabantur, de me idem cogitabant, abiectiore animo me futurum: cũ resp. maiorem etiam mihi animum, quam umquam habuissem, daret; quae iam declarasset, sese non potuisse me uno ciue carere: cumq. Metellum unius tribuni pl. rogatio, me uniuersa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule, comitijs* centuriatis, cunctis ordinibus, hominibus incumbentibus, omnibus denique suis uiribus recuperasset. Neque uero ego mihi postea quidquam assumpsi, neque hodie assumo, quod quemquam* maleuolentissimum iure possit offendere. tantum enitor, ut neque amicis, neque etiam alienioribus opera, consilio, labore desim. Hic meae uitae cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & speciem huius uitae intuentur, sollicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt. Illud uero non obscure queruntur in meis sententijs, quibus ornem Caesarem, *quasi desciuerim a pristina caussa. Ego autem cum illa sequor, quae paullo ante proposui, tum hoc non in postremis, de quo coeperam exponere. non offendes eundem bonorum sensum Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, non numquam postea inter-*

quẽ fuisse principem senatus, Cicero pro Rabirio, Sextio, Sallustius in Iug. & Asconius 68. tradit.

quae erant comitia nobiliora cum ijs maiores magistratus creari solerent.

ne maleuolentissimus quidẽ, se esse offensũ a me, iure dixerit.

quasi Caesari magis, quam reip. studeam. oratio de prouincijs.

interruptus, & *afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est, nunc ab ijs, a quibus tuendus fuerat, derelictus: idq. non solum fronte, atque uultu, quibus simulatio facillime sustinetur, ij declarant, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur, sed etiā *sententia saepe iam, *tabellaq. docuerunt. itaque tota iā sapientium ciuium, qualem me & esse, & numerari uolo; & sententia, & uoluntas mutata esse debet. id enim iubet *idē ille *Plato, quem ego auctorem uehemēter sequor: TANTVM contendere in rep. quantū probare tuis ciuibus possis: uim neque *parenti, neque patriae afferre oportere. atque hāc quidem ille caussam sibi ait non attingendae reip. fuisse, quod, cum offendisset populum Atheniensem prope iam desipientem senectute; cumq. eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse uidisset; cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse nō arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quod, neque desipiente populo, *neque integra re mihi ad consulēdū capesserem ne remp. implicatus tenebar. sed laetatus tamen sum, quod mihi liceret in eadem caussa & mihi utilia, & ciuis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quaedā et diuina Caesaris in me, *fratremq. meum liberalitas: qui mihi, quascumque res gereret, tuendus esset; nunc in tanta felicitate, tantisq. uictorijs, etiam si in nos non is esset, qui est, tamen *ornandus uideretur. sic enim te existimare uelim; cum a *uobis meae salutis auctoribus disc esserim,

consulatu primum Caesaris, deinde etiā magis Pisonis, & Gabinij, tribuno pl. Clodio.

sententia in senatu, tabella in iudicijs, ep. 6. lib. 2. ad Q. fr.

a Platonis auctoritate.

in epist. ad Perdiccam.

Sall. de bello Iugurthino, in principio.

iā enim antea me reip. dederam: ut integrū amplius non esset.

Caesaris in Gallia legatum.

reip. caussa.

ipso Lentulo, & Pompeio.

uide ep.12.l.6. *cesserim, neminem esse, cuius officijs me tam esse deuinctum non solum confitear, sed etiam gaudeã. Quod quoniam tibi exposui; facilia sunt ea, quae a me de Vatinio, & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicut de Cesare, te non reprehendere: gaudeo tibi consilium probari meum.

Vatinius I praeturae petitione Catonem supe rauit. Plutarchus in Catone Vticensi.

De*Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompeium, statim ut ille praetor est factus; cum quidem ego eius petitionem grauissimis in senatu sententijs oppugnassem, neque tam illius laedendi caussa, quam defendendi, atque ornandi Catonis: post autem Caesaris, ut illum defenderem, mira*contentio est consecuta. cur autem laudarim, peto a te, ut id a me ne ue in hoc reo, ne ue in alijs requiras; ne tibi ego idem reponam, cum ueneris; tametsi possum uel absenti. recordare enim, quibus laudationem*ex ultimis terris miseris. nec hoc pertimueris. nam a me ipso laudantur, & laudabuntur ijdem. sed tamen defendendi Vatinij fuit etiam ille stimulus, de quo in iudicio, cum illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in*Eunucho parasitus suaderet militi.

quia Vatinius Caesari consuli tribunus pl. in omni re obsecutus est. ep. 1. lib. 7.

ex puincia tua Hispania citeriore. ultimis imperij R. terris. supra, 25.

act. 3. sc. 1.

,, Vbi nominabit Phaedriam: tu Pamphilam
,, Continuo. si quando illa dicet, Phaedriam
,, Comissatum intromittamus: tu, Phamphilam
,, Cantatum prouocemus. si laudabit haec
,, Illius formam: tu huius contra. denique
,, Par*pro pari referto, quod eam mordeat.

sic petiui a iudicibus, ut, quoniam quidam nobi-

in quibusdam libris legitur, Par pari, corrupte, si uersum inetiaris.

les

*les homines, & de me optime meriti nimis amarent inimicum meum, meq. inspectante saepe eum in senatu modo seuere seducerent, modo familiariter, atque hilare amplexarentur; quoniamq. illi haberent suum Publium, darent mihi ipsi*alium Publium, in quo possem eorum animos mediocriter lacessitus leuiter repungere. neque solum dixi, sed etiam saepe facio, dijs, hominibusq. approbantibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego, cum mihi cum illo magna iam gratia esset; quod eius omnes grauissimas iniurias, communis concordiae caussa, uoluntaria quadam obliuione contriueram; repentinam eius defensionem Gabinij, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem; sed, cum me disputantem, non lacessentē, laesisset; exarsi, non solum praesenti, credo, iracundia, (nam ea tam uehemens fortasse non fuisset) sed cum inclusum illud*odium multarum eius in me iniuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, residuum tamen insciente me fuisset, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso quidam homines, & ijdem illi,*quos saepe nutu, significationeq. appello, cum se maximū fructum cepisse dicerent ex libertate mea, meq. tū denique sibi esse uisum reip. qualis fuissem, restitutum; cumq. ea contentio mihi magnū etiam*foris fructum tulisset; gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos, qui in eadem caussa essent,*

sinerent me defendere P. Vatinium, cum illi tantopere diligerent P. Clodium.

odium meum ab illius iniurijs natum.

eosdem signi ficat supra in hac ipsa epist.

uulgo; ut lib. 2. ad Q. fr. Foris plauditur.

numquam

*numquam amicos futuros. quorum iniqui sermones cum ad me per homines honestissimos perferrẽtur; cumq. Pompeius ita contendisset, ut nihil umquam magis; ut cum Crasso redirem in gratiam; Caesarq. per litteras maxima se*molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui nõ temporum solum rationẽ meorum, sed etiam naturae: Crassusque, ut quasi testata populo R. esset nostra gratia, paene a meis laribus in prouinciam est profectus. nam cum mihi*condixisset, cenauit apud me in mei generi Crassipedis hortis. quamobrem eius caussam, quod te scribis audisse, magna illius cõmendatione susceptã, *defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamq. rem, caussamq. defenderim; quiq. meus in rep. sit pro mea parte capessenda status. de quo sic uelim statuas; me haec eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia, ac libera fuissent. nã neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes; neque delendum, etiam si id fieri posset, *summorum ciuium principatum; neque permanendum in una sententia, conuersis rebus, ac*bonorum uoluntatibus immutatis; sed temporibus assentiendum.* N V M Q V A M *enim praestantibus in rep. gubernanda uiris laudata est in una sententia perpetua permansio. sed ut in nauigando tempestati obsequi *artis est, etiam si portum tenere non queas; cum uero id possis, mutata uelificatione, assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quẽ ceperis,*

cũ Crassi filij, Marcus quaestor, Publius Caesaris in Gallia legatus esset. de bello Gal.

denunciasset. Festus.

uide de hac de sensione ep. 8. lib. 5.

Crassi, Põpeij, Caesaris, in rep. consentientium. de quibus uide supra.

tuetur suũ consilium a simili.

*peris, potius, quam, eo commutato, quo uelis, tamen peruenire: sic, cum omnibus nobis in administranda rep. propositum esse debeat, id quod a me saepissime dictum est, cum dignitate otium; N o n idem semper dicere, sed idem*semper spectare debemus. Quamobrem, ut paullo ante posui, si essent omnia mihi solutissima; tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum. cum uero in hunc sensum & alliciar*beneficijs hominum, & compellar iniurijs; facile*patior ea me de rep. sentire, ac dicere, quae maxime cum mihi, tum etiam reip. rationibus putem conducere. Apertius autem haec ago, ac saepius, quod & Quinctus, frater meus,*legatus est Caesaris; & nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Caesare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi deuinctum putarem. itaque eius omni & gratia, quae*summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, ut meis. nec mihi aliter potuisse uideor hominũ perditorum de me consilia frãgere, nisi cũ praesidijs ijs, quae semper habui, nunc etiã *potentium beneuolentiam coniunxissem. His ego consilijs si te praesentem habuissem; ut opinio mea fert, essem usus eisdem. noui enim temperantiam, & moderationem naturae tuae: noui animum cum mihi amicissimum, tũ*nulla in ceteros maleuolentia suffusum, contraq. cum magnum, & excelsum, tum etiam apertum, & simplicẽ. uidi ego quosdam in te tales, quales tu eosdem in me uidere potuisti.*

semper bene sentire, & patriam diligere.

Pompeij, cuius uoluntati obsistere non possum.

ep.7.l.5.& xi. lib.6.

Caes.lib.5.

apud populũ.

ep.7.

ep. ult. l. 3. ad Q. fr.

exponit quod dixerat. Moderationem naturae.

quae

*quae me mouerunt, mouissent eadem te profecto. sed, quocūque tēpore mihi potestas praesentis tui fuerit, tu eris omnium moderator cōsiliorum meorum: tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curae. me quidem certe tuarum actionum, sententiarum, uoluntatum, rerum denique omnium *socium, *comitemq. habebis: neque mihi in omni uita res tam erit ulla proposita, quam ut quotidie uehementius, te de me optime meritū esse, laetere.*

proprie socius agentem adiuuat; comes eun tem sequitur.

*Quod rogas, ut mea tibi scripta mittā, quae post discessum tuū scripserim: sunt orationes quaedam, quas *Menocrito dabo, neque ita multae, ut *pertimescas. scripsi etiam, (nam etiam ab orationibus disiungo me fere, referoq. ad mansuetiores musas, quae me maxime, sicut iam a prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristotelico more, *quē admodum quidem uolui, tres libros in disputatione, ac dialogo, de Oratore: quos arbitor Lentulo tuo fore non inutiles: abhorrent enim a *communibus praeceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicam, & Isocraticam rationem oratoriam complectuntur. scripsi etiam uersibus tres libros de *temporibus meis: quos iampridem ad te misissem, si esse edendos putassem: sunt enim testes, & erunt sempiterni meritorū tuorū erga me, meaeq. in te pietatis. *sed, quia uerebar, non eos, qui se laesos arbitrarentur, (etenim id feci parce, & molliter) sed eos, quos erat infinitum bene de me meritos omnes nominare. quos tamen ipsos libros, si*

liberto.
diuturno legendi labore deterritus.
nescio an sim assecutus, uolui quidē certe
quae uulgo docentur a uenalibus magistris.
de exsilio, & restitutione.
uidetur subaudiendum, non misi.

si quem, cui recte committam, inuenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partē uitae, consuetudinisq. nostrae totam ad te defero. quantum litteris, quantum studijs; ueteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitrium tuum, qui haec semper amasti, libentissime cōferemus. Quae ad me de tuis rebus domesticis scribis, quaeq. mihi cōmendas, ea tātae mihi curae sunt, ut me nolim admoneri, *rogari uero sine magno dolore uix possim. Quod de Quincti fratris negotio scribis, te priore aestate, quod morbo impeditus in *Ciliciam non transieris, cōficere nō potuisse; nunc autem omnia facturum, ut conficias: id scito esse eiusmodi, ut frater meus uere existimet, adiuncto isto fundo patrimonium fore suū per te cōstitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostriq. studijs, & *exercitationibus uelim quam familiarissime certiorē, & quam saepissime facias; existimesque, neminem cuiquam neque cariorem, neque iucundiorem umquam fuisse, quam te mihi; idque, me, non modo ut tu sentias, sed ut omnes gentes, etiā ut *posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiā in senatu palā, se se, si licitum esset legem curiatam ferre, sortiturū esse cum collega prouinciam; si curiata lex non esset, se paraturum cum collega, tibiq. successurum: *legem curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse: se, quoniam ex* S. C. *prouinciam haberet,*

quod ad litteras & studia mea pertinet.

uide ep.13 l.9. & ep.10. lib.3. & 18. l.13.

quae erat pars Lentuli prouinciae. nam etiā Asiae partem regebat.

oratorijs maxime.

ostendit se in suis libris mentionē facturum beneficij a Lentulo accepti.

lex curiata imperium, & milites dabat rectoribus prouinciarū. oratio 3. in Rullum.

lege

*lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introiſſet. ego, quid ad te tuorum quiſque neceſſariorũ ſcribat, neſcio: uarias eſſe opiniones intelligo. ſunt, qui putant poſſe te non decedere, quod ſine lege curiata tibi ſuccedatur: ſunt etiam, qui, ſi decedas, a te *relinqui poſſe, qui prouinciae praeſit. mihi non tam de iure certum eſt, (quamquam ne id quidem ualde dubium eſt) quam illud, ad tuã ſummam amplitudinem, dignitatem, *liberalitatem, qua te ſcio libentiſſime ſolere frui, pertinere, te ſine ulla mora prouinciam ſucceſſori concedere; praeſertim cum ſine ſuſpicione tuae cupiditatis nõ poſſis illius cupiditatem refutare. ego utrumque puto meum eſſe; &, quod ſentiam, oſtendere; &, quod feceris, defendere.*

ut reliquit ipſe Cicero Coeliũ quaeſtorẽ. ep. 15. l. 2.

hic non ad largitionem, ſed ad quandã animi magnitudinem, & gratificandi cupiditatem refertur. ep. 3. lib. 10. & 8. lib. 5.

SCRIPTA *iam epiſtola ſuperiore, accepi tuas litteras de publicanis: quibus aequitatem tuam non potui non probare. felicitate autẽ, quod uellẽ, conſequi potuiſſes, ne eius ordinis, quem ſemper ornaſti, rem, aut uoluntatem offenderes. equidem non deſinam tua decreta defendere: ſed noſti conſuetudinem hominum: ſcis, quam grauiter inimici illi ipſi Q. *Scaeuolae fuerint. tibi tamen ſum auctor, ut, quibus rebus poſſis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. id etſi difficile eſt, tamen mihi uidetur eſſe prudentiae tuae. Vale.*

pontifici max. qui ſumma iuſtitia Aſiam rexit; ut etiam ad honorem eius dies feſti, Mucia. ſint inſtituti. Cic. in Verr. Pedianus. Val. lib. III.

ARG.

ARG. Iocosa est epistola, & salibus referta. extra iocum hoc, se egisse gratias Lentulo, Ciliciam administranti: hortatur etiam, ut Romam redeat.

M. Cicero s. d. L. Valerio iurisconsulto: 10

*C V R *enim tibi hoc non gratificer, nescio; praesertim cum his temporibus, audacia pro sapientia liceat uti. Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter. sed tu uelim desinas iam nostris litteris uti, & nos aliquando reuisas, & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quam istic, ubi solus sapere uideare. quamquam qui istinc nunc ueniunt, partim te* superbum esse dicunt, quod nihil respondeas; partim contumeliosum, quod male* respondeas. Sed iam cupio tecum coram iocari. quare fac, ut quamprimum uenias: neque in Apuliam tuam accedas: ut possimus, saluum uenisse, gaudere. nam, illo si ueneris, tamquam Vlysses cognosces tuorum* neminem. Vale.*

iocatur, quasi iurisconsultam eum appellaue rit, non ueritatis, sed gratiae caussa. ep. 1. l 3.

uide scholia in extremo lib.

uide ep 10. & 16. l. 7.

iocatur in Valerij ignobilitatē, quasi a propinquis, & amicis esset admodum inops.

CICERONIS. EPISTOLARVM AD. CVRIONEM. ET. ALIOS

LIBER. II

ARGVMENTVM.

Quattuor partes habet haec epistola. primum, accusatus a Curione, quod minus saepe scriberet, excusationem affert cum officij sui commemoratione. deinde, dolorem suum ex illius absentia, & ex eiusdem dignitate laetitiam narrat. tertio loco, ad laudem, & uirtutem hortatur. postremo, commendat illi suā senectutem. Mittit autem Cicero in Asiam has omnes epistolas ad Curionem quaestorem, praeter ultimam, quae incipit, Sera gratulatio; quam scripsit in prouincia Romam ad Curionem tribunum pl.

M. Cicero s. d. Curioni. I

Curio, Scriboniorum cognomen.

excusatio cum beneuolentiae testimonio.

*QVAMQVAM me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo: tamen*non tam mihi molestum fuit, accusari abs te officium meum, quam iucundum, requiri; praesertim cum, in quo accusabar, culpa uacarem; in quo autē desiderare te significabas meas litteras, prae te ferres perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem, & optatum amorem tuum. equidem neminem*praetermisi, quem quidem ad te peruenturū putarem, cui litteras non dederim. etenim quis est tam in scribendo*impiger, quam ego? a te uero bis, ter uer ad summum, & eas perbreues accepi. quare si iniquus es in me iudex; condemnabo eodē ego te crimine. sin me id facere noles; te mihi*aequum praebere debebis. Sed de litteris hactenus. non enim uereor, ne non scribendo te expleam; praesertim si in eo genere studium meum nō aspernabere.* Ego, te absuisse tam diu a nobis, & doleo,*

ep. 1. l. 16.

non dixit diligens, sed impiger, magis ut excuset se, quā ut laudet.

ep. 2. l. 5.

secunda pars epistolae.

*leo, quod carui fructu iucundissimae consuetudinis: & laetor, quod absens omnia cum maxima dignitate es cōsecutus, quodq. in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna respōdet. Breue est, quod me tibi praecipere meus incredibilis in te amor cogit.*Tanta est exspectatio uel animi, uel ingenij tui; ut ego te obsecrare, obtestariq. non dubitem, sic ad nos confirmatus*reuertare, ut, quam exspectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriam nulla umquam delebit obliuio: te*rogo, ut memineris, quantaecumque tibi accessiones fient & fortunae, & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consilijs paruisses. quare hoc animo in nos esse debebis, ut aetas nostra, iam *ingrauescens, in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.*

tertia pars epistolae.

laudat simul & hortatur, quia cohortatio debet esse cū laude. ep 12. l. 15.

quarta pars epistolae.

scripsit enim haec annos natus L I V.

ARG. Consolatur Curionem in obitu patris, seq. illi parentis futurum loco pollicetur.

Cicero S. D. Curioni. 2

GRAVI *teste priuatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo, clarissimo uiro: qui, cum suis laudibus, tum uero te filio, superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te ante*uideret, quā a uita discederet. sed spero nostram amicitiam non egere testibus. tibi patrimonium dij fortunent. me certe habebis, cui carus aeque sis, & periucundus, ac fuisti patri. Vale.*

post reditum a prouincia.

ARG. Dissuadet a muneribus dandis in funere patris. dari autem populo solebat gladiatorium munus.

Cicero s. d. Curioni. 3

libertus Curionis Rupa. & est declarare, pro ostēdere; quod ep. 8. l. 9. dixit.

*RVPAE *studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam, te absente, fieri, quod tibi, cum uenisses, non esset integrum. meam quidem sententiam aut scribam ad te postea pluribus; aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam; coramq. contra istam rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam; aut certe testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut, si quando, quod nolim, displicere tibi tuum consilium coeperit, possis meum recordari.*

quae te adducit, ut haec munera danda populo existimes.

dissuasio a muneribus dādis.

**Breui tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut ijs bonis, quae tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, quae sunt in rep. amplissima, consequi possis, quā muneribus; quorum neque facultatem quisquam admiratur; (est*enim copiarum, non uirtutis) neque quisquam est, quin satietate iam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiae meae. quare omnem hanc disputationē in aduētum tuum differo. Summā scito in exspectatione te esse, eaq. a te exspectari, quae a summa uirtute, summoq. ingenio exspectāda sunt. ad quae si es, ut debes, paratus; quod ita esse cōfido: plurimis, maximisq. *muneribus & nos amicos, & ciues tuos uniuersos, & remp.*

quod est sine uirtute, admiratione dignū non est.

tacite monet gratiora fore merita in rep. quam munera gladiatoria.

remp. afficies. illud profecto cognosces, mihi te neque cariorem, neque iucundiorem esse quemquam. Vale.

ARG. Hortatur Curionem ad studiū summae laudis, quod, exoriente iam bello ciuili, timet ne se ad improbos ciues deserta rep. conferat: quod euenit. grandi enim aere alieno a Caesare liberatus, a senatu ad populum transijt.

Cicero s. d. Curioni. 4

EPISTOLARVM *genera multa esse non ignoras, sed unum illud certissimum, cuius caussa inuenta res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorū interesset. huius generis litteras a me profecto non exspectas: tuarum enim rerum domesticarum habes & scriptores, & nuncios: in meis autem rebus nihil est sane noui. reliqua sunt epistolarum genera duo, quae me magnopere delectant; unum familiare, & iocosum; alterum seuerum, & graue. utro me minus deceat uti, non intelligo. Iocer ne tecum per litteras? ciuem mehercule non puto esse, qui*tēporibus his ridere possit. An grauius aliquid scribam? quid est, quod possit grauiter a Cicerone scribi ad Curionem, nisi de rep? atque in hoc genere haec mea caussa est, ut neque ea, quae nunc sentio, uelim*scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar ea*clausula, qua soleo; teq. ad studium summae laudis cohortabor. est enim tibi grauis aduersaria constituta, & parata, incredibilis quaedam exspectatio: quam tu una re facil-*

epistolarū tria genera.

temporibus ad ciuile bellum spectantibus.

odiosa enim scriberem.

epistolam concludā, qua sententia soleo.

*lime uinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus*artibus eae laudes comparantur, in ijs esse laborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse considerem; & hoc, quidquid attigi, non feci *inflammandi tui caussa, sed testificandi amoris mei. Vale.*

quae sunt immorales uirtutes, iustitia, fortitudo, temperantia: quibus & nobis ipsis, & patriae consulimus.

ep.3.l.10.

ARG. Gratulatur Curioni, quod & Romae non sit, ubi multa contra remp. committuntur; & ibi sit, ubi ex recte factis magnam laudem consequatur. postremo eum ad suscipiendam remp. hortatur.

Cicero s. d. Curioni. 5

HAEC *negotia quo modo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo tibi. etsi, ubicũque es, ut scripsi ad te antea, in eadem es*naui: tamẽ, quod abes, gratulor; uel quia non uides ea, quae nos; uel quod excelso, et illustri loco sita sit laus tua, in plurimorum & sociorum, & ciuium conspectu: quae ad nos nec*obscuro, nec*uario sermone, sed &*clarissima, &*una omnium uoce perfertur. Vnum illud nescio, gratuler ne tibi, an timeam, quod mirabilis est exspectatio reditus tui: non quo uerear, ne tua uirtus opinioni hominum non respõdeat; sed mehercule, ne, cum ueneris, non habeas iam, quod cures: ita sunt omnia debilitata, iam prope & exstincta. Sed haec ipsa, nescio, recte ne sint litteris commissa. quare cetera cognosces ex alijs. Tu tamen, siue habes aliquam spem de rep. siue desperas, ea*para, meditare, cogita, quae esse in eo ciue, ac uiro debent, qui sit remp. afflictam, et*

nauem posuit pro periculo, μεταφορικῶς Liu.lib.44.

antitheta quattuor: obscuro, clarissima: uario, una.

usitata Ciceronis clausula ad Curionem. cuius enim noue

oppressam

oppressā miseris tēporibus, ac perditis moribus in uetrrem libertatē, ac dignitatē uindicaturus. Vale.

rat ingenium, ab eo iure metuebat.

ARG. Commendat summo studio T. Annium Milonem ad petitionem consulatus: &, ut impetret quod uult, nihil omittit, quod in genere commendaticio requiri possit.

Cicero s. d. Curioni. 6

NONDVM *erat auditum, te ad Italiam aduentare, cum Sex.* Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi: sed tamen, cum appropinquare tuus aduentus putaretur, et te iam ex* Asia Romam uersus profectum esse constaret; magnitudo rei fecit, ut non uereremur, ne nimis cito mitteremus, cum has ad te quamprimum perferri litteras magnopere uellemus.* Ego, si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis a te ipso praedicari, quam a me ponderari solent; *uerecundius a te, si qua magna res mihi petenda esset, cōtenderem. GRAVE est enim homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene *meritū putet: ne id, quod petat, exigere magis, quā rogare, et in mercedis potius, quā beneficij loco numerare uideatur. sed quia tua in me uel nota omnibus, uel ipsa nouitate meorum* temporū clarissima, et maxima exstiterūt; ESTQVE animi ingenui, cui multum debeas, eidem* plurimū uelle debere: nō dubitaui id ad te per litteras petere, quod mihi omnium esset maximum, maximeq. necessarium. neque enim sum ueritus, ne sustinere tua in me uel innumerabilia beneficia non possem; cum praesertim confiderem, nullam esse gratiam tantam,*

prima uerba studium petentis declarant. ep. 8. lib. 8.

in qua Curio quaestor fuerat

insinuatio ad petitionem.

a modestia.

a meritis suis dissimulanter.

a tempore exsilij sui.

a consuetudine bonorum.

a spe remunerandi.

 quam

*quam non uel capere animus meus in accipiendo, uel in remunerando, cumulandoq. illustrare possit. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi, & locaui:*statuique, in eo me non officij solum fructũ, sed etiam pietatis laudem debere quaerere. Neque uero cuiquam salutem, ac fortunas suas tantae*curae fuisse umquã puto, quãtae mihi sit honos eius: in quo omnia mea posita esse decreui. Huic te unum tanto adiumento esse, si uolueris, posse intelligo, ut nihil sit praeterea nobis requirendum. habemus haec omnia; bonorũ studium, conciliatum ex tribunatu, propter nostram, ut spero te intelligere, caussam; uulgi, ac multitudinis, propter magnificentiam*munerum, liberalitatemq. naturae; iuuentutis, & gratiosorum in suffragijs, propter ipsius excellentem in eo genere uel gratiam, uel diligentiam; nostrã suffragationem si minus potentẽ, at probatam tamen, et iustam, &*debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. dux nobis, & auctor opus est, & eorum uentorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator.*qui si ex omnibus unus optãdus esset; quem tecũ conferre possemus, non haberemus. Quamobrem, si*me memorem, si gratum, si bonum uirũ uel ex hoc ipso, quod tam uehementer de Milone laborem, existimare potes; si dignum denique tuis beneficijs iudicas: hoc a te peto, ut subuenias huic meae sollicitudini, ut huic meae laudi,*

ab honesto.

a studio suo.

in quae Milo tria patrimonia effuderat.

oratio pro Milone, & Ascon.

ipsius in me meritis.

a laude Curionis.

a persona sua.

*laudi, uel, ut uerius dicam, prope saluti tuum studium dices.*De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, constantiae, beneuolentiae erga te, si complecti hominem uolueris, habiturum esse neminem. mihi*uero tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, ut eundem te facile agnoscā fuisse in laude mea, qui fueris in *salute. Ego, ni te uidere scirem, cum haec ad te scriberem, quantum officij sustinerem, quantopere mihi esset in hac petitione Milonis omni non modo contentione, sed etiam dimicatione elaborandum; plura scriberem. nunc tibi omnem rem, atque*caussam, meq. totum commendo, atque trado. unum hoc sic habeto; si a te hanc rem impetraro, me paene plus tibi, quam ipsi Miloni, debiturum. non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua praecipue sum ab illo adiutus; quam*pietas erit in referenda gratia iucunda. eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.*

a persona Milonis.

a re sua.

cum in me patriae restituendo uehemēter contendisti.

caussam, & rem coniungit etiā ep.7.l.1.

ep.1.& 9.lib.1.

ARG. Hanc epistolam scripsit in Cilicia proconsul. gratulatur Curioni de tribunatu pl. hortatur ad boni ciuis officium. de sacerdotio Curionis quiddam interserit. postremo rogat, ne quid sibi temporis prorogari ad prouinciae administrationem patiatur.

Cicero procos. s. d. Curioni trib. pl. 7

SERA *gratulatio reprehendi non solet, praesertim si nulla negligentia praetermissa est. longe enim absum: audio sero. sed & tibi gratulor: &, ut sempiternae laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teq. hortor, ut omnia gubernes, & moderere*

tria seruat in officio gratulationis. primum gratulatūr partā dignitate: deinde bene precatur: tum hor-

pru-

tatur ad magistratũ cum laude gerendum. ep.13.lib.4.

*prudentia tua : ne te auferant aliorum consilia. nemo est, qui sapientius tibi suadere possit teipso. numquam labere, si te audies.*nõ scribo hoc temere. cui scribam, uideo. noui animum, noui consilium tuũ:non uereor, ne quid*timide, ne quid*stulte facias, si ea defendes, quae ipse recta esse senties.*

fortitudo, & prudẽtia in ad ministrantibus remp. requiruntur.

*Quod in id reip. tempus nõ incideris, sed ueneris; (iudicio enim tuo, non casu, in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profecto uides, quanta uis in rep. temporum sit, quanta uarietas rerum, quam incerti exitus, quam flexibiles hominum uoluntates: quid insidiarum, quid uanitatis in uita, non dubito, quin cogites. sed amabo te cura, & cogita, nihil noui, sed illud idem, quod initio scripsi. tecum loquere; *te adhibe in consilium; te audi; tibi obtempera. alteri qui melius dare consilium possit, quam tu, non facile inueniri potest: tibi uero ipsi certe nemo melius dabit. Dij immortales, cur ego non*adsum uel spectator laudum tuarum, uel particeps, uel socius, uel minister consiliorum? tametsi hoc minime tibi deest; sed tamen efficeret magnitudo, & uis amoris mei, consilio te ut possem iuuare. Scribã ad te plura alias. paucis enim diebus erã missurus domesticos tabellarios: ut, quoniam sane*feliciter, & ex mea sententia remp. gessimus, unis litteris totius aestatis res gestas ad senatum perscriberem. De*sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, quamq. difficili in re, atque caussa, cognosces ex ijs litteris,*

timebat, quod euenit, ne desisceret a reip. caussa.

si affuisset, forte Curio nõ se ad Caesaris partes trãstulisset.

de quo uide ep.4.lib.15.

pontificatum, opinor, intelligi. Dio lib.40. suffectus autẽ est in patris lo-

quas

*quas Thrasoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me beneuolentia, meaq. item in te singulari, rogo, atque oro, ne*patiare mihi quidquam ad hãc prouincialem molestiam temporis prorogari. praesens tecum egi, cum te tribunũ pl. isto anno fore non putarem: itemq. petiui saepius per litteras, sed tũ quasi a senatore nobilissimo, & adolescente gratiosissimo; nunc a tribuno pl. & a Curione tribuno; non ut decernatur aliquid noui, quod solet esse difficilius; sed ut ne quid noui decernatur; & ut* S. C. *&*leges defendas; eaq. mihi condicio maneat, qua*profectus sum. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

cũ. de haruſp. reſponſis.

poterat enim ut tribunus pl. intercedere.

legibus annua erat prouinciarũ administratio.

profectus erat cum annuo imperio.

ARG. Leuiter Coelium obiurgat, qui commentarium misisset refertum leuissimis rebus. tum hortatur ad amicitiam Pompeij, emergente iam belli ciuilis initio. addit de suo in prouinciam itinere. in extremo, ne sibi prouinciae tempus prorogetur.

Cicero procos. S. D. M. Coelio Rufo. 8

QVID? *tu*me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorum compositiones, ut uadimonia dilata, & Chresti compilationem mitteres, & ea, quae nobis, cum Romae sumus, narrare nemo audeat? uide, quantum tibi meo iudicio*tribuam: (nec mehercule iniuria: πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognoui) ne illa quidem curo mihi scribas, quae maximis in rebus reip. geruntur quotidie; nisi quid ad me ipsum pertinebit. scribent alij: multi nunciabunt: perferet multa etiam ipse rumor. quare ego nec praeterita, nec praesentia abs te, sed, ut ab homine longe in posterum*

uide ep. 1. l. 8. cui Cicero respondet.

qui putem te futura prospicere.

proſpi-

quod non nisi diuturno rerũ usu ingenijq. praestantia consequimur.

*prospiciente, futura exspecto: ut ex tuis litteris cum formam reip. uiderim, quale aedificium futurum sit, scire possim: neque tamen adhuc habeo, quod te accusem. neque enim fuit, quod tu plus prouidere posses, quam quiuis nostrum, in primisq. ego; qui*cum Pōpeio complures dies nullis in alijs nisi de rep. sermonibus uersatus sum; quae nec possunt scribi, nec sunt scribenda. tantum habeto, ciuem egregium esse Pōpeium, & ad omnia, quae prouidenda sunt in rep. & animo, & consilio paratum. quare da te homini: complectetur, mihi crede. *iam ijdem illi & boni, & mali ciues uidentur, qui nobis uideri solent. Ego, cum Athenis decem*ipsos dies fuissem, multumq. mecũ Gallus noster Caninius, proficiscebar inde pridie nonas Quinct. cum hoc ad te litterarum dedi. Tibi cum omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quã ne tempus nobis prouinciae*prorogetur. in eo mihi sunt omnia. quid, quando, & quo modo, & per quos agendum sit, tu optime constitues. Vale.

Tarēti locutus erat cum Pompeio, ut est ep. 6. & 7. lib. 5. ad Att.

quia non idem antea senserat.

i. decem integros dies. sic locutus ep. 21. l. 3. ad Att. & in Bruto.

quod metuebat, emergente iam inter Caesarem & Pōpeium discordia. uide ep. 5. l. 8.

ARG. Gratulatur Coelio, quod, superatis competitoribus, aedilis curulis designatus sit.

Cicero procos. s. d. M. Coelio Rufo, aedili cur. des. 9

*PRIMVM tibi, ut debeo, gratulor, laetorq. tum praesenti, tum etiam*sperata tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignorantia rerum omnium. in his enim sum locis, quo & propter lon-

uide ep. 23. l. 7. & ad At. ep. 11. l. 8. & 18. l. 12.

aedilitate enim praetura, praeturam consulatus sequebatur.

*longinquitatem, & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur. & cum*gratulor, tum uero, quibus uerbis tibi gratias agã, non reperio,*quod ita factus sis, ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. itaque cum primum audiui, ego*ille ipse factus sum, (scis quem dicam)*egiq. omnes illos adolescẽtes, quos ille iactitat. difficile est loqui. Te autem contemplans absentem, & quasi tecum coram loquerer, Non aedepol quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris: quod quia praeter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud:*Incredibile hoc factu obijcitur. repente uero incessi omnibus laetitijs, in quo cum obiurgarer, quod nimio gaudio paene desiperem; ita me defendebam: Ego*uoluptatem animi nimiam. quid quaeris? dum illum rideo, paene sum factus ille. Sed haec pluribus, multaq. alia & de te, & ad te, cum primum ero aliquid nactus otij. Te uero, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorẽ dignitatis meae, ultorem non modo inimicorum, sed etiam inuidorum meorum: ut eos partim scelerum suorum, partim etiam*ineptiarum paeniteret. Vale.*

ep.14.lib.9. & 16.l.16. uide ep.3. l.8.

Hirrus.

ipse mihi repraesentaui.

uerba Caecilij poetae. uide lib. 2. de fin.

subaudi, errorem esse puto. sumptũ a Caecilio Trabea, comico poeta, ut est lib. 2. de fin. & Tusc. IV. adimit enim uoluptas mentem, nõ minus, quã molestia.

ob Hirrum, Ciceronis in augeratu competitorẽ. ep. 3. l. 8.

ARG. Queri uidetur de tabellarijs epistolas non reddentibus; re uera Coelium negligentiae accusat. tum sua gesta magnifice narrat.

Cicero imp. s. d. Coelio Rufo, aedili cur. des.

TV *uide*quam ad me litterae non perferantur. non enim adduci possum, ut abs te, postea quam*

antiquus liber, Quamobrem; mallẽ, Quare.

quam aedilis factus es, nullas putem datas; praesertim cum esset tanta res, tantae gratulationis: *de te, quia, quod sperabam; de Hillo, (balbus enim sum) quod non putaram. atqui sic habeto, nullam me epistolā accepisse tuā post comitia ista praeclara, quae me laetitia* extulerunt. ex quo uereor, ne idem eueniat in meas litteras. equidem numquam domum misi unam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est te iucundius quidquā, nec carius. Sed balbi non sumus: ad rem redeamus. Vt* optasti, ita est. uelles enim, ais, tantum modo ut haberē negotij, quod esset ad* laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copijs nostris. ergo ita accidit: nam, Parthico bello nunciato, locorum quibusdam angustijs & natura montium fretus ad Amanum exercitum adduxi, satis probe ornatū auxiliis, & quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. multum est enim in his locis: Hiccine est ille, qui urbem? quem senatus? nosti cetera. Cum uenissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, diuisus aquarum diuortijs; *Cassius noster, quod mihi magnae uoluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostem reiecerat. Bibulus *prouinciam acceperat. interea cum meis copijs omnibus uexaui Amanienses, hostes sempiternos. multi occisi, capti: reliqui dissipati. castella munita, improuiso aduentu capta, & incensa. ita uictoria iusta* imperator appellatus apud Issum; quo in loco saepe, ut ex te audiui, *Clitarchus tibi

respōdet ad locum epistolae Coelij, quae est 4. lib. 8.

cum ea mihi aliorum litteris cognita essent.

de exitu belli Parthici. ep. 5. lib. 8.

respōdet ad locum epistolae Coelij, uide ep. 5. l. 8.

C. Cassius, qui mox Caesarem occidit.

Syriam, prouinciam suam.

ep. 9, lib. 1.

historicus, Alexandri comes

tibi narrauit, Dariũ ab Alexandro esse superatum; abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciae partẽ. ibi quinctum & uigesimum iã diem aggeribus, uineis, turribus oppugnabam opidum munitissimum Pindenissum, tantis opibus, tãtoq; negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi *nomen opidi: quod si, ut spero, cepero; tum uero litteras publice mittã. Haec ad te in praesẽti scripsi, ut speres te assequi id, quod optasti. Sed, ut redeam ad Parthos; haec aestas habuit hunc exitũ satis felicẽ: ea, quae sequitur, magno est in timore. quare, mi Rufe, uigila, primũ ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis, &, ut ego arbitror, *spissius; illud, quod facile est, ne quid mihi tẽporis prorogetur. De rep. ex tuis litteris, ut antea tibi scripsi, cũ praesentia, tum etiã futura magis exspecto. quare, ut ad me omnia quã diligentissime perscribas, te uehemẽter rogo. Vale.

in expeditionibus Pli. l. 6. c. 31. Cic. l. 1. de leg. Q. Curt. l. 1x. Quinct. l. 10. c. 1.

ad Att. ep. 20. lib. 5.

i. difficilius, ut in epistola ad fratrẽ, Spissum opus.

ARG. Suum declarat urbis desiderium: & pantheras ait non posse capi, quas Coelius aedilis petierat, ut in suis ludis populo ostenderet.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. II

PVTARES ne umquam accidere posse, ut mihi *uerba deessent, neque solũ ista uestra oratoria, sed haec etiam leuia nostratia? desunt autẽ propter hanc caussam, quod mirifice sum sollicitus, quidnã de prouincijs decernatur. Mirũ me desiderium tenet *urbis, incredibile meorũ, atque in primis tui, satietas autem prouinciae, uel quia uidemur eam famam consecuti, ut non tam accessio quaerenda, quam fortuna *metuẽda sit; uel quia totũ negotium

nimia sollicitudine, nimio etiam gaudio ita perturbatur animus, ut uerba non suppetant.

cupiebat sibi successorem mitti.

ob exspectationem belli Parthici.

non

non est dignum uiribus nostris, qui maiora in rep. onera sustenere & possimus, & soleamus: uel quia belli magni* timor impendet: quod uidemur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris per eos, qui uenari solent, agitur mandato meo diligenter: sed mira paucitas est: et eas, quae sunt, ualde aiunt queri, quod nihil cuiquam* insidiarum in mea prouincia, nisi sibi, fiat. itaque cōstituisse dicuntur in Cariam ex nostra prouincia decedere. sed tamen sedulo fit, & in primis a* Patischo. quidquid erit, tibi erit: sed, quid plane esset, nesciebamus. mihi mehercule magnae curae est aedilitas tua. ipsa dies me admonebat: scripsi enim haec ipsis* Megalensibus. Tu uelim ad me de omni reip. statu quam diligentissime perscribas: ea enim certissima putabo, quae ex te cognouero. Vale.

a Parthis aestate sequenti, ut est in epist. 10.

sublata a se latrocinia festiue significat.

epi. 9. lib. 8. & ep. 13. & 15. l. 12. & Hirtius de bello Alex.

quo dies ludos dabant aediles curules ante templum Magnae matris deum. eo igitur die Cicero admonebatur ludorum Romanorū, quibus pantheras Graecas Coelius dari cupiebat. ep. 6. lib. 8.

ARG. Litteras a Coelio requirit de rebus urbanis; & hortatur eum, ut urbanos potius magistratus sequatur, quam prouinciales.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 12

SOLLICITVS equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosae conciones, ita molestae *quinquatrus afferebantur: nam citeriora nondum audiebamus. sed tamē nihil me magis sollicitabat, quā in his molestijs nō me, si qua ridenda essent, ridere tecū. sunt enim multa: sed ea non audeo scribere. illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarū litterarum. quare, etsi, cū tu haec leges, ego iā annuum munus confecero: tamē obuiae mihi uelim sint litterae tuae, quae me erudiant de omni

quinque dies festi, Mineruae dicati. Varro.

*omni rep.ne hospes plane ueniam.hoc melius quam tu, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, a me cum Philone Pessinunte discessit. iter habebant ad*Iatoregem: quamquam omnia nec benigna, nec copiosa cognorant. Vrbem, mi Rufe, cole, & in ista luce uiue. omnis enim peregrinatio, quod ego ab adolescentia iudicaui, obscura, & sordida est ijs, quorum industria Romae potest illustris esse. quod cum probe scirem, utinam in sentētia permansissem. cum una. mehercule ambulatiuncula, atque uno sermone nostro, omnes fructus prouinciae non confero. spero me*integritatis laudem consecutum. non erat minor ex contemnēda, quam ex conseruata prouincia. spes*triumphi, inquis? satis gloriose triumpharem, si non essem tam diu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum. sed, ut spero, propediem te uidebo. tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas Vale.*

quo neminem πολιτικώτερον cognoui. ep. 8. uide scholium.

pro abstinētia posuit.

non enim triūphari potest, nisi eatur in prouinciam.

ARG. Respondet epistolae Coelij, quae sexta est l. IIX. eam lege, si huius argumentum, atque etiam interpretationem quaeris.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 13

RARAS **tuas quidem, (fortasse enim non perferuntur)* sed suaues accipio litteras. uel quas proxime acceperam, quam prudentes, quam multi & officij, & consilij. etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas: tamen cōfirmantur nostra consilia, cum sentimus prudentibus, fideliterq. suadentibus idem uideri. Ego* Appium, ut saepe tecum locutus sum, ualde diligo; meq. ab eo*

uide artificiū: cū paucis uerbis accuset, excuset, laudet.

ep. xI. lib. 6.

fratrem P. Clodij, a Milone occisi.

E diligi

diligi statim coeptum esse, ut simultatem deposuimus, sensi. nam & honorificus in me consul fuit, & suauis amicus, & studiosus studiorũ etiã meorum. Mea uero officia ei nõ defuisse, tute es testis: quoniam κωμικὸς μάρτυς, ut opinor, accidit*Phania. & mehercule etiã pluris eũ feci, quod te amari ab eo sensi. iam me Pompeij totũ esse scis:*Brutũ a me amari intelligis. quid est caussae, cur mihi non sit in optatis, complecti hominem florentem aetate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis?*collegam meũ praesertim, et in ipsa collegij laude,*et scientia studiosum mei? Haec eo pluribus scripsi; quod mihi significabant tuae litterae subdubitare, qua essem erga illũ uoluntate. credo te audisse aliquid. falsum est, mihi crede, si quid audisti. genus institutorum, & rationum mearum*dissimilitudinem nonnullã habet cũ illius administratione prouinciae. ex eo quidam suspicati fortasse sunt, animorum contentione, non opinionum dissensione, me ab eo discrepare. nihil autem feci umquam, neque dixi, quod cõtra illius existimationem esse uellem. post hoc negotium autem, & temeritatem nostri*Dolabellae, deprecatorem me pro illius periculo praebeo. Erat in eadẽ epistola*ueternus ciuitatis. gaudebam sane, & cõgelasse*nostrum amicũ laetabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. quid ais? Caesarem nunc defendit Curio? quis hoc putaret praeter me? nam, ita uiuam,*putaui. dij immortales, quam

Appij libertus: ep.1. lib.3.

ex duabus Appij filijs altera Pompeij filio nupserat; altera Bruto. ep. 4. lib.3.

in auguratu.

ep.4 lib. 3.

uide ep.8.l.5.

Dolabella Appium accusauerat. ep.6. lib.8.

Curionem significat. uide ep. 6 lib.8.

ob Curionis & leuitatem, & aes alienum.

*quam ego risum nostrum desidero. Mihi erat in animo, quoniam iurisdictionem confeceram; ciuitates locupletaram; publicanis etiam superioris lustri reliqua sine sociorum ulla *querella conseruaram; priuatis, summis, infimis fueram iucundus, proficisci in *Ciliciam nonis Maij, &, cum primum aestiua attigissem, militaremq. rem collocassem, *decedere ex* S. C. *Cupio te aedilem uidere: miroq. desiderio me urbs afficit, et omnes mei, tuq. in primis. Vale.*

ad Att. ep.2. lib.6.

erat igitur in Asia.

senatus enim decreuerat, ut, anno confecto, decederet.

ARG. Commendat Fabium a quinque rebus, bonitate, doctrina, ingenio, modestia, amicitia sua.

Cic. imp. s. d. Coelio aedili cur. 14

MARCO *Fabio, uiro *optimo, & homine doctissimo, familiarissime utor; mirificeq. eum diligo, cum propter summum eius ingenium, summamq. doctrinam, tum propter singularem modestiam. eius negotium sic uelim suscipias, ut si esset res mea. noui ego uos magnos patronos. hominem *occidat, oportet, qui uestra opera uti uelit. sed in hoc homine nullam accipio excusationem. omnia relinques, si me amabis, cũ tua opera Fabius uti uolet. Ego res *Romanas uehementer exspecto, & desidero: in primisque, quid agas, scire cupio: nam iamdiu propter hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.*

coniungit bonitatem, & doctrinam. nam nec imperita bonitas, nec improba doctrina laudatur.

iocus cum laude Coelij.

in hoc nomine uidetur esse ἔμφασις.

ARG. Scribit de supplicationibus suis, de nuptijs filiae, & P. Cornelij Dolabellae, de ciuilibus discordijs, de rationib. quibus adductus C. Coelium, quaestorem suum, prouinciae praeposuerit. respondet Coelij tribus epistolis, primum quae est 11. deinde 13. postremo, 8. lib. 8.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 15

uide ep.xi.l.8.

Hirrum intelligit, suum cõpetitorẽ in auguratu.

i. triumphum, qui fere post supplicationes dabatur.

uide ep.6.& 13 lib.8.

tu enim bonũ mihi generum, pro mutuo inter nos amore, praestabis.

Caesarem secutus est, a quo denique desciuit. Caes.l.2. de bel.ci.

ep.1.l.6.ad Att.

ep.18.

Pontinium, & fratrem nominat, quia praetorius uterque.

NON *potuit accuratius agi, neque prudentius, quam actum est a te cum Curione de*supplicatione. & mehercule confecta res est ex mea sententia, cum celeritate, tũ quod*is, qui erat iratus, competitor tuus, & idem meus, assensus est ei, qui ornauit res nostras diuinis laudibus. quare scito me sperare ea,*quae sequuntur: ad quae tu te para. Dolabellam a te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. nam ea, quae speras Tulliae meae prudentia*temperari posse, scio cui tuae epistolae respondeant. quid, si meam legas, quam ego tum ex tuis litteris misi ad Appium? sed quid agas? sic uiuitur. quod actum est, dij approbent. spero fore iucundum generum nobis. multũ in eo tua nos*humanitas adiuuabit. Resp. me ualde sollicitat. faueo Curioni: Caesarẽ honestũ esse cupio: pro Pompeio emori possum. sed tamen ipsa rep. nihil mihi est carius. in qua tu non ualde te*iactas: districtus enim mihi uideris esse, quod et bonus ciuis, et bonus amicus es. Ego, de prouincia decedẽs, quaestorẽ Coeliũ praeposui prouinciae.*puerũ, inquies? at quaestorẽ, at nobilẽ adolescentem, at omniũ fere exemplo. neque erat*superiore honore usus, quẽ praeficerem.*Pontinius multo ante discesserat. a Q. fratre impetrari non poterat; quem tamen si reliquissem; dicerent iniqui, non me plane post annum, ut senatus uoluisset, ex prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. fortasse & illud adderent,*

rent,

*rent, ſenatum eos uoluiſſe prouincijs praeeſſe, qui anteā*non praefuiſſent: fratrem meum triennium Aſiae praefuiſſe. denique nunc ſollicitus non ſum: ſi fratrem reliquiſſem, omnia*timerem. poſtremo, non tam mea ſponte, quam potentiſſimorum*duorum exemplo; qui omnes Caſſios, Antoniosq. cōplexi ſunt. hominem adoleſcentem non tam allicere uolui, quam alienare nolui. hoc tu meum conſilium laudes neceſſe eſt: mutari enim non poteſt. De *Ocella parum plane ad me ſcripſeras; & in actis non erat. Tuae res geſtae ita notae ſunt, ut trans montem Taurum etiam de Matrinio ſit auditum. Ego, niſi quid me Eteſiae morabuntur,*celeriter, ut ſpero, uos uidebo. Vale.*

ep.7.l.8. & ad Att.ep.6.lib.6.

ad Att.ep.6.l.6

Pōpeij.& Caeſaris.ad Att.ep. 6 lib.6.

uide ep.7.l.8. Ocellas autem uocatos ab oculorum paruitate, Plin. ait.lib. xi.c 37.

iā enim de prouincia deceſſerat.

ARG. Huius epiſtolae apertum erit argumentum, ſi legas epiſtolam Coelij, quae ante ultimam eſt lib. iix, cui haec reſpondet.

Cicero imp. s. d. Coelio aedili cur. 16

M AGNO *dolore me affeciſſent tuae litterae, niſi iam & *ratio ipſa depuliſſet omnes moleſtias, & *diuturna deſperatione rerū obduruiſſet animus ad dolorem nouum. ſed tamen, quare acciderit, ut ex meis*ſuperioribus litteris id ſuſpicarere, quod ſcribis, neſcio. quid enim fuit in illis, praeter querellam temporum, quae non animum meum magis ſollicitum haberent, quam tuum? nam nō eam cognoui aciem ingenij tui; quod ipſe uideā, te id ut non putem uidere. Illud miror, adduci potuiſſe te, qui me penitus noſſe deberes, ut me exiſtimares aut tā improuidum, qui*ab excitata fortuna ad inclinatam,*

ratio multum poteſt ipſa per ſe, plus etiam cum conſuetudine.

quae nō extāt.

metu belli ciuilis. dictum eſt autē 'Sollicitū haberent', pro ſollicitarent, ut ep.1. l. 16. ad Att. & l.3. de rep.

id eſt, a Caeſare Paiompedum.

*tam, & prope iacentem desciscerem; aut tam in constantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, a meq. ipse deficerem, &, quod initio, semperq. fugi, ciuili bello interessem. Quod est igitur meum*triste consiliũ? ut discederem fortasse in aliquas*solitudines. nosti enim non modo stomachi mei, cuius tu similem quõdam habebas, sed etiam*oculorum in hominum insolentium indignitate fastidium. Accedit etiam molesta haec pompa lictorum meorum, nomenq.* imperij, quo appellor. eo si*onere carerem, quamuis paruis Italiae latebris contentus essem. sed incurrit haec nostra*laurus non solum in oculos, sed iam etiam in uoculas maleuolorum. quod cum ita esset; nihil tamen umquam de perfectione, nisi uobis approbātibus, cogitaui. sed mea praediola tibi nota sunt: in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quod autem in maritimis facillime sum, moueo non nullis suspicionem, uelle me*nauigare. quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium. nã ad bellum quidem, qui*conuenit? praesertim contra eum, cui spero me satisfecisse; ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest. Deinde sentẽtiam meam tu facillime perspicere potuisti iam ab illo tẽpore, cum in Cumanum mihi*obuiam uenisti: non enim te celaui. sed non ne tum prouidisti, quam abhorrerem ab urbe relinquẽda? quod cum audissem; nõ ne tibi affirmaui, quiduis me potius perpessurum, quam ex Italia ad bellũ ciuile exiturum?*

quid

ep.16.lib.8.
ep.16.lib.8.
ep.16.lib.8. & 2.lib.9.
erat enim proconsul.
honore, duo ueteres libri.
quam lictores post uictoriam praeferebāt, facibus insertam
in Graeciã ad Pompeium.
nauigauit tamẽ paullo post
cum ex prouincia redirem.

*quid ergo accidit, cur consilium mutarem? non ne *omnia potius, ut in sententia permanerem? credas hoc mihi uelim, quod puto te existimare, ex his miserijs nihil aliud me quaerere, nisi ut homines aliquãdo intelligant, me nihil maluisse, quã pacẽ; ea desperata, nihil tam fugisse, quam arma ciuilia. huius me constantiae puto fore ut numquam paeniteat: etenim memini in hoc genere *gloriari solitum esse familiarem nostrum Q. Hortensium, quod numquam bello ciuili interfuisset. hoc nostra laus erit illustrior, quod illi tribuebatur ignauiae: de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me *ista terrent, quae mihi a te ad timorem fidissime, atque amãtissime proponũtur. nulla est enim acerbitas, quae non omnibus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere uideatur: quam quidem ego a rep. meis priuatis, & domesticis incommodis libentissime uel istis ipsis, quae tu me mones ut caueam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla resp. satis amplũ patrimonium relinquã, memoriam nominis mei; sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim a reliquis ciuibus. Nã, quod rogas, ut respiciam *generum meum, adolescentem optimum, mihiq. carissimum: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum uero Tulliam meam faciam, quin ea me cura uehementissime sollicitet? & eo magis, quod in communibus miserijs hac tantũ oblectabar specula, Dolabellam meum, uel potius nostrum,*

re a Pompeio, & Pompeianis in Italia male gesta.

Syllanis temporibus, ideo felicem appellat in Bruto.

scripserat Coelius de Caesare: Nihil, nisi atrox, & saeuum cogitat. ep. 16. lib. 8.

P. Cornelium Dolabellam.

:.ab aere alieno.

*fore ab ijs*molestijs, quas liberalitate sua contraxerat, liberum. uelim quaeras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit, quam acerbos sibi, quã mihi ipsi socero nõ honestos. Itaque*neque ego hunc Hispaniensem casum exspecto; de quo mihi exploratum est, ita esse, ut tu scribis: nec quidquã astute cogito. si quando erit ciuitas: erit profecto nobis locus: sin autem non erit; in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, uenies, in quibus nos consedisse audies. Sed ego fortasse*uaticinor; & haec omnia meliores habebunt exitus. recordor enim desperationes eorum, qui senes erant adolescente me. eos ego fortasse nunc imitor, & utor aetatis uitio. uelim, ita sit: sed tamen, togam*praetextam texi Oppio, puto te audisse. nam Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Haec adspersi, ut scires, me tamen in*stomacho solere ridere. De Dolabella, quod scripsi, suadeo uideas, tam quam si res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temere faciemus. te tamen oramus, quibuscumque erimus in*terris, ut nos, liberosq. nostros ita tueare, ut amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.*

nuncius exspectabatur de bello Hispaniẽsi, quod a Caesare contra Pompeij legatos gerebatur.

alucinor. in sanio, ut in orat. pro Sextio.

magistratum parari.

ridere cum iracundia.

discessum ex Italia significat

ARG. Respondet ad omnes partes epistolae Caninij: deinde altera epistola roganti ut se Bibulo commendet, caussas affert, quare id facere non debeat; se tamen illi morem gessisse confirmat.

mãdosum. nã, Caninius, & Sallustius, duae familiae, simul esse non possunt. forte, C. Sallustio, uel

Cicero imp. s. d. Caninio Sallustio procos. 17

LITTERAS *a te mihi stator tuus reddidit*

Tarsi

*Tarsi ad XVI. Kal. Sext. his ego ordine, ut uideris uelle, respondebo. De successore meo nihil audiui: nec quemquam fore*arbitror. quin ad diē decedam, nulla caussa est, praesertim sublato metu Parthico. commoraturum me nusquam sane arbitror:*Rhodum, Ciceronum caussa puerorū, accessurum puto: neque id tamen certum est. ad urbem uelim quamprimum uenire: sed tamen iter meum *reip. & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare ullo modo, ut tu me in Asia possis conuenire. De rationibus referendis, non erat incommodum te nulla referre: quam tibi scribis a Bibulo fieri potestatem: sed id uix mihi uideris per*legem Iuliam facere posse: quam Bibulus*certa quadam ratione nō seruat; tibi magnopere seruandā censeo. Quod scribis, Apamea praesidium deduci nō oportuisse: uidebā idem ceteros existimare: molesteq. ferebam, de ea re minus commodos sermones maleuolorum fuisse. Parthi*transierint, nec ne, praeter te, uideo dubitare neminem: itaque omnia praesidia, quae magna, & firma parauerам, commotus hominum non dubio sermone, dimisi. Rationes mei quaestoris nec uerum fuit me tibi mittere; nec tamen erant cōfectae. eas nos*Apameae deponere cogitabamus. De praeda*mea, praeter quaestores urbanos, id est populum R. teruncium nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceae me praedes accepturum arbitror omnis pecuniae publicae; ut & mihi, & populo*

Caninio Sallustiano, quomodo locutus in inscriptione ep. 59. l. 13.
recte arbitratur. nemo enim successit.
ep. 7. l. 6. ad At.
fortasse enim, si turbulēta audiero, subsistā in itinere.
in Pisonem.
propter inimicitias cum Caesare.
Euphratē. imperij Romani terminum. sed loquitur de trāsitu discedentium.
uide ep. 20. l. 5.
uniuersa, ab ipso in bello facta, nō quae ad ipsum proprie pertineret.

populo cautum sit sine uecturae periculo. Quod scribis ad me de drachmis ↀↀↀ CIↃↃ: *nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare: omnis enim pecunia ita tractatur, ut praeda a praefectis; quae autem mihi attributa est, a quaestore curetur. Quod quaeris, quid existimem de legionibus, quae decretae sunt in Syriam; antea dubitabam, uenturae ne essent; nunc mihi non est dubium, quin, si antea auditum erit, otium esse in Syria, uenturae non sint. Marium quidem* successorem tarde uideo esse uenturum; propterea quod senatus ita decreuit, ut cum legionibus iret. Vni epistolae respondi: uenio ad alteram. Petis a me, ut Bibulo te quamdiligentissime commendem. in quo mihi uoluntas non deest: sed locus uidetur esse tecum* expostulandi. solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorem me numquam fecisti, quam ualde Bibuli uoluntas a me sine caussa abhorreret. permulti enim ad me detulerunt; cum magnus Antiochiae* metus esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere, quiduis se perpeti malle, quam uideri eguisse auxilio meo. quod ego officio* quaestorio te adductum reticere de* praetore tuo non moleste ferebam: quamquam, quemadmodum tractarere, audiebam; ille autem, cum ad Thermũ de Parthico bello scriberet, ad me* litteram numquã misit, ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere. tantum de* auguratu filij sui scripsit ad me, in quo ego misericordia*

i. centum millibus. drachma respondet fere denario Romano; denarius autẽ quattuor continet sestertios.

Sallustij. Bibulo enim, ciuili bello exorto, successit nemo.

quo plus humanitatis ostẽdat, primum expostulat, deinde morem illi a se gestũ subiũgit.

Parthorum aduentu. ep. 10.

uide ep. 10. l. 13

quia prouinciae praesit, nõ quia praeturã gerat. sic Asc. de Scaeuola.

nedum litteras

ut eum adiuuaret. augur enim erat Cicero.

cordia* commotus, & quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quamhumanissime scriberem. ille, si omnibus est maleuolus, quod numquam existimaui: minus offendor in me. sin a me est alienior: nihil tibi litterae meae proderunt. Nam, ad senatum quas Bibulus litteras misit, in ijs, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. se ait curasse, ut cum quaestu populi pecunia permutaretur. quod autē meum erat proprium, ut* alarijs transpadanis uti negarem, id etiam populo se remisisse scribit. quod uero illius erat solius, id mecū communicat. Equitibus auxiliarijs, inquit, cum amplius frumenti postularemus. Illud uero pusilli animi, et ipsa maleuolētia ieiuni, atque inanis, quod* Ariobarzanem, quē senatus per me regem appellauit, mihiq. commēdauit, iste in litteris non regem, sed regis Ariobarzanis filium appellat. hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati: sed tibi morem gessi: litteras ad eum scripsi: quas cum acceperis, facies quod uoles. Vale.

duos Bibuli filios occiderant equites Alexādrini. ideo dicit, Misericordiacommotus. Valer. Max. l. 4. c. 4. Caesar l. 3. de bel. ci.

equitibus auxiliarijs, qui tam quam alae utrimque inacie collocantur.

regem Cappadociae.

ARG. Suadet, ut decedens praeponat prouinciae quaestorem potius, quam legatos. quod ipse quoque postea fecit. uide ep. 15.

M. Cicero imp. s. d. Q.* Thermo propraet.

Asiam regebat. epist. 13. l. 5. ad Att.

OFFICIVM *meum erga Rhodonem, ceteraq. mea studia, quae tibi, ac tuis praestiti, tibi, homini gratissimo, grata esse, uehementer gaudeo: mihiq. scito in dies maiori curae esse dignitatem tuam: quae quidem a te ipso integritate, & clementia

captat beneuolentiam a laude Thermi, & a studio suo erga illum.

in prouincia. *clementia tua sic*amplificata est, ut nihil addi posse uideatur. sed mihi magis, magisq. quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me uenit, ostendi; graues te suscepturum inimicitias, si adolescens potens, & nobilis, a te ignominia affectus esset. & hercle sine dubio erit ignominia. habes enim neminem honoris gradu superiorem. ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso uincit uiros optimos, hominesq. innocentissimos legatos tuos, quod &*quaestor est, & quaestor tuus. nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres, summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere iratos, praesertim iure: quos uideo deinceps*tribunos pl. per triennium fore. tēpora autem reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta uidentur fore. cur ego te uelim incidere in terrores tribunicios? praesertim cum sine cuiusquam reprehensione legatis quaestorem possis anteferre: qui si dignum se maioribus suis praebuerit, ut spero, & opto; tua laus ex aliqua parte fuerit: sin quid offenderit; sibi totū, nihil tibi offenderit. Quae mihi ueniebant in mentem, quae ad te pertinere arbitrabar; quod in Ciliciam proficiscebar, existimaui me ad te oportere scribere. tu quod egeris, id uelim dij approbent: sed, si me audies, uitabis inimicitias, & posteritatis otio consules. Vale.*

quaestor enim legatum dignitate anteit. uide ep. 15.

quorum potestas multis calamitatem intulit.

A R G.

ARG. Ostendit optatiorem sibi quaestorem obtingere neminem potuisse; & hortatur, ut maturet in prouinciam uenire, ante quam ipse decedat.

M. Tullius M. F. Cicero imp. s. d. C. Coelio L. F. C. N. Caldo quaest. 19

hic est, quem prouinciae, cũ decederet, prae posuit. ep. 15.

*Cvm optatissimum nũcium accepissem, te mihi quaestorem obtigisse; eo iucundiorem mihi eam sortẽ sperabam fore, quo diutius in prouincia mecum fuisses. magni enim uidebatur interesse, ad eã necessitudinem, quam nobis*sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. postea, cum mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio de aduentu tuo scriberetur; uerebar, ne id ita caderet, quod etiam nunc uereor, ne ante, quam tu in prouinciã uenisses, ego de prouincia decederem. accepi autẽ a te missas litteras in*Cilicia, cũ essem in castris, ad x. Kal. Quinct. scriptas humanissime; quibus facile & officium, & ingenium tuum perspici posset: sed neque unde, neque quo die datae essent, aut quo tempore te exspectarem, significabant: nec is, qui attulerat, a te acceperat: ut ex eo scirem, quo ex loco, aut quo tempore essent datae. quae cum essent incerta; existimaui tamen esse faciundum, ut ad te statores meos, &*lictores cum litteris mitterem: quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimũ mihi feceris, si ad me in Ciliciã quamprimum ueneris. Nam, quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi, ut scis, maxime necessarius, quod item C.*Virgilius, propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissime scripsit;*

quaestores ibãt in prouincias aut sorte, aut S.C. aut lege. uide Philipp.a

quae erat pa... puinciae suae.

dictos ait Fest. quod fasces uirgarum ligatos ferunt, quibus, iussu magistratuum, plagas delinquẽtibus inferunt.

de quo Hirtius in lib. de bello Afric.

ualet

*ualet id quidem apud me multum, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio; sed tuae litterae, de tua praesertim dignitate, & de nostra coniunctione, maximi sunt apud me ponderis. mihi quaestor optatior obtingere nemo potuit. quamobrem*quaecūque a me ornamenta in te proficiscentur: ut omnes intelligăt, a me habitam esse rationem tuae, maiorumq. tuorum dignitatis. sed id iam facilius consequar, si ad me in Ciliciam ueneris. quod ego & mea, & reip. & maxime tua interesse arbitror. Vale.*

quaecumque, i. omnia. ut ad Att. ep. 21. l. 3. & ad eundem lib. 12. & Virg. lib. 3. Aen.

CICERONIS. EPISTOLARVM

AD. APPIVM. LIBER. III

ARGVMENTVM

Totus est hic liber ad Appium P. Clodij fratrem, cum quo post inimicitias in gratiam redierat. in hac autem epistola scribit de duobus Appij libertis, Phania, & C. lice. interserit quaedam de sua beneuolentia. in extremo commendat Valerium iurisconsultum cum ioco familiari.

M. Cicero s. d. Appio Pulchro imp. I

Appio gratificatur in liberti laude, & simul excusat breuitatem litterarum suarum.

S I IPSA**resp. tibi narrare posset, quo modo sese haberet; non facilius ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, uerum etiam, quod uidi, curiosus. quapropter ille tibi omnia explanabit. id enim mihi & ad breuitatē est aptius, & ad reliquas res*prouidentius. De mea autem beneuolentia erga te etsi potes ex eodem Phania cogno-*

possunt enim in alienas manus litterae peruenire.

*cognoscere, tamen uidentur etiam aliquae meae *partes. Sic enim tibi persuade, carissimum te mihi esse cum propter multas suauitates ingenij, officij, humanitatis tuae; tum quod ex litteris tuis, et ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quae a me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. quod cum ita sit; perficiam profecto, ut longi temporis usuram, qua*caruimus, intermissa nostra consuetudine, & gratia, crebritate, & magnitudine officiorum meorum sarciam. idq. me, quoniam tu ita uis, puto non*inuita Minerua esse facturum: quam quidem ego si forte de tuis sumpsero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minus fuit notus; sed, ut mihi reddidit a te litteras, plenas & amoris, & officij, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum. iucunda mihi eius oratio fuit, cum de animo tuo, cum de sermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. quid quaeris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamen, ut*Phaniam ualde sim desideraturus. quem cum Romam remittes, quod, ut putabamus, celeriter eras facturus; omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me uoles, mandata des uelim. L.*Valerium iurisconsultum ualde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iurisconsultus. melius enim ei cauere uolo, quam ipse alijs solet. ualde hominem diligo. est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. omnino tibi*agit gratias: sed*

ut aliquid ego quoque tibi significem.

cum uiueret P. Clodius, Appij frater, Ciceronis inimicus.

hũc locum satis copiose in scholijs explanauimus.

qui ei familiarior erat, quam Cilix. uide ep. 13.l.2.

hic est, ad quẽ scribit epistolã ultimam lib. I.

quod ipse tua sponte illũ humanissime tractaris.

ſed idem ſcribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras. id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Cum eſſet Appio ſucceſſor in Ciliciae adminiſtratione creatus, rogat eum, ut prouinciam ſibi quammaxime aptam, explicatamq. tradat, quo ſit ei facilior adminiſtrandi ratio.

Cicero procoſ. s. d. Ap. Pulchro imp. 2

C V M *& contra*uoluntatem meam, & praeter opinionem accidiſſet, ut mihi cum imperio in prouinciam proficiſci neceſſe eſſet: in multis, & uarijs moleſtijs, cogitationibusq. meis haec una cõſolatio occurrebat, quod neque tibi amicior, quam *ego ſum, quiſquam poſſet ſuccedere; neque ego ab ullo prouinciam accipere, qui mallet eã mihi quam maxime aptam, explicatamq. tradere. quod ſi tu quoque eandem de mea uoluntate erga te ſpem habes: ea te profecto numquam fallet. A te maximopere pro noſtra ſumma coniunctione, tuaq. ſingulari humanitate etiã atque etiam peto, & quaeſo, ut, quibuſcumque rebus*potes, (*potes autem plurimis) proſpicias, & conſulas rationibus meis. uides*ex s. c. prouinciam eſſe habendam. ſi eam, quoad eius facere potueris, quamexpeditiſſimam mihi tradideris:*facilior erit mihi quaſi decurſus mei temporis. quid in eo genere efficere poſſis, tui *conſilj eſt. ego te, quod tibi ueniet in mentẽ mea intereſſe, ualde rogo. Pluribus uerbis ad te ſcriberẽ, ſi aut tua humanitas longiorẽ orationem exſpectaret; aut id fieri noſtra*amicitia pateretur; aut res uerba*

artificioſe exorditur a diſſimulatione cupiditatis ſuae.

ſignificat, omnia ſe facturum in prouincia, quae ad Appij dignitatẽ ſpectẽt, quo facilius impetret ab eo quod deinceps petit.

ep. 11. & 18. l. 2. & 5. l. 6. & 14. l. 9. & 6. l. x. & 41. l. 13.

uide neceſſitatem.

uide commodum.

uide modeſtiã, nominatim nihil petentis.

uide artificium ad colligẽdam beneuolentiã.

uerba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. hoc uelim tibi persuadeas, si rationibus meis a te prouisum esse intellexero, magnam te ex eo, et perpetuam uoluptatem esse capturum. Vale. & excusandam breuitatem litterarum.

ARG. Petit, quod in proxima superiore epistola, ut in tradenda prouincia commodet sibi quam maxime potest, praecipue ne numerum militum imminuat.

Cicero procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 3

AD XI Kal. *Iun. Brundisium cum uenissem, Q. Fabius, legatus tuus, mihi praesto fuit, eaq. me ex tuis mandatis monuit, quae non modo mihi, ad quem pertinebant, sed uniuerso senatui uenerāt in mentem,*praesidio firmiori opus esse ad istam prouinciam. censebant enim omnes fere, ut in Italia supplementū meis, & *Bibuli legionibus scriberetur. id cum Sulpicius consul passurū se negaret; multa nos quidem questi sumus; sed tantus consensus senatus fuit, ut mature proficisceremur, parendum ut fuerit: itaq. fecimus. Nunc, quod a te petij litteris ijs, quas Romae tabellarijs tuis dedi, uelim tibi curae sit, quae successori*coniunctissimo, & *amicissimo cōmodare potest is, qui prouinciam tradit, ut ea, pro nostra*constantissima uoluntate, cura, ac diligentia tua complectare: ut*omnes intelligant, nec me beneuolentiori cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse prouinciam tradere. Ex ijs litteris, quarum exemplum ad me misisti, quas in senatu recitari uoluisti, sic intellexeram, permultos a te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstrauit, id te cogitasse*

ob metum Parthici belli.

cui decreta erat Syriae admīnistratio, Crasso a Parthis interfecto.

a sua in illum beneuolentia.

uide scholia.

ab hominum opinione.

 facere,

falso.nam aberant cohortes tres. uide ep. 6. *facere, sed, cum ipse a te discederet,*integrum militum numerum fuisse. id si ita est; pergratum mihi feceris, si istas*exiguas copias, quas habuisti, quamminimum imminueris. qua de re s. c. quae facta sunt, ad te missa esse arbitror. equidē pro eo, quanti te facio, quidquid feceris,*approbabo: sed te quoque confido ea esse facturum, quae mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pontinium, legatum meum, Brundisij exspectabam: eumq. ante* Kal. Iun. *Brundisium uenturum arbitror. qui cum uenerit; quae primum nauigādi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.*

ep. 16.

ab Appij prudētia & sua in illū uoluntate; cui parem ab Appio uoluntatem modeste poscit.

ARG. Exspectari a se scribit L. Clodium cum Appij mandatis. mutuam beneuolentiam, eiusq. caussas commemorat.

Cic. procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 4

PRIDIE *non. Iun. cum essem Brundisij, litteras tuas accepi; quibus erat scriptum, te L.*Clodio mandasse, quae illum mecum loqui uelles. eum sane exspectabam, ut ea, quae a te afferret, quamprimum cognoscerem. Meum*studium erga te, & *officiū tametsi multis iā rebus spero tibi esse cognitum, tamen in ijs maxime declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem, & dignitatem carissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L. F. & diligentissime M. Octauius Cn. F. demonstrauit, me a te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis iam antea iudicaram, maximeq. illo libro augurali, quem ad me*amantissime scriptum, sua-*

praefecto fabrū. uide ep. 8.

studio uoluntas, officio res ipsa declaratur

a testibus.

ab ipsa re. ep. 9 & xi.

suauissimum misisti. mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. nam cum te ipsum, ex quo tēpore tu me diligere coepisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiā coniunctiones necessariorum tuorum. duos enim duarum aetatum plurimi facio, Cn. Pompeium, filiae tuae socerum, & M. Brutum, generum tuum.* collegijq. coniunctio, praesertim tā* honorifice a te approbata, non mediocre uinculum mihi quidem attulisse uidetur ad uoluntates nostras copulandas. Sed, si *Clodium conuenero; ex illius sermone ad te scribam plura; & ipse operam dabo, ut te quamprimum uideam. Quod scribis, manendi tibi caussam eam fuisse, ut me conuenires: id mihi, ne* mentiar, gratum est. Vale.*

iam ante necē P. Clodij redirant in gratiā, ut est in oratione pro Milone.

erat enim augur uterque. scripto ad me libro. ep. 9. & xi

quem exspectabat.

licet nihil te mea caussa cōtra uoluntatē meam uelim facere.

ARG. Agit Appio gratias, quod operam dederit, ut sibi expeditissimam prouinciam traderet, deinde rationem exponit itineris sui, quo tertius de congressu statuere Appius possit.

Cic. procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 5

TRALLES *ueni ad V I. Kal. Sext. ibi mihi praesto fuit L. Lucilius cum litteris, mandatisq. tuis: quo quidem homine neminem* potuisti nec mihi amiciorem, nec, ut arbitror, ad ea cognoscenda, quae scire uolebam, aptiorem, prudētiorem ue mittere. ego autem & tuas litteras legi libenter, & audiui Lucilium diligenter. Nunc, quoniam & tu ita sentis; (scribis enim, quae de nostris officijs ego ad te scripserim, etsi ea iucūda fuerunt, tamen, quoniam ex alto repetita sint,*

captat beneuolentiam ab Appij prudentia.

non necessaria te putasse) & re uera, confirmata amicitia, & perspecta* fide, commemoratio officiorum superuacanea est: eam partem orationis praetermittam. tibi tamen agam, ut debeo, gratias. animaduerti enim, & didici ex tuis litteris, te omnibus in rebus habuisse rationem,* ut mihi cõsuleres, restitueresque, & praeparares quodam modo omnia, quo mea ratio facilior, & solutior esse posset. hoc tuum officium cum mihi gratissimum esse dicam;* sequitur illud, ut te existimare uelim, mihi magnae curae fore, atque esse iam, primum ut ipse tu, tuiq. omnes, deinde etiam ut reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. quod quibus adhuc non satis est perspectum, ij mihi nolle magis hoc animo nos esse, quam non intelligere uidentur. sed profecto intelligent. neque enim obscuris *personis, nec paruis in caussis res agetur. sed hoc fieri melius, quam dici, aut scribi, uolo. Quod itinerum meorum ratio te non nullam in dubitationem uidetur adducere, uisurus ne me sis in prouincia: ea res sic habet. Brundisij cum loquerer cum Phania, liberto tuo, ueni in eum sermonem, ut dicerem, me libenter ad eam partem prouinciae primum esse uenturum, quo te maxime uelle arbitrarer. tunc mihi ille dixit, quod classe tu uelles decedere, perfore accommodatum tibi, si ad Sidam, maritimam partem prouinciae, nauibus accessissem. dixi me esse facturum: itaq. fecissem,* nisi mihi L. Clodius noster Cor-

cyrae

fidē nominat, quia redibant in gratiam.

ut mihi lexplicatam prouinciam traderes. ep. 2.

gratum se fore pollicetur.

presonati agebāt histriones. inde trāslatio. clarus enim uterque, cum uterque consularis, & augur esset.

excusatio ī mutatione cōsilij.

cyrae dixisset, minime id esse faciendum: te Laodiceae fore ad meum aduentum. erat id mihi multo breuius, multoq. commodius, cum praesertim te ita malle arbitrarer. tua ratio postea est commutata. nunc, quid fieri possit, tu facillime statues. ego tibi meũ consilium exponam. Pridie Kal. Sext. puto me* Laodiceae fore; ubi perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quae mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. deinde iter faciam ad *exercitũ: ut circiter idus Sext. putem me ad Iconium fore. sed si quid nunc me fallit in scribendo; (procul enim aberam ab re ipsa, & locis) simul ac progredi coepero, quam celerrimis potero, & quam creberrimis litteris faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerũ meorum.* oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo: sed, quod tuo commodo fieri possit, utriusque nostrum magni interest, prius ut te conueniam, quam decedas. quam facultatẽ si quis* casus eripuerit; mea tamen in te omnia officia constabunt nõ secus, ac si te uidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mãdaturus per litteras, quam desperaro, corã me tecũ agere posse. Quod te a* Scaeuola petisse dicis, ut, dũ tu abesses, ante aduentũ meum prouinciae praeesset: eum ego Ephesi uidi; fuitq. mecum familiariter triduum illud, quod ego Ephesi cõmoratus sum; nec ex eo quidquam audiui, quod sibi a te mandatum diceret. sane uellem* potuisse obsequi uoluntati tuae: non enim arbitror noluisse. Vale.*

quae Asiae urbs prouinciã ingredientibus prima occurrit. ep.6.

ep.15.& 19.l.5.ad Att.

qui praesidij caussa in prouincia solebat esse.

non potuit neque uerecundius pẹtere. neque uehementius.

quod de Appij uolũtate suspicatur, id in casum confert.

Muciae gentis cognomen.

sic locutus ep.1.l.7.ad Att.

ARG. Ostendit, non per se, sed per Appium, stetisse, quo minus congrederentur: nihil tamen de sua erga illum beneuolentia detractum.

Cicero procos. s. d. Appio Pulchro imp. 6

iter utriusque considerat.

ep. 5.

honestiore scilicet, quam reliqui liberti.

CVM *meum factum cum tuo comparo; etsi non magis mihi faueo in nostra amicitia tuenda, quam tibi; tamen multo magis meo facto delector, quã tuo. Ego enim *Brundisij quaesiui ex Phania, cuius mihi uidebar & fidelitatẽ erga te perspexisse, & nosse *locum, quem apud te is teneret, quam in partem prouinciae maxime putaret te uelle ut in succedendo primum uenirem. cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quam si ad Sidã nauigassem: etsi minus dignitatis habebat ille aduẽtus, et ad multas res mihi minus erat aptus; tamẽ me ita dixi esse facturum. Idem ego, cum L. *Clodium Corcyrae conuenissem, hominem ita tibi coniunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui uiderer: dixi ei me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primum uenirem. tunc mihi ille cum gratias egisset, magnopere a me petiuit, ut Laodiceam protinus irem: te in prima prouincia uelle esse, ut quamprimum decederes: quin, nisi ego successor essem, quẽ tu *cuperes uidere, te antea, quam tibi successum esset, decessurum fuisse. quod quidem erat consentaneum cum ijs litteris, quas ego Romae acceperam; ex quibus perspexisse mihi uidebar, quam festinares decedere. Respondi *Clodio, me ita esse factu-

inconstantiae suae culpã in Clodij sermonẽ reijcit, epistola superiori.

aliter esse, res indicauit.

hic erat praefectus fabrum apud Appium ep. 8.

factūrum, ac multo quidem libentius, quam si illud esset faciendum, quod promiseram Phaniae. itaque & consiliū mutaui; & ad te statim mea manu scriptas litteras misi; quas quidem, ex tuis intellexi, satis mature ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto ualde delector. nihil enim potuit fieri amantius. considera nūc uicissim tuum. Non modo ibi non fuisti, ubi me quamprimū uidere posses; sed eo discessisti, quo ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege, ut opinor, *Cornelia constituti essent: ut tuum factum illis, qui, quo animo inter nos simus, ignorant, alieni hominis, ut leuissime dicam, & fugientis congressum, meum uero coniunctissimi, & amicissimi esse uideatur. Ac mihi tamen ante, quam in prouinciam uenirem, redditae sunt a te litterae: quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spem mei conueniendi afferebas: cum interea, credo equidem maleuoli homines, (late enim patet hoc uitiū, *& est in multis) sed tamen probabilem materiem nacti sermonis, ignari meae constantiae conabātur alienare a te uoluntatem meam; qui te *forum Tarsi agere, statuere multa, decernere, iudicare dicerent: cum posses iam suspicari, tibi esse successum: quae ne ab ijs quidem fieri solerent, qui breui tempore sibi succedi putarent. Horum ego sermone non mouebar: quin etiam, (credas mihi uelim) si quid tu *ageres, leuari me putabam*

disputat cōtra Appij factum.

lex Cornelia magistratibus dabat, ut, post annuā prouinciae administrationem, per mensem praeterea commorari possent.

puto glossema nec est in meo libro.

ius dicere. ep. 8.h.l.&ad Att. ep.16.l.5,& Festus.

dixit, Si quid ageres, quasi nō crediderit.

ijs, qui ab eo multa agi dicerent. *molestia: & ex annua prouincia, quae mihi longa uideretur, prope iam undecim mensium prouinciã factam esse gaudebam, si absenti mihi unius mẽsis labor detractus esset. Illud, uere dicã, me mouet,*

facta seditione. *in tanta militum*paucitate abesse tres*cohortes,*

ep.4. lib. 15. & ep.3. h.l. *quae sint plenissimae: nec me scire ubi sint. Molestissime autem fero, quod, te ubi uisurus sim, nescio; eoq. ad te tardius scripsi, quod quotidie te ipsum exspectabam: cum interea ne litteras quidem ullas accepi, quae me docerent, quid ageres, aut ubi te uisurus essem. itaque uirum fortem, mihiq. in primis probatum, Antonium, praefectum euocatorum, misi ad te, cui, si tibi uideretur, cohortes traderes: ut, dum tempus anni esset idoneũ,*

cõtra Amaniẽses. ep 10. l. 2. & 4. l. 15. & ad Att. ep. 19. lib 5. *aliquid negotii*gerere possem. in quo, tuo consilio ut me sperarẽ esse usurum, & amicitia nostra, & litterae tuae fecerant: quod ego ne nunc quidem despero. sed plane, quando, aut ubi te uisurus sim, nisi*

conclusio cum beneuolentiae significatione. *ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. Ego, ut, me tibi amicissimum esse, & aequi & iniqui intelligant, curabo de tuo in me animo iniquis secus existimandi uideris non nihil loci dedisse. id si correxeris, mihi ualde gratum erit. & ut habere rationem possis, quo loco me, salua lege Cornelia, conuenias. ego in prouinciam ueni pridie Kal.*

uide Ciliciam fuisse partem prouinciae. 1 p. 5. & ep. 67. l. 13 *Sext. iter in*Ciliciam facio per Cappadociam. castra moui ab Iconio pridie Kal. Sept. nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si putabis me esse conueniendum, constitues, quo loco id commodissime*

modiſſime fieri poſſit, & quo die. Vale.

ARG. Querellam Appij refellit: contraq. ipſe queritur. & oſtendit ſe iuſte queri, uirtutem extollens contra inanem arrogantiam nobilitatis.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro imp. 7

PLVRIBVS *uerbis ad te ſcribam, cum plus otij nactus ero. haec ſcripſi ſubito, cum Bruti pueri Laodiceae me conueniſſent, & ſe Romam properare dixiſſent. itaque nullas ijs, praeterquam ad te, & ad Brutum, dedi litteras. Legati Appiani mihi *uolumē a te plenum querellae iniquiſſimae reddiderunt, quod eorum *aedificationem litteris meis impediſſem. eadē epiſtola petebas ut eos quā primum, ne in hiemem inciderent, ad facultatem aedificandi liberarē: et ſimul peracute querebare, quod eos tributa exigere uetarem prius, quā ego, re cognita, permiſiſſem: genus enim quoddā fuiſſe impediendi, cum ego cognoſcere non poſſem, niſi cum ad hiemem me ex Cilicia recepiſſem. ad omnia accipe, et cognoſce aequitatē expoſtulationis tuae. Primum, cum ad me *aditum eſſet ab ijs, qui dicerent a ſe intolerabilia tributa exigi: quid habuit iniquitatis, me ſcribere, ne facerent ante, quam ego rem, cauſſamq. cognoſcerem? Non *poteram, credo, ante hiemem. ſic enim ſcribis. Quaſi uero ad cognoſcendum ego ad illos, non illi ad me uenire debuerint. tam longe inquis? quid? cum dabas ijs litteras, per quas mecū agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hiemem aedificarent; nō eos ad me uēturos arbitrabare? tametſi id quidem*

longiſſimas litteras. ep. 30. l. 13

templū exſtruere Appio, ut de prouincia bene merito, cogitabant.

confutationis initium ab aequitate.

obiectio cum diſſolutione.

fecerunt

fecerunt ridicule. quas enim litteras afferebant, ut opus aestate facere possent; eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito & multo plures esse, qui de tributis recusent, quam qui exigi uelint; & me tamen, quod te uelle existimem, esse factur ũ. De Appianis hactenus.* A. Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audiui, cum diceret, te secum esse questum, quod tibi obuiam non prodissem. Scilicet cõtempsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. Cum puer tuus ad me secunda fere* uigilia uenisset: isq. te ante lucem Iconium mihi uenturum nunciasset; incertumque, utra uia, cum essent duae; altera Varronem, tuum familiarissimum, altera Q.* Leptam, praefectum fabrum meum, tibi obuiam misi; mandaui utrique eorum, ut ante ad me excurrerent, ut tibi obuiam prodire possem.* currens Lepta uenit; mihiq. nunciauit, te iam castra praetergressum esse. confestim Iconium ueni. cetera iam tibi nota sunt. An* ego tibi obuiam non prodirem? primum Appio* Claudio? deinde imperatori? deinde more maiorum? deinde, quod caput est, amico? praesertim cum in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quã honos meus & dignitas postulet. Sed haec hactenus. Illud idem Pausania dicebat te dixisse: (quid ni?) Appius Lẽtulo, Lẽtulus Appio processit obuiam: *Cicero Appio noluit? Quaeso, etiam ne tu has ineptias, homo, mea sententia, summa* prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum usu,*

addo

aculeus in Appij ambitionẽ.

alterum Appij querellae caput

nox in tres uigilias distribuebatur, uigiliae in quaterna horarum spatia. Macrobius. ep.13.l.9.

a facto.

ab argumẽtis.

ex gente patricia, claris maioribus, summis honoribus perfuncto.

in Ciceronis ignobilitatẽ. naturalem significat; quia separatim dein

*addo urbanitatem, quae est uirtus, ut Stoici rectissi me putant, ullam Appietatem, aut Lentulitatem ualere apud me plus, quam ornamenta uirtutis, existimas? cum ea consecutus nondum eram, quae sunt hominum opinionibus amplissima; tamen ista uestra nomina nũquam sum admiratus; uiros eos, qui ea*uobis reliquissent, magnos arbitrabar. postea uero quam ita & accepi, & gessi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, neque ad gloriam acquirendum putarem; superiorem quidẽ numquam, sed parem uobis me speraui esse factũ. nec mehercule aliter uidi existimare uel Cn. Pompeium, quem omnibus, qui umquam fuerunt, uel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono. tu si aliter existimas; nihil errabis, si paullo diligentius, (ut, quid sit εὐγένεια, quid sit nobilitas, intelligas) Athenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat, attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modo, uerum etiam amicissimum existimes uelim.*profecto omnibus meis officijs efficiam, ut ita esse uere possis iudicare. tu autem si id agis, ut minus mea caussa, dum ego absum, debere uidearis, quam ego tua laborarim: libero te ista cura.*

παρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι,
Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

sin autem natura es φιλαίτιος; illud non perficies, quo minus tua caussa uelim; hoc assequere, ut, quã in partẽ accipias, minus laborẽ. Haec ad te scripsi libe-

de rerũ usurũ nominat.

quasi Appius nõ sua, sed maiorum uirtute nobilis esset. summus enim honor consulatus, quẽ, oppressa coniuratione, gloriosissime gesserat

concludit a beneuolẽtia sua, ut se nõ solum caussa, sed etiã humanitate superiorẽ ostendat.

A gamemnonis uerba apud Homerum cõtra Achillẽ, Il. lib 1.

liberius, fretus conscientia officij mei, beneuolentiaeque, quam a me certo iudicio susceptam, quoad tu uoles, conseruabo. Vale.

A R G. Querulis Appij litteris respondet cum excusatione sui facti, ipsumq. Appium aut imprudentem significat, qui sermonibus iniquorum crediderit; aut nimis astutū, qui ea, quae ipsi in mentem ueniant, alijs attribuat.

Cic. procos. s. d. Ap. Pulchro imp. 8

E T S I, *quantum ex litteris tuis intelligere potui, uidebam te hanc epistolam, cum*ad urbem esses, esse lecturum, *refrigerato iam leuissimo sermone hominum prouincialium: tamen, cum tu tam multis uerbis ad me de improborū oratione scripsisses, faciendū mihi putaui, ut tuis litteris*breui responderem. Sed prima duo capita epistolae tuae tacita mihi quodam modo relinquenda sunt: nihil enim habent, quod definitum sit, aut certum; nisi me*uultu, taciturnitate significasse, tibi non esse amicum; idq. pro tribunali, cum aliquid ageretur, & nō nullis in conuiuijs intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed cum sit nihil, nec quid dicatur quidem intelligo. illud quidem scio meos multos & illustres, & ex superiore, & ex aequo loco sermones habitos cum tua summa laude, & cū magna significatione nostrae familiaritatis, ad te uere potuisse deferri. Nam, quod ad*legatos attinet, quid a me fieri potuit aut elegantius, aut iustius, quam ut sumptus egentissimarū ciuitatum minuerē sine ulla imminutione dignitatis tuae, praesertim ipsis ciuitatibus postulātibus?*

quid sit, Ad urbem esse, declarat Asconius in 2. Verrina

immiruto. sic ep. x. lib. 9.

longior fuit, quā cogitabat.

nō enim ex uultu, & taciturnitate de cuiusquā animo possumus certo iudicare.

questus erat Appius de legatis a Cicerone prohibitis.

*tibus? nam mihi totum genus legationum*tuo nomine proficiſcentium nouum non erat. Apameae cum eſſem, multarum ciuitatum principes ad me detulerūt, ſumptus decerni legatis nimis magnos, cum ſoluendo*ciuitates non eſſent. hic ego*multa ſimul cogitaui. Primum, te, hominem non ſolum ſapientem, uerum etiam, ut nunc loquimur, urbanum, non arbitrabar genere iſto legationum delectari: idq. me arbitror Synnadis pro tribunali multis uerbis diſputauiſſe: primum,* Appium Clodium ſenatui, populoq. R. non Myndenſium teſtimonio, (in ea enim ciuitate mentio facta eſt) ſed ſua ſponte eſſe laudatum: deinde, me iſta uidiſſe accidere multis, ut eorum cauſſa legationes Romam uenirent; ſed his legationibus non meminiſſe ullum *tempus laudandi, aut locum dari: ſtudia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati eſſent; conſilium totum uideri minime neceſſarium: ſi autem uellēt declarare in eo officium ſuum; laudaturum me, ſi quis ſuo ſumptu functus eſſet officio; conceſſurum, ſi legitimo; non permiſſurum, ſi infinito. Quid enim reprehendi poteſt? niſi quod addis, uiſum eſſe quibuſdam edictum meum quaſi cōſulto ad iſtas legationes impediendas eſſe accōmodatum. Iam non tam mihi uidentur iniuriam facere ii, qui haec diſputant, quam ſi*cuius aures ad hanc diſputationem patent. Romae compoſui edictum. nihil addidi, niſi quod publicani me rogarunt, cum Samum ad me ueniſſent, ut de tuo edicto*

ut tibi beneme rito gratias in ſenatu agerēt. infra hac epiſtola.

a neceſſario. ne uideatur temere commotus.

ab Appij laude

ab ipſa re.

is enim contentionem quaerere uidetur.

totidem

totidem uerbis transferrem in meum. diligentissime scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumptus*ciuitatum: quo in capite sunt quaedā noua, salutaria ciuitatibus, quibus ego magnopere delector. Hoc uero, ex quo suspicio nata est, me exquisiuisse aliquid, in quo te offenderē,*translaticium est. neque enim eram tam*desipiens, ut priuatae rei caussa legari putarem, qui & tibi non priuato, & pro re non priuata sua, sed publica, non in priuato, sed in publico orbis terrae cōsilio, idest, in senatu ut gratias agerent, mittebantur. Neque, cum edixi, ne quis iniussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in*castra, & qui trans Taurum persequi non possent. nam id est maxime in tuis litteris irridendum: quid enim erat, quod me persequerentur in castra, Taurum ue transirent; cum ego Laodicea usque ad*Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum dioecesium, quae cis Taurum sunt, omniumq. earum ciuitatum magistratus legationesq. conuenirent? Nisi forte postea coeperunt legare, quam ego Taurum transgressus sum. quod certe non ita est. cum*enim Laodiceae, cum Apameae, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconij essem; quibus in opidis omnibus commoratus sum: omnes iam istius generis legationes erant constitutae. Atque hoc tamen te scire uolo, me de isto sumptu legationum aut minuendo, aut remittendo decreuisse nihil, nisi quod principes ciuitatum a me postulassent;

quarum consu li fortunis aequū fuit.

Suet. in Aug. cap.9. ostendit se nō potuisse per ignorantiā peccare.

ad Iconiū. ep.6

ubi castra erāt. ep.5.& 6.

Laodiceae biduū, Apameae dies quinque, Synnadis triduū, Philomeli dies quinque, Iconij decem. ad Att. l.5. ep. 20. etsi aliter ep. 16. eiusdem lib.

*ne in uenditionem tributorum, & illam acerbissimam exactionem, quam tu non ignoras, capitum, atque ostiorum, inducerentur sumptus minime necessarij. Ego autem, cum hoc suscepissem, non solum iustitia, sed etiam*misericordia adductus, ut leuarem miserijs perditas ciuitates, & perditas maxime per magistratus suos; non potui in illo sumptu non necessario negligens esse. Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me sunt,*non debuisti credere. sin autem eo genere delectaris, ut, quae tibi in mentem ueniant, alijs attribuas: genus sermonis inducis in amicitiam minime liberale. Ego, si in prouincia de tua fama detrahere umquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad*libertum tuum Brundisij, neque ad*praefectum fabrum Corcyrae, quem in locum me uenire uelles, retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda praeclarissime scripti libri, genus hoc totum orationis tollere: *Disputabant; ego contra disserebam:*Dicebant; ego negabam. an mihi de te nihil esse dictum umquam putas? ne hoc quidem, quod, cum me*Laodiceam uenire uoluisses, Taurum ipse transisti? quod ijsdem diebus meus conuentus erat Apameae, Synnadis, Philomeli, tuus Tarsi? non dicam*plura; ne, in quo te obiurgem, id ipsum uidear imitari. illud dicam, ut sentio: si ista, quae alios loqui dicis, ipse sentis; tua summa*culpa est: sin alij tecum haec lo-*

ab officio suo.

tacite accusat Appiũ aut imprudẽtiae, aut maleuoli animi.

Phaniam. ep. 5

L. Clodiũ. ep. 5

uidentur esse uerba ex Attici litteris. ad Att. lib. 5. ep. 16. ep. 9.

ne colligã ea, quae mihi de te dicta sunt.

qui fictis artibus oppugnes amicitiam nostram.

*loquuntur; tua tamen, quod audis, culpa non nulla est. mea ratio in tota amicitia nostra constans, & grauis reperietur. Quod si quis me astutiorem fingit; quid potest esse*callidius, quam, cum te absentem semper defenderim, cum praesertim mihi usu uenturum nō arbitrarer, ut ego quoque absens a te defendendus essem, nunc committere, ut tu*iure optimo me absentem deserere posses? Vnum genus excipio sermonis, in quo persaepe aliquid dicitur, quod te putē nolle dici; si aut legatorum tuorū cuipiam, aut praefectorum, aut tribunorum mil. male dicitur: quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut grauius diceretur, aut in*plures, quam mecum Corcyrae Clodius est locutus, cum in eo genere maxime quereretur te *aliorum improbitate minus felicem fuisse. hos ego sermones, quod & multi sunt, & tuam existimationē, ut ego sentio, non offendunt, lacessiui numquam, sed non ualde*repressi. si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet redire posse; non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam; simulq. non de me is peius, quam de te, existimat. sin autem quem mea instituta in prouincia non delectant; & quadam*dissimilitudine institutorum meorum, ac tuorum laedi se putat; cum uterque nostrum recte fecerit, sed non idē uterque secutus sit: hunc ego amicum habere non curo.*liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, latius in prouincia patuit; nostra si angustior, & si de tua prolixa,*

ειρωνικῶς. quid enim stultius?

laesus a me in prouincia.

In alios enim potius, quā ī te.

artificiose Appium excusat.

ep.1.lib.8.

uide ep.13.l.2.

cum uideatur eū laudare, carpit, ut ex alienis rebus liberalem.

*lixa, beneficaq. natura limauit aliquid posterior annus, propter quandam tristitiam*temporum; nō debent mirari homines, cum & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alij mouentur, ijsdē ego mouear, me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi. De rebus urbanis quod me certiorem fecisti, cum per se mihi gratum fuit, tum quod significasti tibi omnia mea mandata curae fore. in quibus unum illud te praecipue rogo, ut cures, ne quid mihi ad hoc negotij aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque, nostrum*collegam, & familiarem, roges, ut, si umquam mea caussa quidquam aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia*bima decedat; qua mihi nihil potest esse inimicius. De nostris rebus quod scire uis; Tarso nonis Oct. Amanum uersus profecti sumus. haec scripsi postridie eius diei, cum castra haberē in agro Mopsuestiae. si quid egero, scribam ad te: neque domum umquam ad meos litteras mittā, quin adiungam eas, quas tibi reddi uelim. De Parthis quod quaeris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admixto *Parthico ornatu, dicuntur omnes reuertisse. hostem esse in Syria negant ullum. Tu uelim ad me quamsaepissime & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reip. statu: de quo sum sollicitus eo magis, quod ex tuis litteris cognoui, Pompeium nostrum in Hispaniam iturum. Vale.*

liberalitatē respuentium.

in auguratu. Phil. 2. & ī Bruto.

ut prouinciae ab ijsdem rectoribus per bienniū regerentur.

quo plus terroris inferrent.

quo absente infirmae uidebūtur partes optimatum. ep. XI. l. 5. ad Att.

ARG. Appij litteris, humanissime scriptis, humanissime & ipse respondet. gratulatur de triumphi spe. hortatur ad absolutionem librorum auguralium. supplicationes petit.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro 9

Appij propriam esse humanitatem ostendit.

VIX tandem legi litteras dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officij, diligentiae. adspectus uidelicet urbis tibi tuā pristinam urbanitatem reddidit. nam quas ex itinere, ante quam ex Asia egressus es, ad me litteras misisti, unas de legatis a me prohibitis proficisci, alteras de *Appianorū aedificatione impedita, legi perinuitus. itaque conscientia meae constantis erga te uoluntatis rescripsi tibi subiratus. ijs uero litteris lectis, quas Philotimo, liberto meo, dedisti, *cognoui, intellexiq. in prouincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos simus, esse nollent: ad urbem uero ut accesseris, uel potius ut primum tuos uideris, cognosse te ex ijs, qua in te absentem fide, qua in omnibus officijs tuendis erga te obseruantia, & constantia fuissem. itaque quanti illud me aestimare putas, quod est in tuis litteris scriptum? si quid inciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi uix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturum. tu uero facile facies: NIHIL est enim quod studio, & beneuolentia, uel amore *potius effici non possit. Ego, etsi & ipse ita iudicabam, & fiebam crebro a meis per litteras certior; tamen maximam laetitiam cepi ex tuis litteris de *spe minime dubia, & plane explorata triumphi tui: neque uero ob eam caussam,

epist. 7.

Appiū non sua spōte fuisse iniquiorem in se, sed improborū opere significat.

eodem modo, Diligere, minus est, quam Amare. ep. 14. l. 9 & 1. ad Brut.

ex tuis rebus gestis.

caussam, quo ipse facilius consequerer, (nam id quidem* ἐπικούρειον est) sed mehercule, quod tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa cara per se. quare, quoniam plures tu habes, quam ceteri, quos scias in hanc prouinciam proficisci, quod te adeunt fere omnes, si quid uelis: gratissimum mihi feceris, si ad me, simul atque adeptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, litteras miseris. longi*subsellij, ut noster Pompeius appellat, iudicatio, & mora si quem tibi item unum, alterumue diem abstulerit; (quid enim potest amplius?) tua tamen dignitas suum locum obtinebit. sed, si me diligis, si a me diligi uis, ad me litteras, ut quamprimum laetitia afficiar, mittito. Et uelim, *reliquum quod est promissi, ac muneris tui, mihi persoluas. cum ipsam cognitionem iuris*auguralis consequi cupio: tum mehercule tuis incredibiliter studijs erga me, muneribusq. delector. quod autẽ a me tale quiddam desideras: sane mihi*considerandum est, quonam te remunerer potissimum genere. nam profecto non est meum, qui in scribendo, ut soles admirari, tantum industriae ponam, committere, ut scribendo negligens fuisse*uidear; praesertim cum id non modo negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit. uerum haec uidebimus. Illud, quod polliceris, uelim pro tua fide, diligentiaque, & pro nostra non instituta, sed iam inueterata amicitia cures, enitare, ut*supplicatio nobis quamhonorificentissime, quamprimumq. decer-

Epicurei ad se ipsos omnia referebant.

Senatum intelligit senatus enim triumphũ dabat.

partem enim ꝑmissi iam praestiterat. ep. 4. scribebat Appius de iure augurali. ep. xi. & Festus.

si gratus esse no lo.

si, accepto a te munere, nihil remittam.

pro rebus in Amano gestos. ep. 4. lib. 15.

decernatur. Omnino serius misi litteras, quã uellem. in quo cum difficultas nauigandi fuit odiosa: tũ in ipsum discessum senatus incidisse credo meas litteras: sed id feci adductus auctoritate, & consilio tuo: idq. à me recte factum puto, quod non statim, ut imperator appellatus sim, sed, aliis rebus additis, aestiuisq. confectis, litteras miserim. Haec igitur tibi erunt curae, quemadmodum ostendis: meq. totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

ARG. Dolabella Appium accusauerat, eoq. ipso tempore Ciceronis filiam duxerat uxorem. id factum a suis se insciente conatur Cicero probare, & in hanc sententiam multa colligit.

Cicero imp. s. d. Ap. pulchro. 10

*Cvm est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi*negotium facesserent; etsi grauiter primo nuncio commotus sum, quod nihil tam praeter opinionem meam accidere potuit; tamen, ut me collegi, *cetera mihi facillima uidebantur; quod & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam; multaq. mihi ueniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam*honori putarẽ fore: illud plane moleste tuli, quod certissimum, & iustissimum triumphum hoc inuidorum cõsilio esse tibi*ereptum uidebã. quod tu si tanti facies, quanti ego semper iudicaui faciundum esse: facies sapienter, & ages*uictor ex inimicorũ dolore triumphũ iustissimum. ego enim plane uideo fore neruis, opibus, sapientiaq. tua, uehementer ut inimicos tuos paeniteat*

[Marginal notes: lenius, quam si dixerit, Qui te accusarent. — i. quod attinet ad crimina tibi obiecta. — In aduersis enĩ uirtus maxime perspicitur. — uide ep. 6. li. 8. — absolutus.]

*paeniteat intemperantiae suae. De me tibi sic, cõtestans omnes deos, promitto, atque confirmo: me pro*tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac prouincia, cui tu praefuisti, rogando, deprecatoris; laborando, propinqui; auctoritate, cari hominis, ut spero, apud ciuitates;*grauitate, imperatoris susceptúrum officia, atque partes. omnia uolo a me & postules, & exspectes. uincam meis officijs cogitationes tuas. Q. Seruilius perbreues a te mihi litteras reddidit: quae mihi tamen nimis longae uisae sunt: iniuriam enim mihi fieri putabam, cum rogabar. nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti ego te, quanti*Pompeium, quem unum ex omnibus facio, ut debeo, plurimi, quanti*Brutum facerẽ: quamquam in cõsuetudine quotidiana perspexisses, sicuti perspicies: sed quoniã accidit; si quid a me praetermissum fuerit, commissum facinus, & admissum dedecus cõfitebor.*Pontinius, qui a te tractatus est praestanti, ac singulari fide, cuius tui beneficij sum ego testis, praestat tibi memoriã, beneuolentiamque, quam debet: qui cum, maximis rebus suis coactus, a me inuitissimo decessisset; tamen, ut uidit tua interesse, conscendens iam nauem Ephesο Laodiceam*reuertit. talia cum te studia uideã habiturum esse innumerabilia; plane dubitare nõ possum, quin tibi amplitudini ista sollicitudo futura sit. si uero efficis, ut censores creentur; & si ita gesseris *censuram, ut & debes, & potes:*

ne quis testis contra te Romam ueniat.

ponderis enim plus habebunt officia mea, ob auctã mihi ex imperatoris nomine dignitatem.

socerum filiae tuae, ep. 4.

generũ tuum. ep. 4.

Ciceronis legatus. ep. 3. & ad Att. ep. 16. l. 4.

ut in prouincia operam daret, ne quis Roma ad testimoniũ dicendũ cõtra te ueniret.

de Appio censore ep. 12. l. 8.

non tibi solum, sed tuis omnibus uideo in perpetuum summo te praesidio futurum. Illud pugna, et enitere, ne quid nobis temporis prorogetur: ut, cum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te beneuolentiam nauare possimus. Quae de hominum, atque ordinum omnium erga te studijs scribis ad me, minime mihi miranda, & maxime iucunda acciderunt: eadēq. ad me perscripta sunt a familiaribus meis. itaque capio magnam uoluptatem, cum tibi, cuius mihi amicitia non solum ampla, sed etiam iucunda est, ea tribui, quae debeantur; tum uero etiamnum remanere in ciuitate nostra studia prope omnium consensu erga fortes, & industrios uiros: quae mihi ipsi una semper tributa merces est laborum, & uigiliarum mearum. Illud uero mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente, cuius ego salutem duobus capitis iudicijs summa contentione defendi, ut, tuis inimicitijs suscipiendis, obliuisceretur patroni omnium fortunarum, ac rationum suarum; praesertim cum tu omnibus uel ornamentis, uel praesidijs redundares, illi (ut leuissime dicam) multa deessent: cuius sermo stultus & puerilis erat iam antea ad me a M. Coelio, familiari nostro, perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. ego autem citius cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, ueterem coniunctionem diremissem, quam nouam conciliassem: neque enim de meo erga te studio dubitare debes: neque id

ad Plancū, Nec miror, & gaudeo, ep. 1. l. 10

hoc addidit, ne uideatur eum diligere dumtaxat utilitatis caussa.

Dolabella.

quem tui esse amantissimum, non ignoraret.

iactabat, illam accusationem a Cicerone probari, quod sibi eo ipso tempore filiam collocasset.

id est obscurum cuiquam in prouincia, nec Romae fuit. sed tamen significatur in tuis litteris suspicio quaedam, & dubitatio tua: de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi, purgandi autem mei necessarium. Vbi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quo minus Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palam odissem, minus quod tibi obesset, facere? si clam, magis aperte inimicus esse? Quod si essem ea perfidia, qua sunt ij, qui in nos haec conferunt: tamen ea* stultitia certe non fuissem, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias, aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem uoluntatem nocendi. Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumptus legatis decerni; quibus ego non tam* imperaui, quam* censui, sumptus legatis quammaxime ad legem Corneliam decernendos. atque in eo ipso me non perseuerasse, testes sunt rationes ciuitatum: in quibus, quantum quaeque uoluit legatis tuis datum, induxit. Te autem quibus mendacijs homines leuissimi onerarunt? non modo sublatos sumptus, sed etiam a procuratoribus eorum, qui iam profecti essent, repetitos, & ablatos; eamq. caussam multis omnino non eundi fuisse.* Quererer tecum, atque expostularem, nisi, ut supra scripsi, purgare me tibi hoc* tuo tempore, quam accusare te, mallem, idq. putarem esse rectius.* itaque nihil de te, quod credideris; de me, quamobrem non debueris credere,*

ne satis grauem ex accusatione curam sustinenti hanc etiam molestiam adderet.

stultũ est enim ostendere uolũtatem nocendi, in quo nocere non possis.

non hoc imperij solum, sed etiam iudicij fuit.

quod aures ijs praebueris. ep. 8.

cum sis reus.

quasi dicat, nõ contra te, sed pro me disputabo.

pauca dicam. nam si me uirum bonum, si dignum ijs studijs, eaq. doctrina, cui me a pueritia dedi, si satis magni animi, non minimi consilij in maximis rebus perspectum habes: nihil in* me non modo perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut ieiunum debes agnoscere. sin autem me astutum, & occultum lubet fingere: quid est, quod minus cadere in eiusmodi naturam possit, quam aut florentissimi* hominis aspernari beneuolentiam;* aut eius existimationē oppugnare in prouincia, cuius laudē domi defenderis; aut in ea re animum ostendere* inimicum, in qua nihil obsis; aut id eligere ad perfidiam, quod ad indicandum odium apertissimum sit, ad nocendum leuissimum? *Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, cum te ex fratre meo ne tunc quidem, cum tibi prope necesse esset eas agere partes, inimicum mihi fuisse cognouissem? cum uero reditum nostrum in gratiam uterque expetisset: quid in consulatu tuo frustra* mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire uoluisses? quid mihi mandasti, cum* te Puteolis prosequerer, in quo nō exspectationem tuā diligentia mea uicerim? Quod si id est maxime astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem erat* utilius, quid commodis meis aptius, quam hominis nobilissimi, atque honoratissimi coniunctio, cuius opes, ingenium, liberi, *affines, propinqui mihi magno uel ornamento, uel praesidio esse possent? quae tamen ego omnia in

a sua persona.
a persona Appij.
a tempore.
ab ipsa re.
ab ingrati animi nota.
a cōstantia sua.
euntem in prouinciam.
ab utili.
Pompeius maxime, & M. Brutus. ep. 4.

in expetenda amicitia tua, non astutia quadã, sed aliqua potius sapientia secutus sum. Quid illa uincula, quibus quidem libentissime adstringor, quãta sunt? *studiorum similitudo, suauitas consuetudinis, delectatio uitae, atque uictus, sermonis societas, litterae *interiores. Atque haec domestica. Quid illa tandẽ *popularia? reditus illustris in gratiam; in quo ne per imprudentiam quidem errari potest sine suspicione perfidiae; amplissimi sacerdotij *collegium, in quo non modo amicitiam uiolari apud maiores nostros fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset *inimicus. Quae ut omittam tã multa, atque tanta; quis umquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompeium, socerum filiae tuae? etenim, si merita ualent: patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto. si consuetudinis iucunditas: quae fuit umquam amicitia consulariũ in nostra ciuitate coniunctior? si ulla amoris, atque officij signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicauit? quid de se in senatu, cum ipse *abesset, per quemquam agi maluit? quibus ille me rebus non ornatissimum uoluit amplissime? qua denique ille facilitate, qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, aduersantem interdum actionibus suis? quo studio prouidit, ne qua me illius temporis *inuidia attingeret; cum me consilio, cum auctoritate,

a studijs, a consuetudine, a litteris.

ep. ult. lib. 7.

ab hominum opinione.

erat uterque augur. ep. 4.

a Cn. Pompeij persona. ep. 4.

praesertim bello Mithridatico.

quia suspicio fuit, consilio Ciceronis Clodiũ a Milone occisum.

tate, tum armis denique texit suis? quibus quidem tẽporibus haec in eo grauitas, haec animi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in legatis fecisti, sed ne summorum quidem hominũ maleuolis de me sermonibus crederet. Huius igitur filius cum sit gener tuus; cumque, praeter hanc coniunctionem affinitatis, quam sis Cn.* Pompeio carus, quamq. iucundus, intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? cum praesertim eas ad me is litteras miserit, quibus, etiam si tibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen, totumq. me ad eius uiri, ita de me meriti, uoluntatem, nutumq. conuerterem. Sed haec hactenus: pluribus enim etiam fortasse uerbis, quam necesse fuit, scripta sunt. Nũc ea, quae a me* perfecta, quaeq. instituta sunt, cognosce. atque haec agimus, & agemus magis pro dignitate, quam pro periculo tuo. te enim, ut spero, propediem censorem audiemus: cuius magistratus officia, quae sunt maximi animi, summiq. consilij, tibi diligentius, & accuratius, quam haec, quae nos de te agimus, cogitanda esse* censeo. Vale.*

Lycaonia pertinebat ad imperiũ Ciceronis. ep. 5. & 6. & ad Att. ep. 15. l. 5.

qui & ipse augur orat. Phil. 2.

in prouincia, quae ad Appij a Dolabella accusati, absolutionem pertinerent.

opinor hic adiuncta fuisse, quae dixit a se perfecta, & instituta.

ARG. Acceptis ab Appio litteris de absolutione maiestatis, gratulatur maiorem in modum, & de ambitus iudicio bene illi sperandum significat.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro, ut spero, censori. II

Ciliciae fluuiũ. Mela lib. I Arrianus, Curtius.

CVM *essem in castris ad fluuium* Pyramum, redditae mihi sunt uno tẽpore a te epistolae duae, quas ad me Q. Seruilius Tarso miserat. earũ in altera*

altera dies erat adscripta nonarum Aprilium; in altera, quae mihi recētior uidebatur, dies nō erat. respondebo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de absolutione *maiestatis. de qua etsi permultum ante certior factus eram litteris, nuncijs, fama denique ipsa: (nihil enim fuit clarius: non quo quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad *laudem uiris obscure nunciari solet) tamen eadem illa laetiora fecerunt mihi tuae litterae: non solum, quia planius loquebantur, & uberius, quam uulgi sermo: sed etiam, quia magis tibi uidebar gratulari, cum de te ex te ipso audiebam. *Complexus igitur sum cogitatione te absentē, epistolam uero osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. quae enim a cuncto populo, a senatu, a iudicibus ingenio, industriae, uirtuti tribuuntur: quia mihi ipse assentor fortasse, cum ea esse in me fingo; mihi quoque ipsi tribui puto: nec tam gloriosum exitum tui iudicij exstitisse, sed tā prauam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De *ambitu uero quid; interest, inquies, an de maiestate? ad rem nihil: alterum enim non attigisti, alteram auxisti. uerumtamen est maiestas, ut *Sylla uoluit, ne in quemuis impune declamare liceret. *ambitus uero ita apertam uim habet, ut aut accusetur improbe, aut defendatur. qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus umquam fuit? me miserum, qui nō affuerim. quos ego risus excitassem.

Sed

quo crimine eū accusauerat Dolabella.

necessaria distīctio. nā etiam, Insignis latro, dicitur: sic in Oratore: Insignia ad maximam laudem.

gratulari significantius non potuit.

uide modestam arrogantiam.

de quo nōdum erat absolutus.

Syllae lex de maiestate.

ambitus est, cū honores pecunia quaerūtur.

*Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis litteris iucundissima fuerunt: unum, quod te ab ipsa rep. defensum scribis; quae quidem etiam in summa*bonorum, & *fortium ciuium copia tueri tales uiros deberet; nunc uero eo magis, quod tanta paenuria est in omni uel honoris, uel aetatis gradu, ut tā orba ciuitas tales tutores complecti debeat: alterū, quod* Pompeij, & *Bruti fidem, beneuolentiāq. mirifice laudas. Laetor uirtute, & officio cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum, tum maxime alterius omnium saeculorum, & gentium principis, alterius iampridem iuuentutis, celeriter, ut spero, ciuitatis. De*mercenarijs testibus a suis ciuitatibus notandis, nisi iā aliquid factum est per Flaccum, fiet a me, cū per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam uenio. Quod ad me quasi formam communium temporum, & totius reip. misisti expressam: prudentia litterarum tuarum ualde est mihi grata. uideo enim & pericula leuiora, quam timebam, & maiora praesidia; siquidem, ut scribis, omnes uires ciuitatis se ad*Pompeij ductum applicauerunt. tuumq. simul promptum animum, et alacrem perspexi ad defendendam remp. mirificamq. cepi uoluptatem ex hac tua diligentia; quod in summis tuis occupationibus mihi tamē reip. statum per te notum esse uoluisti. Nam augurales*libros ad cōmune utriusque nostrum otium serua. ego enim a te cum tua promissa per litteras flagitabam, ad urbem*

nam neque timida probitas, neque improba fortitudo utilis reip.

epist. 4.

qui mercede ad ducti, ex Asia uenerant, ad testimonium in Appium dicendū.

emergebat ciuile bellum.

quam Pompeius, affinis Appij, defendere putabatur.

ep. 9. h. l. & ad Att. lib. x.

urbem te*otiosissimum esse arbitrabar: nunc tamē, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris orationes tuas confectas omnes exspectabo. Tullius, cui mādata ad me dederas, non conuenerat me: nec erat iam quisquam mecum tuorum, praeter omnes meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas litteras quas dicas esse, nō intelligo. bis ad te scripsi, me purgans diligenter, te leuiter accusans in eo, quod de me cito*credidisses. quod genus querellae mihi quidē uidebatur esse*amici; sin tibi displicet, non utar eo posthac. sed, si, ut scribis, eae litterae non fuerunt disertae; scito meas nō fuisse. ut enim Aristarchus Homeri uersum negat, quem nō probat: sic tu, (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si iam es censor, ut spero, de*proauo multum cogitato tuo.

non, ut postea cognoui, accusationis cura impeditum.

epist. 8.

accusaui enim, nō quod improbus esses, sed quod improbis crederes.

Appio Caeco, qui censuram egregie gessit. sed antiquior, quam proauus. uide scholium.

ARG. Gratulatur de absolutione ambitus: &*, querente Appio, quod accusatori suo Dolabellae filiam collocarit, ostendit, id se insciente per suos factum.

Cicero imp. s. d. Ap. Pulchro. 12

GRATVLABOR tibi*prius; (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me conuertar. Ego uero uehemēter gratulor de iudicio ambitus; neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum te esse; sed illud, quod, quo melior ciuis, quo uir clarior, quo fortior amicus es, quoq. plura uirtutis, industriae ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in*tabellae quidem latebra fuisse absconditam maleuolentiam, quae te impugnare auderet.

primus locus in epistola gratulationis est.

in tabella potest latere maleuolētia: ideo dixit, Tabellae latebra.

audere : non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium. nihil iam sum pridem admiratus magis. De me autem* suscipe paulisper meas partes, & eum te esse finge, qui ego sum: si facile inueneris, quod dicas; noli ignoscere haesitationi meae. Ego uero uelim mihi, Tulliaeq. meae, sicut tu amicissime, & suauissime optas, prospere euenire* ea, quae me insciente facta sunt a meis: sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto; uerumtamen plus me in hac spe tua sapientia, & humanitas consolatur, quam opportunitas temporis: itaque, quemadmodum expediam exitum huius institutae orationis, non reperio. neque enim tristius dicere quidquam debeo* ea de re, quã tu ipse ominibus optimis prosequeris. neque non me tamen mordet aliquid: in quo unum nõ uereor, ne tu parum perspicias, ea, quae gesta sunt,* ab alijs esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut, cum tam longe abfuturus essem, ad me* ne referrent, agerent quod probassent. In hoc autem mihi illud *occurrit: quid tu igitur, si affuisses? rem probassem: de tempore, nihil te inuito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me, iamdudum laborantem, quo modo ea tuear, quae mihi tuenda sunt, & te non offendã. leua me igitur hoc onere: numquam enim mihi uideor tractasse caussam difficilio rem. sed tamen sic habeto: nisi* iam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime cõfecissem:

responsio ad querellam de nuptijs Tulliae.

quod accusatori tuo nupserit.

de his nuptijs.

a M. Coelio. uide ep. 6. lib. 8.

falsum. nam te tulit ad eũ Coelius. ep. 6. lib. 8.

obiectio cum dissolutione.

cum mihi haec affinitas est renunciata.

fecissem: tametsi nihil uidebatur ad meum erga te pristinum studium addi posse; tamen, hac mihi affinitate renunciata, non maiore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. decedenti mihi, & iam imperio annuo terminato, ante diem* III. *non. Sext. cũ ad Sidam naui accederem, & mecum Q. Seruilius esset, litterae a meis sunt redditae. dixi statim Seruilio, (etenim uidebatur esse commotus) ut omnia a me maiora exspectaret. quid multa? beneuolẽtior tibi, quam fui, nihilo sum factus, diligentior quidem ad declarandam beneuolentiã multo. nam ut uetus nostra* simultas antea stimulabat me, ut caverem, ne cui suspicionem ficte reconciliatae gratiae darem: sic* affinitas nouam curam mihi affert cauendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse uideatur. Vale.*

annuũ erat prouinciarum imperiũ lege Sempronia. in orat. pro domo sua; & hic, ep. 7. l. 1.

ob inimicitias cum fratre tuo

mihi cum Dolabella contracta, accusatore tuo.

ARG. Agit gratias Appio, quod amicos suos in supplicationibus sibi decernendis studiose iuuisset: pariaq. illi officia pollicetur, quamquam socer Dolabellae sit, qui de maiestate, & ambitu illum accusauerat.

Cicero imp. S. D. Ap. Pulchro 13

QVASI *diuinarem, *tali in officio fore mihi aliquando exspectandum studium tuum; sic, cum de* tuis rebus gestis agebatur, inseruiebam honori tuo. dicam tamen uere: plus, quam acceperas, reddidisti. quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, *sententia tua, quibus ego a tali uiro contentus eram, sed etiam*

in supplicationibus.

pro quibus decerni solebant supplicationes.

qua supplicationes Ciceroni decreuit.

opera,

opera, consilio, domum ueniendo, conueniendis meis, nullum onus officij cuiquam reliquum fecisse? haec mihi ampliora multo sunt, quam illa ipsa, propter quae haec laborātur.* INSIGNIA *enim uirtutis multi etiam sine uirtute assecuti sunt: talium uirorum tanta studia assequi sola uirtus potest. itaque mihi propono fructum amicitiae nostrae ipsam* amicitiam, qua nihil est uberius; praesertim in ijs studijs, quibus uterque nostrum deuinctus est: nam tibi me profiteor & in rep. socium, de qua idem sentimus; & in quotidiana uita coniunctum cum ijs artibus, studijsque, quae colimus. uelim ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu* meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi diuinatione, non despero. sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. illud uelim sic habeas, quod intelliges; hac re* nouata, additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil uidebatur addi posse, quam quidquam esse detractum. Cum haec scribebam, censorem iam te esse sperabam: eo breuior est haec epistola, &, ut* aduersus magistrum morum, modestior. Vale.*

pluris animum Appij facit, quā ipsas supplicationes. similis sententia lib. 1. de leg.

in qua mihi sūt omnia; fructū uero nullum praeterea specto.

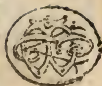
eadē metaphora usus est ep. x

hoc dicit propter generum suum Dolabellam, Appij accusatorem.

quod mihi Dolabellam affinitate deuinxerim.

quasi epistola coram censore loquatur.

CICERONIS. EPISTOLARVM AD SVLPICIVM. ET ALIOS LIBER. IV



ARGVMENTVM

Satis patebit huius epistolae argumentum, si lector sciat, scriptam esse, cum Caesar, pulso ex Italia Pompeio, bellum contra Pompeij legatos in Hispaniam pararet. respondet Sulpicio congressum petenti.

M. Cicero s. d. Ser. Sulpicio. I

TREBATIVS, *familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quaesisse quibus in locis essem; molesteq. ferre, quod me, propter ualetudinem tuam, cum ad urbẽ accessissem, non uidisses; & hoc tempore uelle te mecũ, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Vtinam Serui* saluis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos: profecto aliquid opis occidenti reip. tulissemus. cognoram enim iã absens, te haec mala multo ante prouidentem,* defensorem pacis & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. ego autem cũ consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. sero enim* ueneram: solus eram: rudis esse uidebar in caussa: incideram in hominum* pugnandi cupidorum insanias. nunc, quoniam nihil iam uidemur posse* opitulari reip. si quid est, in quo nobismet ipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut *quamhonestissime lugeamus; nemo est omnium,*

C. iurisconsultus, ad quem libros Topicorum misit.

alibi dixit, Salua republica, codẽ sensu. & de re priuata, ep.30.l.7.

Suetonius in Caesare.

ex prouincia reuersus.

ep.14.h.l.&21.l.6. &6.l.9. & 10.l.16.

sublata concordiae spe.

ut in his miserijs quam licet honeste uiuamus.

*qui cum potius mihi, quam tecum, communicandum putem. nec enim clarissimorum uirorum, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos semper coluisti, praecepta te fugiunt. Atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum, siue potius in conuentum senatorum esse uenturum, ni ueritus essem, ne eius animum offenderem, qui a me,*ut te imitarer, petebat: cui quidem ego, cum me rogaret ut adessem in senatu, eadem omnia, quae a te de pace, & de*Hispanijs dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Rem *uides, quo modo se habeat; orbem terrarum, imperijs distributis, ardere bello; urbem sine legibus, sine iudicijs, sine iure, sine fide,*relictam direptioni, & incendijs. itaque mihi uenire in mentem nihil potest, non modo quod sperem, sed uix iam quod audeam optare. sin autem tibi, homini prudentissimo, uidetur utile esse, nos colloqui: quamquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cuius iam etiam*nomen inuitus audio; tamen propius accedam. Trebatioq. mandaui, ut, si quid tu eum uelles ad me mittere, ne recusaret: idq. ut facias, uelim: aut, si quem tuorum fidelium uoles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere. ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse*arrogo: ut exploratum habeã, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.*

i. ut eius caussam ne oppugnarem, si nollem defendere.

uide ad Att. ep. 17. lib. 9.

ep. 10. lib. 8.

cum Pompeius cum cõsulibus abijsset. ep. xi. lib. 16.

quia nullã iam praeferret dignitatem, spoliata legibus, iudicijs magistratibus.

arrogamus nobis, quae nostra non sunt.

ARG.

ARG. Disputat, utrum manendum sit in Italia, an ad Pōpeium in Graeciam nauigandum: quorum alterum utilius, alterum honestius ait esse. concludit, difficilem esse deliberationem; se tamen discessionem magis probare.

Cicero s. d. Sulpicio. 2

Ad III. *Kal. Maias, cum essem in Cumano, accepi tuas litteras: quibus lectis, cognoui non satis prudenter fecisse* Philotimum; qui, cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me nō uenisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breniores fuisse, quod eum perlaturum putasses. sed tamen, postquam litteras tuas legi, *Postumia tua me conuenit, & Seruius noster. his placuit, ut tu in Cumanum uenires: quod etiam mecum, ut ad te scriberem, egerunt. Quod meū consilium exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse poßim, quam alteri dare. quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaq. prudentia? si, *quid rectißimū sit, quaerimus: perspicuum est. si, quid maxime expediat: obscurum. sin ij sumus, qui profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumq. sit: non potest esse dubium, quid *faciendum nobis sit. Quod existimas meam caussam coniunctam esse cum tua: certe similis in utroque nostrum, cum optime sentiremus, error fuit. nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectauerunt. qua cum ipsi Caesari nihil esset *utilius; gratiam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. quantum nos fefellerit,*

Terentia liber tum.

uxor Sulpicij, quam a Caesare stupratā scribit Suetonius.

idem ep. 19. l. 5

i. eundum ad Pompeium.

si, quod honestū est, id unum utile putemus.

uides uentum esse ad arma contra quã arbitrati sumus.

fefellerit, & quem in locum res deducta sit, *uides: neque solum ea perspicis, quae geruntur, quaeq. iam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerũ, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quae fiunt; aut interesse, etiam si non probes. quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa ratio uidetur. Restat, ut discedendum putem: in quo reliqua uidetur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quae loca sequamur. omnino cum miserior res *numquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnã aliquam difficultatem Tu, si uidebitur, ita censeo facias: ut, si habes iã statutum, quid tibi agendum putes, in *quo non sit coniunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris; sin autem est, quod mecum communicare uelis, ego te exspectabo. tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum uelim uenias, sicut intellexi & *Seruio, & *Postumiae placere. Vale.

periculũ enim numquam grauius impendit reip.

i. si uẽturus me cum ad Pompeium nõ es. hoc significat, sed aperte non explicat.

epist. 8. lib. 10. ad Att.

ARG. Sulpicium, Achaiae a Caesare praefectum, consolatur in dolore, quem ex reip. calamitate capiebat. scripta est epistola post uictum Pompeium.

Cicero s. d. Sulpicio. 3

VEHEMENTER te esse *sollicitum, & in communibus miserijs praecipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. quod quamquam minime miror, & *meum quodam modo agnosco: doleo tamen, te, sapientia praeditum prope singulari, non *tuis bonis delectari potius, quam alienis

reip. caussa. ep. 1. lib. 6.

id est dolorem.

tua uirtute, optimorumq tũ

*alienis malis laborare. Me quidem, etsi nemini *concedo, qui maiorem ex pernicie, & peste reip. molestiam traxerit; tamen multa iam consolātur, maximeq. conscientia consiliorum meorum. multo enim ante, tamquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram; neque id solum mea sponte, sed multo etiā magis monente, & denunciāte te. etsi enim*absfui magnā partem consulatus tui: tamen & absens cognoscebam, quae esset tua in hoc pestifero bello cauendo, & praedicendo sententia: & *ipse affui primis temporibus tui consulatus, cū accuratissime monuisti senatum, collectis omnibus bellis ciuilibus, ut & illa timerent, quae meminissent; & scirent, cum superiores, nullo tali exēplo antea in rep. cognito, tam crudeles fuissent, quicumque postea remp. oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum.* N A M, *quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, *eos, qui auctoritatem, & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cū tua prudentia salui esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reip? Est omnino uix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi. sed tamen & Caesar ipse ita de te*iudicat, & omnes ciues sic existimant, quasi lumen aliquod, exstinctis ceteris, elucere sanctitatem, & prudentiam; & dignitatem tuam. Haec tibi ad*

factorum, tum cōsiliorum conscientia. ep.29.l.10.

cum esset in Cilicia procōsul.

narratio ad cōsolationem inducta.

ne Caesari ante cōcessum lege Trebonia tempus succederetur. Dio l.40.

cōsolationis locus est, cum intelligimus de nobis bene existimari.

*leuandas molestias magna esse debent. Quod autem a tuis*abes, id eo leuius ferendum est, quod eodẽ tempore a multis, ac magnis molestijs abes: quas ad te omnes perscriberem, nisi uererer, ne ea cognosceres absens, quae quia non uides, mihi uideris meliore esse condicione, quam nos, qui uidemus. Hactenus existimo nostram cõsolationem recte adhibitã esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres ijs de*rebus, quibus leuari possent molestiae tuae. reliqua sunt in te ipso, neque mihi ignota, nec minima*solatia, &, ut quidem ego sentio, multo maxima: quae ego ipse experiens quotidie sic probo, ut ea mihi salutem afferre uideantur. te autem ab initio aetatis, memoria teneo, summe omnium*doctrinarum studiosum fuisse, omniaque, quae a sapientissimis ad bene uiuendum tradita essent, summo studio, curaq. didicisse: quae quidem, uel optimis rebus, & usui, &*delectationi esse possent: his uero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquiescamus. nihil faciam insolẽter: nec te, tali uel scientia, uel natura praeditũ, hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus aetatis studium tuum dedisti. tantum dicam, quod te spero approbaturum; me, posteaquam*illi arti, cui studueram, nihil esse loci*neque in curia, neque in foro uiderim, omnem meam curam, atque operam ad philosophiam contulisse.*tuae scientiae excellenti, ac singulari, non multo plus, quam nostrae, relictum est loci. Quare*

etat enim Sulpicius in Graecia, cñ Achaiae praeesset. epistola sequenti.

de rebus urbanis.

tractationẽ litterarum significat.

Rhodi cum ipso Cicerone dedit operam philosophiae. uide librum de claris orat. ep.13.h.l.&ep. 21 l 5.& 12.l.6. & 2.& 3 lib.9. & 28.lib.13.

eloquentiae.

neque in senatu, neque in iudicijs.

iuris ciuilis scientiae.

re

re non equidem te moneo; sed mihi ita persuasi, te quoque* in iisdem uersari rebus, quae etiā si minus prodessent, animum tamen a sollicitudine abducerent. *Seruius quidem* tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisq. in hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita uersatur, ut excellat; a me uero sic diligitur, ut tibi uni concedam, praeter ea nemini: mihiq. ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quod facile appareat, cum me* colat, & obseruet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

in philosophiae studio.

patris praenomine appellabatur, qui primus filius natus esset.

epist. 4.

ARG Laudat Sulpicij scripta. probat, quod Achaie administrandae curam non recusarit. scribit de Marcelli restitutione, de suis studijs, de Sulpicio filio, de rebus urbanis, de Caesare.

Cicero s. d. Sulpicio. 4

ACCIPIO excusationem tuam, qua usus es, cur saepius ad me litteras uno exemplo dedisses; sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. illam partem excusationis, qua te scribis, orationis paupertate, (sic enim appellas) iisdem uerbis epistolas saepius mittere, *nec agnosco, nec probo: & ego ipse, quem tu per iocum (sic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non esse uerborum admodum inopem agnosco. εἰρωνεύεσθαι enim non necesse est. sed tamen idem, nec hoc εἰρωνευόμενος, facile cedo tuorum scriptorum subtilitati, & elegantiae. Consilium tuum, quo te usum scribis hoc

ep. 25. lib. XII.

id est, ueram esse non fateor.

Achaiae administrationem à Caesare demã datam. ep. 1. & 4. & 6 lib. 6. & 26. & 28. l. 13. *Achaicum negotium non recusauisse, cum semper probauissem, tum multo magis probaui, lectis tuis proximis litteris. omnes enim caussae, quas commemoras, iustissimae sunt, tuaq. & auctoritate, & prudentia dignissimae. Quod aliter cecidisse rẽ

putasti te minus miserũ in ista prouincia fore, quam eos, qui Romae essent. existimas, atque *opinatus sis: id tibi nullo modo assentior. sed quia tanta perturbatio, & confusio est rerum, ita perculsa, & prostrata foedissimo bello iacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipse sit, miserrimus esse uideatur: propterea & tui te cõsilij

quod Achaiae curam susceperis. *paenitet, & nos, qui domi sumus, tibi beati uidemur. at contra nobis non tu quidem uacuus molestijs, sed prae nobis beatus. atque hoc ipso melior est tua, quam nostra condicio; quod tu, quid doleas, scribere audes; nos ne id quidem tuto possumus; nec id uictoris uitio, quo nihil moderatius,

epist. 9. sed ipsius *uictoriae, quae ciuilibus bellis semper

in consulatu ep. 12. est insolens. Vno te uicimus, quod de Marcelli, *collegae tui, salute paullo ante, quã tu, cognouimus; etiam mehercule, quod, quemadmodum ea res ageretur, uidimus. nam sic fac existimes, post has mi-

ep. 14. serias, id est postquam armis *disceptari coeptũ est de iure publico, nihil esse actum aliud cũ dignita-

Suet. n. Iulio. te. nam & ipse Caesar, accusata acerbitate *Marcelli, (sic enim appellabat) laudataq. honorificentissime & aequitate tua, & prudentia, repente praeter spem dixit, se senatui rogãti de Marcello,

quamquam acerbior fuisset Marcellus. *ne hominis quidem caussa, negaturum. fecerat autem hoc senatus, ut, cum a L. Pisone mentio esset

facta

*facta de Marcello, & cũ C.*Marcellus se ad Caesaris pedes abiecisset, cunctus consurgeret, & ad Caesarem supplex accederet. noli quaerere: ita mihi pulcher hic dies uisus est, ut speciem aliquam uiderer uidere quasi reuiuiscentis reip. itaque, cum oẽs ante me rogati gratias Caesari egissent, praeter Volcatium; (is enim, si*eo loco esset, negauit se facturum fuisse) ego rogatus mutaui meum cõsilium. nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinae dignitatis, in perpetuum tacere. fregit hoc meũ consilium & Caesaris*magnitudo animi, & senatus officium. itaque pluribus uerbis*egi Caesari gratias: meque, metuo, ne etiã in ceteris rebus honesto otio priuarim: quod erat unum solatium in malis. sed tamen, quoniam effugi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc remp. non putare, si perpetuo tacerem,*modice hoc faciam, aut etiam*intra modum; ut & illius uoluntati, & meis studijs seruiam. nam etsi a prima aetate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime philosophia delectauit: tamen hoc studium quotidie ingrauescit, credo & aetatis maturitate ad prudentiam, & his temporum uitijs, ut nulla res alia leuare animum*molestijs possit. a quo studio te abduci negotijs, intelligo ex tuis litteris: sed tamen aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, uel potius noster, summa me obseruantia colit: cuius ego cum omni probitate, summaq.*uirtute, tum studijs,*doctrinaq. delector. is*

mecum

hic Iuliae, Caesaris sororis, nieptem Octauiã uxorem duxit. & ex ea genuit Marcellum illum, de quo Virg. lib. 6.

si Marcellus esset, negauit se rediturum.

cũ ignouit inimico suo Marcello.

quae exstat oratio.

modice, est cũ modo; intra modum uero minus.

& sane pleraque scripsit post euersã rempublicam φιλοσοφούμενα.

disiungit uirtutẽ a doctrina; ut intelligas.

uirtutem esse posse sine peritia litterarum. ep.5.l.6.& 27. lib.13.

*mecum saepe de tua mansione, aut decessione cōmunicat. adhuc in hac sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime Caesar uelle uideatur. res sunt eiusmodi, ut, si Romae sis, nihil te praeter tuos delectare possit. de reliquis nihil melius *ipso est. ceteri, & cetera eiusmodi, ut, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quā uidere. Hoc nostrum consilium nobis minime iucundum est, qui te uidere cupimus: sed consulimus tibi. Vale.*

ualde enim se moderatū praebuit Caesar in uictoria.

ARG. Cum Caesar bellum gereret in Hispania contra Pōpeij liberos, perijt Tullia ex partu, Ciceronis filia, iam a Dolabella dimissa. consolatur Ciceronem Sulpicius, argumentis ad tollendum dolorem undecumque collectis. De Sulpicio sic Quinct. lib.xi. Ser. Sulpicius insignem non immerito famam tribus orationibus meruit.

Sulpicius S. D. Ciceroni. 5

recte incipit a dolore suo: nā qui non dolet amici calamitate, amicus nō uidetur: ideoq. pondus habere illius cōsolatio non potest.

POSTEAQVAM *mihi renunciatum est de obitu Tulliae filiae tuae; sanequam pro eo, ac debui, grauiter, molesteq. tuli. communemq. eam calamitatem existimaui: qui si istic affuissem, neque tibi defuissem, coramq. meum dolorē tibi declarassem. etsi genus hoc consolationis miserum, atque acerbum est; propterea quia per quos id fieri debet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia afficiūtur, neque sine lacrymis multis id conari queunt; ut magis ipsi uideantur aliorum consolatione indigere, quam alijs posse suum officium praestare: tamen, quae in *praesentia mihi in mentem uenerunt, decreui breui ad te perscribere: non, quod ea te fugere existimem: sed, quod forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias. Quid est,*

sic ep.20 l.15. ad Att. dicitur etiam, In praesenti. ep. 10. l. 2.& Liu.l.34.

est,*quod tantopere te commoueat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quae hominibus non minus, quam liberi, cara esse debent, patriam, *honestatem, dignitatem, honores omnes. hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adiungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatus animus *callere iam debet, atque omnia minoris aestimare? An illius uicem, credo, doles? Quoties in eam cogitationem necesse est & tu ueneris, & nos saepe incidimus, hisce temporibus non pessime cum ijs esse actum, quibus*sine dolore licitum est mortem cum uita commutare. Quid autem fuit, quod illam hoc tempore ad uiuendum magnopere inuitare posset? quae res? quae spes? quod animi solatium? ut, cum aliquo adolescente primario coniuncta, aetatem ageret? licitum est tibi, credo, pro tua dignitate ex hac iuuentute*generum deligere, cuius fidei liberos tuos te tuto committere putares. An ut ea liberos ex sese pareret, quos cum florentes uideret, laetaretur? qui rem a parente traditam per se tenere possent, honores*ordinatim petituri essent in rep. in amicorum negotijs liberalitate sua uterentur? quid horum fuit, quod non prius, quam datum, ademptum sit? At uero malum est liberos amittere: malum, nisi hoc peius sit, *haec sufferre, & perpeti. Quae res mihi non mediocrem consolationem attulit, uolo tibi commemorare; si forte eadem res tibi minuere

dolorem

cõsolationis initium a tẽporũ condicione.

minus est, quã Dignitas.

id est, callo obducto dolorem non sentire. ep. 2. lib. 9.

cum in bello multi interfecti cum dolore perierint.

ergo Dolabella diuortium cum ea iam fecerat.

quo ordine per leges licet. de quo diximus in lib. de legibus.

publicam seruitutem.

dolorem possit. Ex Asia rediens, cum ab Aegina Megaram uersus nauigarem, coepi regiones circumcirca prospicere. post me erat Aegina, ante Megara, dextra Piraeeus, sinistra Corinthus: quae*opida quodam tempore florentissima fuerũt, nunc prostrata, & diruta ante oculos iacent. coepi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, si quis nostrũ interijt, aut occisus est, quorum uita breuior esse debet; cum uno loco tot opidũ cadauera proiecta iaceant. uis ne tu te Serui cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi, cogitatione ea non mediocriter sum cõfirmatus. hoc idem, si tibi uidetur, fac ante oculos tibi proponas. Modo, uno tempore tot uiri clarissimi interierunt: de imperio praeterea tãta deminutio facta est: omnes prouinciae conquassatae sunt: in unius mulierculae animula si iactura facta sit, tantopere commoueris? quae si hoc tempore non suum diem obijsset, paucis post annis tamen ei*moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationem tuam auoca: atque ea potius reminiscere, quae digna tua persona sunt: illam, quam*diu ei opus fuerat, uixisse: una cum rep. fuisse: te, patrem suum, praetorem, consulem, augurem uidisse:*adolescentibus primarijs nuptam fuisse: omnibus bonis prope perfunctam esse: cum resp. occideret, uita excessisse. quid est, quod tu, aut illa cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te obliuisci Ciceronem

esse,

opida uocat urbes.

a maiori ad minus. nam, si opida intereunt, idem accidere hominibus mirandum nõ est.

argumentum a cõparatione, ductum.

a necessario.

a persona Tulliae.

Pisoni, Crassipedi, Dolabellae.

esse, & eum, qui alijs consueueris praecipere, & dare consilium; neque imitari malos medicos, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinae scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potius, quae alijs tute praecipere soles, ea tute tibi subijce, atque apud animum propone. NVLLVS dolor est, quem non longinquitas* temporis minuat, atque molliat. hoc te exspectare tempus, tibi* turpe est, ac non ei rei sapientia tua te* occurrere. quod si quis etiam inferis sensus est: qui illius amor in te fuit, pietasq. in omnes suos, hoc certe illa te facere non* uult. da hoc illi mortuae: da ceteris amicis, & familiaribus, qui tuo dolore maerent: da patriae; ut, si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam deuenimus, ut etiam huic rei nobis seruiendum sit; noli* committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quam reip. tempora, & aliorum uictoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne uidear prudentiae tuae diffidere. quare,* si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundā pulcherrime te ferre fortunam, magnamq. ex ea re te laudem adipisci. fac aliquando intelligamus, aduersam quoque te aeque ferre posse, neque id maius, quam debeat, tibi onus uideri; ne ex omnibus* uirtutibus haec una tibi uideatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliore esse animo cognouero, de his rebus, quae hic geruntur, quem-

ep.28.lib.7.
ab opinione hominum.
ad Att. ep. xi. lib.12.
a uolūtate mortuae.
a salute ipsius.
Philipp.1.14.& lib.2.de off.sic locutus.
a Ciceronis laude.

Achaia.

*quemadmodumq. se *prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.*

ARG. Ad Seruij consolationem respondet, suum dolorem, lectis illius litteris, aliqua ex parte lenitum; sed dolēdi caussas apud se & plures, & grauiores, esse, quā apud quemuis alium in simili calamitate.

Cicero s. d. Sulpicio. 6

simile princi-pium ep. 30. l. 7. & 5. l. 9. & 12. & 23. lib. 16.

EGO *uero, Serui, uellem, ut scribis, in meo grauissimo casu affuisses. quantum enim praesens me adiuuare potueris & consolando, & prope aeque dolendo, facile ex eo intelligo, quod, litteris tuis lectis, aliquantulum acquieui. nā & ea scripsisti, quae leuare *luctum possent: & in me consolando, non mediocrem ipse animi *dolorem adhibuisti. Seruius tamen tuus, omnibus officijs, quae illi tempori tribui potuerunt, declarauit, & quāti ipse me faceret, & quam suum talē erga me animum tibi gratum *putaret fore: cuius officia *iucundiora scilicet saepe mihi fuerunt, numquam tamen gratiora. me autem non oratio tua solum, & societas paene aegritudinis, sed etiam auctoritas consolatur. turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia praeditus, ferendum putas. sed opprimor interdum, & uix resisto dolori: quod ea me solatia deficiūt, quae ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. nam & Q. *Maximus, qui filium consularem, clarum uirum, & magnis rebus gestis, amisit, & L. *Paullus, qui duos septem diebus, & *uester Gallus, & M. Cato, qui summo ingenio,*

alterum prudētiae, & doctrinae, & humanitatis. ep. 11. lib. 9.

iucunditati. n. locus non est in rebus miseris. ep. 14. lib. 3. ad Att.

Fabius.

Aemilius.

quia fuit e Sulpicia gente.

ingenio, summa uirtute filium perdidit, ijs temporibus fuerunt, ut eorum tum ipsorum dignitas cosolaretur ea, quam ex rep. consequebantur. mihi autem, amissis ornamentis ijs, quae ipse commemoras, quaeq. eram maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium, quod ereptum est. non* amicorum negotijs, non reip. procuratione impediebantur cogitationes meae: nihil in foro agere libebat: adspicere curiam non poteram. existimabam id, quod erat, omnes me & industriae meae fructus & fortunae perdidisse. sed, cum cogitarem haec mihi tecum, & cum quibusdam esse cómunia; & cum frangerem iam ipse me, cogeremq. illa ferre toleranter: habebam quo confugerē, ubi conquiescerem, cuius in sermone, & suauitate omnes curas, doloresq. deponerē. nunc autem hoc tam graui uulnere etiam illa, quae* consenuisse uidebantur, recrudescunt. non enim, ut tum me a rep. maestum domus excipiebat, quae leuaret: sic nunc, domo maerens, ad remp. confugere possum, ut in eius* bonis acquiescam. itaque & domo absum, & foro: quod nec eum dolorem, quem a rep. capio, domus iam consolari potest, nec domesticum resp. quo magis te exspecto, teq. uidere quamprimum cupio. maior mihi leuatio afferri nulla potest, quam coniunctio consuetudinis, sermonumq. nostrorum. quamquam sperabam tuum aduentum (sic enim audiebam) appropinquare. ego autem cum multis de caussis te exopto quamprimum uidere,*

honestate, dignitate, honoribus. ep. 5.

collectio caussarum, dolorem efficiētium: ut ostendat se reprehendi non posse, quia doleat id, quod dolendum iure sit.

quia tēpus acerbitatē minuit. ep. 5.

quae nunc nulla sunt.

uidere, tum etiam, ut ante commetemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tēpus, quod est totum ad* unius uoluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & ; ut perspexisse mihi uideor, nec a me alieni, & tibi* amicissimi. quod cum ita sit; magnae tamen est deliberationis, quae ratio sit ineunda nobis, nō agendi aliquid, sed illius concessu, & beneficio quiescendi. Vale.

Caesaris.

cum eius filius Caesaris arma contra Pompeium secutus sit. ad Att. ep. ult. l. 9. & 3. l. 10.

ARG. Suadet, ut exsusandi consilium abijciat, & in patriā suam redeat: id Caesarem facile concessurum; id optare ipsius fratrem, id ipsam temp. id ad rationem etiam rei familiaris pertinere.

Cicero s. d. M. Marcello. 7

ETSI eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam; non quin ab eo ipse dissentiam; sed quod ea te sapientia esse iudicem, ut meum consilium non anteponā tuo: tamen & amicitiae nostrae uetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quae mihi iam a pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quae & saluti tuae conducere arbitrarer, & nō aliena esse ducerem a dignitate.* Ego eum te esse; qui horum malorum initia multo ante uideris, cōsulatum magnificentissime, atque optime gesseris, praeclare memini. sed idem etiam illa uidi, neque te consiliū ciuilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeij, nec genus exercitus probare, semperq. summe diffidere. qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis; & ego id semper egi, ne interessem.

ne incidat ī arrogātiae uitiū, quia tali ui o consilium dare velit, incipit a laude Marcelli, & ab amicitiae cōmemoratione, quo se facilius insinuet.

suasionis initiū quo probare uult, satis iam Marcellum boni ciuis officio fecisse: reliquū esse, ut patriā, multis malis af fectam, etiam adspectu suo ne priuet.

teressem. non enim ijs rebus pugnabamus, quibus *ualere poteramus, consilio, auctoritate, caussa, quae erant in nobis superiora; sed lacertis, & uiribus, quibus pares non eramus. uicti sumus igitur; aut, si uinci dignitas non potest, fracti certe, & abiecti. in quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum *spe uincēdi simul abiecisti certandi etiam cupiditatem; ostendistique, sapientem; & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum suscipere, extrema libenter non persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt; eos uideo in duo genera esse distractos. aut enim renouare bellum conati sunt, hiq. se in* Africam contulerunt; aut, quemadmodum nos, uictori sese crediderunt. *medium quoddam tuum cōsilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres, illud pertinacis. fateor, a plerisque, uel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium, a multis etiam magni, ac fortis animi iudicatum: sed habet ista ratio, ut mihi quidem uidetur, quendam modum; praesertim cum tibi nihil deesse arbitrarer ad tuas *fortunas omnes obtinendas, praeter uoluntatem. sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quod uereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. de quo quid sentiam, nihil attinet dicere; cum appareat, *ipse quid fecerim. sed tamen, si iam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quam ea, quae nolles, uidere: *tamē id cogitare deberes, ubicumque esses,

idem alijs uerbis ep.21.lib.6 & 3.lib.7.

idem alijs uerbis ep.3.lib.7.

ad Iubāregem.

ut neque bellū renouares, neque Romam redires, sed exsulandi cōsilium caperes.

quarum desperatione exsiliū elegerat.

qui omnia tenet. epistola sequenti.

suasio ab exemplo.

a necessario.

*te fore in eius ipsius, quem fugeres, potestate. qui si facile passurus esset, te, carentem patria, et fortunis tuis, quiete, & libere uiuere:*cogitandum tibi tamen esset, Romae ne & domi tuae, cuiusmodi res esset, an Mytilenis, aut Rhodi malles uiuere. sed, cum ita late pateat eius potestas, quem ueremur, ut terrarum orbem complexa sit: non ne mauis sine periculo tuae domi esse, quam cum periculo alienae? equidem, etiam si oppetenda mors esset, domi, atque in patria mallem, quam in externis, atque alienis locis. hoc idem*omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna pro tuis maximis, clarissimisq. uirtutibus multitudo. Habemus etiam*rationem rei familiaris tuae, quã dissipari nolumus. nam, etsi nullam potest accipere iniuriã, quae futura perpetua sit; propterea quod neque is, qui*tenet remp. pateretur, neque ipsa resp. tamen impetum praedonum in tuas fortunas fieri nolo. ij autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere cõsiderem. Hic te unius sollicitudines, unius etiam multae, & assiduae lacrymae C.*Marcelli, fratris optimi,*deprecantur. nos cura, et dolore proximi sumus, precibus tardiores, quod ius adeũdi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. gratia tantum possumus, quantum uicti: sed tamen consilio, studio Marcello non desumus: a tuis*reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.*

neque honestũ ait esse eius exsilium, neque tutum.

a communi cõsilio.

ab utili.

idem alijs uerbis ep. 8. & 9. & 13.

consularis. sic in oratione pro eo.

de Marcelli reditu minime laborantibus. ep 8. & 11.

ARG. Et haec epistola eo spectat, ut Marcello reditus in patriam persuadeatur.

Cicero s. d. Marcello. 8

NEQVE *monere te audeo, praestanti prudētia uirum; nec confirmare, maximi animi hominem, uirumq. fortissimum; consolari uero nullo modo. nam, si ea, quae acciderunt, ita fers, ut audio: gratulari magis* uirtuti debeo, quam consolari dolorem tuum. sin te tanta mala reip. frangunt: non ita abundo ingenio, ut te consoler, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum praebeam, praestemque, ut ad omnia, quae tui uelint, ita adsim praesto, ut me nō solum omnia debere tua caussa, quae possum, sed ea quoque, quae* non possum, putēt. Illud tamē* uel tu me monuisse, uel censuisse puta, uel propter beneuolentiam tacere non potuisse; ut, quod ego facio, tu quoque animum inducas, si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, iudicio omnium, req. principem, necessitate cedentem tempori; sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad* exsulandum locum. si enim libertatem sequimur; qui locus hoc dominatu uacat? sin qualemcumque locū; quis est domestica sede iucundior? sed, mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, fauet ingenijs, nobilitatem uero, & dignitatem hominum, quantum ei res, & ipsius caussa concedit, amplectitur. Sed plura, quam statueram. redeo ergo ad unum illud, me tuum fore cum tuis, si modo erunt* tui; sin*

quae ī aduersis maxime perspicitur.

Philip. 6. uide artificiosam admonendi rationem, ut offensio uitetur.

exsilium enim est, ubi resp. nō est.

hoc adiecit, ut Marcellus uetetem dignitatē speraret.

uide ep. superiorem, & xi.

minus, me certe in omnibus rebus satis nostrae coniunctioni, amoriq. facturum. Vale.

ARG. Reditum in patriam suadet, ut supra. argumenta ex intima arte depromit ad persuadendum firmissima.

Cicero s. d. Marcello. 9

ETSI *perpaucis ante diebus dederã Q. Mucio litteras ad te pluribus uerbis scriptas, quibus declarauerã, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen, cum Theophilus, libertus tuus, proficisceretur, cuius ego fidem erga te, beneuolentiamq. perspexeram; sine meis litteris eum ad te uenire nolui. Iisdẽ igitur de rebus etiam atque etiã hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum; ut in ea rep.*quaecumque est, quamprimum uelis esse. multa uidebis fortasse, quae nolis; non plura tamen, quam audis quotidie. non est porro tuum, uno sensu solum oculorum moueri; cum illud idẽ auribus percipias, quod etiam*maius uideri solet, minus laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod nõ sentias; aut faciendum, quod non probes. Primum,* TEMPORI *cedere, id est necessitati*parere, semper sapientis est habitum. deinde, nõ habet, ut nunc quidem est, id uitij res. dicere fortasse, quae sentias, non licet; tacere plane licet.*omnia enim delata ad unum sunt. is utitur consilio ne suorum quidem, sed suo. quod non multo secus fieret, si*is remp. teneret, quem secuti sumus. an, qui in bello, cum omnium nostrum coniunctũ esse periculum*

supra dixit, Cuiusmodi res esset, epist. 7.

diuersa ratio ep. 1. lib. 6. pro auribus contra oculos.

ep. 50. l. 12. ad Att.

idem aliis uerbis epist. 7. 8. & 13.

Pompeius.

periculum suo cerneret,*certorum hominum minime prudentium consilio uteretur; cum magis communem censemus in uictoria futurum fuisse, quam incertis in rebus fuisset? & qui nec, te consule, tuum sapientissimum consilium secutus esset; nec, *fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, uobis auctoribus uti uoluerit; nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? OMNIA sunt misera in bellis ciuilibus: quae maiores nostri ne semel quidem; nostra*aetas saepe iam sensit: sed MISERIVS nihil, quam ipsa*uictoria: quae, etiam si ad meliores uenit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresq. reddit; ut, etiam si natura tales non sint, necessitate esse cogantur. *MVLTA enim uictori eorum arbitrio, per quos uicit, etiam inuito facienda sunt. An tu non uidebas mecum simul, quam illa*crudelis esset futura uictoria? *igitur tunc quoque patria careres, ne, quae nolles, uideres? non, inquies: ego enim ipse tenerem opes, & dignitatem meam. at erat tuae uirtutis, in minimis res tuas ponere; de rep. uehementius laborare. Deinde, qui finis istius consilij est? nam adhuc & factum tuum probatur, &, ut in tali re, etiam*fortuna laudatur: factum, quod & initium belli necessario secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris; fortuna, quod honesto otio tenueris & statum, & famā dignitatis tuae. *nunc uero nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria; nec eā diligere minus debes, quod deformior

Scipionis, Domitij, & aliorū.

C. Marcello ep. 7. & 9.

propter Syllana tempora. ep. 4. & Phil. 8.

Caesarem excusat. ep. 18. l. 12.

ep 4.

hic Marcellum acri pertinacia munitū, tamen expugnat.

quod tuto otio fruaris. infra.

cum iam boni ciuis officio satisfecerit.

*est, sed misereri potius; nec eam,*multis claris uiris orbatam, priuare etiam adspectu tuo. Denique, si fuit magni animi, non esse supplicem uictori: uide, ne superbi sit, aspernari eiusdem liberalitatem: &, si sapientis est carere patria, duri non desiderare: & si re publica non possis frui, stultum est nolle priuata. Caput illud est, ut, si ista uita tibi commodior esse uideatur,*cogitandum tamen sit, ne tutior non sit. magna gladiorum est licentia: sed in externis locis minor etiam ad*facinus uerecundia. mihi salus tua tantae curae est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere*temporibus, & incolumitati, & uitae, & fortunis tuis. Vale.*

Pompeio, Catone, Domitio, Scipione, Bibulo, Lentulis, Appio: qui erant omnes consulares, excepto Catone praetorio.

quod non cogitare, sapientis non est.

supra.

ut cogites cuncta esse in Caesaris potestate.

ARG. Hortatur, ut reditum maturet. iam enim de reditu persuaserat.

Cicero s. d. Marcello. 10

ETSI *nihil noui, quod ad te scriberem, habebam; magisq. litteras tuas iam exspectare incipiebam, uel te potius ipsum: tamen, cum Theophilus proficisceretur, nō potui nihil ei litterarum dare. Cura igitur, ut quamprimum uenias: uenies enim, mihi crede, exspectatus, neque solum nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus. uenit enim mihi in mentem, subuereri interdum, ne te delectet*tarda decessio. quod si nullum haberes sensum, nisi oculorum; prorsus tibi ignoscerem, si quosdā nolles uidere. sed, cum leuiora non multo essent, quae *audirentur, quā quae uiderentur; suspicarer autē multum*

ut qui non libenter uenias.

de malis reip.

*multum intereſſe rei familiaris tuae, te quamprimum uenire, idq. in omnes*partes ualere: putaui ea de re te eſſe admonendum. ſed quoniam, quod mihi placeret, oſtendi; reliqua tu pro tua prudentia conſiderabis. me tamen uelim, quod ad tempus te exſpectemus, certiorem facias. Vale.*

ep. 10. l. 5. & ep. 10 l 13. ad Att. Nullam ad partem ualet.

ARG. Significat, ſe in patriam rediturum, commotum conſilio, & auctoritate Ciceronis

Marcellus S. D. Ciceroni. II

PLVRIMVM *ualuiſſe apud me tuã ſemper *auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio, potes exiſtimare. cum mihi C. Marcellus frater, amantiſſimus mei, non ſolum conſilium daret, ſed precibus quoque me obſecraret; non prius mihi perſuadere potuit, quam tuis eſt effectum litteris, ut uterer ueſtro potiſſimum conſilio.*Res quemadodum ſit acta, ueſtrae litterae mihi declarant. Gratulatio tua etſi eſt mihi probatiſſima, quod ab optimo ſit animo: tamen hoc mihi multo iucundius eſt, & gratius, quod, in ſumma paucitate amicorum, *propinquorum, ac neceſſariorum, qui uere meae ſaluti fauerent, te cupidiſſimum mei, ſingularemq. mihi beneuolentiã praeſtitiſſe cognoui. *Reliqua ſunt eiuſmodi, quibus ego, quoniam haec erant tempora, facile, & aequo animo carebam: hoc uero eiuſmodi eſſe ſtatuo, ut ſine talium*uirorum, &*amicorum beneuolentia, neq. in aduerſa, neque in ſecũda fortuna quiſquã uiuere poſſit. itaque in hoc ego mihi gratulor.*

auctoritate poteſt aliquis apud nos plus ualere, quam frater; amore non item.

de ipſius reditu a Caeſare impetrato.

hinc illud, Si modo erũt tui, ep. 8.

praeter unũ te.

quorum & uirtus, & beneuolentia ſingularis.

tu uero ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi praestabo. Vale.

ARG. Marcellum a Magio interfectum, suaq. erga mortuum officia significat.

Seruius s. d. Ciceroni. 12

Etsi *scio non iucundissimum me nuncium uobis allaturum: tamen, quoniam* * Casus, *& natura in bonis dominatur; uisum est faciendũ, quoquo modo res se haberet, uos certiores facere. Ad* x *Kal. Iun. cum ab Epidauro Piraeeum naui aduectus essem, ibi Marcellum,* * *collegam nostrum, conueni; cumq. diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. postero die, cum ab eo digressus essem, eo cõsilio, ut ab Athenis in Boeotiam irem, reliquamq.* * *iurisdictionem absoluerem: ille, uti aiebat, supra* * *Maleas in Italiã uersus nauigaturus erat. postridie eius diei, cũ ab Athenis proficisci in animo haberem; circiter horam decimã noctis Postumius, familiaris eius, ad me uenit; & mihi nunciauit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cenae tẽpus a P. Magio Cilone, familiari eius, pugione percussum esse, & duo uulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite* * *secundum aurem; sperare tamen, eum uiuere posse:* * *Magiũ se ipsum interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui haec nunciaret, et rogaret, uti cogerem medicos coegi; & e uestigio eo sum profectus prima luce. cum non longe a Piraeeo abessem; puer* * *Acidini mihi obuiam uenit cum codicillis; in quibus erat*

[Margin notes: aut enim casu moriuntur homines, aut natura. — in consulatu. ep. 4. — praeerat enim Sulpicius Achaiae. ep. 4. — de Malea uide Plinium epist. lib 10. & Liuiũ li. 3. & Eustat. — post aurem. — ad Att. ep. 10. lib. 13. — cognomen gentis Manliae.]

erat scriptum, paullo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. ita uir clarissimus ab homine taeterrimo acerbissima morte est affectus; & cui inimici propter dignitatem* pepercerant, inuentus est amicus, qui ei mortem afferret. ego tamen ad tabernaculum eius perrexi; inueni duos libertos, & pauculos seruos: reliquos aiebant profugisse metu perterritos, quod dominus eorum* ante tabernaculum interfectus esset. coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisq. lecticarijs in urbem eũ referre: ibiq.* pro ea copia, quae Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curaui. ab Atheniensibus locum sepulturae intra urbem ut darēt, impetrare non potui, quod religione se* impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam cõcesserãt. quod proximum fuit; uti in quo uellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio* Academiae locum delegimus; ibiq. eum combussimus; postea q. curauimus, ut ijdem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarēt. ita, quae nostra officia fuerunt, pro* collegio, & propinquitate, & uiuo, & mortuo omnia ei praestitimus. Vale. Datae pridie Kal. Iun. Athenis.

Caesar enim ei reditum in patriã concesserat

quod seruis capitale erat, qui dominum non defendissent.

Cato de re.l.4. Villã suburbanam pro copia aedificato, in bono praedio. Romae quoque lex uetabat.

in qua floruerat eius auctor, & princeps, Plato.

quia consulatũ simul gesserãt.

ARG. Exsulantem Nigidium spe reditus consolans, suam illi operam, suumq. officium pollicetur, praeterea rem omnem familiarem. in extremo hortatur, ut bono animo, fortiq. sit in utramque partem.

Cicero s. d. P. Nigidio Figulo. 13

QVAERENTI mihi iam diu, quid ad te po-

*potissimum scriberem, non modo certa res ulla, sed ne genus quidem litterarum usitatum ueniebat in mentem. unam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratq. fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. relinquebatur triste quoddam, & miserum, & his temporibus consentaneum genus litterarũ. id quoque deficiebat me: in quo debebat esse aut promissio auxilij alicuius, aut consolatio doloris tui. quod pollicerer, non erat. ipse enim, *pari fortuna abiectus, aliorum opibus casus meos sustentabam: saepiusq. mihi ueniebat in mentem, queri, quod ita uiuerem, quam gaudere, quod uiuerem. quamquam enim nulla me ipsum priuatim perculit insignis iniuria; nec mihi quidquam tali tempore in mentẽ uenit optare, quod non ultro mihi Caesar detulerit: tamen nihilo minus eis conficior curis; ut hoc ipsum, quod*maneam in uita, peccare me existimem. careo enim cum familiarissimis multis, quos aut mors*eripuit nobis, aut distraxit fuga; tum omnibus amicis, quorum beneuolentiam nobis conciliarat per me quondam, te socio, defensa resp. uersorq. in eorum naufragijs, & bonorum direptionibus: nec audio solum, quod ipsum esset miserum, sed etiam id ipsum*uideo, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adiutoribus illud*incendium exstinximus: & in qua urbe modo gratia, auctoritate, & gloria florui-*

communicatio fortunae genus cõsolationis est apud afflictos.

*eum exstincta resp. sit.

Pompeium, Catonem, Lentulos, & alios. uide epist. 9.

ep. 1. lib. 6.

Catilinae coniurationem.

*floruimus, in ea nunc ijs quidẽ omnibus caremus; obtinemus ipsius Caesaris summã erga nos humanitatem: sed ea plus non potest,*quam uis, & mutatio omnium rerum, atque temporum. itaque, orbus ijs rebus omnibus, quibus & natura me, & uoluntas, & consuetudo assuefecerat; cũ ceteris, ut quidem uideor, tum mihi ipse displiceo. natus enim ad agendum semper aliquid dignum uiro, nunc non modo agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem: & qui antea aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram; nunc P.*Nigidio, uni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certe amicissimo, ne benigne quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus. Reliquum est, ut consoler, & afferam rationes, quibus te a molestijs coner*abducere. at ea quidem facultas, uel tui, uel alterius consolandi, in te summa est, si umquam in ullo fuit. itaque eam partem, quae ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. *quid sit forti, & sapienti homine dignum, quid grauitas, quid altitudo animi, quid acta tua uita, quid studia, quid artes, quibus a pueritia floruisti, a te flagitent, tu uidebis. ego, quod intelligere, & sentire, quia sum Romae, & quia curo, attendoque, possum, id tibi affirmo, te in istis molestijs, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum; in*ijs autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse*

Caesarem excusans, auertit culpam in tẽpora.

Latinorum omniũ post Varronem doctissimus appellatur a Gellio, lib. 19. cap. 14.

idem alijs uerbis, ep. 8. & 9.

tecta admonitio, cum laude tamen, ut proxime iam ostẽdit.

in reip. calamitate.

idem alijs uerbis ep. 8. & 9. ep. 7. lib. 2.

ijs, qui in Africa bellum renouauerant. uide ep. 13. lib. 6.

colligit omnia, quae ualeat ad spem.

ep. 10. lib. 6.

ut Oppius, Hirtius, Balbus, Matius, Pansa, Postumius. ep. 7. 12. & 14. l. 6. 24. l. 7. 20. l. 9.

quod ad rem familiarem attinet.

*fortasse semper fore. uideor mihi perspicere, primum ipsius animum, qui *plurimum potest, propensum ad salutem tuam. *non scribo hoc temere. quo minus familiaris sum, hoc sum ad inuestigandum curiosior. quo facilius, *quibus est iratior, respondere tristius possit, hoc est adhuc tardior ad te molestia liberandum. familiares uero eius, & ij quidem, qui illi iucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur, & sentiunt. Accedit eodem uulgi uoluntas, uel potius consensus omnium. etiam illa, quae minimum nunc quidem potest, sed possit necesse est, *resp. quascumque uires habebit, ab ijs ipsis, quibus tenetur, de te propediem, mihi crede, impetrabit. Redeo igitur ad id, ut iam tibi etiā pollicear aliquid; quod primo omiseram. nam & complectar eius familiarissimos, qui me admodum *diligunt, multumq. mecum sunt: & in ipsius consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo: & certe omnes uias persequar, quibus putabo ad id, quod uolumus, peruenire posse. in hoc toto genere plura faciam, quā scribere audeo. *Cetera, quae tibi a multis prompta esse certo scio, a me sunt paratissima. nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quam tuum. hac de re, & de hoc genere toto hoc scribo parcius, quod te, id quod ipse confido, sperare malo, te esse usurum tuis. Extremum illud est, ut te horter, & obsecrem, animo ut maximo sis; nec ea solum memineris, quae ab alijs magnis uiris accepisti, sed illa*

etiam,

*etiam, quae ipse ingenio, studioq. peperisti. quae si colliges; & sperabis omnia optime; &, quae accident, qualiacumque erunt, sapienter feres. Sed haec tu melius, uel optime omnium. Ego, quae pertinere ad te intelligam, studiosissime omnia, diligentissimeq. curabo; tuorumq. tristissimo*meo tempore meritorum erga me memoriam conseruabo. Vale.*

cum eiectus a Clodio exsulatem.

ARG. Respondet ad duplicem Plancij gratulationem de recuperata Ciceronis dignitate, & de nouis eiusdem nuptijs cũ Publia, diuortio iam facto cum Terentia.

Cicero s. d. Cn. Plancio. 14

BINAS a *te accepi litteras, Corcyrae datas: quarum alteris mihi gratulabare, quod audisses meam me pristinam dignitatem*obtinere; alteris dicebas, te uelle, quae egissem, bene, ac feliciter *euenire. Ego autem, si dignitas est bene de rep. sentire, & bonis uiris probare, quod sentias; obtineo dignitatem meam. sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere si possis, aut denique libera oratione defendere: ne*uestigium quidẽ ullum est reliquũ nobis dignitatis: agiturq. praeclare, si nosmet ipsos regere possumus; ut ea, quae partim iam adsunt; partim impendent; moderate feramus: quod est difficile in eiusmodi*bello, cuius exitus ex altera parte caedem ostentat, ex altera seruitutem. quo in periculo non nihil me cõsolatur, cum recordor, haec me tum uidisse, cum secundas etiam res nostras, nõ modo aduersas, pertimescebam;*

apud Caesarẽ.

de nuptijs Publiliae. Plutarchus, & in epistolis ad Att.

epist. 1 lib. 10.

a reliquijs Põpeianarum partium in Africa renouato, ducibus Scipione, Pompeij soccero, Catone, Iuba rege.

*bam; uidebamque, quanto periculo de iure publico*disceptaretur armis: quibus si ij uicissent, ad quos ego, pacis spe, non belli cupiditate adductus, accesseram; intelligebam tamen, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium quam*crudelis esset futura uictoria: sin autem uicti essent, quantus interitus esset futurus ciuiũ partim amplissimorum, partim etiam optimorũ: qui*me haec praedicentẽ, atque optime cõsulentem saluti suae, malebant nimium timidum, quam satis prudentem, existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita uelle, certo scio: sed ego tam misero tempore nihil noui cõsilij cepissem, nisi in*reditu meo nihilo meliores*res domesticas, quã remp. offendissem. quibus enim pro meis immortalibus beneficijs carissima mea salus, et meae fortunae esse debebant; cum propter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidijs uacuum uiderem; nouarum me necessitudinum fidelitate contra*ueterum perfidiam muniendum putaui. Sed de nostris rebus satis, uel etiam nimium multa, De tuis, uelim, ut eo sis animo, quo debes esse, id est ut ne quid tibi praecipue timendum putes. si enim status erit aliquis ciuitatis; quicumque erit, te omnium periculorum uideo expertem fore. nam*alteros tibi iam placatos esse intelligo, *alteros numquam iratos fuisse. De mea autem in te uoluntate sic uelim iudices, me, quibuscumque rebus opus esse intelligam, quamquam uideam, quis*

Marginal notes:
ep.4.h.l. & 1. lib.6.
ep.9.h.l.& 21. lib.5.
intelligit Domitium, Lẽtulum, Scipionẽ, pugnãdi maxime cupidos.
ep.1.h.l.&6.19
post pugnam Pharsalicam.
Terentiae neglegentia demi nutas.
hic Quinctum fratrem,& filiũ significat, ut apparet ex lib.xi. ad Atticum.
Caesarem.
Pompeium.

*Quis sim hoc tempore, & quid possim,*opera tamen, & consilio, studio quidem certe rei, famae, saluti tuae praesto futurum. Tu, uelim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quam diligentissime certiorem. Vale.*

ep.2.l.1. & 13. & 14.lib.6.

ARG. Hortatur, ut communem fortunam fortiter ferat.

Cicero s. d. Plancio. 15

ACCEPI *perbreues tuas litteras: quibus id, quod scire cupiebam, cognoscere non potui; cognoui autem id, quod mihi dubium non fuit. nam, quam fortiter ferres communes miserias, non intellexi; quam me amares, facile perspexi. sed hoc scieram; illud si scissem, ad id meas litteras accōmodassem. sed*tamen etsi antea scripsi, quae existimaui scribi oportere: tamen hoc tempore breuiter cōmonendum putaui, ne quo periculo te proprio existimares esse. in magno omnes, sed tamen in cōmuni sumus. quare non debes aut propriam fortunam, & praecipuam postulare, aut communem recusare. quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus: quod de te sperare, de me praestare possum. Vale.*

pro Tametsi, rarissime usurpatum. l.3. de or. ex netere poeta, At Romanus homo tamen etsi res bene gesta est, Cor de suo trepidat. & Q. Cicero in libello de petitione consulatus, in extremo. & ad Att. ep. 17. l.5. & Terētius in Andr actus quincti scena secunda.

CICERONIS EPISTOLARVM AD METELLVM ET ALIOS LIBER V

ARGVMENTVM

Queritur Metellus Celer, qui Galliam proconsul regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, a Cicerone oppugnatum, uidetur esse paullo arrogantior epistola.

Q. Metellus Q. F. Celer procos. s. d. M. Tullio Ciceroni. I

*SI VALES, bene est. Existimarã, pro mutuo inter nos animo, et pro*reconciliata gratia, neque me absentẽ ludibrio laesum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat; uel*familiae debebat nostrae dignitas; uel meum studiũ erga uos, remq. pub. satis subleuare. nunc uideo illum circumuentum, me desertum a quibus minime conueniebat. itaque in luctu, et squalore sum, qui prouinciae, qui*exercitui praesum, qui bellum gero. quae quoniam nec ratione, nec maiorum nostrorum clemẽtia administrastis: non erit mirandum, si uos paenitebit. Te tam mobili in me meosq. esse animo, nõ sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquam iniuria a rep. abducet. Vale.*

nõ proprie dictum. uide sequentem epistolam.

nobilissimae, licet plebeiae.

in Piceno contra Catilinam. Sallustius.

ARG. Excusat se de Metello Nepote, suaq. in ipsum Celerem merita commemorat.

M. Cicero

M. Cicero s. d. Q. Metello Q. F. Celeri procos. 2

SI TV, *exercitusq. ualetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia numquam te a me ludibrio laesum iri. quod cuiusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicior ad te esse allatum, me, in senatu cum disputarem, permultos esse, qui remp. a me conseruatam dolerent, dixisse; a te*propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quae statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. quod cum dicerem, illud adiunxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinēda, ut ego urbem a*domesticis insidijs, et ab intestino scelere, tu Italiam & ab*armatis hostibus, & ab occulta coniuratione defenderes: atque hanc nostram tanti, & tam praeclari muneris societatē a tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu a me rebus amplissimis, atque honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te uoluntatis mutuae tribueretur. Hoc in sermone, cum a me exponeretur, quae mea exspectatio fuisset orationis tuae, quantoq. in errore uersatus essem: uisa est oratio non iniucunda, & mediocris quidem est*risus consecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & quod, me abs te cupisse laudari, aperte, atque ingenue confitebar: Iam, hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis*

notat Metellū Nepotem, Metelli Celeris fratrem.

Lentuli, & Cethegi.

Catilina, & Mālio, qui exitiā uocibus & minis extrusi Ciceronis cōsulat. quā de te quatuor exstant orationes.

quia meam inanem ambitionem fatebar.

*meis, atque amplissimis rebus tamen aliquod testimonium tuae uocis habere uoluisse. Quod autem ita scribis, pro mutuo inter nos animo: quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidem hoc arbitror, cum*par uoluntas accipitur, & redditur. Ego si hoc dicam, me tua caussa praetermisisse prouinciam, tibi ipse leuior uidear esse. meae enim rationes ita tulerunt: atque eius mei consilij maiorem in dies singulos fructum, uoluptatemq. capio. illud dico, me, ut primum in concione*prouinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderē, cogitare coepisse. Nihil dico de*sortitione uestra: tantum te suspicari uolo, nihil in ea re per collegam meum me insciēte esse factum. Recordare cetera; quam cito senatum illo die, facta sortitione, coegerim; quam multa de te uerba fecerim; cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam nō solum in te honorificam, sed etiam in*collegas tuos contumeliosam fuisse. Iam illud s. c. quod eo die factum est, ea praescriptione est, ut, dum id extabit, officium meum in te*obscurum esse non possit. Postea uero quam profectus es, uelim recordere, quae ego de te in senatu egerim, quae in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim. Quae cum omnia collegeris; tu ipse uelim iudices, satis ne uideatur his omnibus rebus tuus aduentus, cum proxime Romam uenisti, mutuo respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quae num-*

aculeus in Metellum, quasi parem uoluntatem non reddiderit.

Galliam. oratio in Pisonem.

prouincias aut sortiebātur, aut cōparabant inter se. Liuius, & alij.

praetores: nam erat praetor Metellus, quo tēpore prouinciā est sortitus. ob eorum claritatem, qui scribēdo affuerūt. quae S. C. auctoritates dicebantur.

*numquam immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum, fratrem tuum, ob dictum a me oppugnari: primum, hoc uelim existimes, animum mihi istum tuum uehementer probari, & fraternam plenam humanitatis, ac*pietatis uoluntatem: deinde, si qua ego in re fratri tuo reip. caussa restiterim; peto, ut mihi ignoscas. tã enim sum amicus reip. quam qui maxime. si uero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris iniuria conqueri. quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari; egi cum*Claudia, uxore tua, & cum uestra sorore* Mucia, cuius erga me studium, pro Cn. Pompeij necessitudine, multis in rebus perspexeram, ut eum ab illa iniuria deterrerent. Atque ille, quod te audisse credo, pridie Kal. Ian. qua iniuria nemo umquam in aliquo magistratu improbissimus ciuis affectus est, ea me consulem affecit, cum*remp. conseruassem; atque abeuntem magistratu concionis habendae potestate*priuauit. cuius iniuria mihi tamen honori summo fuit. nam, cum ille mihi nihil, nisi ut iurarem, permitteret; magna uoce*iuraui uerissimum, pulcherrimumq. iusiurandum: quod populus item magna uoce, me uere iurasse, iurauit. Hac accepta tam insigni iniuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communes amicos, qui agerent cum eo, ut ab illa mente desisteret. quibus*

pium Metellũ. sed non aequũ dicit esse.

sorore P. Clodij.

uxore Cn. Pompeij. ut est apud Dionem, Plutarchum, Pedianũ, & alios.

pro ea potestate, quam tribunus pl. habebat.

iurauit, remp. a se seruatam. in oratione in Pisonem, &pro domo.

*ille respondit; sibi non esse integrum. etenim paullo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animaduertisset indicta caussa, dicendi ipsi potestatē fieri non oportere. hominem grauem, & ciuem egregium; qui, qua poena senatus, consensu bonorum omnium,*eos affecerat, qui urbem incendere, magistratus, ac senatum trucidare, bellum maximū conflare uoluissent, eadem dignum iudicaret eum, qui curiam caede, urbem incendijs, Italiam bello liberasset. itaque ego Metello fratri tuo praesenti restiti. nam in senatu*Kal. Ian. sic cum eo de rep. disputaui, ut sentiret sibi cum uiro forti, & constanti esse pugnandum. Ad III. non. Ian. cū*agere coepisset, tertio quoque uerbo orationis suae me appellabat, mihi minabatur: neque illi quidquam deliberatius fuit, quam me, quacumque ratione posset, non iudicio, neque*disceptatione, sed ui, atque impressione euertere. huius ego temeritati si uirtute, atque animo non*restitissem; quis esset, qui me in consulatu non*casu potius existimaret, quam consilio fortem fuisse? Haec si Metellum cogitare de me nescisti: debes existimare, te maximis de rebus a fratre esse celatum. sin aliquid impertiuit tibi sui consilij: lenis a te, & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem. etsi intelligis, non me dicto Metelli, ut scribis, sed consilio eius, animoq. in me inimicissimo esse commotum. Cognosce nunc humanitatem meam: si*humanitas appellanda est in acerbissima iniuria*

Catilinae socios.

pridie consulatū absoluerat.

in senatu.

iudiciale uerbum.

hoc usus est uerbo, ut ostenderet, nō oppugnationem suā fuisse, sed defensionem.

Phili. VI.

quae laudatur: at animi disso-

*iuria remissio animi, ac dissolutio: Nulla est a me umquam sententia dicta in fratrem tuum. quotiescumque aliquid est actū, sedens ijs assensi, qui mihi*lenissime sentire uisi sunt. addam illud etiam; quod iam ego curare non debui, sed tamen fieri nō moleste tuli, atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adiuui; ut* S. C. *meus inimicus, quia tuus frater erat, subleuaretur. Quare non ego oppugnaui fratrem tuum, sed fratri tuo repugnaui: nec in te, ut scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, ut in mea erga te uoluntate, etiam desertus ab officijs tuis, permanerem. Atque hoc ipso tempore tibi, paene minitanti nobis per litteras, hoc rescribo, atque respondeo. Ego dolori tuo non solū ignosco, sed summam etiam laudem tribuo. meus enim me sensus, quanta uis fraterni sit amoris, admonet. a te peto, ut tu quoque*aequum te iudicem dolori meo praebeas; si acerbe, si crudeliter, si sine caussa sum a tuis oppugnatus, ut statuas mihi non modo nō cedendum, sed etiam tuo atque exercitus tui auxilio in eiusmodi caussa utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse uolui; me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboraui. maneo in uoluntate, &, *quoad uoles tu, permanebo: citiusq. amore tui fratrem tuum odisse desinam, quam illius odio quidquam de nostra beneuolentia detrahatur. Vale.*

lutio reprehenditur.

cum ageretur de Nepote reip. administratione summouendo. Suet. in Iulio.

eodē modo locutus est ep. 1. lib. 2.

ita humanitatē praefesert, ut tamen grauitatē non abijciat.

ARG. Quae sequitur epistola, non dubito quin Metelli Celeris potius sit, quam Nepotis. & in epistola Nepotem puto significari.

Q. Metellus Nepos s. d. Ciceroni. 3

maledicta in te iniquissima.

HOMINIS *importunissimi* cõtumeliae, quibus me crebris concionibus onerat, tuis erga me officijs leniuntur; et, ut sunt leues huiusmodi homines, a me despiciuntur: libenterque, cõmutata persona, te mihi fratris loco esse duco. de illo ne meminisse quidem uolo: tametsi bis eũ inuitum seruaui. de me, meisq. rebus, ne uobis multitudine litterarũ molestior essem, ad Lolliũ perscripsi; de rationibus etiã prouinciae quid uellẽ fieri, ut is uos doceret, & commonefaceret. Si *poteris, uelim pristinam tuam erga me uoluntatem conserues. Vale.*

quod puto esse difficile, cum a fratre meo grauissimam iniuriam acceperis.

ARG. Studium, & auxilium Metelli Nepotis, consulatum gerentis, exsul implorat.

Cicero s. d. Metello Nepoti cos. 4

LITTERAE *Quincti fratris, & T. Pomponij, necessarij mei, tantum mihi spei dederant, ut in te non minus auxilij, quam in tuo *collega, mihi constitutum fuerit. itaque ad te litteras statim misi; per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petij. postea mihi nõ tam meorum litterae, quam sermones eorum, qui hac iter faciebant, animum tuum immutatum significabant: quae res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. nunc mihi Quinctus, frater meus, *mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit: qua inductus, ad te scribere sum coactus: & abs te, quantum*

P. Lentulo consule, qui retulit ad senatum de Cicerone restituendo.

quod abeo, qui ante fuerit inimicus, satis uidetur.

tum

tum tua fert uoluntas, peto, quaesoque, ut tuos mecum serues potius, quàpropter arrogantem cru delitatem tuorum me oppugnes. tu, tuas inimicitias ut reip. donares, te uicisti: alienis ut cõtra rep. confirmes, adduceris? quod si mihi tua clementia opem tuleris: omnibus in rebus me fore in tua potestate tibi confirmo: sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari propter eam uim, quae me cum rep. uicit, licuerit: uide, ne, cum uelis reuocare tempus omnium conseruandorum, cum, qui seruetur, non erit, non possis. Vale.

Clodianorum. nã & lib. 4. ad Att. epist. 3. appellatur hic Metellus frater, P. Clodij, Ciceronis inimici. consulem P. Lẽtulum, ad salutem Ciceronis maxime propensum.

ARG. Exprobrat Antonio, qui Macedoniam proconsul regebat, ingrati animi uitium; deinde Atticum illi commendat.

Cicero S. D. C. Antonio M. F. imp. 5

miror, cur, imperatori, adscribat, cũ in prouincia male rẽ ab eo gestam, Dio, Obsequẽs, epitome Liuiana significet.

ETSI *statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendaticias; non quod eas intelligerem satis apud te ualere; sed, ne ijs, qui me rogarent, aliquid de nostra coniunctione imminutũ esse ostẽderem: tamen, cum T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum, & officiorum maxime conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur; aliquid mihi scribendum putaui, praesertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini uideri debeat. omnia enim a me in te profecta sunt, quae ad tuum commodum, quae ad honorem, quae ad dignitatem pertinerent. pro his rebus nullam mihi abs te relatam esse*

significat se in uitum scripsisse.

ad augendam copiam hic est locus cum illo conferendus, ep. 8.

 gratiam,

*gratiam, tu es optimus testis. contra etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audiui: nam, cōperisse me, non audeo dicere; ne forte id ipsum uerbum ponam, quod abs te aiunt falso in me solere conferri. sed ea, quae ad me*delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minus molesta fuerunt, quā ex meis litteris, cognoscere. meus in te animus quam singulari officio fuerit, & senatus, & populus R. testis est; tu, quam gratus erga me fueris, ipse existimare potes; quantum mihi debeas, ceteri existiment. ego, quae tua caussa antea feci, uoluntate sum adductus, posteaq. *constantia. sed*reliqua, mihi crede, multo maius meum studium, maioremq. grauitatem, & laborem desiderant: quae ego si non profundere ac perdere uidebor, omnibus meis uiribus sustinebo: sin ingrata esse sentiam; non committam, ut tibi ipse insanire uidear. ea, quae sint, & cuiusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. Atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipsius caussa confido te facturum esse omnia, tamen abs te hoc petam, ut, si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponij negotio ostendas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.*

uide ad Att. ep. 10. lib. 1.

ep. 8. h. l. & ep. 41. lib. 13.

iudiciū, quod in Antonium parabatur, M. Coelio accusatore: quo in iudicio Antoniū Cicero defendit. uide orat. pro Coelio, & ad Att. ep. x. l. 1

ARG. Narrat, se diligentiam adhibuisse, ne Sextio succederetur. adscribit de domo a se empta.

Cicero s. d. P. Sextio L. F. procos. 6

Cvm ad me *Decius librarius uenisset; egisset q. mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore*

*pore succederetur: quamquam illum hominem frugi & tibi amicum existimabam; tamen, quod memoria tenebã, cuiusmodi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam ualde esse mutatam uoluntatem tuam. sed postea quã & Cornelia tua Terentiam conuenit; & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligẽtiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem: plurimumq. in eo negotij habui, ut Q. Fufium tribunum pl. & ceteros, ad quos*tu scripseras, cogerem mihi potius credere, quam tuis litteris. omnino res tota in mensem Ianuarium reiecta erat, sed facile obtinebatur. ego, tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, uelle te bene euenire, quod de Crasso domum emissem, emi eam ipsam domum* *XXXV, *aliquanto post tuam gratulationem. itaque nunc me scito tantum habere aeris alieni, ut cupiam*coniurare, si quis me recipiat. sed partim odio inducti me excludunt, & aperte uindicem cõiurationis oderunt: partim non credunt; & a me insidias metuũt; nec putant ei nummos deesse posse, qui ex*obsidione feneratores exemerit.*omnino semissibus magna copia est: ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut*bonum nomen existimer. Domum tuam, atque aedificationem omnem perspexi, & uehementer probaui.*Antonium, etsi eius in me officia omnes desiderant, tamen in senatu grauissime, ac diligentissime defendi; senatumq. uehementer oratione mea, atque aucto-*

ut tibi succederetur, contra quam Decius mecum egerat.

idest milies quinquies. Gel. l. 12. cap. 12.

alludit ad coniurationem Catilinae, ex aere alieno contractam.

de off. lib. 2.

libri ueteres, Omni; pro, cuiuis.

debitor qui soluendo esse possit.

collegam suum in consulatu, quẽ postea Coelius accusauit. uide orationẽ pro M. Coelio.

auctoritate commoui. Tu ad me uelim litteras crebrius mittas. Vale.

ARG. Leniter expostulat, quod Pompeius sibi de oppressa Catilinae coniuratione non esset pro rei magnitudine litteris gratulatus.

Cicero s. d. Cn. Pompeio. Cn. F. Magno, imp. 7

cōfecto Mithridatico bello.

S i t v *exercitusq. ualeris, bene est. Ex litteris tuis, quas publice misisti, cepi una cum omnibus incredibilem uoluptatem. tantā enim spem otij ostendisti, quantam ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar. sed hoc scito, tuos ueteres hostes, nouos amicos, uehementer litteris perculsos, atque ex magna spe deturbatos, iacere. Ad me autem litteras quas misisti, quamquā exiguā significationem tuae erga me uoluntatis habebant, tamen mihi scito iucundas fuisse. nulla enim re tā laetari soleo, quam meorum officiorum conscientia. quibus si quando non mutuo respondetur, apud me plus officij residere, facillime patior. illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parū mihi adiunxerunt, resp. nos inter nos conciliatura, coniuncturaq. sit. ac, ne ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim: scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostrae necessitudinis, & reip. caussa, gratulationem exspectaui: quam ego abs te praetermissam esse arbitror, quod uerebare, ne cuius animum offenderes. sed scito, ea, quae nos pro salute patriae gessimus,*

Mordet Pompeiū ut immemorem beneficij: habuerat enim Cicero orationem pro lege Manilia de bello Mithridatico illi demandando.

ut Crassi, aut Caesaris, qui cōiuratos non esse interficiendos suasit.

mus, orbis terrae iudicio, ac testimonio comprobari. quae, cũ ueneris, tanto consilio, tantaq. animi magnitudine a me gesta esse cognosces, ut tibi, multo maiori, quam Africanus fuit, me, non multo minorem, quam Laelium, facile & in rep. & in amicitia adiunctum esse patiare. Vale.

A R. G. Officium suum in Crassum praedicat; omniaq. pollicetur, quae ad illius commodum, aut amplitudinem pertinebunt.

Cicero s. d. M. Licinio P. F. Crasso. 8

QVANTVM *meum studium exstiterit dignitatis tuae uel tuendae, uel etiam augendae, non dubito, quin ad te omnes tui perscripserint: non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset praeteriri. nam & cum *consulibus, & cum multis consularibus tanta cõtentione decertaui, quanta numquam antea ulla in caussa: suscepiq. mihi perpetuam propugnationẽ pro omnibus ornamentis tuis: ueteriq. nostrae necessitudini iamdiu debitum, sed multa uarietate temporum*interruptũ officium cumulate reddidi. Neque mehercule umquam mihi tui aut colendi, aut ornandi uoluntas defuit: sed quaedam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nõ numquam a me alienarunt, & me aliquando*immutarunt tibi. sed exstitit tempus optatum mihi magis, quam speratum, ut, florentissimis tuis rebus, mea perspici posset & memoria nostrae uoluntatis, & amicitiae fides. sum enim consecutus, non modo*

proficiscebatur Crassus ad bellũ Parthicum.

Domitio, & Appio.

fuerat enim simultas inter eos. Plutarchus.

leuius est, quã Alienarunt: & huius immutationis caussam in alios cõfert.

ut

ut domus tua tota, sed ut cuncta ciuitas me tibi amicissimum esse cognosceret: itaque & praestantissima omnium feminarum*uxor tua, & eximia pietate, uirtute, gratia*tui Crassi meis consilijs, monitis, studijs, actionibusq. nituntur: & senatus, populusq. R. intelligit, tibi absenti nihil esse tam promptum, aut tam paratum, quam in omnibus rebus, quae ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quae sint acta, quaeq. agantur, domesticorum tibi litteris declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas uehementer uelim; non me repentina aliqua uoluntate, aut fortuito ad tuam amplitudinem meis officijs amplectendam incidisse, sed, ut primum*forum attigerim, spectasse semper, ut tibi possem quammaxime esse coniunctus. quo quidem ex tempore, memoria teneo, neque meam tibi obseruantiam, neque mihi tuam summam beneuolentiam, ac liberalitatem defuisse. si qua interciderunt, non tam re, quam suspicione uiolata, ea cum fuerint & falsa, & inania, sint euulsa ex omni memoria, uitaq. nostra. is enim tu uir es, & eum me esse cupio, ut, quoniam in eadem reip. tempora incidimus, coniunctionem, amicitiamq. nostram utrique nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo iudicio tribuendum nobis esse putes,*statues ipse, &, ut spero, statues ex nostra dignitate: ego uero tibi profiteor, atque polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere

Suet. in Iulio.

filij, Marcus, & Publius; quorũ Marcus Caesaris in Gallia quaestor, Publius legatus fuit. Caesar de bel. Gal.

ab ineunte igitur adolescentia. nam adolescẽtes uirili toga sumpta anno aetatis XVII. in forum ibãt.

paria officia modeste postulat.

genere officij, quod ad honestatem, & gloriam tuam spectet. in quo, etiam si multi mecum contendent, tamen, cum reliquis omnibus, tum Crassis tuis iudicibus, omnes facile superabo: quos quidem ego ambos unice diligo, sed in Marco beneuolētia impari: hoc magis sum Publio deditus, quod me, quamquam a pueritia sua semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem, & obseruat, & diligit. Has litteras uelim existimes foederis habituras esse uim, nō epistolae; meq. ea, quae tibi promitto, ac recipio; sanctissime esse obseruaturum, diligentissimeq. facturum. Quae a me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuae, in ea iam ego non solum amicitiae nostrae, sed etiam cōstantiae meae caussa permanebo. quāobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere; me, si quid ipse intelligerem aut ad uoluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum; sin quippiam aut a te essem admonitus, aut a tuis, effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum frustra ad me detulisse. quamobrem uelim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusq. rebus, ut ad hominem amicissimum; & tuis praecipias, ut opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus publicis, priuatis, forensibus, domesticis tuis, amicorum, hospitum, clientum tuorum negotijs, ut, quoad eius

sic loc. ep. 17. l. 7. & 1. lib. 10.

hic enim Ciceroni patrē conciliauit. uide Plutarchum in Crasso.

uide ep. 5. h. l. & ep. 41. li. 13.

epist. 5. idem ep. 8. l. 6.

auge copiā ex alijs locis, ep. 3. 4. & 6. l. 1. & 5. h. l. & 4. l. 6.

cius fieri possit, praesentiae tuae desiderium meo labore minuatur. Vale.

quo tenentur amici tui, hospites, clientes.

ARG. Vatinius, ex consulatu a Caesare dictatore in Illyricum missus, commendat suam dignitatem Ciceroni contra maleuolorum obtrectationes.

P. Vatinius imp. s. d. Ciceroni suo. 9

Si uales, bene est: ego ualeo. Si tuam consuetudinem in patrocinijs tuendis seruas, P. Vatinius cliens ad te uenit, qui pro se caussam dicier uult. non puto repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. ego autem quem potius adoptem, aut inuocem, quam illum, quo defendēte uincere didici? an uerear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum, ac maleuolorum obtrectationes, & inuidias non prosternat, atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas; suscipe me totum, atque hoc, quidquid est oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum, ac sustinendum puta. scis meam fortunam nescio quo modo facile obtrectatores inuenire, non meo quidem mehercule merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? si quis forte fuerit, qui nostrae dignitati obesse uelit; peto a te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi praestes. Litteras ad senatum nostris de rebus gestis quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus seruus anagnostes fugitiuus cum Vardaeis esse: de quo tu mihi nihil mādasti: ego tamen, terra, mariq. ut conquireretur, prae-

captat beneuolentiam a commemoratione accepti beneficij. de quo beneficio Valerius Max. l. 4. c. 2.

ep. 9. lib. 1. & 3. lib. 10.

in Dalmatia.]

de hoc seruo uide ep. 77. l. 13.

*praemandaui: & profecto tibi illum reperiam, nisi si in*Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquando eruam. Tu nos fac ames. Vale. ad v. id. Quinct. ex castris, Narona.*

Dalmatiae nomen ab urbe Daimmio deductum, significat Strabo l. 7.

ARG. Scribit haec de Dionysio Ciceronis seruo, de Catilio pirata de rebus a se in Dalmatia gestis, pro quibus supplicationes sibi decerni postulat.

Vatinius imp. s. d. Ciceroni. 10

S I *ualeS, bene est: ego quidem ualeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus, quod me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit, etiam hic refrigerauit. sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi*dura imperas. de Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimae. apage te cum nostro Sex. Seruilio: nam mehercule ego illum quoque amo. sed huiuscemodi uos clientes, huiusmodi caussas recipitis? hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matres familias, ciues R. occidit, arripuit, disperdidit, regiones uastauit? simius, non semissis homo, contra me arma tulit; & eum bello cepi. sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? omnia mehercule cupio, quae tu mihi imperas. meam animaduersionem, & supplicium, quo usurus eram in eum, quē cepissem, remitto tibi, & condono. quid illis respondere possum, qui, sua bona direpta, naues expugnatas, fratres, liberos, parentes occisos, actione expostulant? si mehercule Appij*os haberem, in cuius locum suffectus sum; tamen hoc sustinere non possem. quid*

cum neque seruum possim inuenire, neque de Catilio, qd' petis, facile cōcedere.

si essem ita impudens, ut est Appius, ore scilicet durissimo.

*quid ergo est? faciam omnia sedulo, quae te sciam uelle. defenditur a Q. Volusio, tuo discipulo. si forte ea res poterit aduersarios fugare, in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Caesar adhuc mihi iniuriam facit: de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc nõ *refert: quasi uero non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. nam, si hoc exspectandum sit, dum totum bellum conficiam: uiginti opida sunt Dalmatiae antiqua: quae*ipsi sibi adsciuerunt, amplius sexaginta. haec nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur; longe alia condicione ego sum, ac ceteri imperatores.*

relatio ad senatum consulum erat, & consul erat Caesar.

Dalmatae.

*Ego, post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex opida ui oppugnando cepi: unum*hoc, quod erat maximum, quater a me iam captum: quattuor enim turres, & quattuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres detruserunt: indigneque, mi Cicero, opidum captum, & bellum iam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Caesarem meam caussam agas, meq. tibi in omnes*partes defendendum putes, hoc existimans, neminem te tui amantiorẽ habere. Vale. nonis Dec. Narona.*

proxime a se relictum.

ep.10.lib.4.

ARG. Suum studium erga uxorem Vatinij, ipsumq. Vatinium significat. rogat deinde, ut omnino sibi remittat seruum suum fugitiuum Dionysium.

epistolam Vatinij, cuj haec respondet, perijsse constat.

Cicero s. d. Vatinio imp. II

G R A T A *tibi esse officia mea, non miror. cog-*

gnoui

noui enim te gratissimum omnium; idq. numquam destiti praedicare. nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, uerum etiam cumulatissime retulisti: quamobrem reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, et eadem uoluntate cognosces. Quod mihi feminam primariam Pompeiam, uxorem tuam, commendas: cum Sura nostro statim, tuis litteris lectis, locutus sum, ut ei meis uerbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denunciaret; me omnia, quae ea uellet, summo studio, curaq. facturum; itaq. faciam; eamque, si opus esse uidebitur, ipse conueniam. tu tamen ei uelim scribas, ut nullam rem neque tam magnam, neque tam paruam putet, quae mihi aut difficilis, aut parum me digna uideatur. omnia, quae in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta uidebuntur. De Dionysio, si me amas, confice. quamcumque ei fidem dederis, praestabo. si uero improbus fuerit, ut est; duces eum captiuum in triumpho. Dalmatis dij male faciant, qui tibi molesti sunt: sed, ut scribis, breui capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.*

ergo non erat Dionysius in potestate Vatinij sed conditionibus agebatur cum eo.

A R. G. Lucceium, historiarum scriptorem, rogat, ut de rebus a se in consulatu gestis separatum uolumen conficiat: quod illustrius uidebatur.

Cicero s. d. L. Lucceio Q. F. 12

CORAM *me tecum eadem haec agere saepe conantem deterruit pudor quidam paene subrusticus: quae nunc expromā absens audacius: epistola*

hanc epistolam ipse Bellam uocat in epistola 6 lib. 4. ad Atticum.

*enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis. quod etsi mihi saepe ostendis te esse facturum: tamen ignoscas uelim huic festinationi meae. genus enim scriptorum tuorum etsi erat semper a me uehementer exspectatum; tamen*uicit opinionem meam; meq. ita uel cepit, uel incendit, ut cuperem quamcelerrime res nostras monumentis commendari tuis. non enim me solum commemoratio posteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut uel auctoritate testimonij tui, uel indicio beneuolentiae, uel suauitate ingenij uiui perfruamur. Neque tamen, haec cum scribebam, eram nescius, quantis oneribus premerere susceptarum rerum, & iam institutarum. sed, quia uidebam*Italici belli, & ciuilis historiam iam paene a te esse perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, coniunctene malles cum ceteris rebus nostra contexere, an, ut multi Graeci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timaeus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui omnes a perpetuis suis historijs ea, quae dixi, bella separauerunt; tu quoque item*ciuilem coniurationem ab hostilibus, externisq. bellis seiungeres. equidem ad nostram laudem non multum uideo interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare, dum ad*

locum

laudatio ad colligēdam beneuolentiam.

Marsici, uel socialis: cum socij, se ciuitate extrusos indignati, arma sumpserunt, anno DCLIII. Tullo, & Rutilio cos.

Catilinariam.

*locum uenias, ac statim caussam illam totam, & tempus arripere. Et simul, si*uno in argumento, unaq. in persona mens tua tota uersabitur; cerno iam animo, quanto omnia uberiora, atque ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primum tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. quid, si illa tibi non tantopere uidentur ornanda? sed tamen,* QVI *semel uerecundiae fines transierit, eum bene, & nauiter oportet esse impudentem. itaque te plane etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea uehementius etiam, quam fortasse sentis; & in eo*leges historiae negligas; gratiamq. illam, de qua suauissime quodam in prooemio scripsisti, a qua te affici non magis potuisse demonstras, quam Herculem*Xenophontium illum a uoluptate, ea si me tibi uehementius commendabit, ne aspernere; amoriq. nostro pluscululum etiam, quam concedit ueritas, largiare. Quod si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, ut mihi persuadeo, materies digna facultate, et copia tua. a principio enim coniurationis usque ad*reditum nostrum uidetur mihi modicum quoddam corpus confici posse. In quo & illa poteris uti ciuiliũ commutationum*scientia, uel in explicandis caussis rerum nouarum, uel in remedijs incommodorum; cum & reprehendes ea, quae uituperanda duces; &, quae placebunt, exponendis rationibus*

ut tãtum & de ciuili coniuratione, & de me uno, a quo est exstincta, cogites.

quae nihil praeter ueritatem concedunt, uel gratiae, uel odij caussa.

apud Xenophõtem lib. 2. Memorabilium, & de off. lib. 1.

ab exilio.

cũ te publicae mutationis peritum ostẽdes.

*comprobabis; &, si liberius, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos*perfidiam, insidias, proditionem notabis. multam etiam casus nostri tibi uarietatem in scribendo suppeditabũt, plenam cuiusdam uoluptatis, quae uehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit.* NIHIL *est enim aptius ad delectationem lectoris, quam temporum uarietates, fortunaeq. uicissitudines: quae etsi nobis optabiles in experiendo nõ fuerunt, in legendo tamẽ erunt iucundae.* HABET *enim praeteriti doloris secura recordatio delectationem; ceteris uero, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est iucunda. Quẽ enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminõdas non cum quadam*miseratione delectat? qui tũ deniq; sibi auelli iubet spiculum, postea quã ei percunctanti dictum est, clypeum esse saluum: ut etiã in uulneris dolore aequo animo cum laude moreretur. Cuius studium in legendo non erectum Themistoclis fuga, redituq. retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet quasi enumeratione fastorum: at uiri saepe excellentis ancipites, uariiq. casus habent admirationem, exspectationem; laetitiam, molestiam; spem, timorem: si uero exitu notabili concluduntur, expletur animus iucundissimae lectionis uoluptate. quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a cõtinentibus tuis scriptis, in quibus perpetuã rerum*

* notat Pompeium, & alios, a quibus contra fidem, & amicitiam proditus est; ut Clodio gratificarentur.

* miseratio ex illius, interitu, delectatio ex animi constantia, & amore erga suos. unde historiam apud Aemilium Probum, Iustinum l.6. & Strabonem lib.8.

gestarum

*gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, euentorumq. nostrorum. *habet enim uarios actus, multasq. actiones & cōsiliorum, & temporum. Ac non uereor, ne*assentatiuncula quadam aucupari tuā gratiam uidear, cum hoc demonstrem, me a te potissimum ornari, celebrariq. uelle, neque enim tu is es, qui, quid sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos, quam eos, qui laudent, assentatores arbitrere neque autē ego sum ita demens, ut me sempiternae gloriae per eum cōmendari uelim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenij gloriam consequatur. neque enim Alexander ille gratiae caussa ab*Apelle potissimū pingi, & a Lysippo fingi uolebat, sed quod illorū artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriae fore putabat. atque illi artifices, corporis simulacra*ignotis nota faciebant: quae uel si una sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari uiri. nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam*imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omniū, statuasq. superauit. Atque hoc praestantius mihi fuerit & ad laetitiā animi, & ad memoriae dignitatem, si in*tua scripta peruenero, quam si in ceterorum; quod non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut*Timoleonti a Timaeo, aut ab Herodoto Themistocli,*

[Margin notes:]
ratio, cur, Fabulam, dixerit.
amouet a se suspicionem assentationis.
Pli. l. 7. c. 37. & l. 37. c. 1. Hor. ep. 1. l. 2.
actiue posuit, pro ijs, qui nō nouerant. uide scholium.
Dio Chrysostomus ī orat. Corinthiaca, & Xenophon.
a persona Lucceij.
Corinthio. Probus, & Plutarchus.

ed etiam auctoritas clarissimi, & spectatissimi uiri, & in re p. maximis, grauissimisq. caussis cogniti, atque in primis probati: ut mihi non solum praeconium, quod, cum in Sigaeum uenisset, Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam graue testimoniũ impertitum clari hominis magniq. uideatur. placet enim Hector ille mihi *Naeuianus, qui non tantum laudari se laetatur; sed addit etiam, a laudato uiro. Quod si a te non impetro; hoc est, si qua te res impedierit: (neque enim *fas esse arbitror, quidquam me rogãtem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod non nulli saepe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum uirorum. sed, quod te non fugit, haec sunt in hoc genere *uitia: & uerecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si quid est laudandum; & praetereant, si quid forte reprehendendum est. accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant, & dicant uerecundiores esse praecones ludorum gymnicorum, qui, cum ceteris coronas imposuerint uictoribus, eorumq. nomina magna uoce pronunciarint, cum ipsi ante ludorum missionẽ corona donentur, alium praeconem adhibeant, ne sua uoce ipsi se uictores esse praedicẽt. haec nos uitare cupimus, &, si recipis caussam nostram, uitabimus: idq. ut facias, rogamus. Ac, ne forte mirere, cur, cum mihi saepe ostenderis te accuratissime nostrorum temporum consilia, atque euentus litteris*

nõ satis est res praeclaras gerere, sed scriptore etiam excellẽti opus est.

apud Naeuium poetam. ep. 6. lib. 15.

argumẽtum ab amicitia.

caussae, quae ipsum a scribẽdo de sese deterreant.

*litteris mandaturum, a te id nunc tantopere, & tam multis uerbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, quod *alacres animo sumus, ut ceteri, uiuentibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi uiui gloria nostra perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi uelim. si enim suscipis caussam: conficiam commentarios rerum omnium. sin autem differs me in tempus aliud; coram tecum loquar. tu interea non cessabis; & ea, quae habes instituta, perpolies; nosq. diliges. Vale.*

plus significauit, quam si dixisset, cupidinam in alacritate motus est, summae laetitiae index.

ARG. Significat, Lucceij litterae consolatoriae quantum profecerint ad eam sollicitudinem minuendam, quam ex afflicta rep. capiebat.

Cicero s. d. Lucceio. 13

QVAMQVAM *ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est; declarat enim summam beneuolentiã coniunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex ijs litteris uel maximum cepi, quod te praeclare res humanas contemnentem, & optime contra fortunam paratum, armatumq. cognoui. quam quidem laudem sapientiae statuo esse maximam,* NON *aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male uiuendi suspensas habere rationes. quae cogitatio cum mihi non omnino *excidisset, (etenim penitus insederat) ui tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque conuulsa: cui te opitulari & uideo, & id fecisse etiam*

otandum ae n stram imita nonem . quo tio ba simul at uer rit ad perfi tule dam, exor cien amq. trãs nand em . latien

*proximis litteris, multumq. profecisse sentio. itaque hoc saepius dicendum, tibiq. non significandũ solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cum illa ualent, quae eleganter, copioseq. collegisti; tum nihil plus, quam quod firmitudinem, grauitatemq. animi**tui perspexi; quam non imitari, turpissimum existimo.*itaque hoc etiam fortiorem me puto, quam te ipsum praeceptorem fortitudinis, quod tu mihi uideris spem non nullam habere, haec aliquando futura meliora: casus enim gladiatorij, similitudinesq. eae, tum rationes in ea disputatione a te collectae,*uetabant me reip. penitus diffidere. itaque alterum minus mirum, fortiorem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe ulla teneri. quid est enim non ita affectũ, ut id nõ deletum, exstinctumq. omnie esse fateare? circũspice omnia membra reip. quae notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatum ue sit. quae persequerer, si aut melius ea uiderem, quam tu uides; aut commemorare possem sine dolore. quamquã tuis monitis, praeceptisq. omnis est abijciendus dolor. ergo &*domestica feremus, ut censes, & publica paullo etiam fortius fortasse, quam tu ipse, qui praecipis. te enim spes aliqua consolatur, ut scribis; nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & praecipis. das enim mihi iucundas recordationes*conscientiae nostrae, rerumq.*

ab exemplo.

Atque, magis placeret.

eo spectabant, ne prorsus de rep. desperarẽ.

Tulliolae mortem.

uia semper recte de rep. [illegible]nsi.

*rumq.*earum, quas, te in primis auctore, gessimus. praestitimus enim patriae non minus certe, quam debuimus, plus profecto, quam est ab animo cuiusquam, aut consilio hominis postulatũ. Ignosces mihi de me ipso aliquid praedicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos leuare aegritudine uoluisti, earum etiam commemoratione lenimur. itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestijs, & angoribus abducam: transferamq. animum*ad ea, quibus secundae res ornantur, aduersae adiuuantur: tecumq. & ero tantum, quantum patietur utriusque aetas, & ualetudo: &, si esse una minus poterimus, quam uolemus, animorum tamẽ coniunctione, ijsdem studijs ita fruemur ut numquam non una esse uideamur. Vale.*

Catilinae coniurationem significat.

ad studiũ philosophiae: quod coluit maxime post afflictam remp.

ARG. Caussam quaerit, cur Cicero ab urbe tam diu absit: hortaturque, ut animum a maerore abducat.

Lucceius s. d. Ciceroni. 14

S I *uales, bene est: ego ualeo, sicut soleo, paullulo tamen etiam deterius, quam soleo. Te requisiui saepius, ut uiderem. Romae quia postea non fuisti, quam a me discesseras, miratus sum: quod itẽ nunc miror. non habeo certum, quae te res*hinc maxime retrahat. si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti: gaudeo, neque reprehendo tuum consilium: nam nihil isto potest esse iucundius, nõ modo miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, & optatis, praesertim uel animo defatigato tuo,*

ab urbe.

qui

*qui nunc requiem quaerat ex magnis occupationibus, uel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. sin autem, sicut hic dum eras, lacrymis, & tristitiae te tradidisti: doleo, quia doles, & angere: non possum te non, si concedis, quod sentimus, ut liberius dicamus, accusare. quid enim? tu solus aperta*non uidebis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querellis quotidianis nihil proficere? nõ intelliges*duplicari sollicitudines, quas eleuare tua te prudentia postulat? quod si non possumus aliquid proficere suadẽdo; gratia contendimus, & rogando; si quid nostra caussa uis, ut istis te molestijs laxes, & ad conuictum nostrum redeas, & ad consuetudinem *uel nostram communem, uel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne permaneas in incepto: cum duae res istae cõtrariae me conturbent: ex quibus aut in altera mihi uelim, si potes, obtemperes; aut in altera non*offendas. Vale.*

id est, te querellis nihil proficere. augetur enim dolor retractando.

aut cũ amicis, ut solebas, uiue, aut saltem solus hilariter.

pro offendaris, ut etiam ep. I. lib. I. ad. Q. fr.

ARG. Quaerenti Lucceio, cur ab urbe abesset, eiusque maerorem minuere conanti, respondet, & cur doleat, & cur in urbe non uiuat.

Cicero s. d. Lucceio. 15

OMNIS *amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in ijs litteris, quas a te proxime accepi, nõ ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus: dicerem, iucundus, nisi id uerbum in omne tempus perdidissem, neque ob eã unam caussam,*

*sam, quam tu suspicaris, & in qua me, lenissimis, & amantissimis uerbis utens, re grauiter accusas; sed quod illius tanti uulneris quae remedia esse debebant, ea nulla sunt. quid enim? ad amicos ne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim fere communes: quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obduruerunt. tecum uiuere possem equidem, & maxime uellem. *uetustas est, amor, consuetudo, studia paria. quod uinculum, quae res deest nostrae coniunctioni? possumus ne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediat: sed certe adhuc non fuimus, cum essemus uicini in Tusculano, in Puteolano: nam, quid dicam, in urbe? in qua, cum forum commune sit, uicinitas non requiritur. sed, casu nescio quo, in ea tempora nostra aetas incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum uiuere etiam puderet quod enim mihi poterat esse perfugiũ spoliato & *domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatijs? litterae, credo, quibus utor assidue; quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsae illae excludere me a portu, et perfugio uidentur, et quasi *exprobrare, quod in ea uita manea͂, in qua nihil insit, nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium temporum, hominum, *fori, curiae? itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris obliuionem peta͂. quod si id egissemus*

ep. 10. lib. 10. & 16. lib. XI.

ob interitum filiae. ep. 6. l. 4.

oderunt enim turpia turpissimum autem, seruire.

in foro caussas agere solebat, in curia sententiam de rep. dicere.

egissemus ego, atque tu; quod ne in mentem quidem nobis ueniebat propter quotidianos metus:*omne tempus una fuissemus; neque me ualetudo tua offenderet, neque te maeror meus. quod, quantum fieri poterit, consequamur. quid enim utrique nostrum aptius? propediem te igitur uidebo. Vale.

post Pharsalicã pugnam. statim enim Cicero in Italiam redijt.

ARG. Consolatur diligenter in primis amicum, filij obitum immoderatius ferentem.

Cicero s. d. Titio. 16

ETSI unus ex omnibus minime sum ad te cõsolandum accommodatus; quod*tãtum ex tuis molestijs cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen, cum*longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quam tuus, statui nostrae necessitudinis esse, meaeq. in te beneuolentiae, non tacere tanto in tuo maerore tam diu, sed adhibere aliquã modicam consolationẽ, quae leuare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio peruulgata quidem illa maxime, quam semper in ore, atque in animo habere debemus;*HOMINES nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut omnibus fortunae telis proposita sit uita nostra; neque esse recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, condicione*uiuamus; ne ue tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio uitare possumus; euentisq. aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. neque haec, neque ceterae consolationes, quae sunt a sapientissimis uiris usurpatae, memoriaeq. litteris proditae,

communicatio doloris, consolatio est.

uterque enim reip. malis angimur, tu etiã proprijs.

stultum est, cõmunem legem recusare.

expositi omnibus fortunae telis.

tantum

tantum uidentur proficere debere, quantum* status ipse nostrae ciuitatis, & haec perturbatio temporum perditorum: cum beatissimi sint, qui liberos non susceperunt; minus autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quam si eosdem bona, aut denique* aliqua rep. perdidissent. Quod si tuum te desiderium mouet; aut si tuarum rerum cogitatione maeres: non facile exhauriri tibi istum dolorem posse uniuersum puto. Sin illa te res cruciauit, quae magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, miserias lugeas: ut ea non dicam, quae saepissime & legi, & audiui, nihil mali esse in morte; in qua si resideat* sensus, immortalitas illa potius, quam mors, ducenda sit; sin sit amissus, nulla uideri miseria debeat, quae non sentiatur; hoc tamen non dubitans, confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reip. quae qui reliquerit, nullo modo mihi quidem deceptus esse uideatur. quid est enim iam non modo pudori, probitati, uirtuti, rectis studijs, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non mehercule quemquam audiui hoc grauissimo, & pestilentissimo anno adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non a dijs immortalibus ereptus ex his miserijs, atque ex iniquissima condicione uitae uideretur. Quare si tibi unum hoc detrahi potest;* ne quid ijs, quos amasti, mali putes contigisse: permultum erit ex maerore tuo deminutum. relinquetur enim simplex illa iam cura doloris tui, quae non cum illis communicabitur,

sed

qui est miserrimus; ut bono uiro iucũda uita esse non possit.

quasi tũc nulla prorsus esset.

quod probare studet in lib. de Senectute.

cum eos uideas nõ hac luce esse priuatos, sed horum temporum miserias effugisse.

sed ad te ipsum proprie referetur. in qua non est iam grauitatis, ac* sapientiae tuae, quam tu a puero praestitisti, ferre immoderatius casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria, maloq. seiunctus. etenim eum semper te & priuatis in rebus, & publicis praestitisti, tuenda tibi ut sit grauitas, & constantiae seruiendum. nam, quod allatura est ipsa* diuturnitas, quae maximos luctus uetustate tollit, id nos* praeripere consilio, prudentiaq. debemus. etenim si nulla umquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quae non aliquando lugendi modum fecerit: certe nos, quod est dies allatura, id consilio anteferre debemus, neque exspectare temporis medicinam, quam* repraesentare ratione possumus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum; sin minus forte ualuissent, officio tamen functum beneuolentissimi, atque amicissimi: quem me tibi & fuisse semper, existimes uelim, & futurum esse confidas. Vale.

sapiens enim nulla re afficitur, praeterquã culpa.

ep 28. lib. 7.

statim, auideq. praecipere.

ante tẽpus consequi.

A R G. Excusat tarditatem litterarum: hortatur Sextium, ut exsilij casum sapienter, fortiterq. ferat.

Cicero S. D. P. Sextio P. F. 17

NON obliuione amicitiae nostrae, neque intermissione consuetudinis meae, superioribus temporibus ad te nullas litteras misi, sed quod priora tempora in ruinis reip. nostrisq. iacuerunt, posteriora autem me a scribẽdo tuis iniustissimis, atque acer-

acerbissimis*incommodis retardarunt. cum uero & exsilium intelligit Sextij.
interuallum iam satis longum fuisset; & tuam uirtutem, animiq. magnitudinem diligentius essem mecum recordatus: non putaui esse alienum institutis meis, haec ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in inuidiam absens, & in crimen uocabare, defendi: & cum in tui familiarissimi iudicio, ac periculo tuum nomen coniungeretur, quā potui accuratissime te, tuamq. caussam tutatus sum: & proxime recenti aduentu meo cum rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuisset, si affuissem, tamen nulla re saluti tuae defui: cumq. eo tempore inuidia annonae inimici non solum tui, uerum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicij, multaq. alia reip. uitia plus, quam caussa ipsa, ueritasq.*ualuissent; Pu- id est, cum iudicio condemnatus esses.
blio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. quamobrem, omnibus officijs amicitiae diligenter a me, sancteq. seruatis, ne hoc quidem praetermittēdum esse duxi, te ut hortarer, rogaremq. ut & hominem te, & uirum esse meminisses; id est ut & cōmunem, incertumq. casum, quem neque uitare quisquam nostrum, neque praestare ullo pacto potest, sapienter ferres; & dolori*fortiter, ac for- hoc refertur ad Virum.
tunae resisteres; cogitaresq. & in nostra ciuitate, & in ceteris, quae rerum potitae sunt, multis fortissimis, atque optimis uiris, iniustis iudicijs,*ta- ab exemplis.
les casus incidisse. Illud utinam ne uere scriberem,

ea

a statu reip. ea te*rep. carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, uereor, ne, si nihil ad te scripserim, debitum*eius uirtuti uidear testimonium non cepisse; sin autem omnia, quae sentio, perscripserim, ne refricem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum. sed tamē prudentissime facies, si illius pietatem, uirtutem, industriam, ubicumque erit, tuam esse, *tecum esse duces. nec enim minus nostra sunt, quae animo complectimur, quam quae oculis intuemur. quamobrē & illius eximia uirtus, summusq. in te amor magnae tibi consolationi debet esse; & nos, *ceterique, qui te nō ex fortuna, sed ex uirtute tua pendimus, semperq. pendemus; & maxime animi tui conscientia, cum tibi nihil merito accidisse reputabis; & illud adiunges, HOMINES sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, non aliorum*iniuria, commoueri. Ego, & memoria nostrae ueteris amicitiae, & uirtute, atque obseruantia filij tui monitus, nullo loco deero neque ad consolandum, neque ad leuandum fortunam tuam. tu si quid ad me forte scripseris, perficiam, ne te frustra scripsisse arbitrere. Vale.

a Sextij filio.

omissa copula, ut ep. 24 & 28. lib. 13.

a iudicio amicorum.

quasi non iure dānatus esset.

ARG. Argumentis utitur septem, ut Fabium exsulem consoletur.

Cicero s. d. T. Fabio. 18

ETSI, egomet, qui te*consolari cupio, consolandus ipse sum; propterea quod nullam rem grauius iamdiu tuli, quam incommodum tuum: tamen

a dolore suo: nā genus est cōsolationis, cū nos quoque dolere significamus.

men te magnopere non hortor solum, sed etiam pro amore nostro rogo, atque oro, te colligas, uirumq. praebeas, &, qua*condicione omnes homines, & quibus*temporibus nati sumus, cogites. Plus tibi uirtus tua dedit, quam*fortuna abstulit: propterea quod adeptus es, quod non multi homines noui; amisisti, quod plurimi homines nobilissimi. Ea denique uidetur condicio*impendere legum, iudiciorum, temporum, ut optime actum cum eo uideatur esse, qui quamleuissima poena ab hac rep. discesserit.*Tu uero, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos, ceterosq. necessitudine, & beneuolentia tecum coniunctissimos; quiq. magnam facultatem sis habiturus nobiscum, & cum omnibus tuis uiuendi; & cum unum sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una*sententia, eaq. dubia, potentiae alicuius condonatum existimetur; omnibus his de caussis debes istam molestiam quamleuissime ferre. Meus animus erit in te, liberosq. tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet. Vale.

a cōmuni condicione.

a temporū statu.

a comparatione uirtutis, & fortunae.

a metu publicae calamitatis.

a leuita te poenae.

ab opinione hominum de ipsius innocentia.

ab officio suo.

ARG. Rufo, paullo ante quaestori suo in prouincia, suadet, ut in bello ciuili Pompeium sequatur.

Cicero s. d. Rufo. 19

*Etsi mihi numquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id perspicio: exstatq. id, quod mihi ostenderas quibusdā litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quam in prouincia fuisses (etsi, meo iudicio, nihil

aduerte in plerisque epistolis insinuationem esse quādā ad beneuolētiam in principio.

ad tuum prouinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset tuum: itaque me & superiores litterae tuae admodum delectauerunt, quibus & exspectatum meum aduentum abs te amanter uidebam, &, cum aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse laetatum: & his proximis litteris magnum cepi fructum & iudicij, & officij tui: iudicij, quod intelligo, te, id quod omnes fortes, ac boni uiri facere debent, nihil putare utile esse, nisi quod *rectum, honestumq. sit: officij, quod te mecum, quodcumque cepissem consilij, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium captũ iamdiu est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi antea, sed quia communicatio consilij tali tempore quasi quaedam admonitio uidetur esse officij, uel potius efflagitatio ad coeundam societatem uel periculi, uel laboris. cum uero ea tua sit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me; libenter amplector talem animum, sed ita; (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebo gratiam; si non feceris, ignoscam; & *alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. est enim res profecto maxima. *quid rectum sit, apparet; quid expediat, obscurum est, ita tamen, ut, si nos ij sumus, qui esse debemus, id est studio digni, & litteris nostris, dubitare non possimus,

quin

de ciuili parte eligenda.

si te ciuilibus armis immiscere nolueris.

idem ep. 2. l. 4.

quin ea maxime conducant, quae sunt rectissima. Quare tu, si simul placebit, statim ad me uenies: sin idem placebit, atque eodem, nec continuo poteris;* omnia tibi ut nota sint, faciam. quidquid statueris, te mihi amicum; sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.*

ut ad Pompeiũ simul eamus.

quidquid statuam & de discessu, & de tẽpore.

ARG. Purgatio Ciceronis ad Rufum, quaestorem antea suum in Cilicia, de rationibus prouincialibus. Obscura epistola, sed adijciemus in margine, quae magnam partem illustrẽt.

Cicero s. d. *Rufo. 20

QVO *modo potuissem, te conuenissem, si eo, quo constitueras, uenire uoluisses. quare, etsi mei commodi caussa commouere me noluisti: tamen ita existimes uelim, me antelaturum fuisse, si ad me *misisses, uoluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quae scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus, adesset: a quo mihi exploratum est, in rationibus dumtaxat referendis, (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam: deinde, si rationum *referendarum ius uetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro coniunctione nostrae necessitudinis contulissem, confecissemque, non fuisse. quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret; id, quando lege Iulia relinquere rationes in prouincia necesse erat, easdemq totidem uerbis referre ad aerarium, *feci in prouincia, neque ita*

hic est. L. Mescinius Rufus, quaestor Ciceronis. ep. 26. lib. 13.

si nunciasses te uenisse quo cõstitueras.

mos uet* erat, ut ad urbẽ is, qui proconsul erat, cum quaestore suo rationes conferret, prius quam ad aerarium referret.

contuli eas tecum in prouin

 feci,

cia ex Caesaris lege. uide ep. 17. lib. 2.

*feci, ut te ad meum arbitrium adducerem; sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse numquam paenitebit. totum enim scribam meum, quem tibi uideo nunc esse suspectum, tibi tradidi. tu ei M. Mindium, fratrem tuum, adiunxisti. rationes confectae me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui praeter*lectionem. ita accepi librũ a meo seruo scriba, ut eundem acceperim a fratre tuo. si honos is fuit, maiorem tibi habere non potui; si fides, maiorem tibi habui, quam paene ipsi mihi. si prouidendum fuit, ne quid aliter, ac tibi & honestum, & utile esset, referretur: non habui, cui potius id negotij darem. Illud quidem certe factum est, quod lex iubebat, ut apud duas ciuitates, Laodicensem, &*Apamensem, quae nobis maxime uidebantur, quoniam ita necesse erat, rationes confectas, & consolutas deponeremus. itaque huic loco primum respondeo, me, quamquam iustis de caussis rationes*deferre properarim, tamen te exspectaturum fuisse, nisi in prouincia relictas rationes pro latis haberem. Quamobrem, de Volusio quod scribis, non est id rationum. docuerunt enim me periti homines, in his cũ omnium peritissimus, tum mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusium *transferri nomen a Valerio non potuisse, sed praedes Valerianos teneri. neque id erat HS $\overline{XXX}$ ut scribis, sed $\overline{XIX}$. erat enim curata nobis pecunia Valerij mancipis nomine: ex qua, reliquum quod erat in rationibus, retuli. sed sic me et liberalitatis*

cõfectas a scriba meo & fratre tuo lectei.

epist. 17. lib. 2.

querebatur Rufus, quod rationes deferre ad aeratiũ nimis properasset: quaedam enim corrigi cupiebat.

quod Rufus petierat.

fructu

*fructu priuas, & diligentiae, &, quod minime tamen laboro, mediocris etiam prudentiae: liberalitatis, quod mauis scribae mei beneficio, quam meo, legatum meum, praefectumq. maxima calamitate leuatos, cum praesertim non deberent esse obligati: diligentiae, quod existimas, de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quidquam, nec cogitasse; scribam, quidquid uoluisset, cum id mihi ne recitasset quidem, *retulisse: prudentiae, cum rem a me ne insipienter quidem cogitatam putas. nam & Volusij liberandi meum fuit consilium: &, ut multa tam grauis Valerianis praedibus, ipsiq. T. Mario depelleretur, a me inita ratio est: quam quidem omnes non solum probant, sed etiam laudant. &, si uerum scire uis, hoc uni scribae meo intellexi non nimium placere. sed ego putaui esse uiri boni, cum populis suum seruaret, consulere fortunis tot uel amicorum, uel ciuium. Nam de logeo est ita actum, ut auctore Cn. Pompeio ista*pecunia in fano poneretur. id ego agnoui meo iussu esse factum. qua pecunia Põpeius est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius. sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animaduertisse moleste ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam iussu meo deposuisse, nisi ista pecunia grauissimis esset, certissimisq. monumentis testata, cui data, quo s. c. quibus tuis, quibus meis litteris P. Sextio tradita esset. Quae cum uiderem tot uestigijs impressa, ut in his*

* in rationes.

* quam tu ĩ fano posuisti meo iussu; quod nũc quereris a me esse in rationibus referendis praetermissũ.

nō ſcripſi in rationibus, meo iuſſu a te eſſe poſitam.

erraτi non poſſet: non adſcripſi id, quod tua nihil referebat; ego tamen adſcripſiſſe mallem, quando id te uideo deſiderare. Sicut ſcribis tibi id eſſe referendum, idem ipſe ſentio: neque in eo quidquam a meis rationibus diſcrepabunt tuae. addes enim tu, meo iuſſu: quod ego numquā addidi; nec cauſſa eſt; cur negem; nec, ſi eſſet, & tu nolles, negarem. Nam de HS nongentis millibus, certe ita relatum eſt, ut tu, ſiue frater tuus referri uoluit. ſed, ſi quid eſt, quando de logeo parum prouiſum eſt, quod ego in rationibus referendis etiamnum corrigere poſſim: de eo mihi, cum S. C. non ſim uſus,* quid per leges liceat, conſiderandum eſt. te certe in pecunia exacta ita efferre, ex meis rationibus relatis non oportuit: niſi quid me fallit: ſunt enim alij peritiores. illud caue dubites, quin ego omnia faciam, quae intereſſe tua, aut etiam uelle te exiſtimen, ſi ullo modo facere poſſim. Quod ſcribis de beneficijs, ſcito a me & tribunos militares, & praefectos, et cōtubernales dumtaxat meos* delatos eſſe. in quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tempus ad eos deferendos exiſtimabam dari: poſtea certior ſum factus, triginta diebus deferri neceſſe eſſe, quibus rationes retuliſſem. ſane moleſte tuli, non illa beneficia tuae potius ambitioni reſeruata eſſe, quam meae, qui ambitione nihil uterer. de centurionibus tamen, & tribunorū militarium contubernalibus res eſt in integro: genus enim horum beneficiorum definitum lege non*

tacite oſtendit, ſe nihil illius cauſſa facturū, quod per leges non liceat.

uide ſcholium.

erat

*erat. Reliquum est de HS centum millibus, de quibus memini mihi a te*Myrina litteras esse allatas, nō mei errati, sed tui: in quo peccatum uidebatur esse, si modo erat, *fratris tui, & *Tullij. sed, cum id corrigi non posset; quod iā depositis rationibus ex prouincia decessimus: credo me quidem tibi pro animi mei uoluntate, proq. ea spe facultatum, quam tum habebamus, quam humanissime potuerim scripsisse. sed neque tum me humanitate mearum litterarum obligatum puto, neque tuam hodie epistolā*HS centum millibus sic accepisse, ut ij accipiunt, quibus epistolae per haec tempora molestae sunt. simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quae ad me saluis legibus peruenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse HS*XXII. eam omnem pecuniam Pompeium abstulisse. quod ego siue aequo animo fero, siue iniquo: tu de HS centum millibus aequo animo ferre debes, & existimare, eo minus ad te uel de tuis*cibarijs, uel de mea liberalitate peruenisse. quod si mihi expensa ista HS centum tulisses: tamen, quae tua est suauitas, quiq. in me amor, nolles a me hoc tempore*aestimationem accipere. nā, numeratum si cuperem, non erat. Sed haec iocatum me putato, ut ego te existimo. ego tamen, cum Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi uelim, caussa nulla est. Vale.*

ciuitas. ab Aeolijs cōdita. Vell. lib. 1.

qui rationes me absente cō fecerant.

quae mutua petebas.

uidetur explanādum, bis uicies millites.

publice datis.

possessionem lege Caesaris aestimatam. uide nostrum scholium.

ARG. Cupidum se esse significat Mescinii uidendi, eamq. hortatur, ut acerbitatem temporũ litterarum studio, optimaeq. conscientiae recordatione mitiget.

Cicero s. d. L. Mescinio. 21

GRATAE mihi tuae litterae fuerunt: ex quibus intellexi, quod etiam sine litteris arbitrabar, uidendi mei te summa* cupiditate affectũ esse. quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. nam, tecũ esse, ita mihi cõmunia omnia, quae, opto, contingant, ut uehementer uelim. etenim, cum esset maior & uirorum, & ciuium* bonorum, &* iucundorum hominum, &* amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius, quam tecum, & pauci, quibuscum aeque libenter: hoc uero tempore, cum alij interierint, alij absint, alij mutati uoluntate sint, unum mediusfidius tecum diem libentius posuerim, quam hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum uiuo necessario. noli enim existimare, mihi non solitudinem iucundiorem esse, qua tamen ipsa uti non licet, quam sermones* eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut ad* summum altero. itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum cẽseo, litterulis nostris, praeterea etiam conscientia consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillime potes existimare, qui nihil umquam mea potius, quam meorum ciuium caussa fecerim: cui nisi* inuidisset is, quem tu numquam amasti; (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. ego sum, qui nullius uim plus ualere

Item alijs uerbis ep.xi.l.2.

bonitas, iucunditas, & amor, caussae cur amemus. unaq. esse cupiamus. uide ep.24.l.9.

Caesaris familiarium. ep.1.lib.2.

Pompeius.

*lere uolui, quam honestum otium: idemque, cum *illa ipsa arma, quae semper timueram, plus posse sensi, quam illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram, *quauis tuta condicione pacem accipere malui, quam uiribus cum ualentiore pugnare. Sed & haec, & multa alia coram breui tempore licebit. neque me tamen ulla res alia Romae tenet, nisi exspectatio rerum *Africanarum. uidetur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. puto autem mea nō nihil interesse; quamquam, id ipsum quid intersit, non sane intelligo; uerumtamen, quidquid illinc nunciatum sit, non longe abesse a consiliis amicorum. est enim res ipsa iam in eum locum adducta, ut, quamquam multum intersit inter eorum caussas, qui dimicant, tamen inter *uictorias non multum interfuturum putem. sed plane animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis cōfirmatus est multū: quem etiam superiores tuae litterae confirmarūt: quibus intellexi, quam fortiter iniuriam ferres: iuuitq. me, tibi cum summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. uerum enim scribam: teneriore mihi animo uidebare, sicut omnes fere, qui, uita ingenua, in beata, & libera ciuitate uiximus. sed ut illa *secunda moderate tulimus: sic hanc non solum aduersam, sed etiā funditus *euersam fortunā fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, ut mortem, quam etiam beati contemnere debebamus, propterea*

Caesariana.

etiam si esset minus honesta.

ex una parte Caesar fuit, ex altera Scipio, & Iuba rex.

utriusque uictoriam fore crudelem putat. uide ep. 9. & 14. lib. 4.

cum resp. florebat.

cū Caesari seruiamus.

rerũ humanarum, nam immortales animos putat, idq. nititur probare in lib. de Senectute.

pterea quod*nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modo contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio; tibiq. persuade, PRAETER culpam, ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si uidebitur recte fieri posse, ad te ueniam breui; si quid acciderit, ut mutandum cõsilium sit; te certiorem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei uidendi sis, ut istinc te ne moueas tam infirma ualetudine, nisi ex me prius quaesieris per litteras, quid te uelim facere. Me uelim, ut facis, diligas, ualetudiniq. tuae, & tranquillitati animi seruias. Vale.

CICERONIS. EPISTOLARVM AD. TORQVATVM. ET. ALIOS

LIBER. VI

ARGVMENTVM

A. Manlium Torquatum, qui Pompeianas partes secutus erat, consolatur in eo, quod Romae non sit; & aliquam simul spem reditus ostendit.

Cicero s. d. A. Torquato. I

cõsolatur a cõmuni hominũ condicione. & aduerte, in principio huius epistolae quater esse repetitum, Etsi, Tamen: quod in nobis uitio duceretur.

*ETSI ea perturbatio est omnium rerum, ut suae quemque fortunae maxime paeniteat; nemoq. sit, quin ubiuis, quã ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore bono uiro, Romae esse, miserrimum sit. nam etsi, quocumque in loco quisquis est, idem est

*est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerũ & publicarum, & suarum: tamen*oculi augent dolorem, qui ea, quae ceteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere a miserijs cogitationẽ sinunt. Quare, etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est: tamen illo dolore, quo maxime te confici audio, quod Romae non sis, animum tuum libera. etsi enim cum magna molestia tuos, tuaq. desideras: tamen illa quidem, quae requiris, suum statum tenent, nec melius, si tu adesses, tenerent, nec sunt ullo in proprio periculo. nec debes tu, cum de tuis cogitas, aut praecipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. nec enim is, qui in te adhuc iniustior, quam tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. nec tamen is ipse, a quo salus petitur, habet explicatam, aut exploratam rationem salutis suae. C V M Q. omnium bellorum exitus incerti sint;*ab altera uictoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem seiunctum sit ab omnium interitu; *ab altera te ipsum numquam timuisse, certo scio.*Reliquum est, ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maxime excruciet, commune periculum reip. cuius tanti mali, quamuis docti uiri multa dicant, tamen uereor, ne consolatio nulla possit uera reperiri,*

ep 4. & 13. l. 4. & 30. lib. 7. Aurium autẽ sensum plus doloris afferre, quã oculorũ, dixit supra ad Marcellum, ep. 9. l. 4. Oratoris hoc est, eisdem rebus, si res postulet, uel contrarijs uti.

a Caesare.

a Pompeio.

cum iam ostenderim, tibi de te ipso nihil esse timendum.

praeter illam, quae tanta est, quantum in cuiusque animo roboris est, atque neruorum. si enim, *BENE sentire, recteq. facere, satis est ad bene, beateq. uiuendum: uereor, ne, eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse, nefas sit dicere. nec enim nos arbitror, uictoriae praemijs ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse; sed quoddā nobis *officium iustum, & pium, & debitum reip. nostraeq. dignitati uidebatur: qui neque, cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset uictoria. quare, si id euenit, quod ingredientibus nobis in caussam propositum fuit accidere posse: non debemus ita cadere animis, quasi aliquid euenerit, quod fieri posse numquam putarimus. Simus igitur ea mente, quam ratio & ueritas praescribit; ut nihil in uita nobis praestandū praeter culpam putemus; eaq. cum careamus, omnia humana placate, & moderate, feramus. Atque haec eo pertinet oratio, ut, *perditis rebus omnibus, tamen ipsa uirtus se sustentare posse uideatur. sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque status est futurus, carere non debes. Atque haec mihi scribenti ueniebāt in mentem, me cum esse, cuius tu *desperationem accusare solitus esses, quemq. auctoritate tua cunctantem, & diffidentem excitare. quo quidem tempore non ego caussam nostram, sed consilium improbabam. sero enim nos ijs armis aduersari uidebam, quae multo ante

a conscientia consolationem hauriri uult.

bonus uir non spem sequitur, sed officium. uide ep.5.lib.9.

si essent perditae res, tamen te tua uirtus Torquate consolari deberet.

in caussa Pompeiana.

*ante*confirmata per nosmet ipsos erant : docebāq. pilis, & gladiis, non consiliis, neque auctoritatibus nostris, de iure publico*disceptari. Neque ego eā, quae facta sunt, fore cùm dicebam, diuinabam futura : sed, quod & fieri posse, & exitiosum fore, si euenisset, uidebam ; id ne accideret, timebam ; praesertim cum, si mihi alterutrum de euentu, atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod euenit, exploratius possem*promittere. iis enim rebus*praestabamus, quae non prodeunt in aciem : usu autem armorum, & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe quaeso, quo me tum esse oportere censebas. Haec eo scripsi, quod mihi nunc Philargyrus tuus, omnia de te requirēti, fidelissimo animo, ut mihi quidē uisus est, narrauit, te interdum*sollicitum solere esse uehementius. quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua rep. sis*futurus, qui esse debes ; aut, perdita, non afflictiore condicione, quam ceteri. hoc uero tempus, quo exanimati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, quod & in ea*urbe es, ubi nata, & alta est ratio, ac moderatio uitae : & habes Ser.*Sulpicium, quem semper unice dilexisti ; qui te profecto & beneuolentia, & sapientia consolatur. cuius si essemus auctoritatem, &*consilium secuti ; togati potius potentiam, quam armati uictoriam subissemus. Sed haec longiora fortasse fuerunt, quam necesse fuit.*illa, quae maiora sunt,*

cū Caesari *Gallias in alterum quinquenium prorogauimus. ep. 7.l.4.

de Caesaris uictoria.

idem aliis uerbis ep.7.l.4.

ep.3 lib.4.

in summa dignitate.

Athenis. ep. 3.

Achaiae praefectum. ep.4.l.4. & 6 huius lib.

suasit Sulpicius bellū ciuile fugiendum. ep.4. lib.4.

nide modū conectendi.

*sunt, breuius exponam. Ego habeo, cui plus, quã tibi, debeam, neminem. quibus tantum debebam, quãtum tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. qui sim autem hoc tempore,*intelligo. sed quia* NEMO *est tam afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit nauare aliquid, & efficere: omne meum consilium, operam, studium certe uelim existimes tibi, tuisq. liberis esse debitum. Vale.*

sine ulla uideli cet auctoritate.

ARG. Primum se excusat, quod minus saepe scribat: deinde, de reditu Torquati esse impetratum, significat: & consolationis loco subiungit, nihil ei praecipue timendum.

M. Cicero s. d. A. Torquato. 2

PETO *a te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere, quam solebam, sed aut grauitate ualetudinis, qua tamen iam paullulum uideor*leuari; aut quod absim ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim. quare uelim ita statutum habeas, me tui memoriam summa cum beneuolentia tenere, tuasq. omnes rès non minori mihi curae, quam meas, esse. Quod maiore in uarietate uersata est adhuc tua caussa, quam homines aut uolebant, aut opinabantur; mihi crede, non est pro malis temporum, quod moleste feras. necesse est enim, aut armis*urgeri remp. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. si arma ualebunt: nec eos, a quibus reciperis, uereri debes, nec eos,*quos adiuuisti. sin, armis aut condicione positis, aut defatigatione abiectis, aut uictoria detractis, ciuitas respirauerit: et dignitate tua*

translatum uerbum, quia dixerat, Grauitate.

continuis bellis uexari.

Pompeianos.

tua frui tibi, & fortunis licebit. sin omnino interie rint omnia; fueritq. is exitus, quem uir prudentissimus M. Antonius iam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali praesertim ciui, & uiro, sed tamen* necessaria,* NIHIL *esse praecipue cuiquam dolẽdum in eo, quod accidat uniuersis. Quae uis insit in his paucis uerbis, (plura enim committenda epistolae non erant) si attendes, quod facis: profecto etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere, quod speres; nihil, quod aut* hoc, aut aliquo reip. statu timeas; omnia si interierint, cum superstitem te esse reip. ne si liceat quidem uelis, ferendam esse fortunam, praesertim quae absit a* culpa. Sed haec hactenus. Tu uelim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis; ut, aut quo scribam, aut quo ueniam, scire possim. Vale.*

orator ille summus.

quia nihil est praeterea, quod consolari possit.

qui pditus plane non est.

epist. 1.

A R G. Consolari uult; sed, quia nihil aliud ad consolandum suppetit, consolationem ait debere esse optimorum consiliorum conscientiam.

M. Cicero S. D. A. Torquato. 3

SVPERIORIBVS *litteris, beneuolentia magis adductus, quam quod res ita postularet, fui longior. neque enim confirmatione nostra egebat* uirtus tua: neque erat ea mea caussa, atque fortuna, ut, cui omnia deessent, alterum confirmarem. hoc item tempore breuior esse debeo. siue enim tum nihil opus fuit tam multis uerbis; nibilo magis nunc opus est: siue tum opus fuit; illud satis est, praesertim cum accesserit nihil noui. nam,*

uirtus est in aduersis fortiter ferendis.

etsi

quae geruntur in Hispania.

etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa tamen eadem est, & idem exitus, quem ego tam* uideo animo, quam ea, quae oculis cernimus. nec uero quidquam uideo, quod non idem te uidere certo sciam. nam etsi, quem exitum acies habitura sit, diuinare nemo potest: tamen & belli exitum uideo, &, si id minus, hoc quidem certe, cum sit necesse* alterutrum uincere, qualis futura sit uel haec, uel illa uictoria. idq. cum optime perspexi, tale uideo, nihil ut mali uideatur esse futurum, si id uel ante acciderit, quod uel maximum ad timorem proponitur. ITA enim uiuere, ut non sit uiuendum, miserrimum est: *mori autem nemo sapiens miserum duxit, ne beato quidem. Sed in ea es* urbe, in qua haec uel plura, & ornatiora parietes ipsi loqui posse uideantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI leuis est consolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nunc maiore in discrimine esse, quam quemuis aut eorum, qui* discesserint, aut eorum, qui remanserint. alteri dimicant: alteri uictorem timent. Sed haec consolatio leuis, illa grauior, qua te uti spero, ego certe utor: nec enim, dum ero, angar ulla re, cum omni uacem culpa; &, si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, qui ad te haec. Mihi tu, tui, tua omnia maximae curae sunt, &, dum uiuam, erunt. Vale.*

ep. 12. lib. 5. dixit, Cernere animo.

utriusque uictoriam uideo crudelem. ep. 19. & 24. l. 4. & prima, & sequenti huius lib.

quod ad timorē proponitur.
Athenis. ep. 1. & in Bruto in extremo.

e bello: qui uictorem timēt.

officio fere solet Cicero epistolas claudere.
quod exempla declarant.

ARG. Consolatoria epistola, rationibus undecumque collectis; sed, si consideras, desperationem potius continet.

M. Cice-

M. Cicero s. d. A. Torquato. 4

NOVI, *quod ad te ſcriberem, nihil erat: & tamen, ſi quid eſſet, ſciebā te a tuis certiorem fieri ſolere. de futuris autem rebus etſi ſemper difficile eſt dicere; tamen interdum coniectura poſſis propius accedere, cum res eſt eiuſmodi, cuius exitus prouideri poſſit. Nunc tantum uidemur intelligere, non* diuturnum bellum. etſi id ipſum non nullis uideatur ſecus. equidem, cum haec ſcribebam, aliquid iam actum putabam; non, quo ego certo ſcirem; ſed, quod non difficilis erat coniectura. nam cum omnis belli Mars communis; & cum ſemper incerti exitus proeliorum ſunt: tum hoc tempore ita magnae utrimque copiae, ita paratae ad depugnandum eſſe dicuntur, ut, utercumque uicerit, non ſit mirum futurum. Illa in dies ſingulos magis magiſq. opinio hominum confirmatur; etiam ſi inter cauſſas armorum aliquantum interſit, tamen inter uictorias non multum interfuturum. *alteros propemodum iam ſumus experti: de altero, nemo eſt quin cogitet quam ſit metuendus iratus uictor armatus. Hoc loco ſi uideor augere dolorem tuum, quem conſolando leuare debebam; fateor me communium malorum conſolationem nullam inuenire, praeter illam; quae tamen, ſi poſſis eam ſuſcipere, maxima eſt; quaq. ego quotidie magis utor; *CONSCIENTIAM rectae uoluntatis maximam conſolationem eſſe rerum incommodarum; nec eſſe ullum magnum malum praeter culpam.*

* inter Caeſarē, & reliquias Pōpeianarum partium, in Hiſpania pugnantes.

* Pompeianos. uide ep. 21. l. 5.

* ſemper, ubi ad conſolandum alia deſunt, ad hanc rationem decurrit.

*a qua quando tantum absumus, ut etiam optime senserimus, euentusq. magis nostri consilij, quam consilium reprehendatur; et quando praestitimus, quod debuimus: moderate, quod euenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, ut te consoler de cōmunibus miserijs, quae & ad consolandum maioris ingenij, & ad*ferendum singularis uirtutis indigent. Illud cuius facile est docere, cur praecipue tu dolere nihil debeas. eius enim, qui tardior in te leuando fuit, quā fore putaramus, nō est mihi dubia de tua salute sententia: de alijs autem nō arbitror te exspectare quid sentiam. Reliquum est, ut te angat, quod absis a tuis tam diu, res molesta, praesertim ab ijs*pueris, quibus nihil potest esse*festiuius. sed, ut antea ad te scripsi, tempus est huiusmodi, ut suam quisque condicionem miserrimā putet, & ubi quisque sit, ibi esse minime uelit. equidem, nos quod Romae sumus, miserrimum esse duco; non solum, quod in omnibus malis acerbius est*uidere, quā audire; sed etiam, quod ad*omnes casus subitorum periculorum magis obiecti sumus, quam si abessemus. etsi me ipsum consolatorem tuum non tantum litterae, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigauit. quanto*fuerim dolore, meministi. in quo prima illa consolatio est, uidisse me plus, quam ceteros, cum*cupiebam quamuis iniqua condicione pacem. quod etsi casu, non diuinatione mea, factum est: tamen hac inani prudentiae laude delector. deinde, quod mihi*

cum uerbo Ferre uirtutē coniungit.

Torquati filijs. festiuitas ī pueris amabilis. ep.10. lib.1. ad Att.

ep.9. lib.2. ad minuendū Torquati desiderium.

belli ciuilis initio.

a conscientia.

ad

*ad consolationem commune tecum est, si iam uocer ad exitum uitae, non ab ea*rep. auellar, qua carẽdum esse doleam, praesertim cum id sine ullo*sensu futurum sit. Adiuuat etiam aetas, & acta iam uita; quae cum cursu suo bene confecto delectatur, tum uetat in eo uim timere, quo nos iam natura ipsa paene perduxerit. Postremo is*uir, uel etiam ij uiri hoc bello occiderunt, ut impudentia uideatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidẽ mihi omnia propono: nec ullum est tantum malũ, quod non putem impendere: sed cũ plus in metuendo mali sit, quam in illo ipso, quod timetur; desino; praesertim cum id*impendeat, in quo non modo dolor nullus, uerum finis etiam doloris futurus sit. Sed haec satis multa, uel plura potius, quam necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed beneuolentia longiores epistolas.*Seruiũ discessisse Athenis, moleste tuli. non enim dubito, quin magnae tibi leuationi sit solitus esse quotidianus congressus, & sermo cũ familiarissimi hominis, tum optimi, & prudentissimi uiri. Tu uelim te, ut debes, & soles, tua uirtute sustentes. ego, quae te uelle, quaeq. ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligẽterq. curabo. quae cum faciam; beneuolentiam tuam erga me imitabor, merita non*assequar. Vale.*

a statu reip.

eripit sensum mortuis, ex Aristotelis sententia in Ethicis.

Pompeius Magnus.

ep. xi. l. 10. ad Att.

interitus.

Sulpicium. uide ep. 4. l. 4. & 6. huius lib.

uide similem sententiã, alijs uerbis expressam, ep 8. lib. I. in fine: & 13. lib. v.

ARG. Caecinam, qui pro Pompeio contra Caesarem pugnauerat, patria carentem, bene sperare iubet, seq. ei nulla in re defuturum pollicetur. Ei autem Caesarem ignouisse, Hirtius tradit de bello Africano.

Cicero s. d. A. Caecinae. 5

ornata locutio ob eiusdẽ uerbi repetitionẽ. uide ep. xi. & 18. l. 2. & 2. l. 3. & 14. l. 9 & 6. l. 10. & 41. & 53. lib. 13.

QVOTIESCVMQVE *filium tuum** *uideo,* (**uideo autem fere quotidie*) *polliceor ei studium quidem meum, & operam sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis; gratiam autem, atque auctoritatem cum hac exceptione, quantum ualeam, quantumq. possim. Liber tuus & lectus est, & legitur a me diligenter, & custoditur diligentissime. Res, & fortunae tuae mihi maximae curae sunt: quae quidem quotidie facilio res mihi, & meliores uidentur: multisq. uideo magnae esse curae: quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse certo scio. ijs autem de rebus, quas coniectura consequi possumus,** *non mihi sumo, ut plus ipse prospiciam, quam te uidere atque intelligere mihi persuaserim. sed tamẽ, quia fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea** *natura rerum est, & is temporum cursus, ut nõ possit ista aut tibi, aut ceteris fortuna esse diuturna, neque haerere in tam bona** *caussa, & in tam bonis ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, nõ solum propter dignitatem, &** *uirtutem tuam, (haec enim ornamenta sunt tibi etiam cum alijs communia) accedunt tua praecipua, propter eximium ingenium, summamq. uirtutem: cui mehercule hic, cuius in potestate sumus, multum tribuit. itaque ne punctũ quidem temporis in ista fortuna fuisses,*

de futuris dictu ri uitemus arrogantiam, Ciceronis exemplo.

cõsolatio a natura rerum.

a caussa.

uide uirtutem pro praestãtia quadam naturae, ut pro Archia: & paullo post pro sciẽtia.

*fuisses, nisi eo ipso*bono tuo, quo delectatur, se uiolatum putasset. quod ipsum*lenitur quotidie: significaturq. nobis ab ijs, qui simul cum eo uiuunt, tibi hanc ipsam opinionem ingenij apud ipsum plurimum profuturam. Quapropter primum fac animo forti, atque magno sis. ita enim*natus, ita educatus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciẽdum sit. denique spem quoque habeas firmissimam propter eas caussas, quas scripsi. a me uero tibi omnia, liberisq. tuis paratissima esse confidas uelim. id enim & uetustas nostri amoris, & mea consuetudo in meos, & tua multa erga me officia postulant. Vale.*

ingenio Caecinae.

Caesaris ira, quia contra eũ scripseris, quotidie lenitur.

sume hinc ad augendam copiã. sunt enim optabilia haec quattuor. natus, educatus, doctus, cognitus.

ARG. Ad confirmandum Caecinae exsulis animum diuinationem quandam inducit, sumptam ex Caesaris natura, & ex ciuilium temporum ratione.

Cicero s. d. Caecinae. 6

V E R E O R, *ne desideres officium meum, quod tibi pro nostra & meritorum multorum, & studiorum*parium coniunctione deesse non debet: sed tamen uereor, ne litterarum a me officium requiras: quas tibi & iampridem, & saepe misissem; nisi, quotidie melius exspectans, gratulationem, quam confirmationem animi tui, complecti litteris maluissem. nunc autem, ut spero, breui gratulabimur: itaque in aliud tempus id argumentum epistolae differo. his autem litteris animum tuum, quem minime imbecillum esse &*audio, & *spero, etsi non sapientissimi, at amicissimi hominis auctoritate confirmandum etiam atque etiam*

quia simul Põpeium secuti sumus.

nota coniuncta uerba in rebus optatis.

*puto, nec ijs quidem uerbis, quibus te consoler ut *afflictum, & iam omni spe salutis orbatum, sed ut eum, de cuius incolumitate non plus dubitem, quā te memini dubitare de mea. nam cum me ex republica expulissent ij, qui illam cadere posse, *stante me, non putarunt: memini me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, uenerant, audire, te de glorioso, & celeri reditu meo confirmare. si te ratio quaedam *Etruscae disciplinae, quam a patre, nobilissimo, atque optimo uiro, acceperas, non fefellit: nec nos quidem nostra diuinatio fallet, quam tum sapientissimorum uirorum monumentis, atque praeceptis, plurimoque, ut tu scis, doctrinae studio, tum magno etiam usu tractandae reipublicae, magnaq. nostrorum temporum uarietate consecuti sumus. cui quidem diuinationi hoc plus cōfidimus, quod ea nos nihil in his tam *obscuris rebus, tamq. perturbatis umquā omnino fefellit. dicerem, quae antea futura dixissem, ni uererer, ne ex euentis fingere uiderer. sed tamen plurimi sunt testes, me & initio, ne coniungeret se cum Caesare, monuisse Pompeium, & post ea, ne *seiungeret. coniunctione frangi senatus opes, disiunctione ciuile bellum excitari uidebam. atque utebar familiarissime Caesare, Pompeium faciebam plurimi: sed erat meum consilium cum fidele Pompeio, tum salutare utrique. quae praeterea prouiderim, praetereo. nolo enim *hunc, de me optime meritum, existimare, ea me suasisse Pompeio,*

translatū translato reddidit, quia dixerat Imbecillum.

uide ep. 9. l. 1. & 2. l. 7.

ab Etruscis enī orta diuinandi ratio. de Diu. lib. 1.

cū de bellorū ciuilium & origine. & euentu praedixi.

idem in Philippica 2.

Caesarem; qui ei reditum in patriam cōcesserat.

Pompeio, quibus ille si paruisset, esset hic quidē clarus in toga, & princeps, sed tantas*opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hispaniam censui. quod si*fecisset, ciuile bellum nullum omnino fuisset. rationem haberi*absentis non tam pugnaui ut liceret, quam ut, quando, ipso*consule pugnante, populus iusserat, haberetur. caussa belli orta est: quid ego praetermisi aut monitorum, aut querellarum? cum uel*iniquissimam pacem iustissimo bello anteferrem. uicta est auctoritas mea non tam a Pompeio, (nam is mouebatur) quam ab ijs, qui, duce Pompeio freti, peropportunam & *rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli uictoriam fore putabant. susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me *quoad potui. sed ualuit apud me plus pudor meus, quam timor. ueritus sum deesse Pompeij saluti, cum ille aliquando*non defuisset meae. itaque uel officio, uel fama bonorum, uel pudore uictus, ut in fabulis Amphiaraus, sic ego prudens, & sciens ad*pestem ante oculos positam sum profectus. quo in bello nihil aduersi accidit non praedicente me. Quare, quando, ut augures, & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus praedictis constitui apud te auctoritatem augurij, & diuinationis meae, debet haberc fidem nostra praedictio. non igitur ex alitis uolatu, nec e cantu sinistro oscinis, ut in*nostra disciplina est, nec e tripudijs sollistimis, aut somnijs tibi auguror:

refertur nō ad diuitias. sed ad potentiam.

Pompeius.

Caesaris.

Pompeio tertiū consule. ep. 3. lib. 8. Att. & 1. l. 7. ibidē. Caes. lib. 1. bel. ci. & Florus l. 4.

uide ep. 3. l. 7.

propter aes alienū. ep. 3. l. 7.

quoad sermones bonorum, me reprehendentium, sustinere potui.

tollitur in quibusdā libris negatiua. ut Pompeius, desertor Ciceronis, accusetur.

oratio pro Marcello.

augurali. de uolatu autem, cantu, somniis uide l. 12. de Diuin. in principio, & de Nat. de lib. 2.

sed habeo alia signa, quae obseruem: quae etsi nõ sunt certiora illis, minus tamen habent uel obscuritatis, uel erroris. Notantur autem mihi ad diuinandum signa duplici quadam uia: quarum alterum duco e Caesare ipso, alteram e temporum ciuilium natura, atque ratione. In Caesare haec sunt, mitis, clemensq. natura, qualis exprimitur praeclare illo libro querellarum tuarum. accedit, quod mirifice* ingenijs excellentibus, quale est tuum, delectatur. praeterea, cedit multorum iustis, & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis uoluntatibus. in quo uehementer eum consentiens* Etruria mouebit. Cur haec igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat se sustinere caussas posse multorum, si tibi, cui iustius uidetur irasci posse, concesserit. Quae est igitur, inquies, spes ab irato? Eodem fonte se* hausturum intelligit laudes suas, e quo sit leuiter adspersus. postremo, homo est ualde acutus, & multum prouidens: intelligit, te, hominem in parte Italiae minime contemnenda facile omnium nobilissimum, & in communi rep. cuiuis summorum tuae aetatis uel ingenio, uel gratia, uel fama populi R. parem, non posse prohibere a rep. diutius. nolet hoc* temporis potius esse aliquando beneficium, quam iam suum. Dixi de Caesare: nunc dicam de temporum, rerumq. natura. Nemo est tam inimicus ei caussae, quam Pompeius animatus melius, quam paratus, susceperat, qui nos malos ciues dicere, aut homines improbos*

a Caesaris natura.

ep. 8. lib. 4.

quae supplex pro te rogabit.

tacite Caecinã hortatur, ut Caesarem edito libro laudet; cui alio libro maledixerat, ut apparet ex epistola antecedenti, & ex Suetonio.

simile ep. 4.

*probos audeat. in quo admirari ſoleo grauitatē, & iuſtitiam, & ſapientiam Caeſaris: numquam niſi honorificentiſſime Pompeium appellat. at in eius perſonam multa fecit aſperius: armorum iſta, & uictoriae ſunt facta, non Caeſaris. at nos quēadmodum eſt complexus? *Caſſium ſibi legauit: *Brutum Galliae praeſecit, *Sulpicium Graeciae: *Marcellum, cui maxime ſuccenſebat, cum ſumma illius dignitate reſtituit. Quo igitur haec ſpectant? rerum hoc natura, & ciuilium temporum non patietur: nec manens, nec mutata ratio feret, primum ut non in cauſſa pari eadem ſit & cōdicio, & fortuna omnium; deinde ut in eam ciuitatem boni uiri, & boni ciues, nulla ignominia notati, non reuertantur, in quam tot, nefariorum ſcelerum *condemnati, reuerterunt. Habes augurium meum: quo, ſi quid addubitarem, non potius uterer, quam illa conſolatione, qua facile ſortem uirum ſuſtentarem; te, ſi explorata uictoria arma ſumpſiſſes pro rep. (ita enim tum putabas) non nimis eſſe laudandum: ſin propter incertos exitus, euentuſq. bellorum poſſe accidere, ut uinceremur, putaſſes; non debere ad ſecundam fortunam bene paratum fuiſſe, aduerſam ferre nullo modo poſſe. Diſputarem etiam, quanto ſolatio tibi conſcientia tui*facti, quantae delectationi in rebus aduerſis litterae eſſe deberent. commemorarem non ſolum ueterum, ſed horum etiam recentium uel*ducum, uel *comitum tuorum grauiſſimos caſus. etiā externos multos*

Marcum Brutum, uide in Oratore, & ep. 26 l. 12. ad At. de Caſſio ep. 15 l. 15. de Sulpicio et Marcello ep. 4 l. 4. & 1. h l.

alludit ad eos, quos, lege Pompeia dānatos, Caeſar reſtituerat. Suetonius.

a fortitudinis laude.

a cōſcientia recte factorum.

dux, Pōpeius; comites Domitius, Lentulus, alij, qui perierant.

multos claros uiros nominarem. LEVAT *enim dolorem communis quasi legis, & humanae condicionis recordatio. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba, quantaq. in confusione*rerum omnium uiueremus . necesse est enim minore desiderio perdita rep. carere, quam bona . sed hoc genere nihil opus est.*incolumem te cito , ut spero, uel potius ut perspicio, uidebimus. Inter ea tibi absenti , & huic, qui adest , imagini animi, & corporis tui,*constantissimo, atque optimo filio tuo studium, officium, operam, laborem meũ iampridem & pollicitus sum, & detuli, nunc hoc amplius, quod me amicissime quotidie magis Caesar amplectitur, familiares quidem eius sicuti neminem . apud quem quidquid*ualebo uel auctoritate, uel gratia,*ualebo tibi. Tu cura, ut cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes . Vale .*

a statu reip. misero.

a spe non dubia.

qui aduersam fortunam fortiter ferat.

iteratio uerbi ep. xi. & xviii. l. 2.

ARG. Primum agit de libro, quem in Caesarem scripserat: deinde studiose rogat, ut ueniam sibi a Caesare, potestatemq. impetret redeundi.

Caecina s. d. Ciceroni. 7

*QVOD *tibi non tam celeriter liber est redditus, ignosce timori nostro, & miserere temporis. filius, ut audio, pertimuit, (neque iniuria) si liber exisset, quando non tam interest, quo animo scribatur, quam quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret; cum praesertim adhuc styli poenas dem . qua quidem in re, singulari sum fato. nam, cum mendum scripturae litura tollatur, stultitia fama*

non est hic liber Caecinae contra Caesarẽ scriptus, sed potius cũ Caesaris laude. quod fortasse Caecina fecit, a Cicerone admonitus, epistola superiore. de illo autẽ maledico libro significat, cum infert, Cum p. adhuc styli poenas dẽ.

*fama multetur: meus error exsilio corrigitur: cuius summa criminis est, quod armatus aduersario maledixi. nemo nostrum est, ut opinor, quin uota uictoriae suae fecerit: nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tamen eo quidem ipso tempore, ut quamprimum Caesar superaretur, optarit. hoc si non cogitat; omnibus rebus felix est. si scit, & persuasus est: quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam uoluntatem, cum ignorit omnibus, qui*multa deos uenerati sint contra eius salutem? Sed, ut eodem reuertar, caussa haec fuit timoris: scripsi de te, parce medius fidus, & timide, non reuocans me ipse, sed paene refugiens. genus autẽ hoc scripturae non modo liberum, sed incitatum, atque elatum esse debere, quis ignorat? solutũ existimatur esse, alteri maledicere: tamen cauendum est, ne in petulantiam incidas. impeditum, se ipsum laudare, ne uitium arrogantiae subsequatur. solum uero liberum, alterum laudare: de quo*quidquid detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidiae assignetur. Ac nescio, an tibi gratius, opportuniusq. acciderit. nam, quod praestare non poteram, primum erat non attingere; secundum beneficium, quamparcissime facere. sed tamen ego me quidem *sustinui: multa minui: multa sustuli: complura ne posui quidem.* QVEMADMODVM *igitur, scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, nonnullos male haerentes relinquas, ruinae periculũ struas, non adscensum pares: sic tot malis tum uictum,*

* sic, Empedocles multa peccans, Cicero dixit de n. de. l. 1. Et Off. 1. Quo in genere & in rep. multa peccantur.

* si perfecte non laudes.

* in ea libri parte, qua Ciceronem laudabat.

tum

tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre? Cum uero ad ipsius Caesaris nomen ueni, toto corpore contremisco, non poenae metu, sed ipsius iudicij: totum enim Caesarem non noui. Quem putas* animum esse, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc uerbum suspiciosum est. quid, si muto? at uereor, ne peius sit. Age uero, laudo aliquem: num offendo? cum porro offendam, quid si non uult? armati stylum persequitur: uicti, & nondum restituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in Oratore tuo* caues tibi per Brutum, & ad excusationem socium quaeris: ubi hoc omnium patronus facit; quid me, ueterem tuum, nunc omnium clientem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & caecae suspicionis tormēto cum plurima ad aliem sensus coniecturam, non ad suum iudicium, scribantur, quam difficile sit* euadere, si minus expertus es, quod te ad omnia summum, atque excellens armauit ingenium, nos sentimus. sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret, aut ea condicione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De* Asiatico itinere, quamquam summa necessitas premebat, ut imperasti, feci. Te pro me quid horter? uides tempus uenisse, quo necesse sit de nobis constitui. nihil est mi Cicero, quod filium meum exspectes. adolescens est: omnia excogitare uel* studio, uel aetate, uel metu non potest. totum negotium tu

meum.

in extremo lib. qui, Orator, inscriptus est.

ita scribere, ut animus acquiescat.

epistola sequēti.

studiū hic est animi quaedā uehemens affectio.

*tu sustineas oportet: in te mihi omnis spes est. tu pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Caesar,*teneș. a te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur, necesse est. apud ipsum multum, apud eius omnes plurimum potes. unum si tibi persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias, (quamquam id magnum, & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies. nisi forte aut in*miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. sed utrique rei excusationem tuae uitae consuetudo dat. nam quod ita consuesti pro amicis laborare, non iam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit; peto a te, ne exeat; aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.*

in hac epistolae parte tria dicit: Et intelligis Cicero, & potes, & soles.

miseris enim tā audacter petere uix licet.

ARG. Datum sibi a Balbo, & Oppio scribit, ut Caecinae liceret esse in Sicilia: ibiq. ut commoretur suadet.

Cicero S. D. Caecinae. 8

CVM *esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus* Kal. *Ian. tibi*praefinitas esse: quod omnibus in rebus perspexeram, quae*Balbus, & Oppius, absente Caesare, egissent, ea solere illi rata esse; egi uehementer cum his, ut hoc mihi darēt, tibi in Sicilia, quoad uellemus, uti esse liceret. qui mihi cum suessent aut libēter polliceri, si quid esset eiusmodi, quod eorum animos non offenderet; aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent; huic meae rogationi potius non continuo responderunt:*

ne ultra Kal. Ian. tibi esse in Sicilia liceret. epist. 12.

*runt: eodem die tamen ad me reuerterunt; mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad uelles: se *praestaturos, nihil ex eo te offensionis habiturum. Quando, quid tibi permittatur, cognouisti; quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litterae a te mihi sunt redditae: quibus a me consilium petis, quid sim tibi*auctor, in Sicilia ne subsidas, an ut ad reliquias Asiaticae negotiationis proficiscare. haec tua deliberatio non mihi conuenire uisa est cum oratione Largi. ille enim mecum, quasi tibi non liceret in Sicilia diutius commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. sed ego, siue hoc, siue illud est, in Sicilia censeo commorandum. propinquitas locorum uel ad impetrandum adiuuat crebris litteris, & nuncijs, uel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta. quamobrem censeo magnopere commorandum. T.*Furfano Postumio, familiari meo, legatisq. eius, item meis familiaribus, diligentissime te commendabo, cum uenerint: erant enim omnes Mutinae. uiri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarij. Quae mihi*uenient in mentem, quae ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam. si quid ignorabo, de eo admonitus omnium studia uincam. Ego, etsi coram de te cum Furfano ita loquar, ut tibi litteris ad eum nihil opus sit; tamen, quoniam tuis placuit te habere meas litteras, quas ei redderes, morem*

eis

sic libri ueteres, non, Praestituros.

quid suadeam tibi. Parum Romane loquuntur, qui dicunt, Auctor libri, pro scriptor.

Siciliae praefecto.

uide eandẽ sententiã ad Crassum, ep.8.l.5.

eis gessi. earum litterarum exemplum infra scriptum est. Vale.

ARG. Breuis est epistola, sed perfectae commendationis exemplum.

M. Cicero s. d. T. Furfano procos.

CVM *A. Caecina tanta mihi familiaritas, consuetudoq. semper fuit, ut nulla maior esse possit. nam & patre eius, claro homine, & forti uiro, plurimum usi sumus: & hunc a*puero, quod & spem mihi*magnam afferebat summae probitatis, summaeq. eloquentiae, & uiuebat mecũ coniunctissime non solum officijs amicitiae, sed etiam *studijs communibus, sic semper dilexi, ut nõ ullo cum homine*coniunctius uiuerem. nihil attinet me plura scribere. quam mihi necesse sit eius salutem, & fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri, uides. Reliquum est, ut, cum*cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam uoluntatem, quam tua sponte erga Caecinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendatione mea, quanti me a te fieri intelligo. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.*

a uetustate amicitiae. a caussa amicitiae. a studijs. a mutua beneuolentia. a laude eius, a quo petitur.

ARG. Pollicetur quidquid potest ad eius incolumitatem: neque nullam spem fortunae melioris ostendit.

Cicero s. d. Trebiano. 9

EGO *, quanti te faciam, semperq. fecerim, quanti me a te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. nam & consilium tuum, uel casus potius diu-*

tius

*tius in armis ciuilibus commorandi, semper mihi magno*dolori fuit: & hic euentus, quod tardius, quam est aequum, & quam ego uellem, recuperes fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori *curae est, quam tibi semper fuerint*casus mei. itaque & Postumuleno, et Sextio, & saepissime Attico nostro, proximeq. Theudae, liberto tuo, totum me patefeci: & his singulis saepe dixi, quacumque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idq. tu ad tuos uelim scribas, haec quidem certe, quae in potestate mea sunt, ut*operam, studium, consilium, rem, fidem meam sibi ad omnes res paratam putent. Si auctoritate, & gratia tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, posse deberem: tu quoque is esses, qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus, tum certe ordinis tui facile princeps. sed quando eodem tempore,*eademq. de caussa nostrum uterque cecidit: tibi et illa polliceor, quae supra scripsi, quae sunt adhuc mea; & ea, quae praeterea uideor mihi ex aliqua parte retinere tãquam ex reliquijs pristinae dignitatis. neque enim ipse Caesar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus a nobis: & omnes fere familiarissimi eius, *casu deuincti magnis meis ueteribus officijs, me diligẽter obseruant, & colunt. itaque, si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est de tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi; quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor ut sperem: agam*

refertur, ad illud. Quanti te fecerim.

ad illud refer. Quãti te faciã. quod autem sequitur, Casus mei, spectat illud, Quãti me à te fieri intellexerim.

epist.14.

quia Pompeiũ secuti sumus.

non enim hoc spectabam, ut eorũ opera aliquãdo possem indigere.

agam per me ipse, & moliar. singula persequi non est necesse: uniuersum studium meum, & beneuolentiam ad te defero. sed magni mea interest, hoc tuos omnes scire, quod tuis litteris fieri potest, ut intelligant omnia Ciceronis patere Trebiano. hoc eo pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non, pro te mihi susceptum, iucundum sit futurum. Vale.

uide similē sententiam in epistola ad Vatinium, quae est xi. lib. 5.

ARG. Excusatio, cur non scripseris: consolatio: promissio meliorum rerum, & officij sui.

Cicero s. d. Trebiano. 10

ANTEA *misissem ad te litteras, si genus scribendi inuenirem. *tali enim tempore aut consolari *amicorum est, aut polliceri. consolatione non utebar, quod ex multis audiebam, quam fortiter, sapienterq. ferres iniuriam tēporum, quamq. te uehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. quod quidem si facis, magnū *fructum studiorum optimorum capis: in quibus te scio semper esse uersatum: idq. ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo *rerum, & *exemplorum, & omnis *uetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minus fortasse, quam uellem, at in rebus, atque usu plus etiam, quam uellem, uersatus, spondeo, tibi acerbitatem istam, & iniuriam non diuturnam fore. nam & ipse, qui plurimum potest, quotidie mihi delabi ad aequitatem, & ad rerum naturam uidetur: & ipsa caussa ea est, ut iam simul cum rep.*

in aduersa fortuna. epist. 13.

fructus studiorum in calamitate maxime capitur.

tractandis rebus, notandis exemplis, cognoscenda antiquitate, erudimur.

O quae

ep.13.l.4.& infra,ep.12.

*quae in perpetuum iacere non potest, necessario reuiuiscat, atque recreetur: quotidieq. fit aliquid lenius, & liberalius, quam timebamus. quae quoniam in temporum inclinationibus saepe paruis posita sunt: omnia momenta obseruabimus, neque ullum praetermittemus tui iuuandi, & leuandi locum. itaque illud alterum, quod dixi, litterarum genus quotidie mihi, ut spero, fiet*procliuius, ut etiam polliceri possim. id re, quam uerbis, faciam libentius. Tu uelim existimes, & plures te amicos habere, quam qui in isto casu sint, ac fuerint, quãtum quidem ego intelligere potuerim; & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum: quod est in uno te. quae sunt in fortuna, temporibus regentur, & consilijs nostris*prouidebuntur. Vale.

facilius, ut est descensio per cliuos.

occurremus, quantum licet humano consilio.

ARG. Gratulatur de reditu in patriam impetrato: hortatur ut praeterita ex animo deleat, dignitatisq. recuperationem rei familiaris iacturae anteponat.

Cicero s. d. Trebiano. II

*DOLABELLAM antea tantummodo diligebam; obligatus ei nihil eram. nec enim acciderat mihi opus esse: & ille mihi dedebat, quod non defueram eius*periculis. nunc tanto sum deuinctus eius beneficio, quod & antea in re, & hoc tempore in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. qua in re tibi gratulor ita uehementer, ut te quoque mihi gratulari, quam*gratias agere, malim. alterum omnino non desidero; alterum uere facere poteris. Quod reliquum

generum Ciceronis. ep. 16.l.2.& 13.lib.8.

de quibus ep. 10.lib.3.

quod per generum meum de tua salute a Caesare impetrauerim.

*quum est: quando tibi uirtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit; est tuae sapientiae, magnitudinisq. animi, quid amiseris, obliuisci; quid recuperaueris, cogitare. uiues cum tuis: uiues nobiscum, plus acquisiuisti dignitatis, quam amisisti rei familiaris: quae ipsa tum esset iucundior, si ulla res esset publica. *Vestorius, noster familiaris, ad me scripsit te mihi maximas gratias agere. haec praedicatio tua mihi ualde grata est: eaq. te uti facile patior cum apud alios, tum mehercule apud Sironem, nostrum amicum. quae enim facimus, ea *prudentissimo cuique maxime probata esse uolumus. Te cupio uidere quamprimum. Vale.*

Puteolanus. de quo in epist. ad Att. saepe.

uide similē sententiam epist. 13. lib. 2.

ARG. Gratulatur de reditu impetrato: & ad consolationē adscribit quaedam perditis rebus aptiora.

Cicero s. d. Ampio Balbo. 12

*GRATVLOR tibi, mi Balbe, *uereq. gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudij frui uelim, deinde frangi repente, atque ita cadere, ut nulla res te ad aequitatem animi postea possit extollere. Egi tuam caussam apertius, quam tempora nostra ferebant. uincebatur enim fortuna ipsa debilitatae gratiae nostrae tui *caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto a te diligentissime. omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quae ad reditum, & salutem tuam pertinent. uidi, cognoui, interfui. etenim omnes Caesaris familiares satis opportune habeo implicatos cōsuetudine, & beneuolentia, sic, ut, cum ab illo*

de Ampio ep. 3 lib. 1. & ep. 29. lib. 10. & Caes. lib. 3. bel. ci.

caritas in te mea faciebat, ut apertius agerem, quam per nostrā miseram fortunam liceret.

similiter locutus ep.9.lib.1. *discesserint, me proximum habeant. hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius

ep.13. lib.4. plane ita faciunt, ut me unice* diligant. quod si mihi pro me efficiendum fuisset, nõ me paeniteret pro ratione temporum ita esse molitum. sed nihil est a me inseruitum tẽporis caussa. ueteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti: principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum; qui ualet apud illum non minus auctoritate, quam

unus ex ijs, qui mox in Caesarẽ coniurarunt. Suetonius. cũ antea Caesaris partium defensor fuisset acerrimus. Seneca l.3. de ira. gratia.* Cimber autem Tillius mihi plane satisfecit. ualent tamen apud Caesarem non tam ambitiosae rogationes, quam necessariae: quas quia Cimber habebat, plus ualuit, quam pro ullo alio ualere potuisset. diploma statim non est datum; quod mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent a-

Phil.7. cerbius, ueniam tibi dari, quem illi appellant* tubam belli ciuilis: multaq. ita dicunt, quasi nõ gaudeant id bellum incidisse. quare uisum est occultius agendum, neque ullo modo diuulgandũ, de te iam esse perfectum: sed id erit perbreui: nec dubito, quin, legente te has litteras, confecta iam res futura sit. Pansa quidem mihi, grauis homo, & certus, non solum confirmauit, uerumetiam recepit, perceleriter se ablaturum diploma. mihi tamen placuit, haec ad te perscribi. minus enim te

feminis familiarum nomina imponebãtur. ideo Ampia dicitur Ampij Balbi filia. firmum sermo Appuleiae tuae, lacrymaeq.* Ampiae declarabant, quam significant litterae tuae. atque illae arbitrabantur, cum a te abessent ipsae,

multo

multo in garuiore te cura futurum. quare magnopere putaui, angoris, & doloris tui leuandi caussa, pro certis ad te ea, quae essent certa, perscribi oportere. Scis me antea sic solitū esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem uirum, atque sapiētem, quam ut exploratam spem salutis ostenderē, nisi eam, quā ab ipsa rep. cum hic* ardor exstinctus esset, sperari oportere censerem. recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omnes casus ferendos constantem, atque paratum. quod ego non mirabar, cum recordarer te et a primis temporibus aetatis in rep. esse uersatum; & tuos* magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumq. communium; & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solum ut uictor beatus, sed etiam, si ita accidisset, uictus ut sapiens esses.* Deinde, cum studium tuum cōsumas in uirorum fortium factis memoriae prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, non te similem* praebeas. Sed haec oratio magis esset apta ad illa tempora, quae iam effugisti. nunc uero tantum te para *ad haec nobiscum ferenda. quibus ego si quam medicinam inuenirem, tibi quoque eandem traderem. sed est unū perfugium, doctrina, ac litterae, quibus semper usi sumus: *quae secūdis rebus delectationem modo habere uidebantur, nunc uero ēt salutem. Sed, ut ad initiū reuertar, caue dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint. Vale.

strepitu bellorum sedato.

in calamitatem ciuilium contentionum.

eodē argumento usus est ep. 1. l 1. ad Q. fr. ubi loquitur de Tuberone. ep. 18. lib. 2.

ad communē seruitutem.

uide eandē sententiam ep. 3. & 13. l. 4 & 21. l. 5. &. 2. lib. 9.

ARG. Scribit, se bene sperare de Ligarij salute: ad eamq. impetrandam omnia sua pollicetur. interim hortatur, ut aduersam fortunam moderate ferat.

Cicero s. d. Q. Ligario. 13

hic est, pro quo exstat Ciceronis oratio.

ETSI *tali tuo tempore me aut consolandi, aut iuuãdi tui caussa scribere ad te aliquid pro nostra*amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci; quia neque lenire uidebar oratione, neque leuare posse dolorem tuum. postea uero quam magnã spem habere coepi, fore, ut te breui tempore incolumẽ haberemus: facere non potui, quin tibi & sententiam, & uoluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Caesarem*duriorem. nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi uidetur, etiam sua natura*mitiorem facit. idq. cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis eius: quibus ego ex eo tempore, quo primum ex Africa*nuncius uenit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti: quorum quidẽ & uirtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua salutis tuae cura tantum proficit, ut nihil sit, quod non*ipsum Caesarem tributurum existimem: &, si tardius fit, quam uolumus; magnis occupationibus eius, a quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanae caussae*iratior, diutius uelle uidetur eos habere sollicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestijs conflictatũ. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissius, & placatius ferre.*

aut consolari, aut polliceri, amicorum est. ep. 10.

antitheta, Mitis, & Durus.

de Pompeianis in Africa uictis.

sine cuiusquã intercessione.

quia bellum renouassent. ep. 13. lib. 4.

*ferre. Quare mihi crede, & memoriae manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestijs diutius non futurum. Quando,*quid sentirem, exposui; quid uellem tua caussa, re potius declarabo, quam oratione. etsi tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam; ne tu quidem in istis incommodis esses. eadem enim caussa*opes meas fregit, quae tuam salutem in discrimen adduxit. sed tamen, quidquid imago ueteris meae dignitatis, quidquid reliquiae gratiae ualebunt,*studium, consilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti; primum ob eas caussas, quas scripsi; deinde, quod ea de rep. semper uoluisti, atque sensisti, ut non modo*nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia aduersa essent, tamen, conscientia & factorum, & consiliorum tuorum, quaecumque acciderent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes. Vale.*

ep. 10. l. 4. Quod mihi placeret, ostendi.

dignitatem, & gratiam.

ep. 2. l. 1. & 14. lib. 4.

cum intelligat de tua salute optime sperandum.

ARG. Exorditur ab officij sui commemoratione; deinde, quid de reditu Ligarij opinetur, subiungit.

Cicero s. d. Ligario. 14

ep. 2. l. 1. & 14 lib. 4. & superiori.

M E *scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. nam cum te semper maxime dilexi: tum fratrum tuorum, quos aeque, atque te, summa beneuolentia sum complexus, singularis*pietas, amorq. fraternus nullum me patitur officij erga te, studijq.*

quam in tua salute declarant.

*munus, aut tempus praetermittere. sed quae faciam, fecerimq. pro te, ex*illorum te litteris, quã ex meis, malo cognoscere: quid autem sperẽ, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi a me declarari uolo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisq. rebus, semperq. magis aduersos rerum exitus metuens, quam sperans secundos, is ego sum: &, si hoc uitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen, cum *ad II. Kal. interkalares priores rogatu fratrum tuorum uenissem mane ad Caesarem; atque omnẽ adeundi, & conueniendi illius indignitatem, & molestiam pertulissem; cum fratres, & propinqui tui iacerent ad pedes; & ego essem locutus, quae caussa, quae tuum tempus postulabat; non solum ex oratione Caesaris, quae sane mollis, & liberalis fuit, sed etiam ex*oculis, & uultu, & multis praeterea signis, quae facilius perspicere potui, quam scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortiq. sis: &, si*turbidissima sapienter ferebas,*tranquilliora laete feras. ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neque Caesari solum, sed etiam amicis eius omnibus, quos mihi amicissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.*

cum tamẽ iam ipse scripserit.

ultimo Nouẽbris die: ut in nostro Commẽtario docuim⁹.

potest esse ficta oratio: sed oculi sunt indices animi.

antitheta, Turbida, Trãquilla.

ARG. Continet haec epistola, omnium breuissima, gratulationem, beneuolentiam, officium.

Cice-

Cicero s. d. Basilio. 15

TIBI *gratulor : mihi*gaudeo. te amo : tua tueor. a te amari, & quid agas, quidq. istic agatur, certior fieri uolo. Vale.

Gratulor, & Gaudeo, in quo differant, hic locus aperte ostēdit.

ARG. Insinuat se ad petitionem, mutui amoris commemoratione: petit autem, ut se absentem tueatur: si quidem gratum fore non dubitet.

*Bithynicus s. d. Ciceroni. 16

Pōpeiae gentis cognouien.

SI mihi tecum non & multae, & iustae caussae amicitiae priuatim essent; repeterem initia amicitiae ex parentibus nostris: quod faciendum ijs existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officijs prosecuti sunt. itaque cōtentus ero nostra ipsorum amicitia: cuius fiducia peto a te, ut absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare; si nullum officium tuum apud me*intermoriturum existimas. Vale.

Intermortui dicuntur, qui deliquium animi passi sunt.

ARG Mirum declarat desiderium cum Bithynico uiuendi; & adijcit, se esse illi amore coniunctissimum.

Cicero s. d. *Bithynico. 17

Q. Pompeij Bithynici filio, de quo in libro de claris or. & Festus in uerbo, Rutrum.

CVM ceterarum rerum caussa cupio esse aliquando remp. constitutam : tum uelim, mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in litteris uteris. scribis enim, si ita sit, te mecum esse uicturum. gratissima mihi tua uoluntas est: facisq. nihil alienum necessitudine nostra, iudicijsq. patris tui de me, summi uiri. nam sic habeto, *beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus*ualuerunt, aut ualeant, coniunctiores tecum esse, quam me, necessitudine neminem.

quae accepisti a Caesarianis. uidetur Bithynicus in Caesaris partibus fuisse.

nem. quamobrem grata mihi est & memoria tua nostrae coniunctionis, & eius etiam augendae uoluntas. Vale.

ARG. Respondet Leptae, qui praeconium fecissent, licere iis esse in decurionibus; scribit de bello Hispaniensi, de Leptae negotio, de Oratore suo, de mansione urbana.

Cicero s. d. Leptae. 18

Simul, Pro Simul atque. uide scholia nostra.

SIMVL *accepi a Seleuco tuo litteras, statim quaesiui e Balbo per codicillos, quid esset in lege. rescripsit, eos, qui facerent praeconium, uetari esse in decurionibus; qui fecissent, non uetari. quare bono animo sint & tui, & mei familiares. neque enim erat ferendum, cum, qui hodie*haruspicinam facerent, in senatu Romae legerentur, eos, qui aliquando praeconium fecissent, in municipijs decuriones esse non licere. De Hispanijs noui nihil: magnum tamen exercitum*Pompeium habere constat. nam Caesar ipse ad nos misit exemplum*Paciaeci litterarum; in quo erat, illi* XI. *esse legiones. scripserat etiam Messalla Q. Salasso, P. Curtium, fratrem eius, iussu Pompeij inspectante exercitu, interfectum; quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in opidum nescio quod Pompeius rei frumentariae caussa uenisset, cum comprehendere, ad Caesaremq. deducere. De negotio tuo, quod sponsor es pro Pompeio: si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quod uidebatur mihi ille confidere. *Oratorem meũ tantopere a te probari, uehemẽter gaudeo.*

propter Spurinam, haruspicẽ, a Caesare senatorio ordine donatum.

Cnaeum, Pompeij Magni filium.

L. Iuni Paciaeci meminit Hirti⁹ de bel. Hisp.

librum de perfecto oratore. ep. 20.l.15.

*gaudeo. mihi quidem sic persuadeo, me, quidquid habuerim iudicij*de dicendo, in illum librum contulisse. qui si est talis, qualem tibi uideri scribis: ego quoque aliquid sum: sin aliter; non recuso, quin, quantum de illo libro, tantundem de mei iudicij fama detrahatur. Leptam*nostrum cupio delectari iam talibus scriptis. etsi abest maturitas aetatis: iam tamē personare aures eius huiusmodi uocibus, non est inutile. Me Romae tenuit omnino Tulliae meae*partus: sed, cum ea, quemadmodum spero, satis firma sit: teneor tamen, dum a Dolabellae procuratoribus exigam primam*pēsionem. et mehercule non tam sum peregrinator iam, quam solebam. aedificia mea me delectabant, & otium. domus est, quae nulli uillarum mearū cedat: otiū omni desertissima regione maius. itaque ne litterae quidem meae impediuntur: in quibus sine ulla interpellatione uersor. quare, ut arbitror, prius hic te nos, quam istic tu nos uidebis. Lepta suauissimus ediscat Hesiodum; &*habeat in ore,*

,, τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. &c.

de dicēdi ratione, dixit lib. 1. de Or. & l. 2.

filium tuum.

ex quo eā perijsse, Plutarchus ait.

pro dote reddēda post dimissam Tulliam.

more suo non omnes uersus recitat. idē de uirtute Simonides apud Clementem Alexādr l. 4. Stromatum.

ARG. Cum Caesar ludos regionatim daturus esset, curationem eorum Lepta cupiebat. Cicero dissuadet. meminit Suetonius de his ludis in Iulij uita.

Cicero s. d. Leptae. 19

*MACVLAM *officio functum esse gaudeo. eius Falernum mihi semper idoneum uisum est diuersorio: si modo tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum: ceteroqui is mihi locus non displicet. nec ea re Petrinum tuum deseram. nam & uilla,*

puto esse Pompeium Maculā, de quo Macrobius lib. 2. Sat.

*& amoenitas illa commorationis est, non diuersorij. De curatione aliqua munerum regionum, cū Oppio locutus sum. nam Balbum, postea quam tu es profectus, non uidi. tantis*pedum doloribus afficitur, ut se conueniri nolit. omnino de tota re, ut mihi uideris, sapientius faceres, si non curares. quod enim eo*labore assequi uis, nullo modo assequere. tanta est enim intimorū multitudo, ut ex his potius aliquis effluat, quam nouo sit aditus, praesertim qui nihil afferat praeter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit, si modo ipsum sciet, *non accepisse. sed tamen aliquid uidebimus, in quo sit spes. aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturae diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque *ueniat. Vale.*

podagra.

id autem eo labore assecuturum se sperabat Lepta, ut unus fieret ex intimis Caesaris amicis.

de Off. libro 2. & ep. 13. l. 14. ad Att.

ueniebat Caesar ex Hispania uictor.

ARG. Monet Toranium, ut in Sicilia commoretur, quoad scire possit, quid sibi agendum sit. clausula consolationis nescio quid continet.

Cicero s. d. Toranio. 20

DEDERAM *triduo ante pueris Cn. Plancij litteras ad te: eo nunc ero breuior, teque, ut ante consolabar, hoc tempore monebo. Nibil puto tibi esse utilius, quam ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. nam, praeter nauigationis longae, & hiemalis, & minime portuosae periculum, quod uitaueris; *ne illud quidem non, quamuis subito, cū certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci: nihil est praeterea, cur aduenientibus te offerre gestias. multa praeterea metuo,*

id est, Et praeter illud: ut duae negatiuae affirment.

quae

*quae cum Cilone nostro communicaui. quid multa? loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocumque opus erit, facillime, & expeditissime conferas. quod si recipiet ille se; ad tēpus aderis. sin, quoniam multa accidere possunt, aliqua res eum uel impediet, uel morabitur: tu ibi eris,*ubi omnia scire possis. hoc mihi prorsus ualde placet. De reliquo, ut te saepe per litteras hortatus sum, ita uelim tibi persuadeas, te in*hac caussa nihil habere, quod timendum sit, praeter communem casum ciuitatis. qui etsi est grauissimus: tamen ita uiximus, & id aetatis iam sumus, ut omnia, quae non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes ualent, summaq. pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut ualeas; & te istinc ne temere commoueas.*

quia ꝓpinquo loco eris.

in hac tota re, quae ad te pertinet.

ARG. Ad consolandum Toranium praeterita colligit: &, quid ipse fecerit, quasi exemplum ad imitandum proponit.

Cicero s. d. Toranio. 21

E T S I, *cum haec ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iā aliquid actum, & confectum uidebatur: tamen quotidie*commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosq. nos uidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa uictoria futura esset acerbissima, quae aut interitum allatura esset, si uictus esses, aut, si uicisses,*seruitutem. itaque ego, quem tum*

memoria repetebam.

ob cōtumacem arrogantiā Pōpeianorum.

tum fortes illi uiri, & sapientes, Domitij, & Lētuli, *timidum esse dicebant, (& eram plane; timebam enim, ne euenirent ea, quae acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem euentum paratus sum. cum aliquid uidebatur caueri posse, tū id negligi dolebam: nunc uero, euersis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio uidetur, quidquid euenerit, ferre moderate; praesertim cum omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim cōscius, me, quoad licuerit, dignitati reip. consuluisse, &, hac amissa, *salutem retinere uoluisse. Haec scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui coniunctissima fuisti mecum & sententia, & uoluntate, eadem cogitares. MAGNA enim consolatio est, cū recordare, etiam si secus acciderit, te tamen recte, uereq. sensisse. atque utinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, interq. nos cōferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quae facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, *praeter uniuersae reip. interitum, tibi cōfirmo. De me autem sic uelim iudices; quantum ego possim, me tibi, saluti tuae, liberisq. tuis summo cum studio praesto semper futurum. Vale.

[Margin notes: eū uel iniquissimam pacē iustissimo bello anteferrem: ep. 13. l. 5. intelligit autem Domitium Ahenobarbum, L. Lētulum Cruscellum, consulem anno primo ciuilis belli. — reipublicae. — a conscientia optimae mētis. — praeter cōmunem casum ciuitatis, dixit in proxima superiore epistola.]

ARG. Domitium, interitu amicorum dolentem, rogat, ut, cum reip. iam satisfecerit, incolumitati suae consulat.

Cicero s. d. Domitio. 22

NON ea res me deterruit, quo minus, postea quam in Italiam uenisti, litteras ad te mitterem,

*rem, quod tu ad me nullas miseras; sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse*egens rebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihimet ipsi consilium deesset, nec quid consolationis afferrem, in tantis malis reperiebam. haec quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multo desperatiora: tamen inanes esse meas litteras, quam nullas, malui. Ego, si te intelligerem*plus conatum esse suscipere reip. caussa muneris, quā quantum praestare potuisses, tamen, quibuscumque rebus possem, ad eam condicionem te uiuendi, quae daretur, quaeq. esset, hortarer. sed cum*consilij tui bene, fortiterq. suscepti eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse uoluisset: oro, obtestorq. te pro nostra uetere coniunctione, ac necessitudine, proq. summa mea in te beneuolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, coniugi, tuisq. omnibus, quibus es, fuistiq. semper carissimus, saluum conserues; incolumitati tuae, tuorumque, qui ex te pendent, consulas; quae didicisti, quaeq. ab adolescentia pulcherrime a sapientissimis uiris tradita, memoria, & scientia comprehendisti, ijs hoc tempore utare; quos coniunctos summa beneuolentia, plurimisq. officijs amisisti, eorum desiderium si non*aequo animo, at forti feras. Ego, quid possim, nescio, uel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me, quaecumque saluti, dignitatiq. tuae cōducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto*

semper

ep.13.lib.4.

id est, si post pugnam Pharsalicam renouare bellū cum alijs uoluisses.

quasi proelio Pharsalico suā uoluntatem de tota re fortuna declarasset.

nō enim possumus nō dolere; sed dolorē premere, & uincere fortitudine possumus.

semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. hanc meam uoluntatem ad matrem tuam, optimā feminam, tuiq. amantissimam, detuli. si quid ad me scripseris; ita faciam, ut te uelle intellexero: sin autem tu minus scripseris; ego tamen omnia, quae tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligenterq. curabo. Vale.

CICERONIS. EPISTOLARVM AD. MARIVM. ET. ALIOS

LIBER. VII

ARGVMENTVM

Ludos, quos Pompeius Magnus iterum consul dedit, describit, & extenuat, utrumque ob eam caussam, ne Marium eos praetermisisse paeniteret.

M. Cicero s. d. M. Mario. I

SITE *dolor aliquis corporis, aut infirmitas ualetudinis tuae tenuit, quo minus ad ludos uenires: fortunae magis tribuo, quam sapientiae tuae. sin haec, quae ceteri mirantur, contemnenda duxisti, &, cum per ualetudinem posses, uenire tamen noluisti: utrumque laetor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo ualuisse, cum ea, quae sine caussa mirantur alij, neglexeris: modo ut tibi constiterit fructus otij tui: quo quidem tibi perfrui mirifice licuit, cum esses in ista amoenitate paene solus *relictus. neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi* Sta-

dolor corporis refertur ad podagram, quae Marium saepe uexabat. ep. 4.

ab ijs relictus, qui ad ludorū spectacula in urbem se contulerant.

*Stabianum perforasti, & patefecisti Seianum, per eos dies matutina tempora lectiunculis cõsumpseris: cum illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communes mimos semisomni. reliquas uero partes diei tu consumebas ijs delectationibus, quas tibi ipsi ad arbitrium tuum compararas. nobis autem erant ea perpetienda, quae*scilicet P. Maecius probauißet. omnino, si quaeris, ludi apparatissimi, sed nõ tui stomachi: coniecturam enim facio de meo. nam primũ honoris caussa in scenam redierãt ij,*quos ego honoris caussa de scena decessiße arbitrabar. deliciae uero tuae, noster Aesopus, eiusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret. is iurare cum coepisset, uos eum defecit in illo loco,*S I sciens fallo. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos. quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi. apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem. quo quidem apparatu non dubito quin animo aequissimo carueris. quid enim delectationis habent sexcenti muli in*Clytemnestra? aut in*Equo Troiano craterarum tria millia? aut armatura uaria peditatus, & equitatus in aliqua pugna? quae popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attulissent. Quod si tu per eos dies operam dedisti*Protogeni tuo: dummodo is tibi quiduis potius, quam orationes meas, legerit; nae tu haud paullo plus, quam quisquam nostrum, delectationis habuisti. Non enim te puto*Graecos,*

cum stomacho, Scilicet; dixit.

qui per aetatẽ cum agere iam non possent, artemomiserant.

uerba iurisiurãdi per Iouem lapidem. ep. 12. Gell. l. 1. c. 21. & Acad. 2. & Festus, & Polybius lib. 3.

tragoediarum nomina.

seruo anagnosti.

ad Att. lib. 16.

aut Oscos ludos desiderasse; praesertim cum Oscos ludos uel in senatu* nostro spectare possis, Graecos uero ita non ames, ut ne ad uillam quidem tuam uia Graeca ire soleas. Nam quid ego te* athletas putem desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse* Pompeius confitetur se & operam, &* oleum perdidisse. Reliquae sunt uenationes, binae per dies quinque, magnificae, nemo negat: sed quae potest esse homini* politico delectatio, cum aut homo imbecillus a ualentissima bestia laniatur, aut praeclara bestia uenabulo transuerberatur? quae tamen si uidenda sint, saepe uidisti: neque nos, qui haec spectaumus, quidquam noui uidimus. Elephantorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna uulgi, atque turbae, delectatio nulla exstitit: quin etiam* misericordia quaedā consecuta est, atque opinio eiusmodi, esse quandam illi belluae cū genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne forte uidear tibi non modo beatus, sed liber omnino fuisse, dirupi paene me in iudicio* Galli Caninij, familiaris tui. quod si tam facilem populum haberem, quam Aesopus habuit; libenter mehercule artem* desinerem; tecumque, & cum similibus nostri uiuerem. nam me cum antea taedebat, cum & aetas, & ambitio hortabantur, & licebat denique, quem nolebam, non defendere: tum uero hoc tempore uita nulla est. neque enim fructum ullum laboris exspecto: & cogor nonnumquam* homines non optime de me meritos,

Arpinati. uterque enim Arpinas.

in circo.

dator ludorum

quo athletarū corpora ungebantur.

infima fortasse plebs delectatur, minime uero homines in tractanda rep. uersati.

uide Plinium lib. 8. c. 7.

Val. l. 4. c. 8.

a iudicijs, causisq. discederē.

significat Gabinium inimicū

*ritos, rogatu eorum, qui bene meriti sunt, defendere. itaque quaero caussas omnes aliquando uiuē-di arbitratu meo: teque, & istam rationem otij tui & laudo uehementer, & probo: quodq. nos minus interuisis, hoc fero animo aequiore, quod, si Romae esses, tamen neque nos lepore tuo, neque te, si quis est in me, meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas: quibus si me*relaxaro, (nam, ut plane*exsoluam, non postulo) te ipsum quidem, qui multos annos nihil aliud commentaris, docebo profecto, quid sit*humaniter uiuere. Tu modo istam imbecillitatem ualetudinis tuae sustenta, & tuere, ut facis; ut nostras uillas obire, & mecum nostra simul lecticula cōcursare possis. Haec ad te plurimis uerbis scripsi, quam soleo, non otij abundantia, sed amoris erga te, quod me quadam epistola subinuitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid eiusmodi scriberem, quo minus te praetermisisse ludos paeniteret. quod si assecutus sum; gaudeo: sin minus; hoc me tamen consolor, quod posthac ad ludos uenies, nosq. uises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuae. Vale.*

suum, rogatu Pompeij a [illegible] defensum. Dio lib. 39. & D[illegible] Hier cōtra Rufinum locu[m] citat ex oratione pro A. Gabinio.

obserua duo trāslata uerba, Relaxare, Exsoluere. ep. 15. lib. 16. Att.

tum laudabiliter, tum etiam iucunde uiuere.

ARG. Marij negotium sibi curae fore promittit: deinde scribit, quanti & faciat, & facere debeat condemnationem T. Munatij Planci Bursae: de quo uide Pedianum in commentario Milonianae. Scripta est primis diebus eius anni, quo Ser. Sulpicius, & M. Marcellus consules fuere. nam paullo post Cicero in prouinciam iuit. & Dio Plancum damnatum ait, cū primum exijt e magistratu.

Cicero s. d. Mario. 2

Mandatum tuum curabo diligenter: sed homo acutus ei mandasti potissimum, cui* expediret, illud uenire quamplurimo: sed eo uidisti multum, quod praefinisti, quo ne pluris emerem. quod si mihi permisisses; qui meus amor in te est, confecissem cum coheredibus. nunc, quando tuum pretium noui, licitatorem potius apponam, quam illud minoris ueneat. sed de ioco satis est. tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa te* gaudere certo scio: sed nimis uerecunde mihi gratularis. putas enim, ut scribis, propter hominis sordes minus me magnam illam laetitiam putare. credas mihi uelim, magis me iudicio hoc, quam *morte inimici, laetatum. primũ enim iudicio malo, quam gladio; deinde, gloria potius amici, quã calamitate. in primisq. me delectauit, tantum studium bonorum in me exstitisse contra incredibilem contentionem* clarissimi, ac potentissimi uiri. postremo, quod uix uerisimile fortasse uideatur, oderam multo peius hunc, quam illum ipsum Clodium. illum enim oppugnaram, hunc defenderam. & ille, cum omnis resp. in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectauit, nec sua quidem sponte, sed eorum auxilio, qui, me* stante, stare non poterant: hic simiolus animi caussa me, in quẽ inueheretur, delegerat; persuaseratq. non nullis inuidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem ualde iubeo gaudere te. magna res gesta

quod Cicero esset unus ex coheredibus, ad quos pertinebat fundi uenditio.

quod is me accusante sit damnatus. ep. 10. l. 9. & Philip. 13 & Dio l. 40.

Clodium Milo occiderat, & damnatus exsulabat.

Pompeium significat, qui Plancum reum scripto laudauit. Dio l. 40.

uide ep. 9. l. 1. & 6. lib. 6.

*gesta est. numquam ulli fortiores ciues fuerunt, quam qui ausi sunt eum contra tantas opes eius, a quo ipsi*lecti iudices erant, condemnare. quod fecissent numquam, nisi ijs dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, & celebritate iudiciorũ, & nouis legibus ita distinemur, ut quotidie uota faciamus, ne*interkaletur; ut quamprimum te uidere possimus. Vale.*

cõsul enim tertiũ Pompeius eos iudices legerat. Dio, Velleius, Plut. in Pompeio, ipse pro Milone.

nam interKalatio tempus protrahebat.

ARG. Caussam exponit, cur, acie Pharsalica uictus, a bello discesserit. quod illi ab iniquis uitio dabatur.

Cicero s. d. Mario. 3

PERSAEPE *mihi cogitanti de cõmunibus miserijs, in quibus tot annos uersamur, &, ut uideo, uersabimur, solet in mentem uenire illius temporis, quo*proxime fuimus una. quin etiam ipsum diem memoria teneo. nam ad* III. *idus Maias, Lentulo, & Marcello cos. cum in Pompeianum uesperi uenissem, tu mihi sollicito animo praesto fuisti. sollicitum autem te habebat cogitatio tum officij, tum etiam periculi mei. si manerem in Italia; uerebare, ne*officio deessem. si proficiscerer ad bellum; periculum te meum cõmouebat. quo tempore uidisti profecto me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu. pudori tamen malui, *famaeq. cedere, quam salutis meae rationem ducere. cuius me mei facti paenituit, non tam propter periculum meum, quam propter*uitia multa, quae ibi offendi, quo ueneram: primum, neque magnas copias, neque bellicosas:*

anno primo ciuilis belli.

erga remp. & Pompeium bene meritũ

uide ep. 6. l. 6.

Pompeianorũ.

*deinde, extra ducem, paucosq. praeterea, (de principibus loquor) reliqui primũ in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita*crudeles, ut ipsam uictoriam h rrerem: maximum autem aes*alienum amplissimorum*uirorum. quid quaeris? nihil boni praeter caussam. Quae cum uidissem; desperans uictoriam, primum coepi suadere pacem, cuius fueram semper auctor: deinde, cum ab ea sententia Pompeius ualde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret. hoc interdum probabat, & in ea sententia uidebatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadã ex*pugna coepisset suis militibus cõfidere. ex eo tempore uir ille summus, nullus imperator fuit: signa*tirone, & collecticio exercitu cum legionibus robustissimis contulit: uictus, turpissime, amissis etiam castris, solus fugit. hunc ego belli mihi finem feci: nec putaui, cum*integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deueniendum in uictoris manus, aut ad*Iubam confugiendum, aut capiendus tamquam*exsilio locus, aut consciscẽda *mors uoluntaria. certe nihil fuit praeterea; si te uictori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem ijs, quae dixi, incommodis, nihil tolerabilius exsilio, praesertim innocenti, ubi nulla adiuncta est turpitudo; addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod uidere possis sine dolore. ego cum meis, (si quidquã nunc cuiuspiam est)*

ep. 14. lib. 4. & 19. l. 15.
ep. 6. lib. 6.
praesertim L. Lentuli. ep. 11. l. 5 & Caesar l. 1. de bello ci.
ad Dyrrhachiũ Caesar li. 3. de bello ci.
Tusc. 11.
epist. 7. lib. 4.
ut Scipio.
ut M. Marcellus.
ut Cato, qui se Vticae occidit, unde illi postea cognomen Vticensis.

eſt) etiam in meis eſſe malui. quae acciderunt, omnia dixi futura. ueni domum, non quod optima uiuendi condicio eſſet, ſed tamen, ſi eſſet aliqua forma reip. tamquam in patria ut eſſem; ſi nulla, tãquam in exſilio. mortẽ mihi cur conſciſcerẽ, cauſſa non uiſa eſt; cur optarẽ, multae cauſſae. uetus eſt enim, Vbi *non ſis, qui fueris, nõ eſſe, cur uelis uiuere. ſed tamen,* Vacare *culpa, magnum eſt ſolatium; praeſertim cum habeam duas res, quibus me ſuſtentem, optimarum* artium ſciẽtiam, & maximarum* rerum gloriam: quarum altera mihi uiuo numquam eripietur, altera ne mortuo quidem. Haec ad te ſcripſi uerboſius; & tibi moleſtus fui, quod te cum mei, tum reip. cognoui amantiſſimum. notum tibi omne conſilium meum eſſe uolui, ut primum ſcires, me numquam uoluiſſe plus quemquã poſſe, quam uniuerſam remp. poſtea autem quam alicuius culpa tantum ualeret* unus, ut obſiſti non poſſet, me uoluiſſe pacem: amiſſo exercitu, & eo duce, in quo ſpes fuerat uno, me uoluiſſe etiam reliquis omnibus; poſtquam non potuerim, mihi ipſi finem feciſſe belli: nunc autem, ſi haec ciuitas eſt, ciuem eſſe me; ſi non, exſulem eſſe nõ incommodiore loco, quam ſi me Rhodum, aut* Mitylenas contuliſſem. Haec tecum coram malueram; ſed, quia longius fiebat, uolui per litteras eadem; ut haberes, quid diceres, ſi quando in uituperatores meos incidiſſes. ſunt enim, qui, cum meus interitus nihil fuerit* reip. profuturus, criminis loco putent eſſe,*

a doctrina.

a rebus geſtis.

Caeſar Põpeij culpa ita firmus, ut plus potuerit unus, quam uniuerſa reſp.

ut Marcellus. ep. 7. lib. 4.

quaſi non recuſet, ſi e rep. ſit mortem oppetere.

uide ep.6.l.6. *quod uiuam. quibus ego certo scio non uideri satis multos perisse: qui si me audissent, quamuis iniqua pace, honeste tamen uiuerent: armis enim inferiores, non caussa, fuissent. Habes epistolam uerbosiorem fortasse, quam uelles. quod tibi ita uideri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si, quae uolo, expediero, breui tempore te, ut spero, uidebo. Vale.*

ARG. Praemonet Marium de aduentu suo in Pompeianum.

Cicero s. d. Mario. 4

Scribonio. ADIIX. Kal. *in Cumanum ueni cum* Libone tuo, uel nostro potius: in Pompeianum statim cogito: sed faciam te ante certiorem. te cum semper ualere cupio, tum certe dum hic sumus: uides enim quanto post una futuri sumus. quare, si quod* constitutum cum podagra habes, fac in alium diem differas. cura igitur, ut ualeas: & me hoc biduo, aut triduo exspecta. Vale.*

cõstitutum de podagra curanda. ep. I.

ARG. Commendat studiosissime Trebatium iurisconsultum Caesari Galliarum praefecto.

M. Cicero s. d. C. Caesari imp. 5

artificiosa insinuatio ad impetrandum. VIDE, *quam mihi persuaserim, te me esse alterum, non modo in ijs rebus, quae ad me ipsum, sed etiam in ijs, quae ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere, ut cum meis omnibus studijs, & beneficijs quam ornatissimum domum reducerem. sed postea quam & Pompeij commoratio diuturnior erat,*

quam

*quam putaram; & mea quaedam tibi non ignota dubitatio aut impedire*profectionem meam uidebatur, aut certe tardare: uide, quid mihi sumpserim: coepi uelle ea Trebatium exspectare a te, quae sperasset a me: neque mehercule minus ei*prolixe de tua uoluntate promisi, quam eram solitus de mea polliceri. casus uero mirificus quidam interuenit, quasi uel testis opinionis meae, uel sponsor humanitatis tuae. nam cum de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer*accuratius domi meae, litterae mihi dantur a te, quibus in extremis scriptum erat: M. Irfium, quem mihi commendas, * uel regem Galliae faciam, uel hunc Leptae delega: si uis tu, ad me alium mitte, quem ornem. * Sustulimus manus & ego, & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quid non fortuitum, sed diuinum uideretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initio mea sponte, post autem*inuitatu tuo mittendum duxerim. hunc, mi Caesar, sic uelim omni tua comitate complectare, ut omnia, quae per me possis adduci ut in meos conferre uelis, in unum hunc conferas. de quo tibi homine hoc spondeo, non illo uetere uerbo meo, quod, cum ad te de Milone scripsissem, iure lusisti, sed *more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur, probiorem hominem, meliorem uirum, pudentiorem esse neminem. accedit etiam,*quod familiam ducit, in iure ciuili singularis memoria, summa scietia. huic ego neque tribunatum, neque*

prae-

cum Pompeio, ad rei frumetariae curationē. uide ep. 1. l. 4. ad Att.

liberaliter. uide ep. 8. lib. 3.

cum eū commendarem.

scripsisti enim, Alium mitte.

epist. 18

id quod in eo summum est. uide scholium in extremo lib.

praefecturam, neque ullius beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam, & liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolae insignibus. totum denique hominem tibi trado de manu, ut aiunt, in manum tuam istam, & uictoria, & fide praestantem. sumus enim* putidiusculi, quam per te uix licet: uerum, ut uideo, licebit. Cura ut ualeas: & me, ut amas, ama.*

i. castrensibus honoribus.

uide scholium in extremo lib.

ARG. Trebatium, desiderium urbis uix ferentem, hortatur, ut urbis, urbanitatisq. memoriam, quasi quasdam ineptias, abijciat, & de prouincia, quo se contulerat, tum spe beneficiorũ, tum constantiae caussa cogitet.

M. Cicero s. d. Trebatio. 6

In *omnibus meis epistolis, quas ad Caesarẽ, aut Balbum mitto,* legitima quaedam est accessio commendationis tuae, nec ea uulgaris, sed* cum aliquo insigni indicio meae erga te beneuolentiae. tu modo ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis depone: &, quo consilio profectus es, id assiduitate, & uirtute consequere. hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quam ignouerunt Medeae, quae Corinthum, arcem altam,* habebant, matronae opulentae optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi uitio illae uerterent, quod abesset a patria.*

usitata, ut ea, quae lege fiũt: infra dixit, More Romano. epist. 18.

pro habitabãt, ut ad Att. epi. 14. lib. I.

„ *Nam multi suam rem bene gessere, & publicam patria procul:*

„ *Multi, qui domi aetatem agerent, propterea sunt improbati.*

quo

*quo'i numero tu certe fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus alias. Tu, qui ceteris*cauere didicisti, in Britannia ne ab essedarijs decipiaris, caueto. &, quando Medeā agere coepi, illud semper memento: *Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequidquam sapit. Cura ut ualeas.*

cum iuriscõsultus sis: iuriscõsultorum enim est, aliis cauere.

uersus Euripidis. ep. 15. l. 13. uidetur fuisse in Medea, sed in hac non extat. ex quo patet duas fuisse Medeas.

ARG. Studium suum in commendando Trebatio significat. iocatur de Britannia. monet, ut in familiaritatem Caesaris se penitus insinuet, & occasione utatur.

Cicero s. d. Trebatio. 7

Ego *te commendare nō desisto: sed, quid proficiam, ex te scire cupio. spem maximam habeo in *Balbo: ad quem de te diligentissime, & saepissime scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties a Q. fratre mihi afferuntur. In Britānia nihil esse audio neque*auri, neque argenti. id si ita est; essedū aliquod suadeo rapias; & ad nos quamprimum recurras. sin autē sine Britannia tamē*assequi id, quod uolumus, possumus: perfice; ut sis in familiaribus Caesaris. multum te in eo frater adiuuabit meus, multū Balbus, sed, mihi crede, tuus pudor, & labor plurimum.*imperatorem liberalissimū habes, aetatem opportunissimā, commendationem certe singularem: ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse uideare. Vale.*

qui apud Caesarē gratia plurimū poterat.

ad Att. lib. 4. ep. 16.

Caesaris beneuolentiam.

ep. 17.

ARG. Modeste reprehendit Trebatium, qui tribunatum militum, a Caesare delatum, recusauerat.

Cicero s. d. Trebatio. 8

Scripsit *ad me Caesar perhumaniter, nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes*

pationes suas, sed certe fore. cui quidem ego rescripsi, quam mihi gratum esset futurum, si quamplurimum in te studij, officij, liberalitatis suae contulisset. sed ex tuis litteris cognoui praeproperam quandam festinationem tuam: & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda, dempto praesertim labore militiae, contempseris. querar cum Vacerra, & Manilio. nam* Cornelio nihil audeo dicere: cuius tu periculo stultus es: quando te ab eo sapere didicisse profiteris. quin tu urges istam* occasionem, & *facultatem, qua melior numquam reperietur? Quod scribis de illo Practiano iurisconsulto; ego te ei non desino cõmendare, scribit etiã ipse mihi, te sibi gratias agere debere, de eo quid sit, cura ut sciam. Ego uestras Britannicas litteras exspecto. Vale.

Trebatij magister fuerat in iure ciuili. Digest. l. 1. tit. 2.

plus est Facultas, quam Occasio.

ARG. Litterarum officium a Trebatio requirit: monet, ne reditum in urbem praepropere cupiat.

Cicero S. D. Trebatio. 9

IAMDIV ignoro, quid agas: nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram. quia cum Quincto, fratre meo, non eras; quo mitterem, aut cui darem, nesciebam. cupio scire, quid agas, & ubi sis* hiematurus. equidem uelim, cum Caesare; sed ad eum propter eius occupationes nihil sum ausus scribere. ad Balbum tamen scripsi. tu tibi deesse noli. serius potius ad nos, dum plenior. quod huc properes, nihil est, praesertim Vacerra mortuo. sed tibi consiliũ non deest.

non enim uno loco uniuersus exercitus hiemabat.

quid

*quid constitueris, cupio scire. Cn. Octauius, an Cn. Cornelius quidem, tuus familiaris, summo genere natus, *terrae filius, is me, quia scit tuum familiarem esse, crebro ad cenam inuitat: adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.*

iocatur in Octauij ignobilitatem ep. 16. sic locutus & Iuuenalis sat. 4. & Persius sat. 6.

ARG. Leuitatis Trebatium per iocum arguit, quia scripserat, se Caesari ualde iureconsultum uideri; item timiditatis, qui transire in Britanniā cum Caesare recusarit. alia nō nulla.

Cicero s. d. Trebatio. 10

LEGI *tuas litteras; ex quibus intellexi, te Caesari nostro ualde *iureconsultū uideri. Est quod gaudeas, te in ista loca uenisse, ubi aliquid sapere uiderere: quod si in Britanniam quoque profectus esses; profecto nemo in illa tanta insula *peritior te fuisset. uerumtamen (rideamus licet: sum enim a te inuitatus) subinuideo tibi, ultro te etiam accersitum ab eo, ad quem ceteri, non propter eius superbiam, sed propter occupationem, adspirare non possunt. Sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus: quae mehercule mihi non minori curae sunt, quam meae. ualde metuo, ne *frigeas in hibernis. quamobrem camino luculento utendū censeo. idem & *Mucio, & Manilio placebat, praesertim, qui sagis non abundares. quamquam uos nunc istic satis *calere audio. quo quidem nuncio ualde mehercule de te timuerā. sed tu in re militari multo es cautior, quam in aduocationibus, qui neque in Oceano *natare uolueris studiosissimus homo natandi, neque spectare essedarios, quē antea*

in ambitionē.

in inscitiam.

in paupertatē.

de hoe Mucio uide Digest. l. 1. tit. 2. ep. 19. l. 7. Att. & hic ep. 6. l. 8.

in timiditatem

ne

lusus esse ges nus, cum clausis oculis certatur, Seneca uidetur existimare.

*ne*andabatam quidem defraudare poteramus. Sed iam satis iocati sumus. Ego de te ad Caesarē quam diligenter scripserim, tute scis; quam saepe, ego. sed mehercule iam intermiseram; ne uiderer liberalissimi hominis, meiq. amantissimi uoluntati erga me diffidere. sed tamen his litteris, quas proxime dedi, putaui esse hominem commonendum. id feci. quid profecerim, facias me uelim certiorem, & simul de toto statu tuo, consilijsq. omnibus. scire enim cupio], quid agas, quid*exspectes, quam longum istum tuum discessum a nobis futurum putes. sic enim tibi persuadeas uelim, unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati, te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. sin autem id non est; nihil duobus nobis est stultius; me, qui te non Romam attraham; te, qui non huc aduoles. una mehercule nostra uel seuera, uel iocosa cōgressio pluris erit, quam non modo hostes, sed etiam fratres nostri* Aedui. quare omnibus de rebus fac ut quamprimum sciam:*

an sis in spe alicuius commodi.

Aedui, fratres populi R. Tacitus lib. XI.

**Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero.*

Terentij senarius, Heaut. act. 1. s. c. 1.

ARG. Conatur Trebatio desiderium urbis adimere. praecipit tamen, ut, nisi absit ab urbe cum emolumento, redeat.

Cicero s. d. Trebatio. II

interregni tempore iudicia iacebant.

NISI *ante Roma* profectus esses, nunc eam certe relinqueres. quis enim tot interregnis iureconsultum desiderat? ego omnibus, unde petitur, hoc consilij dederim, ut a singulis interregibus binas aduocationes postulent. Satis ne tibi uideor*

abs

*abs te ius ciuile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? uideo enim te iocari per litteras. haec *signa meliora sunt, quam in meo Tusculano. sed quid sit, scire cupio. consuli quidem te a Caesare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallem. quod si aut fit, aut futurum putas; perfer istam militiam, & permane. ego enim desiderium tui spe tuorum commodorum consolabor. sin autem ista sunt *inaniora; recipe te ad nos. nam aut erit hic aliquid aliquando; aut, si minus, una mehercule collocutio nostra pluris erit, quam omnes Samarobriuae. denique, si te cito retuleris; sermo nullus erit: sin frustra diutius abfueris; non modo *Laberiũ, sed etiã sodalem nostrum *Valerium pertimesco. mira enim persona induci potest Britannici iureconsulti. Haec ego non rideo, quamuis tu rideas: sed de re seuerissima tecum, ut soleo, iocor. Remoto ioco, tibi hoc amicissimo animo praecipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium; honestatem, & facultates tuas augeas: sin autem ista frigebunt; recipias te ad nos. omnia tamen, quae uis, & tua uirtute profecto, & nostro summo erga te *studio consequere.*

ambigua signorum significatio, & pro indicijs, & pro statuis.

Infra dicit. Sin ista frigebunt, eodem sensit.

alterũ mimũ, alterum iurisconsultum.

quia te studiose Caesari commendamus.

ARG. Ex intermissione litterarum arguit Trebatium Epicureum esse factum; & in eo iocatur.

Cicero S. D. Trebatio. 12

MIRABAR, *quid esset, quod tu mihi litteras mittere intermisisses. indicauit mihi Pãsa meus Epicureum te esse factum. o castra praeclara: quid*

Tarentum, mollis ciuitas, & dedita uoluptati. sic legitur in duobus antiquis libris. alij, Zeius. ignotū mihi nomen inter Romanas familias.

*quid tu fecisses, si te*Tarentum, & non Samarobrinam misissem? iam tum mihi non placebas, cum idem intuebare, quod & *Titius, familiaris meus. Sed quonam modo ius ciuile defendes, cum omnia tua caussa facias, non ciuium? Vbi porro illa erit formula fiduciae,* V T *inter bonos bene agier oportet? quis enim est, qui facit nihil, nisi sua caussa? Quod ius statues communi diuidundo, cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia uoluptate sua metiuntur? Quo modo autem tibi placebit Iouem lapidem iurare, cum scias Iouem*iratum esse nemini posse? Quid fiet porro populo Vlubrano, si tu statueris* πολιτεύεσθαι *non oportere? Quare, si plane a nobis deficis; moleste fero: sin, *Pansae assentari, commodum est; ignosco: modo scribe aliquando ad nos, quid agas, & a nobis quid agi, quid fieri, aut curari uelis. Vale.*

de Off. l. 3. Epicurus enim dixit, deos nō curare mortalia. Gell. l. 1. c. 21.

qui Epicuri sectam colebat.

ARG. Intermissionis litterarum caussam dicit: quam nō accipiente Trebatio, inde occasionem arripit liberius iocandi.

Cicero s. d. Trebatio. 13

ex abrupto exorditur, ut ep. 8. l. 2. Quid tu me. & ep. 9. 15. & 17. lib. 8. & Catil. 1.

A D E O *ne me*iniustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi uiderere, ob eamq. caussam me arbitrarere litteras ad te iamdiu non misisse? mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiā attulit: neque alia fuit ulla caussa intermissionis litterarum, nisi quod, ubi esses, plane nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec*satisfactionem meam accipis. audi mi*Testa: utrum super-*

ep. 12. lib. 8.

cognomen Trebatij. ep. 21. & 22.

*superbiorem te pecunia facit, an quod te imperator consulit? moriar, ni, quae tua*gloria est, puto te malle a Caesare consuli, quam inaurari. si uero utrumque est; quis te feret, praeter me, qui omnia ferre possum? Sed ut ad rem redeam, te istic inuitum non esse, uehementer gaudeo: &, ut illud erat molestum, sic hoc est iucundum. tantum metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit: nam, ut audio, istic*

„ *Non ex*iure manu consertum, sed magis ferro*
„ *Rem repetunt.*

*Et tu soles ad uim faciundam adhiberi? Neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas, quod tu prior ui hominibus armatis non ueneris. scio enim te non esse procacem in lacessendo. Sed, ut ego quoque te aliquid de nostris cautionibus admoneam; Treuiros uites censeo. audio capitales esse. mallem, *auro, argento, aere essent. Sed alias iocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas uelim quamdiligentissime.* D. IV. *non. Mart. Vale.*

ambitio, cupiditas honoris. ep. 15. lib. 8.

uide hos Ennij uersus apud Ciceronem in oratione pro Murena: & Gelliū l. 20. c. 9.

uide scholia in extremo lib.

ARG. Familiariter, & iocose Trebatium reprehendit, qui litteras nullas miserat.

Cicero S. D. Trebatio. 14

CHRYSIPPVS *Vettius, Cyri architecti*libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei: salutem enim mihi uerbis tuis nunciauit. ualde iam lautus es, qui grauere litteras ad me dare, homini praesertim prope domestico. quod si*scribere oblitus*

etiam ipse Cyrus libertus erat, sed ab architectura nobilis. ad Att. l. 2 ep. 3.

subaudi formulas. hoc n. sensu usurpatur a iurisconsultis.

es; minus multi iam te aduocato caussa*cadent. sin nostri oblitus es; dabo operam, ut istuc ueniam ante, quam plane ex animo tuo effluam. sin aestiuorum*timor te debilitat; aliquid excogita, ut fecisti de Britannia. Illud quidem perlibenter audiui ex eodem Chrysippo, te esse Caesari familiarem. sed mehercule mallem, id quod erat aequius, de tuis rebus ex tuis litteris quamsaepissime cognoscere. quod certe ita fieret, si tu maluisses*beneuolentiae, quam litium, iura perdiscere. Sed haec iocati sumus & tuo more, & non nihil etiam nostro. Te ualde amamus; nosq. a te amari tum uolumus, tum etiam confidimus. Vale.

tuis enim scriptis non utentur.

timor futuri belli, quod a estate renouabatur.

melior iuriscõsultus, quam amicus.

ARG. Declarat suum absentis Trebatij desiderium: & gratulatur de C. Matij familiaritate.

Cicero s. d. Trebatio. 15

QVAM sint morosi, qui amant, uel ex*hoc intelligi potest. Moleste ferebam antea, te inuitum istic esse: pungit me rursus, quod scribis te esse istic libenter. neque enim, mea commendatione te non delectari, facile patiebar: & nunc angor, quidquam tibi sine me esse iucundum. sed tamẽ hoc malo nos ferre desiderium, quam te non ea, quae spero, consequi. Quod uero in C.*Matij, suauissimi, doctissimiq. hominis, familiaritatem uenisti; non dici potest, quam ualde gaudeam: qui, fac, ut te quammaxime diligat. mihi crede, nihil ex ista prouincia potes, quod iucundius sit, deportare. Cura ut ualeas.

a genere descẽdit ad speciẽ.

hic est, cuius epistola legitur 28. l. xi.

ARG.

ARG. Laudare uidetur Trebatium ut sapientem, qui belli pericula uitaret, sed re uera notat ut timidū. adscribit de Octauio, de Trebatij diuitijs, de superbia, per iocum.

Cicero s. d. Trebatio. 16

IN* *Equo Troiano scis esse in extremo,* SERO SAPIVNT. *tu tamen, mi uetule, non sero. primas illas rabiosulas, sat fatuas dedisti. deinde, quod in Britannia non nimis* φιλοθέωρον *te praebuisti, plane non reprehendo. nunc uero in hibernis iniectus mihi uideris: itaque te commouere non curas.* VSQVEQVAQVE *sapere oportet, id erit telum acerrimum. Ego, si foris cenitarem, Cn. Octauio, familiari tuo, non defuissem: cui tamen dixi, cum me aliquoties inuitaret, Oro te, *quis tu es? sed mehercule, extra iocum, homo bellus est: uellem, eum tecum abduxisses. Quid agatis, & ecquid in Italiam uenturi sitis hac hieme, fac plane sciam. Balbus mihi confirmauit, te diuitem futurum. id utrum Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum, an, quo modo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui caelo, & terra frui possunt, postea uidero. Qui istinc ueniunt, superbiam tuam accusant, quod negent te percunctantibus respondere. sed tamen est, quod gaudeas. constat enim inter omnes, neminem te uno Samarobrinae iuris peritiorem esse. Vale.*

tragoedia Liuij Andronici, Nonij, l Opitulor. uel Naeuij. ut Macrobius l. 6. c. 1.

quod omnino discedere a bello cuperes: in quo sapere uidebaris.

notat hominis ignobilitatem, ep. 9.

nō quod superbus esset, sed quod a nemine cōsuleretur. ep. 10. lib. 1.

ARG. Gratulatur Trebatio, quod de reditu in urbem iam non amplius cogitet: & hortatur, ut Caesaris amicitiam plurimi faciat, quam fore fructuosam promittit, in seq. ipse recipit.

Cicero S. D. Trebatio. 17

*Ex tuis litteris, & Quincto fratri gratias egi, & te aliquando collaudare possum, quod iam uideris certa aliqua in sententia constitisse. nam primorum mensium litteris tuis uehementer commouebar, quod mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in urbis, *urbanitatisq. desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, saepe autem etiam, quod a te alienissimum est, subimpudens uidebare. tamquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam, attulisses, sic, pecunia ablata, domum redire properabas: nec tibi in mentem ueniebat, eos ipsos, qui cum *syngraphis uenissent Alexandriam, nullum adhuc nummum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maxime uellem: non enim mediocri afficiebar uel uoluptate ex consuetudine nostra, uel utilitate ex consilio, atque opera tua: sed, cum te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses; semper te non modo tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putaui. itaque, quoad opinatus sum me in prouinciam exiturum; quae ad te ultro attulerim, meminisse te credo: postea quam mea mutata *ratio est: cum uiderem me a Caesare honorificentissime tractari, & unice diligi; hominisq. liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem; sic ei te *commendaui, & tradidi, ut grauissime, diligentissimeq. potui. quod ille ita & accepit, & mihi saepe*

de eo, quod apud Caesarem Trebatij caussa fecerat. erat enim Quinctus Caesaris legatus in Gallia.

non est, ut alibi, pro acutis dictis, sed pro rebus urbanis.

alludit ad creditores Ptolemaei. regis Alexandrini. ep. 1. lib. 1.

res meae aliter tulerunt. uide ep. 5. lib. 3.

uide epistolam commendaticiam, ep. 5.

*saepe litteris significauit, & tibi uerbis, & re ostēdit, mea commendatione sese ualde esse commotū. Hunc tu uirum nactus, si me aut sapere aliquid, aut uelle tua caussa putas, ne dimiseris: &, si qua te forte res aliquando offenderit, cum ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit uisus, perferto, & ultima exspectato: quae ego tibi & *iucunda, & *honesta praestabo. Pluribus te hortari non debeo: tantum moneo, neque amicitiae confirmandae clarissimi ac liberalissimi *uiri, neque uberioris prouinciae, neque aetatis magis idoneū tempus, hoc si amiseris, te esse ullum umquam repertum. hoc, quemadmodum uos scribere soletis in uestris libris, idem Q. *Cornelio uidebatur. In Britanniam te non esse profectum, uehementer gaudeo: quod & tu labore caruisti; & ego te de rebus illis non *audiam. Vbi sis hibernaturus, & qua spe aut *condicione, perscribas ad me uelim. Vale.*

utilia, & & honorifica.

ep. 7.

epist. 8.

quasi gloriose narrantem.

praesentis commodi.

ARG. Laudat Trebatium, qui de militia cum Caesare perferenda cogitaret: iocatur praeterea in illius parcimoniā, quia scripserat in palimpsesto.

Cicero s. d. Trebatio. 18

ACCEPI *a te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diuersis temporibus dederas: in quibus me *cetera delectarunt: significabant enim te istam militiam iam firmo animo ferre, & esse fortem uirū, & constantem: quae ego paullisper in te ita desideraui non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te aestuare putarem. quare perge, ut coepisti: forti animo istam tolera militiam. multa,*

hoc pēdet. usque ad illud, Cetera belle.

*mihi crede, assequere: ego enim renouabo commendationem, sed*tempore. sic habeto, non tibi maiori esse curae, ut iste tuus a me discessus fructuosissimus tibi sit, quam mihi. itaque, quando uestrae cautiones infirmae sunt, *graeculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me uelim de ratione Gallici belli certiorē facias: ego enim*ignauissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cetera belle: illud miror: quis solet eodem exemplo plures dare, qui sua manu scribit? Nam, quod in palimpsesto, laudo equidem parcimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris, quam haec scribere: nisi forte tuas formulas: non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. an hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartam quidem tibi*suppeditare? iam ista tua culpa est, qui uerecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. ego te Balbo, cum ad nos proficiscetur, *more Romano commendabo. Tu, si interuallum longius erit mearum litterarum, ne sis admiratus. eram enim absuturus mense Apr. Has litteras scripsi in Pontino, cum ad uillam M. Aemilij Philemonis diuertissem: ex qua iam audieram fremitum*clientium meorum; quos quidem tu mihi conciliasti. nam Vlubris, honoris mei caussa, uim maximam*ranunculorum se commosse constabat. Cura ut ualeas. VI. idus Apr. de Pontino.*

[Marginal notes:]

ep. 38. lib. 12. ad Att.

litteras cōmendaticias. Graece scriptas.

qa ignaui spectatores pugnarū sunt: itaque certius omnia & obseruāt. & narrare deinde possunt.

pro, suppetere: ut alibi.

epist. 5.

qui prope erāt.

nō dixit Hominum. sed Ranūculorum, ob paludes..

EPI-

EPISTOLAM *tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat, quod non uel in concione recte legi posset. sed & Arruntius ita te mandasse aiebat, & tu adscripseras. uerum illud esto. nihil te ad me postea scripsisse, demiror, praesertim tam nouis rebus.*

ARG. Scribit de Topicis a se conscriptis, ut roganti Trebatio satisfaceret; eaq. esse obscuriora significat. nec legenda sine interprete. addit, si expeditam in quaestionibus habere doctrinam uelit, exercitationem esse necessariam.

Cicero s. d. Trebatio. 19

VIDE,* *quanti apud me sis. etsi iure id quidẽ: non enim amore te uinco. uerũtamen, quod praesenti tibi prope subnegaram, non tribueram certe, id absenti* debere non potui. itaque ut primũ Velia nauigare coepi, institui Topica Aristotelica cõscribere, ab ipsa urbe commonitus amantissima tui. eum librum tibi misi Rhegio, scriptum quam planissime res illa scribi potuit. sin tibi quaedã uidebuntur obscuriora; cogitare debebis,* NVLLAM *artem* litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. non longe abieris. num ius ciuile uestrum ex libris cognosci potest? qui quam quam plurimi sunt, doctorem tamen, lumenq. desiderant. quamquã tu, si attente leges, si saepius, per te omnia consequere,* ut certe intelligas. ut uero etiam ipsi tibi loci, proposita quaestione, occurrant, exercitatione consequere: in qua quidem nos te continebimus, si & salui redierimus, & salua ista offenderimus. Vale. v. Kal. Sext. Rhegio.*

initium efficax ad beneuolentiam.

eadem locutio Topicorũ initio.

ex ipsis tantũ litteris, & quasi muto libro.

correctio est. Si non omnia, certe hoc, inquit, consequere, ut intelligas.

ARG. De amore Veliensium in Trebatium scribit:& hortatur, ne possessiones eas uendat:quae, tā miseris tempor bus, perfugium esse possint.

Cicero s. d. Trebatio. 20

AMABILIOR *mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari. sed quid ego dicam te, quem quis nō amat?* *Rufio mediusfidius tuus ita desideraba tur, ut si esset unus e nobis. sed ego te non reprehēdo, qui illum ad aedificationem tuam transduxeris. quamquam enim Velia non est uilior, quam Lupercal: tamen istuc malo, quam haec omnia. tu, si me audies, quem soles, has paternas possessiones tenebis, (nescio quid enim Velienses uerebantur) neque Heletem, nobilem amnem, relinques; nec* *Papirianam domum deseres: quamquam illa quidem habet lucum, a quo etiam aduenae teneri solent: quem tamen si* *excideris, multum prospexeris. sed in primis opportunum uidetur, his praesertim temporibus, habere perfugium primum eorum urbem,* *quibus carus sis, deinde etiam tuam domum, tuosq. agros, eaq. remoto, salubri, amoenoq. loco: idq. etiam mea interesse, mi Trebati, arbitror. sed ualebis; meaq. negotia uidebis; meque, dijs iuuantibus, ante brumam* *exspectabis. Ego a Sex. Fabio, Niconis discipulo, librum abstuli* Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. *O medicum suauem, meq docilem ad hanc disciplinam. sed Bassus noster me de hoc libro celauit; te quidem non uidetur. Ventus* *increbescit. Cura ut ualeas.* XIII. Kal. Sext. *Velia.*

cognomen Trebatiae familiae.

Trebatij de aliquo Papirio emptam.

potest icidi lucus sine piaculo. Caro lib. I.

cogitabat Cicero in Graeciā ad uisendum filium suū, qui Athenis litterarum studia colebat. ep. I. l. 10.

flare incipit ue hementius.

ARG.

ARG. Silij caussam, uiri optimi amici sui, Trebatio commendat. uidetur autem, cum extra urbem esset, ad Trebatium in urbem haec scripsisse.

Cicero s. d. Trebatio. 21

SILII *caussam te docui. is postea fuit apud me. cum ei dicerem tibi uideri, sponsionem illam nos sine periculo facere posse,* *SI *bonorum Turpiliae possessionem Q. Caepio praetor ex edicto suo mihi dedit: negare aiebat* *Seruium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionem testamenti non habuerit: hoc idem* *Offilium dicere: tecum se locutum negabat: meq. rogauit, ut se, caussamq. suam tibi commendarem. Nec uir melior, mi Testa, nec mihi amicior P. Silio quisquam est, te tamen excepto. gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro ueneris, eiq. pollicitus eris, sed, si me amas, quamprimum. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

uerba sponsionis.
Sulpicium.
uide de Offilio iurisconsulto. Digest. l. 1. tit. 2.

ARG. Auctoritate iurisconsultorum probat, quod de controuersia quadam dixerat.

Cicero s. d. Trebatio. 22

ILLVSERAS *heri inter scyphos, quod dixeram controuersiam esse, posset ne heres, quod furtum antea factum esset, recte furti agere. itaque etsi domum bene* *potus, seroq. redieram: tamen id caput, ubi haec controuersia est, notaui, & descriptum tibi misi: ut scires, id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Aelium,* *M'. Manilium, M. Brutum sensisse. Ego tamen Scaeuolae, &* *Testae assentior. Vale.*

sic, Bene numatum, ep. 16.
l. 1. & 3. de Or.
id est tibi. nam Testa Trebatij cognomen. ep. 13. & superiori.

ARG.

ARG. Signa quaedam Ciceroni Gallus emerat, cum is tabellas potius pictas cuperet rescribit igitur, ex illis emptionibus nullam se curasse. de proxima domo illi conducenda se desiderare, addit.

Cicero s. d. M. Fabio Gallo. 23

ep. 13. l. 15. Att.

statuarij.

annua die, bima die, trima die, saepe legimus in ueterũ iurisconsultorũ libris. ad Att. ep. 3. l. 12.

scripserat Gallus. ea signa, si Cicero nõ emeret, empturum Damasippum, de quo Horat. sat. 3. lib. 2.

fine, Deinde, positũ est, ut ep. 9. l. 2. & ad Att. ep. xi. lib. 8. & 18. l. 12. ad eundem.

quẽ neque Bacch*, neque Venus delectat.

*TANTVM *quod ex Arpinati ueneram, cũ mihi a te litterae redditae sũt: ab eodẽq. accepi* Auiani litteras: in quibus hoc erat liberalissimum, nomina se facturum, cum uenisset, qua ego uellem die. fac quaeso, qui ego sum, esse te. est ne aut tui pudoris, aut nostri, primum rogare de die, deinde plus* annua postulare? sed essent, mi Galle, omnia facilia, si & ea mercatus esses, quae ego desiderabam, & ad eam summam, quam uolueram. ac tamen istaec ipsa, quae te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata. plane enim intelligo, te, non modo studio, sed etiam amore usum, quae te delectarint, hominem, ut ego semper iudicaui, in omni iudicio elegantissimum, quaeq. me digna putaris, coemisse. sed uelim maneat* Damasippus in sententia. prorsus enim ex istis emptionibus nullam desidero. tu autẽ ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium non aestimo, tanti ista quattuor, aut quimque sumpsisti. Sed Bacchas istas cum musis Metelli comparas: quid simile? primum ipsas ego musas numquã tanti putassem: atque id fecissem musis omnibus approbantibus. sed tamen erat aptum bibliothecae, studijsq. nostris congruens: Bacchis uero ubi est apud* me locus? at pulchellae sunt. noui optime, & saepe*

saepe uidi: nominatim tibi signa: mihi nota, mandassem, si probassem. ea enim signa ego emere soleo, quae ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palaestra locū. Martis uero signū quo mihi pacis auctori? gaudeo nullum* Saturni signum fuisse. haec enim duo signa putarem mihi aes alienū attulisse.* Mercurij, mallem, aliquod fuisset: felicius, puto, cum Auiano transigere possemus. Quod tibi destinaras Trapezephorum: si te delectat, habebis; sin autem sententiam mutasti, ego habebo scilicet. ista quidem* summa nae ego multo libentius emerim diuersorium Tarracinae; ne semper hospiti molestus sim. omnino liberti mei uideo esse culpam, cui plane res certas mandaram; itemq. Iunij, quem puto tibi notum esse, Auiani familiarem. Exhedria quaedam mihi noua sunt instituta in porticula Tusculani: ea uolebam tabellis ornare. etenim, si quid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. sed tamen, si ista mihi sunt habenda, certiorem uelim me facias, ubi sint, quando arcessantur, quo genere uecturae. si enim Damasippus in sententia nō manebit: aliquem pseudoDamasippū uel cum iactura reperiemus. Quod ad me de domo scribis iterum; iam id ego proficiscens mandaram meae Tulliae. ea enim ipsa hora acceperam tuas litteras. egeram etiam cum tuo Nicia; quod is utitur ut scis, familiariter Cassio. ut redij autem, prius quam tuas legi has proximas litteras, *quaesiui de mea Tullia, quid egisset. per Liciniam se egisse*

Mars, & Saturnus infesta signa, Mercurius boni euentus index.

tanta pecunia.

omnino aliquē, qui emat, reperiemus.

Quaesiui ex Phania. ep. 6. l. 3.

dicebat.

*dicebat. sed*opinor Cassium uti non ita multum sorore. eã porro negare se audere, cum uir abesset, (est enim profectus in Hispaniam Decius) illo & absente, & insciente migrare. est mihi gratissimum tanti a te aestimatã consuetudinem uitae, uictusq. nostri, primum ut eam domum sumeres, ut non modo prope me, sed plane*mecum habitare posses: deinde, ut migrare tantopere festines. sed, ne uiuam, si tibi concedo, ut eius rei tu cupidior sis, quã ego sum. itaque omnia experiar. uideo enim, quid mea intersit, quid utriusque nostrum. si quid egero, faciam ut scias. tu & ad omnia rescribes: &, quando te exspectem, facies me, si tibi uidebitur, certiorem. Vale.*

fortasse, quod domus ea Ciceronis domui iũcta esset, pariete communi.

ARG. Narrat, quam inique Tigellius sibi irascatur, idem scribit lib. 13 ad Att. ep. 47. Nec dubito, quin huius nepos sit is, de quo Horatius sat. 2. & 3. l. 1.

Cicero s. d. Gallo. 24

AMORIS *quidem tui, quoquo me uerti, uestigia, *uel proxime de Tigellio: sensi enim ex litteris tuis, ualde te laborasse. amo igitur uoluntatem. sed pauca de re. Capius, opinor, olim,* NON *omnibus dormio: sic ego non omnibus, mi Galle, seruio. etsi quae est haec seruitus? olim, cum regnare existimabamur, non tam ab ullis, quam hoc tempore*obseruor a familiarissimis Caesaris omnibus, praeter istum. id ego in lucris pono, non ferre hominem pestilentiorem patria sua: eumq. addictum iam tum puto esse*Calui Licinij Hipponacteo praeconio. at uide, quid succenseat. Phameae*

uide locutionẽ eandem ep. 13 l. 2. & ad Att. l. 13. ep. 42. praeterea apud Macrob. l. 3.

ep. 20. l. 9.

Caluus ĩ Ciceronem scripsit quia praetor patrem suum damnarat. Plutarchus.

caussam

caussam susceperam, ipsius quidem caussa: erat enim mihi sane familiaris. is ad me uenit, dixitq. iudicem sibi operã dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in consilium iri* necesse erat. respondi, nullo modo me facere posse, cum uellem: alium diẽ si sumpsisset, me ei non defuturum. ille autem, qui sciret se nepotem bellum tibicinem habere, & sat bonum unctorem, discessit a me, ut mihi uidebatur, iratior. Habes Sardos uenales, alium alio nequiorem. cognosti meam caussam, & istius* Salaconis iniquitatem.* Catonem tuum mihi mitte: cupio enim legere. me adhuc non legisse, turpe utrique nostrum est. Vale.

quia praestitu-ti dies erant eorum iudiciorũ, quae lege Pompeia fiebant. ad Att. l. 13. ep. 47

pauperem hominem fuisse, qui se diuitem simularet, scripsit Suidas.

& Catonem Cicero scripsit. Tacitus lib. IV. & i Bruto. Plut. in Caesare, & Cicerone.

ARG. Rescribit de epistola non conscissa: monenti, ut de Caesare caute loqueretur, & scriberet, gratias agit.

Cicero S. D. Gallo. 25

QVOD epistolam conscissam doles, noli laborare: salua est domi: petes, cum libebit. Quod autem me mones, ualde gratum est: idq. ut semper facias, rogo. uideris enim mihi uereri, ne, si* istum habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον. Sed heus tu, manum de tabula: * magister adest, citius, quã putaramus. uereor, ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, caue putes quidquam melius, quam epistolae tuae partem ab eo loco, Cetera labuntur. secreto hoc audi: tecum habeto: ne Apellae quidem liberto tuo dixeris. praeter duo nos loquitur isto modo nemo: bene, male ue, uidero: sed, quidquid est, nostrum est: urge igitur, nec trans-

Caesarem.

Caesar, Hispaniensi bello cõfecto qui dictator erat, i. magister populi. Festus.

transuersum unguem, quod aiunt, a stylo: is enim est dicendi* opifex. atque ego quidem aliquantum iam etiam noctis assumo. Vale.

lib. 1. de Or.

ARG. Scribit de morbo ex herbarum esu contracto.

Cicero s. d. Gallo. 26

Cvm decimum iam diem grauiter ex intestinis laborarem; neque ijs, qui mea* opera uti uolebant, probarem me non ualere, quia febrim non haberem: fugi in Tusculanum; cum quidem biduum ita ieiunus fuissem, ut ne aquam quidem gustarem. itaque, confectus languore, & fame, magis* tuum officium desideraui, quam abs te requiri putaui meum. ego autem cum omnes morbos reformido, tum quod Epicurum tuum Stoici male accipiunt, quia* dicat δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη sibi molesta esse: quorum alterum morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiae. sane δυσεντερίαν pertimueram: sed uisa est mihi uel loci mutatio, uel animi etiam relaxatio, uel ipsa fortasse iam senescentis morbi remissio profuisse. attamen, ne mirere, unde hoc acciderit, quo modo ue commiserim:* lex sumptuaria, quae uidetur λιτότητα attulisse,* ea mihi fraudi fuit. nam, dũ uolunt isti lauti terra* nata, quae lege excepta sunt, in honorem adducere; fungos, heluellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil possit esse suauius. in eas cum incidissem in cena* augurali apud Lentulum, tanta me διάρροια arripuit, ut hodie primum uideatur coepisse consistere. ita ego, quẽ me

In forensibus caussis.

ut ipse potius ad me uenires, quam ego ad te.

uide Epicuri epistolam in Laertio.

morborum remedia, loci mutatio, animi relaxatio.

ep. 15. & 26. lib. 9. ep. 28. lib 13. Gellius l. 2. c. 24. ubi, Tũ, pro Natum, mẽdose legitur.

Varro de re rust. l. 3. c. 6.

me ostreis, & murenis facile abstinebam, a beta etiam, & malua deceptus sum. posthac igitur erimus cautiores. tu tamen cum audisses ab Anicio, (uidit enim me nauseantem) non modo mittendi caussam iustam habuisti, sed etiam uisendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam. nam & uires, & corpus amisi. sed, si morbum depulero; facile, ut spero, illa reuocabo. Vale.

ARG. Gallum, non eum, ad quem proxime scripsit, Fabiae gentis, sed, ut opinor, Sextiae, accusat ut iniquum, & impudentem.

Cicero S. D. *Gallo. 27

*uide scholium.

MIROR *cur me accuses; cum tibi id facere non liceat. quod si liceret, tamen non debebas.* *EGO *enim te in consulatu obseruaram. & ais fore, ut te Caesar restituat. Multa tu quidem dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea caussa petisse. utinam semper esses tribunus:* *intercessorem non quaereres. Negas me audere, quod sentiam, dicere: quasi tibi, cum parum pudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hacc tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse uis, te nihil esse cognosceres. quod si humaniter mecum questus esses; libenter tibi me, & facile purgassem. non enim mihi ingrata sunt, quae fecisti; sed, quae scripsisti, molesta. Me autem, propter quem ceteri* liberi sunt, tibi liberũ non uisum, demiror. nam si falsa fuerunt, quae tu ad me, ut ais, detulisti; quid ego tibi debeo? sin uera; tu es optimus testis, quid mihi populus R. debeat. Vale.*

uerba ex epistola Galli.

tribuni enim intercedebant. Gallus autem Ciceronem rogauerat, ut pro se intercederet apud Caesarẽ. est igitur ὁμωνυμία.

cõiuratione oppressa.

ARG.

ARG. Probat consilium Curi, qui, rep. desperata, in Graeciam se contulerit, & adjungit, se totum in litteris esse, libertate prorsus amissa.

M. Cicero s. d. Curio. 28

MEMINI, *quod mihi desipere uidebare, quod cum istis potius uiueres, quam nobiscum. erat enim multo domicilium huius urbis, cũ quidẽ haec urbs, aptius humanitati, & suauitati tuae, quam tota Peloponnesus, nedum Patrae. nunc contra & *uidisse mihi multum uideris, *cum, prope desperatis his rebus, te in Graeciam contulisti; & hoc tẽpore non solum sapiens, qui hinc absis, sed etiam beatus; quamquam quis, qui aliquid sapiat, nunc beatus esse potest? sed quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, ubi nec* Pelopidarum: nosti cetera: nos idem propemodum consequimur alia ratione. cum enim salutationi nos dedimus amicorum, quae fit hoc etiam frequentius, quam solebat, quod, quasi auem albam, uidentur bene sentientem ciuem uidere: abdo me in bibliothecam: itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu* senties. intellexi enim ex tuo sermone quodam, cum maestitiam meam, & desperationem accusares, domi tuae dicere te, *ex meis libris animum meum desiderare. sed mehercule & tum remp. lugebam, quae non solum suis erga me, sed etiam meis erga se beneficijs erat mihi carior: & hoc tempore, quãquam me non ratio solum consolatur, quae plurimum debet ualere, sed etiam* dies, quae stultis quoque mederi solet, tamen doleo ita communem rem*

discessit enim Curius ante exitium reip.

subaudi, neque facta audias, neque nomen. ep. 30. Philipp. 13. & ep. 11. lib. 15. ad Att.

itidem tibi, ut mihi, probabuntur.

nõ eum me esse, qui uiderer in meis libris.

ep. 5. l. 4. & 16. lib. 5 & 13. l. 6.

*esse dilapsam, ut ne spes quidem, melius aliquando fore, relinquatur. nec uero nunc quidem culpa in eo est, in cuius potestate omnia sunt: nisi forte id ipsum esse*non debuit: sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de praeteritis non sit querendum. reliquam spem nullam uideo. quare ad *prima redeo. sapienter haec reliquisti, si consilio; feliciter, si casu. Vale.*

non debuit in unius potestate omnis esse resp.

ad Att. ep. 10. l.1. & ep. 22. l. 13. & in Laelio.

ARG. Memoriam declarat accepti a Cicerone beneficij; & commendaticias ab eo litteras petit ad Sulpicij successorem.

Curius M. Ciceroni suo. s. 29

ep. 17 & so. l. 13. & l.16. & ad Att. ep. 5. l. 8

S I *uales, bene: sum enim* χρήσει μέν *tuus,* κτήσει δὲ *Attici nostri. ergo fructus est tuus, mancipium illius. quod quidem si inter senes coemptionales uenale proscripserit, egerit non multum. at illa nostra praedicatio quanti est? nos, *quod simus, quod habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere. quare Cicero mi perseuera constanter nos conseruare: & Sulpicij successori nos de meliore*nota commenda, quo facilius tuis praeceptis obtemperare possimus, teq. ad uer lubentes uidere, & nostra defigere, deportareq. tuto possimus. Sed, amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, & putare me uirum bonum esse, nec solere duos parietes de eadem*fidelia dealbare. ergo patrone mi bene uale, Tironemq. meum saluta nostris uerbis. D. A. D.* I V. *Kal. Nou.*

ep. 24. l. 10. & ad Att. ep. 12. l. 1.

a dolijs metaphora, quae diuersis notis distinguuntur, ut internoscantur uina. Catullus in Elegia.

adagium ab ijs natū; qui duos, uel plures etiā unica fidelia parietes dealbāt.

ARG. Ostendit, quam misere agatur cum rep. cum Caesar Caninium ad aliquot horas consulem creauerit: & de literis commendaticijs ad Acilium scriptis significat.

Cicero s. D. Curio. 30

simile principium ep. 6. l. 4. & 5. l. 9. ep. XI. l. 15. ad Att. & Phil. XIII.

EGO *uero iam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas: quin hinc ipse euolare cupio, & aliquo peruenire, ubi nec *Pelopidarum nomen, nec facta audiam. incredibile est, quam turpiter mihi facere uidear, qui his rebus intersim. nae tu uideris multo ante prouidisse, quid impenderet, tum, cum hinc profugisti. quamquã enim haec etiam auditu acerba sunt: tamen *audire tolerabilius est, quam uidere. in *campo certe non fuisti, cum hora secunda, comitijs quaestoris institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset. quo mortuo nunciato, sella sublata est. ille autem, qui comitijs *tributis esset auspicatus, centuriata habuit; consulem hora septima renunciauit, qui usque ad Kal. Ian. esset, quae erant futurae mane postridie. ita *Caninio consule scito neminem prandisse: nihil tamen eo consule mali factum est. fuit enim mirifica *uigilantia, qui suo toto consulatu somnum non uiderit. Haec tibi ridicula uidentur: non enim ades: quae si uideres, lacrymas non teneres. quid, si cetera scribam? sunt enim innumerabilia generis eiusdem: quae quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiae portum cõtulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum. cuius quando proprium te esse scribis *mancipio & nexu, meum autem usu & fructu:

ep. 1. l. 6.

in cãpo Martio creabantur magistratus.

tributis enim quaestores, centuriatis consules creabantur.

l. 8. de bel. Gal.

Mac. l. 2. & Dio l. 43. hoc recitant Ciceronis dictum.

Parad. V.

con-

contentus isto sum. ID ENIM *cuiusque est proprium, quo quisque fruitur, atque utitur. Sed haec alias pluribus. Acilius, qui in Graeciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio*est: bis enim est a me iudicio capitis, rebus saluis, defensus: & est homo non ingratus, meq. uehementer obseruat. ad eum de te diligentissime scripsi: eamq. epistolã cum hac coniunxi: quam ille cũ acceperit, ecquid tibi pollicitus sit, uelim ad me scribas. Vale.*

sic locutus Philipp. 8. cum nũquam danatus sit, eodem modo locutus est ep. 1. l. 4 cum de rep. loqueretur.

ARG. Inuitat eum ad officia mutua; & ad urbem ut redeat, rogat, ueteris urbanitatis retinendae caussa.

Cicero s. d. Curio. 31

FACILE *perspexi ex tuis litteris, quod semper studui; & me a te plurimi fieri, & te intelligere, quam mihi carus esses. quod quando uterque nostrum consecutus est: reliquum est, ut officiis certemus inter nos: quibus aequo animo uel *uincam te, uel uincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas*dari litteras, facile patior. Sulpicij tibi operam intelligo ex tuis litteris non multũ opus fuisse, propter res tuas ita contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. equidẽ uellem uti pedes haberent, ut aliquando redires: uides enim exaruisse iam ueterem*urbanitatem, ut Pomponius noster suo iure possit dicere, nisi*nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam. ergo is tibi, nos ei succedimus. ueni igitur, quaeso; ne*tantum semen urbanitatis una cum rep. intereat. Vale.*

ep. 7. lib. 5.

i. reddi.

leporem accumenq. dictorũ.

princeps. Curius in dictis facũdus Atticus, Cicero tertius.

ep. 2. & 11. l. 8.

ARG. Scribit hanc epistolam in prouincia. prima pars de dictis est, secunda de iudicijs, tertia de rep. ultima de Dolabella, nondum genero.

Cicero s. d. Volumnio. 32

QVOD *sine praenomine familiariter, ut debebas, ad me epistolam misisti: primum addubitaui, num a Volumnio*senatore esset, quocum mihi est magnus usus: deinde* ἐυτραπελία *litterarum fecit, ut intelligerem tuas esse. quibus in litteris omnia mihi periucunda fuerunt, praeter illud, quod parum diligenter possessio*salinarum mearum a te procuratore defenditur. ais enim, ut ego discesserim, omnia omnium*dicta, in his etiam Sextiana, in me*conferri. quid? tu id pateris? non ne defendis? non resistis? equidem sperabam ita notata me reliquisse genera*dictorum meorum, ut cognosci sua sponte possent. sed quando tanta faex est in urbe, ut nihil sit tam* ἀκύθηρον, *quod non alicui*uenustum esse uideatur: pugna, si me amas, nisi acuta* ἀμφιβολία, *nisi elegans* ὑπερβολὴ, *nisi* παράγραμμα, *bellum, nisi ridiculum* παρὰ προσδοκίαν, *nisi cetera, quae sunt a me in secũdo libro de Oratore per *Antonij personam disputata de ridiculis,* ἔντεχνα *& arguta apparebunt, ut sacramento contendas mea non esse. Nam de iudicijs quod quereris, multo laboro minus. trahantur per me pedibus omnes rei: sit uel Selius tam eloquens, ut possit probare se liberum: non laboro. Vrbanitatis possessionem, amabo, quibusuis*interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas?*

de quo Varro l. 2. de re rust. inde etiam dictus est Volumnius Eutrapelus. ep. 26. l. 9.

Pli. l. 31. c. 7.

oratio pro Plancio.

pro meis circũferri.

Macr. l. 1. Sat.

Quinct. l. 6. c. 4. Phil. lib. 13.

immo per Iulij personam. mendum librarij puto, non memoriae Ciceronis ep. 19. l. 13. ad Att.

alludit ad consuetudinem iudiciorum.

*putas? nunc demum intelligo te sapere. Sed meher cule, extra iocum, ualde mihi tuae litterae facetae, elegantesq. uisae sunt. Illa quamuis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non mouerunt. cupio enim nostrum illum** *amicum in tribunatu quamplurimum habere grauitatis, idq. cum ipsius caussa, (est enim mihi, ut scis, in** *amoribus) tum mehercule etiam reip. quam quidem, quamuis in me ingrata sit, tamen amare non desinam. Tu, mi Volumni, quando & instituisti, & mihi uides esse gratum, scribe ad me quamsaepissime de rebus urbanis, de rep. iucundus est mihi sermo litterarum tuarum. praeterea. Dolabellam, quē ego perspicio, & iudicio cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare, & confirma, &** *redde plane meum. non mercbule quo quidquam desit, sed quia ualdc cupio, non uideor nimium laborare. Vale.*

C. Curionem.

ita loquebātur, ad indicandū summum quēdam amorem. ad Att.l. 16. & Philipp.l. 12.

ep. 19.l. 16.

quamquā maxime laborem, nimiū tamen laborare mihi non uideor.

ARG. Haec epistola missa est post ciuile bellum. scribit, se exercitationis caussa declamare, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella. Volumnium uocat ad eadem studia. addit, deliberatum sibi esse, Caesare permittente, a caussis, iudicijsq. discedere.

Ciceros s. d. Volumnio. 33

QVOD* *declamationibus nostris cares, damni nihil facis. Quod Hirtio inuideres, nisi eum amares: non erat caussa inuidendi: nisi forte ipsius eloquentiae magis, quam quod me audiret, inuideres. nos enim plane, mi suauissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus,*

curse ad declamationes contulerit, caussā uide ep. 18.l. 9.

*gregalibus illis, quibus, te plaudente, uigebamus, *amissis: ut, etiam si aliquando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod haec pennigero, non armigero in corpore tela exerceantur, ut ait*Philoctetes apud Attium abiecta gloria. sed tamen omnia mihi erunt, si tu ueneris, hilariora: quamquam uenies, ut ipse intelligis, in maximarum quasi concursum occupationum: quas si, ut uolumus, exceperimus; ego uero multam *salutem & foro dicam, & curiae; uiuamq. tecum multum, & cum communibus nostris amatoribus. nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, uel potius uterque noster, studijs ijsdem tenentur, & meis aequissimis utuntur auribus. opus est huc limatulo, & polito tuo iudicio, & illis*interioribus litteris*meis, quibus saepe uerecundiorem me in loquendo facis. mihi enim iudicatum est, si modo hoc Caesar aut patietur, aut uolet, deponere illam iam personam, in qua me saepe illi ipsi probaui, ac me totum in litteras*abdere, tecumque, & cum ceteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu, uellem, ne ueritus esses, ne pluribus legerem tuas litteras, si mihi, quemadmodum scribis, longiores forte misisses. ac uelim posthac sic statuas, tuas mihi litteras longissimas quasque gratissimas fore. Vale.*

ciuili bello.

de Philoctete Attij tragoedia Varro lib. 6. de lin. La. & Carisius in uerbo Dracontem.

Graeca locutio; ut, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ ep. 8. l. 8. ad At. Plato in ep ad Perdiccam, & in Critone. ep. x. lib. 3.

quas in te diligo; uel, quibus maxime delector.

idem alijs uerbis ep. 20. l. 9.

M. COELII, EPISTOLARVM AD CICERONEM

LIBER. IIX.

ARGVMENTVM

Commentarium mittit rerum urbanarū. & excusat se, quod alteri negotium dederit ad illa colligenda. addit haec; de comitiis transpadanorum Romae rumorem nullum esse; de successione Galliarum nihil relatum; de Pompeio cupere se aliquid cognoscere; de Caesare uaria dissipari; aliaq. non nulla. Respondit Cicero huic epistolae ea, quae est 8.1.2.

M. Coelius Rufus s. d. M. Ciceroni. 1

QVOD *tibi decedens pollicitus sum, me omnes res urbanas diligentissime tibi perscripturum: data opera paraui, qui sic omnia persequeretur, ut uerear, ne tibi arguta nimium haec sedulitas uideatur. tametsi tu scio quā sis curiosus, & quam omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quae domi gerantur, fieri certiores. tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiae condemnes, quod hunc laborem alteri delegaui: non quin mihi suauissimum sit & occupato, & ad litteras scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuae* memoriae dare operam: sed ipsum uolumen, quod tibi misi, facile, ut ego arbitror, me excusat. nescio cuius otij esset, non modo perscribere haec, sed omnino animaduertere. omnia enim sunt ibi s. c. edicta, *fabulae, rumores. quod exemplum si forte minus te delectarit; ne molestiam tibi cū impensa mea exhibeā, fac me certiorē. si quid in rep. maius actū erit,*

hoc dicit: non is sum, qui de te non libenter cogitem.

in scena recitatae.

R 4 *quod*

quod isti operarij minus commode persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quae*existimatio consecuta, quaeq. de eo spes est, diligenter tibi perscribemus. Vt nunc est, nulla magnopere exspectatio est. nam & illi rumores de comitijs transpadanorum*Cumarum tenus caluerunt. Romam cum uenissem, ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi. praeterea Marcellus quidem adhuc nihil retulit de successione prouinciarũ Galliarum. in Kal. Iun. ut mihi ipse dixit, eam distulit relationem. sanequam eos sermones*repressit, qui de eo tum fuerant, cum Romae nos essemus. Tu, si Pompeium, ut uolebas,*offendisti; qui tibi uisus sit, & quam orationem habuerit tecum, quamq. ostenderit uoluntatem, (solet enim aliud sentire, & loqui, neque tamen tantum ualere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi*perscribas. Quod ad Caesarem attinet, crebri, & non belli de eo rumores, sed susurrationes dumtaxat ueniunt. alius, equitem perdidisse; quod opinor certe factum: alius, septimam legionem uapulasse, ipsum apud Bellouacos circumsideri, interclusum ab reliquo exercitu. neque adhuc certi quidquam est: neque haec incerta tamen uulgo iactantur, sed inter paucos, quos tu nosti, plane, secreto narrantur. at Domitius, cum manus ad os apposuit? Te ad IX. Kal. Iun.*subrostrani, quod illorum capiti sit, dissiparant perijsse: ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuerit, te a Q. Pompeio

epist. 5.

ultra Cumas progressi non sunt. uide ad Att. l. 5. ep. 2.

Retudit sermones, dixit ep 6.

offendit eũ Tarenti ep. 8. l. 2. & ad Att. lib. 5. ep. 6.

Cicero tamen perscribere noluit. uide ep. 8. lib. 2.

quidã, qui sub rostris uersari consueuerant, ex infima plebe.

*Pompeio in itinere occisum. ego, qui scirem Q. Pompeium Baulis embaeneticam facere, & usque eo, ut ego misererer eius esuriei, non sum cõmotus; & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur optaui. Plancus quidem*tum Rauennae est; &, magno congiario donatus a Caesare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus uigent. Vale.*

ironia: nam est Plancus Bursa, Cicerone accusante, condẽnatus. ep. 10. l. 9.

ARG. Nunciat de absoluto Messalla, eiusq. defensore Hortensio a populo male accepto. adijcit quaedam de rep. & de competitoribus suis.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 2

*CERTE, inquam,*absolutus est. me repraesentante pronunciatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed singulis in uno quoque genere*sententijs. uide modo, inquis. non mehercules: nihil enim umquam tam praeter opinionem, tam quod uideretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia ualidissime fauerem ei, & me iam ad dolendum praeparassem; postquam factum est, obstupui, & mihi uisus sum captus esse. quid alios putas? clamoribus scilicet maximis iudices corripuerunt: & ostenderunt plane esse, quod ferri non posset. itaque relictus lege Licinia, maiore esse periculo uidetur. accessit huc, quod*postridie eius absolutionis in theatrum Curionis Hortẽsius introijt: puto, ut suum gaudium gauderemus. hic tibi Strepitus, fremitus, clamor, tonitruum, & rudentum sibilus. hoc magis animaduersum est, quod intactus a sibilo peruenerat Hortensius ad senectutem. sed*

ad Att. ep. 13. lib. 5.

non modo, inquit, absolutus est a senatorio ordine, equestri, tribunicio, sed omnibus omnium sententijs.

& sane post absolutionẽ alio crimine dãnatus est. ep. 4.

ep. 2. lib. 9

*tum ita bene, ut in totam uitam cuiuis satis esset, & paeniteret eum iam*uicisse. De rep. quod tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederũt, non inertia, sed, ut mihi uidebatur, consilio. De comitijs consularibus*incertissima est existimatio. Ego incidi in competitorem nobilem, & nobilem agentem: nã M. Octauius Cn.F.& C. Hirrus mecum petit. hoc ideo scripsi, quod scio te acriter propter*Hirrum nuncium nostrorum comitiorum exspectaturum. tu tamen simul ac me*designatum audieris, ut tibi curae sit, quod ad*pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sittianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Castrinio Paeto, secundum ei, qui has litteras tibi reddet. Vale.*

Messallae absolutionem obtinuisse.

qui cõsules futuri sint.

competitorem tuũ ep.3. & 9.

curulem aedilem. ep.4.6.8.9.&l. 2. ep.xi.

ARG. Suum in scribendo officium praedicat. scribit, de comitijs suis quae opinio sit: de Milonis re quid egerit: praeterea, cupere se aliquo Ciceronis libro illustrari.

M. Coelius S. D. M. Ciceroni. 3

**EST ne? uici, & tibi saepe, quod negaras discedens curaturum, litteras mitto? est, siquidem perferuntur, quas do. atque hoc eo diligentius factito, quod, cum otiosus sum, plane, ubi delectem otiolum meum, non habeo: tu cum Romae eras, hoc mihi certum, ac iucundissimum*uacanti negotium erat, tecum id otij*tempus consumere: idq. non mediocriter desidero: ut non modo mihi solus esse, sed Romae, te profecto, solitudo uideatur facta: & qui, quae mea negligentia est, multos saepe dies ad te, cum hic eras, non accedebam, nunc,*

tale illud, & eodem sensu, Ain tandem? ep.21. lib.9.

ep.50. lib.12.

Tẽpus otij, pro. Tẽp* otiosum.

nunc, quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. maxime uero, ut te dies, noctesq. quaeram, competitor Hirrus curat. quo modo illum putas, auguratus tuum competitorem, dolere; & dissimulare me certiorem, quam se, candidatum? de quo, ut, quem optas, quamprimum nuncium accipias, tua mediusfidius magis, quam* mea caussa cupio. nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam: sed hoc usque eo suaue est, quod, si acciderit, tota uita risus nobis deesse non poterit. sed tanti? sed mehercules. non multum M. Octauius eorum odia, quae Hirrum premunt, quae permulta sunt, subleuat. Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis, attinet: dedimus operam, ut & Philotimus quamhonestissime* Miloni absenti, eiusq. necessarijs satisfaceret; & secundum eius fidem, & sedulitatem aestimatio tua cõseruaretur. Illud nunc a te peto, si eris, ut spero, otiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curae esse, σύνταγμα conscribas. qui tibi istuc, inquis, in mentem uenit, homini non inepto? aliquid ex tam multis tuis monumentis exstare, quod nostrae* amicitiae memoriam posteris quoque prodat. cuiusmodi uelim, puto quaeris. tu aptius, qui omnem nosti disciplinam, quod maxime conueniat, excogitabis, genere tamen, quod & ad nos pertineat, & διδασκαλίαν quandam, ut uersetur inter manus, habeat. Vale.*

epist. 9.

quod mihi erit sumptui. nã in ludis dãdis cũ locuplete collega certabo.

ad Att. epist. 8. l. 5.

ambitionẽ suam uelat amicitiae nomine.

Arg.

ARG. Scribit de iudicijs, de magistratibus, de rep. de se ipso, de syngrapha Sittiana, de rege Alexandrino.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 4

epist. 2.

Invideo *tibi. tam multa quotidie, quae mirere, istoc perferuntur: primum illud, *absolutũ Messallam, deinde eundem condemnatum: C. Marcellum consulem factum: M. Claudium a repulsa postulatum a*Gallis duobus: P. Dolabellam* xv *uirum factum. hoc tibi non inuideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi uultum non uidisse. at qua spe, quam certa opinione descenderat? quam ipso diffidente Dolabella? & hercules, nisi*nostri equites acutius uidissent, paene cõcedente aduersario superasset. illud te non arbitror miratum, Seruium, tribunum pl. designatum, condemnatum: cuius locum C. Curio petijt. sanequam multis incutit, qui eum, facilitatemq. eius non norunt, magnum metum. sed, ut spero, & uolo, & ut se fert ipse, bonos, & senatum malet. totus, ut nunc est, hoc scaturit. huius autem uoluntatis initium, & caussa est, quod eum nõ mediocriter Caesar, qui solet infirmorum hominum amicitias sibi qualibet impensa*adiungere, ualde contempsit. qua in re mihi uidetur illud perquam uenuste cecidisse, quod a reliquis quoque usq. eo est animaduersum; ut Curio, qui nihil consilio facit, ratione, & insidijs usus uideretur in euitandis his consilijs, qui se intenderant aduersarios in eius tribunatum: Laelios, & Antonios, & id genus ualentes dico. Has ego tibi*

3\. fortasse, a Canio Gallo, Fabio Gallo. ep. 8. l. 2. & 1. & 23. lib. 7.

quod & Coelius, & Cicero, equestri loco nati, postea, senatoriã dignitatem assecuti, ex ordine senatorio, non ex equestri, dicebantur.

ad extremũ sibi etiam Curionem adiunxit.

litteras

*litteras eo maiore misi interuallo, quod comitiorũ dilationes occupatiorem me habebant, & exspecta re in dies exitum cogebant, ut, *confectis omnibus, te facerem certiorem. ad Kal. Sext. usque exspectaui. praetorijs morae quaedam inciderunt. mea porro quem euentum sint habitura, nescio: opinionem quidem, quod ad Hirrum attinet, incredibilem *aedilium pl. comitijs nacta sunt. nam M. Coelium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, & promulgatio de dictatore subito deiecit, & deiectum magno clamore insecuta est. inde Hirrum cuncti iam, non faciendum, flagitare. spero te celeriter, & de nobis, quod sperasti, & de *illo, quod uix sperare ausus es, auditurum. De rep. iam noui quidquã exspectare desieramus. sed, cum senatus habitus esset *ad Apollinis ad XI. Kal. Sext. & referretur de stipendio Cn. Pompeij; mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Caesari Pompeius, quo numero esset, quo appeteretur: cum ex Gallia, coactus est dicere Pompeius, se legionem abducturum, sed *non statim sub mentionem, & conuicium obtrectatorum. inde interrogatus de successione C. Caesaris. de qua, hoc est de prouincijs, placitum est, ut quamprimũ ad urbem reuerteretur Cn. Pompeius; ut coram eo de successione prouinciarum ageretur. nam Ariminum ad exercitum Pompeius erat iturus, & statim ijt. puto *idibus Sext. de ea re factum iri. profecto aut transigetur aliquid, aut turpiter intercedetur.*

iam enim. cõsularia, & tribunicia ostendit esse habita.

duplex enim erat aedilitas, curulis, & plebeia. curulem Coelius petebat.

ep. 10. lib. 2.

antiqua locutio, de Graecis ducta fontibus. ep. 2. lib. 14.

erat. n. tardus, & dissimulator, uide ep. 5. l. 1. & ep. 1. huius lib.

epist. 9.

detur. nam in disputando coniecit illam uocem Cn. Pompeius, omnes oportere senatũ dicto audiẽtes esse. ego tamen sic nihil exspecto, quo modo Paullum cos. des. primum sententiam dicentem. Saepius te admoneo de* syngrapha Sittiana: cupio enim te intelligere, eam rem ad me ualde pertinere. item de pantheris, ut Cibyratas accersas, curesq. mihi ut uehantur. Praeterea nunciatum nobis, & pro certo iam habetur, regem Alexandrinum* mortuum. quid mihi suadeas, quo modo regnum illud sese habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. Kal. Sext. Vale.*

moris enim fuit, ut cõsul designatus primus sententiam diceret.

ut exigeretur pecunia in Ciceronis prouincia ep. 8. & 9.

facile id Cicero nosse poterat; quod ei, Ciciliae praefecto prope in cõspectu Aegyptus erat. ep. 7. lib. 1.

A R. G. Monet Ciceronem, ut, antequam Parthi bellum inferrent, statueret, quid sibi agendum esset; imparem enim fore dimicationem. de rep. nihil ait esse noui.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 5

QVA tu cura sis, quod ad pacem prouinciae tuae, finitimarumq. regionum attinet, nescio. ego quidem uehementer animi pendeo. nam si hoc moderari possemus, ut pro uiribus copiarum tuarum belli quoque exsisteret magnitudo; &, quantum gloriae,* triumphoq. opus esset, assequeremur; periculosam & grauem* illam dimicationem euitaremus: nihil tam esset optandum. nunc, si Parthus mouet aliquid; scio non mediocrem fore contentionem. tuus porro exercitus* uix unum saltum tueri potest. hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo, (tamquam nihil denegatum sit ei, quo minus quamparatissimus esset) qui publico negotio praepositus est. Accedit huc, quod succes-

ep. 10. lib. 2.

cum omnes eo piae cõfligunt.

nam duae tantum legiones erant. uide ad Att. ep. 15. l. 5.

*successionem futuram propter Galliarum*contro-uersiam non uideo: tametsi hac de re puto te cõstitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quo maturius*constitueres, cum hunc euentum prouidebam, uisum est ut te facerem certiorem. nosti enim haec translaticia. de Gallijs constituetur: erit, qui*intercedat: deinde alius exsistet, qui, nisi libere liceat de omnibus prouinciis decernere senatui, reliquas impediat. sic multum, ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid noui de rep. quod tibi scriberem, haberẽ; usus essem mea consuetudine, ut diligenter, & quid actum esset, & quid ex eo*futurum sperarem, perscriberem. sane tamquam in quodam silice iam omnia adhaeserunt. Marcellus idem illud de prouinciis*urget: sed neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. hoc si praeterito anno Curio tribunus, & eadem actio de prouinciis introibit: quam facile nunc sit omnia impedire, & quam hoc Caesari, qui sua caussa remp. non curent, *superet, non te fallit. Vale.*

> cum Caesar sibi succedi nollet.
> quẽ prouinciae praeponeres. epist. 6.
> intercedet Caesarianus tribunus; Pompeianus reliquas impediet.
> epist. 1.
> ut omnino Caesar successor mittatur.
> quasi, difficultas impendeat.

ARG. Capita sunt huius epistolae, de Appio a Dolabella accusato. de Ciceronis officio, de affinitate cum Dolabella iungenda; de rep.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 6.

NON *dubito, quin perlatum ad te sit, *Appium a Dolabella reum factum: sanequam non ea, qua existimauerã, *inuidia. neque enim stulte Appius; qui, simul atque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, *triumphiq. postulationem*

> uide ep. 10. l. 3.
> aduersa hominum uoluntate.
> uide ep. 10. l. 3.

epist. 1. nem abiecerat. quo facto*retudit sermones; paratiorq. uisus est, quam sperauerat accusator. is nunc in te maximam spem habet. scio tibi eum non esse odio. quam uelis eum obligare, in tua manu est:

huic epistolae respondet Cicero lib. 2. ep. 13. ep. 12. lib. 3. in extremo.

*cum quo simultates si tibi non fuissent, liberius tibi de tota re esset. nunc si ad illam summam ueritatem legitimum ius exegeris:*cauendum tibi erit, ne parum simpliciter et cādide posuisse inimicitias uidearis. in hanc partem porro tutum tibi erit, si quid uolueris, gratificari. nemo enim necessitudine, & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quod inter*postulationem, & nominis delationem uxor a Dolabella discessit. quid mihi discedens*mandaris, memini; quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. non est iam tempus plura narrandi. unum illud monere te possum: si*res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua uoluntate ostendas; & exspectes, quemadmodum exeat ex hac caussa: ne qua inuidiosum tibi sit, si emanarit. porro significatio ulla si intercesserit, clarius, quā deceat, aut expediat, fiat. neque ille tacere eam rem poterit, quae suae* spei tam opportuna acciderit, quaeq. in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cum praesertim is sit, qui, si perniciosum sciret esse, loqui de hac re, uix tamen se contineret. Pompeius dicitur ualde pro Appio *laborare: ut etiam putent alterutrum de filijs ad te missurum hic nos omnes absoluimus. & hercules confecta, omnia foeda, & inhonesta sunt. Cōsules

ep. 2. lib. 2. ad Q. fr.

ep. 12. lib. 3.

ut ei Tulliola matrimonio iūgatur.

de Appij dānatione.

nec mirū. nam Pompeij filius Appij generat. ep. 4. l. 3.

*les autem habemus summa diligentia. adhuc s. c. nisi de ferijs Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus**conglaciat. sed dici non potest, quo modo hic omnia iaceant. nisi ego cum tabernarijs, & aquarijs pugnarem,* **ueternus ciuitatem occupasset. si Parthi nos nihil***calfaciunt, nos hic frigore frigescimus. tamen, quoquo modo hic omnia iaceant, potuit sine Parthis.** *Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. hoc sic nunciatum est. Quod tibi supra scripsi, Curionem frigere: iam***calet: nam feruentissime concerpitur: leuissime enim, quia de interkalando non***obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Caesare loqui coepit, legemq.* **uiariam, non dissimilem agrariae Rulli, & alimentariam, quas iubet aediles metiri,* **iactauit. hoc nondum fecerat, cum priorem epistolae partem scripsi. Amabo te, si quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiam. De* **Dolabella integrum tibi reserues, suadeo. & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuae, aequitatisq. opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit, pantheras***graecas me non habere. Vale.*

uide ep. 13 l. 2. | uide ep. 13. l. 2. ep. 10 l. 7. | ad Att. ep. 20. lib. 5. | minime ociosus est. ad Att. ep. 7. l. 15. | a pontificum collegio. | Appianus l. 2. de bel. ci. | se laturum. | de nuptijs Tulliae. | omnis enim Asia graece loquebatur. & erant praeterea pantherae Africae. ep. 8 & 9. gesserat ea, de quibus in ep. ad Catonem 4. l. 15. | pro Aliquis, antique.

ARG. Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificij nuptijs, de Valeriae diuortio, de Ocellae adulterio.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 7

QVAM *cito tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidem eo magis, quo adhuc felicius rem gessisti. dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum metus***aliqui perturbet.*

S

*bet. Breuiores has litteras properanti publicanorũ tabellario subito dedi. tuo liberto pluribus uerbis scriptas pridie dederam. Res autem nouae nullae sane acciderunt: nisi haec uis tibi scribi, quae certe uis. Cornificius adolescens*Orestillae filiam sibi despondit. Paulla Valeria, soror Triarij, diuortiũ sine caussa, quo die uir e prouincia uenturus erat, fecit. nuptura est D.*Bruto. nondum retulerat. multa in hoc genere incredibila, te absente, acciderũt. Ser.*Ocella nemini persuasisset se moechum esse, nisi triduo bis*deprehensus esset. quaeris, ubi? ubi hercules ego*minime uellem. relinquo tibi, quod ab alijs quaeras. neque enim displicet mihi, imperatorem singulos percunctari, cum qua sit aliquis deprehensus. Vale.*

Orestilla uxor Catilinae fuerat. Sallustius.

ep. 8. lib. xi.

uide ep. 15. l. 2.

in adulterio.

fortasse amici sui domum stupri labe inquinatam dolet.

ARG. Varia scribit, primum de iudicijs quibusdam, tum de rep. satis copiose, postremo de se ipso.

M. Coelius S. D. M. Ciceroni. 8

ETSI *de rep. quae tibi scribam, habeo: tamẽ nihil, quo magis gauisurum te putem, habeo, quã hoc. scito C. Sempronium Rufum,*Rufum,*mel, ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse. quaeris, qua in caussa? M. Tuccium. accusatorem suum, post ludos Romanos reum lege*Plotia de ui fecit, hoc consilio, quod uidebat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno caussam esse dicendam. dubium porro illi non erat, quid futurũ esset. nemini hoc deferre*munusculum maluit, quam suo accusatori. itaque sine ullo subscriptore*

qui tibi tam iucũdus est. Plautina uox.

Asconius in cõmentario Milonianae.

Itidem locutus est. ep. 12.

*ptore descendit, & Tuccium reum fecit. at ego, simul atque audiui, inuocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neque uerbum de re facio: totum Sempronium usque eo perago, ut Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid iniurijs *suis esset, quod Vestorius teneret. Haec quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Seruilius, postquam, ut coeperat, omnibus in rebus turbarat, nec, quod non uenderet cuiquam, reliquerat; maxima nobis traditus* erat inuidia: neque Laterensis praetor, postulante Pausania, nobis patronis, quo ea pecunia peruenisset, recipere uoluit. quod Pilius, *necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulauit; magna illico fama surrexit, & de damnatione feruenter loqui est coeptum. quo uento proijcitur Appius minor, ut indicet, pecuniam ex bonis paternis peruenisse ad Seruilium, *praeuaricationisq. caussa diceret depositum HS LXXXI. admiraris amentiam. quid, si actiones stultissimas, quid, si nefarias patris confessiones audisses? mittit in consilium eosdem illos, qui litis aestimarant, iudices. cum aequo numero sententiae fuissent, Laterensis, leges ignorans, pronunciauit quid singuli* ordines iudicassent: & ad extremum, ut solent, Non redigam. postquam discessit, & pro absoluto Seruilius haberi coeptus; legisq. unum & centesimum caput legit, in quo ita erat; QVOD eorum iudicum maior pars iudicarit,*

se nobis defendendum tradiderat.

uxor enim Attici Pilia fuit.

ut Seruilius, Appij patris accusator, praeuaricaretur.

tres enim ordines iudicabāt, senatores, equites, tribuni aerarij.

id ius, ratumq. esto: in tabulas absolutum nõ retulit, ordinum iudicia perscripsit. postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegit, et se* relaturum dixit. sic nunc neque absolutus, neque damnatus Seruilius, de repetundis, saucius, Pilio tradetur. nã, de diuinatione, Appius, cum calumniã iurasset; contẽdere ausus non est, Pilioq. cessit; & ipse de pecunijs repetundis a Seruilijs est postulatus, & praeterea de ui reus a quodam suo* emissario est factus. recte hoc par habet. Quod ad remp. pertinet, omnino multis diebus, exspectatione Galliarum, actũ nihil est: aliquando tamen, re saepe relata, & grauiter acta, & plane perspecta Cn. Pompeij uoluntate in eã partẽ, ut* eũ decedere post Kal. Mart. placeret, S. C. quod tibi misi, factum est auctoritatesq. perscriptae. S. C. auctoritas. Pridie Kal. Oct. in aede Apollinis.* scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Caecilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pom.* Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Lucceius C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Ateius L. F. An. Capito, M. Oppius M. F. Terentina.

Quod M. Marcellus cos. V. F. de prouincijs consularibus: D. E. R. I. C. uti L. Paullus, C. Marcellus cos. cum magistratum* inissent, a. d. ex x. Kal. Mart. quae in suo magistratu futurae essent, de consularibus prouincijs ad senatum referrent, ne ue quid prius ex Kal. Mart. ne ue quid coniunctim de eã re referretur a cõsulibus: utiq. eius rei caussa

in tabulas absolutum.

ep. 2. lib. 7.

Caesarem.

ep. 29. l. 12. & 6. lib. 15.

cognomen esse Villiorum, ex Liuio constat, & ex Ciceronis orat pro Fundanio. quam Priscianus nominat lib. 6.

Kalendis Ian.

*sa per dies*comitiales senatum haberent, S.Q.C. facerent: & cum de ea re ad senatum referretur a consulibus, qui eorum in* CCC. *iudicibus essent, sex abducere liceret: si quid de ea re ad populum, plebem ue lato opus esset, ut Ser Sulpicius, M. Marcellus cos. praet. trib. pl. quibus eorum uideretur, ad populum, plebem ue ferrent: quod ij nō tulissent, uti quicumque deinceps essent, ad populum, plebem ue ferrent.*

cū alioqui ne dies comitiales senatus ha[illegible] r non posset. uide epistolam secundam l. 1. ad Q. fr.

I.V. Pridie kal. Oct. in aede Apollinis. scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Caecilius Q. F Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pom. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Ateius L. F. An Capito, M. Oppius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus cos. V. F. de prouincijs: D. E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, quo minus de rep quamprimum ad senatum referri, S. Q. C. fieri possit: qui impedierit, eum senatum existimare contra remp. fecisse: si quis huic S. C. intercesserit: senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumq. referri. Huic S. C. intercessit C. Coelius, L. Vicinius, P.*Cornelius, C. Vibius Pansa. Item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Caesaris sunt, qui eorum stipendia emerita, caussas, quibus de caussis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eo-*

adoptat* a Metello Pio, Numidici filio. Dio lib. xl.

alibi Cornelij sunt patricij: hic plebeius, quia tribunus pl. nemo enim patricius eum magistratum gerere per leges potuit.

rum ratio habeatur caussaeq. cognoscantur. si quis huic S. C. intercesserit; senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad hunc ordinem referri. Huic S. C. intercessit C. Coelius, C. Pansa trib. pl. Itemq. senatui placere, in Ciliciam prouinciam, inq. IIX reliquas prouincias, quas praetorij propraetores obtinerent, eos, qui praetores fuerunt, *neque in prouincia cum imperio fuerunt, quos eorum ex S C. cum imperio in prouincias propraetores mitti oporteret, eos sortito in prouincias mitti placere: si ex eo numero, quos S. C. in prouincias ire oporteret, ad numerum nō essent, qui in eas prouincias proficiscerentur; tum, uti quodque collegium primum praetorium fuisset, neque in prouincias profecti essent, ita sorte in prouincias proficiscerentur: si ad numerum ij non essent; tunc deinceps proximi cuiusque collegij, qui praetores fuissent, neque in prouincias profecti essent, in sortem conijcerentur, quoad is numerus effectus esset, quē ad numerum in prouincias mitti oporteret: si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas pescriberetur. Huic S. C. intercessit C. Coelius, C. Pansa trib. pl.* *Illa praeterea Cn. Pompeij sunt animaduersa, quae maxime* confidē tiam attulerunt hominibus; ut diceret, se ante kal. Mart. non posse sine iniuria de prouincijs Caesaris statuere, post kal. Mart. se nō dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent; dixit, hoc nihil interesse, utrum Caesar senatui dicto audiens*

Vibiorum cognomen.

uide ep 15. l. 2. & ad At. ep. 6. lib. 6.

non esse male animatum in Caesarem.

futurus

*futurus non esset, an*pararet, qui senatum decernere non pateretur. Quid si, inquit alius, & consul esse, & exercitum habere uolet? at ille, quā *clementer: Quid, si filius meus fustem mihi impingere uolet? his uocibus, ut existimarent homines Pompeio cum Caesare esse negotium, effecit. itaque iam, ut uideo, alterutram ad condicionem descendere uult Caesar; ut aut*maneat, neque hoc *anno sui ratio habeatur; aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat. quid assequi possit, nescio. illud uideo, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter; & mihi suo munere*negotium imposuit. nam si mihi non dedisset eas, quae ad ludos ei aduectae erant Africanae; potuit*supersedere. nunc, quando dare necesse est; uelim tibi curae sit, quod a te semper petij, ut aliquid istinc*bestiarū habeamus: Sittianamq. syngrapham tibi commendo, libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Graecum, quibus mandata, & litteras ad te dedi. eos tibi, & rem, de qua misi, uelim curae habeas. nam, quam uehementer ad me*pertineat, in ijs, quas tibi illi reddent, litteris descripsi. Vale.*

tribunū pl. qui intercedendo senatum impediret.

minime iracūde; vt lib. 2. de fin. Clemēs in disputando.

in prouincia.

quod ei lex dabat. uide ep. 7. l. 1. & 6. lib. 6.

quasi onus imposuit.

a ludis dandis.

pātheras significat. ep. 9.

erat enim ex ea syngrapha exigēda pecunia. uide ep. 4. & sequenti.

ARG. Narrat de Hirro competitore ab aedilitate deiecto; de prouincijs nihil actum significat; pantheras petit; M. Feridium commendat; addit non nulla de Fauonio, Pompeio, Calidio.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 9

Sic tu, inquis, Hirrum tractasti? immo, si scias, quam facile, quam ne contentionis quidem

Hirrus, Luceeiae gētis cognomen. ep 8.

dem minimae fuerit; pudeat te, ausum illum umquam esse incedere tamquam tuum *competitorem. post repulsam uero risus facit: ciuem bonum ludit, & contra Caesarem sententias dicit: exspectationem corripit: Curionem prorsus nõ mediocriter obiurgatus. hac repulsa se mutauit. praeterea, qui numquam in foro apparuerit, non multum in iudiciis uersatus sit, agit caussam liberalis, sed raro post meridiem. De prouinciis quod tibi scripseram *idibus Sext. actum iri, interpellat iudicium Marcelli consulis designati. in Kal. reiecta caussa est. *ne frequentiam quidem efficere potuerãt. has litteras ad VI. non. Sept. dedi. dum ad eam diem ne *profligatum quidem quidquã esset. ut uideo, caussa haec integra in proximum annum trãsferetur: &, quantum diuino, *relinquendus tibi erit, qui prouinciam obtineat. nam non expedietur successio: quando Galliae, quae habent intercessorem, in eandem condicionem, quam ceterae prouinciae, uocãtur. hoc mihi non est dubium: quo tibi magis scripsi, ut ad hunc euentum te parares. Fere litteris omnibus tibi de pantheris scripsi. turpe tibi erit, *Patiscum Curioni decẽ misisse, te non *multis partibus plures: quas ipsas Curio mihi, & alias Africanas decem donauit: ne putes illum tantum praedia rustica dare scire. tu, si modo memoria tenueris, & Cibyratas accersieris, itemq. in Pamphyliam litteras miseris: (nam ibi plures capi aiunt) quod uoles, efficies. hoc uehementius laboro nunc,

quod

competitorem augurat*. ep. 4.

de mittẽdo Caesari successore ep. 8.

ep. 4.

ut legitimo senatorũ numero, S. C. fieri posset ep. 9. l. 1.

plus est, quam coeptũ; minus, quam cõfectũ.

quod euenit: & reliquit Coeliũ quaestorẽ. ep. 15. lib. 2.

ep. XI. lib. 2.

id est multo plures. ep. 2. lib. 1.

ad Att. ep. 24. lib. 1.

*quod seorsum a collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, *impera tibi: hoc cura: soles libenter, ut ego, *maiorem partem nihil curare. in hoc nego tio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est impe- randi, & mandandi. nam, simul atque erunt ca- ptae: qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sittianam syngrapham misi. puto, etiam si nul- lam spem mihi litteris ostēderis, me isto missurum alios. M. Feridium, equitem Romanum, amici mei filium, bonum, & *strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc uenit, tibi commendo: & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. a- gros, quos fructuarios habent ciuitates, uult tuo beneficio, quod tibi facile, & honestum factu est, immunes esse. gratos, & bonos uiros tibi obliga- ris. Nolo te putare Fauonium a columnarijs*prae- teritum. optimus quisque eum non fecit. Pompe- ius tuus aperte, Caesarem prouinciam tenere cum exercitu, & consulem esse: tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore* S. C. *faciendum: Sci- pio hanc, ut* Kal. *Mart. de prouincijs Gallijs, neu quid coniunctim, referretur. contristauit haec sen- tentia Balbum Cornelium: & scio eum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit di sertissimus, in accusatione*satis frigidus. Vale.*

Terētius in Eunucho: Impera ui egomet mihi, omnia assentari. ep. 15 lib. 9. & Caesar li. 4. de bel. Gal.

minime tardū in agendo.

i petitione magistratus.

etiam in libris de claris orat. Cicero eum frigidū, & remissum in accusationibus appellat.

ARG. Scribit de Parthici belli rumore; & de prouincijs quid putet actum iri. addit actiones Curionis de agro Campano. de Ciceronis decessu, affirmat se officio suo satis esse facturū.

M. Coelius S. D. M. Ciceroni. 10

SANE QVAM *litteris C.*Cassij, & Deio- tari*

M Crasso a Parthis caeso, quae

stor eius Cassius ĩ prouincia remanserat. terminus erat Euphrates imperij Romani.

tari sumus commoti. nam Cassius, cis* Euphratem copias Parthorum esse, scripsit; Deiotarus, profectas per Commagenem in prouinciam nostram. ego quidem praecipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem quam paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuae periculum afferret. nam de uita, si* paratior ab exercitu esses, timuissem. nunc haec exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam praesagiebat. hoc quo modo acciperent homines, quam probabilis necessitas futura esset; uereor etiam nunc, neque prius desinam formidare, quam tetigisset te Italiam audiero. sed de Parthorum transitu nuncij uarios sermones excitarunt. alius enim, Pompeium mittendum; alius, ab urbe non remouendum; alius, Caesarem cum suo exercitu: alius, consules; nemo tamen, ex s. c. priuatos. consules autem, quia uerentur ne illud s.c. fiat, ut* paludati exeãt; & contumeliose praeter eos ad alium res trãsferatur. omnino senatum haberi nolunt: usque eo, ut parum diligentes in rep. uideantur. sed honeste, siue* negligentia, siue* inertia est, siue ille, quem proposui, metus, latet sub hac temperantiae existimatione, nolle prouinciam. a te litterae non uenerunt: &, nisi Deiotari subsecutae esset, in eam* opinionem Cassius uenerat; quae diripuisset ipse, ut uiderentur ab hoste uastata, finxisse bellum, & Arabas in prouinciam immisisse. eosq. Parthos esse senatui renunciasse. quare tibi suadeo, quicumque est istic

non.n. acie cõfligũt, qui sunt ab exercitu imparati; itaque uitam in discrimen non adducunt.

ad bellũ enim paludati exibãt. ep. 17. l. 15.

negligentia uoluntatis est; inertia, etiam inscitiæ. epi. 20. lib. 12.

& sane Cassius non optime audiuit auaritiae nomine Plutarchus.

*est istic status rerum, diligenter, & caute perscribas; nec aut*uelificatus alicui dicaris, aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni: nam ego has litteras ad XIV. Kal. Dec. scripsi. plane nihil uideo ante Kal. Ian. agi posse. nosti *Marcellum, quam tardus, & parum efficax sit, itemq. *Seruium, quam cunctator. cuiusmodi putas hos esse? aut quam id, quod nolint, conficere posse, qui, quae cupiunt, tamen ita frigide agunt, ut nolle existimentur? nouis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, haec caussa primos menses occupabit. sin autem aut non erit istic bellum, aut *tantum erit, ut uos, aut successores, paruis additis copijs, sustinere possint: Curionem uideo se dupliciter iactaturum; primum, ut aliquid Caesari adimat; inde, ut aliquid Pompeio tribuat, quoduis, quamlibet tenue munusculum. Paullus porro nõ humane de prouincia loquitur. huius cupiditati *occursurus est Furnius noster. plures suspicari nõ possum. Haec noui. alia. quae possunt accidere, non cerno. multa tempus afferre, & praeparata multa scio: sed intra fines hos, quaecumque acciderint, uertentur. Illud addo ad actiones C. Curionis, de*agro Campano: de quo negant Caesarem laborare, sed Pompeium ualde nolle; ne uacuus aduenienti Caesari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur: illud certe praestabo, ne quid amplius*prorogetur tui consilij est, si tempus,*

assentando gratificatus.

M. Marcellus & Ser. Sulpicius consules erant.

Tantũ hoc loco refertur ad paruitatem: ut ep. 7. l. 1. & 31. l. 7. xi. h. l. & 14. l. 15. & ad Att. 29. l. 12. & Tusc. 2. & apud Caesarem li. 6. de bel. Gal. & lib. 3. de bel. ci.

quia tribunus pl. esset designatus. ep. 18. l. 5. ad Att.

diuidendo ep. 9. lib. 1. & 20. l. xi.

uide ep. 8 l. 2.

pus, si senatus coget, si honeste a nobis recusari non poterit, uelis ne perseuerare. mei officij est me epist. 1. *minisse, qua obtestatione**decedens, mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.*

ARG. Supplicationes Ciceroni a senatu decretas significat pro re in prouincia bene gesta: &, quae fuerit cuiusque uel sententia, uel uoluntas, docet. adscribit etiam de rep.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. II

Non *diu, sed acriter nos tuae supplicationes torserunt. incideramus enim in difficilem nodum.* tribunus pl. *nam*Curio, tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se ullo modo* tribunus pl. supplicationes intercedēdo impediebat;& tribunus erat Curio. *pati posse,*decerni supplicationes; ne, si quid furore Paulli adeptus esset boni, sua culpa uideretur amisisse, & praeuaricator caussae publicae existimaretur. itaque ad pactionem descendimus: & cōfirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros. plane, quod utrisque consulibus gratias agas, est; Paullo magis certe. nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicatiōnibus non habere; Paullus, se omnino in hunc an-* supplicationes. *num non*edicturum. Renunciatū nobis erat, Hirrum diutius dicturum. prendimus eum: non modo non fecit, sed, cum de hostibus ageretur, & posset rem impedire, si, ut numeraretur, postularet, ta-* ad At. ep. 1. l. 7. *cuit: tantum Catoni assensus est; qui, de te & locutus honorifice, non decrerat supplicationes. tertius ad hos Fauonius accessit. quare pro cuiusque natura, & instituto gratiae sunt agendae; his,* Tātum pro saltem ut ep 31. 7. & supiori. *quod*tantum uoluntatem ostenderunt pro sententia;*

*tia; cum impedire possent, non pugnarunt; Curioni uero, quod de suarum actionum cursu tua caussa deflexit. nam Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, una nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoque Cornelij operam, & sedulitatem laudare possum. nam cum Curione uehementer locutus est: & eum, si aliter fecisset, iniuriam Caesari facturum dixit: tum eius *fidem in suspicionẽ adduxit. decrerant, qui inique transigi uolebant, Domitij, Scipiones. quibus hac re ad intercessionem euocandam interpellantibus, uenustissime Curio respondit, se eo libenter non intercedere, quod quosdam, qui decernerent, uideret confici nolle. Quod ad remp. attinet, in unam caussam omnis contentio coniecta est: de prouincijs inquam adhuc est. incubuisse cum senatu Pompeius uidetur, ut Caesar ante id. Nou. decedat. Curio omnia potius subire constituit, quam id pati: ceteras suas abiecit actiones. *nostri porro, quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere nõ audent. scena rei totius haec. Pompeius, tamquã Caesarem non impugnet, sed, quod illi aequum putet, constituat, ait Curionem quaerere discordias. ualde autem non uult, & plane timet, Caesarem consulem designari prius, quam exercitum, & prouinciam tradiderit. accipitur satis male a Curione: & totus eius secundus *consulatus exagitatur. hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem, Caesar defendetur: intercessorem si, quod uidentur, refor-*

quasi Curio mi nus bona fide cũ Caesare in gratiam rediisset, nisi ei de supplicationibus Ciceronis gratificaretur.

optimates.

in quo multa Caesari dederat, quae nunc idem cõtra ius eripere uellet.

*reformidabunt, Caesar, quoad uolet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum: e quo tu, quae digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum*explosiones, & funerum, & ceterarum ineptiarum plura habet inutilia. denique malo in hanc partem errare, ut, quae non desideras, audias, quam quidquam, quod opus est, praetermittatur. Tibi curae fuisse de Sittiano negotio, gaudeo: sed, quando suspicaris minus certa fide eos tibi uisos: tamquam procurator sic agas, rogo. Vale.*

ingredientibus in theatrũ plausus dabatur, popularibus aequalis, ceteris cum sibilo, & strepitu. epi. 2.

ARG. Queritur de Appij Claudij iniurijs.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 12

PVDET *me tibi confiteri, & quaeri de Appij, hominis ingratissimi, iniurijs; qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, coepit: &, cum homo auarus, ut ea solueret, sibi imperare nō posset; occultum bellum mihi indixit, ita occultum tamen, ut multi mihi renunciarent, & ipse facile animaduerterem male eum de me cogitare. post ea quam uero comperi eum*collegium tentasse, deinde aperte cum quibusdam locutum, cum L.*Domitio, ut nunc est, mihi inimicissimo homine, deliberare uelle, hoc munusculum deferre Cn.*Pompeio: ipsum reprehenderem, & ab eo deprecarer iniuriam, quem uitam mihi debere putarem, impetrare a me non potui.*quid ergo est? tamen, quasi aliquid, amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum. postea quam illum,*

augurum.

qui Appij collega fuerat in cōsulatu.

suspicor de mē do. nam, Deferre munusculũ, est, apud Coelium accusare. ep. 8.

genus loquēdi, a Liuio etiam usurpatũ. l. 44.

*lum, ne cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi; malui*collegae eius, homini alienissimo mihi, & propter amicitiam tuam, non aequissimo, me obligare, quam illius simiae uultum subire. id postquam rescijt, incanduit; & me caussam inimicitiarum quaerere clamitauit; ut, si mihi in pecunia minus satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. postea non destitit accersere palam Seruium accusatorem, inire cum Domitio consilia. quibus cum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem; compellari ea lege me uoluerunt, qua dicere non poterant. insolentissimi homines summis Circensibus*ludis meis postulandum me leges Scantinia curant. uix hoc erat Pola elocutus, cum ego Appium censorem eadem lege postulaui. quod melius caderet, nihil uidi. nam sic est a populo, & non infimo quoque approbatum, ut maiorem Appio*dolorem, fama, quã postulatio, attulerit. praeterea coepi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora serui huius, qui tibi litteras attulit. nam, acceptis prioribus litteris, amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio.*Scis Domitio diem timori esse? exspecto ualde, & quamprimum uidere cupio. A te peto, ut meas iniurias proinde doleas, ut me existimas & dolere, & ulcisci tuas solere. Vale.*

L. Pisonis, qui Appij collega erat in cẽsura. Dio lib. 40.

quos Coelius aedilis dabat, sed puto glossema esse.

erat enim Scãtinia lex de cõcubitu puerorum.

similiter locutus. epist. 14.

ARG. Gratulatur affinitate Dolabellae: de Curionis intercessione, & de prouincijs quid actum sit, significat, & de Hortensij praesenti iam morte nunciat.

M.Coe-

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 13

Dolabellae. ep. 16. lib. 2.

GRATVLOR *tibi affinitate*uiri mediusfidius optimi, nam hoc ego de illo existimo. cetera porro, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & aetate iam sunt decursa; & consuetudine, atque auctoritate tua, pudore*Tulliae, si qua restabunt, confido celeriter sublatum iri. non est enim pugnax uitijs, neque hebes ad id, quod melius sit, intelligendum. deinde, quod maximum est, ego illum ualde amo. Vides Cicero Curionem nostrum lautum intercessionis de prouincijs exitum habuisse? nam cum de *intercessione referretur; quae relatio fiebat ex s. c. primaq. M. Marcelli sententia pronunciata esset, qui agendum cum tribunis pl. censebat: frequens senatus in*alia omnia ijt. stomacho est scilicet Pompeius Magnus nunc ita languenti, ut uix id, quod sibi placeat, reperiat. transierant illuc, ut ratio esset eius habenda, qui neque exercitum, neque prouincias traderet. quemadmodum hoc Pompeius laturus sit, cum cognoscat, quidnam reip. futurum sit, si aut ✠ non curet, uos senes diuites uideritis. Q. *Hortensius, cum has litteras scripsi, animam agebat. Vale.*

uide ep. 15. l. 2

intercesserat Curio, ne S. C. fieret de successore ante tempus Caesari mittendo.

pro, dissensit. uide ep. 2. l. 1.

orator ille summus, Ciceronis aemulus. de quo uide i Bruto.

ARG. Haec epistola multa complectitur, de L. Domitij Ahenobarbi repulsa in auguratu, de Saturnino ab Cn. Domitio Caluino accusato, de Pompeij, Caesarisq. discordia, de Appij ad corrigendam ciuitatem ridicula diligentia.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 14

TANTI *non fuit* Arsacen capere, *Seleuceā expugnare, ut earum rerum, quae hic gestae sunt, spectacu-*

quia Cicero cū Parthis bellum gerebat, quorū rex Arsaces, &c.

*ſpectaculo careres. numquam tibi oculi doluiſſent, ſi in repulſa Domitij uultum uidiſſes. magna illa comitia fuerunt: & plane ſtudia ex partium ſenſu apparuerunt. perpauci, neceſſitudinem ſecuti, officium praeſtiterunt. itaque mihi eſt Domitius inimiciſſimus, ut ne familiarem quidem ſuum quemquam tam oderit, quam me; atque eo magis, quod per iniuriam ſibi putat ereptum, cuius ego auctor fuerim. nunc furit tam gauiſos homines ſuum dolorem, unumq. me ſtudioſiorem *Antonij. Nam Cn. Saturninum adoleſcentem ipſe Cn. Domitius reum fecit, ſanequam ſuperiore a uita inuidioſum. quod iudicium nunc in exſpectatione eſt, etiam in bona ſpe, poſt Sex. Peducaei abſolutionem. De ſumma rep. ſaepe tibi ſcripſi me annum pacem non uidere: &, quo propius ea contentio, quam fieri *neceſſe eſt, accedit; eo clarius id periculum apparet. propoſitum hoc eſt, de quo, qui rerum potiuntur, ſunt dimicaturi: quod Cn. Pompeius conſtituit non pati, C. Caeſarem conſulem aliter fieri, niſi exercitum, & prouincias tradiderit: Caeſari autem perſuaſum eſt, ſe ſaluum eſſe non poſſe, ſi ab exercitu receſſerit. fert illam tamen condicionem, ut ambo exercitus tradant. ſic illi *amores, & inuidioſa coniunctio non ad occultam recedit obtrectationem, ſed ad bellum ſe erumpit. neque, mearum rerum quid conſilij capiam, reperio: quod non dubito, quin te quoque haec deliberatio ſit perturbatura. nam mihi cum ho-*

gia Seleucea. nā, ut Aegyptij reges Ptolemaei, ſic oēs apud Parthos Arſacidae.

cōpetitoris ſui, qui auguratū obtinuit. l. 8. de bello Gal. & hic ep. 21. l. 12. & Phil. 2. & Plut. in Antonio.

erat enim illa inter Pompeiū, & Caeſarē uoluntaria potius, quam neceſſaria contētio.

cum ſe Pompeius, & Caeſar non ſolū amicitia, ſed etiam affinitate iunxerunt, bonis omnibus improbantibus, quod coniunctio cōtra rēp uidebatur.

minibus his & gratia, & necessitudo est. tum caussam illam, non homines, odi. illud te non arbitror fugere, QVIN homines in dissensione domestica debeant, quam diu ciuiliter sine armis certetur, honestiorem sequi partem; ubi ad bellum, & castra uentum sit, firmiorem; & id melius *statuere, quod tutius sit. In hac discordia uideo Cn. Pompeium senatum, quique *res iudicant, secum habiturum; ad Caesarem omnes, qui cum timore, aut mala spe uiuant, accessuros: exercitum conferendum non esse. omnino sat spatij sit ad considerandas utriusque copias, & ad eligendam partem. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendum: Scis Appium censorem hic ostenta *facere? de signis, & tabulis, de agri modo, de aere alieno acerrime agere? persuasum est ei, censuram lomentum, aut nitrum esse. errare mihi uidetur. nam sordes eluere uult; uenas sibi omnes, & uiscera aperit. curre, per deos, atque homines; & quamprimum haec risum ueni: legis Scantiniae *iudicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis, & signis agere. crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id, quod remisit de stipendio Pompeij fecisse existimatur. ad summam quaeris, quid putem futurum? si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, uideo magnas impendere discordias: quas ferrum, & uis iudicabit. uterque & animo, & copijs est paratus. si sine summo periculo

quod ipse statuit. uide ep. sequenti.

ita loquebatur, cum iudices significaret. exempla nō desunt.

cum bonum ci nem simulat.

iudicē esse Drusum, qui reus esse deberet.

riculo fieri posset, magnum, & iucundum tibi fortuna spectaculum parabat. Vale.*

ARG. Pompeium uituperat, Caesarem laudat: addit de cupiditate sua conueniendi, & alloquendi Ciceronis, & de itinere ad alpes.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 15

ECQVANDO *tu hominem ineptiorem, quam tuum Cn. Pompeium, uidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax esset, commorit? ecquem autem Caesare nostro acriorem in rebus gerendis, eodem in uictoria* temperatiorem aut legisti, aut audisti? quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, & frigidissimis locis, taeterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti uidentur. quid? iam, inquis, gloriose omnia. si scias, quam sollicitus sum, tum hanc meam gloriam, quae ad me nihil pertinet, derideas. quae tibi exponere, nisi coram, non possum: idque celeriter fore spero. nam me, cum expulisset ex Italia Pompeium, constituit ad urbem uocare: id quod iam existimo confectum: nisi maluit Pompeium Brundisij circumsedere.* peream, si minima caussa est properandi isto mihi, quod te uidere, & omnia intima conferre discupio: habeo autem quam multa. hui uereor, quod solet fieri, ne, cum te uidero, omnia obliuiscar. sed tamen* quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad alpes uersus incidit? adeo, quod Intemelij in armis sunt, neque de magna caussa. Bellienus,* uerna Demetrij,*

loquitur ex ingenio suo, nam Ciceroni, optimo uiro, & patriae studioso, minime iucundum certamen inter ciues.

hoc dicit, quia Caesar, Corfinio capto, ciuibus omnibus pepercerat, in ijs, Domitio, Lentulo, alijs.

id est, peream nisi maxima caussa est.

quodnam ob meū delictum? cum hoc quasi ad alicuius peccati poenā imponatur.

olim, non cum praeesset Intemelijs.

qui ibi cum praesidio erat, Domitium quendam, nobilem illic, Caesaris hospitem, a contraria factione nummis acceptis, comprehendit, & strangulauit. ciuitas ad arma ijt. eo nunc cohortibus mihi per niues eundum est. Vsquequaque, inquis, se* Domitij mali dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in uestro Domitio, quantum* ipse cadenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.*

sic antiqui libri: pro, cum cohortibus. ob L. Domitiũ, Corfinij captũ. Psecade natus, legit Octauius Pantagathus, egregie.

ARG. Pulso ex Italia Pompeio, suadet Ciceroni Coelius, ne afflictam fortunam sequatur; consulitq. ut in aliquem locum a bello uacuum se recipiat. suasio est ab utili contra honestum. nam esse cum Pompeio resp uidebatur.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 16

EXANIMATVS *sum tuis litteris, quibus te nihil, nisi triste, cogitare ostendisti: neque, id quid esset, perscripsisti: neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti. has ad te illico literas scripsi. Per* fortunas tuas, Cicero, per liberos te oro, & obsecro, ne quid grauius de salute, et incolumitate tua cõsulas. nã deos, hominesque, amicitiamq. nostram testificor, me neque temere tibi praedixisse, neque temere monuisse, sed, postquam Caesarem conuenerim, sententiamq. eius, qualis futura esset parta uictoria, cognouerim, te certiorem fecisse. Si existimas eandem* rationem fore Caesari in dimittendis aduersarijs, & conditionibus ferendis, erras. nihil, nisi atrox, & saeuum, cogitat, atque etiam loquitur: iratus senatui *exijt: his intercessionibus plane incitatus est. non mehercules*

huic epistolae respondet Cicero ep. 16. lib. v. usurpatur hic loquendi modus in re misera. uide ep. 1. l. 14. si ita leuem fore putas in dimittendis aduersarijs, ut fuit in cõdicionibus de pace ferendis. ex urbe.

*mehercules erit deprecationi locus. quare, si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuae reliquae tibi curae sunt; si aliquid apud te nos, si uir optimus gener tuus ualet; quorum fortunas non debes uelle conturbare: ut eam caussam, in cuius uictoria salus nostra est, odiose, aut relinquere*cogamur; aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. denique illud cogita; quod offensae fuerit, in ista cunctatione te subisse. nunc te contra uictorem facere, quem dubijs rebus laedere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos resistentes sequi nolueris, summae stultitiae est. uide, ne, dum pudet te parum*optimatem esse, parum diligenter, *quid optimum sit, eligas. quod si totum tibi persuadere non possum: saltem, dum, quid de*Hispanijs agamus, scitur, exspecta: quas tibi nuncio aduentu Caesaris fore nostras. quam isti spē habeant amissis Hispanijs, nescio: quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio. hoc, quod tu, non dicendo, mihi significasti, Caesar*audierat; ac simul atque, haue, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. negaui me scire: sed tamen ab eo petij, ut ad te litteras mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri posses, me secum in Hispaniam ducit. nam, nisi ita faceret, ego prius, quam ad urbem accederem, ubi cumque esses, ad te percurrissem, & hoc a te praesens contendissem, atque omni ui te*retinuissem. Etiam atque etiam, mi Cicero, cogita, ne te, tuosq. omnes*

nā & Coelius & Ciceronis gener Dolabella Caesarē sequebantur.

Adoptatū, plerique ueteres libri.

quod ad tuam salutem pertineat.

proficiscebatur in Hispaniam Caesar contra Pompeij legatos, ipso Italia eiecto.

te ad Pompeiū in Graeciā trāsiturum.

ne ex Italia discederes.

*omnes funditus euertas: ne te sciens, prudensq. eo demittas, unde exitum uides nullum esse. quod si te aut uoces optimatium commouet; aut non nullorum hominum*insolentiam, & iactationem ferre non potes: eligas, censeo, aliquod opidum*uacuum a bello, dum haec decernuntur, quae iam erunt confecta. id si feceris; & ego te sapienter fecisse iudicabo; & Caesarem non offendes. Vale.*

cp. 16. lib. 1. & 2. lib. 9. cp. 16. l. 2.

ARG. Queritur, se Curionis amore, & Appij odio ab optima mente desciuisse, & Caesaris partes potius, quam Pompeij, secutum esse: cuius rei culpam partim in fortunam, quod in Hispania fuerit, quo tempore Cicero ad Pompeium in Graeciam profectus est, partim etiam in Ciceronem ipsum confert postremo, quid moliatur, exponit.

M. Coelius s. d. M. Ciceroni. 17

ERGO *me potius in*Hispania fuisse tum, quam Formijs, cum tu profectus es ad Pompeium? quod utinam aut Ap. Claudius in ista parte, aut C. Curio: cuius amicitia me paullatim in hanc portam caussam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem*iracundia, &*amore ablatam. Tu porro, cum ad te, proficiscens noctu Ariminum, uenissem, dum mihi pacis mandata das ad Caesarem, et mirificum ciuem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consuluisti. Neque haec dico, quod diffidam huic caussae: sed, crede mihi, perire satius est, quam hos uidere. quod si timor uestrae*crudelitatis non esset; eiecti iampridem hinc essemus. nam hic nunc, praeter feneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompeianus. equidem iam effeci, ut maxime patres, &, qui antea no*

fuit enim cum Caesare. ep. superiore.

iracundia in Appium, amore in Curionem. de Appio ep. 12. de Curione ep. 6. 10. & 13.

minatus erat Pompeius, qui cum ipso arma non sumpsissent, pro hostibus habiturū.

ster

*ster fuit, populus uester esset. cur hoc, inquis? immo reliqua exspecta: uos inuitos uincere coegero. arruntanum me Catonem. uos dormitis; nec haec adhuc mihi uidemini intelligere, qua nos pateamus, & qua simus imbecilli. atque hoc nullius praemij spe faciam, sed quod apud me plurimum solet ualere*doloris, atque*indignitatis caussa. quid istic facitis? proelium exspectatis, quod firmissimum est? uestras copias non noui: nostri ualde depugnare, & facile algere, & esurire consuerunt. Vale.*

huius doloris caussam uide apud Caesarē l.3. de bello ciuili. Iracundissimū fuisse Coeliū, ait Se.l.3.c.8. de Ira.

CICERONIS. EPISTOLARVM AD. VARRONEM. ET. ALIOS LIBER. IX

ARGVMENTVM

Aduentum cupit Varronis, quod in eius, librorumq. consuetudine omnem spem reposuerit leniendi doloris, quem ex afflicta rep. capiebat.

M. Cicero s. d. M. Terentio Varroni. I

Pli.l.16.c.4.

EX IIS *litteris, quas Atticus a te missas mihi legit, quid ageres, & ubi esses, cognoui: quando autem te uisuri essemus, nihil sane ex eisdem litteris potui suspicari. in spē tamen uenio, appropinquare tuum aduentum: qui mihi utinam solatio sit. etsi tot, tantisq. rebus urgemur, ut nullam alleuationem quisquam non stultissimus sperare debeat. sed tamen aut tu potes*

uicto Pompeio Magno cũ Caesar ex Alexandria reuersus Ciceroni peperciſſet.

me, aut ego te fortaſſe aliqua re iuuare. ſcito enim me, *poſtea quam in urbem uenerim, rediiſſe cum ueteribus amicis, id eſt cum libris noſtris in gratiam. etſi non iccirco eorum uſum dimiſerã, quod iis ſuccenſerem, ſed quod eorum me ſuppudebat. uidebar enim mihi, cum me in res turbulẽtiſſimas, infideliſſimis ſocijs, demiſiſſem, praeceptis illorũ non ſatis paruiſſe. ignoſcunt mihi; reuocant in conſuetudinem priſtinam; teque, quod in eo *permanſeris, ſapientiorem, quam me, dicunt fuiſſe. quamobrem, quando placatis his utor, uideor ſperare debere, ſi te uiderim, & ea, quae premant, & ea, quae impendeant, me facile tranſiturum. quamobrem, ſiue in Tuſculano, ſiue in Cumano ad te placebit, ſiue, quod minime uelim, Romae; *dummodo ſimul ſimus, perficiam profecto, ut id utrique noſtrum commodiſſimum eſſe uideatur. Vale.

non ualde ſe Varro immiſcuit ciuilibus bellis, uide ep. 6.

ep. 1. lib. 7.

ARG. Diutius retentae epiſtolae cauſſam exponit: deinde ſuadet, ſibiq. ita ſtatutum affirmat, ut hominum frequentiam uitet, dum gratulatio ob Africanae uictoriae nuncium deferueſcat: ſuumq. iuuandae quoquo modo reſp. deſiderium declarat.

Cicero s. d. Varroni. 2

ſic legitur Tribus antiquis libris: ſic etiam locutus eſt l. 2. de Diuin. Marcellus, idẽ imperator, idem augur.

CANINIVS, *idem tuus, & *idem noſter cum ad me perueſperi ueniſſet, & ſe poſtridie mane ad te iturum eſſe dixiſſet; dixi ei me daturum aliquid mane, &, ut peteret, rogaui. conſcripſi epiſtolam noctu: nec ille ad me rediit. oblitum credidi. attamen eam ipſam epiſtolam miſiſſem per meos,

nisi

*nisi audissem ex eodem, postridie te mane e Tusculano exiturum. at*tibi repente, paucis post diebus, cum minime exspectarē, uenit ad me Caninius mane; proficisci ad te statim, dixit. etsi erat ἕωλος illa epistola, praesertim tantis postea nouis rebus allatis: tamen perire meam*lucubrationem nolui, & eam ipsam Caninio dedi: sed cum eo, & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, quae pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilij do, quod mihimet ipsi; ut uitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus. qui enim uictoria se efferunt, quasi uictos nos intuentur: qui autem uictos esse nostros moleste ferunt, nos dolent *uiuere. Quaeres fortasse, cur, cum haec in urbe sint, non absim, quemadmodum tu. tu enim ipse, qui & me, & alios prudentia uincis, omnia, credo, uidisti: nihil omnino te fefellit. Quis est tam *lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat? nusquam incurrat? Ac mihi quidem iampridem uenit in mentem, bellum esse, aliquo exire, ut ea, quae agebantur hic, quaeq. dicebantur, nec uiderem, nec audirē. sed*calumniabar ipse: putabam, qui obuiam mihi uenisset, ut cuique commodum esset, suspicaturum, aut dicturum etiam, si non suspicaretur: Hic aut metuit, & ea re fugit; aut aliquid cogitat, & habet nauem paratam. denique, leuissime qui suspicaretur, & qui fortasse me nouisset optime, putaret me iccirco discedere, quod quosdam homines*oculi mei ferre non possent.*

Tibi, ornamēti caussa positum ut ep. 5. l. 8. & ad Att. ep. 14 l. 10 & ep. 6. ad M. Brutum.

lucubratio proprie, quia noctu scripta fuerat.

uide ep. 5.

unde adagiū. Lynceo perspicacior.

suspicabar falsa fortasse.

uide ep. 16. l. 2. & lib 8.

Haec

*Haec ego suspicans, adhuc Romae maneo : & tamen λελήθότως consuetudo diuturna*callum iam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilij. tibi igitur haec. Censeo latendum tantisper ibidem, dum deferuescat haec* gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit : confectum enim esse existimo. magni autem intererit, qui fuerit uictoris animus, qui exitus rerum. quamquam, quo me coniectura ducat, habeo : sed exspecto tamen. te uero nolo, nisi ipse*rumor iam raucus erit factus, ad Baias uenire. erit enim nobis honestius etiam, cum hinc discesserimus, uideri uenisse in illa loca ploratum potius, quam natatum. Sed haec tu melius : modo*ilet nobis illud, una uiuere in studijs nostris, a quibus *antea delectationem modo petebamus, nunc uero etiam salutem : non deesse, si quis adhibere uolet non modo ut architectos, uerum etiam ut fabros ad aedificandam remp. potius libenter accurrere: sin nemo utetur opera, tamē & scribere, & legere πολιτείας ; &, si minus in curia, atque in foro, at in litteris, & libris, ut doctissimi ueteres fecerunt, *nauare remp. & de moribus, ac legibus quaerere. Mihi haec uidentur. tu quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.*

ep.5 lib 4.

quod in urbe maneam.

de Africana Caesaris uictoria.

in uita Attici, in extremo.

ep.3.l.4. & 3. h.l. & 13. & 21. 15. & 12.l.6 & 28.li.13.

Grauare remp. habent ueteres libri multi. legendum fortasse, Iuuare rēp.

ARG. Scribit se iturum ad Varronem : sed homines reprehensuros dicit, si, cum resp. sit miserrima, ipsi ab urbe absint, & in uillis otio fruantur, se tamen eorum inscitiam negligere, & in studijs omnino cum Varrone uicturum.

Cicero s. d. Varroni. 3

ETSI, *quid scriberem, non habebam: tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. quid ergo potissimum scribam? quod uelle te puto, cito me ad te esse uenturum. etsi uide quaeso, satis ne rectum sit, nos, hoc tanto incendio ciuitatis, in istis locis esse. dabimus sermonem ijs, qui nesciunt nobis, quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem uictū esse. *quid refert? tamen in sermonem incidemus. ualde id, *credo, laborandum est, ne, cum omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum uolutentur; nostra nobiscum, aut inter nos cessatio uituperetur. ego uero, neglecta *barbarorum inscitia, te persequar. quamuis enim haec sint misera, quae sunt miserrima: tamen artes nostrae nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre uidentur, quam olim ferebant: siue quia nulla nunc in re alia *acquiescimus: siue quod grauitas morbi facit, ut medicinae egeamus, eaq; nunc appareat, cuius uim non sentiebamus, cum ualebamus. Sed quid ego haec ad te, cuius domi nascuntur,* γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας*? nihil scilicet, nisi ut, rescribens aliquid, me exspectares. sic igitur facies. Vale.*

haec est epistola, quā in proxima superiore uocat ἔωλον: ideoq. collocari ante illā debuit.

Phil. 9.

ironia, qua corrigit superiorē proximam sententiam.

indoctorū hominum.

uide ep. 3. l. 4. & 2. huius lib.

ARG. De Varronis aduentu, ex Diodori philosophi sententia, iocatur. nam in libro de Fato, Diodori opinionem improbans, Chrysippo assentitur.

Cicero s. d. Varroni. 4

Περὶ δυνατῶν *me scito* κατὰ Διόδωρον κρίνειν. *quapropter, si uenturus es, scito, necesse esse te uenire:*

de hoc Diodoro, & de Chrysippo, uide Cic. in lib. de Fato. & Hier. in dia. aduersus Pelagianos.

*uenire: sin autem non es, τῶν ἀδυνάτων est te ueni re. nunc uide, utra te κρίσις magis delectet, Chrysippias haec, quam noster*Diodotus non concoquebat. sed de his etiam rebus, otiosi cum erimus, loquemur. hoc etiã est κατὰ Κρύσιππον δυνατόν. De Costio mihi gratum est: nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te. si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.*

de hoc Diodoto, Stoico philosopho Ciceronis magistro, l.1.de nat. de. & in Bruto.

ARG. Probat & diem, quo conuenturi sunt, & Varronis, suumq. consilium, quod, semel a Caesare uicti, ab armis discesserint.

Cicero s. d. Varroni. 5

uide ep.6. l.4. & 30. lib.7.

M I H I**uero, ad nonas, bene maturum uidetur fore, neque solum propter rem, sed etiam propter anni tempus. quare diem istum probo: itaque eundem ipse sequar. consilij nostri,*ne si eos quidem, qui id secuti nõ sunt, nõ paeniteret, nobis paenitendum putarem. secuti enim sumus non spem, sed*officium; reliquimus autem non officium, sed desperationem. ita uerecundiores fuimus, quã qui se domo non commouerunt; saniores, quam qui, amissis opibus, domum non reuerterunt. sed nihil minus fero, quam seueritatem*otiosorum: &, quoquo modo res se habet, magis illos uereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia uiuimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante nonas ueniendi, istic te uidebo: sin minus, persequar in Cumanum; & ante te certiorem faciam, ut lauatio parata sit. Vale.*

Phil.12.

uide ep.1. l.6.

qui reprehẽdebãt eos, qui extrema belli ciuilis persequi noluerunt ep. XI.

ARG.

ARG. Nunciat Caesaris aduentum; & belli ciuilis caussam in Pompeium potius, quam in Caesarem, confert: Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia, quasi a tempestate in portum, contulerit.

Cicero s. d. Varroni. 6

CANINIVS noster me tuis uerbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset, quod putarem te scire oportere. Est igitur *aduentus in exspectatione. neque tu id ignoras. sed tamen, cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense uenturum; scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumq. multis: Ostiae, uideri commodius, eum exire posse. id, ego non intelligebam, quid interesset: sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognoui, amantes tui. hoc ego iccirco nosse te uolui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, uel potius utrobique. quid enim ille facturus, incertum est. & simul *ostentaui tibi, me istis esse familiarem, & consilijs eorum interesse. quod ego cur nolim, nihil uideo. NON enim est idẽ, ferre, si quid ferendum est; & probare, si quid probandum non est. etsi, quid non probem quidem, nescio, praeter initia rerum. nam haec in uoluntate fuerunt. uidi enim, (nam tu *aberas) nostros amicos *cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quam non timere. ergo haec consilij fuerunt, reliqua necessaria. uincere autem aut hos, aut illos, necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse; cum uideremus, quam illud ingens malum alterutrius

aduentus Caesaris ex Africa.

cum scripserim tibi, quid mihi Hirtius dixerit: quae fuit quasi ostentatio quaedã familiaritatis cũ Hirtio.

Põpeij legatus in Hispania. ad Att. ep. 1. & 14. l. 4 & 21 li. 6. & 11. lib. 16.

ep. 9. l. 4.

utrius exercitus ex ducum interitu: tum uero, *extremum malorum omnium esse ciuilis belli uictoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos ueneramus.* *crudeliter enim otiosis minabantur: eratq. ijs & tua inuisa uoluntas, & mea oratio. nunc uero si essent nostri* *potiti, ualde intemperantes fuissent: erant enim nobis perirati: quasi quidquam de nostra salute decreuissemus, quod nō idem illis censuissemus; aut quasi utilius reip. fuerit, eos etiam ad* *bestiarum auxilium confugere, quam uel mori, uel cum spe si non optima, at aliqua tamen uiuere. At in perturbata rep. uiuimus. quis negat? sed haec uiderint ij, qui nulla sibi subsidia ad omnes uitae status parauerunt. huc enim ut uenirem, superior longius, quam uolui, fluxit oratio. cum enim te semper magnum hominem duxi; tum, quod his tempestatibus es prope solus in portu; fructusq. doctrinae percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaq. tractes, quorum & usus, & delectatio est omnibus* *istorum & actis, & uoluptatibus anteponēda. equidem hos tuos Tusculanenses dies* *instar esse uitae puto; libenterq. omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat ui nulla interpellante, isto modo uiuere. quod nos quoque imitamur, ut possumus, & in nostris studijs libentissime conquiescimus. QVIS enim hoc nō dederit nobis, ut, cū opera nostra patria siue nō possit uti, siue nolit, ad eam uitam reuertamur, quam multi docti homines, fortasse non recte, sed*

ep. 9. & 14. l. 4. ult. l. 8. & ad Att. ep. 6. li. xi. & Caes. l. 1 de bel. ci. in Africa.

ad Iubae regis elephantos. ep. 3. l. 7.

epist. 1.

Caesarianorū, qui ob uictoriā laetissimi sunt.

instar mortis, lib. 2. de Off.

tamen multi, etiam reip. praeponēdam putauerūt? quae igitur studia, magnorum hominum sententia, uacationem habent etiam publici muneris, ijs, concedēte rep. cur non abutamur? Sed plus facio, quā Caninius mandauit. is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires: ego tibi ea narro, quae tu melius scis, quam ipse, qui narro. faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quae temporis huius sint, quae tua audiero, ne quid ignores. Vale.*

etiam cū resp. non concedere uidetur, cū scilicet, rebus saluis, quae nunc perditae sunt, officium, atque operam a ciuibus exigit.

ARG. Maturum iam esse ait, ut ab urbe discedat: & de Caesaris ex Africano bello redeuntis itinere rumores quosdam nunciat.

Cicero s. d. Varroni. 7

GENABAM *apud Seium, cum utrique nostrum redditae sunt a te litterae. Mihi uero iā maturū uidetur. nā, quod antea* te calumniatus sum, indicabo malitiā meā. uolebā prope alicubi esse te, si quid bonae salutis σύν τε δύ' ἐρχομένω. nunc, quādo confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin equis uiris. nam, ut audiui de* Lucio Caesare filio, mecum ipse: Quid hic mihi faciet* patri? itaque nō desino apud istos, qui nunc dominantur, cenitare. quid faciam? tempori seruiendum est. Sed ridicula missa, praesertim cum sit nihil, quod rideamus. ,, Africa terribili tremit, horrida terra, tumultu. itaque nullum est ἀποπροηγμένον, quod non uerear. Sed, quod quaeris, quando, qua, quo: nihil adhuc scimus: istuc ipsum de Baijs: non nulli dubitant, an per Sardiniā ueniat. illud enim adhuc* praedium suum non inspexit: nec ullum habet deterius, sed*

Te, uidetur abundare.

a Caesare occiso. Suet.

ex Andria Terentij.

per iocū Sardiniam praediū uocauit, quasi prouinciae populi R. Caesaris essent praedia. Deterius, au-

tamen

tē dixit ob caeli pestilētiam. ad Q. fr. ep. 3. l. 2.

tamen non contemnit. ego omnino magis arbitror per Siciliam: uel iam sciemus: aduentat enim Dolabella. eum puto*magistrum fore.

is nos docebit, cum nos cū in litteris soleamus.

„ πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.

sed tamen, si sciam quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum: quare exspecto tuas litteras. Vale.

ARG. Promiserat Varro, quosdam libros se esse in Ciceronis nomine editurum. Cicero nunc admonet eum promissi, missis quasi admonitoribus quattuor libris Academicis, quos Varroni dicauit.

Cicero s. d. Varroni. 8

significauerit se daturum. ep. 3. lib. 2.

fortasse libros intelligit de līgua Latina, qūos postea ad Ciceronē misit

cuius prīcipes Arcesilas, & Carneades. de leg. l. 1.

Plut. in Lucullo, in extremo.

ETSI, munus flagitare, quamuis quis*ostēderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego exspectatione*promissi tui moueor, ut admoneam te, non ut flagitem. misi autem ad te quattuor admonitores, non nimis uerecundos. nosti enim profecto os eius*adolescentioris Academiae. ex ea igitur media excitatos misi: qui, metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandaui, ut rogarent. exspectabam omnino iamdiu, meq. sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem; ut possem te remunerari quamsimillimo munere: sed, cum tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius; teneri non potui, quin coniunctionem studiorum, amorisq. nostri quo possem litterarum genere declararem. feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius. tibi dedi partes* Antiochinas; quas a te probari, intellexisse mihi uidebar; mihi sumpsi

Phi-

**Philonis. puto fore, ut, cum legeris, mirere id nos locutos esse inter nos, quod numquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. posthac autem, mi Varro, quamplurima, si uidebitur, & de nobis, & inter nos: sero fortasse; sed *superiorũ temporum fortuna reip. caussam sustineat: haec ipsi praestare debemus. atque utinam, quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu ciuitatis, haec inter nos studia exercere possemus. quamquam tum quidem uel aliae quaepiam rationes honestas nobis & curas, & actiones darent. nunc autem quid est, sine his cur uiuere uelimus? mihi uero cum his ipsis uix: his autem detractis, ne *uix quidem. Sed haec coram, & saepius. Migrationem, & emptionẽ feliciter euenire uolo; tuumq. in ea re consilium probo. Cura ut ualeas.*

ep. 1. lib. 13. ad Tusc. 2.

quod ante hac minus scripsimus, eorũ temporum caussam resp. sustinere debet: haec autem tempora praestare ipsi debemus, quoniam otiũ conceditur.

sic locutus lib. 2. de Fin.

ARG. Suadet Dolabella gener Ciceroni, ut aut Caesaris partes sequatur, aut in aliquam ciuitatem a bello uacuam se recipiat. quod idem Coelius fecerat uide ep. 16. lib. 8.

Dolabella s. d. M. Ciceroni. 9

*SI uales, gaudeo: & ipse ualeo; & Tullia nostra recte ualet. *Terentia minus belle habuit: sed certum scio, iam conualuisse eam praeterea rectissime sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore in suspicionem tibi debui uenire, partium caussa potius, quam tua, tibi suadere, ut te aut cum Caesare, nobiscumq. coniungeres, aut certe in otium referres: praecipue nunc, iam *inclinata uictoria, ne possum quidem in ullam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tua de re tibi suadere uidear,*

quã uixisse annos CIIX, Plinius narrat.

iam Pompeius Italiam, Hispaniasq. amiserat. infra hac ipsa epistola.

quod*pie tacere non possum. tu autem, mi Cicero, sic haec accipies, ut, siue probabuntur tibi, siue nō probabuntur, ab optimo certe animo, ac deditissimo tibi & cogitata, & scripta esse iudices. Animaduertis Cn. Pompeium nec nominis sui, nec*rerum gestarum gloria; nec etiam regum, aut nationum clientelis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum; & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi non posse contingere, ut honeste effugere possit, pulso Italia, amissis Hispanijs, capto exercitu ueterano,*circumuallato nunc denique: quod, nescio, an ulli umquam nostro acciderit imperatori. quam obrem, quid aut ille sperare possit, aut tu, animum aduerte pro tua prudentia. sic enim facillime, quod tibi utilissimum erit, consilij capies. Illud*autem a te peto, ut, si iam ille euitauerit hoc periculum, & se abdiderit in classem, tu tuis rebus cōsulas, & aliquando tibi potius, quam cuiuis, sis amicus.*satisfactum est iam a te uel officio, uel familiaritati: satisfactum etiam partibus, & ei reip. quam tu probabas. reliquum est, ubi nunc est resp. ibi simus potius, quam, dum illam ueterem sequimur, simus in nulla. quare uelim, mi iucundissime Cicero, si forte Pompeius, pulsus his quoque*locis, rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te uel Athenas, uel in quamuis quietam recipias ciuitatem. quod si eris facturus, uelim mihi scribas; ut ego, si ullo modo potero, ad te aduolem. quaecumque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda; qua est huma-

pro nostra affinitate.

unde Magni cognomen assumpserat.

in Hispania.

ad Dyrrhachiū

ab utili:

ab honesto. sic Virgilius l. 2 Sat patriae, Priamoq. datū.

Dyrrhachij Pō. peius obsidebatur.

humanitate Caesar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eũ non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuae quoque fidei, et humanitatis, curare, ut is tabellarius, quem ad te misi, reuerti possit ad me, & a te mihi litteras referat. Vale.

ARG. Quasi per iocum scribit, inter Niciam, & Vidium se iudicem esse constitutum; & item per iocum de P. Syllae morte quiddam scribit.

Cicero s. d. Dolabellae. 10

NON *sum ausus *Saluio nostro nihil ad te litterarum dare: nec mehercule habebam, quid scriberem, nisi, te a me mirabiliter amari: de quo, etiã nihil scribente me, te non dubitare certo scio. omnino mihi magis litterae sunt exspectandae a te, quã a me tibi. nihil enim Romae geritur, quod te putem scire curare: nisi forte scire uis, me inter Niciam nostrum, & Vidium iudicem esse. profert alter, ut opinor, duobus uersiculis expensum Niciae: alter Aristarchus hos* ὀβελίζει. *ego, tamquam criticus antiquus, iudicaturus sum, utrum sint* τοῦ ποιητοῦ, *an* παρεμβεβλημένοι. *puto te nunc dicere: Oblitus ne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium culinarum cũ Sophia *Septimae? Quid ergo? tu adeo mihi excussam seueritatẽ ueterẽ putas, ut ne in foro quidẽ reliquiae pristinae frontis appareant? sed tamen suauissimũ* συμβιώτην *nostrum praestabo integellum: nec committam, ut, si ego eum condemnaro, tu *restituas: ne habeat Plancus Bursa, apud quẽ litteras discat.*

liberto.

hic est Curtius Nicias, grãmaticus, de quo Suet. in l. de claris grãmaticis.

subaudi, filia. mulieres interdum ab ordine nascendi appellabantur.

alludit ad eos quos lege Pompeia damnatos Caesar restituerat. ep. 19. l. 15.

*Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillo ne sis animo, an, ut in bello, in aliqua maiuscula cura, negotio ue*uersere. labor longius. cum igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum; scribam ad te pluribus. te tamen hoc scire uolo, uehemẽter populum sollicitũ fuisse de P. Syllae*morte ante quam certum scierit. nunc quaerere desierunt, quo modo perierit. satis putant se scire, quod sciunt. ego ceteroqui animo aequo fero: unum uereor, ne*hasta Caesaris refrixerit. Vale.*

in bello Hispaniensi.

ep.17.&19.l.15. & l. 2. de Off.

emere Sylla in auctione Pompeianorum bona solitus erat. ep.19.lib.15.

ARG. Deplorat Tulliolae mortem: & in Dolabellae sermonibus plurimum sibi ait solatij futurum. quamquam iam eam Dolabella dimiserat; sed fingendum erat Ciceroni, temporis caussa; cum Dolabella apud Caesarem dominantem gratia plurimum ualeret.

Cicero s. d. Dolabellae suo. II

V E L *meo ipsius interitu mallem litteras meas desiderares, quam eo casu, quo sum grauissime afflictus: quem ferrem certe moderatius, si te haberem. nam & oratio tua prudens, & amor erga me, singularis multum leuaret. sed quoniam*breui tẽpore, ut opinio nostra est, te sum uisurus; ita me affectum offendes, ut multum a te possim iuuari: non quo ita sim fractus, ut aut, hominem me esse, oblitus sim, aut fortunae succumbendum putem: sed tamen*hilaritas illa nostra, & suauitas, quae te praeter ceteros delectabat, erepta mihi omnis est: firmitatem tamen, & constantiã, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis, proelia te mea caussa sustinere:*

ep.6 lib.4.

iam enim Hispaniensis belli, cui Dolabella intererat, exitus exspectabatur.

ad Att. ep.39. lib.12.

nere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectet, a te refutentur, quam intelligi cupio, quod certe intelligitur, me a te amari. quod ut facias, te etiam atque etiam rogo: ignoscasq. breuitati mearum litterarum: nam et celeriter una futuros nos arbitror; & nondum satis confirmatus sum ad scribendum. Vale.

ARG. Gratulatur Dolabellae de Baiarum salubritate: & orationem, pro Deiotaro rege ad Caesarem habitam, mittit.

Cicero s. d. Dolabellae. 12

GRATVLOR *Baijs nostris; si quidem, ut scribis, salubres repente factae sunt: nisi forte te amant, & tibi assentantur; & tam diu, dum tu ades, sunt oblitae sui. quod quidem si ita est; minime miror, caelum etiã, & terras uim suam, si tibi ita conueniat, dimittere. *Oratiunculam pro Deiotaro, quam requirebas, habebam mecum: quod non putaram: itaque eam tibi misi. uelim sic legas, ut caussam tenuem, & inopem, nec scriptione magnopere dignã. sed ego hospiti ueteri, & amico munusculũ mittere uolui leuidense crasso filo, *cuiusmodi ipsius solent esse *munera. Tu uelim animo sapienti, fortiq. sis; ut tua moderatio, & grauitas aliorum infamet iniuriam. Vale.*

quo se u aletudinis caussa cõferebat. ep. 14.

quae exstat.

nec enim benignus erat Deiotarus.

ARG. Rogat Dolabellam, ut Suberino, & Planio reditũ in patriam conficiat: eosq. ita excusat, ut ostendat, casu quodam & necessitate coactos Pompej partes in Hispania fouisse.

Cicero s. d. Dolabellae. 13

C. SVBERINVS *Calenus & meus est familiaris, & *Leptae, nostri familiarissimi, pernecessarius.*

Lepta fuerat cũ Cicerone praefectus fabrum ĩ prouincia. ep. 7. l. 3.

*sarius. is cum, uitandi belli caussa, profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea prouincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum, bellum ullum fore putarat; incidit in ea ipsa mala, quae summo studio uitauerat: oppressus est enim bello repentino: quod bellum commotum a*Scapula, ita postea confirmatū est a Pompeio, ut nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem caussa fere est M. Planij Heredis, qui est item Calenus, Leptae nostri familiarissimus. Hosce igitur ambos sic tibi commendo, ut maiore*cura*studio,*sollicitudine animi commēdare non possim. uolo ipsorum caussa: meq. in eo uehementer & amicitia mouet, & humanitas. Lepta uero cum ita laboret, ut eius fortunae uideantur in discrimen uenire; non possum ego non aut proxime, atque ille, aut etiam aeque laborare. quapropter, etsi saepe expertus sum, quantum me amares: tamen sic uelim tibi persuadeas, id me in hac re maxime iudicaturum. Peto igitur a te, uel, si*pateris, oro, ut homines miseros, & fortuna, quam uitare nemo potest, magis, quam culpa, calamitosos, conserues incolumes; uelisque, per te me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quicum mihi magna necessitudo est, tum Leptae, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equidem non ualde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. res familiaris alteri eorum ualde exigua est, alteri uix*

T. Quinctio Scapula. de hoc bello uide Dionē lib. 43.

obserua haec tria uerba; quibus singulis uis petitionis augetur.

non enim hoc pati uidetur amor i me tuus. uide in fine ep. 9. l. 1. & x. l. 3.

*eque-

*equestris. quapropter, quando his Caesar uitam sua liberalitate concessit; nec est, quod ijs praeterea magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas, quantum certe amas, hominibus confice: in quo nihil est, praeter uiam longam: quam iccirco non fugiunt, ut & uiuant cum suis, & moriantur domi. quod ut enitare, contendasque, uel potius ut perficias, (*posse enim te, mihi persuasi) uehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.

ad quadrīgēta igitur millia equs census perueniebat. Horat. ep. 1. l. 1. de Roscia lege.

erat enim apud Caesarem gratiosissimus Dolabella.

ARG. Dolabellam laudibus extollit, quia columnam, in foro Caesari, quasi deo, erectam, euerterat. uide lib. XIV. ad Atticum, & Lactantium lib. 1. c. XV.

Cicero s. d. Dolabellae cos. 14

ETSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria; satisq. ex ea magnam laetitiam, uoluptatemq. capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio; quod uulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. neminem conueni, (conuenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi uiri, qui, ualetudinis caussa, in haec*loca conueniant, praeterea ex municipijs frequentes necessarij mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad caelum*extulerunt, mihi cōtinuo maximas gratias agant. negant enim se dubitare, quin tu, meis praeceptis, & consilijs obtemperans, praestantissimum te ciuem, & singularem *consulem praebeas. quibus ego quamquam uerissime possum respondere, te, quae facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere cōsilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam

non erat amplius Ciceronis gener. diuortium enim fecerat cū Tullia. l. xi. ep. 24. ad Att.

ad Baias. ep. 12.

ob euersam a te columnam, atque arā. ep. 2. l. XI. & 1. l. 12.

erat. n. consul Dolabella cum Antonio.

tuam laudem, si omnis a meis consilijs profecta ui deatur: neque ualde nego: sum enim auidior etiã, quam satis est, gloriae. est tamen non alienum dignitate tua, quod ipsi * Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiundis Nestorem: mihi uero gloriosum, te iuuenem consulem florere laudibus, quasi * alumnum disciplinae meae. L. quidem Caesar, cum ad eum aegrotum Neapolim uenissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamẽ ante, quam me plane salutauit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum uales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis * filium ualerem, iam salui esse possemus. Dolabellae uero tuo & gratulor, et gratias ago: quem quidem, post te consulem, solum possumus uere consulem dicere. deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil praeclarius actum umquam, nihil reip. * salutarius. atque haec una uox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatem alienae gloriae sinas * cernere; meq. aliqua ex parte in societatem tuarum laudũ uenire patiare. quamquam, mi Dolabella, (haec enim iocatus sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliquae meae laudes, ad te * transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis. nam cum te semper tantũ dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tũ his tuis factis sic incensus sum, ut nihil umquam in amore fuerit ardẽtius. NIHIL est enim, mihi crede,

Homerus Il. lib. 1.

discipulũ suum uocat ep. ult l. 7. & 7. & 18. huius lib. ad Att. ep. 17. lib 14.

M. Antonium collegam Dolabellae in consulatu; cuius mater L. Caesarẽ fratrem suum proscriptum postea seruauit Plutarchus in Antonio, & App. lib. 4. de bel. ciuil. [illegible] uide ep. 1. l. 12.

id est adire, ut Iocutus est saepe, cum ad Atticum scriberet.

uide trãslatum translato redditum, sunt enim antithe. a translata T[illegible] fundere, & Exhaurire

*de, uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amaui, ut scis, M. Brutum, propter eius summum ingenium, suauißimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen *idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mira rer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iampridem cumulatum esse uidebatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quẽ erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc de nique *amare uidear, antea *dilexisse. Quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati, & gloriae seruias? proponam tibi claros uiros; quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipsum. te imitere oportet, tecum ipse cer tes. nec licet quidem tibi iam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. quod cũ ita sit; hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est. contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa *seueritas animaduersionis nõ modo non in uidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum *infimo cuique gratissima. hoc si tibi fortuna quadam contigisset; gratularer felicitati tuae: sed contigit magnitudine tum animi, tum et iam ingenij, atque consilij. legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius. ita pedetentim, & gradatim tum accessus a te ad caussam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animaduertendi omnium concessu daret. liberasti igitur & urbẽ periculo, & ciuitatem metu: neque solum ad tẽpus maxi-*

quo die Caesarẽ Brutus occidit. ep. 28. l. 10.

Diligere leuius est, quam Amare. in epi. 1 ad M. Brutũ, Clodius, ĩquit, ualde me diligit, uel, ut ἐμφατικώτερον, ualde me amat. & hic ep. 9. l. 3. & ep 47. l. 13.

populo. n. gratior clementia, quã seueritas. ad Att. l. 10. epist. 4.

ad Att. ep. 16. lib. 14.

ut per omnes liceret tibi quã primũ animad uertere in eos, qui columnam erexerant.

maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto, intelligere debes in te positam esse remp. tibiq. non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos uiros, a quibus* initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam remp. nosq. conseruas, fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias. Vale.

quasi dicat, reliqua a te exspectantur.

ARG. Duabus Paeti epistolis respondet, priori, iure se eius ualetudine perturbatum. cuius & amorem in se, & ingenij festiuitatem plurimi faciat; posteriori, nihil referre, utrum Romae sit, an Neapoli; cum Romae unius nutu regatur omnia: itaque se manere in sententia de domo Neapoli emenda.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 15

DVABVS tuis epistolis respondebo, uni, quã triduo ante acceperam a* Zetho; alteri, quam attulerat* Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi pergratam tibi esse curam meam ualetudinis tuae; quam tibi perspectam esse gaudeo: sed, mihi crede, non perinde, ut est* reapse, ex litteris perspicere potuisti. nam cum a satis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me uideam, & diligi; nemo est illorum omnium mihi te iucundior. nam quod me amas; quod id & iampridem, & constanter facis; est id quidem magnũ, atque haud scio, an maximum, sed tibi commune cum multis: quod tu ipse tam amandus es, tamq. dulcis, tamq. in omni genere iucundus, id est proprie tuum. accedunt non Attici, sed salsiores, quã illi Atticorum, Romani ueteres, atque urbani sales.

seruorum nomina.

pro Re ipsa. l. 1. de Diuin. l. 5. de Fin. eodem modo Pacuuius, & Africanus minor locuti sunt. Festus, & Seneca l. 19. epist.

*les. ego autem (existimes licet quod lubet) mirifice capior facetijs, maxime nostratibus, praesertim cum eas uideam primum *oblitas Latio tū, cum in urbem nostram est infusa peregrinitas, nūc uero etiam braccatis, & *transalpinis nationibus, ut nullum ueteris leporis uestigium appareat. itaque, te cum uideo, omnes mihi Granios, omnes Lucilios, uere ut dicam, Crassos quoque, & *Laelios uidere uideor: moriar, si, praeter te, quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquae, & uernaculae festiuitatis agnoscere. ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione ualetudinis tuae tā grauiter exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas te non dissuasorem mihi emptionis Neapolitanae fuisse, sed auctorem moderationis urbanae: *neque ego aliter accepi: intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, nō existimasse te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed *magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora: quid simile? nē mihi quidē ipsi tunc placebat diutius abesse ab reip. custodia. sedebamus enim in puppi, clauumq. tenebamus: nunc autem uix est in sentina locus. an minus multa* s. c. *futura putas, si ego sim Neapoli? Romae cum sum, & urgeo forū;* s. c. *scribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. & quidem, cum in *mentem uenit, ponor ad scribendum: & ante audio* s. c. *in Armeniam, &*

Syriam

inquinatas.

hoc dicit, quia Caesar multos ex Gallia transalpina ciuitate donarat.

Laelio tribuit 1. de Of. uultus hilaritatem, in l. de claris or. sermonis elegā tiá. miror, cur C. Caesarem, Catuli fratrem, nō nominarit, qui facetijs omnes uicit. l. 1. Off bis, & l. 2. de Orat.

epist. 4. ad Att. lib. 1.

pro, ex maiori parte. sic ep. 9. lib. 8. Acad. 2. Tusc. 4. Ter. in Eun. & Cael. li. 4. de bel. Gal. Maximā partē lacte uiuunt.

cum ipsi Caesari in mentē uenit, ponit in se natusconsulto, me affuisse scribendo.

Syriam eſse perlatum, quod in meam ſententiā factum eſſe dicatur, quam omnino mentionem ullam de ea re eſſe factam. atque hoc nolim me iocari putes. nam mihi ſcito iam a regibus ultimis allatas eſſe litteras, quibus mihi gratias agant, quod ſe mea ſententia reges appellauerim: quos ego nō modo reges appellatos, ſed omnino natos neſciebam. quid ergo eſt? tamen, quamdiu hic erit noſter hic praefectus*moribus, parebo auctoritati tuae: cum uero aberit, ad fungos me tuos conferam. domum ſi habebo; in denos dies, ſingulos ſumptuariae legis conferam. ſin minus inuenero, quod placeat; decreui habitare apud te. ſcio enim, me nihil gratius tibi facere poſſe. Domum Sullanam deſperabā iam, ut tibi proxime ſcripſi, ſed tamen non*abieci. tu, uelim, ut ſcribis, cum fabris eam perſpicias. ſi enim nihil eſt in parietibus, aut in tecto uitij; cetera mihi probabuntur. Vale.

loquitr de Caeſare, quem ſenatus moribus in triennium praefecerat. Dio l.43.

ſic, Abiicere aedificationem, ep.1.l.13.

ARG. Oſtendit, primum, nihil a ſe praetermiſſum, ut Caeſarianorum ſibi beneuolentiam conciliaret; deinde, neque boni ciuis, neque ſapientis hominis officiū in ſe deſiderari poſſe: poſtremo, ad Papirij iocationes reſpondet.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 16

DELECTAVERVNT me litterae tuae: in quibus primum*amaui amorem tuum, qui te ad ſcribendum incitauit, uerentem, ne Silius ſuo nuncio aliquid mihi ſollicitudinis attuliſſet. de quo & tu mihi antea ſcripſeras, bis quidē eodem exēplo, facile ut intelligerem te eſſe commotū: & ego tibi accurate reſcripſeram, ut, quoquo modo, in tali

ſic, Dolere dolorem, Gaudere gaudium, ep.2 l.7. & l.8.

re,

*re, atque tempore aut liberarem te ista cura, aut certe leuarem. sed quando proximis quoque litteris *ostendis, quantae curae tibi sit ea res; sic mi Paete habeto; quidquid arte fieri potuerit, (non enim iā satis est consilio pugnare: artificiū quoddā excogitandum est) sed tamen, quidquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum beneuolentiā conciliandam, & colligendam, summo studio me consecutum esse, nec frustra, ut arbitror. sic enim*color, sic*obseruor ab omnibus ijs, qui a Caesare diliguntur, ut ab eis me amari*putem. nam, etsi* NON *facile diiudicatur amor uerus, & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tempus, ut, quasi aurum igne, sic beneuolētia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa communia: *sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, uereq. arbitrer diligi; quod & nostra*fortuna ea est, & illorum, ut simulandi caussa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil uideo, quod timeam, nisi quod omnia sunt incerta, cū a iure discessum est: nec*praestari quidquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius uoluntate, ne dicam libidine. sed tamen eius ipsius nulla re a me offensus est animus. est enim adhibita in ea re ipsa summa a nobis moderatio. ut enim olim arbitrabar esse meum, libere loqui, *cuius opera esset in ciuitate libertas; sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, uoluntatem. effugere autem si uelim non*

uerebatur Paetus, ne quē ex Caesarianis Cicero offēderet.

potest enim aliquis coli, nec amari.

pro, Tamen; ut referatur ad, Etsi.

certissimū argumentum addistinguendam a simulatione ueritatem.

pro certo affirmari.

ob Catilinae cōiurationem oppressam.

nullorum

quod incurreret in ea uel sine industria.

nullorum acute, aut facete dictorum*offensionem; fama ingenij mihi est abijcienda quod si id possem, non recusarē. sed tamen ipse Caesar habet peracre iudicium. & ut Seruius, frater tuus, quem litteratissimum fuisse iudico, facile diceret, hic uersus Plauti non est, hic est; quod tritas haberet aures *notandis generibus poetarum, & consuetudine legendi: sic audio Caesarem, cum*uolumina iam cōfecerit ἀποφθεγμάτων, si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, reijcere solere. quod eo nunc magis facit, quia uiuunt mecum fere quotidie illius familiares. incidunt autem in sermone uario multa, quae fortasse illis, cum dixi, nec illitterata, nec insulsa esse uideantur. haec ad illum cum reliquis actis perferuntur: ita enim ipse mandauit. sic fit, ut, si quid praeterea de me audiat, non audiendum putet. quamobrem*Oenomao tuo nihil utor. etsi posuisti loco uersus Attianos. sed quae est inuidia? aut quid nūc mihi inuideri potest? uerū fac esse omnia. sic uideo philosophis placuisse, ijs, qui mihi soli uidentur uim uirtutis tenere; NIHIL esse sapientis*praestare, nisi culpam. qua uideor mihi dupliciter carere: et quod ea senserim, quae rectissima fuerunt: & quod, cum uiderem praesidij non satis esse ad ea obtinenda, uiribus certandum cum ualentioribus non putarim. ergo in officio boni ciuis certe nō sum reprehendendus. reliquum est,*ne quid stulte, ne quid temere dicam, faciam ue contra potentes. id quoque puto esse sapientis.

& quia attente legerat, & quia multum.

dicta collectanea. Suetonius.

Atrij tragoedia, cuius uersus in epistola sua Papirius recitarat.

efficere, ut ne peccetur. nam. culpa ut uitetur, ī nobis est.

quod est officiū sapientis.

*pientis. cetera uero, quid quisque me dixisse dicat, aut quo modo ille accipiat, aut qua fide mecum uiuant ij, qui me assidue colunt, & obseruant, *praestare non possum. ita fit, ut & superiorum consiliorum conscientia, & praesentis temporis moderatione me consoler; & illam Attij similitudinem non modo iam ad inuidiam, sed ad fortunam trãsferam: quam existimo, *leuem, & *imbecillam, ab animo *firmo, & *graui, tamquam fluctum a saxo, frangi oportere. etenim, cum plena sint monumenta Graecorum, quemadmodum sapientissimi uiri regna tulerint uel Athenis, uel Syracusis, cum, seruientibus suis ciuitatibus, fuerint ipsi quodam modo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cuiusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc uenio ad iocationes tuas: quando tu, secundum Oenomaum Attij, non, ut olim solebat, *Atellanum, sed, ut nunc fit, mimum introduxisti. quem tu mihi *popilium, quem denariũ narras? quam tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur antea: nunc mutata res est. Hirtium ego, & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cenandi magistros. puto enim te audisse, si forte ad uos omnia perferuntur, illos apud me declamitare, me apud illos cenitare. Tu autem quod mihi bonam copiam eiures, nihil est. tum enim, cum rem habebas, quaesticulis te faciebam *attentiorem: nunc, cum tam aequo animo bona perdas, non eo sis consilio,*

multis.n. quasi inuolucris obtenditur cuiusque natura.

antitheta, Leue, & Graue Imbecilium, & Firmum; quibus exornatur oratio.

Donatus in uita Terentij, & Liu. l 7.

&, Popillũ, &, Polypum, est in antiquis libris. de Polypo quidem paullo infra.

Attẽtus dicitur hoc loco ad rẽ conseruãdam. unde illud Ho

ratij ep.7. Durus, ait, Vultei nimis, attentusq. uideris.

*lio, ut, cum me hospitio recipias, aestimationem te aliquam putes accipere. etiã haec leuior est plaga ab amico, quam a debitore. Nec tamen eas cenas quaero, ut magnae reliquiae fiant. quod erit, magnificum sit, & lautum. memini te mihi*Phameae cenam narrare. temperius fiat: cetera eodẽ modo. quod si perseueras me ad matris tuae cenã uocare; feram id quoque. uolo enim uidere animũ, qui mihi audeat ista, quae scribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Iouis similem. crede mihi, non audebis. ante meum aduentum fama ad te de mea noua lautitia ueniet: eam extimesces. neque est, quod in promulside spei ponas aliquid: quam totam sustuli. solebam enim antea*delectari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid haec loquimur? liceat modo isto uenire. tu uero (uolo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquum redi. ego tibi unum sumptum afferam, quod balneum calfacias oportebit: cetera more nostro. superiora illa lusimus. De uilla Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime: itaque puto me praetermissurum:*salus enim satis est, sannionum parum. Vale.*

puto esse Tigellij cantoris auum, de quo ep.24.lib.7.

sic in duobus libris Sigonij, & alijsquinque. ĩ meo, Delibitari: quasi, leuiter pasci; a Delibo.

hoc uidetur dicere; amoenus quidem locus, sed solitarius.

ARG. Agros quosdam Caesar militibus diuisurus uidebatur. ea diuisio, ueritus est Paetus, ne ad ipsius agros perueniret. id quaerenti Cicero respondet.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 17

NON *tu homo ridiculus es, qui, cum*Balbus noster apud te fuerit, ex me quaeras, quid de istis municipijs, & agris futurum*putem? quasi aut ego*

intimus Caesaris amicus.

num fore putẽ, ut diuidantur.

quid

*quidquam sciam, quod iste nesciat; aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. immo uero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de*nobis futurum sit. habuisti enim in tua potestate, ex quo uel ex sobrio, uel certe ex ebrio scire posses. sed ego ista, mi Paete, non quaero, primum quia de*lucro prope iam quadriennium uiuimus; si aut hoc lucrum est, aut haec uita, superstitem reip. uiuere: deinde, quod scire quoque mihi uideor, quid futurum sit. fiet enim, quodcumque uolent, qui ualebunt: ualebunt autẽ semper arma. nobis igitur satis esse debet, quidquid conceditur. hoc si quis pati non potuit,*mori debuit. Veientem quidem agrum, & Capenatem metiuntur. hic non longe abest a Tusculano. nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto, ut semper liceat: si id minus contigerit: tamen, quando ego, uir fortis, idemq. philosophus, uiuere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cuius beneficio id consecutus sum. qui si cupiat esse remp. qualem fortasse & ille uult, & omnes optare debemus: quid faciat, tamen non habet: ita se cum*multis colligauit. Sed longius progredior: scribo enim ad*te. hoc tamen scito, nõ modo me, qui consilijs nõ intersum, sed ne ipsum quidem principem scire quid futurum sit. nos enim illi seruimus, ipse temporibus: ita nec ille, quid tempora postulatura sint, nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Haec tibi antea non rescripsi, non quo cessator esse solerem, praesertim in litteris: sed,*

non de agris, sed de nobis ipsis.

quiauitã. quam iure belli nobis Caesar poterat eripere, sua liberalitate concessit.

uel in acie, ut multi, uel morte uoluntaria, ut Cato. & Scipio, Pompeij socer.

ep. 9 l. 4.

cui haec nota sunt.

cum explorati nihil haberem; nec tibi sollicitudinē ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre uolui. Illud tamen adscribam, quod est uerissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse. tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quaecumque erunt. Vale.*

de agris istis diuidundis. hac ipsa epistola.

ARG. Exponit, quibus caussis adductus, quasi aperto ludo suos familiares in eloquentia coeperit exercere. addit nonnulla per iocum de cenarum lautitia.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 18

CVM *essem otiosus in Tusculano, propterea quod* discipulos obuiam miseram, ut ijdem me quā maxime conciliarent familiari suo; accepi tuas literas plenissimas suauitatis: ex quibus intellexi, probari tibi meum consilium, quod, ut Dionysius tyrannus, cum Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse; sic ego, sublatis iudicijs, amisso* regno forensi, ludū quasi habere coeperim. quid quaeris? me quoque delectat consilium. multa enim consequor. primum, id quod maxime nunc opus est,* munio me ad haec tempora. id cuiusmodi sit, nescio: tantum uideo, nullius adhuc consilia me huic anteponere. nisi forte mori melius fuit: in lectulo, fateor: sed non accidit. in acie* non fui. ceteri quidem, Pompeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius* foede perierunt: at Cato praeclare. iam quidem, cum uolemus, licebit: demus modo operam, ne tam necesse nobis sit, quam illi fuit: id quod* agimus. ergo hoc primum. sequitur illud: ipse*

Hirtium, & Dolabellam, Caesaris familiarissimos. ep. ult. l. 7. & 7. h. l.

cum in caussis ob singularem eloquentiā regnare uideretur.

munio me Caesaris amicorū amicitia, Hirtij, Dolabellae.

Dyrrhachij fuit. lib. 1. de Diu.

Scipio tamēn foede, qui se ipsum occidit, ut Cato. epitome Liuiana l. cxiv.

quia do operā, ut muniam me

*ipse melior fio, primum ualetudine; quam, intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes: plures iam pauones confeci, quam tu pullos columbinos. tu istic te*Ateriano iure delectato, ego me hic Hirtiano. ueni igitur, si uir es, & disce προλεγομένας, quas quaeris: etsi sus Mineruam. sed quando, ut uideo, *aestimationes tuas uendere non potes, neque ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est. satius est hic cruditate, quã istic fame. uideo te bona perdidisse: spero idem istuc*familiares tuos. actũ igitur de te est, nisi prouides. potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse, quando cantherium comedisti, Romam peruehi. sella tibi erit in ludo, tamquam hypodidascalo, *proxima: eam puluinus sequetur. Vale.*

amicitia Caesaris amicorum.

conuiua Paeti artifex cenarũ

uide scholium

cenam tibi dare solitos.

prope meam sellam.

ARG. Cum scripsisset Paetus, Balbum tenuiculo apparatu fuisse contentum; ioci materiam inde arripit Cicero; idque eum arguit malitiose scripsisse, ne majorem apparatum ipse requireret.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 19

TAMEN *a malitia non discedis. tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. hoc uideris dicere, cum*reges tam sint continentes, multo magis consulares esse oportere. nescis me ab illo omnia expiscatum: recta enim a porta domum meam uenisse: neque hoc admiror, quod non ad tuam potius, sed illud, quod nec ad suam. ego autem*

quasi rex esset Balbus, quia potentissimus erat apud Caesarem. ep. 13 lib. 12 ad Att.

 tribus

*tribus primis uerbis, Quid noster Paetus? at ille adiurans, nusquam se umquam libentius. hoc si uerbis assecutus es; aures ad te afferam non minus elegantes: sin autem obsonio; peto a te, ne pluris esse*balbos, quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. sed, si me expediero, ut in ista loca uenire possim; non committam, ut te sero a me certiorem factum putes. Vale.*

ludit in Balbi ambiguo nomine & cenas laudas quaerit.

ARG. Iocatur suo more cum Paeto: Epicureum se ait esse factum, abiecta reip. iudiciorumq. cura.

Cicero S. D. Papirio Paeto· 20

DVPLICITER *delectatus sum tuis litteris; & quod ipse risi, & quod te intellexi iã posse ridere. me autem a te, ut scurram uelitem, *malis oneratum esse, non moleste tuli. illud doleo, in ista loca uenire me, ut constitueram, non potuisse. habuisses enim non hospitem, sed*contubernalem: at quem uirum? non eum, quem tu es solitus promulside conficere. integram famem*ad ouum affero: itaq. ad assum uitulinũ opera perducitur. illa mea, quae solebas antea laudare, O hominem*facilem, o hospitem non grauem, abierunt. nam omnem nostram de rep. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem caussarum abiecimus: in Epicuri nos, *aduersarij nostri, castra coniecimus, nec tamen ad hanc insolentiam, sed ad illam tuam lautitiam: ueterem, dico cum in sumptum habebas: etsi numquam plura praedia habuisti. proinde te para: cum homine edaci tibi res est,*

a Papirio donatis.

diu enim mansissem apud te.

ad initium cenae.

qui quolibet cibo contẽtus esset. ep. 16.

magna enim Epicuro cũ Academicis de summo bono cõtrouersia est.

*est, & qui iam aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς autem homines scis quam insolentes sint. dediscendae tibi sunt sportellae, & *artolagani tui. nos iam ex artis tantum habemus, ut Verrium tuum, & Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? uocare saepius audeamus. sed uide audaciam: etiam Hirtio cenam dedi, sine pauone tamen. in ea cena cocus meus, praeter ius feruens, nihil potuit imitari. Haec igitur est nunc uita nostra. mane salutamus domi & bonos uiros multos, sed tristes, & hos laetos uictores: *qui me quidem perofficiose, & peramanter obseruant. ubi salutatio defluxit, litteris me *inuoluo: aut scribo, aut lego. ueniunt etiam, qui me audiant quasi doctum hominem, quia paullo sum, quam ipsi, doctior. inde corpori omne tempus datur. patriam eluxi iam & grauius, & diutius, quam ulla *mater unicum filium. sed cura, si me amas, ut ualeas: ne ego, te iacente, bona tua comedim. statui enim tibi ne aegroto quidem parcere. Vale.*

ARG. Confutat quod Papirius scripserat, fulmina quaedā uerborum esse in Ciceronis epistolis; quae ipse stulte imitaretur. confutat & illud, quod negarat Papirium quemquam fuisse patricium.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 21

AIN' *tandem? insanire tibi uideris, quod imitere uerborum meorum, ut scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses: cum uero etiam uincas, me prius irrideas, quam te, oportet. quare nihil tibi opus est illud a *Trabea; sed potius*

[Margin notes:]
panes delicati. Plinius li. 18. c. 11. Atheneus. lib. 3.

idem ep. 13. l. 4. 7. & 12. lib. 6. & 24. lib. 7.

Abdo me in litteras, idem est. uide ep. 33. l. 7.

& natura mollior, ideoq. ad fletum procliuior, quam pater; & spe senectutis alendae destituta. nam patri, amisso filio, praesidij tamē aliquid in se ipso relinquitur.

sic ep. 5. l. 4. ad Att. de Fin. 1. & 3. de leg. & Terent.

poeta comico, de Fin lib. 2. & in Tusc. 4. & apud Gell. l. 15. cap. 24.

*ἀπόφθεγμα meum. uerumtamen quid tibi ego uideor in epistolis? non ne*plebeio sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare uno modo. priuatas caussas, & eas tenues, agimus* subtilius: capitis, aut famae, scilicet ornatius. epistolas uero quotidianis uerbis texere solemus. Sed tamen, mi Paete, quid tibi uenit in mentem negare, Papirium quemquam umquam nisi plebeium fuisse? fuerunt enim patricij minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus: qui* consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea* censor cum eodem fuisset, annis post* R.C. CCCXII. *sed tum Papisij dicebamini. post hunc,* XIII. *fuerunt, sella curuli, ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est uocari desitus. is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis post* R. C. CDXV. *& quadriennio post consul cum* K. *Duilio. hunc secutus est Cursor, homo ualde honoratus: deinde L. Maso aedilicius: inde multi Masones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines* habeas uolo. deinde Carbones, & Turdi insequuntur. hi plebeij fuerunt: quos contemnas, censeo. nam, praeter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus*occidit, ciuis e rep. Carbonum nemo fuit. cognouimus Cn. Carbonem, & eius fratrem scurram: quid his improbius? de hoc amico meo, Rubriae filio, nihil dico. tres illi fratres fue-*

re,

humili, nec elaborato.

subtilitas est, cum minuta quaeque diligentissime docendi caussa persequimur. l. 3. de or.

praepostere, consul, &, censor, librarius collocauit; cum alterum alterius loco reponendum, Liuius & Dionysius ostendant.

domi, e cedro; quod genus ligni tineas nescit. Seruius in comm. Virg. Val. Max. li. 9. cap. 2.

*re, C. Cn. M. Marcus, P. Flacco accusante, condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Caius, accusante L.*Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. is & tribunus pl. seditiosus, & P. Africano uim attulisse existimatus est.*hoc uero, qui Lilybaei a Pompeio nostro interfectus est, improbior nemo, meo iudicio fuit. iam, pater eius, accusatus a M.* Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad*patres, censeo, reuertare. plebeij quam fuerint importuni, uides. Vale.*

1 & 3. de Oratore, & in Bruto, & Tacitus. Cnacum significat. Val. Max. lib. 5. c. 3. oratore. L. Crassi aemulo. Suet. Clodiũ, a patribus ad plebem transire conantẽ, eadẽ die, horaq. nona trãsduxit.

ARG. Disputat pro Stoicis de libertate loquẽdi: quos tamen ait se non imitari.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 22

AMO *uerecundiam, uel*potius libertatem loquendi: atque hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etsi Academiae nostrae cum eo magna rixa est. sed, ut dico, placet*Stoicis suo quamque rem nomine appellare. sic enim disserunt: nihil esse obscenum, nihil turpe dictu: nam, si quod sit in obscenitate flagitium, id aut in re esse, aut in uerbo; nihil esse tertium. in re non est: itaque non modo in comoedijs res ipsa narratur, ut ille in Demiurgo modo, (forte nosti*canticum: meministi Roscium) Ita me destituit nudum: totus est sermo uerbis tectus, re impudentior: sed etiam in tragoedijs. quid est enim illud? Quae mulier una? quid, inquam, est? *Vsurpata duplex cubile. quid illud? Theraei hic cubile inire est ausus. quid est? Virginem me quondam inuitam per uim uiolat. Iuppiter*

correctio. amo equidem uerecundiã, sed magis libertatem loquendi. quotum sectae principẽ, & cõditorem Zenonem citia eum nominauit.

uno ĩ scena loquente, canticũ dicitur; duobus, uel tribus diuerbium latine, dialogus graece. Liuius l. 7.

ut sit uerbum deponens temporis praeteriti.

 bone,

futuit, nemo tulisset.

bone, uiolat? atqui idem significat, sed*alterum nemo tulisset. Vides igitur, cum eadem res sit, quia uerba non sint, nihil uideri turpe. ego in re non est: multo minus in uerbis. si enim, quod uerbo significatur, id turpe non est: uerbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine; cur non suo potius? si turpe est, ne alieno quidem: si non est, suo potius. Caudam antiqui penē uocabant, ex quo est propter similitudinem peniculus: at hodie penis est in obscenis.*at uero Piso ille Frugi in Annalibus suis queritur, adolescētes peni deditos esse. quod tu in epistola appellas suo nomine, ille tectius penem. sed*quia multi, factum est tam obscenum, quam id uerbum, quo tu usus es. Quid, quod uulgo dicitur, *Cū nos te uolumus conuenire, num obscenum est? memini in senatu disertum consularem ita eloqui, Hanc culpam maiorē, *an illam dicam? potuit obscenius? non, inquis: nō enim ita sensit. non ergo in uerbo est. docui autem in re non esse: nusquam igitur est.*Liberis dare operam, quam honeste dicitur. etiam patres rogant filios: eius operae nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen. is Connus uocitatus est. num id obscenum putas? Cum loquimur, terni, nihil flagitij dicimus: at, cum bini, obscenum est.*Graecis quidem, inquies. nihil est ergo in uerbo: quando & ego Graece scio; & tamē tibi dico, bini; idq. tu facis, quasi ego Graece, non Latine, dixerim. Ruta, & menta, recte utrumque.

Et, magis placeret. non enim contraria, sed similia sequunt.

quia multi penem appellāt. in Oratore.

quasi Anillam; quod est obscenum uerbum, ab Anus. Off. l. 1.

βίνει enim apud Graecos, a βινέω, Coeo.

uolo

*uolo mentam pusillam ita appellare, ut rutulam: non licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam pauimenta isto modo: non potes. Vides igitur nihil esse, nisi ineptias, turpitudinem nec in uerbo esse, nec in re, itaque nusquam esse. Ergo in uerbis honestis obscena ponimus. quid enim, non honestum uerbum est diuisio? at inest obscenum. cui*respondet intercapedo. num haec ergo obscena sunt? nos autem ridicule, si dicimus, ille patrem strangulauit, honorem non praefamur: sin de*Aurelia aliquid, aut Lollia, honos praefandus est. Et quidē iam nō etiam obscena uerba pro obscenis sunt. batuit, inquit, impudenter: depsit, multo impudentius. atqui neutrum est obscenum.* S T V L T O R V M *plena sunt omnia. Testes, uerbum honestissimum in iudicio, alio loco*non nimis. at honesti Colei Lanuuini, Cliternini non honesti. Quid? ipsa res modo honesta, modo turpis. suppedit, flagitium est: iam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam.* ὁ σοφὸς εὐθυῤῥήμων ἐστι. *Quam multa ex uno uerbo tuo? Te aduersus me omnia audere, gratum est. ego*seruo, & seruabo (sic enim assueui) Platonis uerecundiam. itaque tectis uerbis ea ad te scripsi, quae apertissimis agunt Stoici. sed illi etiam crepitus aiunt aeque liberos, ac ructus esse oportere.*honorem igitur*Kalendis Martijs. Tu me diliges, & ualebis.*

Diuisio, & intercapedo quid sint, praestat ignorare, quam scire.

meretrice.

non multis parum, ut in Diuinatione, in extremo.

amat libertatē, sed uerecundiā seruat.

sub audi, habere uolui.

uide Seruiū ad illud Virg. l. 8. Curibusq. seueris; & Festum ĩ dictione Martias.

ARC.

ARG. Praenunciat Paeto aduentum suum: quamquam enim audierit eum pedibus laborare, se tamen putare ait, cocum illius articulari morbo non impediri, quo minus cenam possit apparare.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 23

HERI *ueni in Cumanum: cras ad te fortasse: sed, cum* * *certum sciam, faciam te paullo ante certiorem. etsi M. Ceparius, cum mihi in silua* * *Gallinaria obuiam uenisset; quaesissemque, quid ageres; dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares. tuli scilicet moleste, ut debui: sed tamē constitui ad te uenire; ut & uiderem te, & uiserem, & cenarem etiam. non enim arbitror cocum etiam te arthriticum habere. exspecta igitur hospitem cum* * *minime edacem, tum inimicum cenis sumptuosis. Vale.*

infrà dicit, Cōstitui ad te uenire; sed, quo die, certum nō habet.

Strabo lib. 5. Var. l. 3 c. 9. Col. lib. 8. c. 2

nō multi cibi, dixit infra, ep. 26.

ARG. Rufum, a Paeto commendatum, ait sibi curae etiam atque etiam fore. dein monet, ut omnino ad cenas & conuictum amicorum redeat. concludit, nihil sibi esse rep. carius.

Cicero s. d. Papirio Paeto. 24

RVFVM *istum, amicum tuum, de quo iterum iam ad me scribis,* * *adiuuarem quantū possem, etiam si ab eo laesus essem, cum te tantopere uiderem eius caussa laborare: cum uero & ex tuis litteris, & illius ad me missis, intelligam, & iudicem, magnae curae ei salutem meam fuisse; non possum ei nō amicus esse, neque solum tua commendatione, quae apud me, ut debet,* * *ualet plurimum, sed etiam uoluntate, ac iudicio meo. uolo enim te scire, mi Paete, initium mihi suspicionis, & cautionis, & diligentiae fuisse litteras tuas: quibus*

amicitiae nostrae illius iniurias condonarem.

idē ep 19. l. 2.

*litteris congruentes fuerunt aliae postea multorũ. nam & Aquini, & Fabrateriae consilia sunt inita de me, quae te uideo * inaudisse: &, quasi diuinarent, quam his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi, me ut opprimerent. quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi a te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me commendatione non eget. utinam ea * fortuna reip. sit, ut ille me quamgratissimum possit cognoscere. Sed haec hactenus. Te ad cenas itare desisse, moleste fero. magna enim te delectatione, & uoluptate priuasti: deinde etiam uereor, (licet enim uerum dicere) ne nescio quid illud, quod solebas, dediscas, & oblifcare cenulas facere. nam si tum, cum habebas quos * imitarere, non multum proficiebas; quid nunc te facturum putem? Spurina quidem, cum ei rem demonstrassem, & uitam tuam superiorem exposuissem; magnum * periculum summae reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem tum, cum fauonius flaret, reuertisses: hoc tempore * ferri posse; si forte tu frigus * ferre non posses. Sed mehercule, mi Paete, extra iocum, moneo te, quod pertinere ad beate uiuendum arbitror, ut cum uiris * bonis, * iucundis, * amantibus tui uiuas. nihil est aptius uitae, nihil ad beate uiuentium accommodatius. nec id ad uoluptatem refero, sed ad communitatem uitae, atque uictus, remissionemq. animorum, quae maxime sermone efficitur familiari, qui est in conuiuijs*

Inaudire est de rebus occultis; ut exempla declarant.

quia resp. bellis ciuilibus afflicta suas uires amiserat.

cum eorum cenas uideres.

haec nõ serio, sed per iocum dicta.

lusit in uerborum similitudine Feri, & Ferre:

eodem modo, uiros bonos, iucundos, amantes sui, dixit ep. 21. lib. 5.

dulcis-

*dulcissimus: ut sapientius nostri, quam Graeci: illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, id est compotationes, aut concenationes: nos conuiuia; quod tum maxime simul uiuitur. Vides, ut te*philosophando reuocare coner ad cenas? Cura ut ualeas: id, foris cenando, facillime consequere. Sed caue, si me amas, existimes me, quod iocosius scribam, abiecisse curā reip. sic tibi mi Paete persuade, me dies, & noctes nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei ciues salui, liberiq. sint. nullum locum praetermitto*monendi,*agendi,*prouidendi. hoc denique animo sum, ut, si in hac cura, atque administratione uita mihi ponenda sit,*praeclare actum mecum putem. Etiam atque etiam uale.*

quia rationibus utitur.

tria postulantur ab optimo ciue.

Nō pessime, Sulpicius dixit ep. 5.l.4.

ARG. Scripsit hanc epistolam ante bellum ciuile, cum esset in Cilicia proconsul. cauillatur in eo, quia sibi Papirius praecepta de re militari litteris tradiderat. dein M. Fabium commendat.

Cic. imp. s. d. Papirio Paeto. 25

SVMMVM *me*ducem litterae tuae reddidere. plane nesciebam te tam peritum esse rei militaris. *Pyrrhi te libros, &*Cineae uideo lectitasse. itaque obtemperare cogito praeceptis tuis, hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant ullam armaturam*meliorem inueniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quo cum imperatore tibi negotium sit. Κύρου παιδείαν, quam contriueram legendo, totam in*hoc imperio explicaui. Sed iocabimur alias coram, &, ut spero, breui: nunc ades ad imperandum,*

εἰρωνικῶς.

Cic. Tus. 1. Plu. in Pyrrho, Aelianus initio libri de aciebus.

quia scilicet esfugere nauibus possumus.

in Ciliciae administratione.

dum, uel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio, quod scire te arbitror, summus mihi est usus: ualdeq. eum diligo cũ propter summam probitatem eius, ac singularem modestiam, tum quod in ijs controuersijs, quas* habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera eius uti soleo. is cum ad me Laodiceam uenisset; mecumq. eum ego esse uellem; repente* percussus est atrocissimis litteris; in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem a Q. Fabio fratre* proscriptũ esse, qui fundus cum eo communis esset. id M. Fabius pergrauiter tulit; existimauitque, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eo progressum esse. nunc, si me amas, mi Paete, negotium totum suscipe, molestia Fabiũ libera. auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. noli pati litigare fratres, & iudicijs turpibus conflictari.* Mathonem, &* Pollionem inimicos habet Fabius. quid* multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. id ille in te positum esse putat, mihiq. persuadet. Vale.*

uide scholium.

in disputationibus cõtra Epicureos.

ad Att. ep. 8. lib. 4. & Ter. in And.

ut uenderetur.

Matho, cognomen Põponiae gentis; Pollio, Asiniae.

ARG. Descriptio & excusatio cenae hilarioris, praesertim accumbente Cytheride meretrice, mima.

Cicero S. D. Papirio Paeto. 26

ACCVBVERAM *hora nona, cũ ad te* harum exemplum in codicillis exaraui. dices; ubi? apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. mira-*

quas deinde, cũ domum redijssem, ex codicillis in chartam translatas ad te mitterem.

ris tam exhilaratam esse seueritatē nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. angar? excruciem ne me? quid assequar? deinde, quem ad finem? uiuas, inquis, in litteris. an quidquam me aliud agere censes? haud possum uiuere, nisi in litteris uiuerem: sed est earum etiam nō satietas, sed quidam modus. a quibus cum discessi, *etsi minimum mihi est in cena, quod tu unum ζήτημα Dioni philosopho posuisti: tamen, quid potius faciam, prius, quam me dormitum conferam, non reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum*Cytheris accubuit. in eo igitur, inquis, conuiuio Cicero ille, Quē adspectabant, cuius*ob os Graij ora obuertebant sua? non mehercule suspicatus sum illam affore: sed tamen nec*Aristippus quidem ille Socraticus erubuit; cum esset obiectum, habere eum Laidā: habeo, inquit, non habeor a Laide. graece hoc melius. tu, si uoles, interpretabere. me uero nihil istorum ne iuuenem quidem mouit umquam, ne nunc senem. conuiuio delector. ibi loquor aliquid, quod in*solum, ut dicitur: & gemitum & in risus maximos transfero. an tu id melius, qui etiam in philosophum irriseris; cum ille, si*quis quid quaereret, dixisset, cenam te quaerere a*mane dixeris? ille Baro te putabat quaesiturum, unum caelum esset, an innumerabilia. quid ad te? at hercule cena numquid ad te? tibi praesertim? Sic igitur uiuitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una non

modo

etsi minime ce nam curo. ludit in ambiguo sensu.

Eutrapeli amica. Plutarchus, & Seruius, Pli. l.8.c.16.

Ob pro Ad. Festus, Tusc.3.

de Aristippo, & Laide, uide Laertium in Aristippi uita, Athenaeum l.12. Clemente Alexand. Strom.2. Gellium l.1.c.8 Lactātium l.3. de nat.de.l.1. & Varro apud Nonium.

de Or.l.1. & 3.

a mane ad uesperam.

modo non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. quare nihil est, quod aduentum nostrum extimescas. non multi cibi hospitem accipies, multi ioci. Vale.

sumptuariã Caesaris ep. 26 l. 7. & 15. lib. 9.

minime edacẽ, dixit ep. 23.

CICERONIS. EPISTOLARVM AD. PLANCVM. ET. ALIOS

LIBER. X

ARGVMENTVM

Inuehitur in Antonij immoderatam potentiam: & Plancũ, transalpinam Galliam, quam ultimam Cicero Philippicarum lib. v. uocat, administrantem, hortatur, ut in remp. omni cogitatione studioq. incumbat: postremo, agit gratias de Furnio honorifice tractato.

M. Cicero s. d. L. Munatio Planco, imp. cos. des. I

ET abfui, *proficiscens in Graeciam: &, postea quam de* medio cursu reip. sum uoce reuocatus, numquam per M. Antonium quietus fui: cuius tanta est non insolentia, (nam id quidem uulgare uitium est) sed immanitas, non modo ut uocem, sed ne uultum quidem liberum possit ferre cuiusquam. itaque mihi maximae curae est, non de mea quidem uita, cui satisfeci uel aetate, uel factis, uel, si quid etiam hoc ad rem pertinet, gloria: sed me patria sollicitat, in primisq. mi Plãce exspectatio* cõsulatus tui: quae ita longa est, ut optandum sit, ut possimus ad id tempus reip. spiritum ducere. quae potest enim spes esse*

uide l. 3. de off. in extremo, & hic ep. 25. l. 12. ep. 19. ad M. Brutum. ep. 28. & li. 12. ep. 4. & 22.

erat enim Plancus consul designatus cum D. Bruto: ut Antonium & Dola-

bellum sequeretur Hirtius & Pisa, Hirtium & Pansam Plancus & Brutus. ep. 14. lib. 4.

epist. 3.

ad eum annũ, quo eris cõsul.

Planci legatũ. ep. 8.

idem alijs uerbis in ep. 10. lib. 3. & 1. lib. 10. ad Att. & Phil. l. xi. & in Hortensio.

*esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi, atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus uim habet ullam? nec leges ullae sunt, nec iudicia, nec omnino*simulacrum aliquod, aut uestigiũ ciuitatis? Sed, quando acta omnia mitti ad te arbitrabar; nihil erat, quod singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei, quem a tua*pueritia susceptum nõ seruaui solum, sed etiam auxi; monere te, atque hortari, ut in remp. omni cogitatione, curaq. incumberes. quae si*ad tuum tempus perducitur, facilis gubernatio est: ut perducatur autem, magnae tum diligentiae est, tum etiam fortunae. sed & te aliquanto ante, ut spero, habebimus: &, praeterquam quod reip. consulere debemus, tamen tuae dignitati ita fauemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam ad amplitudinem tuam conferamus. ita facillime & reip. quae mihi carissima est, & amicitiae nostrae, quam sanctissime nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum.*Furnium nostrum tanti a te fieri, quantum ipsius humanitas, & dignitas postulat,*nec miror, & gaudeo: teq. hoc existimare uolo, quidquid in eum iudicij, officijq. contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse. Vale.*

ARG. Excusat se, quod in senatum ad agendam Planci caussam non uenerit; & officium suum pollicetur in ijs rebus, quae praesentiam suam requirere uidebuntur.

Cicero

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 2

MEVM *studiũ honori tuo pro necessitudine nostra nõ defuisset, si aut** *tuto in senatum, aut honeste uenire potuissem. sed nec sine periculo quisquam, libere de rep. sentiens, uersari potest in summa impunitate***gladiorum: nec nostrae dignitatis uidetur esse, ibi sententiam de rep. dicere, ubi me & melius, & propius audiant armati, quam senatores. quapropter in priuatis rebus nullum neque officiũ, neque studium meum desiderabis: ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, umquam deero, ne cum periculo quidẽ meo, dignitati tuae. in ijs autem rebus, quae nihilo minus, ut ego absim, confici possunt, peto a te, ut me rationẽ habere uelis &***salutis, & dignitatis meae. Vale.*

ep. 2. lib. 12.

propter Antonij consulis arma. Philip. 2

respondet ad illud, Tuto & honeste.

ARG. Aucupatur beneuolentiam Planci partim laudibus, partim commemoratione ueteris amicitiae: & hortatur, ut remp. suscipiat, ueritus id, quod accidit, ne se cum Antonio coniungeret.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 3

CVM *ipsum Furnium per se uidi libentissime, tum hoc libentius, quod, illum audiens, te uidebar audire. nam & in re militari uirtutem, & in administranda prouincia iustitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit: & praeterea mihi non ignotam in consuetudine, & familiaritate suauitatem tuam adiunxit, praeterea summam erga se***liberalitatem. quae omnia mihi iucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem cõstitutam habui cum domo uestra*

humanitatẽ potius, quam largitionem, significat, ut ep. 7. lib. 1. & 9. lib. 5.

ante aliquanto, quam tu natus es; amorem autem erga te ab ineunte* pueritia tua, confirmata iam aetate familiaritatem, cum studio meo, tum iudicio tuo constitutam. his de caussis mirabiliter* faueo dignitati tuae: quam mihi tecum statuo esse cõmunem. Omnia summa consecutus es, uirtute duce, comite fortuna: eaq. es adeptus adolescens, multis inuidentibus, quos ingenio, industriaq. fregisti. nunc me, amantissimum tui, nemini* concedentem, qui tibi uetustate necessitudinis potior possit esse, si audies: omnem tibi reliquae uitae dignitatem ex optimo reip. statu acquires. Scis profecto*, (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cum homines existimarent, te nimis* seruire tẽporibus. quod ego quoque existimarem, si te ea, quae patiebare, probasse etiam arbitrarer. sed, cum intelligerem, quid sentires: prudenter te* arbitrabar uidere*, quid posses. nunc alia ratio est omnium rerum. tuum iudicium est, idq. liberum. consulus designatus, optima aetate, summa eloquẽtia, maxima* orbitate reip. uirorum talium. incumbe, per deos immortales, in eam curam, & cogitationem, quae tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. unus autem est, hoc praesertim tempore, per tot annos rep. deuexata, reip. bene gerendae cursus ad gloriam. *Haec amore magis impulsus scribenda ad te putaui, quam quo te arbitrarer monitis, & praeceptis meis egere. sciebam enim, ex* iisdem te haec haurire fontibus, ex quibus ipse hause-

[Margin notes:]
epist. 1.
lib. 2. ep. 15. dixit, eadem sententia, Caesarẽ honestum esse cupio.
eodẽm modo locutus est l. 4. epist. 3. & infra, ep. 29.
quia fuerat C. Caesaris amicus. ep. 23. & legatus. Caesar l. 1. de bel. ci. & l. de bel. Gal. excusatio quae recitationis suim habet.
a necessitate, & reip. tempore.
ep. 4. l. 2.
ex iis scilicet libris, quibus ad laudem praecepta traduntur.

*hauseram. quare modum faciam. hoc tantum significandum putaui, ut potius amorem tibi*ostenderem meum, quam ostentarem prudentiam. Interea, quae ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiose, diligenterq. curabo. Vale.*

Testificari amore n, dixit ep. 4. lib. 2.

ARG. Agit gratias Ciceroni; quod eum ad ucrissimae gloriae studium cohortatus sit; seq. in reip. potestate totum fore pollicetur.

Plancus s. d. Ciceroni. 4

GRATISSIMAE *mibi tuae litterae fuerunt, quas ex Furnij sermone*te scripsisse animaduerti. ego autem praeteriti temporis excusationem affero, quod te profectum audieram, nec multo ante rediisse sciui, quam ex epistola tua cognoui. nullũ enim in te officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa uideor posse praeterire. in quo tuendo habeo caussas plurimas, uel*paternae necessitudinis, uel*meae a pueritia obseruantiae, uel *tui erga me mutui amoris. quare, mi Cicero, quod mea, tuaq. patitur aetas, persuade tibi te unũ esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem. omnia igitur tua consilia mibi non magis prudentiae plena, quae summa est, uidentur, quam fidelitatis, quam ego ex mea conscientia*metior. Quare, si aut aliter sentirem, certe admonitio tua me reprimere; aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerer, quod tu optimũ putares: nunc uero quid est, quod me in aliam partem trahere possit? quaecumque in me bona sunt, aut fortunae beneficio tributa, aut meo labore*

tua manu, cum alioqui amanuensi uti soleres.

caussae tres amoris. ideo dixit infra, ep. 6. Pro plurimis nostris necessitudinibus.

de tuo animo ex meo iudicio, ex animo meo tuum inspecto.

*parta, etsi a te propter amorem carius sunt aestimata, tamen uel inimicissimi iudicio tanta sunt, ut, praeter*bonam famam, nihil desiderare uideātur. Quare hoc unum tibi persuade, quantum uiribus eniti, consilio prouidere, auctoritate mouere potuero, hoc omne reip. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque, si facultas, optabilis mihi quidem, tui praesentis esset, umquam a tuis consilys discreparem: nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere iure possis. Sum in exspectatione omnium rerum, quid in Gallia*citeriore, quid in urbe Ianuario mense*geratur, ut sciam. interim maximam hic sollicitudinem, curamq. sustineo, ne inter aliena uitia hae gentes nostra mala suam putent occasionem. quod si,*proinde ut ipse mereor, mihi successerit: certe & tibi, cui maxime cupio, & omnibus uiris bonis satisfaciam. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.*

quam adeptus fortasse non sum; cum ea gesserim Caesare dominātc.

cui praeerat D. Brutus.

a nouis consulibus; qui Kal. Ian. magistratum inibant.

& Proinde, & Perinde ueteres dicebant, eadem significatione. Tusc. 1. & alibi.

ARG. Hic quoque Plancum ad suscipiendam, tuendamq. remp. gloriae stimulis incitat.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 5

BINAS *a te accepi litteras eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiae tuae. intellexi enim te laborare, ut ad me tuae exspectatissimae litterae perferrentur. ex quibus cepi fructum duplicem, mihiq. in comparatione difficilem ad iudicandum, amorem ne erga me tuum, an animum in remp. pluris aestimandum putarem. est omnino patriae caritas, meo quidem iudicio, maxima:*

Binas litteras. non Duas, dici, &. Duas epistolas non Binas, nescire puto neminem.

*ma: sed amor, uoluntatisq. coniunctio plus certe habet*suauitatis. itaque commemoratio tua paternac necessitudinis, beneuolentiaeq. eius, quam erga me a pueritia contulisses, ceterarumq. rerum, quae ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi laetitiam attulerunt. rursus declaratio animi tui, quem haberes de*rep. quemq. habiturus esses, mihi erat iucundissima: eoq. maior erat haec laetitia, quod ad illa superiora accedebat. Itaque te nō hortor solum, mi Plance, sed plane etiam oro; quod feci ijs litteris, quibus tu humanissime respondisti; ut tota mente, omniq. animi impetu in remp. incumbas. nihil est, quod tibi maiori fructui, gloriaeq. esse possit:* N E C *quidquam ex omnibus rebus humanis est praeclarius, aut praestantius, quā de rep. bene mereri. adhuc enim patitur tua summa humanitas, & sapientia, me, quod sentiam, libere dicere. Fortuna suffragante, uideris res maximas consecutus. quod quamquam sine*uirtute non potuisses: tamen ex maxima parte ea, quae es adeptus, fortunae,*temporibusq. tribuuntur. his temporibus difficillimis, reip. quidquid subueneris, id erit totum, & proprium tuum. incredibile est omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. magna spes in te, & in tuo exercitu, magna exspectatio. cuius, per deos,*gratiae, gloriaeq. caue tempus amittas. sic moneo, ut filium: sic faueo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum. Vale.*

uere; non tam plus amoris. n patria & paren tibus, & libe ris, non modo amicis, in amo te praefertur itaque lib. 1 de Off. Omnes, in quit, omnium caritates una patria complectitur.

supra. ep. 3. Virtute duce, comite fortuna.

quod ea ob amicitiam Caesaris uideatis assecutus. ep. sequēti.

quam, suscepto reip. patrocinio, inibis apud omnes bonos. idem infra, ep. 19.

Y 3 ARG.

ARG. Cum Plancus, litteris ad senatum scriptis, pacem cum Antonio suasisset; suadet Cicero, ut pacem armis potius, quam pactione, quaerat; & ut se, a societate malorum ciuiū aliquando seiungens, totum ad remp. transferat.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 6

Planci legatus. Ciceronis studiosissimus. ep. 31 lib. 6. & 1 & 8. huius lib.

D. Brutus, quē M. Antonius Mutinae obsidebat.

postea quoque pacem suasit. uide litteras eius publice emissas ep. 27 & 35.

[illegible] enumerat [illegible] 4.

ep. 3 & 4.

argumentum [illegible] spe gloriae du-

QVAE *locutus est Furnius*noster de animo tuo in remp. ea gratissima fuerunt senatui, populoq. R. probatissima. quae autem recitatae sunt litterae in senatu, nequaquam consentire cum Furnij oratione uisae sunt. pacis enim auctor eras; cum *collega tuus, uir clarissimus, a foedissimis latronibus obsideretur: qui aut, positis armis, pacem petere debent; aut, si pugnantes eam postulant, uictoria pax, non pactione, parienda est. sed de pace litterae uel*Lepidi, uel tuae, quam in partem acceptae sint, ex uiro optimo fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere. me autem impulit tui caritas, ut, quamquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furnijq. beneuolentia, fidelisq. prudentia tibi praesto esset futura, uellem tamen meae quoque auctoritatis pro*plurimis nostris necessitudinibus praeceptū ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi, Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis, (es autem adeptus*amplissimos) eos honorum uocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi R. & cum senatus auctoritate coniunxeris. seiunge te, quaeso, aliquando ab ijs, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum uincula coniunxerunt.*complures in perturbatione reipublicae con-*

*consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo exstitit in remp. consulari. talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum ciuium, tui dissimillimorum, societate seiungas; deinde, te senatui, bonisq. omnibus auctorem, principem, ducem praebeas; postremo, ut pacem esse iudices non in armis positis, sed in abiecto armorū, & seruitutis metu. haec si & ages, & senties: tum eris non*modo consul, & consularis, sed magnus etiam consul, & consularis. sin aliter: tum in istis amplissimis nominibus honorum non modo *dignitas nulla erit, sed erit summa*deformitas. Haec, impulsus beneuolētia, scripsi paullo seuerius: quae tu in experiendo, ea ratione, quae te digna est, uera esse cognosces.* XIII. Kal. *Apr.*

ctum cōsulem enim fieri, it praeclarum est si consularem nus pro dignitate, ac salute reip. sustinetur

Phil. I. 8. & pro Balbo.

antitheta, in Oratore.

ARG. Exponit, cur breuior sit haec epistola, & cur studium suum in remp. serius patefecerit; suamq. dignitatem Ciceroni commendat.

Plancus imp. cos. des. Ciceroni s. d. 7

PLVRA *tibi de meis*consilijs scriberē rationemq. omnium rerum redderem uerbosius, quo magis iudicares omnia me reip. praestitisse, quae & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi: (non minus enim a te probari, quam diligi, semper uolui: nec te magis in culpa defensorem mihi parani, quam praedicatorem meritorum meorum esse uolui) sed breuiorem me duae res faciunt; una, quod publicis litteris omnia sum persecutus; altera, quod M. Varisidium, equitem Romanum, familiarem meum, ad te ipsum transire iussi,*

cur non statim post obitū Caesaris pro libertate arma ecepim.

*ex quo omnia cognoscere posses. Nó mediusfidius mediocri dolore afficiebar, cũ alij occupare possessionem laudis uiderentur: sed usque mihi temperaui, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquid & *consulatu meo, & uestra exspectatione efficerem. quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturum: ut, maximo praesidio reip. nos fuisse, & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meae suffrageris; &, quarum rerum spe ad laudem me uocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. non minus posse te, quam uelle, exploratum mihi est. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.*

nem gesturus erat post Hirtium & Pansam, cuius anni consules.

ARG. Caussas affert, quibus adductus non ita mature; ut homines exspectabant, defensorem se publicae libertatis professus sit: deq. exercitu suo, & statu prouinciae significat.

Plancus imp. cos. des. s. d. cos. praet. trib. pl. s. p. pl. q. r. 8

Velleij uerba sunt lib. 2. Plancus diu, quarũ esset partium, secũ luctatus, senatui se litteris uenditãs, mox eiusdem proditor.

nunc, cũ remp. tuendam suscipio.

eum eo loco meae res essēt.

S I *cui forte uideor, diutius & hominum exspectationem, & spem reip. de mea uoluntate tenuisse suspensam; huic prius excusandũ me esse arbitror, quam de insequenti officio quidquam ulli pollicendum. non enim praeteritam culpam* uideri uolo redemisse, sed optimae mentis cogitata iãpridem, maturo tempore enunciare. Non me praeteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tã perturbato statu ciuitatis fructuosissimam esse professionem bonae uoluntatis: magnosq. honores ex ea re complures consecutos uidebam. sed,*cum in eum casum me fortuna demisisset, ut aut, celeriter pollicendo,*

*licendo, magnā in spe ad proficiendum impedimenta opponerem; aut, si in eo mihi temperauissem, maiores occasiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis salutis, quam meae laudis, esse uolui. nam quis in ea fortuna, quae mea est, et ab ea uita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut*sordidum quidquam pati, aut perniciosum cōcupiscere potest? sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multae impensae opus fuit, ut, quae reip. bonisq. omnibus polliceremur, exitu praestaremus; neque ad auxilium patriae nudi cum bona uoluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis saepe praemijs sollicitatus; ut ab rep. potius moderata, quam ab uno infinita, speraret. confirmandae complures ciuitates, quae superiore anno largitionibus, concessionibusq. praemiorum erāt obligatae; ut & illa uana putarent, & eadem a melioribus auctoribus petenda existimarent. Eliciendae etiam uolūtates reliquorum, qui finitimis prouincijs, exercitibusq. praefuerunt; ut potius cum pluribus societatem defendendae libertatis iniremus, quam cum paucioribus*funestam orbi terrarum uictoriam pareremus. Muniendi uero nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxilijsq. multiplicatis; ut, cum praeferremus sensus aperte, tum, etiam inuitis quibusdam, sciri, quid defensuri essemus, nō esset periculosum. Itaque numquam diffitebor,*

qualis seruitus est.

difficilior enim paucis uictoria, quā multis.

bor; multa me,*ut ad effectum horum consiliorum peruenirem, & simulasse inuitum, & dissimulasse cum dolore; quod, praematura denunciatio boni ciuis imparati quã periculosa esset, ex casu*collegae uidebã. quo nomine etiam C. Furnio legato, uiro forti, atque strenuo, plura etiam uerbo, quam scriptura, mandata dedimus; ut & tectius ad nos perferrentur, & nos eßemus tutiores: quibusq. rebus & communem salutem muniri, & nos armari conueniret, praecepimus. ex quo intelligi potest, curam reip summae defendendae iam pridem apud nos excubare. nunc, cum, deûm benignitate, ab omni re sumus paratiores, non solum bene sperare de nobis homines, sed explorate iudicare uolumus. legiones habeo*quinque sub signis, & sua fide, uirtuteq. reip. coniunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequentes: prouinciam omnium ciuitatum consensu paratissimam, & summa cõtentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumq. tantas copias, quantas hae gentes ad defendendam suam salutem, libertatemq. conficere possunt. ipse ita sum animo paratus uel prouinciam tueri, uel ire quo resp. uocet, uel tradere exercitum, auxilia, prouinciamque, ut uel omnem impetum belli in me conuertere non recusem; si modo meo casu aut confirmare patriae salutem, aut periculum morari possim. haec si, iam*expeditis omnibus rebus, tranquilloq. statu ciuitatis, polliceor in damno meae laudis: reip. commodo laetabor.

ut haec ad exitum cõsilia perducerem.

D. Bruti; qui, nondum firmo exercitu munitus, praematu-re suam uolũtatem studiumq. erga remp. aperuerat. itaque Mutinae obsessus a M. Antonio & se ipsũ, & remp. in discrimen adduxit.

quattuor memorat ep. 15.

Antonio ad Mutinam profligato. in quo dlscptare uidebatur omnis fortuna reip. infra ep. 10.

bor. ſin ad ſocietatem integerrimorum, & maximorum periculorum accedam: conſilia mea aequis iudicibus ab obtrectatione inuidorum defendenda commendo. mihi quidem ipſi fructus meritorum meorum in reip. incolumitate ſatis magnus eſt paratus. eos uero, qui, meam auctoritatem, & multo magis ueſtram fidem ſecuti, nec ulla ſpe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos uobis habeatis, petendum uidetur. Vale.

ARG. Suum ſtudium erga remp. praeſefert: modeſte dignitatem ſuam commendat: quid egerit, quid acturus ſit, qualem ducat exercitum, ſignificat.

Plancus imp cos des. S. D. Ciceroni. 9

NIHIL *me tibi*temere, aut te ceteris de me fruſtra recepiſſe, laetor. certe hoc maius*habes teſtimonium amoris mei, quo maturius tibi, quam ceteris, conſilia mea uolui eſſe nota. in dies uero meritorum meorum fieri*acceſſiones, peruidere te ſpero, cogniturum magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis reſp. me adiuuante liberetur) ſic honores, praemiaq. ueſtra ſuſpicio, conferenda cere cum*immortalitate, ut ſine his nihil de meo ſtudio, perſeuerantiaq. ſim remiſſurus. niſi in multitudine optimorum ciuium impetus animi mei fuerit ſingularis, & opera praecipua; nihil ad meam dignitatem accedere uolo ſuffragatione ueſtra. concupiſco autem nihil mihi, contra quam ipſe pugno. ſed & *temporis, et rei te moderatorem facile patior eſſe.*

ſiquidē ea praeſto. quae ſum pollicitus.

eodem modo locutus eſt Cicero ep. 1. lib. 2.

quae praeſtare uidetur omnibus rebus.

& quo tempore. & quibus honoribus ornandus a nobis ſim.

NIHIL

NIHIL aut sero, aut exigue a patria ciui tributum potest uideri. Exercitum ad VI. Kal. Maias Rhodanum transieci. magnis itineribus Vienna equites mille uia breuiore praemisi. ipse, si a Lepido non impediar, celeritate satisfaciam: sin* autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. copias adduco & *genere, & *numero, & *fidelitate firmissimas. te, ut diligas me, si mutuo te facturum scis, rogo. Vale.

infra, ep. 24.

quae tria in exercitu requiruntur.

ARG. Laudat Plancum de optima uoluntate, studioq. iuuandae reip. praemiaq. illum a senatu honorificentissima sperare uult; operamq. in eo suam pollicetur, & hortatur, ut egregie pergat in rep. tuenda.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 10

ETSI satis ex Furnio nostro cognoram, quae tua uoluntas, quod consilium de rep. esset: tamen, lectis tuis litteris, *liquidius de toto sensu tuo iudicaui. quamobrem, quamquã in uno *proelio omnis fortuna reip. disceptat; quod quidem, cum haec legeres, iam *decretum arbitrabar fore: tamen ipsa fama, quae de tua uoluntate percrebuit, magnam es laudem consecutus. itaque, si *consulem Romae habuissemus, declaratum esset a senatu cũ tuis magnis honoribus, quam gratus esset conatus, & apparatus tuus. cuius rei non modo non praeterijt tempus, sed ne *maturum quidem etiam nunc, meo quidem iudicio, fuit. IS ENIM denique honos mihi uideri solet, qui non propter spem futuri beneficij, sed propter magna merita claris uiris defertur, & datur. quare, sit modo aliqua resp. in qua honos

ep. 27. lib. XI.

Mutinensi.

non], deliberatum, sed. confectum* Liu. l. 28. Decernere pugnam.

abesat uterque consul, cum ad bellum contra Antonium exissent.

adhuc enim conatus tantum audiuntur, exspectatur ipsa res.

honos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. IS AVTEM, *qui uere appellari potest honos, non* *inuitamentū ad tēpus, sed perpetuae uirtutis est praemium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: subueni patriae: opitulare collegae: omnium gentium consensum, & incredibilē conspirationem adiuua. me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorē, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumq. cognosces. ad eas enim caussas, quibus inter nos amore sumus, officijs,* *uetustate coniuncti, patriae caritas accessit; eaq. effecit, ut tuam uitam anteferrem meae.* I V. *Kal. Apr.*

tātum enim uoluntatem Plancus ostenderat; ut, si quid ei tribueretur, inuitamentum, nō praemium, uideretur.

noti enim alter alteri iampridē sumus. sic etiā locutus est & lib. 5. ep. 15.

ARG. Gratias agit pro officijs, quae in ipsum Cicero contulerat; & de suo studio erga remp. omnia pollicetur.

Plancus S. D. Ciceroni. II

*IMMORTALES *ago tibi gratias, agamq. dum uiuam: nam, relaturum me, affirmare non possum. tantis enim tuis officijs non uideor mihi* *respondere posse: nisi forte, ut tu grauissime, disertissimeq. scripsisti, ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filij tui* *dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primae tuae sententiae infinitis cum muneribus; posteriores ad tempus arbitriumq. amicorum meorum compositae, oratio assidua & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reip. me ciuem dignum tuis laudibus*

sic, Immortaliter gaudeo, pro uehemētissime Cicero dixit, Assequi merita, ep. 4 lib 1. & 4. lib. 6.

sacerdotium ui detur significare; de quo in epistola ad M. Brutum.

*dibus praestem, in amicitia tua memorem, atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus*tuere; & me, si, quem esse uoluisti, eum exitu, rebusq. cognoscis, defende, ac suscipe. Cum Rhodanum copias transiecissem, fratremq. cum tribus millibus equitum praemisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem; in itinere de proelio facto, Brutoq. & Mutina obsidione liberatis audiui. animaduerti nullū alium receptum Antonium, reliquiasque, quae cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasq. ei spes esse propositas, unam Lepidi ipsius, alterā exercitus; quod quaedam pars exercitus nō minus *furiosa est, quam qui cum Antonio fuerunt. equitatum reuocaui: ipse in Allobrogibus constiti; ut proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. si nudus huc se Antonius conferet; facile mihi uideor per me sustinere posse, remq. publicam ex uestra sententia administrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur. si uero copiarū aliquid secum adducet; & si*decima legio*ueterana, quae nostra opera reuocata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera a me: idq. me praestaturum spero, dū istinc copiae transijciantur, coniunctaeq. nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam mihi defuturam. cupio mehercules*nullam residuam sollicitudinem esse: sed, si fuerit, nec animo, nec beneuolentiae, nec patientiae cuiusquam pro uobis cedam.*

quas meidesen dedi, atque ornandi partes iā suscepisti, eas ne depone.

qui non essent erga remp. bene animati, furiosi dicebantur, & insani. infra eadem epistola.

cuius erat praecipua fortitudo. militauerat autē in Gallia cum Caesare.

nullas esse belli reliquias. Antonio ad Mutinam fuso.

*dam. do quidem ego operam, ut etiam Lepidũ ad huius rei societatem incitem: omniaq. ei*obsequia polliceor, si modo remp. respicere uolet. utor in hac re adiutoribus, interpretibusq. fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro. non me impedient*priuatae offensiones, quo minus pro reip. salute etiam cum inimicissimo consentiam. quod si nihil profecero; nihilo minus maximo sum animo: & *maiore fortasse cum mea gloria uobis satisfaciam. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.*

omnibus in rebus me fore in tua potestate. ep 4 lib 5.

uide infra, ep. 15. 18. & 20.

quia gloriae socium non habebo.

ARG. Significat, quam gratae senatui fuerint eius litterae de apparatu, studioq. defendendae reip quidq. ex eius litteris actũ fit:& hortatur, ut solet, ad recupetandã libertatem.

Cic. s. d. Planco imp. cos. des. 12

ETSI reip. *caussa maxime gaudere debeo, tantum ei te praesidij, tantum opis attulisse*extremis paene temporibus: tamen, ita te uictorem complectar rep. recuperata; ut magnam partem mihi laetitiae tua dignitas affert; quam & esse iam, & futuram amplissimam intelligo. caue enim putes ullas litteras umquam gratiores, quam tuas, in senatu esse recitatas. idq. contigit tum*meritorum tuorum in remp. eximia quadam magnitudine, tum uerborum, sententiarumq. grauitate. quod mihi quidem minime nouum; qui & te nossem, & tuarum litterarum ad me missarum promissa meminissem; & haberem a Furnio nostro tua penitus consilia cognita: sed senatui maiora uisa sunt, quam erant exspectata: non quod umquam de tua uoluntate dubitasset: sed nec, quantum facere posses,*

cum ab interitu non longe abesset.

de quibus eae litterae loquebantur. infra, ep.16.& 19.

nec,

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 13

*Vt primum potestas data est augendae dignitatis tuae, nihil praetermisi in te ornando, quod positum esset aut in praemio uirtutis, aut in honore uerborum. id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut a me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoq. consensu. Ego, quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram te magis iudicio bonorum, quam*insignibus gloriae delectari; tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi a rep. deberetur. tu*contexes extrema cũ primis. qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. itaque*Homerus non Aiacem, nec Achillem, sed Vlyssem appellauit πτολιπόρθον. Vale.*

honoribus a senatu decretis.

id est, bellum iã magna ex parte a consulibus profligatũ ipse cõficies. infra, ep.19.& 20.

Iliad. θ

ARG. Laudat Plancum de subsidio reip. ferendo; & hortatur, ut Antonium, ad Mutinam fusum, persequatur, ac perdat.

Cic. s. d. Planco imp. cos. des. 14

*O GRATAM famam biduo ante*uictoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copijs. atqui, etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. fugisse enim ex proelio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. EST autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. equidem exspectabam iam tuas litteras, idq. cũ multis: sperabamq. etiam Lepidum, temporibus*admonitum, tecum & reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne qua*

Mutinensẽ, Antonio fugato.

praesenti periculo: quo boni ciues ad opem patriae ferẽdã impelluntur.

 scintilla

scintilla taeterrimi belli relinquatur. quod si erit factum; & remp. diuino beneficio affeceris; & ipse aeternam gloriam consequere. III. *id. Maij. Vale.*

ARG. Nunciat, quid ad opprimendum Antonium paret.

Plancus imp. S. D. Ciceroni. 15

HIS *litteris scriptis, quae postea accidissent, scire te, ad remp. putaui pertinere. Sedulitas mea, ut spero, & mihi, & reip. tulit fructum. namque assiduis internuncijs cū Lepido egi, ut, omissa omni contentione, *reconciliataq. uoluntate nostra, communi consilio reip. succurreret: se, liberos, urbem pluris, quam unum perditum, *abiectumq. latronem, putaret: obsequioq. meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. profeci itaque per Laterensem internuncium: fidem mihi dedit, se Antonium, si probibere sua prouincia non potuisset, bello persecuturum: me, ut uenirem, copiasq. coniungerem, rogauit, eoq. magis, quod & Antonius ab *equitatu firmius esse dicebatur, et Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat: nam etiam ex paucitate eius, non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum: in *cursu bonorum consiliorum Lepidum adiuuandum putaui. aduentus meus quid profecturus esset, uidi: uel quod equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum eius possem: uel quod exercitus Lepidi eam partem, quae *corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere, & coercere praesentia*

supra, ep. 11. & infra, ep. 18. & 21.

quia iā proelio Mutinensi fractus erat Antonius.

ep. 33. h. l. & 10 lib. XI.

dum Lepidus bene de rep. sentiret.

infra, ep. 21.

Plinius Isaram Rhodano comparat, l. 3. c. 4.

*mei exercitus possem. itaque in Isara, flumine*maximo, quod in finibus est Allobrogum, ponte uno die facto, exercitum ad* IV. id. *Maij transduxi. cum uero mihi nũciatum esset, L. Antonium, praemissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Iulij uenisse: fratrem cum equitum quattuor millibus, ut occurreret ei, misi ad pridie id. Maij: ipse maximis itineribus cum*quattuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. si nos mediocris modo fortuna reip. adiuuerit: et audaciae perditorum, & nostrae sollicitudinis hic finem reperiemus. quod si latro, praecognito nostro aduentu, rursus in Italiam se recipere coeperit: *Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam a uastatione defendat. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.*

quinque nominãtur ep. 8 huius libri, quattuor ep. 24 & ep. 13. lib. XI.

Decimi Bruti, Galliae cisalpinae praefecti.

ARG. Gratissimas senatui fuisse Planci litteras, maximeq. opportunas significat: eiq. auctor est, ut in rebus tam subitis consilium senatus ne exspectet, ipse a sese consilium capiat.

Cicero S. D. Planco. 16

quod meminisse homines possunt.

NIHIL **post hominum memoriã gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere uidi, quam tuas, Plance, litteras. redditae sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidas sane, & inconstantes recitasset litteras Lepidi. sub eas statim recitatae sunt tuae, non sine magnis quidem clamoribus. cũ*rebus enim ipsis essent, & studijs, beneficijsq. in remp. gratissimae;*

uide candẽ sententiam supra. ep. 12. & infra ep. 19.

*mae; tum erant grauissimis uerbis, & senteutijs. flagitare senatus institit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris. ille se considerare ait uelle. cũ ei magnum conuicium fieret cuncto a senatu, quinque tribuni pl.*retulerunt. Seruilius rogatus rem distulit. ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. ea quae fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quamquam consilio non eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc reijcias, ne ue in rebus tam subitis, tamq.*angustis a senatu consilium petendum putes. ipse tibi sis senatus. quocumque te ratio reip. ducet, sequare. cures, ut ante factum aliquid a te egregium audiamus, quam futurum putarimus. illud tibi promitto, quidquid erit a te factum, id senatum, non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, cõprobaturum. Vale.*

aduerte, etiam tribunos pl. ius referendi ad senatũ habuisse. ep. 1.

spatium negantibus mittendi ad senatum.

ARG. Praesentem belli statum describit, cum excusatione fratris a se dimissi, & commendatione suae dignitatis.

Plancus imp. s. d. Ciceroni. 17

ANTONIVS *idibus Maij ad Forum Iulij cũ primis copijs uenit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad Forum Voconij castra habet; qui locus a*Foro Iulij quattuor & uiginti millia passuum abest: ibiq. me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. quod si omnia mihi*integra & ipse, & fortuna seruauerit: recipio uobis, celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, *concursationibusq.*

ep. 18. 33. & 34. & ep. 10. l. xi.

urbe Galliae Narbonensis; Mela lib. 2.

nisi quid ab ipso peccatũ sit.

ut qui equitũ turmis praeesset, supra, ep. 15.

nibusq. confectum, grauiter se habuisse, antea tibi scripsi. sed tamen, cum primũ posse ingredi coepit; non magis sibi, quam reip. conualuisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. sed ego eum non solum hortatus sum, uerũ etiam coegi isto proficisci: quod illa ualetudine magis conficere se, quam me iuuare possct in castris:
Hirtij & Pãsae, qui Mutinensi pugna perierãt. infra, ep.33. *et quod acerbissimo* interitu consulum remp. nudatã, tali ciue praetore in urbanis officijs indigere existimabam. quod si quis uestrum non probabit; mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret,*
Fide pro Fidei, ut Die pro Diei. Gell. l. 9. c. 14. *quo obside* fide illius, & societatis in rep. administranda uterer. studium in ea re suum mihi L. Gellius; de tribus fratribus,*
uide scholia. **Segauiano probauit: quo ego interprete nouissime ad Lepidum sum usus. amicum eum reip. cognoscere uideor: libenterq. ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac ualeas, meq. mutuo diligas; dignitatemq. meam,*
epist.9. *si* mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentia fecisti. Vale.*

ARG. Narrat, quibus caussis ad Lepidum proficiscatur.

Plancus s. d. Ciceroni. 18

ep.21. QVID *in animo habuerim, cum* Laeuus, Neruaq. discesserunt a me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consilijsq. meis* interfuerunt.*
ep.6. lib.1. qui timet infamiam. ep.23. *Accidit mihi, quod homini* pudenti, & cupido satisfaciẽdi reip.*

*reip. bonisq. omnibus accidere solet; ut consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere posset obtrectationem: itaque, post discessum*legatorum, cum binis continuis litteris et Lepidus me, ut uenirem, rogaret; & Laterensis multo etiam magis, prope implorans, obtestaretur, non ullam rem aliam extimescens, quam eandem, quae mihi quoque facit timorē, *uarietatem, atque infidelitatē exercitus eius: non dubitandum putaui, quin succurrerem, meq. communi periculo offerrem. sciebam enim, etsi cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus transiiceret exercitum, & cum collega consentiente, exercitu concordi, & bene de rep. sentiente, hostibus obuiam ire: tamen, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciae meae, aut timori uidebam; si aut hominem*offensum mihi, coniunctum cum rep. non subleuassem; aut ipse a certamine belli tam necessarij me remouissem. itaque potius periclitari uolui, si possem mea praesentia & Lepidū tueri, & exercitum facere meliorem, quam nimis cautus uideri. sollicitiorem certe hominem*nō suis contractis neminem puto fuisse. nam quae res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi abfit, ea nunc magnam affert sollicitudinē magnumq. habet casum: mihi enim si cōtigisset, ut prior occurrerem Antonio; non mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic perculsas illius*

Laeui, & Neruae.

ep. 23.

uide quae scripsit ipse Lepidus infra, ep. 35.

ep. xi. 15. 21. 23

nulla sua culpa, ex ijs, quae ipso non contraxit. a'sic ad Q. fr. 1. ep. 1.

Pli.lib.7.e.43. copias, Ventidijq. *mulionis castra despicio. sed nō possum nō exhorrescere, si quid intra cutem subest

de Lepidi fide non prorsus bene sperat. supra, ep.13.& 14.

uulneris, quod prius *nocere potest, quam sciri, curariq. possit. sed certe, nisi uno loco me tenerem, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quae bene de rep. sentit. magnam etiam perditi hostes accessionē sibi fecissent, si quas copias a Lepido abstraxissent: quae si aduētus meus represserit; agam gratias fortunae, constantiaeq. meae, quae me ad hanc experientiam excitauit. itaque ad XII. Kal. Iun. ab Isara castra moui: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui; praesidiaq. ibi firma posui; ut uenienti *Bruto, exercituiq. eius sine mora transitus esset paratus. ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copijs me coniungam. Vale.

collegae. ep.8. 20.& 22.

ARG. Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque, ut ad exstinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

Cicero S. D. Planco imp. 19

tribus modis erga bene meritos officio fungimur, gratiarū actione, re ipsa, animo.

QVAMQVAM *gratiarum actionem a te non desiderabā, cum te *re ipsa, atque *animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda. sic enim uidi, quasi ea, quae oculis cernuntur, me a te amari. dices, Quid antea? Semper quidem, sed numquam illustrius. Litterae tuae mirabiliter gratae sunt senatui tum rebus ipsis; quae erant grauissimae, & maximae, fortissimi animi, summiq. consilij, tum etiam *gra-

uide eandē sententiam supra, ep 12

nitate

*uitate sententiarum, atque uerborum. sed, mi Plãce, incumbe, ut belli extrema perficias. in hoc erit summa & gratia, & gloria. cupio omnia reip. caussa: sed mehercule, in ea conseruanda iam*defatigatus, non multo plus faueo patriae, quam tuae gloriae: cuius maximam facultatem tibi dij immortales, ut spero, dederc: quam complectere, obsecro. qui enim Antonium*oppresserit, is hoc taeterrimum bellum periculosissimumq. confecerit. Vale.*

de animo dici, Fessus autẽ de corpore, scribit Fronto.

ep. 13.

ARG. Petit, ut de Lepidi fide significet, utrum a rep. sit, an se cum Antonio coniunxerit; & hortatur ad belli reliquias opprimendas

Cicero s. d. Planco. 20

ITA *erant omnia, quae istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, non occurreret. modo enim, quae uellemus, de Lepido, modo contra nunciabantur. de te tamen constans fama, nec decipi posse, nec uinci. quorum alterius fortuna partem habet quandam: alterum proprium est prudentiae tuae. sed accepi litteras a*collega tuo, datas idibus Maij: in quibus erat, te ad se scripsisse, a Lepido non recipi Antonium. quod erit certius, si tu ad nos idẽ scripseris. sed minus audes fortasse propter inanem laetitiam litterarũ superiorum. uerum ut errare id Plance uoluisti: (quis enim id effugerit?) sic, decipi te non potuisse, quis non uidet? nunc uero etiam erroris caussa sublata est. culpa enim illa, BIS ad eundẽ, uulgari reprehẽsa prouerbio est. sin, ut scripsisti ad collegam, ita se*

ab eo non reci pi Antonium.

D. Bruto. supra ep. 8. & 18.

eum scripsit, Sedulitas mea reip. tulit fructum, supra ep. 15.

res

NIHIL *aut sero, aut exigue a patria ciui tributum potest uideri. Exercitum ad* VI. *Kal. Maias Rhodanum transieci. magnis itineribus Vienna equites mille uia breuiore praemisi. ipse, si a Lepido non impediar, celeritate satisfaciam: sin*autem in itinere meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. copias adduco & *genere, & *numero, & *fidelitate firmissimas. te, ut diligas me, si mutuo te facturum scis, rogo. Vale.*

infra, ep. 24.

quae tria in exercitu requirũtur.

ARG. Laudat Plancum de optima uoluntate, studioq. iuuandae reip. praemiaq. illum a senatu honorificentissima sperare uult; operamq. in eo suam pollicetur, & hortatur, ut egregie pergat in rep. tuenda.

Cicero S. D. Planco imp. cos. des. 10

ETSI *satis ex Furnio nostro cognoram, quae tua uoluntas, quod consilium de rep. esset: tamen, lectis tuis literis, *liquidius de toto sensu tuo iudicaui. quamobrem, quamquã in uno*proelio omnis fortuna reip. disceptat; quod quidem, cum haec legeres, iam*decretum arbitrabar fore: tamen ipsa fama, quae de tua uoluntate percrebuit, magnam es laudem consecutus. itaque, si*consulem Romae habuissemus, declaratum esset a senatu cũ tuis magnis honoribus, quam gratus esset conatus, & apparatus tuus. cuius rei non modo non praeterijt tempus, sed ne*maturum quidem etiam nunc, meo quidem iudicio, fuit.* IS ENIM *denique honos mihi uideri solet, qui non propter spem futuri beneficij, sed propter magna merita claris uiris defertur, & datur. quare, sit modo aliqua resp. in qua honos*

ep. 27. lib. XI.

Mutinensi.

nonI, deliberatum, sed. confectum. Liu. l. 28.

Decernere pugnam.

aberat uterque consul, cum ad bellum contra Antonium exissent.

adhuc enim conatus tantum audiuntur, exspectatur ipsa res.

bonos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. IS AVTEM, *qui uere appellari potest honos, non*inuitamentũ ad tẽpus, sed perpetuae uirtutis est praemium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: subueni patriae: opitulare collegae: omnium gentium consensum, & incredibilẽ conspirationem adiuua. me tuorum consiliorum adiutorem, dignitatis fautorẽ, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumq. cognosces. ad eas enim caussas, quibus inter nos amore sumus, officijs,*uetustate coniuncti, patriae caritas accessit; eaq. effecit, ut tuam uitam anteferrem meae.* IV. *Kal. Apr.*

tãtum enim uoluntatem Plancus ostenderat; ut, si quid ei tribueretur, inuitamentum, nõ praemium, uideretur.

noti enim alter alteri iampridẽ sumus. sic etiã locutus est & lib. 5. ep. 15.

ARG. Gratias agit pro officijs, quae in ipsum Cicero contulerat; & de suo studio erga remp. omnia pollicetur.

Plancus S. D. Ciceroni. II

*IMMORTALES *ago tibi gratias, agamq. dum uiuam: nam, relaturum me, affirmare non possum. tantis enim tuis officijs non uideor mihi*respondere posse: nisi forte, ut tu grauissime, disertissimeq. scripsisti, ita sensurus es; ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filij tui*dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primae tuae sententiae infinitis cum muneribus; posteriores ad tempus arbitriumq. amicorum meorum compositae, oratio assidua & perpetua de me, iurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reip. me ciuem dignum tuis laudibus*

sic, Immortaliter gaudeo, pro uehemẽtissime Cicero dixit, Assequi merita, ep. 4 lib. 1. & 4 lib. 6.

sacerdotium ui detur significare; de quo in epistola ad M. Brutum.

*dibus praestem, in amicitia tua memorem, atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus*tuere; & me, si, quem esse uoluisti, eum exitu, rebusq. cognoscis, defende, ac suscipe. Cum Rhodanum copias transiecissem, fratremq. cum tribus millibus equitum praemisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem; in itinere de proelio facto, Brutoq. & Mutina obsidione liberatis audiui. animaduerti nullũ alium receptum Antonium, reliquiasque, quae cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasq. ei spes esse propositas, unam Lepidi ipsius, alterã exercitus; quod quaedam pars exercitus nõ minus *furiosa est, quam qui cum Antonio fuerunt. equitatum reuocaui: ipse in Allobrogibus constiti; ut proinde ad omnia paratus essem, ac res me moneret. si nudus huc se Antonius conferet; facile mihi uideor per me sustinere posse, remq. publicam ex uestra sententia administrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur. si uero copiarũ aliquid secum adducet; & si*decima legio*ueterana, quae nostra opera reuocata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera a me; idq. me praestaturum spero, dũ istinc copiae transijciantur, coniunctaeq. nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, neque diligentiam mihi defuturam. cupio mehercules*nullam residuam sollicitudinem esse: sed, si fuerit, nec animo, nec beneuolentiae, nec patientiae cuiusquam pro uobis cedam.*

quas meidesen dedi, atque ornandi partes iã suscepisti, eas ne depone.

qui non essent erga remp. bene animati, furiosi dicebantur, & insani. infra eadem epistola.

cuius erat praecipua fortitudo. militauerat autẽ in Gallia cum Caesare.

nullas esse belli reliquias, Antonio ad Mutinam fuso.

*dam. do quidem ego operam, ut etiam Lepidū ad huius rei societatem incitem: omniaq. ei*obsequia polliceor, si modo remp. respicere uolet. utor in hac re adiutoribus, interpretibusq. fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro. non me impedient*priuatae offensiones, quo minus pro reip. salute etiam cum inimicissimo consentiam. quod si nihil profecero; nihilo minus maximo sum animo: &*maiore fortasse cum mea gloria uobis satisfaciam. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.*

omnibus in rebus me fore in tua potestate. ep 4 lib 5.

uide infra, ep. 15. 18. & 20.

quia gloriae socium non habebo.

ARG. Significat, quam gratae senatui fuerint eius litterae de apparatu. studioq. defendendae reip quidq. ex eius litteris actū fit: & hortatur, ut solet, ad recuperandā libertatem.

Cic. s. d. Planco imp. cos. des. 12

ETSI *reip. caussa maxime gaudere debeo, tantum ei te praesidij, tantum opis attulisse*extremis paene temporibus: tamen, ita te uictorem complectar rep. recuperata; ut magnam partem mihi laetitiae tua dignitas affert; quam & esse iam, & futuram amplissimam intelligo. caue enim putes ullas litteras umquam gratiores, quam tuas, in senatu esse recitatas. idq. contigit tum*meritorum tuorum in remp. eximia quadam magnitudine, tum uerborum, sententiarumq. grauitate. quod mihi quidem minime nouum; qui & te nossem, & tuarum litterarum ad me missarum promissa meminissem; & haberem a Furnio nostro tua penitus consilia cognita: sed senatui maiora uisa sunt, quam erant exspectata: non quod umquam de tua uoluntate dubitasset: sed nec, quantum facere posses, nec,*

cum ab interitu non longe abesset.

de quibus eae litterae loquebantur. infra, ep.16. & 19.

nec, quo progredi uelles, exploratum satis habebat. itaque cum ad VII. id. Apr. mane mihi tuas litteras M. Varisidius reddidisset, easq. legissem, incredibili gaudio sum elatus: cumq. magna multitudo optimorum uirorum, & ciuium me de domo deduceret; feci continuo omnes participes meae uoluptatis. interim ad me uenit* Munatius noster, ut consueuerat: & ego ei litteras tuas ostendi. nihil dum enim sciebat: nam ad me primum Varisidius: idq. sibi a te mandatũ esse dicebat. paullo post idẽ mihi Munatius eas, litteras legendas dedi, quas ipsi miseras, & eas, quas publice. placuit nobis, ut statim ad* Cornutum, praetorem urb. litteras deferremus; qui, quod consules aberant, consulare munus sustinebat more maiorum. senatus est continuo conuocatus, frequensq. conuenit propter famam, atque exspectationem tuarum litterarum. recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter eum* auspicijs operam dedisse: idq. a* nostro collegio comprobatum est: itaque res dilata est in posterum. eo autem die magna mihi fuit pro tua dignitate cõtẽtio cum* Seruilio. qui cum gratia effecisset, ut sua sententia prima pronunciaretur; frequens eum senatus reliquit, & in* alia omnia discessit: meaeq. sententiae, quae secunda pronunciata erat, cum frequens assentiretur senatus, rogatu Seruilij P.* Titius intercessit. res in posterum dilata. uenit paratus Seruilius, Ioui ipsi iniquus, cuius in* templo res

Planci cognatus. nã Plancus Munatiorum cognomen.

Sulpiciae gentis.

absentibus consulibus praetorum prima dignitas. Phil. 14. in extremo.

auspicato enim senatus habebatur.

augurum. ep. 4. lib. 15.

Isaurici filio, qui cõfusatum cũ Caesare gesserat. ep. 2. lib. 1.

de hoc Titio Dio lib. 46.

senatus enim in tẽplis habe-

*res agebatur: hunc quemadmodum fregerim, quantaq. contentione Titium intercessorem abiecerim, ex aliorum te litteris malo cognoscere: unum hoc ex meis: senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quam tum fuit. nec uero tibi senatus amicior, quam cuncta ciuitas. mirabiliter enim populus R. uniuersus, & omnium generum, ordinumq. consensus ad liberandam remp. conspirauit: perge igitur, ut agis, nomenq. tuum commenda immortalitati: atque haec omnia, quae habent speciem gloriae, collecta inanissimis splendoris insignibus, contemne; breuia, *fugacia, caduca existima. uerum* DECVS *in uirtute positum est, quae maxime illustratur magnis in remp. meritis. eam facultatem habes maximam: quam quando complexus es, tene; perfice ut ne minus resp. tibi, quam tu reip. debeas. me tuae dignitatis non modo fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. id tum reip. quae mihi est mea *uita carior, tum nostrae necessitudini debere me iudico. Atque in his curis, quas cõtuli ad dignitatem tuã, cepi magnam uoluptatem, quod bene cognitam mihi T. *Munatij prudentiam, & fidem, magis etiam perspexi in eius incredibili erga te beneuolentia, et diligentia.* III. *id. Apr. Vale.*

batur; & Iouis templum erat in Capitolio.

uide scholis.

Phil. 13. idem fere alijs uerbis ep. 24 l. 9 in extremo.

cũ neque hic, neque supra fratrem appellet; suspicor cognatũ potius, quã fratrem esse L. Planci. etsi nõ me praeterit, T. Munatium, L. Planci oratoris fratrẽ, a Pediano nominari. sed is cum Antonio fuit.

ARG. Scribit de S. C. in suam sententiam facto, ad augendam Planci dignitatem; hortaturque, ut Antoniani belli reliquias conficiat.

Cicero s. d. Planco imp. cos. des. 13

Vt primum potestas data est augendae dignitatis tuae, nihil praetermisi in te ornando, quod positum esset aut in praemio uirtutis, aut in honore uerborum. id ex ipso S. C. poteris cognoscere: ita enim est perscriptum, ut a me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoq. consensu. Ego, quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram te magis iudicio bonorum, quam* insignibus gloriae delectari; tamen considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi a rep. deberetur. tu* contexes extrema cũ primis. qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. itaque* Homerus non Aiacem, nec Achillem, sed Vlyssem appellauit πτολιπόρθον. Vale.

honoribus a senatu decretis.

id est, bellum iã magna ex parte a consulibus profligatũ ipse cõficies. infra, ep. 19. & 20.

Iliad. β

ARG. Laudat Plancum de subsidio reip. ferendo; & hortatur, ut Antonium, ad Mutinam fusum, persequatur, ac perdat.

Cic. s. d. Planco imp. cos. des. 14

O GRATAM famam biduo ante* uictoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copijs. atqui, etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. fugisse enim ex proelio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. Est autem non minus gratum extrema delere, quam prima depellere. equidem exspectabam iam tuas litteras, idq. cũ multis: sperabamq. etiam Lepidum, temporibus* admonitum, tecum & reip. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne qua scintilla

Mutinensẽ, Antonio fugato.

praesenti periculo: quo boni ciues ad opem patriae feredã impelluntur,

scintilla taeterrimi belli relinquatur. quod si erit factum; & remp. diuino beneficio affeceris; & ipse aeternam gloriam consequere. III. *id Maij. Vale.*

ARG. Nunciat, quid ad opprimendum Antonium paret.

Plancus imp. S. D. Ciceroni. 15

HIS *litteris scriptis, quae postea accidissent, scire te, ad remp. putaui pertinere. Sedulitas mea, ut spero, & mihi, & reip. tulit fructum. namque assiduis internuncijs cũ Lepido egi, ut, omissa omni contentione, *reconciliataq. uoluntate nostra, communi consilio reip. succurreret: se, liberos, urbem pluris, quam unum perditum, *abiectumq. latronem, putaret: obsequioq. meo, si ita faceret, ad omnes res abuteretur. profeci itaque per Laterensem internuncium: fidem mihi dedit, se Antonium, si probibere sua prouincia non potuisset, bello persecuturum: me, ut uenirem, copiasq. coniungerem, rogauit, eoq. magis, quod & Antonius ab *equitatu firmius esse dicebatur, et Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat: nam etiam ex paucitate eius, non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum: in*cursu bonorum consiliorum Lepidum adiuuandum putaui, aduentus meus quid profecturus esset, uidi: uel quod equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum eius possem: uel quod exercitus Lepidi eam partem, quae*corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere, & coercere praesentia*

supra, ep. 11. & infra, ep. 18. & 21.

quia iã prœlio Mutinensi fractus erat Antonius.

ep. 33. h. l. & 10 lib. XI.

dum Lepidus bene de rep. sentiret.

Infra, ep. 21.

Plinius Isaram Rhodano comparat, l. 3. c. 4.

mei exercitus possem. itaque in Isara, flumine* maximo, quod in finibus est Allobrogum, ponte uno die facto, exercitum ad IV. id. Maij transduxi: cum uero mihi nũciatum esset, L. Antonium, praemissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Iulij uenisse: fratrem cum equitum quattuor millibus, ut occurreret ei, misi ad pridie id. Maij: ipse maximis itineribus cum* quattuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. si nos mediocris modo fortuna reip. adiuuerit: et audaciae perditorum, & nostrae sollicitudinis hic finem reperiemus. quod si latro, praecognito nostro aduentu, rursus in Italiam se recipere coeperit: *Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam a uastatione defendat. Fac ualeas, meq. mutuo diligas.

quinque nominatur ep. 8 huius libri, quattuor ep. 24 & ep. 13. lib. XI.

Decimi Bruti, Galliae cisalpinae praefecti.

ARG. Gratissimas senatui fuisse Planci litteras, maximeq. opportunas significat: eiq. auctor est, ut in rebus tam subitis consilium senatus ne exspectet, ipse a sese consilium capiat.

Cicero S. D. Planco. 16

NIHIL *post hominum memoriã gloriosius, nihil gratius, nc tempore quidem ipso opportunius accidere uidi, quam tuas, Plance, litteras. redditae sunt enim, frequenti senatu, Cornuto, cum is frigidas sane, & inconstantes recitasset litteras Lepidi. sub eas statim recitatae sunt tuae, non sine magnis quidem clamoribus. cũ* rebus enim ipsis essent, & studijs, beneficijsq. in remp. gratissimae;

quod meminisse homines possunt.

uide candẽ sententiam supra. ep. 12. & infra ep. 19.

*mae; tum erant grauissimis uerbis, & senteutijs. flagitare senatus institit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris. ille se considerare ait uelle. cũ ei magnum conuicium fieret cuncto a senatu, quinque tribuni pl.*retulerunt. Seruilius rogatus rem distulit. ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. ea quae fuerit, ex S. C. cognosces. Tu quamquam consilio non eges, uel abundas potius, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc reijcias, ne ue in rebus tam subitis, tamq.*angustis a senatu consilium petendum putes. ipse tibi sis senatus. quocumque te ratio reip. ducet, sequare. cures, ut ante factum aliquid a te egregium audiamus, quam futurum putarimus. illud tibi promitto, quidquid erit a te factum, id senatum, non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, cõprobaturum. Vale.*

aduerte, etiam tribunos pl.ius referendi ad senatũ habuisse. ep.1.

spatium negantibus mittendi ad senatum.

ARG. Praesentem belli statum describit, cum excusatione fratris a se dimissi, & commendatione suae dignitatis.

Plancus imp. s.d. Ciceroni. 17

ANTONIVS *idibus Maij ad Forum Iulij cũ primis copijs uenit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad Forum Voconij castra habet; qui locus a*Foro Iulij quattuor & uiginti millia passuum abest: ibiq. me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. quod si omnia mihi*integra & ipse, & fortuna seruauerit: recipio uobis, celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, *concursationibusq.*

ep.18.33.&34. & ep. 10.l.xi.

urbe Galliae Narbonensis; Mela lib.2.

nisi quid ab ipso peccatũ sit.

ut qui equitũ turmis praeesset, supra, ep.15.

nibusq. confectum, grauiter se habuisse, antea tibi scripsi. sed tamen, cum primū posse ingredi coepit; non magis sibi, quam reip. conualuisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. sed ego eum non solum hortatus sum, uerū etiam coegi isto proficisci: quod illa ualetudine magis conficere se, quam me iuuare posset in castris: et quod acerbissimo interitu consulum remp. nudatā, tali ciue praetore in urbanis officijs indigere existimabam. quod si quis uestrum non probabit; mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret, quo obside* fide illius, & societatis in rep. administranda uterer. studium in ea re suum mihi L. Gellius; de tribus fratribus,* Segauiano probauit: quo ego interprete nouissime ad Lepidum sum usus. amicum eum reip. cognoscere uideor: libenterq. ei sum testimonio, & omnibus ero, qui bene merentur. Fac ualeas, meq. mutuo diligas; dignitatemq. meam, si* mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentia fecisti. Vale.*

Hirtij & Pāsae, qui Mutinensi pugna perierāt, infra, ep. 33.

Fide pro Fidei, ut Die pro Diei. Gell. l. 9. c. 14.

uide scholia.

epist. 9.

ARG. Narrat, quibus caussis ad Lepidum proficiscatur.

Plancus s. d. Ciceroni. 18

Q V I D *in animo habuerim, cum* Laeuus, Neruaq. discesserunt a me, & ex litteris, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consilijsq. meis* interfuerunt: Accidit mihi, quod homini* pudenti, & cupido satisfaciēdi reip.*

ep. 21.

ep. 6. lib. 1. qui timet infamiam. ep. 23.

*reip. bonisq. omnibus accidere solet; ut consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, quam tutum, quod habere posset obtrectationem: itaque, post discessum*legatorum, cum binis continuis litteris et Lepidus me, ut uenirem, rogaret; & Laterensis multo etiam magis, prope implorans, obtestaretur, non ullam rem aliam extimescens, quam eandem, quae mihi quoque facit timorẽ,*uarietatem, atque infidelitatẽ exercitus eius: non dubitandum putaui, quin succurrerem, meq. communi periculo offerrem. sciebam enim, etsi cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus transiiceret exercitum, & cum collega consentiente, exercitu concordi, & bene de rep. sentiente, hostibus obuiam ire: tamen, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciae meae, aut timori uidebam; si aut hominem*offensum mihi, coniunctum cum rep. non subleuassem; aut ipse a certamine belli tam necessarij me remouissem. itaque potius periclitari uolui, si possem mea praesentia & Lepidũ tueri, & exercitum facere meliorem, quam nimis cautus uideri. sollicitiorem certe hominem*nõ suis contractis neminem puto fuisse. nam quae res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi abesset, ea nunc magnam affert sollicitudinẽ magnumq. habet casum. mihi enim si cõtigisset, ut prior occurrerem Antonio; non mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic perculsas illius*

Laeui, & Nouae.

ep. 23.

uide quae scripsit ipse Lepidus infra, ep. 35.

ep. xi. 15. 21. 23

nulla sua culpa, ex ijs, quae ipso non contraxit. a'sic ad Q. fr. 2. ep. 1.

Pli.lib.7.e.43. *copias, Ventidijq.* **mulionis castra despicio. sed nõ possum nõ exhorrescere, si quid intra cutem subest uulneris, quod prius* *nocere potest, quam sciri, curariq. possit. sed certe, nisi uno loco me tenerem, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quae bene de rep. sentit. magnam etiam perditi hostes accessionẽ sibi fecissent, si quas copias a Lepido abstraxissent. quae si aduẽtus meus represserit; agam gratias fortunae, constantiaeq. meae, quae me ad hanc experientiam excitauit. itaque ad* XII. Kal. *Iun. ab Isara castra moui: pontem tamen, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui; praesidiaq. ibi firma posui; ut uenienti* **Bruto, exercituiq. eius sine mora transitus esset paratus. ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copijs me coniungam. Vale.*

de Lepidi fide non prorsus bene sperat. supra, ep.13.& 14.

collegae. ep.8. 20.& 22.

ARG. Officium Planci in actione gratiarum sibi fuisse gratissimum fatetur: hortaturque, ut ad exstinguendas belli reliquias omni studio incumbat.

Cicero S. D. Planco imp. 19

QVAMQVAM **gratiarum actionem a te non desiderabã, cum te* *re ipsa, atque* *animo scirem esse gratissimum: tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda. sic enim uidi, quasi ea, quae oculis cernuntur, me a te amari. dices, Quid antea? Semper quidem, sed numquam illustrius. Litterae tuae mirabiliter gratae sunt senatui cum rebus ipsis, quae erant grauissimae, & maximae, fortissimi animi, summiq. consilij, tum etiam* *grauitate*

tribus modis erga bene meritos officio fungimur, gratiarũ actione, re ipsa, animo.

uide candẽ sententiam supra, ep.12.

uitate sententiarum, atque uerborum. sed, mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias. in hoc erit summa & gratia, & gloria. cupio omnia reip. caussa: sed mehercule, in ea conseruanda iam defatigatus, non multo plus faueo patriae, quam tuae gloriae: cuius maximam facultatem tibi dij immortales, ut spero, dedere: quam complectere, obsecro. qui enim Antonium* oppreßerit, is hoc taeterrimum bellum periculosissimumq. confecerit. Vale.*

de animo dici, Fessus autẽ de corpore, scribit Fronto.

ep. 13.

ARG. Petit, ut de Lepidi fide significet, utrum a rep. sit, an se cum Antonio coniunxerit; & hortatur ad belli reliquias opprimendas

Cicero s. d. Planco. 20

ITA *erant omnia, quae istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, non occurreret. modo enim, quae uellemus, de Lepido, modo contra nunciabantur. de te tamen constans fama, nec decipi posse, nec uinci. quorum alterius fortuna partem habet quandam: alterum proprium est prudentiae tuae. sed accepi litteras a* collega tuo, datas idibus Maij: in quibus erat, te ad se scripsisse, a Lepido non recipi Antonium. quod erit certius, si tu ad nos idẽ scripseris. sed minus audes fortasse propter inanem laetitiam litterarũ superiorum. uerum ut errare id Plance uoluisti: (quis enim id effugerit?) sic, decipi te non potuisse, quis non uidet? nunc uero etiam erroris caussa sublata est. culpa enim illa,* BIS *ad eundẽ, uulgari reprehẽsa prouerbio est. sin, ut scripsisti ad collegam, ita se*

ab eo non recipi Antonium.

D. Bruto. supra ep. 8. & 18.

eum scripsit, Sedulitas mea reip. tulit fructum, supra ep. 15.

res

sic ep.7.lib.3. *res habet: omni cura liberati sumus; nec tamē erimus prius, quam, ita esse, tu nos feceris certiores. mea quidem, ut ad te saepius scripsi, haec sententia est: qui reliquias huius belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certe nulla esse maiora potuerunt, tibi tam grata esse, quam ego putaui fore, minime miror, uehemēterq. laetor: quae quidem tu, si recte istic erit, maiora, & grauiora cognosces.* IV. *Kal. Iun.*

bis, supra, ep. 13. & 19.

ep.1. Nec miror, & gaudeo.

ARG. Nunciat de Lepidi perfidia, & coniunctione cum Antonio; nouarumq. copiarum subsidium postulat; & suam commendat dignitatem.

Plancus S. D. Ciceroni. 21

PVDERET *me inconstantiae mearum litterarum, si non haec ex aliena leuitate penderent. Omnia feci, quare, Lepido coniuncto ad remp. defendendam, minorē sollicitudine uestra perditis resisterem: omnia ei & petenti recepi, & ultro pollicitus sum; scripsiq. tibi biduo ante, confidere me bono Lepido esse usurum, communiq. consilio bellum administraturum. credidi chirographis eius, affirmationi praesentis Laterensis; qui tum apud me erat; reconciliaremq. me Lepido, fidemq. haberem, orabat. non licuit diutius bene de eo sperare. illud certe caui, & cauebo, ne mea credulitate reip. summa fallatur. Cum Isaram flumen, uno die ponte confecto, exercitum transduxissem; pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per litteras ipse, ut maturarem uenire: praesto mihi*

qui de Lepido uarie scripserim.

propter ueteres inimicitias. ep. 12. 15. 18. 23.

ep. 18. & lib. XI. ep. 13.

Transiiceret, dixit, ep. 9. 11.

*mihi fuit ſtator eius cum litteris, quibus, ne uenirem, denunciabat: ſe poſſe conficere per ſe negotium: interea ad Iſaram exſpectarem. indicabo temerarium meum conſilium tibi: nihilo minus ire decreueram, exiſtimans eum ſocium gloriae uitare. putabam poſſe me nec de laude *ieiuni hominis *delibare quidquam, & ſubeſſe tamen propinquis locis, ut, ſi durius aliquid eſſet, ſuccurrere celeriter poſſem. ego non malus homo hoc ſuſpicabar. at Laterenſis, uir ſanctiſſimus, ſuo chirographo mittit mihi litteras: in eiſque, deſperans de ſe, de exercitu, de Lepidi fide, querensq. ſe deſtitutum, aperte denunciat, uideam ne fallar: ſuam fidem *ſolutam eſſe; reip. ne deſim. exemplar eius chirographi Titio dedi. ipſa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putaui, *Laeuo Ciſpio dabo perferenda, qui omnibus his interfuit rebus. Acceſſit eo, ut milites eius, cum Lepidus concionaretur, improbi per ſe, *corrupti etiam per eos, qui praeſunt, Canidios, Rufrenoſque, & ceteros, quos, cum opus erit, ſcietis, conclamarint *uiri boni, pacem ſe uelle, neque eſſe cũ ullis pugnaturos, duobus iam conſulibus ſingularibus occiſis, tot ciuibus pro patria amiſſis, hoſtibus denique *omnibus iudicatis, bonisq. publicatis. neque hoc aut uindicarat Lepidus, aut *ſanarat. huc me uenire, et duobus exercitibus cõiunctis obijcere *exercitum fideliſſimum, maxima auxilia, principes Galliae, prouinciam cunctam, ſummae de-*

metaphora in duobus uerbis, Ieiuni, & Delibare.

ſe iam nõ teneri promiſſis.

ſupra, ep. 18. & Feſtus in uerbo, Septimontium.

ſupra, ep. 15.

ironia ſatis manifeſta.

Antonium ſecutis.

correxerat.

de quattuor legionibus meminit, ep. 15. & de quinque ep 8.

*dementiae, & temeritatis esse uidi; mihique, si ita oppressus essem, rēq. pub. mecum perdidissem, mortuo nō modo honorem, sed misericordiam quoque defuturam. itaque rediturus sum; nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. exercitū locis ut habeam opportunis, prouinciā tuear, etiam si ille*exercitus desciuerit, omnia ut*integra seruem, dabo operam, quoad exercitus huc summittatis,*pariq. felicitate remp. hic uindicetis. nec depugnare, si occasio tulerit; nec obsideri, si necesse fuerit; nec mori, si casus inciderit, pro uobis paratior fuerit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc transijciendum quamprimum cures, & matures prius, quam hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. in quo si celeritas erit adhibita; resp. in possessione uictoriae, deletis sceleratis, permanebit. Fac ualeas, meq. diligas. Fratrem meum tibi, fortissimum ciuem, & ad omnia paratissimum,*excusem litteris? qui ex labore in febriculam incidit assiduam, & satis molestam. cum primum poterit istuc recurrere; non dubitabit; ne quo loco reip.*desit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. concupiscere me nihil oportet. habeo te & amantissimum mei, &, quod optaui, summae auctoritatis. tu uideris,*quantum, &*quando tuum munus apud me uelis esse. tantum te rogo, in Hirtij locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meā obseruantiam. Vale.*

Lepidi. epist 24.

ut ad Mutinam

Excuses, antiqui libri habēt.

erat enim praetor, Planci frater. supra, ep. 17

supra, ep. 9. Temporis, & rei, te moderatorem facile patior esse.

ARC.

ARG. Agris diuidundis praefici Plancus cupiebat, ad militum gratiam colligendam. de ea re Cicero respondet.

Cicero s. d. Planco. 22

IN *te, & in*collega omnis spes est dijs approbantibus. concordia uestra, quae senatui declarata litteris uestris est, mirifice & senatus, & cuncta ciuitas delectata est. Quod ad me scripseras de re *agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem: qui certe ego fuissem: sed propter tarditatem sententiarum, moramq. rerum, cum ea, quae*consulebantur, ad exitum non peruenirent; commodissimum mihi, Plancoq. fratri uisum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci litteris cognouisse. sed siue in* S. C. *siue in ceteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade,*tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, ut nullum genus amplissimae dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Litteras tuas uehementer exspecto, & quidem tales, quales maxime opto. Vale.*

ep. 8. 18. & 20.

idem & D. Brutus cupiebat, ep. 20. & 21. li. xi.

de quibus ad senatum referebatur.

ad minuendũ dolorem ob S. C. minus ex sẽtentia scriptũ.

ARG. Excusat se, quod Lepido crediderit: & suam diligentiam in copijs tuto reducendis declarat accepto nuncio de Lepidi Antonijq. coniunctione. quo in periculo subsidium Caesariani exercitus postulat.

Plancus s. d. Ciceroni. 23

NVMQVAM *mehercule, mi Cicero, me paenitebit maxima pericula pro patria subire, dum, si quid*acciderit mihi, a reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si umquam*

ut fortuna fert.

quam

quam Lepido ex animo credidissem. CREDVLITAS enim error est magis, quam culpa; & quidem in optimi cuiusque mentem facillime irrepit. sed ego non hoc uitio paene sum deceptus: Lepidum enim pulchre noram. quid ergo est? pudor me, qui in*bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire. nam, si uno loco essem, uerebar ne cui obtrectatorum uiderer & nimium pertinaciter Lepido*offensus, & mea patientia etiam alere bellum. itaque copias prope in conspectū Lepidi, Antoniiq. adduxi; quadragintaq. millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut uel celeriter accedere, uel*salutariter recipere me possem. adiunxi haec in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus esset; Vocontii sub*manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, desperato aduentu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio coniunxit ad IV. Kal. Iun. eodemq. die ad me castra mouerunt. uiginti millia passuum cum abessent, res mihi nunciata est. dedi operam deum benignitate, ut & celeriter me reciperem, et hic discessus nihil fugae simile*haberet, non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis feruentibus latronibus interciperetur. itaque pridie non. Iun. omnes copias Isaram transieci, pontesque, quos feceram, interrupi, ut & spatium ad*se colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega coniungerem; quem triduo, cum has

maxime enim ad res gerēdas interest, optime de ducū uirtute milites opinari. ep. 18.

pro Infensus Phil. 1.

Cū salute, duo ueteres libri.

ita propinqui, ut quasi in manibus essent.

quod in duce non multo minus laudari solet, quā si proelio uicerit.

ex timore recreandos.

*has dabam litteras, exspectabam.*Laterensis nostri & fidem et animum singularem in remp. semper fatebor. sed certe nimia eius indulgentia in Lepidum, ad haec pericula perspicienda fecit eum minus sagacem: qui quidem cum in fraudem se deductum uideret, manus, quas iustius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. in quo casu tamen interpellatus, adhuc*uiuit, & dicitur uicturus. sed tamen de hoc mihi parum certum est: & magno cum dolore parricidarum elapsus sum ijs. ueniebant enim eode furore in me, quo in patriã, incitati. iracundias autem harum rerum recentes habebant, quod Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: quod colloquia facta improbabam: quod legatos, fide Lepidi missos ad me, in conspectu uenire uetueram: quod C. Catium Vestinum trib. mil. missum ab Antonio ad eum cum litteris, exceperam. in quo hanc capio uoluptatem, quod certe, quo magis me petiuerunt, tanto maiorem ijs frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem praesta, ut uigilanter, *neruoseq. nos, qui stamus in acie, subornes. ueniat Caesar cum copijs, quas habet firmissimas: aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus eius mittatur: cuius ipsius magnum*periculum agitur. quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne iã conuenit. pro urbis uero salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? quod si uos istic non defueritis;*

supra, ep. 18.

eum ex illo uulnere periisse, affirmat Velleius lib. 2. & Dio li. 46.

uehemẽter, ut in hoc intẽdas omnes neruos.

erat enim eiini micus Antonius, uictus iã ab eo ad Mutinã.

tis;

*tis; profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde reip. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercule habeo cariorem: sollicitudinesq. meas quotidie magis tua merita*exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex iudicio tuo perdam. opto, ut mihi liceat iam praesenti pietate meorum officioru͂ tua beneficia tibi facere iucundiora. Vale.* I I X. *idus Iun. Ciuarone, ex finibus Allobrogum.*

* excitant. sic locutus Cic. l. I. de Or. & Ad At. lib. 12.

ARG. Pollicetur se memorem beneficiorum; suas copias narrat; subsidium, aut ab Octauiano, aut ab Africano exercitu, postulat; Octauianum, quasi negligentem in tuenda rep. accusat.

Plancus imp. cos. des. s. d. Ciceroni. 24

FACERE *nõ possum, quin in singulas res meritaq. tua tibi*gratias agam: sed mehercule facio cum pudore. neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur gratiarum actionem: neque ego lubenter pro maximis tuis beneficijs tam uili munere defungor orationis; & malo praesens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. quod si mihi uita contigerit; omnes gratas amicitias, atque etiam pias propinquitates in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate uincam. amor enim tuus, ac iudicium de me utrum mihi plus dignitatis in perpetuum, an uoluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curae: quos ego non potentiae meae caussa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari uolui a senatu; sed primum, quod ita meritos iudicabam;*

* uideo Plancum in principio literarum delectari quadã grati animi significatione. supra, ep. 4. 9. XI. & 19

deinde,

*deinde, quod ad omnes casus coniunctiores reip. esse uolebam; nouissime, ut ab omni omnium sollicitatione auersos eos tales uobis praestare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia*integra sustinuimus. quod consilium nostrum; etsi, quanta sit auiditas hominum, non sine caussa, talis uictoriae, scio; tamen uobis probari spero. non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio parricidarum resistat. copias uero nostras notas tibi esse arbitror. in castris meis legiones sunt ueteranae tres, tironum uel luculentissima ex omnibus una. in castris Bruti una ueterana legio, altera bima, octo tironum. ita uniuersus exercitus numero amplissimus est, firmitate*exiguus. quantum autem in acie tironi sit committendum, nimium saepe*expertum habemus. ad hoc robur nostrorum exercituum siue*Africanus exercitus, qui est ueteranus, siue Caesaris accessisset, aequo animo summam remp. in discrimen deduceremus. aliquanto autem propius esse, quod ad Caesarem attinet, uidebamus. nihil destiti eum litteris hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora uenire: cum interim auersum illum ab hac cogitatione,*ad alia consilia uideo se contulisse. ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis, litterisq. misi; si quid forte proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Caesaris amorem attinet, societatem mihi esse*tecum: uel quod in familiaritate*

Omnia ut integra seruem, dixit epist 21 sed ibi significat, ne quid patiamur detrimenti; hic se proelium uitasse, patet ex uerbo, Sustinuimus, & sequentibus.

ep. ad M. Brut.

Pharsalico maxime proelio Caesaris & Pompeij. ep 3. l. 7. & Tusc. 2.

ep. 14. & 26. lib. 11.

ad cogitationem consulatus bimestris.

Octauianum Cicero nimis diligere uisus.

Caesaris, uiuo illo, iam tueri eum, et diligere mihi fuit necesse: uel quod ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi, atque humanissimi fuit sensus:

epist. 5.

*uel quod ex tā insigni*amicitia mea, atque Caesaris, hunc, filij loco & illius, & uestro iudicio substitutum, non perinde habere mihi turpe uidetur. sed quidquid tibi scribo, dolēter mehercule magis,*

similem sententiā alijs uerbis expressit epist. 29. lib 7 & ad Att. ep. 12. l. 1.

quam inimice facio. quod uiuit Antonius hodie; quod Lepidus una est; quod exercitus habent non contemnendos; quod sperant; quod audent; id omne Caesari acceptum referre possunt. neque ego superiora repetam: sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se uenire, si uenire uoluisset; aut oppressum iam bellum esset, aut in aduersissimam illis Hispaniam cum detrimento eorum maximo extrusum. quae mens eum, aut quorum consilia a tanta gloria, sibi uero etiam necessaria, ac salutari,

ut surrogaretur in locū Pansae, aut Hirtij. Dio lib 46.

*auocarint, & ad cogitationem consulatus*bimestris, summo cum terrore hominū, & insulsa cum efflagitatione transtulerint, exputare non possum. multum in hac re mihi uidentur necessarij eius & reip. & ipsius caussa proficere posse: plurimum, ut puto, tu quoque:*cuius ille tanta merita habet,*

ut etiam Ciceronem M Brutus ob eā caussam in epistola quadam grauiter increpet

*quanta nemo praeter me. numquam enim obliuiscar, maxima, ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandaui. quod si, quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem; plurimum ipsum*iuuero. Nos interea durio-*

cū ipsius quoque periculum [illegible] supra, ep. 23.

ri condicione bellum sustinemus: quod neque expeditissi-

ditissimam dimicationem putamus; neque tamen refugiendo commissuri sumus, ut maius detrimentum resp. accipere possit. quod si aut Caesar se respexerit; aut Africanae legiones celeriter uenerint; securos nos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas, rogo, proprieq. tuum esse, tibi persuadeas. V. Kal. Sext. ex castris.*

quae erant in Africa. ep. 15 lib. xi.

ARG. Modeste reprehendit in Furnio praeproperam adipiscendae praeturae festinationem.

Cicero s. d. C. Furnio. 25

Si interest, id quod homines arbitrantur, reip. te, ut instituisti, atque fecisti, nauare operam, rebusq. maximis, quae ad exstinguendas reliquias belli pertinet, interesse: nihil uideris melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse: istamq. operam tuam, nauitatem, animum in remp.* celeritati praeturae anteponendam censeo. nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede, proximam Planco, idq. ipsius Planci testimonio, praeterea fama, scientiaq. omniū. quamobrem, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum. quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? sin autē satisfactum reip. putas; celeriter ad comitia, quando mature* futura sunt, ueniendum censeo; dummodo ne quid haec ambitiosa festinatio imminuat eius gloriae, quam consecuti sumus.* Multi clarissimi uiri, cum reip. darent operam, annum petitionis suae non obierunt. quod eo facilius nobis est, quod*

dissuasio ab utili.

erat enim Planci legatus. supra, ep. 8.

Furnius enim ad petendam praeturam contendere cupiebat, cum nondum ipsius annus esset.

non fuerunt oppressa a ... ... ep.

dissuasio ... exemplis.

non est annus hic tibi destinatus: ut, si aedilis fuisses, post biennium tuus annus esset. *nunc nihil praetermittere uidebere usitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. uideo autem, Planco consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamē splendidiorem petitionem tuā fore, si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum tuum tantum consilium, iudiciumq; sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotā esse *nolebam: cuius est haec summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quā ambitione, maioremq. fructum ponere in perpetuitate laudis, quam in celeritate praeturae. Haec eadē locutus sum domi meae, *adhibito Quincto fratre meo, & Caecina, & Caluisio, studiosissimis tui, cum Dardanus, libertus tuus, interesset. omnibus probari uidebatur oratio mea: sed tu optime iudicabis. Vale.

manebis in prouincia, & ad comitia praetorianō uenies.

testificandi amoris caussa. ep. 4. lib. 2. & 3. lib. 10. ep. 7. lib. 4. & ep. 7. lib. XI.

ARG. Scripserat Furnius, ad comitia praetoria se uenturum: Cicero dissuadet, comitiaq. dilata significat.

Cicero s. d. Furnio. 26

LECTIS tuis litteris, quibus declarabas aut omittendos Narbonenses, aut cum periculo dimicandum; illud magis timui; quod uitatum, non moleste fero. Quod de Planci, & Bruti concordia scribis, in eo uel maximam spem pono uictoriae. De *Gallorum studio, nos aliquando cognoscemus, ut scribis, cuius id opera maxime excitatum sit: sed iam, mihi crede, cognouimus. itaque iucundissimis

trāsalpinorum.

tua uidelicet opera excitatū.

*mis tuis litteris stomachatus sum in extremo. scribis enim, si in Sextilem comitia, cito te: si iam confecta, citius; ne diutius cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quam tu caussam tuam non nosti, qui alienas tam*facile discas. tu nunc candidatū te putas: & id cogitas, ut aut ad comitia curras; aut, si iam confecta, domi tuae sis, scilicet ne cum maximo periculo, ut scribis, stultissimus sis. non arbitror te ita sentire. omnes enim tuos ad laudē impetus noui. quod si, ut scribis, ita sentis, non magis te, quam de te*iudicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus leuissimi, & diuulgatissimi, si ita adipiscare, ut plerique, praepropera festinatio abducet a tantis laudibus, quibus te omnes in caelum iure, & uere ferunt? scilicet id*agitur, utrum hac petitione, an proxima praetor fias, non ut ita de rep. mereare,*omni honore ut dignissimus iudicere. utrum nescis, quam alte adscenderis; an pro nihilo id putas? si nescis: tibi ignosco:*nos in culpa sumus. sin intelligis: ulla tibi est praetura uel officio, quod pauci, uel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior? Hac de re & ego, et Caluisius, homo magni iudicij, tuiq. amantissimus, te accusamus quotidie: comitia tamen, quando ex his pendes, quantū facere possumus, quod multis de caussis reip. arbitramur conducere, in Ianuarium mensem*protrudimus. Vince igitur, & uale.*

caussarū enim patronus solebat esse.

qui te putem aliter sentire, quam scribis.

id laborādum tibi, & amicis tuis.

non praetura tantum.

qui te, tuam caussam ignorantem, rationibus conemur in prouincia retinere.

ep. 12. lib. 2. ad Q. fr.

ARG. Lepidum quasi molli brachio obiurgat, quia, summis honoribus a senatu ornatus, gratiarum agendarum officiũ neglexerat. tum, pacem inter Antonium & bonos ciues conciliare cupientem hortatur ne se interponat.

Cicero s. d. M. Lepido. 27

QVOD *mihi pro mea summa erga te beneuolentia magnae curae est, ut quam amplissima dignitate sis; moleste tuli, te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine*ornatus summis honoribus. Pacis inter ciues conciliandae te cupidum esse, laetor. pacem eam si a seruitute seiungis; consules & reip. & dignitati tuae. sin ista pax perditum hominem in*possessionem impotentissimi dominatus restitutura est: hoc animo scito esse omnes sanos, ut mortem seruituti anteponant. itaque sapientius, meo quidem iudicio, facies, si te in istam*pacificationem non interpones; quae neque senatui, neque populo, neque cuiquam bono probatur. Sed haec audies ex alijs, aut certior fies litteris. tu, pro tua prudentia, quid optimum factu sit, uidebis.*

n S. C. infra, ep. 34. h l. & 18 lib. xi. & Phil. 5. & 13. & sta ua in Rostris posita. ep. 16. ad M. Brutum, & Dio lib. 46. & Phil 3. 5.

qua deiectus ra: proelio Mutinensi.

hãc pacem ual- de improbat et- iam in Philippica octaua.

ARG. Dolet se non fuisse participem coniurationis in Caesarem: quia superstes Antonius perniciem reip. moliatur. deinde suum libertatis recuperandae studium declarat.

Cicero s. d. C. Trebonio. 28

QVAM *uellem ad illas pulcherrimas epulas me idibus Mart. inuitasses:*reliquiarum nihil haberemus. at nunc cum his tantum negotij est, ut uestrum illud diuinum in remp. beneficium non nullam habeat querellã. quod uero a te, uiro optimo, *seductus est, tuoq. beneficio adhuc uiuit haec pestis: interdum, quod mihi uix fas est, tibi subirascor.*

p. 4. lib. 12. Antonius serua tus non esset. infra, ep. 3. l. 12.

Dio lib. 44. & Phil. 13.

mihi

mihi enim negotij plus reliquisti uni, quam, praeter me, omnibus. Vt enim primum post Antonij foedissimũ discessum senatus haberi libere potuit; ad illum animum meum reuerti pristinum, quem tu cum ciue acerrimo, patre tuo, in ore et amore semper habuisti. nam, cum senatum ad XIII. Kal. Ian. tribuni pl.* uocauissent, deq. alia re referrent: totam remp. sum complexus; egiq. acerrime; senatumq. iam languentem, & defessum, ad pristinam uirtutem, consuetudinemq. reuocaui, magis animi, quam ingenij uiribus. hic dies, meaq. contentio, atque actio spem primum populo R. attulit libertatis recuperandae. nec uero ipse postea tẽpus ullum intermisi de rep. non cogitandi solum, sed etiam agendi. quod nisi res urbanas, actaq. omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem. quamquã erã maximis occupationibus impeditus. sed illa cognosces ex alijs, a me pauca, & ea summatim. Habemus fortem senatum, consulares partim timidos, partim male sentientes. magnum damnum factũ est in* Seruio. L. Caesar optime sentit: sed, quod auunculus est, non acerrimas dicit sententias. consules egregij: praeclarus D. Brutus: egregius* puer Caesar. de quo spero equidẽ reliqua: hoc uero certum habeto, nisi ille ueteranos celeriter* conscripsisset, legionesq. duae de exercitu Antonij ad eius se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio, nihil* Antonium sceleris, nihil crudelitatis praeteriturum fuisse. Haec*

ep. 1. & l. 12. ep. 22.

cũ Brundisium profectus est, ut legiones Macedonicas ad urbem secum duceret. ep. 25. l. 12. Philip. 3. & Dio lib. 45.

uocandi senatus tribuni pl. ius habebant. Gellius lib. 14. cap. 7.

perierat Ser. Sulpicius. unde Philipp. lib. 9.

ep. 7. lib. XI.

priuato consilio, suo sũptus Philipp 3.

Brundisio redeuntẽ. ep. 25. lib 12. & Philipp. 3.

tibi etsi audita esse arbitrabar, nolui tamẽ notiora esse. plura scribam, si plus otij habuero. Vale.

ARG. Scribit de suo studio erga salutem Ampij exsulantis, bonamq. spem habere iubet.

forte is est, ad quẽ ep.12.l.6.

Cicero s. d. *Ampio Balbo. 29

De meo *studio erga salutem, & incolumitatem tuam credo te cognosse ex literis tuorum: quibus me cumulatissime satisfecisse, certo scio. nec ijs *concedo, quamquã sunt singulari in te beneuolentia, ut te saluum malint, quam ego. illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quam ipsi, hoc tempore prodesse possim. quod quidem nec destiti facere, nec desistam, & iam in maxima re feci, & *fundamenta ieci salutis tuae. Tu fac bono animo, magnoq. sis, meq tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie non. Quinct. Vale.*

ep.3.lib.4.

sic locutus ep. 9.lib.1.

ARG. Proelium, uictoriaq. de Antonio relata nunciatur.

Ser. Galba s. d. Ciceroni. 30

de hoc Galba in Philipp. 13.

XVII. Kal. *Maij, quo die Pansa in castris Hirtij erat futurus, cum quo ego eram, (nam ei obuiam processeram millia passuum centum, quo maturius ueniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, & quinctam trigesimam, & *cohortes praetorias duas, unam suam, alteram *Silani, euocatorum partem. ita obuiam uenit nobis; quod nos quattuor legiones tironum habere solum arbitrabatur. sed noctu, quo tutius uenire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego praeesse solebam, et duas cohortes praetorias miserat*

Veg.l.2.c.6.

qui discesserat a Lepido, ipso tamẽ haud inuito. uide infrà, ep.34. & Dionẽ lib.46. qui hãc etiam pugnam narrat.

ferat Hirtius nobis. Cum equites Antonij apparuissent, continieri neque legio Martia, neque cohortes praetoriae potuerunt: quas sequi coepimus coacti, quando eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias cōtinebat: neque sciri uolebat, se legiones habere: tantū equitatum, & leuem armaturam ostendebat. postea quam uidit se inuito legionem ire Pansa, sequi se duas legiones iussit tironum. postea quam angustias paludis, & siluarum transiuimus; acies est instructa a nobis duodecim cohortium. nondum uenerant legiones duae, cum repente Antonius in aciem suas copias de uico produxit, et sine mora cōcurrit. Primo ita pugnatum est, ut acrius nō posset ex utraque parte pugnari. sed dexterius cornu, in quo ego eram cum* Martiae legionis cohortibus octo, impetu primo fugauerat legionem* trigesimā quinctam Antonij, ut amplius passus quingentos ultra aciem, quo loco steterat, processerit. itaque, cum equites nostrum cornu circuire uellent, recipere me coepi, & leuem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne auersos nostros aggrederentur. interim uideo me esse inter Antonianos, Antoniumq. post me esse aliquanto. repente equū immisi ad eam legionem tironū, quae ueniebat ex castris, scuto reiecto. Antoniani me insequi: nostri pila conijcere uelle. ita nescio quo fato sum seruatus, quod cito sum a nostris cognitus. In ipsa Aemilia, ubi cohors Caesaris* praetoria erat, diu pugnatum*

Phil. 14.

quae, relicto Antonio, Caesari Octauiano se adiunxerat. Philip. 3. & Velleius lib. 2.

equum admittere, dixit l. 2. de Fin. Incitare, lib. 3. de nat. de.

praetoriae cohortes fortissimorum uirorū,

*gnatum est. cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiae legionis duae cohortes erãt, & cohors praetoria, pedem referre coeperunt, quod ab equitatu circumibantur, quo uel plurimũ ualet Antonius. cum omnes se recepissent nostri ordines, recipere me nouissimus coepi ad castra. Antonius, tamquã uictor, castra putauit se posse capere. quo cum uenit, complures ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re Hirtius cum*cohortibus uiginti ueteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasq. omnes eius deleuit, fugauitq. eodem loco, ubi erat pugnatum, ad Forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra*rediit, unde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quae ab Antonio erant oppugnatae. sic partem maiorem suarum copiarum Antonius amisit ueteranarum: nec id tamen sine aliqua iactura cohortium praetoriarum nostrarum, & legionis Martiae fieri potuit.*aquilae duae, signa sexaginta sunt relata Antonij. res bene gesta est. Ad XII. Kal. Maij, ex castris. Vale.*

duabus legionibus, quarta, septima. oratione XIV. in Antonium.

exercitu incolumi. Phil. 14.

legionum signa argentea erant. Pli. l. 33. c. 11.

ARG. Excusat se quod studium suum erga remp. litteris nondum declarauerit: seq. libertatis recuperandae cupidum ostendit.

C. Asinius Pollio S. D. Ciceroni. 31

Hispaniam ulteriorem administrabat; a Caesare commissam; in qua Lusitania continebatur; citerior Lepido attributa erat. infra, ep. 32.

MINIME *mirum debet tibi uideri, nihil me scripsisse de rep. postea quam itum est ad arma. nã saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios; etsi nunc frequentioribus latrocinijs infestior*

*festior factus est, tamen nequaquam tanta in mora est, quanta qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. itaque, nisi naue perlatae litterae essent, omnino nescirem, quid istic fieret. nunc uero, nactus occasionẽ, postea quam nauigari coeptum est, cupidissime, & quam creberrime potero, scribam ad te. Ne mouear eius sermonibus, quem tametsi nemo est qui uidere uelit, tamen nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. adeo est enim*inuisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis, & libertatis cupiditatem. itaque illud initium ciuilis belli saepe defleui. cum uero non liceret mihi nullius partis esse, quia utrobique magnos inimicos habebam; ea castra fugi, in quibus plane tutum me ab insidijs inimici sciebam non futurũ. compulsus eo, quo*minime uolebam; ne in extremis essem, plane pericula non dubitanter adij. Caesarem uero, quod me in tanta fortuna, modo cognitum, uetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, & fide. quae mea sententia gerere mihi licuit, ita feci, ut optimus quisque maxime probarit: quod iussus sum, eo tempore, atque ita feci, ut appareret, inuito imperatum esse. cuius facti iniustissima*inuidia crudire me potuit, quam iucunda libertas, & quam misera sub dominatione uita esset. ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia*

M. Antonius*, nunc inuisus, quia reip. hostis, antea uero amicus. infra, ep. 33.

quia Caesar pro sua potentia, Pompeius pro rep. putabatur contendere.

odium aduersus me iniuste concitatum.

mox tamẽ Asinii te cum Antonio cõiunxisti. Velleius lib. 2.

*unius sint: quicumque is est, ei me*profiteor inimicum, nec periculum est ullum, quod pro libertate aut refugiam, aut deprecer. sed consules neque s. c. neque litteris suis praeceperant mihi, quid facerem. unas enim post idus Mart. demũ a* Pansa litteras accepi; in quibus hortatur me, ut senatui scribam, me, &*exercitum in potestate eius futurum. quod, cum Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maxime contrarium fuit. nam quibus commeatibus, inuito illo, per illius prouinciam legiones ducerem? aut, si cetera transissem, num etiam alpes poteram transuolare, quae praesidio illius tenentur? Adde huc, quod perferri litterae nulla condicione potuerunt. sexcentis enim locis excutiuntur, deinde etiã *retinentur a Lepido tabellarij. Illud me Cordubae pro concione dixisse, nemo uocabit in dubium, prouinciam me nulli, nisi qui a senatu missus uenisset, traditurum. Nam de legione trigesima tradenda quantas*contentiones habuerim, quid ego scribam? qua tradita, quanto pro rep. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quidquã putare esse. quare me eum existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim; (omnes enim ciues plane studeo esse saluos) deinde qui & me, & remp. uindicare in libertatem paratus sim. Quod familiarem meum in tuorum numero habes,*opinione tua mihi gratius est: inuideo illi tamen, quod ambulat, & iocatur tecum. quaeres,*

consule.

ep. 32.

infra, ep. 33.

ursit enim eum & Lepidus, & Antonius. ep. sequenti.

ep. 15 lib. 12. & 24 lib. 14. & in prooemio libri de claris Orat. Opinione omnium maiorem animo cepi dolorem.

*res, quanti aestimem. si umquam licuerit uiuere in otio, experieris. nullum enim uestigium abs te discessurus sum. Illud uehementer admiror, nō scripsisse te mihi, manendo in prouincia ne, an ducendo exercitū in Italiam reip. magis satisfacere possim. ego quidem, etsi mihi tutius, ac minus laboriosum est manere; tamen, quia uideo tali tempore multo magis legionibus opus esse, quam prouincijs, quae praesertim recuperari nullo negotio possunt, constitui,*ut nunc est, cum exercitu proficisci. deinde ex litteris, quas Pansae misi, cognosces omnia. nam earum tibi exemplar misi.* XVII. Kal. Apr. Cordubae.

ut nunc quidē ī animo habeo. casus autē saepe cogit mutare consilium.

ARG. Enumerat, quae Balbus, quaestor suus, flagitiose commiserit, quaeq. ipse fecerit ad exercitum in reip. potestate continendum.

Asinius Pollio S. D. Ciceroni. 32

BALBVS *quaestor, magna numerata pecunia, magno pondere auri, maiore argenti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddito, duxit se a Gadibus; & triduum tēpestate retentus ad Calpen,* Kal. *Iunij transiecit sese in regnum Bogudis, plane bene*peculiatus. his rumoribus utrum Gades referatur, an Romam, (ad singulos enim nuncios turpissime consilia mutat) nondum scio. sed, praeter furta, & rapinas, & uirgis caesos socios, haec quoque fecit; ut ipse gloriari solet, eadem, quae C. Caesar: ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallū histrionē, summo ludorum die anulo aureo*donatū, in quattuordecim*

statim a Balbi flagitijs Incipit: quod est indicium summae iracundiae.

Bene nummatus, dixit oratione in Rullū: sed Peculiatus, & Nummatus, diuersa.

sicuti Lāberiū mimum dona-

uerat Caesar. Suetonius, & Macrobius.

*decim sessu deduxit: tot enim fecerat ordines eque stris loci: quattuoruiratum sibi prorogauit: comitia biennij biduo habuit, hoc est renunciauit quos ei uisum est: exsules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus a seditiosis senatus trucidatus, aut expulsus est Sex.*Varo procos. Illa uero iam ne Caesaris quidem exēplo, quod ludis prae textam de suo*itinere ad L. Lentulum procos. sollicitandum posuit. & quidem, cum agerentur, fleuit, memoria rerum gestarum commotus.*Gladiatoribus autē Fadium quendam, militem Pompeianum, quia, cū depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctore sese nolebat, & ad populū cōfugerat, primum Gallos equites immisit in populum, (coniecti enim sunt lapides in eum, cum arriperetur Fadius) deinde abstractū defodit in ludo, & uiuum combussit; cū quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum reiectis, inambularet, & illi misero quiritanti,*Ciuis Romanus sum, responderet, Abi nunc, populi fidem implora. Bestijs uero ciues Romanos, in his circulatorem quendam auctionū, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, obiecit. Cū huiusmodi portento res mihi fuit. sed de illo plura corā. Nunc, *quod praestat, quid me uelitis facere, constituite. tres legiones firmas habeo: quarum unam uigesimam octauam cum ad se initio belli accersisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra uenisset, denarios*quingenos singulis militibus daturum, in*

Pli.lib. xi.c.45

uide ad Att. ep. 9. & xi. lib. 8. & 6. lib. 9.

cum gladiatores pugnarent. Phil. 1.

quae uox auxilio saepe fuit. in Verrem.

quod plurisest, quam de Balbo agere.

sexaginta scutatos, ut hodie appellant.

uictoria

*uictoria uero eadem praemia, quae suis legionibus, (quorum quis ullum finem; aut modum futurum putauit?) incitatissimam retinui, aegre mehercule; nec retinuissem, si uno loco habuissem: utpote cum *singulae quaedam cohortes seditionem fecerint: reliquas quoque legiones non destitit litteris, atque infinitis pollicitationibus incitare. nec uero minus Lepidus ursit me & suis, & Antonij litteris, ut legionem *trigesimam mitterem sibi. itaque, quem exercitum neque uendere ullis praemijs uolui, nec eorum periculorum metu, quae, uictoribus illis, portendebantur, deminuere, debetis existimare retentum, & conseruatum *reip. esse; atque ita credere, quodcumque imperassetis, facturum fuisse, si, *quod iussistis, feci. nam & prouinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui: finibus meae prouinciae nusquam excessi: militem non modo legionarium, sed ne auxiliarium quidem ullum quoquam misi; &, si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci. quarum rerum fructum satis magnum, rep. salua, tulisse me putabo. sed resp. si me satis nouisset, & maior pars senatus, maiores ex me fructus tulisset. Epistolam, quã Balbo, cum etiam nunc in prouincia esset, scripsi, legendam tibi misi. etiam Praetextam, si uoles legere, Gallum Cornelium, familiarem meũ poscito. VI. id. Iun. *Cordubae. Vale.*

seiunctae ab alijs.

supra, ep. 31.

epist. 31.

ex eo, quod feci, quae facturus fuerim, existimate.

Baeticae Hispaniae urbis, utriusque Senecae, & Lucani patria. Martialis lib. I.

ARG. Deplorat calamitatem reip. quae Mutinensi praelio & consules, & robur sobolemq. militum amiserat.

Asinius

Asinius Pollio s. d. Ciceroni. 33

Qvo tardius certior fierem de proelijs apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouem dies*retinuit: tametsi, tantam calamitatem reip. quamtardissime audire, optandum est, sed illis, qui*prodesse nihil possunt, neque mederi. atque utinam eodem s. c. quo Plancum, & Lepidum in Italiam accersistis, me quoque iussissetis uenire. profecto non accepisset resp. hoc uulnus. quo si qui laetantur in praesentia, quia uidentur & duces, & ueterani Caesaris partium interijsse: tamen postmodum necesse est doleant, cum uastitatem Italiae respexerint. nam & robur; &*soboles militum interijt: siquidem, quae nunciantur, ulla ex parte uera sunt. Neque ego non uidebam, quanto usui reip. essem futurus, si ad Lepidum uenissem. omnem enim cunctationem eius discussissem, praesertim adiutore Planco. sed scribenti ad me eiusmodi litteras, quas leges, & concionibus uidelicet, quas Narbone habuisse dicitur, similes, palparer necesse erat, si uellē commeatum, per prouinciam eius iter faciens, habere. praeterea uerebar, ne, si ante, quam ego incepta perficerē, proelium confectum esset, pium meum consilium*raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quae mihi cum Antonio, non maior tamen quam Planco, fuit. itaque a Gadibus mense Aprili binos tabellarios in duas naues imposui; & tibi, & consulibus, & Octauiano scripsi, ut

supra, ep 31.

nam ego prodesse aliquid possum; ideoq. citius audire noluissem.

periere, qui & ipsi fortes erāt, & fortes filios, praesidio reip. aliquando futuros, poterant gignere.

dicerent, me in Italiā uenisse, non ut reip. sed ut Antonio opē ferrem.

ut me faceretis certiorem, quonam modo plurimũ
possem prodesse reip. sed, ut rationem ineo, quo die
proelium Pansa commisit, eodem a Gadibus naues
profectae sunt. nulla enim post hiemem fuit ante
eam diem nauigatio. & hercule, longe remotus ab
omni suspicione futuri ciuilis tumultus, penitus in
Lusitania legiones in hibernis collocaram. ita por-
*ro festinauit*uterque confligere, tamquam nihil pe-* Antonius, & Pãsa.
ius timerent, quã ne sine maximo reip. detrimento
bellum componeretur. sed, si properandum fuit,
nihil non summi ducis consilio gessisse Hirtium ui-
deo. nam haec mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, &
nunciantur: Pansae exercitum concisum esse: Pã-
*sam ex uulneribus*mortuum: eodem proelio Mar-* mortuus est Bononiae, ut scribit Appianus.
tiam legionem interiisse, & L. Fabatum, & C.
*Peducaeum, & D.*Carfulenum: Hirtiano autem* App. lib. 3.
*proelio &*quartam legionem, & omnes peraeque* mẽdum. nã de hac post. puto, II. legendum, quã cum Antonio fuisse, ex ep. 30. liquet.
Antonij caesas: item Hirtij quartam, cum castra
quoque Antonij cepisset, a quincta legione conci-
sam esse: ibi Hirtium quoque perijsse, & Pon-
*tium*Aquilam: dici etiam, Octauianum cecidisse:* unum ex percussoribus Caesaris. ep. 19. ad M. Brutum.
(quae si, quod dij prohibeant, uera sunt, non me-
diocriter doleo) Antonium turpiter Mutinae ob-
*sessionem reliquisse, sed habere equitum ✱, *ac, le-* ep. 15. lib. 10. & 10. lib. XI.
giones sub signis armatas tres, & P. Vagieni u-
*nam, inermes bene multos: *Ventidium quoque se* ep. sequenti. & supra, ep. 17. & 18.
cum legione septima, octaua, nona coniunxisse: si
nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema, ep. 10. lib. XI.
*& non modo nationes, sed etiam*seruitia concita-*

 turum:

*turum: Parmam direptam: L. Antonium alpes occupasse. Quae si uera sunt; nemini nostrum cessandum est; neque exspectandum, quid decernat senatus. res enim cogit huic tanto incendio succurrere omnes, qui aut imperium, aut*nomen denique populi R. saluum esse uolunt. Brutum enim* XVII. *cohortes, et duas non frequentes tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio: neque tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hirtij exercitu, confluant ad eum. nam in delectu non multum spei puto esse; praesertim cum nihil sit periculosius, quam spatium confirmandi sese Antonio dari. anni autem tempus libertatem maiorem mihi dat: propterea quia frumenta aut in agris, aut in uillis sunt: itaque proximis litteris consilium meum expedietur. nam neque*deesse, neque*superesse reip. uolo. maxime tamen doleo, adeo & longo, & infesto itinere ad me ueniri, ut die quadragesimo post, aut ultra etiam, quam facta sunt, omnia nuncientur. Vale.*

ne perdatur ipsum etiam nomen cum imperio populi R.

Gell. l. 1. c. 22.

ARG. Narrat, in Antonij aduentu quid egerit: & agit gratias Ciceroni, quod iniquis de se rumoribus non crediderit.

M. Lepidus imp. iterum, pont. max. s. d. Ciceroni. 34

de Lepido sic Velleius lib. 2. Lepidus pont. max. in locum Caesaris furto creatus, decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur. contra Dio lib. 43. in extremo.

SI *uales, bene est: ego ualeo. Cum audissem, Antonium cum suis copijs, praemisso L. Antonio cum parte equitatus, in prouinciam meam uenire; cum exercitu meo ab confluente Rhodano castra moui, ac contra eos uenire institui.*

itaque

*itaque continuis itineribus ad Forum Vocontiū ueni, & ultra castra ad flumen Argenteum contra Antonios feci. P.*Ventidius suas legiones tres coniunxit cum eo, & ultra me castra posuit. habebat antea legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed* inermorū. equitatum habet magnum: nam omnis ex proelio integer discessit, ita ut sint amplius* equitum* $\overline{XXX}$. *itaque ad me complures milites, & equites ab eo transierunt: & in dies singulos eius copiae minuuntur. Silanus, & Culco ab eo discesserunt. nos, etsi grauiter ab his laesi eramus, quod* contra nostram uoluntatem ad Antonium ierant; tamen, nostrae humanitatis, & necessitudinis caussa, eorum salutis rationem habuimus. nec tamen eorum opera utimur; neque in castris habemus; neque ulli negotio praefecimus. quod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reip. deerimus. quae postea egerimus, faciam te certiorem. Etsi omni tempore summa studia officij mutuo inter nos certatim cōstituerūt pro nostra inter nos familiaritate, &* proinde diligenter ab utroque conseruata sunt: tamen non dubito, in tanto & tam repentino motu reip. quin nō nulla de me falsis rumoribus a meis obtrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quae tuum animum magnopere mouerent pro tuo amore in remp. ea te moderate accepisse, neque temere credendū iudicasse, a meis procuratoribus certior sum factus: quae mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini autē & illa su-*

supra, ep. 17 & 33. & epist. 10. lib XI.

ep. 12. lib. XI.

epistola antecedenti.

praepositus alpibus a Lepido, uide App. l. 3.

immo ex ipsius uoluntate uide Dion. l. 46.

Proĩde pro Perinde, ut etiam apud Terentiū, & in his epist. saepe.

Philip. 5. *superiora, quae abs tua uolūtate profecta sunt ad meam dignitatem augendam, & ornandam: quae perpetuo animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam uitam, studium diligentissime superioribus temporibus in rep. administranda, quae Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore exspectes, & proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale.

XII. Kal. Iun. ex castris, ex Ponte* Argenteo.

Argenteum amnē Pliniusnominat in Gallia Narbonensi.

ARG. Antonij recepti caussam confert in milites suos, dissensionem ciuium inique ferentes.

Lepidus imp. iterum, pont. max. s. d. s. p. pl. q. r. 35

Si uos, liberiq. uestri ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Deos hominesq. testor, p. c. qua mente, & quo animo semper in remp. fuerim, & quam nihil antiquius communi salute, ac libertate iudicarim. quod uobis breui probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. nam exercitus cunctus consuetudinem suam in ciuibus conseruandis, communiq. pace, seditione facta, retinuit; meq. tantae multitudinis ciuium Romanorum salutis, atque incolumitatis caussam suscipere, ut uere dicam, *coegit. in qua re ego uos p. c. oro, atque obsecro, ut, priuatis offensionibus omissis, summae reip. consulatis; ne misericordiam nostram, exercitusq. nostri in ciuili dissensione sceleris loco ponatis. quod si salutis omnium, ac di-

hoc & Dio, & Velleius, & alij prodiderunt. hostis tamē Lepidus iudicatus est.

gnitatis

gnitatis rationem habueritis: melius & uobis, & reip. consuletis. Data III. *Kal. Iun. a Ponte Argenteo. Vale.*

CICERONIS. EPISTOLARVM AD. BRVTVM. ET. ALIOS LIBER. XI

ARGVMENTVM

D. Brutus M. Bruto, & C. Cassio, quibuscum Caesarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulatamq. a se liberam legationem significat.

D.*Brutus s. d. M. Bruto, & C. Cassio. I

*Quo in statu simus, cognoscite. Heri uesperi apud me*Hirtius fuit: qua mente esset Antonius, demonstrauit, pessima scilicet, & infidelissima. nam se neque mihi prouinciã dare posse aiebat, neque arbitrari tuto in urbe esse quemquam nostrum: adeo esse militum concitatos animos, & plebis. quod utrumque esse falsum, puto uos animaduertere; atque illud esse uerum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne, si mediocre*auxiliũ dignitatis nostrae habuissemus, nullae partes ijs in rep. relinquerentur. cum in his angustijs uersarer, placitum est mihi, ut postularem legationem liberam mihi, reliquisq. nostris; ut aliqua caussa proficiscendi honesta quaereretur. hoc se impetraturum pollicitus est: nec tamen impetraturum confido: tanta est hominũ insolentia, & nostri*

Albinus. Dio lib. 44.

consul cũ Pansa designatus in annũ sequẽtem.

quod mox habuerunt, administratione prouinciarũ a senatu data.

*insectatio. ac, si dederint, quod petimus; tamen paullo post futurum puto, ut hostes iudicemur, aut aqua, & igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis, tui consilij? Dandus est locus fortunae: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquo terrarum arbitror. si melior casus fuerit, reuertemur Romam; si mediocris, in exsilio uiuemus; si pessimus, ad nouissima auxilia*descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui uestrum, cur nouissimum tempus exspectemus potius, quam nunc aliquid moliamur. Quia, ubi consistamus, nō habemus, praeter Sex.*Pompeium, et*Bassum Caecilium: qui mibi uidentur, hoc nuncio de Caesare allato, firmiores futuri. satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid ualeant, scierimus. Pro Cassio, & te si quid uelitis me recipere, recipiam. postulat enim hoc Hirtius ut faciam. Rogo uos, quāprimum mihi rescribatis. nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiorem sit facturus. quem in locum conuenire possimus, quo me uelitis uenire, rescribite. Post nouissimum Hirtij sermonem,*placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romae publico praesidio: quod illos nobis concessuros non puto. magnam enim*inuidiam ijs faceremus. nihil tamen non postulandum putaui, quod aequum esse statuerem. Valete.*

Descendere ad extrema, ep. 33 lib. 10.

Pompeium in Hispania, Caecilium in Syria.

ep. 4. lib. 8.

uide Inuidiam pro odio. indignarentur, inquit, boni uindices libertatis egere praesidio.

ARG. Petunt ab Antonio, an putet ipsos in urbe, magna ueteranorum militum frequentia, tutos fore.

M. Bru-

M. Brutus, & C. Cassius praet. s. d. M. Antonio cos. 2

De *tua*fide, & *beneuolentia in nos nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus haec tibi: quae profecto, quando*istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam ueteranorum multitudinem Romam coueniße iam, & ad*Kal. Iun. futuram multo maiorem. de te si dubitemus, aut uereamur; simus nostri dißimiles. sed certe, cum ipsi in tua potestate fuerimus; tuoq. adducti consilio dimiserimus ex municipijs nostros necessarios; neque solum edicto, sed etiam litteris id fecerimus; digni sumus, quos habeas tui consilij participes, in ea praesertim re, quae ad nos pertinet. quare petimus a te, facias nos certiores tuae uoluntatis in nos; putes ne nos tutos fore in tanta frequentia ueteranorum: quos etiam de reponenda*ara cogitare audimus: quod uelle te, probare uix quisquam posse uidetur, qui nos saluos, & honestos uelit. nos ab initio spectasse otium, nec quidquam aliud*libertate communi quaesisse, exitus declarat. fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certe abest a uirtute tua, & fide. sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim uni credidimus, & credituri sumus. maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri. quibus etsi tua fides explorata est, tamen illud in mentem uenit, multitudinem ueteranorum facilius impelli ab alio quolibet, quam a te retineri posse. Rescribas nobis*

beneuolentia, ut uelit; fides ut seruet.

minime a nobis alienum.

Phil. 1.

erecta a Mario, euersa a Dolabella; unde illa Ciceronis gratulatio ep 14. l. 9. uide App. l. 3. de bel. ci.

sic locutus Hor. ep. 1. l. 2. & Sat. 4. lib. 1.

ad omnia, rogamus. Nam illud ualde leue est, ac nugatorium, ea re denunciatū esse ueteranis, quod de commodis eorum mense Iunio laturus esses. quē enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam *uideri nimium uitae cupidi, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie, & confusione omnium rerum. Vale.*

ut in urbe frequentes adessent.

ut fortasse tibi uidemur, quia consulimus te de salute nostra.

ARG. Expostulatio ad contumeliosas & minaces Antonij litteras.

Brutus, & Cassius praet. S. D. Antonio. cos. 3

LITTERAS *tuas legimus, simillimas edicti tui, contumeliosas, minaces, minime dignas, quae a te nobis mitterentur. nos, Antoni, te nulla lacessiuimus iniuria: neque miraturum credidimus, si* praetores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus a consule. quod si indignaris ausos esse id facere: concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Cassio tribui. Nam de delectibus habitis, & pecunijs imperatis, exercitibus sollicitatis, & nūcijs trās mare missis, quod te questum esse negas: nos quidem tibi credimus, optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quidquam eorum; & te miramur, *cum haec reticueris, non potuisse continere iracundiam tuā, quin nobis de morte Caesaris obijceres. Illud uero quemadmodum ferendum sit, tute cogita; non licere praetoribus, concordiae, ac libertatis caussa,*

praetores erant Brutus & Cassius, cū Caesarem occiderūt.

ep 4. lib. 4. id est, cū de his questus nō sis.

per

*per*edictum de suo iure* decedere, quin consul arma minetur. quorum fiducia, nihil est, quod nos terreas. neque enim decet, aut conuenit* nobis, periculo ulli submittere animũ nostrum: neque est Antonio postulandum, ut ijs imperet, quorum opera liber est. nos si alia hortarentur, ut bellum ciuile suscitare uellemus; litterae tuae nihil proficerent.* N V L L A *enim minantis auctoritas apud liberos est. sed pulchre intelligis, non posse nos* quoquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, ut iudicium nostrum metus uideatur. nos in hac sententia sumus, ut te cupiamus etiam in libera rep. magnum, atque* honestum esse; uocemus te ad nullas inimicitias; sed tamen pluris nostram libertatem, quam tuam amicitiam, aestimemus. tu etiam atque etiam uide, quid suscipias, quid sustinere possis: neque quam diu uixerit Caesar, sed quam non diu* regnarit, fac cogites. Deos quaesumus, consilia tua reip. salutaria sint, ac tibi: si minus, ut, salua, atque honesta rep. tibi quam minimum noceant, optamus. Pridie non. Sext.*

Phil. 1. urbe exire.

qui tyrannum occidimus patriae liberãdae caussa.

ad ullam nouitatẽ, otium. n. ab initio spectauimus. supra ep. 2.

Honestum, pro honoratum. sic l. 2. ep. 15. Caesarem honestũ esse cupio.

regnauit per quinque mẽses post deuictos i Hispania Pompeij liberos. Velleius lib. 2.

ARG. Res a se gestas exponit; pro quibus rogat Ciceronem, ut sibi sua sententia supplicationes decernat.

D. Brutus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. 4

S I D E *tua in me uoluntate dubitarem, multis a te uerbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: sed profecto est ita, ut mihi persuasi, me tibi esse curae. Progressus sum ad inalpinos cum exercitu,*

citu, non tam nomen captans imperatorium, quam cupiens militibus satisfacere, firmosq. eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi uideor consecutus. nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella* cepi, multa uastaui: non sine caussa ad senatum litteras misi. adiuua nos tua sententia. quod cum facies, ex magna parte communi commodo inseruieris. Vale.

ex quibus triūphasset; ut in Philip.

ARG. Excusat se, quod Bruti litteris non responderit: hortatur ad libertatem recuperandam: sua studia, officiaq. pollicetur.

Cicero s. d. D. Bruto imp. 5

LVPVS, familiaris noster, cum a te uenisset, cumq. Romae quosdam dies commoraretur; ego eram in ijs locis, in quibus maxime tuto me esse arbitrabar. eo factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autē ueni ad v. id. Dec. nec habui quidquam antiquius, quam ut Pansam statim conuenirem: ex quo ea de te cognoui, quae maxime optabam. Quare hortatione tu quidē non eges, si* ne in illa quidem re, quae a te gesta est post hominum memoriam maxima, hortatorem desiderasti: illud tamen breuiter significandum uidetur, populum R. omnia a te exspectare, atque in te aliquando recuperandae libertatis omnem spem ponere. Tu, si dies, noctesq. memineris, quod te facere certo scio, quantam rem gesseris; non obliuiscere profecto, quantae tibi etiamnunc gerendae sint. si

Rutiliorū cognomen.

consulem designatum.

in Caesare occidendo.

si enim iste prouinciam nactus erit; cui quidem ego semper amicus fui ante, quam illum intellexi non modo aperte, sed etiam libenter cum rep. bellum gerere: spem reliquam nullam uideo salutis. Quam obrem te obsecro ijsdem precibus, quibus senatus populusq. R. ut in perpetuum remp. dominatu regio* liberes; ut principijs consentiant exitus. tuum est hoc munus, tuae partes: a te hoc ciuitas, uel omnes potius gentes nõ exspectant solum, sed etiã postulant. Quamquam, cum hortatione nõ egeas, ut supra scripsi, non utar ea pluribus uerbis: faciam illud, quod meum est, ut tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quae ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt. quamobrẽ uelim tibi ita persuadeas, me tũ reip. caussa, quae mihi uita mea carior est, tum quod tibi ipsi faueã, tuamq. dignitatem amplificari uelim, tuis* optimis consilijs, amplitudini, gloriae nullo loco defuturum. Vale.*

Antonius, qui Bruto prouinciam conabatur eripere.

Antonio tuae prouinciae finibus excludendo in quo sita uidetur salus reip.

quae spectare scio ad commu nem libertatẽ.

ARG. Suam dignitatem Brutus commendauerat. respõdet Cicero, sibi eam etiam atque etiam curae fore; idq. iam in senatu declaratum.

Cicero s. d. Bruto imp. 6

LVPVS *noster cum Romam sexto die Mutinã uenisset, postridie me mane conuenit, tuaq. mihi mandata diligentissime exposuit, & litteras reddidit. Quod mihi tuam dignitatem commendas: eodem tempore existimo te mihi meam dignitatẽ cõmendare; quam meherculle non habeo tua cariorem. quare mihi gratissimum facies, si exploratũ habe-*

habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cum tribuni pl. edixissent, senatus adesset ad XIII. Kal. Ian. haberentq. in animo de praesidio consulum des. referre: quamquam statueram in senatum* ante Kal. Ian. non uenire; tamen, cum eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis diuinis in remp. meritis sileretur; quod factum esset, nisi ego uenissem; aut, etiam si quid honorifice de te diceretur, me non adesse. itaque in senatum ueni mane. quod cum esset animaduersum, frequentissimi senatores conuenerunt. quae de te in senatu egerim, quae in* concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. illud tibi persuadeas uelim, me omnia, quae ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quae est per se amplissima, summo semper studio suscepturum, & defensurum: quod quamquam intelligo me cum multis esse facturum: tamen appetam huius rei principatum. Vale.*

Gell. l. 14. c. 7.

id est, antequã consulatum inissent Hirtius & Pansa.

primum in senatu, deinde ad populum.

ARG. Hortatur Brutum, ne in salute populi R. conseruanda senatus auctoritatem exspectet, sed uoluntatem senatus pro auctoritate habeat.

Cicero S. D. Bruto imp. 7

ep. 25. lib. 10.

C V M *adhibuisset domi meae Lupus me, & Libonem, & Seruium, consobrinum tuum; quae mea fuerit sentẽtia, cognosse te ex C. Seio arbitror; qui nostro sermoni interfuit. reliqua, quamquam statim Seium Graeceius est subsecutus, tamen ex Graeceio poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod*

Scriboniae gentis.

*quod te diligentissime*percipere, & *meminisse uelim, ut ne in libertate, & salute populi R. conseruanda auctoritatem senatus exspectes, nondum liberi: ne & tuum factum condemnes; (nullo enim publico consilio remp. liberasti: quo est etiam res illa maior, & clarior) & adolescentem, uel*puerum potius Caesarē iudices temere fecisse, qui tantam caussam publicam priuato consilio susceperit; denique homines*rusticos, sed fortissimos uiros, ciuesq. optimos, dementes fuisse iudices, primū milites ueteranos, commilitones tuos, deinde legionem*Martiam, legionem Quartam, quae suum consulem hostē iudicauerunt, seq. ad salutem reip. defendendā*contulerunt. uoluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. postremo suscepta tibi caussa iam bis est; ut non sit integrū;*primum idibus Mart. deinde proxime, exercitu nouo, & copijs comparatis. quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non, ut nihil facias, nisi iussus, sed ut ea geras, quae ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.*

superlata. Percipere primū, deinde Meminisse.

annum aetatis agentem xix. Velleius l.2. Tacitus lib.13. & cp.28. lib.10. Veg. lib.1.c.3. de Sen.

uide Philip.3. 13. & 14.

Octauiano se tradiderunt. Velleius l.2.

cum tyrannum priuato cōsilio occidisti.

ARG. Scribit de legatis ad Antoniū de pace missis, quaeq. sit omnium de Bruto exspectatio, consensioq. ad libertatem recuperandam.

Cicero s. d. Bruto imp. 8

Eo *tempore*Polla tua misit, ut ad te, si quid uellem, darem litterarum, cum, quid scriberem, non habebam. omnia enim erant suspensa propter exspectationem*legatorum: qui quid egissent, nihil dum*

pro, Paulla, ut olla, pro aulla, uide ep.12.l.8.

legati ad Antonium inerant

Philippus, & Pisó. uide ep. 4. & 24. l. 12. & Philip. 6.

dum nunciabatur. haec tamen scribenda existimaui, primum, senatum populumq. R. de te laborare non solum salutis suae caussa, sed etiam dignitatis tuae. admirabilis est enim quaedam tui nominis caritas, amorq. in te singularis omnium ciuium. ita enim sperant, atque confidunt, ut antea rege, sic hoc tempore* regno te remp. liberaturum. Romae delectus habetur, totaq. Italia: si hic delectus appellandus est, cum ultro se offerunt omnes: tantus ardor animos hominum occupauit desiderio libertatis, odioq. diutinae seruitutis. De reliquis rebus a te iam exspectare litteras debemus, quid ipse agas, quid noster* Hirtius, quid Caesar meus: quos spero breui tempore societate uictoriae tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum litteris & spero, & malo cognoscere; me neque deesse ulla in re, neque umquam defuturum dignitati tuae. Fac ualeas.

rege enim interfecto, regios aut* intuemur, ait ep. 1. l. 12.

nondum Pansa eius collega, ad Mutinā peruenerat. ep. 5. l. 12.

ARG. Rogat Ciceronem, prospiciat, ne, utroque consule ad Mutinam occiso, hostes reip. conualescant; monetque, quid agendum.

Brutus s. d. Ciceroni. 9

Hirtium nō nominat; quod in Pansa prudentia maior.

PANSA* amisso, quātum detrimenti resp. acceperit, non te praeterit. nunc auctoritate, & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, consulibus sublatis, sperent se conualescere posse. ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam. sequar eum confestim. utrumque me praestaturum spero, ne aut Ventidius* elabatur, aut Antonius in Italia moretur. in primis rogo te, ad hominem

elapsus tamen est cum tribus legionibus, seq; cum Anto-

*minem uentosissimum Lepidum mittas, ne nobis bellum redintegrare possit, Antonio sibi coniunctio. Nam de Pollione Asinio, puto te perspicere, quid sit facturus. multae, & bonae, & firmae sunt legiones Lepidi, & Asinij. Neque haec iccirco tibi scribo, quod te non eadem animaduertere sciam, sed quod mihi persuasissimum est, Lepidum recte facturum numquam: si forte uobis id de hoc dubiũ est. Plancum quoque confirmetis, oro: quem spero, pulso Antonio, reip. non defuturum. Si se alpes Antonius transiecerit, constitui praesidium in *alpibus collocare, et te de omni re facere certiorẽ.* III. Kal. *Maij, ex castris, Regij.*

nio coniunxit. ep. 33. & 34. lib. 10. & sequenti huius libri.

ne redire possit in Italiam.

ARG. Queritur de quorundam maleuolentia; & reip. periculum exponit.

Brutus S. D. Ciceroni. 10

NON *mihi *remp. plus debere arbitror, quam me tibi. gratiorem me esse in te posse, quam isti peruersi sint in me, exploratum habes: si tamen haec temporis uideantur dici caussa, malle me tuum iudicium, quam ex altera parte omnium istorum. tu enim a *certo sensu, & *uero iudicas de nobis: quod isti ne faciant, summa maleuolentia, & liuore impediuntur: interpellent me, quo minus honoratus sim; dum ne interpellent, quo minus resp. a me commode administrari possit. quae quanto sit in periculo, quàm potero breuissime exponam. Primum omnium, quantam perturbationem rerum urbanarum afferat obitus *consulum, quantamq.*

quae tamen mihi maxime debet, ob tyrannũ a me caesum.

qui non errat, sed, quale quidque est, tale iudicat.

Hirtij, & Pansae.

cu-

*cupiditatem hominibus iniiciat uacuitas, nō te fugit. Satis me multa scripsisse, quae litteris cōmendari possint, arbitror. scio enim cui scribam. Reuertor nunc ad Antonium: qui ex fuga cum paruulam manum peditum haberet inermium, ergastula soluendo, omneq. genus hominum arripiendo, satis magnum numerum uidetur effecisse. huc accessit manus *Ventidij: quae, trans Apenninum itinere facto difficillimo, ad *Vada peruenit; atque se ibi cum Antonio coniunxit. est numerus ueteranorum, & armatorum satis frequens cum Ventidio. consilia Antonij haec sint necesse est; aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur: aut Apennino, alpibusq. se teneat, & decursionibus per equites, quos habet *multos, uastet ea loca, in quae incurrerit; aut rursus se in Etruriam referat; quod ea pars Italiae sine exercitu est. quod si me Caesar audisset, atque Apenninum transisset: in tantas angustias Antonium compulissem, ut inopia potius, quam ferro, conficeretur. sed neque Caesari imperari potest: nec Caesar exercitui suo: quod utrumque pessimum est. Cum haec talia sint: quo minus, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut supra scripsi, non impedio: haec quemadmodum explicari possint, aut, a te cum explicabuntur, ne impediantur, timeo. alere iam milites non possum. cum ad remp. liberandam accessi, HS mihi fuit pecuniae CD *amplius. tantum abest, ut meae rei familiaris liberum sit quidquam, ut meos iam

Marginal notes:

suspicionē suā dat Octauiano significat: qui cōsulatū petijt, nō adeptus patriae bellum intulit.

ep. 17. 18. 33. & 34 lib. 10. epist. 13.

ep. 33. 34. li. 10.

quadringēties, hoc est, duodecies cētena scutatorū millia.

*iam omnes*amicos aere alieno obstrinxerim. septenum numerum legionum alo; qua difficultate, tu arbitrare.. non, si uarronis thesauros haberem, sustinere sumptum possem. Cum primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis, ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. non. Maij, ex castris, *Dertona. Vale.*

ut Aquilã, eius legatum. Dio lib. 46.

colonia. Pli. l. 3. ca. 5. Derthonem Strabo nominat lib. 5. insignem ciuitatem, inter Genuam, & Placẽtiam.

ARG. Scribit de Antonij profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, suoq. in remp. studio, atque cõstantia.

Brutus imp. cos. des. s. d.
Ciceroni.. II

EODEM *exemplo litterae a te mihi redditae sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persoluere difficile est. Scripsi tibi, quae hic gererentur. in itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco qui dẽ*spem adhuc abiecit, ut ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt: in quibus, quos ad Asinium, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi; & biduo ab Allobrogibus, & totius*Galliae legatos exspecto; quos confirmatos domum remittam. Tu, quae istic opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua uoluntate, reiq. pub. commodo fiant. maleuolentiae hominum in me, si poteris, occurres: si non poteris, hoc te consolabere, quod me de statu meo nullis contumelijs deterrere possunt. Pridie non. Maij, ex castris, finibus*Statiellensium.*

ob amicitiae recordationem. ep. 33. lib. 10.

cisalpinae. nã transalpinae praeerat Plancus.

Plinius, & alij.

CC ARG.

ARG. Ita queritur bellum ab Antonio renouatum, ut in eo Bruti culpam uideatur agnoscere.

Cicero s. d. Bruto imp. cos. des. 12

TRES *uno die a te accepi epistolas; unā breuem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Graeceij oratione non modo non restinctum bellum, sed etiam inflammatum uidetur. non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, *omnia illa tua praeclara in remp. merita ad nihilum esse uentura. ita enim Romam erat nunciatū, ita persuasum omnibus, cum paucis inermis, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium. qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebam de Graeceio, confligi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse a Mutina uidetur, sed locum belli gerendi mutasse. itaque homines alij facti sunt. nonnulli etiam queruntur, quod persecuti non sitis. opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. omnino* EST *hoc populi, maximeq. nostri, in*eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. sed tamen prouidendum est, ne quae iusta querella esse possit. res sic se habet. is bellum confecerit, qui Antonium*oppresserit. hoc quam habeat uim, te existimare malo, quā me apertius scribere. Vale.*

* duo praecipua nominauit ep. 7. Caesaris necem, & copias reip. caussa cōparatas. accessit postea uictoria Mutinensis.

* idest, in eum liberrime loqui.

* iisdem uerbis & Plācum hortatus est, Bruti collegam, ep. 13. 19. & 20. lib. 10.

ARG.

ARG. Excusat tarditatem suam in Antonio persequendo; &, quo res in statu sit, exponit.

Brutus imp. cos. des. S. D. Ciceroni. 13

IAM *non ago tibi gratias. cui enim re uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri. Attendere te uolo, quae in manibus sunt. qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas litteras diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de caussis, Cicero, non potui. eram sine equitibus, sine iumentis: Hirtium perijsse nesciebam: Caesari non*credebam prius, quam conuenissem, & collocutus essem. hic dies hoc modo abijt. postridie mane a Pansa sum accersitus*Bononiam. cum in itinere essem, nunciatum mihi est, eum mortuum esse. recurri ad meas copiolas. sic enim uere eas appellare possum. sunt extenuatissimae, & inopia omnium rerum pessime acceptae. biduo me Antonius antecessit, itinera multo maiora fugiens, quã ego sequens. ille enim ijt passim, ego ordinatim. quacumque iuit,*ergastula soluit, homines abripuit: constitit nusquam prius, quam ad Vada uenit: quem locum uolo tibi esse notum.*iacet inter Apenninum, & alpes, impeditissimus ad iter faciendum. cum abessem ab eo millia passuum triginta, & se iam Ventidius coniunxisset; concio eius ad me est allata; in qua petere coepit a militibus, ut se trans alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido conuenire. succlamatum est, & frequenter a*militibus*

cur crederet eius filio, quem occiderat? App. l. 3. de bel. ci. quo ex pugna fugerat. Appianus, Dio.

supra, ep. 10.

Pli. lib. 3. c. 5.

tres erant Ventidij legiones. ep. 33. & 34. lib. 10.

Ventidianis, (nam suos ualde quam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut uincendum. & orare coeperunt, ut Pollentiam iter facerent. cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. hac re mihi nunciata, statim quinque cohortes Pollentiam praemisi, meumq. iter eo contuli. hora ante praesidium meum Pollentiam uenit, quam* Trebellius cum equitibus. sanequam sum gauisus: in hoc enim uictoriam puto consistere. in spem uenerant, quod neque Planci* quattuor legiones omnibus suis copijs pares arbitrabantur; neque ex Italia tam celeriter exercitum transijci posse credebant. quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusq. omnis, qui eo praemissus erat a nobis, sustinebant; nostroq. aduentu sustineri facilius posse confidimus. tamen, si quo etiam casu Isaram se transiecerint; ne quid detrimenti reip. iniungant, summa a nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamq. spem de summa rep. habere uolumus; cum & nos, & exercitus nostros, singulari concordia coniunctos, ad omnia pro uobis uideatis paratos. sed tamen nihil de diligentia remittere debetis; dareq. operam, ut quamparatissimi ab exercitu, reliquisq. rebus pro uestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus. qui quidem eas copias, quas diu simulatione reip. comparabant, subito ad patriae periculum conuerterunt.*

Pli.l 3. cap. 5.

is, de quo Philip.6. & 10. & Dio lib.42. ep. 24. lib. 10.

ARG.

ARG. Ad Bruti litteras respondet, de Octauiano ornando, de legionibus ad Brutum perducendis, de pecunia, alijsq. rebus.

Cicero s. d. Bruto imp. 14

MIRABILITER, *mi Brute, laetor, mea consilia, *measq. sententias a te probari de decemuiris, de ornando adolescente. sed quid refert? mihi crede, homini non glorioso, plane iam Brute frigeo.* ὄργανον *enim erat meum senatus: id iam est dissolutum. tantam spem attulerat exploratae uictoriae tua praeclara Mutina eruptio, fuga Antonij conciso exercitu; ut omnium animi relaxati sint; meaeq. ille uehementes contentiones tamquã* σκιαμαχίαι *esse uideantur. Sed, ut ad rem redeam: legionem Martiam, & Quartam negant, qui illas norunt, ulla cõdicione ad te posse perduci. Pecuniae, quam desideras, ratio potest haberi, eaq. habebitur. De* Bruto accersendo, Caesareq. ad Italiae praesidium tenẽdo, ualde tibi assentior: sed, ut scribis, habes obtrectatores, quos equidem facillime sustineo; sed impediunt tamen. Ex Africa *legiones exspectantur: sed bellum istic renatũ homines mirantur. nihil tam praeter spem umquam nam, die tuo*natali uictoria nunciata, *in multa saecula uidebamus remp. liberatam. noui timores retexunt superiora. scripsisti autem ad me ijs, quas idibus Maij dedisti, modo te accepisse a Plãco litteras, non recipi a Lepido Antonium id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cuius exitum ne extimescam, *tuae partes sunt. ego*

ut Octauianus inter Xuiros esset. ep. 20.

M. Bruto, qui cum Cassio ma re transierat.

ueteranae. ep. 24. lib. 10.

uide ep. ad M. Brutum cuius initiũ est, Messallam.

sic in agr 3. In hũc annũ professus sum otij me & concordiae patronũ.

infra ep. 21.

plus, quam feci, facere non possum. te tamen, id quod spero, omnium maximum, & clarissimum uidere cupio. Vale.

ARG. Laudat officium & diligentiam Bruti; uoluptatem, laetitiamq. omnium significat ex Bruti Planciq. coniunctione, cumq. hortatur, ut in tuenda rep. se ipsum uincat.

Cicero s. d. Bruto imp. 15

ETSI *mihi tuae litterae iucundissimae sunt: tamen iucundius fuit, quod in summa occupatione tua Planco* collegae mandasti, ut te mihi per literas excusaret. quod fecit ille diligenter. mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Coniunctio tua cum collega, concordiaq. uestra, quae litteris communibus declarata est, senatui, populoq. R. gratissima accidit. Quod superest, perge mi Brute, & iam non cum alijs, sed tecũ ipse certa. Plura scribere non debeo, praesertim ad te, quo *magistro breuitatis uti cogito. Litteras tuas uehementer exspecto, & quidem* tales, quales maxime opto.*

quia consules erant designati in proximum annum.

ep. 25.

qua eoppressum Antonium significent.

ARG. Commendat L. Aelium Lamiam in petitione praeturae.

Cicero s. d. Bruto imp. 16

*PERMAGNI *interest, quo tibi haec tempore epistola reddita sit; utrum, cum sollicitudinis aliquid haberes; an, cum ab omni molestia uacuus esses. itaque ei praecepi, quem ad te misi, ut tempus obseruaret epistolae tibi reddẽdae. nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestiue adeunt, molesti saepe sunt: sic epistolae offendunt, *non loco red-*

hoc, ut suũ studium erga Lamiam clarius ostendat.

alieno tempore; ut illud, Desipere in loco, sapientia est.

*redditae. si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandaui, satis scite, & commode tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod uelim, a te facile impetraturum. L. Lamia praeturam petit. hoc ego utor uno omnium plurimum. magna uetustas, magna consuetudo intercedit: quodq. plurimum ualet, nihil mihi eius est familiaritate iucundius. magno praeterea beneficio eius, magnoq. merito sum obligatus. nam Clodianis temporibus, cum equestris ordinis princeps esset, proq. mea salute acerrime propugnaret, a Gabinio cos.*relegatus est: quod ante id tempus ciui Romano Romae contigit nemini. hoc cum populus R. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere praeturam. quamquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, usus magnificentissimo*munere aedilicio: tamen, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. nunc, si me tāti facis, quanti certe facis; quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas*centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio. nihil est Brute, cum omnia a te exspectem, quod mihi gratius facere possis. Vale.*

in oratiône pro Sextio, & pro domo, & hic, ep.29. lib.12.

munus enim aediles populo dabant.

praetores enim centuriatis comitijs creabantur: ut Gellius lib.13.c.14. ostendit.

A R G. Commendat eundem Lamiam.

Cicero s. d. Bruto imp. 17

L A M I A *uno omnium familiarissime utor. magna eius in me non dico*officia, sed *merita, eaq.* ep.29.lib.12.

*sunt populo R. notissima. is, magnificentissimo munere aedilitatis perfunctus, petit*praeturam: omnesq. intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. sed is ambitus exstare uidetur, ut ego omnia pertimescam, totamq. petitionem Lamiae mihi sustinendam putem. in ea re quantum me possis adiuuare, facile perspicio nec uero, quantum mea caussa uelis, dubito. uelim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me maiore studio a te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quam si omnibus tuis*opibus, omni studio Lamiam in petitione iuueris. quod ut facias, uehementer te rogo. Vale.*

quae, biennio interiecto, aedilitatem consequebatur.

pro eo quantum ualebis.

ARG. Reprehendit in Bruto non nullam timoris significationem.

Cicero S. D. Bruto imp. 18

ETSI *ex mandatis, quae*Galbae, Volumnioq. ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumq. putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata uidebantur, quam erat dignum tua, populiq. R.*uictoria senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet fortes duces: itaque moleste ferebat, se a te, quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum iudicaret, timidum, atque ignauum iudicari. etenim cum, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua uirtute, florente Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec uero Lepidum timebamus. quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, ut, qui in maximo bello*pacem uelle se dixisset, is*

ep. 30. lib. 10.

Mutinensi.

uide ep. 27. lib. 10.

in optatissima pace bellum reip. indiceret? Nec dubito, quin tu plus prouideas. sed tamen, tam recẽti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia deorũ templa fecimus, renouatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare uelim equidem, id quod spero, ut plane abiectus, & fractus sit Antonius: sin aliquid uirium forte collegerit; sentiet, nec senatui consilium, nec populo R. uirtutem deesse, nec reip. te uiuo, imperatorem. XIV. *Kal. Iun. Vale.*

ARG. Timere se scribit reip. uicem: & Vicetinos commendat.

Brutus s. d. Ciceroni. 19

AD *senatum quas litteras misi, uelim prius perlegas; &, si qua tibi uidebuntur, commutes. necessario me scripsisse, ipse animaduertes. nam cum putarem Quartam et Martiam* legiones mecum futuras, ut Druso, Paulloq. placuerat, *uobis assentientibus; minus de reliquis* rebus laborãdum existimaui. nunc uero cum sim cum tironibus egẽtissimis; ualde & meam, & uestram uicem timeam necesse est. *Vicetini me, & M. Brutũ praecipue obseruant. his ne quam patiare iniuriam fieri in senatu uernarum caussa, a te peto. caussam habent optimam, officium in remp. summum, genus hominum aduersariorum seditiosum, & inertissimum.* XII. *Kal. Iun.* Vercellis.*

supra, ep. 14.

reliquo senatu.

quas a nobis nõ impetrabã.

sic in antiquis monumentis.

municipio trãspadanae regionis. Tacitus l. 15.

ARG. Timere se ait Ciceronis caussa; eumq. monet, ut ueteranorum animos sibi conciliet.

Brutus imp. s. d. Ciceroni. 20

QVOD pro me nō facio, id pro te facere meus in te amor, tuaq. officia cogūt, ut timeam. saepe enim mihi cum esset dictum, neque a me contemptum, nouissime Labeo Segulius, homo sui simillimus, narrauit mihi, apud Caesarem se fuisse, multumq. sermonem de te habitum esse: ipsum Caesarem nihil sane de te questum, nisi dictum, quod diceret te dixisse laudandum adolescentem, ornandum, *tollendum; se non esse commissurum, ut tolli possit. hoc ego Labeonē credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranos uero pessime loqui, uolebat Labeo me credere, & tibi ab ijs instare periculum, maximeq. indignari, quod in x uiris neque Caesar, neque ego *habiti essemus, atque omnia ad uestrum arbitriū essent collata. Haec cum audissem, & iam in itinere essem, committendum non putaui, prius ut alpes transgrederer, quam, quid istic ageretur, scirem. nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione uerborum, & denūciatione periculi sperare *eos, te pertimefacto, adolescēte impulso, posse magna consequi praemia; & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quamplurimum lucri faciant. neque tamen non te cautum esse uolo, & insidias uitantem. nihil enim tua mihi uita potest esse iucundius, neque carius. istud uide, ne, timendo, magis timere cogare: &, quibus rebus potest occurri ueteranis, occurras: primum, quod deside-

rant

[Margin notes:] *…t enim ambi-…ua significa-…o in uerbo, …ollendum. Pa…rculus lib. 2.

*…t iudicanda …ntonij consu-…s acta Appia-…us lib. 3. & ad …tt. ep. 19. lib.

*…teranos.

*rant de*decemuiris, facias: deinde, de praemijs, si tibi uidetur, agros militum eorum, qui cum Antonio ueterani fuerunt, his dãdos censeas ab*utrisque nobis: de nummis, lente, ac ratione habita pecuniae: senatum de ea re constituturum. quattuor *legionibus ijs, quibus agros dandos censuisti, uideo facultatẽ fore ex agris Syllanis, et*agro Campano. aequaliter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Haec me tibi scribere nõ prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otij; quod sine te consistere non potest. Ego, nisi ualde necesse fuerit, ex Italia non excedam. legiones*armo, paro: spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. de exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Caesar non remittit. Ad has litteras statim mihi rescribe; tuorumq. aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meq. scire opus esse putaris. Vale. I I X. Kal. Iun. Eporaedia.*

ut Octauianus in decemuiris sit. ep.14. App. l.3. de bel.ci. me, & Octauiano.

Phil.vii.

cuius partem diuiserat Caesar, pars publica remanserat, de qua ep.9.l. 1. & 10.l.8.

ad Antonium persequẽdum.

ARG. Respondet proximae superiori epistolae.

Cicero s. d. Bruto imp. 21

D i i *isti Segulio*male faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. quid? tu illum tecum solum, aut cum Caesare, qui neminẽ praetermiserit, quicum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? te tamen, mi Brute, sic amo, ut debeo, quod istud, quidquid esset, nugarum me scire uoluisti: signum enim magnũ amoris dedisti. Nam quod idem Segulius ait ueteranos* queri,

sic locutus est ep.xi.lib. 5.

ideo creatis, ut hasta Antonj cõsulis iudicarēt. *queri, quod tu & Caesar in*decemuiris non essetis; utinam ne ego quidem essem: quid enim molestius? sed tamen, cum ego sensissem, de ijs, qui exercitus haberent, sententiam ferri oportere; ijdem illi, qui solent, reclamarunt: itaque excepti etiam estis, me uehementer repugnante. quocirca Seguliū negligamus, qui res nouis quaerit: non quo ueterem comederit: nullam enim habuit: sed hanc ipsam *recentem nouam deuorauit. Quod autem scribis, te, quod pro te ipso non facias, id pro me facere, ut de me timeas aliquid: omni te, uir optime, mihiq. carissime Brute, de me metu libero. ego enim, quae prouideri poterunt, non fallar in ijs: quae cautionem non habebunt, de ijs non ita ualde laboro. sim etenim impudens, si plus postulem, quam homini a rerum natura tribui potest. Quod mihi praecipis, ut caueam, ne, timendo, magis timere cogar: & sapienter, & amicissime praecipis: sed uelim tibi persuadeas; cum te constet excellere hoc genere uirtutis, ut numquam extimescas, numquam perturbere, me huic tuae uirtuti proxime accedere. quamobrem neque metuam quidquam, & cauebo omnia. sed uide, ne tua iam, mi Brute, *culpa futura sit, si ego quidquam *timeam. tuis enim opibus, & *consulatu tuo, etiam si timidi essemus, tamen omnem timorē abijceremus; praesertim cū persuasum omnibus esset, mihiq. maxime, nos a te unice diligi. Consilijs tuis, quae scribis, de quattuor *legionibus, deq. agris assignandis ab utrisque uestrum,*

Marginal notes: App 1.3. — recenti hereditate acceptam. — supra, ep. 14. ep. 14. ad M. Brutum. — cuius iam tempus appropinquabat. — ep. 20.

*uestrum, uehementer assentior.. itaque, cum quidam de*collegis nostris agrariam curationem ligurrirent, disturbaui rem, totamq. uobis integram reseruaui. si quid erit occultius, &, ut scribis, reconditum; meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te litterae perferantur. Vale. Pridie non. Iun.* — de decemuiris.

ARG. Petit a Bruto, ut Ap. Claudium, qui Antonij partes secutus erat, in ciuitate retineat.

Cicero s. d. Bruto imp. 22

CVM *Ap. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis eius officijs, & meis mutuis constituta. peto a te maiorem in modum, uel humanitatis tuae, uel mea caussa, ut eum auctoritate tua, quae plurimum ualet, conseruatum uelis. uolo te, cum*fortissimus uir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. magno tibi erit ornamento, nobilissimum adolescentem beneficio tuo esse saluum. cuius quidem caussa hoc melior debet esse, quod, pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio coniunxit. quare etsi minus*ueram caussam habebis, tamen uel probabilem aliquam poteris inducere. nutus tuus potest hominem summo loco*natum, summo ingenio, summa uirtute, officiosissimum praeterea, & gratissimum, incolumem in ciuitate retinere. quod ut facias, ita a te peto, ut maiore studio, magis ue ex animo petere non possim. Vale.*

in Caesaris nece, & Mutinensi eruptione.

id est aequam, ut alibi.

nobilissimi enim Claudij, non modo patricij, Pulchri, ac Nerones, sed plebeij etiam, Marcelli.

ARG. Hortatur Ciceronem ad bene sperandum.

Brutus

Brutus s. d. Ciceroni. 23

Nos *hic ualemus recte; &, quo melius ualeamus, operam dabimus. Lepidus commode de nobis sentire uidetur. omni timore deposito, debemus libere reip. consulere. quod si omnia essent aliena,* *tamen tribus tantis exercitibus, proprijs reip. ualentibus, magnum animum habere debebas, quem & semper habuisti, & nunc, fortuna adiuuante, augere potes. Quae tibi superioribus litteris mea manu scripsi, terrendi tui caussa* *homines loquuntur. si frenum momorderis; peream, si te omnes, quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi a te litterae ueniant, in Italia morabor. Vale.* IIX. *Kal. Iun. Eporaedia.*

Bruti, Planci, Octauiani.

de Segulio maxime intelligit. supra, ep. 20.

ARG. Bruti epistola, si quid antea fuerat timoris, ademptũ significat. addit, quid Bruto sit agendum, & de pecunia decreta.

Cicero s. d. Bruto. 24

Narro *tibi: antea subirascebar breuitati tuarum litterarum: nunc mihi loquax esse* *uideor. te igitur imitabor. Quam multa quam paucis? te recte ualere, operamq. dare, ut quotidie melius: Lepidum cõmode sentire: tribus exercitibus quiduis non oportere confidere. si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metum abstersisses. sed, ut mones, frenum momordi. etenim, qui, te incluso, omnem spem habuerim in te; quid nunc putas? cupio iam* *uigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, ut ne desim constantiae meae. Quod scribis;*

eum te uideam tam paucis tam multa cõplecti.

trãslatio ab excubantibus militibus. nox au-

in

*in Italia te moraturum, dum tibi litterae meae ueniant: si per hostem licet, non erraris. multa enim Romae. sin aduentu tuo bellum confici potest: nihil sit antiquius. Pecunia, expeditissima quae erat, tibi decreta est. Habes amantissimum*Seruilium. nos non desumus. Vale.* IIX. *id. Iun.*

tem iu quattuor uigilias distributa.

Isaurici filium, consularem.

ARG. Scribit se occultatem in scribendo amare, Bruti exemplo. reip. spem in ipso, & in Planco esse: de M. Bruto nihil certi.

Cicero S. D. Bruto imp. 25

EXSPECTANTI *mihi tuas quotidie litteras. Lupus noster subito denunciauit, ut ad te scriberem, si quid uellē. ego autem, etsi, quid scriberē, non habebam; (acta enim ad te mitti sciebam: inanē autem sermonem litterarum tibi iniucundū esse audiebam) breuitatem secutus sum te*magistro. Scito igitur, in te, & in*collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quemadmodum praecipis, priuatis litteris ad bellū commune uocare non desino. qui utinam iam adesset: *intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? nō imitor* λακωνισμὸν *tuum. altera iam pagella*procedit. uince, & uale.* XIV. *kal. Quinct.*

ep. 15.

L. Planco. ep. 14.

erant enim qui Octauianū, interfectis Pansa & Hirtio, ad petitionem cōsulatus incitarēt.

ep. 24. lib. 10.

iā in altera pagella coeperat scribere.

ARG. Sollicitus ob Antonij cum Lepido coniunctionem, postulat, ut & legiones ad eum mittantur, & stipendium.

Brutus imp. S. D. Ciceroni. 26

IN *maximo meo dolore hoc solatio utor, quod intelligunt homines, non sine caussa me timuisse ista, quae acciderunt.*Deliberent, utrum*

haec cū ironia.

transiiciant

*transijciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia; Brutum accersant, nec ne; mihi stipendium dent, an non; decernant. ad senatum litteras misi. crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos*omnes adituros periculum. rogo te, uidete, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. & fide opus est, & celeritate. Vale.* I I I. *non. Iun. ex castris.*

uerissimum augurium. nam, Nouembri proximo mēse inita inter Lepidum, Antoniū, Octauianū societate, & omnes, & omnia periere. Velleius, Dio. alij.

ARG. Questus erat Matius, se a Cicerone, ut libertatis inimicum, accusari. Cicero factum negat.

Cicero S. D. C. Matio. 27

doctissimū appellat Matium ep. 15. lib. 7. equestris ordinis. Pli. l. 12. c. 2.

NONDVM *satis constitui, molestiae ne plus, an uoluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officij, tum utriusque nostrum amātissimus. nam cum in Tusculanum uesperi uenissem; postridie ille ad me, nondū satis firmo corpore cū esset, mane uenit. quem cum obiurgarē, quod parum ualetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse longius, quam ut me uideret. numquidnam, inquam, noui? detulit ad me querellam tuam: de qua prius quam respondeo, pauca praeponam. Quantum memoria repetere praeterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. sed* VETVSTAS *habet aliquid commune cum multis, amor non habet, dilexi te, quo die cognoui, meq. a te diligi iudicaui. tuus deinde discessus, isq. diuturnus, ambitio nostra, & uitae dissimilitudo non est passa uolūtates nostras consuetudine conglutinari. tuum tamen erga me animum agnoui multis annis ante bellum ciuile,*

a uetustate.

a mutua beneuolentia.

*uile, cum Caesar esset in Gallia. quod*enim uehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Caesari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa praeterea, quae temporibus illis inter nos*familiarissime dicta, scripta, communicata sunt. grauiora enim sunt consecuta. Et initio belli ciuilis, cum Brundisium uersus ires ad Caesarem, uenisti ad me in Formianum. primum, hoc ipsum quanti, praesertim temporibus illis? deinde, oblitum me putas consilij, sermonis, humanitatis tuae? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec uero oblitus sum litterarum tuarum, quas ad me misisti, cum Caesari obuiam uenissem in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cum me ad Pompeium proficisci siue pudor meus coegit, siue officium, siue fortuna. quod officium tuum, quod studium uel in absentem me, uel in praesentes meos defuit? quem porro omnes mei & mihi, & sibi te amiciorem iudicauerunt? *Veni Brundisium: oblitum ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento aduolaris? quae tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romae esse coepimus: quid defuit nostrae familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererē aduersus Caesarem, usus tuo consilio sum. in reliquis officijs cui tu tribuisti, excepto Caesare, praeter me, ut domum uentitares, horasq. multas saepe suauissimo sermone consumeres?*

a beneficijs.

a familiaritate.

ab officio.

a constantia.

aliquando paenituit. uide ad Att. lib. xi.

res? tum, cum etiam, si meministi, ut haec φιλοσοφούμενα scriberem, tu me impulisti. Post Caesaris*reditum quid tibi maiori curae fuit, quam ut essem ego illi quamfamiliarissimus? quod effeceras. Quorsum igitur haec oratio longior, quam putaram? quia sum admiratus, te, qui haec nosse deberes, quidquam a me cōmissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse. nam praeter haec, quae commemoraui, quae testata sunt, & illustria, habeo multa occultiora, quae uix uerbis exsequi possum. omnia me tua delectant, sed maxime maxima cum fides in amicitia, consilium, grauitas, cōstantia, tum lepos, humanitas, litterae. quapropter redeo nunc ad querellam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si credidissem, numquam id sine aliqua iusta caussa existimarem te fecisse.*dignitas tua facit, ut animaduertatur, quidquid facias: maleuolentia autem hominum, ut nulla durius, quam a te facta sint, proferantur, ea si tu non audis; quid dicam, nescio; equidem, si quando audio, tam defendo, quā me scio a te cōtra iniquos meos solere defendi. defensio autem est duplex. alia sunt, quae*liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quae*defendam a te pie fieri, & humane, ut de curatione ludorum. sed te, hominem*doctissimum, non fugit, si Caesar rex fuerit, quod mihi quidem uidetur, in utramque partem de tuo officio disputari posse; uel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, &

confectis ciuilibus bellis.

ad querellam responsio.

incommodum uenit in laudē

ep.10. lib. 10.

Philipp. I.

ep.15. lib.7.

*& humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuũ diligas; uel in*eam, qua non nulli utuntur, libertatem patriae uitae amici anteponendam. ex his sermonibus utinam essent delatae ad te disputationes meae. Illa uero duo, quae maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentius, quã ego, cõmemo rat, aut saepius; te & non suscipiendi belli ciuilis grauißimum*auctorem fuisse, & moderandae uictoriae? in quo qui mihi nõ assentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit caussam harum*litterarum. quibus nisi credideris; me omnis officij, & humanitatis expertem iudicaris: quo nec mihi grauius quidquam potest esse, nec a te alienius. Vale.*

qua fortasse & ipse Cicero utebatur.

sic ad Att. ep. 9. lib. 9. Existimatus est sẽper auctor otij.

quibus me tibi purgaui.

ARG. Excusatio Matij & pro se ipso, & contra calumniatores.

Matius S. D. Ciceroni. 28

MAGNAM *uoluptatẽ ex tuis litteris cepi, quod, quam speraram, atque optaram, habere te de me opinionem cognoui. de qua etsi non dubitabam; tamẽ, quia maximi aestimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. conscius autem mihi erã, nihil a me commissum esse, quod boni cuiusquam offenderet animum. eo minus credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam persuaderi potuisse, praesertim in quem mea propensa, & perpetua fuisset, atque esset beneuolentia. quod quando, ut uolui, scio esse; respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat,*

captat beneuolentiam a suo studio erga Ciceronem.

*tua singulari bonitate, & amicitia nostra saepe restitisti. nota enim mihi sunt, quae in me post Caesaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quod mortē hominis necessarij grauiter fero, atque eū, quem dilexi, perijsse indignor. aiunt enim patriam amicitiae praeponendam esse: proinde ac si iam uicerint, obitum eius reip. fuisse utilem. sed nō agā astute. fateor me ad istum gradum sapientiae non peruenisse. neque enim Caesarem in dissensione ciuili sum secutus: sed amicum, quamquam*re offendebar, tamen non deserui: neque bellum umquam ciuile, aut etiam caussam dissensionis probaui; quam etiā nascentem*exstingui, summe studui. itaque, in uictoria hominis necessarij, neque honoris, neque pecuniae dulcedine sum captus. quibus praemijs reliqui, minus apud eum, quam ego, cum possent, immoderate sunt abusi. Atque etiam res familiaris mea,*lege Caesaris deminuta est: cuius beneficio plerique, qui Caesaris morte laetantur, remanserunt in ciuitate. Ciuibus uictis ut*parceretur, aeque, ac pro mea salute, laboraui. Possum igitur, qui omnes uoluerim incolumes, eum, a quo id impetratum est, perijsse non indignari? cū praesertim ijdē homines illi &*inuidiae, & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt; quando factum nostrum improbare audes. o superbiam inauditam, *alios in facinore gloriari, alijs ne dolere quidē impune licere. at haec etiam seruis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent suo potius,*

quam

obiectio. confutatio. ciuili bello. auctor fuit nō suscipiendi belli ciuilis. Att. ep.9.lib.9. de qua lege.l.3. comm.de bello ci. auctor fuit moderandae uictoriae. odio, quia nimium eos ornaret. ep.1.lib.1. ex una parte Caesaris percussores, ex altera se ipsum describit.

quam alterius, arbitrio. quae nunc, ut quidem isti dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. sed nihil agunt. nullius umquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NVMQVAM *enim honestam mortem fugiendam, saepe etiam*appetendam putaui. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut paeniteat eos sui facti? cupio enim Caesaris mortẽ omnibus esse acerbam. At debeo pro ciuili parte remp. uelle saluam. id quidem me cupere, nisi & ante acta uita, & reliqua mea spes, tacente me, probat; dicendo uincere non postulo. quare maiorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas: mihique, si sentis expedire recte fieri, credas nullam communionem cum improbis esse posse. an, quod adolescẽs praestiti, cum etiam errare cum*excusatione possem; id nunc, aetate praecipitata, commutem, ac me ipse retexam? non faciam; neque, quod displiceat, committam, praeterquam quod hominis mihi coniunctissimi, ac uiri amplissimi doleo grauem casum. quod si aliter essem animatus; numquam, quod facerem, negarem; ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac uanus existimarer. At ludos, quos Caesaris uictoriae Caesar adolescens fecit, curaui. At id ad priuatum officium, non ad statum reip. pertinebat. quod tamen munus & hominis amicissimi memoriae, ac honoribus praestare etiam mortui debui; & optimae spei adolescenti, ac dignissimo Caesare, petenti negare*

sic in tribus antiquis libris uideo scriptũ esse. non, ut alijs placet, Oppetendam. Oppetere ep. 7. l. 3. ad Att.

aetati aliquid conceditur.

obiectio.

Confutatio.

*gare non potui. Veni etiam consulis Antonij saepe domum salutandi caussa: ad quem, qui me parum patriae amantem esse existimant, rogādi quidem aliquid, aut auferendi caussa frequentes uentitasse reperies. Sed quae haec est arrogantia, quod Caesar numquam*interpellauit, quin, quibus uellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen ijs uterer; eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos uelim, diligā? sed non uereor, ne aut meae uitae modestia parum ualitura sit in posterum contra falsos rumores; aut etiam ij, qui me non amant propter meam in Caesarem constantiam, non malint mei, quam sui similes amicos habere. mihi quidem si optata contingent: quod reliquum est uitae, in otio*Rhodi degam. sin casus aliquis interpellarit: ita ero Romae, ut recte fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas gratias ago, quod tuum erga me animum, simplicem, atque amicum, aperuit; & quod eum, quem semper dilexi lubenter, quo magis iure colere, atque obseruare deberem, fecit. Bene uale, & me dilige.*

a minoris admirius. Caesar permisit, ut inimicis suis uterer: uos nō permittitis, ut amem quos uelim.

quae libera ciuitas erat. ep. 7. lib. 4.

simile ep. 16. lib. 13.

ARG. Profecturus in Graeciam, suas res Oppio commendat, commemoratis ante beneficijs ab ipso acceptis.

Cicero s. d. Oppio. 29

DVBITANTI *mihi, quod scit*Atticus noster, de hoc toto consilio profectionis, quod in utramque partem in mentem multa ueniebant, magnum*

quē ipsum hac de re saepe per litteras consuluit.

gnum pondus accessit ad tollendam dubitationem iudicium, & consilium tuum. nam & scripsisti aperte, quid tibi uideretur; & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem; maximeq. sum expertus, cum initio ciuilis belli per litteras te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundum ne ad Pompeium, an manendum in Italia. suasisti, ut consulerem dignitati meae. ex quo, quid sentires, intellexi: & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem; quod, cum aliud malle amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quam illius uoluntas, fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi: & semper, me a te diligi, sensi: & cum abessem, atque in magnis periculis essem; & me absentem, & meos praesentes a te cultos, & defensos esse memini: & post meum reditum quam familiariter mecum uixeris, quaeq. ego de te & senserim, & praedicarim, omnes, qui solent haec animaduertere, testes habemus. Grauissimum uero* iudicium de mea fide, & de cōstantia fecisti, cum post mortem Caesaris totum te ad amicitiam meam contulisti. quod tuum iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusq. meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conseruabis amorem tuum, (etsi* more magis hoc quidem scribo, quam quo te admonendum putem) meaq. omnia*

qui consilium dat, & prudens sit, & fidus.

C. Caesarem, quem etiam se cutus est in bello ciuili.

iudicasti, te a me fideliter & constanter esse amatum. quāquam ego Pompeium, tu Caesarem secutus esses.

uide ep. 17. l. 12

tuebere: quae tibi ne ignota essent, Attico mandaui. A me autem, cum paullum otij nacti erimus, uberiores litteras exspectato. Da operam, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

CICERONIS. EPISTOLARVM AD. CASSIVM. ET. ALIOS

LIBER. XII

ARGVMENTVM

Queritur, tyrannoocciso, tyrannidem tamen non esse sublatam: Cassiumq. hortatur, ut una cum M. Bruto, eius uxoris fratre, omni perturbatione remp. liberet.

Cicero s. d. C. Cassio. I

FINEM *nullum facio, mihi crede, Cassi, de te, & de Bruto nostro, id est de tota rep. cogitādi: cuius omnis spes in uobis est, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo ipse meliorem, rep. a* Dolabella meo praeclarissime gesta. *manabat enim illud malum urbanū, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano: sed ita compressum est, ut mihi uideamur omne iam ad tempus, ab illo dumtaxat *sordidissimo periculo, tuti futuri. reliqua magna sunt, & multa, sed posita omnia in uobis. quamquam primum quidque explicemus. nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege liberati uidemur. interfecto enim rege, regios omnes nutus tuemur: neque uero id solum, sed etiam, *quae ipse*

ep 14. lib 9. Phil. I. & pro Postumo.

quod ab infima plebe bonis uiris impēdebat.

quae se facturum, leuiter, & uix significauit.

*ipse ille, si uiueret, non faceret, ea nos, quasi cogitata ab illo probamus. nec eius quidem rei finē uideo. tabulae figuntur: *immunitates dantur: pecuniae maximae discribuntur: exsules reducuntur:* s. c. *falsa referuntur: ut tantummodo odium illud hominis impuri, & seruitutis dolor depulsus esse uideatur: resp. iacet in ijs perturbationibus, in quas eam ille coniecit. Haec omnia uobis sunt expedienda: nec hoc cogitādum, satis iam habere remp. a uobis. habet illa quidem tantum, quantum numquam mihi in mentem uenit optare: sed contenta nō est; & pro magnitudine & animi, & beneficij uestri a uobis magna desiderat. adhuc ulta suas iniurias est per uos interitu tyranni: nihil amplius: ornamenta uero sua quae recuperauit? an, quod ei mortuo paret, quem uiuum ferre non poterat? cuius *aera refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus? at enim ita decreuimus. fecimus id quidem temporibus cedētes, quae ualent in rep. plurimum: sed immoderate *quidam, & ingrate nostra facilitate abutuntur. Verum haec propediem, & multa alia coram. interim uelim sic tibi persuadeas, mibi cū reip. quam semper habui carissimam, tum, amoris nostri caussa, maximae curae esse tuam dignitatem. Da operam, ut ualeas.*

haec omnia cū faceret consul Antonius, in commentarijs Caesaris ab eo scripta fingebat.

continens pro contento. nam aeris tabulis leges incidebā tur. uide librū nostrum de legibus.

consul Antonius, cui scriba Caesaris Faberius obsequebatur. App. lib. 3. de bel. ci.

ARG. Inuehitur in M. Antonij tyrannicam potentiam; & reip. statum describit.

Cicero s. d. Cassio. 2

VEHEMENTER *laetor tibi probari sentē-*

tiam,

tiam, & orationem meam. qua si saepius uti* liceret; nihil esset negotij, libertatem, & remp. recuperare. sed homo amens, & perditus, multoq. nequior, quam ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, caedis initium quaerit: nullamq. aliam ob caussam me* auctorem fuisse Caesaris interficiendi criminatur, nisi ut in me ueterani incitentur. quod ego periculum non extimesco, modo facti uestri gloriam cum mea laude communicet. ita nec* Pisoni, qui in eum primus inuectus est, nullo assentiente; nec mihi, qui idem tricesimo post die feci; nec P. Seruilio, qui me est consecutus, tuto in senatum uenire licet. caedem enim gladiator quaerit, eiusq. initium ad XIII. Kal. Oct. a me se facturum putauit. at quam paratus uenerat, cum in uilla* Metelli complures dies commentatus esset. quae autem in lustris, & in uino commentatio potuit esse? itaque omnibus est uisus, ut ad te antea scripsi, suo more* uomere, non dicere. Quare quod scribis te confidere, auctoritate, & eloquentia nostra aliquid profici posse: non nihil, ut in tantis malis, est profectum. intelligit enim populus R.* tres esse consulares, qui quia, quae de rep. bene senserint, libere locuti sunt, tuto in senatum uenire non possint. nec est praeterea, quod quidquam expectes: tuus enim necessarius* affinitate noua delectatur: itaque iam non est studiosus ludorum; infinitoq.* fratris tui plausu dirumpitur. alter item affinis nouis commentarijs Caesaris delenitus est. Sed haec

si liceret in senatu libere loqui. ep.2.l.10.

Philipp.2.

cuius filia Calpurnia C. Caesari nupserat.

Metelli Scipionis, qui fuerat socer Pompeij. ep.8.lib.8.

Philipp.2.

me, Pisonem, Seruilium.

Lepidũ intelligit: cuius filio filiã suã Antonius collocarat. Dio lib.44.

nõ Quincti, sed Lucij. qui hoc anno erat trib. pl. Phil.3.

*haec tolerabilia: illud non ferendum, quod est, qui uestro anno consulem filium suum futurum putet, ob eamq. caussam se huic latroni deseruire praeseferat. nam L. Cotta, familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait, minus in senatum uenit. L. Caesar, optimus, & fortissimus ciuis,*ualetudine impeditur. Scr. Sulpicius, & summa auctoritate, & optime sentiens, non adest. reliquos, exceptis*designatis, ignosce mihi si nō numero consulares. Habes*auctores consilij publici. qui numerus etiam bonis rebus exiguus esset: quid censes, perditis? quare spes est omnis in uobis. qui si iccirco abestis, ut sitis in tuto: ne in uobis quidem. sin aliquid dignum uestra gloria cogitatis: uelim,*saluis nobis: sin id minus, res tamen publica per uos breui tempore ius suum*recuperabit. Ego tuis neque desum, neque deero: qui siue ad me referent,*siue non; mea tibi tamen beneuolentia, fidesq. praestabitur. Vale.*

ep. 14. Ibi. 9.

Pansa, & Hirtio.

quorum consilio resp. geritur

id est, ne ante uestrum aduentum opprimamur.

ep. 13. L. 15. ad Att.

sic & Sigonij liber, & meus, & Fuluij. alij hoc delendum putarunt.

ARG. Et hic in Antonium, eiusq. sectam inuehitur.

Cicero s. d. Cassio. 3

AVGET *tuus*amicus furorem in dies. primum in statua, quam posuit in Rostris, inscripsit,* PARENTI OPTIME MERITO: *ut nō modo sicarij, sed iam etiam parricidae iudicemini: quid dico, iudicemini? iudicemur potius: uestri enim pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse.*utinam quidem fuissem: molestus nobis non esset. sed hoc uestrum fuit: quod quando prae-*

Antonius.

Brutus & Cassius consilium suum de necando Caesare cū Cicerone non communicarūt Plut.

praeterijt; utinam haberem, quid darem uobis consilij: sed ne mihi quidem ipsi, reperio, quid faciundum sit. QVID enim est, quod contra uim sine ui fieri possit? consilium autem omne hoc est illorum, ut mortem Caesaris persequātur. itaque ante diem VI. non Oct. productus in concionem a*Canutio, turpissime ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conseruatoribus patriae, quae dici deberent de proditoribus: de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo cōsilio & uos fecissetis, & Canutius faceret. cetera cuiusmodi sint, ex hoc iudica, quod legato tuo uiaticum eripuerūt. quid eos interpretari putas, cum hoc faciūt? ad hostem scilicet portari. o rem miseram: dominum ferre non potuimus; conseruo seruimus. & tamen, me quidem fauente magis, quam sperante, etiam nunc residet spes in*uirtute tua. sed ubi sunt copiae? de reliquo malo te ipsum loqui tecum, quam dicta nostra cognoscere. Vale.

tribuno pl. quē postea Octauianus occidit. Dio lib 48. Velleius lib. 2. Suetonius in lib. de claris rhetoribus.

saepe cognita, maxime uero contra Parthos. ep. 10. lib. 2. & ep. 14. lib. 15.

ARG. Varia complectitur haec epistola, de Antonij nequitia, de senatu, de populo, de legatis ad Antonium missis, de ipso Cassio.

Cicero s. d. Cassio. 4

VELLEM idibus Mart. me ad*cenā inuitasses: reliquiarum nihil fuisset. nunc me reliquiae uestrae exercent, & quidem praeter ceteros*me. quamquam egregios consules habemus, sed turpissimos cōsulares; senatum fortem, sed infimo quemque honore fortissimum; populo uero nihil fortius, nihil melius, Italiaq. uniuersa. nihil autem foedius Phi-

ad Caesarē occidendū: simul enim Antoniū occidissemus. ep. 28. lib. 10.

ep. 1. l. 10.

Philippo, & Pisone legatis, nihil flagitiosius: qui cum essent missi, ut Antonio ex senatus sententia certas res renũciarent, cum ille earum rerum nulli paruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. itaque ad nos concurritur: factiq. iam in re salutari populares sumus. Sed, tu quid ageres, quid acturus, ubi denique esses, nesciebam. fama nunciabat te esse in Syria: auctor erat nemo. *De Bruto, quo propius est, eo firmiora uidentur esse, quae nunciantur. Dolabella ualde uituperabatur ab hominibus non insulsis, quod tibi tam cito succederet, cum tu uixdum triginta dies in Syria fuisses. itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti est, quod exercitum praeter spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem, caussamq. nossem: nunc quae scribo, scribo ex opinione hominũ, atque fama. tuas litteras auide exspecto. Vale.

ep. 8. lib. XI. & Philip 6.

alij enim in affligenda rep. populares. ut Clodius, Caesar.

M. Bruto.

ARG. M. Brutum laudat ut ad eius imitationem Cassium accendat. addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium resp. gerebat.

Cicero s. d. Cassio. 5

HIEMEM credo adhuc probibuisse, quo minus de te certum haberemus, quid ageres, maximeq. ubi esses. loquebantur omnes tamen, credo quod uolebant, in Syria te esse, habere copias. id autem eo facilius credebatur, quia simile uero uidebatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus. res enim tantas* gessit, tamq. inopinatas, ut eae cum per se gratae essent, tum gratiores

Plut. in eius uita.

tiores

*tiores propter celeritatē. quod si tu ea tenes, quae putamus: magnis subsidijs fulta resp. est. a prima enim ora Graeciae usque ad Aegyptum optimorū ciuium imperijs muniti erimus, & copijs. quamquam, nisi me fallebat, res sic se habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positum uideretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina; nihil belli reliquum fore uidebatur. paruis omnino iam copijs obsidebatur; quod magno praesidio Bononiam tenebat Antonius. erat autem Claternae noster Hirtius, ad Forum Cornelium Caesar, uterque cum firmo exercitu: magnasq. Romae Pansa copias ex delectu Italiae cōpararat. hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi*considerate, ut mihi crebris litteris significat, acturus uidebatur. praeter Bononiam, Regium Lepidi,*Parmā, totam Galliam tenebamus studiosissimā reip. tuos etiam clientes transpadanos mirifice coniunctos cū caussa habebamus. erat firmissimus senatus, exceptis*consularibus: ex quibus unus L. Caesar firmus est, & rectus. Ser. Sulpicij morte magnum praesidium amisimus. reliqui partim inertes, partim improbi. non nulli inuident eorum laudi, quos in rep. probari uident.*populi uero R. totiusq. Italiae mira consensio est. Haec erant fere, quae tibi nota esse uellem. nunc autem opto, ut ab istis*orientis partibus uirtutis tuae lumen eluceat. Vale.*

primam enim oram Graeciae Brutus tenebat. Phil. x.

ep. 33. lib. 10.

de Parmensiū caede, a L. Antonio facta, Philipp. 14.

ep. antecedēti.

de Sulpicij morte Philip. 9.

ep. 4.

unde sol terras illustrat, inde fac ut eluceat uirtus tua.

ARG. Strabonem commendat quasi aliud agens; & in Cassio Brutoq spem omnem reip. sitam esse dicit, si ad Mutinam res male geratur.

Cicero

Cicero s. d. Cassio. 6

Qvi *status rerum fuerit tum, cum has litteras dedi, scire poteris ex C.*Tidio Strabone, uiro bono, & optime de rep. sentiente: nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo, & fortunis relictis, ad te potissimum profectus sit? itaque eum tibi ne commendo quidem. aduentus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu uelim sic existimes, tibiq. persuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto esse positum; si, quod nolim, aduersi quid euenerit. res, cum haec scribebam, erat in extremum deducta discrimẽ. Brutus enim Mutinae uix iam sustinebat. qui si conseruatus erit;*uicimus; sin; (quod dij omen auertant) omnis omnium cursus est ad uos. proinde fac tantum animum habeas, tantumq. apparatum, quanto opus est ad uniuersam remp. recuperandam. Vale.*

fortasse rectius, Titio. nam & Strabo Titiorũ cognomen, ut infra, ep.14.l.13.&Titiae gẽtis mentio frequens, Tidiae nulla.

ep. 20.l.14. ad Att. ominis caussa mentionem uitat aduersae fortunae.ep,12 lib.16.ad Att. quo in loco uide nostrum cõmentarium.

ARG. Significat sententiam a se in senatu dictam ex Cassij dignitate, eamq. a se etiam in concione defensam.

Cicero s. d. Cassio. 7

Qvanto *studio dignitatem tuam & in senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quam ex me, cognoscere. quae mea sententia in senatu facile ualuisset, nisi Pansa uehemẽter obstitisset. ea sententia dicta, productus sum in concionem a tribuno pl. M. Seruilio. dixi de te quae potui, tãta*contentione, quantum forum est; tanto clamore, consensuq. populi, ut nihil umquam simile uiderim. id uelim mihi ignoscas, quod inuita*socru tua face-*

Pansa, consul.

Concione. quibusdam placet.

Seruilia, M. Bruti matre, item Tertiae,

Cassij uxoris. uide Suet. in Iulio, Tacitū l. 3.

*fecerim. mulier timida uerebatur, ne Pansae animus offenderetur. in concione quidem Pansa dixit, matrem quoque tuam, & fratrem illam a me sententiam noluisse dici. sed me haec non mouebant: alia malebam: fauebam & reip. cui semper faui, & dignitati, ac gloriae tuae. Quod autem & in senatu pluribus uerbis disserui, & dixi in concione, in eo uelim fidem meam*liberes. promisi enim, & prope confirmaui, te non exspectasse, nec exspectaturum decreta nostra, sed te ipsum tuo more remp. defensurum. & quamquam nihil dum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam, omnes, quae in istis partibus essent, opes, copiasq. tuas esse: per teq. Asiam prouinciam cōfidebam iam reip. recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipsum*uincas. Vale.*

id est, id uelim praestes, & re confirmes.

Tecum certes, dixit ep. 14. l. 9.

ARG. Lepidus uictum Antonium receperat: unaq. bellum administrabant. id queritur Cicero, & Cassium ad liberandam remp. hortatur.

Cicero s. d. Cassio. 8

*SCELVS*affinis tui Lepidi, summamq. leuitatem, &*inconstantiam, ex actis, quae ad te mitti certo scio, cognosse te arbitror. itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renouatum bellum gerimus: spemq. omnes in D. Bruto, & Planco habemus: si uerum quaeris, in te, & in meo Bruto non solum ad praesens perfugium, si, quod nolim, *aduersi quid acciderit, sed etiam ad cōfirmationē perpetuae libertatis. Nos hic de Dolabella*audiebamus, quae uellemus: sed certos auctores nō habe-*

nam & Lepidi uxor erat soror M. Bruti.

cum antea pacē se uelle dixisset ep. 18. l. xi. & hic infra, ep. 10.

ep. 2. ad M. Brutum, Si quid offensum sit.

oppressum a te esse.

be-

bebamus. te quidem magnum hominem & praesenti iudicio, & reliqui temporis exspectatione scito esse. hoc tibi proposito, fac ut ad summa contendas. nibil est tantum, quod non populus R. a te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

laudat finit & hortatur. [illegible] faciendū ut ſique cenſet ep. 21. lib. 15.

ARG. Scribit de bello propter Lepidi perfidiam renouato; Cassiumq. hortatur, ut in Italiam properet.

Cicero s. d. Cassio. 9

BREVITAS *tuarum litterarum me quoque breuiorem in scribendo facit: &, uere ut dicam, non satis occurrit, quod scribam: nostras enim res in actis perferri ad te certo scio: tuas autem ignoramus. tamquam enim clausa sit Asia, sic nibil perfertur ad nos, praeter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectum bellum cum putaremus, repente a Lepido* tuo in summam sollicitudinem adducti sumus.* (ob affinitatem. ep. antecedenti, & ſequenti.) *itaque persuade tibi, maximam reip. spem in te, & in tuis copijs esse. firmos omnino exercitus habemus: sed tamen, ut omnia, ut spero, prospere procedant, multum* interest te uenire:* (timebat ipſam uictoriā, ſuſpicans de Octauiano id, quod euenit.) *exigua est enim spes reip. nam nullam non libet dicere: sed, quaecumque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.*

ARG. Lepidum hostem iudicatum scribit, & omnino rem poscere, ut Cassius cum exercitu in Italiam ueniat.

Cicero s. d. Cassio. 10

LEPIDVS, **tuus affinis, meus familiaris, pridie Kal. Quinct. sententijs omnibus hostis a senatu* (epiſt. 8.) (Dio lib. 46.)

*iudicatus est, ceteriq. qui una cum illo a rep. desecerunt, quibus tamen ad*sanitatem redeundi ante Kal. Sept. potestas facta est. fortis sane senatus, sed maxime spe subsidij tui. bellũ quidem, cũ haec scribebam, sane magnum erat scelere, & leuitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quae uolumus, audimus, sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuncio. quod cum ita esset, tamen litteris tuis, quas nonis Maij ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat ciuitati, ut illum iã oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam uenire cum exercitu; ut, si haec ex sentẽtia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua; sin quid forte*titubatum esset, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. quem quidẽ ego exercitum quibuscumque potero rebus ornabo. cuius rei tum tẽpus erit, cũ, quid opis reip. laturus*exercitus sit, aut quid iã tulerit, notum esse coeperit. nã adhuc tantum conatus audiuntur, optimi illi quidem, et praeclarissimi, sed gesta res exspectatur: quã quidem aut iam esse aliquam, aut appropinquare cõfido. tua uirtute, & magnitudine animi nihil est nobilius. itaque optamus, ut quamprimum te in Italia uideamus. remp. nos habere arbitrabimur, si uos habebimus. praeclare uiceramus, nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. itaque numquam tanto odio ciuitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. ille enim ex turbulenta rep. hic ex pace, & uictoria bellum excitauit.*

de mente dicitur, ut hic, & alibi; de corpore Tusc. 4. de Off. l. 3. & de optimo genere orat.

supra, ep. 8.

suspicor abundare, & fuisse ex ijs, quae glossemata uocauit.

*tauit. huic oppositos*consules designatos habemus; in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus proeliorum. persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia, uos exspectari, Brutum quidem*iam iamq. quod si, ut spero, uictis hostibus nostris, ueneritis: tamen auctoritate uestra resp. exsurget, & in aliquo statu tolerabili consistet. sunt enim permulta, quibus erit medendum, etiam si resp. satis esse uidebitur sceleribus hostium liberata. Vale.*

D. Brutum, & L. Plancum.

propius enim aberat, Macedoniamque, & Graeciam, capto C. Antonio, tenebat. Plut.

ARG. Scribit, a quibus copias acceperit: seq. & remp. commendat. scripta autem haec epistola ante proelium Mutinēse.

C. Cassius procos. s. d. Ciceroni. II

Phil. xi.

*Si uales, bene est: ego quidem ualeo. In Syriam me*profectum esse scito ad L.*Murcum, & Q. Crispum imp. uiri fortes, optimiq. ciues postea quam audierunt, quae Romae*gererentur, exercitus mihi tradiderunt; ipsiq. mecum una fortissimo animo remp. administrant. item legionem, quam Q. *Caecilius Bassus habuit, ad me uenisse scito. quattuorq. legiones, quas A.*Allienus ex Aegypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione nō puto indigere, ut nos absentes, remq. publicam, quantum opus est, defendas. scire te uolo, firma praesidia uobis, senatuiq. non deesse; ut optima spe, & maximo animo remp. defendas. reliqua tecum aget L. Carteius, familiaris meus. Vale. D. nonis Mart. ex castris, *Taricheis.*

Dio lib. 47.

pro cernerentur. in Antoniū, & Dolabellam.

Phil. xi. & Strabo l. 16. & App.

missus a Dolabella in Aegyptum. App. l. 4.

Iosephus de bello Iudaico.

ARG. Facta mentione beneuolentiae Ciceronis erga se, suam dignitatem suosq. milites commendat; seq. & illos optime de rep. meritos affirmat.

Cassius procos. s. d. Ciceroni. 12

*Si uales, bene est: ego quidem ualeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorẽ recognoui. uidebaris enim non solum fauere nobis, id quod & nostra, & reip. caussa semper fecisti; sed etiam grauem curam suscepisse, uehementerq. esse de nobis sollicitus. itaque, quod te primũ existimare putabam, nos, oppressa rep. quiescere nõposse; deinde, cum suspicarere nos moliri, *quod te sollicitum esse & de salute nostra, & de rerum euentu putabam: simul ac legiones accepi, quas A. Allienus eduxerat ex Aegypto, scripsi ad te, tabellariosq. complures Romam misi. scripsi etiam ad senatum litteras, quas reddi uetui prius, quam tibi recitatae essent: si forte mei obtemperare mihi uoluerunt. quod si litterae perlatae non sunt; non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie *Trebonio occiso, Asiam occupauit, tabellarios meos deprehẽderit, litterasq. interceperit. exercitus omnes, qui in *Syria fuere, teneo. habui paullulum morae, dum promissa militibus persoluo. nunc iam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam tibi commendatam habeas: si me intelligis nullum neque periculum, neque laborem patriae denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepi, te hortãte, et auctore: si non solum exercitum ad remp. libertatemq. defendendã comparaui, sed etiam crudelissimis*

[Margin: moliri aliquid, pro rep.]
[Margin: epist. 15.]
[Margin: ubi Caesar eos collocauerat, cum de Parthico bello cogitaret.]

mis tyrannis eripui: quos si occupasset Dolabella; non solum aduentu, sed etiam opinione, & exspectatione exercitus sui Antonium confirmasset. quas ob res milites tuere, si eos mirifice de rep. meritos esse animaduertis: & effice, ne quem paeniteat, remp. quam spem praedae & rapinarum, sequi maluiße. item Murci & Crispi imp. dignitatem, quantum est in te, tuere. nam* Bassus* misere noluit mihi legionem tradere. quod nisi milites inuito eo legatos ad me misissent; clausam Apameā tenuisset, quoad ui esset expugnata. Haec a te peto non solum reip. quae tibi semper fuit carissima, sed etiā amicitiae nostrae nomine, quam confido apud te plurimum posse. crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cuiusque esse, maximeq. tuum: de cuius uoluntate assidue audiendo, mirifice te diligit, carumq. habet: qui si intellexerit commoda sua curae tibi esse; debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audiui Dolabellam in Ciliciam uenisse cum suis copijs. proficiscar in Ciliciam. quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam. ac uelim, ut meremur de rep. sic felices simus. Fac ualeas, meq. ames. Nonis Maij, ex castris.*

curae tibi sin[t] eorum commoda. infra, hac ipsa epistola.

de Caecilio Basso. Strabo l. 16. quod eam laudem, ac felicitatē, qua e in rep. tuenda posita est, ignoraret.

A. R G. Gratulatur de uictoria Mutinensi; & res a se gestas enumerat.

Cassius Q. s. d. Ciceroni. 13

S i *uales, bene est: ego quidem ualeo. Cū reip. uel salute, uel uictoria gaudemus: tum instaura-*

 tione

*tione tuarum laudum, quod maximus consularis maximum consulem te ipse uicisti, & laetamur, & mirari satis non possumus. fatale nescio quid tuae uirtuti datum: id quod iam saepe experti sumus. est enim tua*toga omnium armis felicior: quae nũc quoque nobis paene uictam remp. ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. nunc ergo uiuemus liberi: nunc te, omnium maxime ciuis, & mihi carissime, id quod maxime reip.*tenebris comperisti, nunc te habebimus testem nostri et in te, & in coniunctissimã tibi remp. amoris: &, quae saepe pollicitus es te & taciturum, dum seruiremus, & dicturum de me tum, cum profutura essent; nũc illa non ego quidẽ dici tantopere desiderabo, quam sentiri a te ipso. neque enim omnium iudicio malim me a te commendari, quam ipse tuo iudicio digne, ac mereor, commendatus esse: ut haec nouissima nostra facta non subita, nec*inconuenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse iudices; meq. ad optimam spem patriae non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquiq. digni quidem te, & merito tibi carissimi: esse etiam debẽt in rep. proxime hos cari, qui studiorum tuorum sunt aemuli: quorum esse cupio tibi copiam; sed tamen non maxima me turba puto excludi, quo minus tibi uacet me excipere, & ad omnia, quae uelis, & probes, producere. animum tibi nostrum fortasse probauimus: ingenium certe diutina seruitus, qualecumque est,*

togatus enim Cicero, non armatus, reip. profuit. ep. 4. l. 15.

cum Caesar omnia teneret.

uide scholium.

non puto multos a te mihi in amore anteponi.

est, minus tamen, quam erat, passa est uideri. Nos ex ora maritima Asiae prouinciae, & ex insulis quas potuimus naues deduximus. delectum remigum, magna contumacia ciuitatum, tamen satis celeriter habuimus. secuti sumus classem Dolabellae, cui Lucilius praeerat: qui, spem saepe trāsitionis praebendo, neque umquam non decedendo, nouissime Corycum se contulit, & clauso portu se tenere coepit. nos, illa relicta, quod & in castra peruenire satius esse putabamus; & sequebatur classis altera, quā anno priore in* Bithynia Tillius Cimber compararat, cui Turulius quaestor praeerat; Cyprum petiuimus. ibi, quae cognouimus, scribere ad uos quàcelerrime uoluimus. Dolabellā ut Tarsenses pessimi socij, ita Laodiceni multo amētiores ultro accersierunt. ex quibus utrisque ciuitatibus, Graecorum militum numero,* speciem exercitus effecit. castra habet ante opidum Laodiceā posita; & partē muri demolitus est; & castra opido coniunxit.* Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus uiginti auxiliarijs, & quattuor millibus equitū a millibus passuū uiginti castra habet posita Παλτοῖ; & existimat se sine proelio posse uincere. nā iam ternis tetradrachmis triticū penes Dolabellam est. nisi quid nauibus Laodicenorū supportarit; cito fame pereat, necesse est; ne supportare possit, & Cassij classis bene magna, cui praeest Sextilius Rufus, et tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, &* Patiscus, facile praestabunt.*

cum obstinatè recusarent.

Cimbro ab senatu attributa. Plut. in Bruto. & Dio lib. 47.

Tac. lib. 18.

alius Cassius, is scilicet, qui Caesarem occiderat.

Paltus. opidū, Laodiceae propinquum. Strabo lib. 16.

ep xi. l. 2. & 9. l. 8. & 15. h. l.

uolo igitur uos bene sperare: & remp. ut uos istic expedijstis, ita pro nostra parte celeriter nobis expediri posse, confidere. Vale. Data idibus Iun. Cypro, A Crommyacride.

ARG. Exponit res a se gestas; Rhodios accusat; procurationem Asiae petit; merita sua in remp commemorat.

Spintheris filius, a Torquato adoptatus. Dio lib. 39.

*Lentulus s. d. Ciceroni suo. 14

CVM *Brutum nostrum conuenissem; eumq. tardius in Asiam uenturum animaduerterem; in Asiā redij, ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quamprimum Romā mitterem. interim cognoui in Lycia esse classem Dolabellae, ampliusq. centum naues onerarias, in quas exercitus eius imponi posset; idq. Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriae spes eum *frustrata esset, conscenderet in naues, & Italiam peteret, seq. cum Antonijs, & reliquis latronibus coniungeret. cuius rei tanto in timore fui, ut, omnibus rebus relictis, cum paucioribus, & minoribus nauibus ad illas ire conatus sim. quae res, si a Rodijs non essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est: quandoquidem classis dissipata est: aduentus nostri timore milites, ducesq. effugerunt: onerariae omnes ad unam a nobis sunt exceptae. certe, quod maxime timui, uideor esse consecutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam peruenire, nec, socijs suis firmatis, durius uobis efficere negotium. Rhodij nos, & remp. quam ualde desperauerint, ex litteris, quas publice misi, cognosces.*

Cassio eam tenente. supra, epist. 5.

&

& quidem multo parcius scripsi, quam re uera furere eos inueni. quod uero aliquid de his scripsi, mirari noli: mira est eorum amentia. nec in me ullae priuatim iniuriae umquam. malus animus eorum in nostra salute, cupiditas partium aliarum, perseuerantia in contemptione optimi cuiusque ferenda mihi non fuit. nec tamen omnes perditos esse puto. sed ijdem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompeium, qui ceteros uiros clarissimos non receperunt; ijdem, tamquam aliquo fato, & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate: itaque eadem superbia in prauitate utuntur. quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum utile est reip. nostrae, sed etiam necessarium. De nostra dignitate uelim tibi ut semper curae sit; & quocumque tēpore occasionem habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi nostrae suffragere. Quoniam consulibus decreta est Asia; & permissum est ijs, ut, dum ipsi uenirent, darent negotiū, qui Asiam obtineant: rogo te, petas ab ijs, ut hanc dignitatem potissimum nobis tribuant; & mihi dēt negotium, ut Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter uenit. nam, quod huc properent in magistratu uenire, aut exercitum mittere, caussam non habent. Dolabella enim in Syria est; &, ut tu diuina tua mente prospexisti, & praedicasti, dum isti uenient, Cassius eum opprimet. exclusus enim

Caesar l. 3. de bello ciuili.

ab

*ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando male acceptus, nulla alia confisus urbe, Laodiceā, quae est in Syria ad mare, se contulit. ibi*spero celeriter eum poenas daturum. nam neque, quo refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantū*exercitum Cassij sustinere. spero etiam confectum esse iam, & oppressum. quare non puto Pansam, & Hirtium in consulatu properaturos in prouincias exire, sed Romae acturos consulatum. itaque, si ab his petieris, ut interea nobis procurationem Asiae dēt; spero te posse impetrare. praeterea mihi promiserunt Pansa & Hirtius coram, & absenti mihi scripserunt, Verrioq. nostro Pansa affirmauit; se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. ego porro non mediusfidius cupiditate prouinciae produci longius spatium mihi uolo. nā mihi fuit ista prouincia plena laboris, periculi, detrimenti. quae ego ne frustrā subierim, ne ue prius, quam reliquias meae diligentiae consequar, decedere cogar, ualde laboro. nam, si potuissem, quam exegeram, pecuniam uniuersam mittere; postularem, ut mihi succederetur. nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonij morte amisimus, quod etiā crudelitate Dolabellae, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reiq. pub. non*praestiterunt, id consequi, & reficere uolo. quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero. id ut per te consequar, uelim, ut solet, tibi curae sit. ego me de rep. puto esse meritum, ut non prouinciae istius beneficium exspe-*

ctare

spem comprobauit euentus. Velleius lib. 2. & alij.

decem legiones. ep. 13.

ep. 7. lib. 1.

*ſtare debeam, ſed tantum, quantum Caſſius, & Bruti, non ſolum*illius facti, periculiq. ſocietate, ſed etiam huius temporis ſtudio, & uirtute: primus enim ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellae ad remp. trāſduxi, Caſſioq. tradidi: primus delectus habui pro ſalute omnium cōtra coniurationem ſceleratiſſimam: ſolus Caſſio, & reip. Syriam, exercitusque, qui ibi erant, coniunxi. nam, niſi ego tantam pecuniam, tantaq. praeſidia, & tam celeriter Caſſio dediſſem; ne auſus quidem eſſet ire in Syriam; & nunc non minora pericula reip. a Dolabella inſtarent, quam ab Antonio. atque haec omnia is feci, qui & ſodalis, & familiariſſimus Dolabellae eram, coniunctiſſimus ſanguine Antonijs; *prouinciam quoque illorum beneficio habebam: *ſed* πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν, *omnibus meis bellum primus indixi. haec etſi adhuc non magnopere mihi tuliſſe fructū animaduerto: tamen non deſpero, nec*defatigabor permanere non ſolum in ſtudio libertatis, ſed etiam in labore, & periculis. attamen, ſi etiam aliqua gloria iuſta, & merita prouocabimur, ſenatus, & optimi cuiuſque officijs; maiore cum auctoritate apud ceteros erimus, & eo plus prodeſſe reip. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cum ueni, uidere non potui, ideo quod iam in hiberna cum equitibus erat profectus: ſed mediusfidius, ea eſſe eum *opinione, & tua, & ipſius, & in primis mea cauſſa gaudeo. fratris enim loco mihi eſt, qui ex te natus,*

cum Caeſarem occidimus. Plut. in Caeſare.

quod eam Lentulo a Caeſare impetraſſent.

integrū ſenarium Plut. recitat ἐν τῷ πολιτικῶν παραγγ.

non uſitata locutio. quis enī Defatigor cum infinitiuo coniunxit?

ita animatum eſſe erga remp.

natus, teq. dignus est. Vale. D. IV. kal. Iun. Pergae.

ARG. Hic quoque res a se gestas exponit: inuehitur in Rhodios; de Dolabella optabilia nunciat.

P. Lentulus P. F. proquaes. propraet. s. d. cos. praet. trib. pl. senatui, populo, plebiq. R. 15

Si ualetis, liberiq. uestri ualent, bene est: ego ualeo. Scelere Dolabellae oppressa Asia in proximam prouinciam Macedoniam, praesidiaq. reip. quae M. Brutus, uir clarissimus, tenebat, me contuli; & id egi, ut, per quos celerrime posset, Asia prouincia, uectigaliaq. in uestram potestatē redigerentur. quod cum pertimuisset Dolabella; et, uastata prouincia, correptis uectigalibus, praecipue ciuibus R. omnibus crudelissime denudatis, ac diuenditis, celerius Asia excessisset, quam eo praesidium adduci potuisset: diutius morari, aut exspectare praesidium non necesse habui; et quamprimum ad meum officium reuertendum mihi esse existimaui: ut & reliqua uectigalia exigerem; &, quam deposui, pecuniam colligerem; quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quamprimum, & uos de omni re facerem certiores. Interim, cum per insulas in Asiam nauiganti mihi nunciatum esset, classem Dolabellae in Lycia esse, Rhodiosq. naues complures instructas, & paratas in aqua habere: cum ijs nauibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparauerat*

*Smyrna capta, Treblonioq. caeso. supra, ep 12. & epist. antecedenti.

*Patiscus proquaes. homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in rep. coniunctissimus, Rhodum reuerti, confisus auctoritate uestra, senatusq. consulto, quo hostem Dolabellam iudicaratis, foedere quoque, quod cum ijs M. Marcello, Ser. Sulpicio cos. renouatum erat; quo*iurauerant Rhodij, eosdem hostes se habituros, quos senatus, populusq. R. quae res nos uehementer fefellit. tantum enim abfuit, ut illorum praesidio nostram firmaremus classem, ut etiam a Rhodijs urbe, portu, statione, quae extra urbem est, commeatu, aqua denique probiberentur nostri milites, nos uix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. quam indignitatẽ, deminutionemq. maiestatis non solum iuris nostri, sed etiã imperij, populiq. R. iccirco tulimus, quod, interceptis litteris, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Aegyptoque, quod necesse erat fieri, in naues cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamq. petere; iccirco etiam naues onerarias, quarum minor nulla erat duum millium* amphorum, contractas in Lycia à classe eius obsideri. Huius rei timore P. C. percitus, iniurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. itaque ad illorum uoluntatem introductus in urbem, & in senatum eorum, quamdiligentissime potui, caussam reip. egi; periculumq. omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naues conscendisset, exposui. Rhodios autem tãta*

hoc ĩ omnibus foederibus obseruatũ animaduerti.

Amphorũ, cũ numero; Amphorarum, per se. uide Carisium.

in

*in prauitate animaduerti; ut omnes firmiores putarent, quam bonos; ut hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem propense non crederent esse factam; ut patientiam senatus, & optimi cuiusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quemquam Dolabellam hostē iudicare; ut denique omnia, quae improbi fingebant, magis uera existimarent, quam quae uere facta erant, & a nobis docebantur. qua mente etiam ante nostrum aduentum, post Trebonij indignissimam caedem, ceteraq. tot, tamq. nefaria facinora, binae profectae erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem nouo exemplo, contra leges ipsorum, probibentibus ijs, qui tum magistratus gerebant. haec siue timore, ut dictitant, de agris, quos in continenti habent, siue furore, siue potentia paucorum, qui & antea pari contumelia*uiros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerentes, nullo exemplo, neque uestra ex parte, neque nostro praesentium, neque imminenti Italiae, urbiq nostrae periculo, si ille parricida cum suis latronibus nauibus, ex Asia Syriaq. expulsus, Italiam petijsset, mederi, cū facile possent, noluerunt. nonnullis etiam ipsi magistratus ueniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellae certior fieret de aduētu nostro. quam suspicionem consecutae res aliquot auxerunt, maxime quod subito ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius legati Dolabellae, a classe*

ep. 12.

* cum Lentulū, & Pompeium non receperūt. supra, ep. 14.

*a classe discesserunt, nauiq. longa profugerunt, onerarijs relictis, in quibus colligendis non minimum temporis, laborisq. consumpserunt. itaque, cum Rhodo cum ijs, quas habueramus, nauibus in Lyciam uenissemus, naues onerarias recepimus, dominisq. restituimus: ijdemque, quod maxime uerebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam uenire, timere desijmus: classem fugiẽtem persecuti sumus usque Sydam: quae*extrema regio est prouinciae meae. ibi cognoui partem nauium Dolabellae diffugisse, reliquas Syriam, Cyprumq. petijsse. quibus disiectis, cũ scirem C. Cassij, singularis ciuis, & ducis, classem maximam fore praesto in Syria, ad meum officium reuerti: daboq. operam, ut meum studium, & diligẽtiam uobis P. C. & reip. praestem, pecuniamque, quam maximam potero, & quam celerrime, cogam, omnibusq. cum rationibus ad uos mittam. si percurrero prouinciam; & cognouero, qui nobis, & reip. fidẽ praestiterunt in conseruanda pecunia a me deposita; quiq. scelere, ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatẽ facinorum cũ Dolabella inierunt: faciam uos certiores. de quibus, si uobis uidebitur, si, ut meriti sunt, grauiter constitueritis; nosq. uestra auctoritate firmaueritis: facilius & reliqua exigere uectigalia, & exacta seruare poterimus. interea, quo commodius uectigalia tueri, prouinciamq. ab iniuria defendere possim, praesidium necessarium, uoluntariumq. comparaui.*

* nõ licebat prouinciae finibus egredi.

Hic

His litteris scriptis, milites circiter XXX, *quos Dolabella ex Asia conscripserat, e Syria fugiētes in Pamphyliam uenerunt. hi nunciauerunt, Dolabellam Antiochiam, quae in Syria est, uenisse, non receptum: conatum esse aliquoties ui introire, repulsum semper esse cum magno suo detrimento: itaque, centum circiter amissis, aegrisq. compluribus relictis, noctu Antiochia profugisse Laodiceā uersus: ea nocte omnes fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiochiam redijsse, & se ijs tradidisse, qui, a Cassio relicti, urbi illi praeerant: ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero se quoque esse dicebāt: Cassium autem cum suis omnibus copijs, nunciatū esse, quatridui iter a Laodicea abfuisse tum, cum Dolabella eo tenderet. quamobrem*opinione celerius, confido, sceleratissimum latronem poenas daturum.* IV. *non. Iun. Pergae.*

*ep.31. lib.10.

ARG. Gratulatur de Ciceronis filij indole ad uirtutem: uersus, in malum ciuem a se conscriptos, mittit: petit, ut includatur in Ciceronis scripta de Caesaris interitu.

C. Trebonius S. D. Ciceroni. 16

SI *uales, bene est. Athenas ueni ad* XI. *Kal. Iun. atque ibi, quod maxime optabam, uidi filium tuum, deditum optimis studijs, summaq. modestiae fama. qua ex re quantam uoluptatem ceperim, scire potes etiam me tacente. non enim nescis, quanti te faciam, & quam pro nostro ueterrimo, uerissimoq. amore omnibus tuis etiam minimis commodis, non modo tanto bono, gaudeam. Noli putare,*

*re, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare. nihil adolescente tuo, atque adeo nostro, (nihil enim mihi a te potest esse seiunctum) aut amabilius omnibus ijs, qui Athenis sunt, est, aut studiosius earũ artium, quas tu maxime amas, hoc est optimarum. itaque tibi, quod uere facere possum, libenter quoque gratulor, nec minus etiam nobis; quod eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. qui cum mihi in sermone iniecisset, se uelle Asiam uisere; nõ modo inuitatus, sed etiã rogatus est a me, ut id potissimum, nobis*obtinentibus prouinciam, faceret. cui nos & caritate, & amore tuum officium praestaturos, non debes dubitare. illud quoque erit nobis curae, ut*Cratippus una cum eo sit; ne putes in Asia feriatum illum ab ijs studijs, in quae tua cohortatione incitatur, futurum. nam illum paratum, ut uideo, & ingressum pleno*gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longius, discendo, exercendoq. se, procedat. Vos quid ageretis in rep. cum has litteras dabam, non sciebam. audiebam quaedam turbulenta: quae scilicet cupio esse falsa; ut aliquando otiosa libertate fruamur: quod uel minime adhuc mihi cõtigit. ego tamen, nactus in nauigatione nostra pusillum laxamenti, concinnaui tibi munusculum ex instituto meo; & dictum, cum magno nostro honore a te dictum, conclusi, & tibi infra subscripsi. in quibus uersiculis si tibi quibusdam uerbis εὐθυρρημονέστερος*

simile ep. 28. l. 11.

consulari imperio. Phil.

Peripatetica doctrina clarus. ep. 21. l. 16. de off. l. 1. & 3.

uide Vegetium de pleno gradu militum. lib 1. c. 9. & Sallustiũ in Iug. 76.

 uidebor:

*uidebor: turpitudo personae eius, in quam liberius inuehimur, nos uindicabit. ignosces etiam iracundiae nostrae, quae iusta est in eiusmodi et homines, & ciues. deinde, qui magis hoc*Lucilio licuerit assumere libertatis, quam nobis? cum, etiam si odio par fuerit in eos, quos laesit, tamen certe non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate uerborum incurreret. Tu, sicut mihi pollicitus es, adiunges me quamprimum ad tuos sermones. namque illud non dubito, quin, si quid de*interitu Caesaris scribas, non patiaris me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meosq. tibi commendatos habe.* D. VIII. Kal. *Iun. Athenis.*

satyrarum scriptori.

fuit enim Trebonius unus ex percussoribus Caesaris.

ARG. Varia scribit, de rumoribus e Syria allatis, de ciuitatis otio, de Oratore a se scripto, de suo studio in Cornificium.

Cic. s. d. Q. Cornificio*collegae. 17

collegae Ciceronis in auguratu.

GRATA *mihi uehementer est memoria nostri tua, quam significasti litteris: quam ut conserues, non quo de tua constantia dubitem, sed, quia*mos est ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quaedam nunciata sunt: quae, quia tibi sunt propiora, quam nobis, tua me caussa magis mouēt, quam mea. Romae summum otium est, sed ita, ut malis salubre aliquod, & honestū negotium: quod spero fore, quia uideo id*curae esse Caesari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam, & licentiā nactum, scribere audacius, & cetera quidem fortasse, quae etiam tu concederes; sed proxime*

uide idem ep. 29. lib. xi.

correctionem reip. Caesar cogitauit.

me scripsi de optimo genere dicēdi: in quo saepe suspicatus sum te a iudicio nostro, sic scilicet, ut doctum hominem a non indocto, paullulum dissidere. huic tu libro maxime uelim ex animo; si minus, gratiae caussa suffragere. dicam tuis, ut eum, si uelint, describant, ad teq. mittant. puto enim, etiamsi rem minus probabis, tamen in ista solitudine, quidquid a me profectum sit, iucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuam, dignitatemq. commēdas: facis tu quidem omnium more: sed uelim sic existimes, me cum amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studijs, & de spe amplissimae dignitatis ita iudicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.*

* scripsit Cornificius de arte rhetorica. Quint. l. 3.

ARG. Purgat se de infrequentia litterarum: prudentiam Cornificij, grauitatemq. laudat: praesentem reip. statum accusat, cum Caesaris excusatione.

Cicero s. d. Cornificio collegae. 18

QVOD *extremum fuit in epistola, quam a te proxime accepi, ad id primum respōdebo. animaduerti enim hoc uos magnos oratores facere nōnumquam. Epistolas requiris meas. ego autem numquam, cum mihi denunciatum esset a tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi uideor ex tuis litteris intelligere, te nihil commissurum esse temere, nec ante, quā scisses, quo ie nescio qui* Caecilius Bassus erumperet, quidquam certi constituturum: id ego & speraram, prudentia tua fretus; &, ut*

* Dio lib. 47. Strabo l. 16.

*considerem, fecerũt tuae grauissimae litterae. idq. ut facias quamsaepissime, ut, & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiam quid acturus sis, ualde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo te a me digredi: tamen eo tempore me consolabar, quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotijs discedere. utrũque contra accidit. istic enim*bellum est exortum, hic pax consecuta, sed eiusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent, ea tamen, quae ne ipsum Caesarẽ quidẽ delectent.* BELLORVM *enim ciuilium ij semper exitus sunt, ut non ea solũ fiant, quae uelit uictor, sed etiam ut ijs mos gerẽdus sit, quibus*adiutoribus parta sit uictoria. equidem sic iã obdurui, ut ludis Caesaris nostri aequissimo animo uiderem T.*Plancum, audirem Laberij, & Publij*poemata. nibil tam deesse scito, quã quicum haec familiariter, docteq. rideã. is tu eris, si quamprimum ueneris. quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.*

Dio lib. 47.

ep. 9. lib. 4.

Plancum Bursam, a Caesare restitutum. ep. 2. lib. 7.

mimos. Macrobius.

ARG. Gratulatur de Syriae administratione; eamq. optat a bello uacuam; quod si bellum sit, suadet quid agendum.

Cicero s. d. Cornificio. 19

LIBENTISSIME *legi tuas litteras: in quibus iucundissimum mihi fuit, quod cognoui meas tibi redditas esse. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: uerebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamq. prouinciam tibi tributam esse a Caesare, ex tuis litteris cognoui.*

eandem

*eandem rem tibi uolo bene, & feliciter euenire. quod ita fore confido, fretus & industria, & prudẽtia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sane me commouit. quantum copiarum haberes, cum ipse coniectura consequi poteram, tum ex tuis litteris cognoui. itaque opto, ne se illa gens moueat hoc tempore, dum ad te legiones eae perducãtur, quas audio duci. quod si pares copias ad cõfligendum non habebis; non te fugiet uti cõsilio M. *Bibuli, qui se opido munitissimo, & copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in prouincia Parthi fuerunt. Sed haec melius ex re, & ex tempore cõstitues. mihi quidem usque curae erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Litteras ad te numquam habui cui darem, quin dederim. a te, ut idem facias, peto, in primisque, ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sciant esse. Vale.*

qui, dum ullus hospes in Syria fuit, pedem porta non extulit. ad Att. lib 6. ep. 8. & ep. 2. l. 7. ad eundẽ.

ARG. Iocatur. quia Cornificius Sinuessanae uillae hospitio uti noluerat; & crebras ab eo litteras petit.

Cicero s. d. Cornificio collegae. 20

GRATAE *mihi tuae litterae, nisi quod Sinuessanum diuersoriolum contempsisti. quam quidem contumeliam uilla pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano, & Pompeiano reddideris* πάντα περὶ πάντων. *sic igitur facies; meq. amabis, & scripto aliquo lacesses. ego enim respõdere facilius possum, quam prouocare. quod si, ut*es, cessabis: lacessam; nec tua ignauia etiam*inertiam afferet. Plura otio sus. haec, cum essem in senatu, *exaraui. Vale.*

eodem modo locutus est ep. 17. lib. 15.

quae tua cõsuetudo est.

ep. 10. lib. 8. ep. 26. l. 9.

ARG. Commendat Anicium senatorem, eiusq. negotia, & dignitatem.

Cicero s. d. Cornificio. 21

C. ANICIVS, *familiaris meus, uir omnibus rebus ornatus, negotiorum suorum caussa legatus est in Africam,**legatione libera. eum, uelim, rebus omnibus adiuues; operamq. des, ut quam commodissime sua negotia conficiat. in primisque, quod ei carissimum est, dignitatem eius tibi commendo: idq. a te peto, quod ipse in prouincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem, acceperam, & cognoueram, a summis uiris factitatum. hoc igitur mi Cornifici facies: ceterisq. rebus omnibus eius dignitati, reique, si me amas, consules. id erit mihi gratissimum. Da operam, ut ualeas.*

quae senatoribus ad sua negotia proficiscentibus concedebatur. ad Att. lib. 2. ep. 18. & ep. 12. lib. 15.

ARG. Narrat de statu reip. post Caesaris mortem; hortaturq. Cornificium, ut prouinciam retineat in potestate reip.

Cicero s. d. Cornificio. 22

ep. 1. lib. 10.

NOS *hic cum homine gladiatore, omnium nequissimo,***collega nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari condicione, contra arma uerbis. at etiam de te concionatur: nec impune: nam sentiet, quos lacessierit: ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: a me futura debes cognoscere; quorum quidem non est difficilis coniectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni. nostri* τυραννοκτόνοι***longe gentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noster tardius*

collega in augurati. Phil: 2. ad Att. & hic ep. 14. lib. 8.

Brutus in Graecia, Cassius in Syria.

*tardius*conualescit. quid futurum sit, plane nescio. spes tamen una est, aliquando populum R. maiorum*similem fore. ego certe reip. non deero: & , quidquid acciderit, a quo mea culpa absit, animo forti feram. illud profecto, quoad potero, tuam famam, & dignitatem tuebor. Ad* XIII. *Kal. Ian. senatus frequens mihi est assensus cum de ceteris rebus magnis, & necessarijs, tum de*prouincijs ab ijs, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex S.C. successisset. hoc ego cum reip. caussa censui, tum mehercule in primis retinendae dignitatis tuae. quamobrem te amoris nostri caussa rogo, reip. caussa hortor, ut ne cui quidquam iuris in tua prouincia esse patiare, atque ut omnia referas ad dignitatem; qua nihil potest esse praestantius. Vere tecum agam, ut necessitudo nostra postulat: in Sempronio, si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. sed illud & praeterijt, & leuius est: haec magna res est. fac ut prouinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarent: itaque Cherippo nostro me uelim*excuses. Vale.*

Philipp. 14.

in tuenda libertate.

Phil. 14.

infra, ep. 25.

ne ualidior fieret Antonius, prouinciam nactus aliquam.

quod ei non rescribo.

ARG. Primum respondet ad ea, quae de prouincia Cornificij a Stratorio cognouerat; deinde quasi formam reip. mittit; & philosophiam laudat.

Cicero S. D. Cornificio. 23

OMNEM *condicionem imperij tui, statumq. prouinciae mihi demonstrauit*Stratorius. o multa intolerabilia locis omnibus. sed, quo tua maior dignitas, eo, quae tibi acciderunt, minus ferenda.*

puto, Stratorius, ex Festo in Lacus Lucrinus.

neque enim, quae tu propter magnitudinē & animi, & ingenij moderate fers, a te non ulciscenda sunt, etiam si non sint dolenda. Sed haec posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certo scio. quod ni ita putarem, ipse perscriberem, in primisq. Caesaris Octauiani conatū: de quo multitudini fictum ab Antonio crimen uidetur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. prudentes autem, & boni uiri & credunt factum, & probant. quid quaeris? magna spes est in eo. nihil est, quod non existimetur laudis, & gloriae caussa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, ut, cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. id. Oct. Brundisium uenerat, profectus obuiam legionibus* Macedonicis quattuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easq. ad urbem adducere, & in* ceruicibus nostris collocare. Habes formā reip. si in castris potest esse resp. in qua tuā uicem saepe doleo, quod nullam partem per aetatem sanae & saluae reip. gustare potuisti. atque antehac quidem sperare saltem licebat; nūc etiā illud ereptum est. quae enim spes est, cum in concione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quaerere, quibus, se saluo, locus in ciuitate esse nō posset? Equidem & haec, & omnia, quae homini accidere possunt, sic fero, ut magnam habeam philosophiae gratiam, quae me non modo a sollicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunae impetus armat.*

Velleius lib. 2. Plut Suet. Dio. Seneca lib. 1. de clementia.

credunt Octauianū insidias Antonio struxisse.

App. l. 3. ep. 30. l. 10.

ex Macedonia profectis. ep. 7. ad Att. l 16.

armis opprimere libertatē cogitabāt: sed eū duae legiones; Martia, & Quarta, sequi noluerunt. seq. Octauiano tradiderunt. uide Phi. 3. Velleium l. 2.

armat. tibiq. idem censeo faciundum, nec, a quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed haec tu melius. Stratorium nostrum cum semper probassem; tum maxime in tuis rebus summam eius fidem, diligentiam, prudentiamq. cognoui. Da operam, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

ARG. Hortatur Cornificium, ut omni cura in remp. incumbat: scribit de legatis ad Antonium a senatu missis; Pinarium commendat.

Cicero s. d. Cornificio. 24

Ego *nullum locum praetermitto (nec enim debeo) non modo laudandi tui, sed ne ornandi quidem. sed mea studia erga te, & officia malo tibi ex tuorum litteris, quam ex meis, esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in remp. incumbas. hoc est animi, hoc est ingenij tui, hoc eius spei, quam habere debes amplificādae dignitatis tuae. Sed hac de re alias ad te pluribus. cum enim haec scribebā, in exspectatione erant omnia. nondum*legati redierant, quos senatus nō ad pacem deprecandam, sed ad bellum denunciandum miserat, nisi legatorum nuncio*paruisset. ego tamen, ut primum occasio data est, meo pristino more remp. defendi: me principem senatui, populoq. R. professus sum: nec, postea quam suscepi caussam libertatis, minimū tempus amisi tuendae salutis, libertatisq. communis. Sed haec quoque te ex alijs malo. T.*Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, ut maiore non possim: cui cum propter omnes*

Philippus, & Piso. ep. 8. l. xi. & 4. h. l.

ut Mutinae obsidionem relinqueret.

antiquissima familia, ante urbem cōditam, Liuius lib. 1.

uir-

uirtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. is procurat rationes, negotiaq. Dionysii nostri; quem & tu multum amas, & ego omnium plurimum. ea tibi ego non debeo commendare, sed commendo tamen. facies igitur, ut ex Pinarij, gratissimi hominis, litteris tuum & erga illum, & erga Dionysium studium perspiciamus. Vale.

ARG. Scribit, ex litteris Cornificij S. C. esse factum. hortatur, ut reip. caussam amplectatur. Lucceio se nulla re defuturum pollicetur.

Cicero s. d. Cornificio. 25

LIBERALIBVS *litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero uicesimo die, ut dicebat, reddidit. eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus, frequenti senatu, caussam tuam egi, non inuita Minerua. etenim eo ipso die senatus decreuit, ut Minerua nostra, Custos urbis, quã turbo*deiecerat, restitueretur. Pansa tuas litteras recitauit. magna senatus approbatio consecuta est, cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est *Clauisii, & Tauri. factum de te s. c. honorificum. postulabatur. ut etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primum in spem libertatis ingressus sum, &, cunctantibus ceteris, ad* XIII. *Kal. Ian. fundamenta reip. ieci; eo ipse die prouidi multum, atque habui rationem dignitatis tuae. mihi enim est assensus senatus de obtinendis*prouincijs. nec uero postea destiti labefactare eum, qui summa cum tua iniuria, contumeliaq.*

quod Tullij mortem portendit, Dio, & Obsequens.

sic in libro Sigonij. alter eiusdem, & unus Sighicellij, & meus habent, Claris. de Caluisio Phil. 3.

supra, ep. 22.

*meliaq. reip. prouinciam*abſens obtinebat. itaque crebras, uel potius quotidianas compellationes meas non tulit, ſeq. in urbem recepit inuitus; neque ſolum ſpe, ſed certa re iam, & poſſeſſione deturbatus eſt, meo iuſtiſſimo, honeſtiſſimoq. conuicio: Te tuam dignitatem ſumma tua uirtute tenuiſſe, prouinciaeq. honoribus ampliſſimis affectum, uehementer gaudeo. Quod te mihi de Sempronio purgas: accipio excuſationem. fuit enim illud quoddam caecum tempus ſeruitutis. Ego tuorum conſiliorum auctor dignitatiſq. fautor, iratus temporibus, in*Graeciam, deſperata libertate, rapiebar; cum me Eteſiae, quaſi boni ciues, relinquentem remp. proſequi noluerunt: Auſterq. aduerſus maximo flatu me ad tribules tuos*Rhegium retulit: atque inde uentis, remiſq. in patriã omni feſtinatione properaui; poſtridieq. in ſumma reliquorum ſeruitute liber unus fui: ſic ſum in Antonium inuectus, ut ille non ferret, omemq. ſuum uinolentum furorem in me unum effunderet, meq. cum elicere uellet ad caedis cauſſam, tum tentaret inſidijs: quem ego ructantem, & nauſeantem confeci in Caeſaris Octauiani plagas. puer enim egregius praeſidium ſibi primum, & nobis, deinde*ſummae reip. comparauit: qui niſi fuiſſet, Antonij reditus a Brundiſio peſtis patriae fuiſſet. quae deinceps acta ſint, ſcire te arbitror. ſed redeamus ad illud, unde diuertimus. *Accipio excuſationem tuam de Sempronio. neque enim ſtatuti quid in tanta perturbatione*

cum ad urbem eſſet cum imperio. reuertit autem in urbem, depoſito imperio.

uide ep. 1. l. 10. & Philipp. 1. & lib. 3. de Off.

uide Rhegiẽſes ſuffragium in tribu Romae tuliſſe. municipes enim erant, legis Iuliae beneficio ciuitatem adepti.

ſubſtantiuum. ut alibi.

ep 4 l. 4.

batione habere potuisti. nunc hic dies aliam uitam affert, alios mores postulat, ut ait Terentius. quãobrem, mi Quincte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. una nauis est iam bonorum omnium: quam quidem, nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu; sed, quicumque uenti erunt, ars nostra certe non aberit. quid enim praestare aliud uirtus potest? Tu fac ut animo magno sis, & excelso, cogitesq. omnem dignitatem tuam cum rep. coniunctam esse debere. P.* Lucceium mihi meum commendas; quem, quibuscumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Pansam,* collegas nostros, homines in consulatu reip. salutares, alieno sane tempore amisimus, rep. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicataq: uam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quamquam admodum sumus iam defatigati: sed* NVLLA *lassitudo impedire officium, & fidem debet. Verum haec hactenus. ab alijs te de me, quam a me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quae maxime uellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibusdam litteris ad caelum laudibus extulisti, rumores duriores erant. id quale sit, omninoq. quid istic agatur, facias me uelim certiorem. Vale*

In Andria, act. I sc. 2.

necesse est, initiũ esse epistolae. haec. n. scripta sunt, mortuo Pansa. superiora u[illegible] Phil. VII.

ARG. Heredes Turij commendat.

Cicero S. D. Cornificio. 26

Q. TVRIVS, *qui in Africa negotiatus est, uir bonus, & *honestus, heredes fecit similes sui*

referturad honestatem familiae, non ad ipsius mores.

sui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Anneium, Q. Considium Gallum, L. Seruilium Postumum, C. Rubellinum. ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quam commendatione. tanta enim liberalitate se tua usos praedicabant, ut ijs plus a te tributum intelligerem, quam ego auderem te rogare. audebo tamen. scio enim, quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare a te peto, ut ad eam liberalitatem, qua sine meis litteris usus es, quammaximus his litteris cumulus accedat. Caput autem est meae commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turij libertum, ut adhuc fecit, hereditatem Turianam auertere; ceterisq. omnibus rebus habeas eos a me cōmendatissimos. magnam ex eorum* splendore, & obseruantia capies uoluptatem. quod ut uelis, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

liberti nomē retinebant, quod in seruitute habuerant.

qui magistratus gesserunt, aut claris parētibus nati sunt, a nobilitate laudantur: ceteris. ut equitibus Romanis, splēdor, non nobilitas, tribuitur: quo significatur species illa, quam rei famìliaris copia, & quaedam in omni re liberalis animi significatio gignitur. uide splendorem equitibus R. tributum, ep. 3. l. 1. & hic epistola sequenti.

ARG. Aufidij, equitis R. Africana negotia commendat.

Cicero S. D. Cornificio. 27

SEX. *Aufidius & obseruantia, qua me colit, accedit ad proximos; & splendore equitis Romani nemini cedit. est autē ita tēperatis, moderatisq. moribus, ut summa seueritas cū humanitate iungatur. cuius tibi negotia, quae sunt in Africa, ita commendo, ut maiore studio, magis ue ex animo commendare non possim. pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat meas apud te litteras maximum pondus habuisse. hoc te uehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.*

ARG.

ARG. Cornificij factum non probat, quia non animaduerterat in quosdam Lilybaeo minantes. studiũ in remp. laudat: de omittenda gratiarum actione assentitur. addit de pecunia. & de rep.

Cicero S. D. Cornificio. 28

Cornificij elemētiam in malos ciues non laudat.

ASSENTIOR *tibi, eos, quos scribis Lilybaeo minari, istic poenas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo uiderere. metuisti igitur, ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus uiderere. Quod societatem reip. conseruandae, tibi mecum a patre acceptam, renouas; gratum est: quae societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas: nec enim id inter nos facere debemus. Senatus saepius pro dignitate tua appellaretur, si,*absentibus consulibus, umquam, nisi ad rem nouam, cogeretur.* itaque nec de HS X X, nec de HS DCC *quidquam agi nunc per senatum potest. tibi autem*ex* S. C. *imperandum, mutuumq. sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostem praemefero. res neque nunc difficili loco mihi uidetur esse, & fuisset facillimo, si culpa a quibusdam abfuisset. Vale.*

profectis Mutinam ad Brutũ liberandum.

quoniam tibi S.C. imperium est datum, potes mutuam sumere pecuniã.

ARG. Commendat studiose L. Aelij Lamiae negotia; eumq. suspectum Cornificio, quasi affuisset cuidam S.C. contra dignitatem eius, excusat.

Cicero

Cicero S. D. Cornificio. 29

NON modo tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo R. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quae mihi cum L.*Lamia est. etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio cos.*relegatus, quod libere, & fortiter salutem meam defendisset. nec ex eo amor inter nos natus est: sed, quod erat uetus, & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitauit. ad haec*officia, uel*merita potius, iucundissima cōsuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te iam exspectare, quibus eum tibi uerbis commendem. caussam enim tāti amoris intelligis. quae uerba desideret, ijs me omnibus usum putato. tantum uelim existimes, si negotia Lamiae, procuratores, libertos, *familiam, quibuscumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quam si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamiae caussa studiose omnia facturus sis. quamquam erat nobis dictum, te existimare, alicui s. c. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam*affuisse: qui omnino consulibus illis numquam affuit scribendo. deinde omnia tum falsa s. c. deferebantur. nisi forte etiam illi*Semproniano s. c. me censes affuisse; qui ne Romae quidē tum fui, ut de eo ad te scripsi re recenti, Sed haec hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque

uide orationē pro Sextio, quo tempore ordinis equestris princeps erat. nunc senator erat. ep. 16. lib. xi.

ep. 17. lib. xi.

seruos. uid 3. lib. i.

ergo senator erat.

supra, ep. 25. bis.

atque etiam rogo, ut omnia Lamiae negotia, mea putes esse; curesque, ut intelligat hanc commendationem maximo sibi usui fuisse. hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut ualeas.

ARG. Officium litterarum requirenti Cornificio se purgat. scribit de bello Antoniano renouato, de suo studio in amicitia colenda; alijsq. de rebus.

Cicero s. d. Cornificio. 30

ITA *ne? praeter litigatores, nemo ad te meas litteras? multae istae quidem. tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. sed quis umquam tuorum mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? aut quid mihi iucundius, quam, cum coram tecum loqui nō possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. non enim te epistolis, sed *uoluminibus lacesserem; quibus quidem me a te prouocari oporteret. quamuis enim occupatus sis, otij tamē plus habes: aut, si ne tu quidem *uacas, noli impudens esse, *nec mihi molestiam exhibere, et a me litteras crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. nam cū antea distinebar maximis occupationibus; propterea quod omnibus curis remp. mihi tuendā putabam: tum hoc tempore multo distineor uehementius. V t enim grauius aegrotant ij, qui, cum leuati morbo uiderentur, in eum deintegrō inciderunt: sic uehementius nos laboramus, qui, *profligato bello, ac paene sublato, renouatum bellum gerere*

ep. 7. lib. 3.

ep. 3. lib. 8.

uide ex uerbo, Noli, affirmationem elici. sic locutus, & Horat. & ipse Cicero in Oratore, & pro Comoedo.

sic Tusc. 5. dixit: Quaestio profligata & paene ad exitū adducta.

gerere conamur. Sed haec hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut persuadeas, non esse me tam imbecillo animo, ne dicã inhumano, ut a te uinci possim aut officijs, aut amore. non dubitabã equidem: uerumtamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. o hominem semper illum quidem mihi aptum, nunc uero etiam suauem. uultus mehercule tuos mihi expressit omnes; non solum animum, ac uerba pertulit. itaque noli uereri, ne tibi succensuerim, quod eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. requisiui equidem proprias ad me unum a te litteras, sed neque uehementer, & amanter. De sumptu, quem te in rem militarem facere, & fecisse dicis, nihil sane possum tibi opitulari: propterea quod & orbus senatus,*consulibus amissis; & incredibiles angustiae pecuniae publicae: quae conquiritur undique, ut optime meritis militibus promissa soluantur: quod quidem fieri sine*tributo posse non arbitror. De Attio Dionysio nihil puto esse, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De T. Lucceio, nihil tibi concedo, quo studiosior eius sis, quam ego sum. est enim nobis necessarius. sed, a magistris cum contenderem de proferendo die, probauerunt mihi, sese, quo minus id facerent, & cõpromisso, & iureiurando impediri. quare ueniẽdum arbitror Lucceio. quamquam, si meis litteris obtemperauit, cum tu haec leges, illum Romae esse oportebit. Ceteris de rebus, maximeq. de pecunia, cum Pansae mortem ignorares, scripsisti*

Facere impensam, ep. 2. l. 14.

Pãsa & Hirtio. supra, ep. 23.

quod impositũ non erat post deuicta a Paullo Macedoniã. uide Cic. lib. 2. de Off. & Pli. l. 33. cap. 3. & Plutarchum in Paullo.

quae per nos ab eo consequi te posse arbitrarere. quae te non fefellissent, si uiueret. nam te diligebat. post mortem autem eius quid fieri posset, non uidebamus. De Venuleio, Latino, Horatio, ualde laudo. illud nō nimium probo, quod scribis, quo illi animo aequiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse. *honore enim cum ignominia dignis nō erant comparandi: eosq. ex* s. c. *si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Haec fere ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, uelim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.*

subintellige, digni.

CICERONIS. EPISTOLARVM AD. MEMMIVM. ET. ALIOS LIBER. XIII

ARGVMENTVM

Memmius, lege Pompeia de ambitu, ut Appianus tradit lib.2. de bel.ci.condemnatus, Athenis exsul habitabat. ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo, eiq. locum concedat, ubi Epicurus habitauerat. Ibat Cicero in prouinciam, cum haec scripsit, ut in ep.11.lib.5.ad Att.

Cicero s. d. C.*Memmio. I

*ETSI non satis mihi constiterat, cum aliqua ne animi mei molestia, an potius libenter te Athenis uisurus essem; quod iniuria, quam accepisti, dolore me afficeret, sapiētia tua, qua fers iniuriam, laetitia: tamen uidisse te mallem. nam, quod est molestiae, non sane multo leuius est, cum te non uideo: quod esse potuit uoluptatis, certe, si uidissem te, plus fuisset. itaque non dubitabo dare operam, ut te uideam, cum id satis commode facere potero. interea, quod per litteras & agi tecum, &, ut arbitror, confici potest, agam. nunc a te illud primum rogabo,*ne quid inuitus mea caussa facias; sed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, ante persuaseris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia*sunt; nisi quod in*philosophia uehementer ab eo dissentio: sed & initio Romae, cum te quoque, & tuos omnes obseruabat, me coluit in primis: & nuper, cum ea,*

haec familia a Mnestheo Aeneae socio duxit originem: uide Ser.lib.4. Aen.in illo uersu. Mox Italus Mnestheus.

insinuatio ad captandam beneuolentiam.

idem in extrema epistola.

564.

Cicero enim Academicus.

quae uoluit, de suis commodis, & praemijs consecutus est, me habuit suorum defensorum, & amicorum fere principem: & iam a Phaedro, qui nobis, cum pueri essemus, ante quam* Philonem cognouimus, ualde, ut philosophus, postea tamen, ut uir bonus, & suauis, & officiosus, probabatur, traditus mihi, commendatusq. est. Is igitur Patro cum ad me Romam litteras misisset, uti te sibi placarem, peteremque, ut* nescio quid illud Epicuri parietinarum sibi concederes: nihil scripsi ad te ob eam rem, quod aedificationis tuae consilium mea commendatione nolebam impediri. idem, ut ueni Athenas, cum, idem ut ad te scriberem, rogasset; ob eam caussam impetrauit, quod te* abiecisse illam aedificationẽ, constabat inter omnes amicos tuos. quod si ita est; & si iam plane tua nihil interest: uelim, si qua offensiuncula facta est animi tui, peruersitate aliquorum; (noui enim* gentem illam) des te ad lenitatem, uel propter tuam summam humanitatem, uel etiã honoris mei caussa. equidem, si, quid ipse sentiam, quaeris; nec, cur ille tantopere contendat, uideo, nec cur tu repugnes: *nisi tamen multo minus tibi concedi potest, quam illi, laborare sine caussa. quamquam, Patronis & orationem, & caussam tibi cognitam esse, certo scio. honorem, officium, testamentorum ius, Epicuri auctoritatem, Phaedri obtestationem, sedem, domicilium, uestigia* summorum hominum sibi tuenda esse dicit. totam hominis uitam, rationemque,*

Phil. 5.
uide ep. 8 l. 9.
minimam rem a se peti ostendit, quo facilius impetret.
uide ep. 15. l. 9.
Epicureos.
nisi ualet sed. uide Aldi filij Scholia in Salust.
loquitur ex persona Patronis. Epicureos enim significat.

nemque, quā sequitur in philosophia, derideamus licet, si hanc eius contentionem uolumus reprehēdere. sed mehercule, quando illi, ceteris que, *quos illa delectant, non ualde inimici sumus; nescio an ignoscendum sit huic, si tantopere laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptijs, quam improbitate peccat. Sed, ne plura; (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum sic amo, ut alterum fratrem. nihil est illo mihi nec carius, nec iucundius. is, non quo sit ex istis, (est enim omni liberali doctrina politissimus: sed ualde diligit* *Patronē, ualde Phaedrum amauit) sic a me hoc contendit, homo minime ambitiosus, minime in rogitando molestus, ut nihil umquam magis: nec dubitat, quin ego a te nutu hoc consequi possim, ita etiam, si aedificaturus esses. nunc uero, si audierit te aedificationem* *deposuisse, neque tamen a te impetrasse; non te in me illiberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto a te, ut scribas ad tuos, posse tua uoluntate decretum illud Areopagitarū, quem ὑπομνηματισμὸν illi uocant, tolli. Sed redeo ad prima. prius uelim tibi persuadeas, ut hoc mea caussa libenter facias, quam ut facias. sic tamen habeto; si feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale.*

multi enim boni uiri Epicureorum dogmata probabant, ut Atticus, Papirius, Cassius. ad Att. ep. 19. lib. 5 & hic ep. 25. lib. 9 & ep. 16. lib. 15.

15. de Fin. ad Atticum ep. 11. & 19. lib. 5.

Abiecisse, dixit in hac ipsa ep.

ARG. Petit, ut Euandro statuario de sacrarij habitatione accommodet.

Cicero s. d. Memmio. 2

C. AVIANO *Euandro, qui habitat in tuo*

in quo res diui nas faciebat ac diū dominus. lib.4. in Verr.

*sacrario, & ipso multum utor, & patrono eius M. Aemilio familiarissime. peto igitur a te maiorem in modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes. nam, propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare *Kal. Quinct. Impedior uerecundia, ne te pluribus uerbis rogem. neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multum intersit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares. mihi certe gratissimum feceris. Vale.

quo die locabātur domus. ep. 3. lib. 2 ad Q. fratrem.

ARG. Fufium commendat, quem & ante praesenti commendarat.

Cicero s. d. Memmio. 3

commendat ab amicitia sua, a doctrina, ab humanitate.

A. FVFIVM, unum ex meis intimis, obseruantissimum, studiosissimumq. nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaq. amicitia dignissimum, uelim ita tractes, ut mihi coram recepisti. tam mihi gratum id erit, quam quod gratissimum. ipsum praeterea, summo *officio, & summa obseruantia, tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

qui amicos, & de se bene meritos, omni genere officij colit.

ARG. Volaterranos accurate commendat.

Cicero s. d. Q. Valerio, Q. F. Orcae, legato, propraet. 4

CVM municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est. magno enim meo *beneficio affecti, cumulatissime mihi gratiam retulerunt. nam nec in honoribus meis, nec in *laboribus umquam defuerunt. cum quibus si mihi nulla caussa intercederet; tamen, quod te uehementissime diligo, quodq. me

de quo proxime subiungit.

ep. 19. huius l. & 8. & 9. l. 15.

a te

*a te plurimi fieri ſentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis conſuleres, praeſertim cum prope praecipuam cauſſam haberêt ad ius obtinendum: primum, quod Syllani temporis acerbitatem deorum immortalium benignitate*ſubterfugerunt: deinde, quod ſummo ſtudio populi R. a me in conſulatu meo defenſi ſunt. cum enim tribuni pl. legem iniquiſſimam de eorum agris promulgaſſent; facile ſenatui, populoq. R. perſuaſi, ut eos ciues, quibus fortuna*pepercisset, ſaluos eſſe uellent. hanc actionem meam C. Caeſar primo ſuo cõſulatu in lege*agraria comprobauit, agrumq. Volaterranum, & opidum omni periculo in perpetuum liberauit: ut mihi dubium non ſit, quin is, qui nouas neceſſitudines adiungat, uetera ſua beneficia conſeruari uelit. quamobrem eſt tuae prudentiae, aut ſequi eius auctoritatem, cuius ſectã, atque imperium ſumma cum tua dignitate ſecutus es; aut certe illi integrã omnem cauſſam reſeruare. Illud uero dubitare non debes, quin tam graue, tã firmum, tam honeſtum municipium tibi tuo ſummo beneficio in perpetuũ obligari uelis. Sed haec, quae ſcripta ſunt ſupra, eo ſpectant, ut te horter, & ſuadeam: reliqua ſunt, quae pertinent ad rogãdum: ut non ſolum tua cauſſa tibi conſilium me dare putes, ſed etiam, quod mihi opus ſit, me a te petere, & rogare. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesq. eſſe uolueris. eorum ego domicilia, ſedes,*

* ne agri eorum diuiderentur.

* temporibus Syllanis.

* quam tulit de agro Campano, & Stellate diuidundo. Suet.

Caesarem significat, de quo proxime locutus est.

rem, fortunas, quae & a dijs immortalibus, & a praestantissimis in nostra rep. ciuibus summo senatus, populiq. R. studio conseruatae sunt, tuae fidei, iustitiae, bonitatiq. commendo. si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quem admodum consueui tueri meos: nullum officiũ, nullum denique certamen, in quo illis prodesse possem, praetermitterem. sed, quando apud te nihilo minus hoc tempore ualere me confido, quã ualuerim semper apud omnes: pro nostra summa necessitudine, pariq. inter nos, & mutua beneuolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment eum quasi diuino consilio isti negotio praepositum esse, apud quem unum nos, eorum perpetui defensores, plurimum ualere possemus. Vale.

ep.6.l.2. dixit, Omni nõ modo cõtentione, sed etiam dimicatione.

agrorum diuisioni.

ARG. Rogat, ne Curtij ager diuidatur; idq. etiam rationibus conatur persuadere.

Cicero s. d. Q. Valerio, Q. F. Orcae, legato, propraet. 5

plus, quam amicitia, significat.

NON *moleste fero, eam necessitudinem, quae mihi tecum est, notam esse quamplurimis. neque tamen ob eã caussam, quod tu optime existimare potes, te impedio, quo minus susceptum negotiũ pro tua fide, & diligentia ex uoluntate Caesaris, qui tibi rem magnam, difficilemq. commisit, gerere possis. nam, cum multi a me petant multa; quod de tua erga me uoluntate non dubitent; non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum.*

captat beneuolentiam a modestia.

C.

*C. Curtio ab ineunte aetate familiarissime sum usus. eius & Syllani temporis iniustissima calamitate dolui: & , cum ijs, qui similem iniuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam uoluntate omnium concedi uideretur; adiutor incolumitatis fui. is habet in Volaterrano possessionem, cum in eam, tamquam e naufragio, reliquias contulisset. hoc autem tempore eum Caesar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa,*tueri uix potest. grauissimum autem est, cum superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeq. conuenit, ex eo agro, qui Caesaris iussu diuidatur, eum moueri, qui Caesaris beneficio senator sit. Sed mihi minus libet multa de aequitate rei scribere; ne caussa potius apud te ualuisse uidear, quam gratia. Quamobrem te maiorem in modum rogo, ut C. Curtij rem meã putes esse; quidquid mea caussa faceres, ut id, C. Curtij caussa cum feceris, meum existimes. quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

nemo enim senator esse poterat, nisi possideret DCCC millia. Suetonius in Augusto nemo eques, nisi C D millia: nemo decurio, nisi centũ millia, non modo stante rep. uerum & imperatorum aetate: quod Plinij minoris docet epistola.

ARG. Generatim omnes amicos Cuspij commendat, nominatim L. Iulium, & P. Cornelium.

Cicero s. d. Q. Valerio, Q. F. Orcae, legato, procos. 6

*Si uales, bene est: ego quidem ualeo. Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuspio tecum locutum esse, cum te prosequerer*paludatũ; & item postea plurimis uerbis tecũ egisse, ut, quoscumque tibi*

paludati ibant in prouincias. ep. 17. lib. 15.

tibi eius necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum. id tu pro tua summa erga me beneuolentia, perpetuaq. obseruantia mihi liberalissime, atque humanissime recepisti.

a promissis Valerij.

*Cuspius, homo in omnes suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex ista prouincia tuetur, & diligit; propterea quod fuit in Africa bis, cũ maximis*societatis negotijs praeesset. itaque hoc eius officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, & gratia soleo, quantum possum, adiuuare. quare Cuspianorum omnium commendationis caussam hac tibi epistola exponendam putaui: reliquis epistolis, tantum faciam, ut notam apponam eam, quae mihi tecum conuenit, & simul significem de numero esse Cuspij amicorum. sed hanc commendationem, quam his litteris consignare uolui, scito esse omnium grauissimam.*nã P. Cuspius singulari studio contendit a me, ut tibi quamdiligentissime L. Iulium commendarem. eius ego studio uix uideor mihi satisfacere posse, si utar uerbis ijs, quibus, cum diligentissime quid agimus, uti solemus. noua quaedam postulat; & putat me eius generis artificium quoddam tenere. ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte deprompturum mirificum genus commendationis. id quando assequi nõ possum, tu re uelim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quodam perfectum arbitretur. id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & potestate tua proficisci poterit, nõ*

publicanorum. epist. 9.

a studio suo.

a studio Cuspij.

modo

*modo re, sed etiam uerbis, uultu denique expres- seris. quae quantum in prouincia ualeant, uellem *expertus esses. sed tamen suspicor ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia: non solum, quia mihi Cuspius dicit, credo: tametsi id satis esse debebat; sed quia noui eius iudicium in hominibus, & amicis deligendis. Harum litterarum uis quanta fuerit, propediem iudicabo; tibique, ut* confido, gratias agam. ego, quae te uelle, quaecq. ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterq. curabo. Cura ut ualeas.*

ergo paullo ante Valerius in prouinciā peruenerat.

ab opinione sua.

P. Cornelius, qui tibi has litteras reddidit, est mihi a P. Cuspio cōmendatus. cuius caussa quantopere cuperē, deberemque, profecto ex me facile cognouisti. uehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendationē mihi Cuspius quammaximas, quāprimum, quamsaepissime gratias agat.

ARG. Petit a Cluuio, ne uectigal, Atellano municipio impositum, exigat, sed integram caussam Caesari conseruet.

Cicero s. d. C.* Cluuio. 7

puto esse Puteolanum uide ep. 56.

C v m, *in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine, tuaq. summa in me obseruantia, ad me domum uenisses; locutus sum tecum de agro uectigali municipij Atellani, qui esset in Gallia; quantoq. opere eius municipij caussa laborarem, tibi ostendi. post tuam autem profectionem, cum & maxima res municipij honestissimi, mihiq. coniunctissimi, & summum meum officium ageretur:*

pro

*pro tuo animo in me singulari existimaui me oportere ad te accuratius scribere. etsi non sum nescius, & quae temporum ratio, & quae tua potestas sit: tibiq. *negotium datum esse a C. Caesare, non iudicium, praeclare intelligo. quare a te tantum peto, quantum et te facere posse, & *libenter mea caussa facturum esse arbitror. Et primũ uelim existimes, quod res est, municipij fortunas omnes in isto uectigali consistere; his autem temporibus hoc municipium, maximis *oneribus pressum, summis affectũ esse difficultatibus. hoc etsi commune uidetur esse cum multis: tamen mihi crede singulares huic municipio calamitates accidisse: quas iccirco nõ commemoro, ne, de miserijs meorum necessariorũ conquerens, *homines, quos nolo, uidear offendere. itaque, nisi magnam spem haberem, C. Caesari nos caussam municipij probaturos; non erat caussa, cur a te hoc tempore aliquid contenderem. sed, quia cõfido, mihiq. persuasi, illum & *dignitatis municipij, & *aequitatis, & *uoluntatis etiam erga se habiturum esse rationem: ideo a te non dubitaui contendere, ut hanc caussam illi integram cõseruares. quod etsi nihilo minus a te peterem, si nihil audiuissem te tale fecisse: tamen maiorem spem impetrãdi nactus sum, postea quam mihi dictum est, hoc idem a te Regienses *impetrauisse. qui etsi te aliqua necessitudine attingunt: tamen tuus amor in me sperare me cogit, te, quod tuis necessarijs tribueris, idem esse tributurum meis: praesertim cum*

diuidẽdi agros.

epist. I.

a Caesare domināte impositis.

Caesarem designat.

aduerte ad cõmendationem tria sumi, dignitatem eius, qui commẽdatur; rei aequitatẽ; studium erga illum, cui commendatur.

ab exemplo

ego

ego pro his unis petam, habeam autem, qui simili caussa laborent, complures necessarios. Hoc me non a modestia sua *sine caussa facere, nequealiqua leui ambitione cōmotum a te contendere, etsi te existimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas uelim, me huic municipio debere plurimum; nullum umquam fuisse tempus neque*honorum, neque*laborum meorum;* & supra, Honores, & Labores. *in quo non huius municipij studium in me exstiterit* antitheta posuit, ep. 4. *singulare. Quapropter a te etiam atque etiam pro nostra summa coniunctione, proq. tua in me perpetua, & maxima beneuolentia maiorem in modum peto, atque contendo, ut, cum fortunas agi eius municipij intelligas, quod sit mihi necessitudine, officijs, beneuolentia coniunctissimum, id mihi des: quod erit huiusmodi, ut, si a Caesare, quod speramus, impetrauerimus, tuo beneficio nos id consecutos esse iudicemus; sin minus, pro eo tamen id habeamus; quando a te data sit*opera, ut impetraremus.* ut uolūtas pro re sit. *hoc cum mihi gratissimum feceris: tum uiros optimos, homines honestissimos, eosdemq. gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisq. deuinxeris. Vale.*

ARG. Rogat Rutilium, ut in agrorum diuisione Albini praedia ne attingat.

Cicero s. d. M. Rutilio. 8

Cvm *& mihi conscius essem, quanti te facerem; & tuam erga me beneuolentiā expertus essem; non dubitaui a te petere, quod mihi petendum esset. T.*Sextium quanti faciam, ipse optime scio;* qui tribunus pl. Ciceronem ab exilio reduxit. *quanti*

*quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. is cum ex aliis te mei studiosissimum esse cognosceret, petiuit a me, ut ad te quam accuratissime scriberem de re C. Albini senatoris: cuius ex*filia natus est L. Sextius, optimus adolescēs, filius P. Sextii. Hoc iccirco scripsi, ut intelligeres non solum me pro P. Sextio laborare debere, sed Sextium etiam pro Albino. res autem haec est. A M. Laberio C. Albinus praedia in*aestimationem accepit: quae praedia Laberius emerat a Caesare de bonis Plotianis. ea si dicam non esse e rep. diuidi, docere te uidear, non rogare. sed tamen cum Caesar Syllanas uenditiones, & assignationes*ratas esse uelit, quo firmiores existimentur suae: si ea praedia diuidentur, quae ipse Caesar uēdidit, quae tandem in eius uenditionibus eße poterit auctoritas? sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te plane rogo, atque ita, ut maiore studio, iustiore de caussa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albino parcas, praedia Laberiana ne attingas: magna me affeceris nō modo laetitia, sed etiā quodam modo gloria, si P. Sextius homini maxime necessario per me satisfecerit, cum ego illi plurimum debeam. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. maius mihi dare beneficium nullum potes. id mihi intelliges eße gratissimum. Vale.*

mortua iā, ut in oratione pro Sext.

i. ex lege Caesaris de aestimatione. l. 3. comment. de bel. ci.

cum tamen Syllanam sectam oderit.

ARG. Bithynicam publicanorum societatem; nominatimq. Cn. Pupium commendat.

Cicero s. d. *Crassipedi. 9

QVAMQVAM *tibi praesens commendaui, ut potui diligentissime, socios Bithyniae; teq. cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscumque rebus posses, commodare: tamen, cum ij, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua essem erga ipsos uoluntate: non dubitaui haec ad te scribere. Volo enim te existimare, me, cum uniuerso ordini publicanorum multum semper libentissime tribuerim, idq. pro magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic**Bithynicae societati; quae societas ordine ipso, hominũ genere pars est maxima ciuitatis. cõstat enim ex ceteris societatibus: et casu permulti sunt in ea societate ualde mihi familiares, in primisq. is, cuius praecipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quae cum ita sint: maiorem in modum a te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnibus tuis officijs, atque omni liberalitate tueare; curesque, ut eius operae, quod tibi facile factu est, quãgratissimae sint socijs; remque, & utilitatem sociorũ (cuius rei quantam potestatem quaestor habeat, nõ sum ignarus) per te quammaxime defensam, & auctam uelis. id cum mihi gratissimum feceris: tũ*

illud

* fortasse hic est Crassipes, secundus Ciceronis gener, de quo ep. 7. l. 1.

* epist. 6.

erãt multae publicanorum societates: ex quibus omnibus Bithynica cõstabat.

illud tibi, expertus, promitto, & spondeo, te socios Bithyniae, si ijs commodaris, memores esse, & gratos cogniturum. Vale.

ARG. M. Terentium Varronem quaestorem M. Bruto commendat, quem Caesar Galliae citeriori praefecerat. ep. 6. lib. 6. & in Oratore.

Cicero s. d. M. Bruto. 10

Romanorũ doctissimus, cuius hodie libri extant de rerust. & de lin. Lat.

uide in Diuinatione, & hic ep. 26. & in oratione pro Plancio.

eum primum caussas agere coepit. ep. 17.

ut particeps esset publicarum cõductionum:

& patronus fuit, & iudex. uide Orat. pro Roscio Amerino.

CVM *ad te tuus quaestor M.*Varro proficisceretur, commendatione egere eũ non putabam. satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorum: qui, ut te non fugit, hanc quaesturae coniunctionem*liberorum necessitudini proximam uoluit esse. sed, cum sibi ita persuasisset ipse, meas de se accurate scriptas litteras maximum apud te põdus habituras; a meq. cõtẽderet, ut quã diligentissime scriberem: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. ut igitur debere me facere hoc intelligas; *cum primum M. Terentius in forum uenit, ad amicitiam se meam contulit. deinde, ut se corroborauit, duae caussae accesserunt, quae meam in illum beneuolentiam augerent: una, quod uersabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maxime delectamur, & cum ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde, quod mature se*contulit in societates publicanorũ: quod quidem nollem: maximis enim damnis affectus est. sed tamen caussa communis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiam nostram firmiorem. deinde uersatus in*utrisque subsellijs optima & fide, & fama, iam ante hanc commutationem reip. petitioni*

titioni sese dedit, honoremq. honestissimum existimauit fructum laboris sui. his autem temporibus a me Brundisio cum litteris, & mãdatis profectus est ad Caesarem. qua in re & amorem eius in suscipiendo negotio perspexi, & fidem in conficiendo, ac renunciando. Videor mihi, cum separatim de probitate eius, & moribus dicturus fuissem, si prius caussam, cur eum tantopere diligerem, tibi exposuissem, in ipsa caussa exponenda satis etiã de probitate dixisse. sed tamen separatim promitto, in meq. recipio, fore eum tibi & uoluptati, & usui: nam & modestum hominem cognosces, & prudentem, & a* cupiditate omni remotissimum, praeterea magni laboris, summaeq. industriae. neque ego haec polliceri debeo, quae tibi ipsi, cũ bene cognoueris, iudicanda sunt: sed tamen IN omnibus nouis coniunctionibus interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitiae fores aperiantur. quod ego his litteris efficere uolui: etsi id ipsa per se necessitudo quaesturae effecisse debet: sed tamen nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, ut quamprimum intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

hoc spectat in eos qui in prouincijs pecunias contra leges capiebant.

ARG. Arpinatis municipij Gallicana uectigalia Bruto, Galliam citeriorem administranti, commendat.

Cicero s. d. Bruto. II

Qvia semper animaduerti, studiose te operam dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotũ: propterea non dubito, quin scias, non solum cuius municipij sim, sed etiam quam diligenter soleam* meos municipes Arpinates tueri. quorum quidem omnia commoda, omnesq. facultates, quibus & sacra cõficere, & sarta tecta aedium sacrarũ, locorumq. communium tueri possint, consistunt in ijs uectigalibus, quae habent in prouincia Gallia. ad ea uisenda, pecuniasque, quae a colonis debentur, exigendas, totamq. rem & cognoscendam, & administrandam legatos equites Romanos misimus, Q. Fufidium Q. F. M. Faucium M. F. Q. Mamercium Q. F. peto a te maiorem in modũ pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curae sit: operamq. des, ut per te quamcommodissime negotium municipij administretur, quamprimumq. cõficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, ut quamhonorificentissime pro tua natura, & quamliberalissime tractes. bonos uiros ad tuam necessitudinem adiunxeris; municipiumq. gratissimum beneficio tuo deuinxeris: mihi uero etiam eo gratius feceris, quod cum semper tueri municipes meos consueui, tum hic annus praecipue ad meam curam, officiumq. pertinet. nam, constituendi municipij caussa, hoc anno aedilem filium meum fieri uolui, & fratris filium, & M. Caesium, hominem mihi maxime necessarium: (is enim magistratus in* nostro municipio, nec alius ullus,

nemo nescit Arpini natum Ciceronem. lib. 2. de legibus, & Plutarchus.

in alijs. n. municipijs erat di-

nullus, creari solet) quos cohonestaris, in primisq. me, si resp. municipij tuo studio, & diligentia bene administrata erit. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Q. Fufidium, Arpinatis municipij legatum, qui tribunus mil. in Cilicia fuerat, diligenter commendat.

Cicero s. d. Bruto. 12

Alia *epistola communiter commendaui tibi legatos Arpinatum, ut potui diligentissime: hac separatim Q. Fufidium, quocum mihi*omnes necessitudines sunt, diligentius commendo; non ut aliquid de illa commendatione deminuam, sed ut hanc addam. nam & priuignus est M. Caesij, mei maxime & familiaris, & necessarij: & fuit in Cilicia*mecum tribunus mil. quo in munere ita se tractauit, ut accepisse ab eo beneficium uiderer, non dedisse. est praeterea, quod apud te ualet plurimũ, a nostris studijs non abhorrens. quare uelim eum quam liberalissime complectare; operamq. des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatem meam, quammaxime eius excellat industria. uult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quammaximam laudem cum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio consequi. quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit cõsecutus. Vale.*

ARG. L. Castronium ex Lucensi municipio commendat.

statur, ut Lanuuij: in alijs consul, ut Tusculi: in alijs II uiri, ut Corfinij, ex Caes. l. I. de bel. ci. in alijs IV. uiri, ut Fregellis, de quo ep. 76 in alijs quaestor, ut Sidicini. & Ferenti. Gell. l. x. c. 3.

*non solum amicus, sed etiã necessarius, nec uno nomine, sed omnibus.

*cum Ciliciam proconsul administraret.

laudis cupiditas optimo cuique a natura tributa.

Cicero s. d. Bruto. 13

L. CASTRONIVS *Paetus, longe princeps municipij*Lucensis, est honestus, grauis, plenus officij, bonus plane uir, & cum uirtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis obseruet neminem diligẽtius. quare & ut meum amicum, & ut tua dignum amicitia, tibi commendo: cui quibuscumque rebus commodaueris, tibi profecto*iucundum, mibi certe erit gratum. Vale.*

Luca primum Cisalpinae Galliae opidum. Plut. in Caesare, & Pompeio.

ex eius in te officijs.

ARG. Petit, ut exactionem eius pecuniae, quam Straboni Cornelius debebat, suo studio, & diligentia curet.

Cicero s. d. Bruto. 14

L. TITIO *Strabone, equite Romano in primis honesto, & ornato, familiarissime utor. omnia mibi cum eo intercedunt iura summae necessitudinis. huic in tua prouincia pecuniam debet P. Cornelius. ea res a*Volcatio, qui Romae ius dicit, reiecta in Galliam est. peto a te hoc diligentius, quã si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quam de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas; operamq. des, quod tibi aequum, & rectum uidebitur, ut quamcommodissima condicione libertus Strabonis, qui eius rei caussa missus est, negotium conficiat, ad nummosq. perueniat. id & mihi gratissimum erit: & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum. quod ut tibi curae sit, ut omnia solẽt esse,*

praetore urbano, qui ceteris praetoribus nobilitate praestabat. Festus.

esse, quae me uelle scis, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Praecilium adolescentem, patre natum Caesari amicissimo, commendat.

Cicero S. D. C. Caesari imp. 15

PRAECILIVM *tibi commendo unice, *tui necessarij, *mei familiarissimi, uiri*optimi filium. quem cum adolescentem*ipsum propter eius modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem mirifice diligo: tum patrem eius, re doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimum. en hic ille est, de illis maxime, qui irridere, atque obiurgare me solitus est, quod me non tecum, praesertim cum abs te honorificentissime inuitarer, coniungerem.* uide quattuor commendationis caussas.

ἀλλ᾽ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ σήθεσιν ἔπειθεν. Hom. Od. H, 60.

audiebam enim nostros proceres clamitantes,

ἄλκιμος ἔσ, ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ. Hom. Od. A, 8, & I, 21:

ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. Hom. Od. Ω, 209:

sed tamen idem me consolatur. etiam, hominem perustum, etiamnum gloria uolunt incendere; atque ita loquuntur:

μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Il. X, 244.

Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τί, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

*sed me minus iam mouent, ut uides: itaque ab Homeri*magniloquentia confero me ad uera praecepta* Lucianus in Charonte.

Εὐριπίδου: hic uersus non inuenitur in Euripide.

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

quem uersum senex Praecilius laudat egregie: &

 ait

Il. A. 8. Od. ω, 212. ait posse eundem & ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω uidere, & tamen nihilo minus

Il Z, 67: & Λ, 127: αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Sed, ut redeam ad id, unde coepi; uehemẽter mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quae est singularis, comprehenderis, et ad id, quod ipsorum Praeciliorum caussa te uelle arbitror, addideris cumulum commendationis meae. Genere* nouo sum litterarum ad te usus, ut intelligeres non uulgarem esse commendationem. Vale.

*ob interpositos Graecos uersus.

ARG. Apollonium, P. Crassi libertum, Caesari, bellum in Hispania contra Pompeij liberos gerenti, commendat.

Cicero s. d. Caesari imp. 16

P. *CRASSVM, ex omni nobilitate, adolescentem dilexi plurimum: &, ex eo cum ab ineunte eius aetate bene sperauissem, tum optime existimare coepi ex ijs iudicijs, quae de eo fecerã, cognitis. eius libertum Apollonium iam tum equidem, cum ille uiueret, & magni faciebam, & probabam. erat enim & studiosus Crassi, & ad eius optima studia uehementer aptus: itaque ab eo admodum diligebatur. post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior uisus est, quem in* fidem, atque amicitiam meam reciperem, quod eos a se obseruãdos, & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. itaque & ad me in Ciliciam uenit; multisq. in rebus mihi magno usui fuit, & fides eius, & prudentia: &, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum studio, & fidelitate con-

*qui cũ M. Crasso patre a Parthis est interfectus.

*ep. 17 lib 7. dixit. Conferre se in fidẽ, & amicitiam.

*consequi potuit, non defuit. quod cum speraret te quoque ita existimare, in Hispaniam ad te maxime ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. cui ego commendationem non sum pollicitus: non quin eam ualituram apud te arbitrarer: sed neque mihi egere cōmendatione uidebatur, qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam *Crassi de tuis unus esset: &, si uti commendationibus uellet, etiam per alios eum uidebam id cōsequi posse. testimonium meum de eo iudicij, quod et ipse magni aestimabat, & ego apud te ualere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognoui, & studijs optimis deditum, idq. a puero. nam domi meae cum *Diodoto Stoico, homine, meo iudicio, eruditissimo, multū a puero fuit. nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas litteris Graecis mandare cupiebat. posse *arbitror. ualet ingenio: habet usum: iampridem in eo genere studij, litterarumq. uersatur: satisfacere immortalitati *laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meae testimonium: sed tu hoc facilius multo, pro tua singulari prudentia, indicabis. et tamen, quod *negaueram, commendo tibi eum. quidquid ei commodaueris, erit mihi maiorem in modum gratum. Vale.*

nam P. Crassus in Gallia Caesaris legatus fuerat.

uide ep. 4. l. 9.

similis figura ep. 1. lib. 16.

quas nulla dies extinguet.

ep. 18. & lib. 15. ep. 4.

ARG. Sulpicio, Achaiae praefecto, Manium Curium commendat.

Cicero s. d. Ser. Sulpicio. 17

ab ipso, qui cõmendat. MAN. CVRIVS, *qui Patris negotiatur, multis, & magnis de caussis a me diligitur. nam et amicitia peruetus mihi cum eo est,* ep.10. **ut primum in forum uenit, instituta: & Patris cũ aliquoties antea, tum proxime hoc miserrimo* inter Caesarẽ, & Pompeium. *bello domus eius tota mihi patuit: qua, si opus fuisset, tam essem usus, quam mea. maximum autem mihi uinculum cum eo est, quasi sanctioris cuiusdam necessitudinis,* a communibus amicis. *quod est Attici nostri familiarissimus, eumq. unum praeter ceteros obseruat, ac diligit: quem si tu iam forte cognouisti; puto me hoc, quod facio, facere serius:* ab eo, qui commendatur. *ea enim est humanitate, & obseruãtia, ut eum tibi iam ipsum per se commendatum putem. quod tamen si ita est; magnopere a te quaeso, ut ad eam uoluntatem, si quam in illum ante has meas litteras contulisti, quãmaximus** uide scholium. *postea commendatione cumulus accedat. sin autem propter uerecundiam suam minus se tibi obtulit; aut eum nondum satis habes cognitum; aut quae caussa est, cur maioris commendationis indigeat: sic tibi eum commendo, ut neque maiore studio quemquam, neque iustioribus de caussis cõmendare possim. faciamq. id, quod debent facere ij, qui religiose, & sine ambitione commendant. spondebo enim tibi, uel potius spondeo, in meq. recipio, eos esse Man.** depraenomine huius Curij uide quae diximus in scholio ad locũ ep.14. lib.16. *Curij mores, eamq. tum probitatem, tũ etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum*

dignum sis existimaturus. mihi certe gratissimum feceris, si intellexero has litteras tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse. Vale.

ARG. Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum uoluntate: deinde non necessariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotijs, neque alijs in rebus Attico desit.

Cicero s. d. Sulpicio. 18

N O N *concedam, ut Attico nostro, quem elatum laetitia uidi, iucundiores tuae, suauissime ad eum, & humanissime scriptae, litterae fuerint, quam mihi. nam etsi utrique nostrum prope aeque gratae erãt: tamen ego admirabar magis, te, quasi *rogatus, aut certe* admonitus liberaliter Attico respondisses, (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum scripsisse, eiq. *nec opinanti uoluntatem tuam tantam per litteras detulisse. de quo non modo rogare te, ut eo studiosius mea quoque caussa facias, non debeo, (nihil enim cumulatius fieri potest, quam polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius caussa, & tua sponte feceris. illud tamen dicam, mihi id, quod fecisti, esse gratissimum. tale enim tuum iudicium de homine eo, quem ego unice diligo, non potest mihi non summe esse iucundum. quod cum ita sit, esse gratum necesse est. sed tamen, quando mihi. pro coniunctione nostra, uel peccare apud te in scribendo licet: utrumque eorum, quae *negaui mihi facienda esse, faciam. nam & ad id,* ep.16 & lib.15. epist.4.

ep 9.l.1. & ep. 4.lib.15.

numquã apud Ciceronem legas Inopinãti; semper Necopinãti. ep.4.l.15. Inopinãti, Caesar dixit debel. ci.lib.2.

quod Attici caussa te ostendisti esse facturum, tantum uelim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: & , quod modo uerebar, tibi gratias agere, nunc plane ago: teq. ita existimare uolo, quibuscumque officijs in Epiroticis, reliquisq. rebus Atticum obstrinxeris, ijsdem me tibi obligatum fore. Vale.*

uide Nepotem in Attici uita.

A R G. Rogat, ut Lysonem, iam antea commendatum, in fidem, necessitudinemq. suam recipiat.

Cicero s. d. Sulpicio. 19

ep.1.& 6.& 9. lib.16.

C V M* *Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium uetus; quam ego necessitudinem sancte colendam puto: sed ea caussa etiam cum alijs compluribus, familiaritas tanta nullo cum hospite, & ea cum officijs eius multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra coniunctius. is cum Romae annum prope ita fuisset, ut mecum uiueret: etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeq. diligentissime facturum id, quod fecisti, ut eius rem, & fortunas absentis tuerere; tamen, quod in unius potestate erant omnia, & quod Lyso fuerat in* nostra caussa, nostrisq. praesidijs, quotidie aliquid timebamus. effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumq. hospitum studio, ut omnia, quae uellemus, a Caesare impetrarentur. quod intelliges ex ijs litteris, quas Caesar ad te dedit. nũc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra cõmendatione, quasi adepti iam omnia; sed eo uehementius*

Pompeium secutus erat.

*mentius a te contendimus, ut Lysonẽ in fidem, necessitudinemq. tuam*recipias cuius dubia fortuna timidius tecum agebamus, uerentes, ne quid accideret eiusmodi, ut ne tu quidem mederi posses: explorata uero eius*incolumitate, omnia a te studia summa cura peto. quae ne singula enumerem, totam tibi domum commendo, in his adolescentem filium eius: quẽ C. Memmius Gemellus, cliens meus, cum in calamitate exsilii sui Patrensis*ciuis factus esset, Patrensium legibus adoptauit: ut eius ipsius hereditatis ius, caussamq. tueare. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego uirum optimum, gratissimumq. cognoui, recipias in necessitudinem tuam. quod si feceris; non dubito, quin in eo diligendo, ceterisq. postea commendando, idem, quod ego, sis iudicij, et uoluntatis habiturus. quod cum fieri uehementer studeo; tum etiã illud uereor, ne, si minus cumulate uideberis fecisse aliquid eius caussa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei. quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiã tuis potuit cognoscere. Vale.*

supra, ep. 16.

cum ei Caesar ignouerit.

de mutatione ciuitatis uide orationem pro Balbo.

ARG. Commendat Asclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.

Cicero s. d. Sulpicio. 20

ASCLAPONE Patrensi, medico, utor ualda familiariter; eiusq. tum consuetudo mihi iucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in ualetudine*meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum

Tironis; quem Patris aegrum reliquit. ep. 1. 6 & 9. l. 16.

tum etiã fidelitate, beneuolentiaq. satisfecit. hunc igitur tibi commendo: & a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de se, meamq. commendationem usui magno sibi fuisse. erit id mihi uehementer gratum. Vale.

ARG. Domum, & rem familiarem M. Aemilij, maximeq. C. Hammonium, libertum eius, commendat.

Cicero s. d. Sulpicio. 21

M. AEMILIVS *Auianus ab ineunte adolescentia me obseruauit, semperq. dilexit, uir cum bonus, tum perhumanus, & in omni genere officij diligendus. quem si arbitrarer esse Sicyone; & nisi audirem, ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibyrae commorari: nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. perficeret enim ipse profecto suis moribus, suaq. humanitate, ut sine cuiusquã commendatione diligeretur abs te non minus, quam & a me, & a ceteris suis familiaribus. sed, cum illum abesse putem; commendo tibi maiorem in modum domum eius, quae est Sicyone, remq. familiarem, maxime C.* Auianum Hammonium, libertum eius: quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. nam cũ propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio, & fide singulari; tum etiam, quod in me ipsum magna officia* contulit, mihiq. molestissimis temporibus ita fideliter, beneuoleq. praesto fuit, ut si a me manumissus esset. itaque peto a te, ut eum Hammonium & in patroni eius negotio sic tueare, ut eius procuratorem,*

de quo ep. 27.

temporibus ex filij mei.

quem

quem tibi commendo; & ipsum suo nomine diligas, habeasq. in numero tuorum. hominem pudentem, & officiosum cognosces, & dignum, qui a te diligatur. Vale.

ARG. T. Manlium suo Varronisq. nomine commendat.

Cicero s. d. Sulpicio. 22

T. MANLIVM, *qui negotiatur Thespijs, uehementer diligo. nam & semper me coluit, diligentissimeq. obseruauit; & a studijs nostris nō abhorret. accedit eo, quod Varro Murena magnopere eius caussa uult omnia. qui ita existimauit, etsi suis litteris, quibus tibi Manlium commendabat, ualde confideret, tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. me quidem cum Manlij familiaritas, tum Varronis studium commouit, ut ad te quamaccuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meae tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum, id est si T. Manlium quammaxime, quibuscūque rebus*honeste, ac pro tua dignitate poteris, iuueris, atque ornaueris. ex ipsius praeterea gratissimis, & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles fructum a bonorum uirorum officijs exspectare, esse capturum. Vale.* epist.67.

ARG. L. Cossinium libertum commendat.

Cicero s. d. Sulpicio. 23

L. COSSINIO, *amico, & tribuli meo, ualde familiariter utor. nam & inter nosmet ipsos uetus usus intercedit: et Atticus noster maiorē etiam*

mihi

mihi cum Cossinio consuetudinem fecit: itaque tota Cossinij domus me diligit, in primisq. libertus eius L. Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni necessarijs, quo in numero ego sum, probatissimus. hunc tibi ita commendo, ut si meus libertus esset, eodemq. apud me loco esset, quo & est apud patronum suum, maiore studio commendare non possem. quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis, atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in re opus ei fuerit, iuueris. id & mihi uehementer gratum erit, et tibi postea iucundum. hominem enim summa probitate, humanitate, obseruantiaq. cognosces. Vale.

ARG. Primum agit gratias Sulpicio, quod se totum Lysoni remisisset: deinde rogat, ut eundem omnibus officijs, omniq. liberalitate complectatur.

Cicero S. D. Sulpicio. 24

cum eum commẽdauit ep. 19

CVM *antea capiebam ex*officio meo uoluptatem; quod memineram, quam tibi diligenter Lysonem, hospitem, & familiarem meum, commendassem: tum uero, postea quã ex litteris eius cognoui, tibi eum falso suspectum fuisse, uehementissime laetatus sum, me tam diligentem in eo commendando fuisse. ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adiumento fuisse; quod ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romae de te loqui solitũ esse. de quo etsi pro tua facilitate, et humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primum, ut debeo, tibi maximas*

gratias

*gratias ago, cum tantum litterae meae potuerunt, ut, ijs lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone, deponeres: deinde, credas mihi affirmanti, uelim, me hoc non pro Lysone magis, quam pro omnibus, scribere; hominem esse neminem, qui umquam mentionem tui sine tua summa laude fecerit. Lyso uero cum mecum propequotidie esset, unaq. uiueret; non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, omnia mihi tua & facta, & dicta laudabat. quapropter, etsi a te ita tractatur, ut iam non desideret commendationem meam; unisq. se litteris meis omnia consecutum putet: tamen a te peto maiorem in modum, ut eum etiam atque etiam tuis*officijs, liberalitate complectare. scriberem ad te, qualis uir esset, ut superioribus litteris feceram: nisi eum iam per se ipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.*

* omissa copula, ut ep.28.& l.3. ep.8. x.& 12.& l.5.ep.17. & l. 7.ep.5.&lib.8. ep.16 & l.9.ep. 1. & Acad. 1.

ARG. Hagesaretum breuiter, sed accurate commendat.

Cicero s. d. Sulpicio. 25

HAGESARETVS *Larisaeus, magnis meis beneficijs ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit, meq. postea diligentißime coluit. eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & uirum bonum, & principem ciuitatis suae, & tua necessitudine dignissimum. pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meã commendationem magnum apud te pondus habuisse, Vale.*

Sermones Socratis perscripti uarie, copiose sunt. & l.4. ad Att ep.3.& l.9.ep.xi.

ARG.

ARG. Commendat Mescinij Achaica negotia ex fratris hereditate.

Cicero s. d. Sulpicio. 26

ep.20.&21.l.5. & 6.lib.16.

supra, ep.10.

L. Mescinius ea mecum necessitudine coniunctus est, quod mihi quaestor fuit: sed hanc caussã, quã ego, ut a maioribus accepi, semper* grauem duxi, fecit uirtute, & humanitate sua iustiorem: itaque eo sic utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. is quamquam confidere uidebatur, & sua caussa, quae honeste posses, libenter esse facturum; magnũ tamen esse sperauit apud te meas quoque litteras. id cum ipse ita iudicabat; tum pro familiari consuetudine saepe ex me audierat, quam suauis esset inter nos, & quanta coniunctio. Peto igitur a te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tam familiari, ut eius negotia, quae sunt in Achaia, ex eo quod heres est M.* Mindio, fratri suo; qui Elide negotiatus est, explices, & expedias tum iure, & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate, & consilio tuo. sic enim praescripsimus ijs, quibus ea negotia mandauimus, ut omnibus in rebus, quae in aliquam controuersiam uocarentur, te arbitro, &, *quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. id ut honoris mei caussa suscipias, uehementer te etiam atque etiam rogo. Illud praeterea, si non alienum tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliores erunt, ut rem sine contro-

de quo lib. 5. epistola, quae ultimam antecedit.

Quod sine molestia tua fiat, dixit ep. 23.

uersia

uersia cōfici nolint, si eos, quando cum senatore res est, Romam reieceris. quod quo minore dubitatione facere possis, litteras ad te a M. Lepido consule, non quae te aliquid iuberent, (neque enim id tuae dignitatis esse arbitrabamur) sed quodā modo quasi commendaticias sumpsimus. Scriberē, quā id beneficiū bene apud Mescinium positurus esses; nisi & te scire confiderem, & mihi peterem. sic enim uelim existimes, non minus me de illius re laborare, quam ipsum de sua. sed cum illum studeo quamfacillime ad suum peruenire; tum illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.

ARG. Gratias agit Sulpicio, quod Aemilium Auianum liberaliter honorificeq. tractasset: eundemq. denuo commendat. laudat in extremo Seruium filium.

Cicero s. d Sulpicio. 27

LICET *eodem exemplo saepius tibi huius generis litteras mittam, cū gratias agam, quod meas commendationes tam diligenter obserues: quod feci in alijs, & faciam, ut uideo, saepius: sed tamen non parcam operae; &, ut uos soletis in formulis, sic ego in epistolis de eadem re alio modo. C. *Auianus igitur Hammonius incredibiles mihi gratias per litteras egit & suo, & Aemilij Auiani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari nec se praesentem, nec rē familiarem absentis patroni sui. id mihi cum iucundum est eorum caussa; quos ego tibi, summa necessitudine, & summa coniunctione adductus, com-* de quo ep. 21.

*mendaueram; quod M. Aemilius unus est ex meis familiarissimis, atque intimis maxime necessarius, homo & magnis meis beneficijs deuinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere uidentur, gratissimus: tum multo iucundius, te esse in me tali uolūtate, ut plus prosis amicis meis, quam ego praesens fortasse prodessem: credo, quod magis ego dubitarem, quid illorum caussa facerem, quā tu, quid mea. sed hoc non dubito quin existimes mihi esse gratum: illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes; quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. quare uelim, quidquid habent negotij, des operam, *quod commodo tuo fiat, ut te obtinente Achaiam conficiant. Ego cum tuo Seruio iucundissime, coniunctissimeq. uiuo; magnamq. cū ex ingenio eius, singulariq. *studio, tum ex*uirtute, & probitate uoluptatem capio. Vale.*

epist. 26. etiam ep 4. lib. 4. & 5. l. 6. disiungit uirtutē a doctrina.

ARG. Agit gratias de Mescinio humanissime tractato: rogatq. ut sua in eum benefi ia, quibus rebus possit, augeat. cōmendat etiam Lacedaemonios.

Cicero S. D. Sulpicio. 28

ETSI *libēter petere a te soleo, si quid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea: quod semper facis. incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter a me tibi commendati. quae mihi omnia grata, sed de L. Mescinio gratissimum. sic enim est mecum locutus, te, ut meas litteras legeris, statim procuratoribus suis polli-*

*pollicitum esse omnia, multò uero plura, & maiora fecisse. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) uelim existimes, mihi te fecisse gratissimum. quod quidem hoc uehementius laetor, quod ex ipso Mescinio te uideo magnam capturum uoluptatem. est enim in eo cum uirtus, et probitas, & summum officium, summaq. obseruantia; tũ studia illa nostra, quibus antea*delectabamur, nunc etiam uiuimus. Quod reliquum est, uelim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus, quae te erunt dignae: sed duo, quae te nominatim rogo: primum, ut, si quid satisdandum erit, amplius eo nomine non peti, cures, ut satisdetur fide mea: deinde, cum fere consistat hereditas in ijs rebus, quas auertit Oppia, quae uxor Mindij fuit; adiuues, ineasq. rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur. quod si putarit illa fore; ut opinio nostra est, negotiũ conficiemus. hoc ut assequamur, te uehemẽter etiam atque etiam rogo.*Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo, in meq. recipio; te ea, quae fecisti Mescinij caussa, quaeq. feceris, ita bene collocaturum, ut ipse indices, homini te gratissimo, *iucundissimo benigne fecisse. uolo enim ad id, quod mea caussa fecisti, hoc etiam accedere.*Nec Lacedaemonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, maiorumq. suorum auctoritate satis commendati sint fidei, & iustitiae tuae: & ego, qui te optime nouissem, non dubitaui, quin tibi notissima & iura, & merita populorum essent. itaque, cum*

ep.2.l 9. A quibus antea delectationem modo petebamus, nunc uero etiã salutem.

sic locutus ep. 26.lib.7.Tusc. 1.& l.2.de nat. de. & Plau.in Pseu.187:

omissa copula, ut ep.24.

fortasse initiũ epistolae fuit.

*a me peteret Philippus Lacedaemonius, ut tibi ciuitatem commendarem; etsi memineram me ei ciuitati omnia debere; tamen respondi, commendatione Lacedaemonios apud te non egere. itaque sic uelim existimes, me omnes Achaiae ciuitates arbitrari, *pro horum tẽporũ perturbatione, felices, quod tu ijs praesis; eundemq. me ita iudicare, te, quod unus optime nosses non nostra solum, sed etiã Graeciae monumenta omnia, tua sponte amicum Lacedaemonijs & esse, & fore. Quare tantum a te peto, ut, cum ea facies Lacedaemoniorum caussa, quae tua fides, amplitudo, iustitia postulat; his, si tibi uidebitur, significes, te non moleste ferre, quod intelligas, ea, quae facias, mihi quoque grata esse. pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curae mihi suas res esse. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

ep.2.l.6 dixit. Pro malis temporum: &, ut in malis, ep.2.l.12 & ep.16.lib.xi. ad Att.

ARG. Diligentissima commendatio Capitonis pro hereditate Antistij.

M. Cicero s. d. L. Planco. 29

NON *dubito, quin scias, in ijs necessarijs, qui tibi a patre relicti sunt, me tibi esse uel coniunctissimum, non ijs modo caussis, quae speciem habẽt magnae coniunctionis, sed ijs etiam, quae familiaritate, & consuetudine tenentur; quam scis mihi iucundissimam cum patre tuo, & summam fuisse. ab his initijs noster in te amor profectus, auxit paternam necessitudinem, & eo magis, quod intellexi, ut primum per aetatẽ iudicium facere potueris*

principia lõge ducũtur uel in magnis, pero ptatisq; rebus, uel ubi, quod cupimus, non ualde speramus.

quanti quisque tibi faciendus esset, me a te in primis coeptum esse obseruari, coli, diligi. accedebat non mediocre uinculum cũ studiorum, quod ipsum est per se graue, tum eorum studiorum, earumq. artium, quae per se ipsae eos, qui uoluntate eadem sunt, etiam familiaritate deuinciunt. Exspectare te arbitror, haec tam longe repetita principia quo spectent. id primum ergo habeto, non sine magna iustaq. caussa hanc a me commemorationẽ esse factam. C. Ateio Capitone utor familiarissime. notae tibi sunt uarietates meorum temporum. in omni genere &*honorum, &*laborum meorum & ani- epist. 4.
mus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis praesto fuit, & paruit & temporibus, & fortunae meae. huius propinquus fuit T. Antistius. qui cum*sorte quaestor Ma- quaestores quoque prouincias sortiebantur.
cedoniam obtineret; neque ei successum esset: Pompeius in eam prouinciam cum exercitu uenit. face- ep. ult. lib. 2.
re Antistius nihil potuit. nam si potuisset; nihil ei fuisset antiquius, quam ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reuerti; praesertim cum sciret, quanti is Caesarem faceret, semperq. fecisset: sed oppressus, tantum attigit negotij, quantum recusare non potuit. cum signaretur argentum Apolloniae, non possum dicere eũ praefuisse, neque possum negare eum affuisse, sed non plus duobus, aut tribus mensibus. deinde abfuit a castris: fugit omne negotium. hoc mihi, ut testi, uelim credas, meam enim ille maestitiã in illo bello uidebat: me-

cum omnia communicabat. itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quo potuit longiſſime a caſtris; nō modo ut non praeeſſet ulli negotio, ſed etiam ut ne intereſſet quidem. is poſt proelium ſe ad hominem neceſſarium A. Plancium in Bithyniam contulit. ibi eum Caeſar cum uidiſſet, nihil aſpere, nihil acerbe dixit; Romā iuſſit uenire. ille in morbum continuo incidit, ex quo non conualuit. aeger Corcyram uenit: ibi eſt mortuus. teſtamento, quod Romae Paullo, & Marcello cos. fecerat, heres ex parte dimidia, et tertia eſt Capito. in ſextante ſunt ij, quorum pars ſine ulla cuiuſquam querella publica poteſt eſſe. ea eſt ad HS XXX. ſed de hoc Caeſar uiderit. Te, mi Plance, pro paterna neceſſitudine, pro noſtro amore, pro ſtudijs, & omni curſu noſtro totius uitae ſimillimo, rogo, et a te ita peto, ut maiore cura, maiore ſtudio non poſſim; ut hanc rem ſuſcipias, meam putes; enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo ſtudio, Caeſaris beneficio hereditatem propinqui ſui C. Capito obtineat. omnia, quae potui in hac ſumma gratia tua, ac potentia a te impetrare, ſi petiuiſſem, ultro te ad me detuliſſe putabo, ſi hanc rem impetrauero. Illud fore tibi adiumento ſpero; cuius ipſe Caeſar optimus eſſe iudex poteſt: ſemper Caeſarem Capito & dilexit, & coluit. ſed ipſe huius rei teſtis eſt. noui hominis memoriam. itaque te nihil doceo: tantum tibi ſumito pro Capitone apud Caeſarem, quantum ipſum meminiſſe ſenties. ego, quod*

* ad quem ſextās pertinet. nam uidetur Antiſtius heredes inſtituiſſe ex ſextante Pompeianos nō nullos. quorum bona, iure belli, ad Caeſarem pertinebant.

in

in meipso experiri potui, ad te deferam: in eo quãtum sit ponderis, tu uidebis. quam partem in rep. caussamq. defenderim; per quos homines, ordinesq. steterim; quibusq. munitus fuerim; non ignoras. hoc mihi uelim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Caesaris uoluntate; quod intellexerim scire ipsum Caesarem; me inuitissimum fecisse: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate: quod fuerim moderatior, temperatiorque, quam in ea parte quisquam; id me fecisse maxime auctoritate Capitonis. cuius similes si reliquos necessarios habuissem; reip. fortasse non nihil, mihi certe plurimum* profuissem. Hanc rẽ mi Plance si effeceris; meam de tua erga me beneuolentia spem confirmaueris; ipsumq. Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum uirum, ad tuam necessitudinem tuo summo beneficio adiunxeris. Vale.*

suspicor demẽdo: & legendũ fortasse, Inimicus.

nõ nauigassem ad Pompeium. quod feci dissuadente Capitone.

ARG. L. Manlium in hereditate fraterna, & omnibus in rebus commendat.

Cicero s. d. Acilio procos. 30

L. MANLIVS *est Sosis. is fuit Catinensis: sed est una cum reliquis Neapolitanis* ciuis Romanus factus, decurioq. Neapoli. erat enim adscriptus in id municipium ante ciuitatem socijs, & Latinis datam. eius frater Catinae nuper mortuus est. nullam omnino arbitramur de ea hereditate cõtrouersiam eum habiturum: & est hodie in bonis: sed, quando habet praeterea negotia uetera in Sicilia sua; & hanc hereditatem fraternam, & omnia*

lege Iulia; quae belli Italici tẽpore, ciuitatẽ Italis cunctis arma deponentibus largita est.

eius tibi commendo, in primisq. ipsum, uirum optimum, mihiq. familiarissimum, ijs studijs litterarum, doctrinaeq. praeditum, quibus ego maxime delector. peto igitur abs te, ut eum, siue aderit, siue non uenerit in Siciliam, in meis intimis, maximeq. necessarijs scias esse; itaq. tractes, ut intelligat meam commendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

ARG. Flauium, Pisonis, generi sui, cum uiueret, pernecessarium, commendat.

Cicero s. d. Acilio procos. 31

C. FLAVIO, *honesto, & ornato equite Romano, utor ualde familiariter. fuit enim *generi mei C. Pisonis pernecessarius; meq. diligentissime obseruat & ipse, & L. Flauius, frater eius. quapropter uelim, honoris mei caussa, quibus rebus honeste, & pro tua *dignitate poteris, quamhonorificentissime, & quamliberalissime C. Flauium tractes. id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil poßit. sed praeterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate, & necessitudine, tum etiam ueritate; te ex C. Flauij officio, & obseruantia, & praeterea splendore, atque inter suos gratia magnā uoluptatem esse capturum. Vale.*

* tres generos habuit. Pisonem, Crassipedem, Dolabellam.

* epist. 32. & 37.

ARG. Commendat duos hospites suos Alesinos.

Cicero s. d. Acilio procos. 32

IN *Alesina ciuitate, tam lauta, quam nobili, coniunctissimos habeo & hospitio, & familiaritate*

M.

*M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem. sed uereor, ne, quia complures tibi praecipue commendo, exaequare uidear ambitione quadam cõmendationes meas: quamquam a te quidem cumulate satisfit & mihi, & meis omnibus. sed uelim sic existimes, hanc familiam, & hos mihi maxime esse coniunctos uetustate, officijs, beneuolentia. quamobrem peto a te maiorem in modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua dignitas, fidesq. *patietur, commodes. id si feceris, erit mihi uehementissime gratum. Vale.*

epist. 51. dixit, Quibus rebus honeste, & pro tua dignitate poteris.

ARG. Libertos, & negotia Nasonis commendat.

Cicero S. D. Acilio procos. 33

CN. *Otacilio Nasone utor familiarissime, ita prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius. nam & humanitate eius, & probitate in cõsuetudine quotidiana magnopere delector. nihil iam opus est exspectare te, quibus eum uerbis tibi commendem, quo sic utar, ut scripsi. habet is in prouincia tua negotia; quae procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demostratus: quos tibi, negotiaq. omnia Nasonis non secus cõmendo, ac si mea essent. gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc cõmendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.*

ARG. Commendat Lysonem, hospitem suum.

Cicero S. D. Acilio procos. 34

AVITVM *mihi hospitiũ est cum Lysone, Lysonis filio, Lilybaetano; ualdeq. ab eo obseruor; cognouiq. dignum & patre, & auo; est enim nobilissima*

bilissima familia. quapropter commendo tibi maiorem in modum rem, domumq. eius: magnoq. opere abs te peto, cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te & adiumento, & ornamento fuisse. Vale.

ARG. Commendat hospitem & familiarem suum Philoxenum.

Cicero s. d. Acilio procos. 35

C. AVIANVS *Philoxenus antiquus est hospes meus, &, praeter hospitium, ualde etiam familiaris: quem Caesar, *meo beneficio, in Nouocomenses retulit. nomen autem Auiani consecutus est, quod homine nullo plus est usus, quam Flacco Auiano, meo, quemadmodum te scire arbitror, familiarissimo. quae ego omnia collegi, ut intelligeres, non uulgarem esse commendationem hanc meam. peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei cōmodes, habeasq. in numero tuorum; perficiasque, ut intelligat has litteras meas magno sibi usui fuisse. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.*

me rogante.

ARG. Commendat Demetrium Megam in iure ciuitatis, omnibusq. in rebus.

Cicero s. d. Acilio procos. 36

CVM *Demetrio Mega mihi uetustum hospitium est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. ei*Dolabella, rogatu meo, ciuitatem a Caesare impetrauit: qua in re ego interfui: itaque nunc P. Cornelius*uocatur. cumque, propter*

P. Cornelius Dolabella.

ciues R. qui efficiebantur, nouum nomē as-

quosdam

quosdam sordidos homines, qui Caesaris beneficia uendebant, tabulam, in qua nomina ciuitate donatorum incisa essent, reuelli iussisset; eidem Dolabellae, me audiente, Caesar dixit, nihil esse, quod de Mega uereretur; beneficium suum in eo manere. Hoc te scire uolui, ut eum in ciuium Romanorum numero haberes. ceterisq. in rebus tibi eum ita cōmendo, ut maiore studio neminem commendarim. gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat meam commēdationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

sumebāt, ut L. Cornelius Balbus Gaditanus, pro quo exstat oratio.

ARG. Commendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.

Cicero s. d. Acilio procos. 37

HIPPIAM, *Philoxeni filium, Calactinum, hospitem, & necessarium meum, tibi cōmendo maiorem in modum. eius bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine, contra leges Calactinorum. id si ita est, etiam sine mea cōmendatione ab aequitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subuenias. quoquo modo autem se res habet; peto a te, ut honoris mei caussa eum expedias; tantumq. ei commodes & in hac re, & in ceteris, quantum tua fides, dignitasq.*patietur. id mihi uehementer gratum erit. Vale.* epist. 31. & *

ARG. Bruttij negotia, procuratoresq. commendat.

Cicero s. d. Acilio procos. 38

L. BRVTTIVS, *eques Romanus, adolescēs omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est,*

meq.

meq. obseruat diligentissime: cuius cum patre magna mihi fuit amicitia iã inde a quaestura mea Siciliensi. omnino nunc ipse Bruttius Romae mecum est: sed tamen domum eius, & rem familiarem, et procuratores tibi sic commendo, ut maiore studio commendare non possim. gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat, id quod ei recepi, hãc meam commendationem sibi magno adiumento fuisse.

ARG. Commendat Titurnium Rufum.

Cicero s. d. Acilio procos. 39

CVM *familia Titurnia necessitudo mihi intercedit uetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus; qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus. est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi praesidij putet esse. quapropter eum tibi cõmendo maiorem in modum: & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumento fuisse. erit id mihi uehementer gratum.*

ARG. L. & C. Aurelios fratres commendat.

Cicero s. d. Q. *Anchario, Q. F. procos. 40

hic Macedoniã propraetor administrauit. in Pisonem, pro Sextio. Orestas. in Bruto duos Orestas nominat.

L. ET C. **Aurelios L. F. quibus & ipsis, & patre eorum, uiro optimo, familiarissime utor, commendo tibi maiorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. si ulla mea apud te cõmendatio ualuit, *quod scio multas plurimum ualuisse; haec ut ualeat, rogo. quod si eos honorifice, liberaliterq. tractaris: & tibi gratissimos, optimosq.*

sic locutus est ep. ult. l. ix. ad Att. quo loco uide nostrum commentariũ.

optimosq. adolescentes adiunxeris; & mihi gratissimum feceris. Vale.

ARG. Gratias agit & suo, & Pompeij nomine de Lucceio benignissime tractato, eundemq. denuo commendat.

Cicero s. d. L. Culleolo. 41

QVAE *fecisti L. Lucceij caussa, scire te plane uolo, te homini gratissimo commodasse. & cum ipsi, quae fecisti, pergrata sunt: tum Popeius, quotiescumque me uidet, (*uidet autē saepissime) gratias tibi agit singulares. addo etiam illud, quod tibi iucundissimum esse certo scio, me ipsum, ex tua erga Lucceium benignitate, maxima uoluptate affici. quod superest, quamquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra caussa, nunc iam etiam tuae* constantiae gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te uehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quae initio ostendisti, deindeq. fecisti, etiam ad exitum augeri, & cumulari per te uelis. id & Lucceio, & Pompeio ualde gratū fore, teq. apud eos praeclare positurum, confirmo, & spondeo. De rep. deq. his negotijs, cogitationibusq. nostris perscripseram ad te diligenter paucis ante diebus; easq. litteras dederam pueris tuis. Vale.*

ep.11. & 18. l. 2. & 2. l. 3. & 5. l. 6. & 6. l. 1. & 53. h. l.

ep. 5. & 8. lib. 5

ARG. Lucceium commendat, iam ante commendatum.

Cicero s. d. L. Culleolo procos. 42

L. LVCCEIVS *meus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissime, & libera-*

liberalissime procuratoribus suis pollicitum esse. cũ oratio tua tam ei grata fuerit, quam gratam rem ipsam existimas fore, cum, ut spero, quae pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bulliones, sese Lucceio Pompeij arbitratu satisfacturos: sed uehementer opus est nobis, & uoluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere. quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. illudq. mihi gratissimum est, quod ita sciunt Lucceij procuratores, & ita Lucceius ipse ex litteris tuis, quas ad eum misisti, intellexit; hominis nullius apud te auctoritatẽ, aut gratiam ualere plus, quam meam. id ut re experiatur, iterum, & saepius te rogo. Vale.

ARG. Oppium commendat Gallio in prouinciam proficiscenti.

Cicero s. d. Q. Gallio. 43

ETSI *plurimis rebus spero fore, ut perspiciã, quod tamen iam pridem perspicio, me a te amari: tamen nunc ea caussa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me beneuolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. eum tibi unice commendo, eoq. magis, quod cum ipsum diligo, tum quod negotia procurat L.*

ep.45.&73.h l. **Egnatij Rufi; quo ego uno equite Romano familiarissime utor, & qui cum consuetudine quotidiana, tum officijs plurimis, maximisq. mihi coniunctus est. Oppium igitur praesentẽ ut diligas; Egnatij absentis rẽ ut tueare; aeque a te peto, ac si mea negotia essent; uelim, memoriae tuae caussa, des litte-*

litterarũ aliquid, quae tibi in prouincia reddãtur; sed ita conscribas, ut tum, cũ eas leges, facile recordari possis huius meae cõmendationis diligentiam. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Eundem Oppium rursus eidem commendat.

Cicero s. d. Gallio. 44

ETSI *ex tuis, & L. Oppij, familiarissimi mei, litteris cognoui, te memorem commendationis meae fuisse; idq. pro tua summa erga me beneuolentia, proq. nostra necessitudine, minime sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium praesentem, & L. Egnatij, mei familiarissimi, absentis negotia commendo. tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque; ut, si mea res esset, non magis laborarem. quapropter mihi gratissimum feceris, si curaris, ut is intelligat me a te tantum amari, quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes. idq. ut facias, uehementer te rogo. Vale.*

ARG. Egnatij & seruum Anchialum, & negotia Appuleio commendat.

Cicero s. d. Appuleio proquaes. 45

L. EGNATIO *uno equite Romano uel familiarissime utor. eius Anchialum seruum, negotiaque, quae habet in Asia, tibi commendo nõ minore studio, quam si rem meam commendarem. sic enim existimes uelim, mihi cum eo non modo quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, et mutua nostra inter nos esse.* ep.43.&73.h.L.

quam-

quamobrem etiam atque etiam a te peto, ut cures, ut is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse. nam de tua erga me uoluntate non dubitabat. id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Nostium coheredem suum commendat.

Cicero s. d. Appuleio proquaes. 46

L. *Nostius Zoilus est coheres meus, heres autem patroni sui. ea re utrumque scripsi, ut & mihi cum illo caussam amicitiae scires esse; & hominem probum existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo. ualde mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat hanc commendationem sibi apud te magno adiumento fuisse. Vale.*

ARG. Egnatium, communem amicum, commendat.

Cicero s. d. Silio. 47

QVID *ego tibi commendem eum, quem tu*
uide ep. 14. l. 9. *ipse diligis? sed tamen, ut scires eum non a*me diligi solum, uerum etiam amari, ob eam rem tibi haec scribo Omnium tuorum officiorum, quae & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat & se a me, et me a te amari. hoc te uehementer etiam atque etiã rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. utamur igitur uulgari consolatione: quid, si hoc melius? sed haec coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teq. amari a me scias. Vale.*

ARG.

ARG. Omnes Cyprios, maximeq. Paphios commendat.

Cic. s. d. C. Sextilio Rufo quaes. 48

OMNES *tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quaecumque cōmodaris, erunt mihi gratissima. eoq. facio libentius, ut eos tibi commendem, quod et tuae laudi, cuius ego fautor sum, conducere arbitror, cum* primus in eam insulam quaestor ueneris, ea te instituere, quae sequantur alij. quae, ut spero, facilius consequere, si & P. Lentuli, necessarij tui, legem, & ea, quae a me constituta sunt, sequi uolueris. quam rem tibi confido magnae laudi fore. Vale.*

nam antea regnum fuerat, non prouincia populi R. de lege Clodia, qua Cyprus insula publicata est, saepe Cicero in orationib. mētionem facit, praeterea omnes historici.

ARG. Commendat Q. Pompeium.

Cicero s. d. Curio procos. 49

Q. POMPEIVS *Sex. F. multis, & ueteribus caussis necessitudinis mihi coniunctus est. is cū antea meis commendationibus & rem, & gratiā, & auctoritatem suam tueri consueuerit, nunc profecto, te prouinciam obtinente, meis litteris assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem umquam fuisse. quamobrem a te maiorem in modum peto, ut, cum omnes meos aeque ac tuos obseruare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi maiori usui, aut ornamento, quam meam commendationem, esse potuisse. Vale.*

ARG. Petit, ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conseruet. uide ep. 17.

Cicero s. d. Aucto procos. 50

SVMPSI *hoc mihi pro tua in me obseruātia, quam penitus perspexi, quamdiu Brundisij fuimus, ut ad te familiariter, & quasi pro meo iure scriberē, si qua res esset, de qua ualde laborarē. Man. *Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse coniunctius. multa illius in me officia, multa in illum mea; quodq. maximum est, summus inter nos amor, & mutuus. quae cū ita sint: si ullam in amicitia mea spem habes; si ea, quae in me officia, & studia Brundisij contulisti, uis mihi etiam gratiora efficere; quamquam sunt gratissima; si me a tuis omnibus amari uides; hoc mihi da, atque largire, ut Man. Curium sartum & tectum, ut aiunt, ab omniq. incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumq. conserues. & ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, summamq. uoluptatem esse capturum. Vale.*

*ep. 19. lib. 7. & 17. h. l.

ARG. P. Messienum commendat.

Cicero s. d. P. Caesio. 51

P. MESSIENVM, *equitem Romanū, omnibus rebus ornatum, meumq. perfamiliarem, tibi commendo ea commendatione, quae potest esse diligentissima. peto a te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuā fidem recipias, eiusq. rem, famamq. tueare. uirum bonum, tuaq. amicitia dignum tibi adiunxeris; mihiq. gratissimum feceris.*

ARG.

ARG. Hospitem suum Aristotelem commendat.

Cicero s. d. *Regi. 56

Rex Marciae gẽtis cognomen.

A. LICINIVS *Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & praeterea coniunctus magno usu familiaritatis. haec cum ita sint; non dubito, quin tibi satis commendatus sit. etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te ualere. hunc ego a Caesare liberaui. frequens enim fuerat *nobiscum: atque etiam diutius in caussa est, quam nos, commoratus. quo melius te de eo existimaturum arbitror. fac igitur, mi Rex, ut intelligat has sibi litteras plurimum profuisse. Vale.*

in partibus Põpeianis.

ARG. Genucilium Curuum commendat.

Cic. s. d. Q. Thermo propraet. 53

Q. Thermus Asiae praeerat: cuius caput est Ephesus. ep. 18. lib. 2. & ad Att. ep. 13. lib. 5. & hic in sequentibus epistolis.

L. GENVCILIO *Curuo iampridem familiarissime utor, optimo uiro, & homine gratissimo. eum tibi penitus commendo, atque trado: primum ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasq. patietur: patietur autem in omnibus: nihil enim abs te umquam, quod sit alienũ tuis, aut etiã suis moribus, postulabit. praecipue autem tibi commẽdo negotia eius, quae sunt in Hellesponto: primum, ut obtineat id iuris in agris, quod ei Pariana ciuitas decreuit, & dedit, et quod semper obtinuit sine ulla controuersia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controuersiae, ut in illam* διοίκησιν *reiicias. Sed nõ mihi uideor, cum tibi totum hominem diligentissime commendarim,*

ſingulas ad te eius cauſſas perſcribere debere. Summa illa ſit. quidquid officij, beneficij, honoris in Genucilium contuleris, id te exiſtimabo in me ipſum atque in rem meam contuliſſe. Vale.

ARG. Primum agit gratias Thermo, quod Marcilium liberaliſſime tractauerit: deinde petit, operam det, ne ſocrus Marcilij rea fiat.

Cicero S. D. Thermo propraet. 54

CVM *mihi multa grata ſunt, quae tu, adductus mea commendatione, feciſti; tum in primis, quod M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberaliſſime tractauiſti. uenit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihiq. propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum eſt, a te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his commodes; operamq. des, quoad fides tua patietur, ut ſocrus adoleſcentis rea ne fiat. ego cum antea ſtudioſe commendabam Marcilium, tum multo nunc ſtudioſius, quod in longa *apparitione ſingularem, & prope incredibilem patris Marcilij fidem, abſtinentiam, modeſtiamq. cognoui. Vale.*

*interpretes igitur praeibāt in prouincia pro conſulibus.

ARG. Commendat Anneium, legatum ſuum, in controuerſia Sardiana.

Cicero S. D. Thermo propraet. 55

ETSI *mihi uideor intellexiſſe, cū tecū Epheſi de re M. Anneij, legati mei, locutus ſum, te ipſius cauſſa uehementer omnia uelle: tamen & M. Anneium tanti facio, ut mihi nihil putem praetermitten-*

*tendum, quod illius intersit; & me a te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam uoluntatem magnus cumulus accedat commendationis meae. nam cum iamdiu diligerem M. Anneium; deq. eo sic existimarem, ut res declarat, quod ultro ei detulerim legationem, cum multis petentibus denegassem: tum uero, postea quam mecum in*bello, atque in re militari fuit, tantam in eo uirturem, prudentiam, fidem, tantamq. erga me beneuolentiam cognoui, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controuersiam scis. caussam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coram facilius, meliusq. cognosces. De reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem. ius enim quemadmodum dicas, clarũ, & magna cum tua laude notum est: nobis autem in hac caussa nihil aliud opus est, nisi te ius instituto tuo dicere. sed tamen, cum me non fugiat, quanta sit in praetore auctoritas, praesertim ista*integritate, *grauitate, *clementia, qua te esse inter omnes constat: peto abs te pro nostra coniunctissima necessitudine, plurimisq. officijs paribus, ac mutuis, ut uoluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Anneius intelligat, te & sibi amicum esse, quod non dubitat; saepe enim mecũ locutus est; & multo amiciorẽ his meis litteris esse factum. in tuo toto imperio, atque prouincia nihil est, quod mihi gratius facere posis. iam, apud ipsum, gratissimum hominem, atque optimum uirum, quam bene po-*

de quo lib. 15. in ep. ad Catonem.

in praetore oportet esse integritatem, grauitatem, clementiam.

siturus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

ARG. Negotia Cluuij Puteolani commendat.

uide ep. 7.

Cicero s. d. Thermo propraet. 56

Cluuius *Puteolanus ualde me obseruat, ualdeq. est mihi familiaris. is ita sibi persuadet, quod in tua prouincia negotij habet, nisi, te prouinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum: nunc, quando mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponã pro tuis in me summis officijs, ita tamen, ut tibi nolim molestius esse. Mylasij, & Alabandenses pecuniam Cluuio debent. dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut ecdici Mylasij Romam mitterentur. id factum non est. legatos audio missos esse: sed malo ecdicos, ut aliquid confici possit. quare peto a te, ut eos, & Alabandenses iubeas ecdicos Romam mittere. Praeterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας Cluuio dedit: hae* commissae sunt. uelim cures, ut aut de hypothecis decedat, easq. procuratoribus Cluuij tradat; aut pecuniam soluat. Praeterea Heracleotae, & Bargyletae, qui item debent, aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunij praeterea debent; sed aiunt se depositam pecuniam habuisse. id uelim cognoscas: et, si intellexeris eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usurae Cluuio, instituto tuo, conseruētur.*

hypothecae, id est bona, creditori assignata, ut ei & de re, & de tempore, caueretur, cõmittebantur, id est in creditoris iura, potestatẽq. transibant, nisi debitor pecuniam dicto tẽpore soluisset. sed Philotes, quas Cluuio dederat hypothecas iniuste, non iam suas, retinebat.

His

His de rebus eo magis laboro, quod agitur res Cn. Pompeij etiam, nostri necessarij, & quod is magis etiam mihi laborare uidetur, quam ipse Cluuius: cui satisfactum esse a nobis, ualde uolo. His de rebus te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Petit a Thermo, ut Anneium, legatum suum, remittat; eumq. in negotio suo commendat.

Cicero s. d. Thermo propraet. 57

QVO *magis quotidie ex litteris, nuncijsque, bellum magnum esse in Syria, cognosco, eo uehementius a te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoque tempore remittas. nam eius opera, consilio, scientia rei militaris uel maxime intelligo me, & remp. adiuuari posse. quod nisi tanta res eius ageretur: nec ipse adduci potuisset, ut a me discederet; neque ego, ut eum a me dimitterem. ego in Ciliciam proficisci cogito circiter* Kal. *Maias. ante eam diem Anneius ad me redeat, oportet. Illud, quod tecum & corã, & per litteras diligentissime egi, id et nunc etiã atque etiam rogo, curae tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro caussae ueritate, & pro sua dignitate conficiat. intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneij caussa omnia uelle: sed tamen sic uelim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero, per te illum ipsum negotium ex sententia confecisse. idq. quamprimũ ut efficias, te etiam atque etiam rogo. Vale.*

ARG. Commendat L. Custidium.

Cicero s. d. C. Titio L. F. Ruso praet. urb. 58

in mea tribu suffragiũ fert.

L. CVSTIDIVS *est*tribulis, & municeps, & familiaris meus. is caussam habet, quam caussam ad te deferet. commendo tibi hominem, sicuti tua fides, & meus pudor postulat; tantum, ut faciles ad te aditus habeat; quae aequa postulabit, ut lubente te impetret; sentiatq. meam sibi amicitiam, etiam cum longissime absim, prodesse in primis apud te. Vale.*

ARG. Commendat M. Fabium.

Cicero s. d. C. Curtio Peducaeano praet. 59

puto esse, quem cōmendat Coelio, lib. 2. Paeto, l. 9. Cassio, l. 15.

M. FABIVM *unice diligo: summaq. mihi cũ eo consuetudo, & familiaritas est peruetus. in eius controuersijs quid decernas, a te non peto, (seruabis, ut tua fides, & dignitas postulat, edictum, & institutum tuum) sed ut quam facillimos ad te aditus habeat; quae erunt aequa, lubente te impetret: ut meam amicitiam sibi, etiam cum procul absim, prodesse sentiat, praesertim apud te. hoc uehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.*

ARG. Commendat Liuineium libertum.

Cicero s. d. Munatio C. F. 60

Liuineiae gentis cognomen Regulus fuit; quod argentei nummi testantur.

L. LIVINEIVS *Trypho est omnino L. Reguli, familiarissimi mei, libertus; cuius calamitas etiam officiosiorem me facit in illum: nam beneuolentior, quam semper fui, esse non possum: sed ego libertum*

libertum eius per se ipsum diligo. summa enim eius erga me officia exstiterunt ijs nostris temporibus, quibus facillime bonam beneuolentiam hominum, & fidem perspicere potui. eum tibi ita commendo, ut homines grati, & memores bene meritos de se commendare debent. pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, quod pro salute mea multa pericula adierit, saepe hieme summa nauigarit, pro tua erga me beneuolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

ARG. Commendat Pinnium in exactione pecuniae, quam ei Nicaeenses debent.

Cicero s. d. P. Silio propraet. 61

T. PINNIO *familiarissime me usum esse, scire te arbitror. quod quidem ille testamento declarauit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum heredem instituerit. eius filio, mire studioso, & erudito, & modesto, pecuniam Nicaeenses grandem debent, ad HS octogies: &, ut audio, in primis uolunt ei soluere. pergratum igitur mihi feceris; quando non modo reliqui tutores, qui sciunt quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea caussa facturum esse; si dederis operam, quoad tua fides, dignitasq. patietur, ut quamprimum pecunia Pinnio soluatur Nicaeensium nomine. Vale.*

ducenta quadraginta millia scutatorum.

ARG. Primum de Atilio gratias agit, deinde Quinctum fratrem commendat.

Cicero s. d. Silio propraet. 62

323.523. ET in Atilij negotio te amaui: cum enim sero uenissem, tamen honestum equitem Romanum beneficio tuo conseruaui: & mehercule semper sic in animo habui, te in meo aere esse propter* Lamiae nostri coniunctionem, & singularem necessitudinē. itaque primum tibi ago gratias, quod me omni molestia liberas: deinde impudentia prosequor: sed idem* sarciam. te enim semper sic colam, & tuebor, ut quem diligentissime. Quinctum, fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me: ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ep. 16. lib. XI. & ep. 29. lib. 12.

id est remunerabo.

ARG. Commendat M. Laenium studiose admodum.

Cicero s. d. Silio propraet. 63

NON putaui fieri posse, ut mihi uerba deessent; sed tamen in M.* Laenio commēdando desunt. itaque rem tibi exponam paucis uerbis, sed tamen ut plane perspicere possis uoluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi carissimus est, M. Laenium. id fit cum plurimis eius officijs, tū summa probitate, & singulari modestia. eum ego a me inuitissimus dimisi, tum propter familiaritatem, & consuetudinis suauitatem; tum quod consilio eius fideli, ac bono libenter utebar. Sed uereor, ne iam mihi superesse uerba putes, quae dixeram defutura. Cōmendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea supra scripserim, debere cōmendare: a teq. uehementer

de quo ep 4. l. 14. & in oratione pro Plācio, & pro Sextio.

menter etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua prouincia negotij, expedias; quod tibi uidebitur rectum esse, ipsi dicas. hominem facillimum, liberalissimumq. cognosces. itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis eius negotijs per te, quamprimum ad me remittas. id mihi, fratriq. meo gratissimum feceris. Vale.

ARG. Agit gratias de Nerone honorificentissime tractato, eumq. in omnibus rebus uehementer commendat.

Cicero S. D. Silio propraet. 64

NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, porsus incredibiles; ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui a te praetermissus esset. magnum fructum ex ipso capies. nihil est enim illo adolescẽte gratius. sed mehercule mihi quoque gratissimum fecisti. pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. itaque, si ea feceris, quae ille per me tecum agi uoluit; gratissimum mihi feceris. primũ de Pausania Alabandensi, sustentes rem, dũ Nero ueniat. uehementer enim eius caussa cupere eũ intellexi: itaque hoc ualde te rogo. deinde Nisaeos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeq. tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos: ut intelligat illa ciuitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse praesidium. Strabonem Seruilium tibi saepe commendaui: nunc eo facio id impensius, quod eius caussam Nero suscepit. tantum a te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hominem innocentem ad alicuius

puto esse hunc Ti. Claudium Nerone, a quo postea Liuiam praegnantẽ Augustus abduxit. Nero autẽ lingua Sabina fortis, ac strenuus. Suet. in Tiberio. Gel. l. 13. c. 22.

*tui dissimilis, quaestum id tum gratum mihi erit: tũ etiam existimabo te humanitate tua esse usum. Summa huius epistolae haec est, ut ornes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti, atque fecisti. magnum*theatrum habet ista prouincia, non ut haec nostra, adolescentis nobilis, ingeniosi, abstinentis commendationem, atque gloriam. quare si te fautore usus erit, sicut & utetur profecto, et usus est; amplissimas clientelas, acceptas a maioribus, cõfirmare poterit, & beneficijs suis obligare. hoc in genere si eum adiuueris eo studio, quo ostendisti; apud ipsum praeclarissime posueris, sed mihi etiam gratissimum feceris. Vale.*

in quo spectari Neronis uirtutes possint.

ARG. Cupit pactiones per Hisponem cum ciuitatibus confici; in eoq. illum Silio commendat.

ad Att. lib. xi. ep. x.

Cicero s. d. Silio propraet. 65

C v m T. *Terentio Hispone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consuetudoq. est. multaque, & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. eius summa existimatio agitur in eo, ut pactiones cum ciuitatibus reliquis conficiat. non me praeterit, nos eam rẽ Ephesi expertos esse, neque ab Ephesijs ullo modo impetrare potuisse. sed quando, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua cum summa integritate, tum singulari humanitate, et mãsuetudine consecutus es, ut, libentissimis Graecis, nutu, quod uelis, consequare: peto a te maiorem in modũ, ut, honoris mei caussa, hac laude Hisponem

*nem affici uelis. Praeterea cum socijs*scripturae mihi summa necessitudo est, non solum ob eã caussam, quod ea societas uniuersa in mea fide est, sed etiam, quod plerisque socijs utor familiarissime. ita & Hisponem meum per me ornaris; & societatem mihi coniunctiorem feceris: tuq. ipse et ex eius obseruantia, gratissimi hominis, & ex*sociorum gratia, hominum amplissimorum, maximum fructum capies; & me summo beneficio affeceris. sic enim uelim existimes, ex tota tua prouincia, omniq. isto imperio, nihil esse, quod mihi gratius facere possis. Vale.*

scriptura quid sit, Pedianus exponit.

publicanorum.

A R G. Caecinam in colligendis Asiaticae negotiationis reliquijs commendat.

Cicero s. d. P. Seruilio Isaurico, procos. 66

A.*Caecinam, *maxime proprium clientem familiae uestrae, non commendarem tibi, cum scirem qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse; nisi me & patris eius, quo sum familiarissime usus, memoria, & huius*fortuna ita moueret, ut hominis omnibus mecum studijs, officijsq. coniunctissimi mouere debeat. A te hoc omni contentione peto, sic ut maiore cura, maiore animi labore petere non possim; ut ad ea, quae tua sponte sine cuiusquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem, calamitosum, aliquem afferant cumulum meae litterae, quo studiosius eũ, quibuscumque rebus possis, iuues. quod si Romae fuis-*

hic est, ad quẽ scribit lib. 6.

exsulabat, quia & Pompeianas partes secutus erat, & Caesari maledixerat. ep. 7. lib. 6.

fuisses, etiam salutem A. Caecinae essemus, ut opinio mea fert, per te consecuti: de qua tamen magnam spem habemus, freti clementia collegae tui. nunc, quando, iustitiam tuam secutus, tutissimum sibi portum prouinciam istam esse duxit: etiam atque etiam te rogo, atque oro, ut eum & in reliquijs ueteris* negotiationis colligendis iuues, & ceteris rebus tegas, atque tueare: hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.*

Caesaris. nam consulatum simul gesserant. lib. 1. commēt. de bel. ci.

Asiaticae. ep. 8. lib. 6.

ARG. Commendat Andronem, Arthemonis filium, Laodicensem.

Cicero S. D. Seruilio. 67

Ex *prouincia mea Ciliciensi, cui scis τρεῖς διοικήσεις* Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius usus, quam Androne, Arthemonis filio, Laodicensi: eumq. habui in ea ciuitate tum hospitem, tum uehementer ad meae uitae rationem, & consuetudinem accōmodatum. quem quidem multo etiam pluris, postea quam decessi, facere coepi, quod multis rebus expertus sum gratum hominē, meiq. memorem: itaque eum Romae libentissime uidi. non te enim fugit, qui plurimis in ista prouincia benigne fecisti, quam multi grati reperiantur. Haec propterea scripsi, ut me non sine caussa laborare intelligeres, & ut tu ipse eum dignum hospitio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis quanti me facias, id est, si receperis eum in fidem tuam, &, quibuscumque rebus honeste, ac sine molestia tua poteris, adiuueris. hoc mihi*

uidetur hoc tēpore Laodicea, non ad Ciliciae administrationem, sed ad Asiam pertinuisse. Asiae enim Seruilius praeerat. ep. 68.

Quātum fides, dignitasq. tua patitur. ep. 22. 31. 32.

mihi uehementer erit gratum.idq. ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

ARG. Significat, quam sibi gratum fuerit, cursum illius nauigationis cognoscere. petit, ut de statu prouinciae, institutisq. suis scribat. postremo suum officium ad omnia pollicetur.

Cicero s. d. Seruilio Isaurico, procos. *collegae. 68

collega fuit Ciceronis in auguratu.

GRATAE *mihi uehementer tuae litterae fuerunt; ex quibus cognoui cursus nauigationum tuarum. significabas enim memoriam tuam nostrae necessitudinis; qua mihi nihil poterat esse iucundius. Quod reliquũ est, multo etiã erit gratius, si ad me de rep. id est de statu prouinciae, de institutis tuis familiariter scribes. quae quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissime ex tuis litteris cognoscam. Ego ad te, de reip. summa quid sentiam, non saepe scribam, propter periculum eiusmodi litterarum: quid agatur autem, scribam saepius: sperare tamen uideor, Caesari, collegae *nostro, fore curae, & esse, ut habeamus aliquam remp. cuius consilijs, magni referebat, te interesse: sed, si tibi utilius est, id est gloriosius, Asiae praeesse, & istam partem reip. male affectam tueri; mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuae profuturũ est, optatius debet esse. Ego, quae ad tuã dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiaq. curabo: in primisq. tuebor omni obseruantia clarissimum uirum, *patrem tuum: quod & pro uetustate necessitudinis, & pro bene-*

in auguratu. Philipp. 2. & Dio lib. 42.

qui cognomen Isaurici, capta Isauro, adeptus, alioq. tradidit.

beneficijs uestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

ARG. Petit, ut C. Curtium in fidem recipiat, habeatq. in numero suorum.

Cicero s. d. Seruilio collegae. *69*

C. CVRTIVS *Mithres est ille quidem, ut scis, libertus Postumij, familiarissimi mei, sed me colit, & obseruat aeque, atque illum ipsum patronum suum. apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescumque fui, tamquam domi meae: multaq. acciderunt, in quibus & beneuolentiam eius erga me experirer, & fidem: itaque, si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consueui, huius cum opera, & fide, tum domo, & re uti, tamquam mea. Haec ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me nō uulgariter, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario, scribere. Peto igitur a te, ut in ea cōtrouersia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio, & in ceteris rebus, quantū fides tua patietur, quantumq. tuo commodo poteris, tantū ei, honoris mei caussa, commodes. etsi, ut eius modestiam cognoui, grauis tibi nulla in re erit. si & mea commendatione, & sua probitate, assecutus erit, uti de se bene existimes: omnia se adeptum arbitrabitur. ut igitur eum recipias in fidem, habeasq. in numero tuorum, te uehementer etiam atque etiam rogo. ego, quae te uelle, quaeq. ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterq. curabo. Vale.*

ARG.

ARG. T. Ampium Menandrum nō uulgariter commēdat.

Cicero s. d. Seruilio collegae. 70

QVIA *non est obscura tua in me beneuolentia, sic fit, ut multi per me tibi uelint commendari. ego autem tribuo non numquam in uulgus, sed plerumque necessarijs, ut hoc tempore. nam cum T. Ampio*Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoq. est. eius libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis uehementer probatum, tibi cōmendo maiorem in modum. uehementer mihi gratum feceris, si, quibuscumque rebus sine tua molestia poteris, ei commodaris. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

ad quem scribit lib. 6.

ARG. Commendat T. Agusium, ueterem amicum.

Cicero s. d. Seruilio collegae. 71

MVLTOS *tibi commendem, necesse est; quādo omnibus nota nostra necessitudo est, tuaq. in me beneuolentia. sed tametsi omnium caussa, quos cōmendo, uelle debeo: tamen cum omnibus nō eadem mihi caussa est. T. Agusius & comes meus fuit illo miserrimo*tempore, & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset a me, nisi ego ei permisissem. quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, & maxime necessarijs. pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat hanc commendationem sibi magno usui, atque adiumento fuisse. Vale.*

tempore exsilij.

ARG. Petit a Seruilio, ut omnibus rebus Caerelliae benigne faciat, quemadmodum receperat.

Cicero s. d. Seruilio collegae. 72

de hac uide quae scribit Dio lib. 46.

CAERELLIAE, *necessariae meae, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendaui tibi praesens in hortis tuis quam potui diligentissime: tuq mihi, pro tua consuetudine, proq. tuis in me perpetuis, maximisq. officijs, omnia te facturum liberalissime recepisti. meminisse te id spero: scio enim solere: sed tamen Caerelliae procuratores scripserunt, te, propter magnitudinem prouinciae, multitudinemq. negotiorum, etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quae tua fides pateretur, mihi cumulate recepisse. equidem existimo habere te magnam facultatem (sed hoc tui est consilij, & iudicij) ex eo S. C. quod in heredes C. Vennonij factum est, Caerelliae commodandi. id S.C. tu interpretabere pro tua sapientia. scio enim eius ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. quod reliquum est, sic uelim existimes, quibuscumque rebus Caerelliae benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.*

ARG. Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quodam modo de Egnatio, & Oppio: petit, ut Antipatri filios sibi condonet.

hic, opinor, L. Philippi frater fuit, uitrici Augusti, L.F. Q. N. potest etiam esse, qui tribunus pl. est lib. I. de bel. ci. apud Caesarem.

Cicero s. d. Q. Philippo procos. 73

GRATVLOR *tibi, quod ex prouincia saluum te ad tuos recepisti incolumi fama, et rep. quod si Romae te uidissem, coram gratias egissem, quod*

tibi

*tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens; L. Oppius praesens curae fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, uerum etiam summa familiaritas intercedit. ei te uehementer succensuisse audiui, & moleste tuli. de re nihil possum iudicare: *nisi illud mihi certe persuadeo, te talem uirum nihil temere fecisse. A te autem pro uetere nostra necessitudine etiam atque etiam peto, ut eius filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimum condones: nisi quid existimas in ea re uiolari existimationem tuam: quod ego si arbitrarer, numquam te rogarem, mihiq. tua fama multo antiquior esset, quam illa necessitudo est. sed mihi ita persuadeo, (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potius, quam uituperationi, fore. quid fieri possit, & quid mea caussa facere possis, (nam, quid uelis, non dubito) uelim, si tibi graue non erit, certiorem me facias. Vale.*

ep.43.45.

Nisi pro sed, u epist.1.

ARG. Oppium praesentem, & Egnatij absentis negotia commendat.

Cicero s. d. Philippo procos. 74

Etsi *non dubito pro tua in me obseruantia, proq. nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atque etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meum, praesentem; & L. Egnatij, familiarissimi mei, absentis, negotia commendo. tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque; ut, si mea res esset, non magis laborarem. quapropter gratissimum*

mihi feceris, si curaris, ut is intelligat me a te tãtum amari, quantum ipse existimo: hoc mihi gratius facere nihil potes. idq. ut facias, te uehemẽter rogo. Vale.

ARG. Commendat Auianum Flaccum.

Cicero S. D. T. Titio T. F. legato. 75

ETSI *non dubito, quin apud te mea commẽdatio prima satis ualeat: tamẽ obsequor homini familiarissimo C. Auiano Flacco: cuius caussa omnia tum cupio, tum mehercule etiam debeo. de quo & praesens tecum egi diligenter, cum tu mihi humanissime respondisti: & scripsi ad te accurate antea. sed putat interesse sua, me ad te quamsaepissime scribere. quare uelim mihi ignoscas, si, illius uoluntati obtemperans, minus uidebor meminisse cõstantiae tuae. A te idem illud peto, ut de loco, quo deportet frumentum, & de tempore Auiano commodes. quorum utrumque per eundem me obtinuit triennium, dum*Pompeius isti negotio praefuit. summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Auianus, quando se a me amari putat, me a te amari sciat. erit id mihi pergratum. Vale.*

* uide epistolam primam lib.4. ad Atticum.

ARG. Petit, ut C. Valgius emptam possessionem in agro Fregellano, liberam, immunemq. habeat.

Cicero S. D. quattuoruiris, & decurionibus. 76

TANTAE *mihi cũ Q. Hippio caussae necessitudinis sunt, ut nihil possit esse coniunctius, quam nos inter nos sumus. quod nisi ita esset, uterer mea con-*

uide quae diximus ep. XI.

consuetudine, ut nobis nulla in re molestus essem. etenim uos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod a uobis impetrare non possem, numquam me tamen grauem uobis esse uoluisse. uehementer igitur uos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei caussa liberalissime C. Valgium Hippianum tractetis, remq. cum eo conficiatis; ut, quam possessionem habet in agro Fregellano, a uobis emptam, eam liberam, & inmunem habere possit. id si a uobis impetraro; summo me beneficio uestro affectum arbitrabor. Valete.

ARG. Narrat officium suum. commendat M. Bolanum: petit, ut sibi seruum suum Dionysium restituendum curet.

Cicero s. d. P.*Sulpicio imp. 77

C V M *his temporibus non sane in senatum uentitarem; tamen, ut tuas litteras legi, non existimaui me, saluo iure nostrae ueteris amicitiae, multorumq. inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo deessem: itaque affui, supplicationemq. tibi lubenter decreui: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuae deero. atque ut hoc tui necessarij sciant; hoc me animo erga te esse, uelim facias eos per litteras certiores; ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denunciare. M. Bolanum, uirum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumq. ueterem amicum, tibi magnopere commendo. pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat hanc commendationem sibi magno adiumento fuisse. ipsumq.*

* opinor huic, & P. Vatinio, a- quem sunt ep- stolae. l. 5. mā- datā esse a Ca- sare Illyrici cu- ram, imperi- cōmuni. nam P. Sulpicius, c- ius in Galia le- gatus fuerat. Caes. l. 4. & 7 de bel. Gal. & Oppius. l. v.

uirum optimum, gratissimumq. cognosces. promitto tibi, te ex eius amicitia magnam uoluptatem esse capturum. Praeterea a te peto maiorẽ in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elabores. *Dionysius, seruus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractauit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. is est in prouincia tua. eum & M. Bolanus, familiaris meus, & multi alij Naronae uiderunt. sed cum se a me manumissum esse diceret, crediderunt. hunc tu si mihi restituendum curaris; non possum dicere, quam mihi gratum futurum sit. res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. ubi sit, & quid fieri possit, Bolanus te docebit. ego, si hominem per te recuperaro, summo me a te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

p 9. lib. 5.

ARG Petit, ut Democritum Sicyonium in suam fidem recipiat.

Cicero s. d. *Allieno procos. 78

praefuit hic Allienus Siciliae ut ex epistola sequenti colligitur; eumq. Oppius in libro de bello Africo modo praetorẽ modo pro consulẽ uocat.

*DEMOCRITVS Sicyonius non solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Graecis praesertim, ualde familiaris. est enim in eo summa probitas, summa uirtus, summa in hospites liberalitas, & obseruantia: neq. prae ceteris & colit, & obseruat, & diligit. eum tu nõ modo suorum ciuium, uerum etiam prope Achaiae principem cognosces. huic ego tantummodo aditum ad tuam cognitionem patefacio, & munio.

cog-

cognitum, per te ipsum, quae tua natura est, dignum tua amicitia, atque hospitio iudicabis. Peto igitur a te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturum mea caussa. de reliquo, si, id quod confido fore, dignum cum tua amicitia, hospitioq. cognoueris; peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ARG. Caium, & Marcum Auianos, fratres, commendat, alterum praesentem, alterum absentem.

Cicero s. d. Allieno procos. 79

ET *te scire arbitror, quanti fecerim C. *Auianum Flaccum: & ego ex ipso audieram, optimo, & gratissimo homine, quam a te liberaliter esset tractatus. eius filios, dignissimos illo patre, mesq. necessarios, quos ego unice diligo, commendo tibi sic, ut maiore studio nullos commēdare possim. C. Auianus in Sicilia est: Marcus est nobiscum. ut illius dignitatem praesentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. hoc mihi gratius in ista prouincia facere nihil potes. idq. ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.*

* fortasse. cu[…] Aemiliae ge[…] tis antea fuisse[…] quae Auianic[…] nomine ute[…] tur, adoption[…] transijt in Va[…] riā, cuius cog[…] nomen Flaccu[…] fuit.

AD. TERENTIAM. VXOREM

LIBER. XIV

ARGVMENTVM

Exful deflet suam suorumq. calamitatem, eiusq. culpam confert in amicorum consilia: uici uenditionem prorsus improbat: alia quaedam scribit.

(Scripta est Pisone & Gabinio Coss. cum exsularet.)

Cicero Terentiae suae, Tulliolae suae, Ciceroni suo. s. d. I

ET LITTERIS *multorum, & sermone omniũ perfertur ad me, incredibilẽ tuam uirtutem, & fortitudinem esse, teq. nec animi, nec corporis laboribus defatigari. me miserum, te, ista uirtute, fide, probitate, humanitate, in tantas aerumnas propter me incidisse? Tulliolamq. nostram, ex quo patre tantas uolupta tes capiebat, ex eo tantos percipere luctus? nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere coepit, acerbissimos dolores, miseriasq. percepit. quae si, ut tu scribis, fato facta putarem; ferrem paullo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa; qui ab ijs me amari putabam, qui inuidebant; eos non sequebar, qui petebant. quod si nostris*consilijs usi essemus; neque apud nos tãtum ualuisset sermo aut stultorum amicorũ, aut improborum: beatissimi uiueremus. nunc, quando sperare nos amici iubent; dabo operam, ne mea ualetudo tuo labori desit. res quanta sit, intelligo, quãtoq.*

(*ut pugnarẽ potius, quam in exsilium irem.)

*toq. fuerit facilius manere domi, quam redire. sed tamen, si omnes tribunos pl. habemus, si*Lentulum tam studiosum, quam uidetur, si uero etiam Pompeium, & Caesarem: non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem iam abijt pestilentia; sed, quamdiu fuit, me non attigit.*Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum, & adhuc retinet. ego uolebam loco magis deserto esse in Epiro, quo neque*Hispo ueniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet. sperat posse fieri, ut mecum in Italiam*decedat. quem ego diem si uidero; & si in ue$trum complexum uenero; ac si & uos, & me ipsum recuperaro: satis magnum mihi fructū uidebor percepisse & uestrae pietatis, et meae. Pisonis humanitas, uirtus, amor in omnes nos tātus est, ut nihil supra possit. utinam ea res ei uoluptati sit: gloriae quidem uideo fore. De Q. fratre nihil ego te accusaui; sed uos, cum praesertim tam pauci sitis, uolui esse quamconiunctissimos. Quibus me uoluisti agere gratias, egi, & me a te certiorem factum esse scripsi. Quod ad me, mea Terentia, scribis, te*uicum uendituram: quid, obsecro te, (me miserum) quid futurum est? &, si nos*premet eadē fortuna; quid*puero misero fiet? Non queo reliqua scribere; (tanta uis lacrymarum est) ne te in eundem fletum adducam. tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris.*

Per

consulem designatum.

ad Att. ep. 22. lib. 3.

Hisponem nominat Quinct. l. 6. c. de risu. erat enim i Macedonia quaestor Plancius, ut in oratione pro eo constat.

rusticum, non urbanum.

epist. 2.

ep. 1. l. 6. ad Att.

semper haec locutio usurpatur in re misera. uide ep. 16. lib. 8. & ad Att. ep. 20. lib. 3.
Negotium perditum, ad Att. ep. 13. l. xv.

Per fortunas miseras nostras, uide, ne puerum perditum perdamus. cui si aliquid erit, ne egeat: mediocri uirtute opus est, & mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac ualeas, & ad me tabellarios mittas; ut sciam, quid agatur, & uos quid agatis. mihi omnino iam breuis exspectatio est. Tulliolae, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. ante diem VI. Kal. Dec. Dyrrhachij. Dyrrhachium ueni; quod & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiae. sed, si offendet me loci celebritas, alio me conferam, & ad te scribam.*

.ARG. Breuitatem suarum litterarum excusat: Pisonis generi officia in se laudat; dolet Terentiae uicem; rogat, ne suam dotem proijciat, & ut ualetudini seruiat.

ijsdem consulibus scripta.

Cicero S. D. Terentiae, & Tulliolae, & Ciceroni, suis. 2

NOLI *putare me ad quemquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. nec enim habeo, quod scribam: nec hoc tempore quidquam difficilius facio. ad te uero, & ad nostram Tulliolam, nō queo sine plurimis lacrymis scribere. nos enim uideo esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse uolui: idq. praestare debui, &, nisi tā timidi fuissemus, praestitissem. Pisonem* nostrum merito eius amo plurimum, cum, ut potui, per litteras cohortatus sum, gratiasq. egi, ut debui. In nouis tribunis pl. intelligo spem te habere. id erit firmum, si Pompeij uoluntas erit. sed Crassum tamen metuo. A te quidem*

generum.

*dem omnia fieri fortiſſime, & amantiſſime uideo: nec miror: ſed maereo caſum eiuſmodi, ut tantis tuis miſerijs meae miſeriae*ſubleuentur. nã ad me P. Valerius, homo officioſus, ſcripſit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Veſtae ad Tabulam Valeriam ducta eſſes. hem mea lux, meum deſiderium, unde omnes opem petere ſolebant, te nunc, mea Terentia, ſic uexari, ſic iacere in lacrymis, & ſordibus, idq. fieri mea culpa, qui ceteros ſeruaui, ut nos periremus? Quod de domo ſcribis, hoc eſt de area: ego uero tum denique mihi uidebor reſtitutus, ſi illa nobis erit reſtituta. uerum haec non ſunt in noſtra manu. illud doleo, quae impenſa facienda eſt, in eius partem te, miſeram, & deſpoliatam, uenire. quod ſi conficitur negotium; omnia conſequemur. ſin eadẽ nos fortuna*premet; etiã ne reliquias tuas miſera proijcias? obſecro te, mea uita, quod ad ſumptum attinet, ſine alios, qui poſſunt, ſi modo uolunt, ſuſtinere: & ualetudinem iſtam*infirmam, ſi me amas, noli uexare. nam mihi ante oculos dies noctesq. uerſaris: omnes labores te excipere uideo; timeo, ut ſuſtineas: ſed uideo in te eſſe omnia. quare, ut id, quod ſperas, & quod agis, conſequamur, ſerui ualetudini. Ego, ad quos ſcribam, neſcio, niſi aut ad eos, qui ad me ſcribunt, aut ad eos, de quibus ad me uos aliquid ſcribitis. Lõgius, quoniã uobis ita placet, non diſcedam: ſed uelim quamſaepiſſime litteras mittatis, praeſertim ſi quid eſt firmius, quod ſperemus.*

Valete,

ſimile illud, Ex meis anguſtijs illius ſuſtento tenuitatem, ep. 21. lib. 16.

epiſt. 1.

uixit tamen Terentia ultra annos centum, ut ait Plinius lib. 7. cap. 48.

Valete, mea desideria, ualete. Datum ad III. *non. Oct. Thessalonicae.*

ARG. Queritur, quod sua culpa & ipse, & omnes sui maximas in miserias inciderint; deinde ad uaria capita respődet, sed ita dolenter, ut ideo a non nullis, iure fortasse, tamquam mollis, reprehendatur.

iisdem consulibus scripta.

Tullius s. d. Terentiae, Tulliolae, & Ciceroni, suis. 3

ACCEPI *ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis prope deleui. conficior enim maerore, mea Terentia: nec me meae miseriae magis excruciant, quā tuae, uestraeque. ego autem hoc miserior sum, quam tu, quae es miserrima, quod ipsa calamitas communis est utriusque nostrum, sed culpa mea propria est. meum fuit officium, uel*legatione uitare periculum, uel diligentia, & copiis resistere; uel cadere fortiter. hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. quare cum dolore conficior, tum etiam pudore. pudet enim me uxori meae optimae, suauissimis liberis*uirtutem; & diligentiam non praestitisse. nam mihi ante oculos dies noctesq; uersatur squalor uester, & maeror, & infirmitas ualetudinis tuae: spes autem salutis pertenuis ostenditur. inimici sunt multi, inuidi paene omnes. eiicere nos magnum fuit, excludere facile est. sed tamen, quamdiu uos eritis in spe, non deficiam; ne omnia mea culpa cecidisse uideantur. Ut tuto sim, quod laboras: id mihi nunc facillimū est, quem etiam inimici uolūt uiuere in tantis miseriis. ego tamē faciam, quae praecipis. Amicis, quibus*

lib 2. ad Att. ep. 18.

copiis enim resistere, aut cadere fortiter, meum officium fuit.

uoluisti,

*uoluisti, egi gratias: & eas litteras Dexippo dedi: meq. de eorum officio scripsi a te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos, & officio, & ego perspicio, & omnes praedicant. dij faxint, ut tali genero mihi praesenti tecum simul, ac cum liberis nostris frui*liceat. nunc spes reliqua est in nouis tribunis pl. & in primis quidem diebus: nam, si inueterarit, actum est. ea re ad te statim Aristocritum misi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotij posses scribere. etsi Dexippo quoque ita imperaui, statim ut recurreret: & ad fratrem misi, ut crebro tabellarios mitteret. nam ego eo nomine sum Dyrrhachij hoc tempore, ut quamcelerrime, quid agatur, audiam, & sim tuto. ciuitas enim haec semper a me defensa est. cum inimici nostri uenire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod scribis, te, si uelim, ad me uenturam; ego uero, cum sciam magnam partem istius oneris abs te sustineri, te istic esse uolo. si perficitis, quod agitis; me ad uos uenire oportet. sin*autem: sed nihil est opus reliqua scribere. ex primis, aut ad summum secundis litteris tuis constituere poterimus, quid nobis faciendum sit. tu modo ad me uelim omnia diligentissime perscribas. etsi magis iam rem, quam litteras, debeo exspectare. Cura ut ualeas: & ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec umquam fuisse. Vale mea Terentia: quam ego uidere uideor, itaque debilitor lacrymis. Vale. pridie kal. Dec. Dyrrhachij.*

non licuit. periit enim ante reditum Ciceronis.

ἀποσιώπησις. ut Virg. Aen. l. 1. Quos ego: sed motos praestat componere fluctus.

ARG.

ARG. Scripta est haec epistola non solum dolenter, sed etiam molliter. argumentum est multiplex, quia respondet ad uaria capita litterarum Terentiae.

Iisdem consulibus scripta.

Tullius s. d. Terentiae, Tulliolae, & Ciceroni, suis. 4

Ego *minus saepe ad uos do litteras, quam possum: propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera; tum uero, cum aut scribo ad uos, aut uestras lego, conficior lacrymis sic, ut ferre nō possim.*quod utinam minus uitae cupidus fuissem: certe nihil, aut non multum in uita mali uidissemus. quod si nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi spem fortuna reseruauit: minus est erratum a nobis. sin haec mala fixa sunt: ego uero te quamprimum, mea uita, cupio uidere, & in tuo complexu emori: quando neque dij, quos tu castißime coluisti, neque homines, quos ego seruaui semper, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundisij apud M.*Laenium Flaccum* dies XIII. *fuimus, uirum optimum, qui periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute neglexit; neque*legis improbißimae poena deductus est, quo minus hospitij, & amicitiae ius, officiumq. praestaret. huic utinam aliquando gratiam referre poßimus, habebimus quidem semper. Brundisio profecti sumus ad* II.Kal. *Maias. per Macedoniam Cyzicum petebamus. o me perditum, o me afflictum: quid nunc rogem te, ut uenias, mulierem aegram, & corpore, & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? opinor,*

pro Sed. ep. 14. lib. 8. & Philippica 10.

uide ep. 63. lib. 13.

Clodiae, quae uetabat Ciceronem tecto recipi intra quadringenta millia passuū. ep. 4. lib. 3. ad Att. & in oratione pro domo.

*nor, sic agam. si est spes nostri reditus; eam cõfirmes, & rem adiuues. sin, ut ego metuo, *transactum est: quoquo modo potes, ad me fac uenias. unum hoc scito: si te habebo, non mihi uidebor plane perijsse. Sed quid de Tulliola mea fiet? iam id uos uidete: mihi deest consilium: sed certe, quoquo modo res se habebit, illius misellae & matrimonio, & famae seruiendum est. Quid Cicero meus, quid aget? iste uero sit in sinu semper, & complexu meo. Non queo iam plura scribere: impedit maeror. Tu quid egeris, nescio, utrum aliquid teneas, an, quod metuo, plane sis spoliata. Pisonem, ut scribis, spero fore semper nostrum. De familia liberata, nihil est, quod te moueat. primum tuis ita promissum est, te facturam esse, ut quisque esset meritus. est autem in officio adhuc Orpheus, praeterea magnopere*nemo. ceterorum seruorum ea caussa est, ut, si res a nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent; sin ad nos pertinerent, seruirent, praeterquam opido pauci. Sed haec minora sunt. Tu quod me hortaris, ut animo sim magno, & spem habeam recuperandae salutis: id uelim sit eiusmodi, ut recte sperare possimus. nunc miser quando tuas iam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego exspectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui*tempestatem praetermittere uoluerunt. Quod reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes. honestissime uiximus: florui-*

spes nulla super est: actum est.

uide scholium.

facultatem nauigandi.

floruimus. non uitium nostrum, sed uirtus nostra nos afflixit. peccatum est nullum, nisi quod non una animam cum ornamentis amisimus. sed, si hoc fuit liberis nostris gratius, nos uiuere; cetera, quamquam ferenda non sunt, feramus. atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philetaerum, quod ualetudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remisi. Sallustius officio uincet omnes spes. Cennius est perbeneuolus nobis: quem semper spero tui fore obseruantem. Sica dixerat se mecum fore, sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, ut ualeas: & sic existimes, uehementius me tua miseria, quam mea, commoueri. Mea Terentia, fidissima, atque optima uxor, & mea carissima Tulliola, & spes reliqua nostra Cicero, ualete. Pridie Kal. *Maij, Brundisio.*

ARG. Scripsit hanc aliquot annis post superiores, L. Paullo, C. Marcello cos. cum ex prouincia Romam rediret. significat de nauigatione sua, de litteris acceptis, de hereditate Praetiana.

Tullius s. d. Terentiae suae. 5

Si *tu, & Tullia, lux nostra, ualetis; ego, & suauissimus Cicero ualemus. Pridie id. Oct. Athenas uenimus, cum sane aduersis uentis usi essemus, tardeque, & incommode nauigassemus. de naue exeuntibus nobis *Acastus cum litteris praesto fuit uno & uigesimo die, sane*strenue. Accepi tuas litteras: quibus intellexi te uereri,*

uide ad Attic. ep. ix. lib. 6
celeriter. ep. 18. lib. 14. ad Att.

ne

*ne superiores mihi redditae non essent. omnes sunt redditae; diligentissimeq. a te perscripta sunt omnia; idq. mihi gratissimum fuit. neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, breuem fuisse. iam enim me ipsum exspectas, siue *nos ipsos: qui quidem quamprimum ad uos uenire cupimus: etsi, in quam remp. uenimus, intelligo. cognoui enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acastus, *ad arma rem spectare: ut mihi, cum uenero, dissimulare non liceat, quid sentiam. sed, quando subeunda fortuna est, eo citius dabimus operam, ut ueniamus, quo facilius de tota re deliberemus. tu uelim, quod commodo ualetudinis tuae fiat, quam longissime poteris, obuiam nobis prodeas. De hereditare Praetiana, quae quidem mihi magno dolori est, (ualde enim illum amaui) hoc uelim cures; si auctio ante meum aduentum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit, *Camillus nostrum negotium curet. nos cum uenerimus, reliqua per nos agemus. sin tu iam Roma profecta eris; tamen curabis, ut hoc ita fiat. nos, si dij adiuuabunt, circiter id. Nou. in Italia speramus fore. Vos, mea suauissima, & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate ut ualeatis. Athenis, ad XV. Kal. Nou.*

erat enim cum ipso & filius, & frater, & fratris filius.

bellū imminebat inter Caesarem, & Pōpeiū.

is est, de quo ep.20.l.5. & ad Att.ep.25.l.11.

ARG. Excusat infrequentiam litterarum: mandat, ut creditoribus satisfiat. gratias actas nescio quia, non miratur: Pollicem exspectat.

Cicero s. d. Terentiae suae. 6

scripta est Lentulo & Marcello cos. cũ iam in Graeciam ad Pompeiũ transisset.

Nec saepe est, cui litteras demus: nec rem habemus ullam, quam scribere uelimus. Ex tuis litteris, quas proxime accepi, cognoui praedium nullum uenire potuisse. quare uideatis uelim, quo modo satisfiat ei, cui scitis me satisfieri uelle. Quod nostra tibi gratias agit; id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura ut ualeas. idibus Quinct.

ARG. Exponit, quae fuerit molestiarum caussa, quoq. modo liberatus sit: deinde scribit de sua ad Pompeium nauigatione.

Cicero s. d. Terentiae suae. 7

Lentulo & Marcello cos.

Omnes molestias, & sollicitudines, quibus & te miserrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolamque, quae nobis nostra uita dulcior est, deposui, & eieci. quid caussae autem fuerit, postridie intellexi, quam a uobis discessi. χολὴν ἄκρατον noctu eieci. statim ita sum leuatus, ut mihi deus aliquis medicinam fecisse uideatur. cui quidem tu deo, quemadmodum soles, pie, & caste satisfacias, id est Apollini, & Aesculapio. Nauim spero nos ualde bonam habere. in eam simul atque conscendi, haec scripsi. deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas: quibus te, & Tulliolam nostram diligentissime commendabo. Cohortarer uos, quo animo fortiore essetis, nisi uos fortiores cognoscerem, quam quemquam uirum: & tamen eiusmodi spero negotia*

qua in Graeciã ad Pompeium transmitteret.

gotia

gotia esse; ut & uos istic commodissime sperem esse, & me aliquando cum similibus nostri remp. defensurum. Tu primum ualetudinem tuam uelim cures: deinde, tibi si uidebitur, uillis ijs utare, quae longissime aberunt a militibus. fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam atque etiam uale. Datum V I I. *id. Iun.*

ARG. Rogat uxorem, ut ualetudinem curet. laudat eius diligentiam: eaq. ut deinceps utatur, mandat.

Cicero s. d. Terentiae suae. 8

Caesare II. Seruilio cos.

SI *uales, bene est: ego quidem ualeo. Valetudinem tuam uelim cures diligentissime. nam mihi & scriptum, & nunciatum est, te in febrim subito incidisse. Quod celeriter me fecisti de Caesaris litteris certiorem; fecisti mihi gratum. item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit noui, facies ut sciam. Cura ut ualeas. Vale. Datum* V I. *non. Iun.*

ARG. Significat dolorem suum ex Dolabellae, generi sui, Tulliolaeq. filiae ualetudine.

ijsdem cos.

Cicero s. d. Terentiae suae. 9

AD *ceteras meas miserias accessit dolor e Dolabellae ualetudine, & Tulliae. omnino de omnibus rebus nec quid consilij capiam, nec quid faciã, scio. Tu uelim tuam, & Tulliae ualetudinem cures. Vale.*

ARG. Mandat, ut cum Attico colloquatur, litteras mittat

Cicero s. d. Terentiae suae. 10

Caesare dictatore iterum, nō dū creatis cos.

QVID *fieri placeret, scripsi ad Pomponium, serius, quam oportuit. cum eo si locuta eris, intelliges, quid fieri uelim. apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit. de ea re, & de ceteris rebus quamprimum uelim nobis litteras mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale.* VII. *id Quinct.*

ARG. Tulliam ad se uenisse dicit; sibi autem in animo esse, Ciceronem filium ad Caesarem mittere.

Cicero s. d. Terentiae suae. 11

eodem anno.

SI *uales, bene est: ego ualeo. Tullia nostra uenit ad me prid. id. Iun. cuius summa uirtute, & singulari humanitate, grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longe alia in fortuna esset, atque eius pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Caesarem mittere, & cum eo Cn. Sallustium. si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale.* XVII. *Kal. Quinct.*

ep. 17. lib. XI. ad Atticum.

ARG. Fere suum consilium reprehendit, quod, uicto in Pharsalia Pompeio, in Italiam redierit. monet uxorem, ne ad ipsum eat.

Cicero s. d. Terentiae suae. 12

Caesare, & Seruilio cos.

QVOD *nos in Italiam saluos uenisse gaudes; perpetuo gaudeas uelim: sed perturbati dolore animi, magnisq. iniurijs, metuo, ne id consilij ceperimus, quod non facile explicare possimus. quare, quantum potes, adiuua. quid autem*

tem

tem possis, mihi in mentem non uenit. In uiam quod te des hoc tempore, nihil est. & longum est iter, & non tutum: & non uideo quid prodesse possis, si ueneris. Vale. Datum pridie non. Nou. Brundisio.

ARG. Permittit uxori, ut de nuncio remittendo consilium capiat ex tempore.

Cicero s. d. Terentiae suae. 13

Caesare dictatore iterum, nõ dũ creatis cos.

QVOD *scripsi ad te proximis litteris de nũcio remittendo; quae sit istius uis hoc tempore, & quae concitatio multitudinis, ignoro. si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. totum iudicabis quale sit; &, quod in miserrimis rebus minime miserum putabis, id facies. Vale.* V I. *id. Quinct.*

ARG. Rogat uxorem, & filiam, consulerent & ipsae, & cum amicis, ab urbe discedant, nec ne, aduentu Caesaris.

Tullius s. d. Terentiae, & pater Tulliolae, duabus animis suis; & Cicero matri optimae, suauissimae sorori. 14

Lẽtulo, & Marcello cos.

SI *uos ualetis, nos ualemus. Vestrum iam consilium est, non solum meum, quid sit nobis faciendum: si ille Romam modeste uenturus est: recte in praesentia domi esse potestis. sin homo amens diripiendam urbem daturus est: uereor, ut* **Dolabella ipse satis uobis prodesse possit. etiam illud metuo, ne iam intercludamini, ut, cum uelitis, exire non liceat. Reliquum est, quod ipsae optime considerabitis, uestri***similes feminae sint*

gener Ciceronis, qui cũ Caesare erat. ad Att. ep. 13. l. 7.

ep. 18. Isto loco feminae, dixit.

 ne

uide ep.14.l.7. ad Att. ne Romae. si enim non sunt; uidendum est, ut honeste uos esse possitis. quo modo quidem nunc se res habet; modo ut haec nobis loca tenere liceat, bellissime uel mecum, uel in nostris praedijs esse poteritis. Etiam illud uerendum est, ne breui tempore fames in urbe sit. His de rebus uelim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus uobis uidebitur, consideretis: ad summam, animo forti sitis.*Labienus rem meliorem fecit. adiuuat etiam Piso, quod ab urbe discedit, & sceleris condemnat *generum suum. Vos, meae carissimae animae, quam saepissime ad me scribite & uos quid agatis, & quid istic agatur. Quinctus pater, & filius, & Rufus nobis salutem dicunt. Valete. XII. Kal. Quinct. Minturnis.

qui a Caesare discesserat. ep. xi. lib.16.

Caesarem, qui arma inferat patriae.

ARG. Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Caesarem Cicerone filio. haec autem epistola uidetur scripta post eam, quae xi. loco impressa est.

Tullius s. d. Terentiae suae. 15

Si uales, bene est: ego ualeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obuiam Ciceronem Caesari mittere: sed mutauimus consilium, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen, quid uelimus, & quid hoc tẽpore putemus opus esse, ex Sica poteris cognoscere.*Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Kal. Quinct.

epist. xi.

ARG. Argumentum est de litteris, & de Volumnia.

Tullius

Tullius s. d. Terentiae suae. 16

*Si uales, bene est: ego ualeo. Etsi eiusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut a te litterarum exspectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quo modo & ipse uestras litteras exspecto, & scribo ad uos, cum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quam fuit; & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius. quamquam alia sunt, quae magis curemus, magisq. doleamus: quae me ita conficiūt, ut ij uoluerunt, *qui me de mea sententia detruserunt. Cura ut ualeas. pridie non. Ian.*

anno tertio ciuilis belli, Caesare dictatore iterū, sine cos.

quorum consilio in Italiam, post deuictum Pompeium, reuerti.

ARG. Doloris index epistola.

Tullius s. d. Terentiae suae. 17

Si quid haberem, quod ad te scriberem; facerem id & pluribus uerbis, & saepius. nunc quae sunt negotia, uides. ego autem quo modo sim affectus, ex Lepta, & Trebatio poteris cognoscere. fac ut tuam, & Tulliae ualetudinem cures. Vale.

scripta post reditum eius in Italiam, uicto Pompeio.

ARG. Monet uxorem, & filiam, ut mature considerent, num Romae tuto esse possint, & cum dignitate.

Tullius s. d. Terentiae, & pater suauissimae filiae; Cicero matri, & sorori. 18

Lentulo, & Marcello cos.

CONSIDERANDVM *uobis etiā atque etiam, animae meae, diligenter puto, quid faciatis, Romae ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. id non solum meum consilium est, sed etiam uestrum. mihi ueniunt in mentem haec; Romae uos esse tuto posse per Dolabellam, eamq. rem posse nobis adiumento esse, si qua uis, aut si quae rapinae*

fieri coeperint. sed rursus illud me mouet, quod uideo omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres

Campana. ep. xi. lib. 16.

*suas secum habere. haec autem*regio, in qua ego sum, nostrorum est tum opidorum, tum etiam praediorum: ut & multum esse mecum, &, cum abieritis, commode etiam in nostris praedijs esse possitis. mihi plane non satis constat adhuc, utrum sit melius. uos uidete, quid aliae faciant*

i. ista dignitate, qua uos estis. ep. 14.

**isto loco feminae, & ne, cum uelitis, exire liceat. id uelim diligenter etiam atque etiam uobiscum, & cum amicis, consideretis. Domus ut propugnacula, & praesidium habeat, Philotimo dicetis. Et uelim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas a uobis litteras accipiam. Maxime autem date operam, ut ualeatis, si nos uultis ualere.* I I X. *Kal. Febr. Formijs.*

ARG. Dolorem significat ex filiae ualetudine, & difficultatem, quo minus possit propius accedere.

Tullius s. d. Terentiae suae. 19

scripta, opinor, post reditum eius in Italiam, superato in Pharsalia Pompeio.

IN *maximis meis doloribus excruciat me ualetudo Tulliae nostrae. de qua nihil est, quod ad te plura scribam. tibi enim aeque magnae curae esse certo scio. Quod me propius uultis accedere, uideo ita esse faciendum: etiam ante fecissem: sed me multa impedierunt, quae ne nunc quidem expedita sunt. a Pomponio exspecto litteras, quas ad me quamprimum perferendas cures uelim. Da operam ut ualeas.*

ARG. Mandat, ut in Tusculano omnia sint parata ad hospites accipiendos.

Tullius

Tullius s. D. Terentiae suae. 20

IN *Tusculanum nos uenturos putamus aut nonis, aut postridie. ibi fac ut sint omnia parata. plures enim fortasse nobiscum erunt; & , ut arbitror, diutius ibi commorabimur. labrum si in balneo non est, fac ut sit: item cetera, quae sunt ad uictum, & ad ualetudinem necessaria. Vale. Kalendis Oct. de Venusio.*

post reditum eius in Italiam, uicto Pompeio.

ARG. Scribit, ut, quae tempus postulabit, prouideat, sibiq. absenti administret, litterasq. mittat.

Tullius s. D. Terentiae suae. 21

SI *uales, bene est: ego ualeo. Da operam ut conualescas: quod opus erit, ut res, tempusq. postulat, prouideas, atque administres, & ad me de omnibus rebus quamsaepissime litteras mittas. Vale.*

ARG. Dicit se tabellarios exspectare; ut consilium capere possit.

Tullius s. D. Terentiae suae. 22

SI *uales, bene est: ego ualeo. Nos quotidie tabellarios uestros exspectamus: qui si uenerint, fortasse erimus certiores, quid nobis faciẽdum sit; faciemusq. te statim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Kal. Sept.*

ARG. Nondum se neque de Caesaris aduentu, neque de eius litteris quidquam scire dicit.

Tullius s. D. Terentiae suae. 23

SI *uales, bene est: ego ualeo. Nos neque de Caesaris aduentu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. si quid erit certi, faciam te statim certiorem.*

Pharnace deuicto, redeunte ad urbem Caesare.

tiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale. IV. id. Sext.

ARG. Scribit de litteris a Caesare acceptis, de eius aduentu, de obuiam itione.

Tullius s. D. Terentiae suae. 24

ep.15.lib.12. S I *uales, bene est: ego ualeo. Redditae mihi iam tandem sunt a Caesare litterae, satis liberales: & ipse opinione celerius uenturus esse dicitur. cui utrum obuiam procedam, an hic eum exspectem, cum constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi uelim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. pridie id. Sext.*

CICERONIS

CICERONIS EPISTOLARVM AD SENATVM ET ALIOS

LIBER XV

ARGVMENTVM

Cum Parthi maximis copijs Euphratem, qui terminus erat imperij Romani, transissent, sollicitus Cicero de sua prouincia, item de reliquis, quae ab impetu belli non longe abessent, monet, ut maiores exercitus summittantur.

M. Tullius M. F. Cicero procos. s. d. cos. praet. trib. pl. senatui. I

SI VOS *bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Etsi non dubie mihi nunciabatur, Parthos transisse* Euphratem cum omnibus fere suis copijs: tamen, quod arbitrabar a M. Bibulo procos. certiora de his rebus ad uos scribi posse, statuebam mihi nō necesse esse publice scribere ea, quae de alterius prouincia nunciarentur. postea uero quam certissimis auctoribus, legatis, nuncijs, litteris sum certior factus: uel quod tanta res erat, uel quod nondum audieramus Bibulum in Syriam uenisse, uel quia administratio huius belli mihi cum Bibulo paene est communis; quae ad me delata essent, scribenda ad uos putaui. Regis Antiochi* Commageni legati primi mihi nunciarunt, Parthorum magnas copias* Euphratem transire coepisse. quo nuncio allato, cum essent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendā putarent, statui exspectandum esse, si quid certius afferretur. Ad XIII. Kal. Oct.*

Sulpicio, & Marcello cos.

terminum imperij Romani.

ep. 3. & 4.

Iustinus l. 41.

cum

cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniae, & Cappadociae mihi litterae redditae sunt a*Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum, amicissimusq. populi R. existimatur; *Pacorum, Orodis regis Parthorum filium, cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem, & castra posuisse Tybae; magnumq. tumultum esse in prouincia Syria excitatum. eodem die ab*Iamblico, phylarcho Arabum, quem homines opinantur bene sentire, amicumq. esse reip. nostrae, litterae de ijsdem rebus mihi redditae sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam socios infirme animatos esse, & nouarum rerum exspectatione suspensos: sperabam tamen eos, ad quos iam accesseram, quiq. nostram consuetudinem, integritatemq. perspexerant, amiciores populo R. esse factos;*Ciliciam autem firmiorem fore, si aequitatis nostrae particeps facta esset. & ob eam caussam; & ut opprimerentur ij, qui ex Cilicum gente in armis essent; & ut hostis is, qui esset in Syria, sciret exercitum populi R. non*modo non cedere his nuncijs allatis, sed etiam propius accedere; exercitum ad Taurum institui ducere. sed, si quid apud uos auctoritas mea ponderis habet, in ijs praesertim rebus, quas uos audistis, ego paene cerno; magnopere uos & hortor, & moneo, ut his prouincijs, serius uos quidem, quam decuit, sed aliquando tamen, consulatis.*nos quemadmodum instructos, & quibus praesidijs*munitos ad tanti

Strabo lib. 14. Dio lib. 41. 47. 50. ep. 18. lib. 5. ad Att. Iustinus l. 42. caesum a Vētidio Pacorum cum uniuerso exercitu tradit.

Tarcōdimoti filio. Strabo. l. 14.

in quā nondū peruenerat, cū tamen esset in prouincia sua. uide ep. 67. lib. 13.

ep. sequenti.

ep. 5. lib. 8.

*tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. quod ego negotium, non stultitia obcaecatus, sed uerecundia deterritus; non recusaui. neque enim umquam ullum periculum tantum putaui, quod subterfugere mallem, quam uestrae auctoritati obtemperare. hoc autem tempore res sese sic habet, ut, nisi exercitum tantum,*quantum ad maximum bellum mittere soletis, mature in has prouincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendae sint omnes hae prouinciae, quibus uectigalia populi R. continentur. quamobrem autem in hoc prouinciali delectu spem habeatis aliquam, caussa nulla est. neque multi sunt: & diffugiunt, qui sunt, metu oblato: &, quod genus hoc militum sit, iudicauit, uir fortissimus, M. Bibulus in Asia: qui, cum ei permisissetis, delectum habere noluerit. nam sociorum auxilia, propter acerbitatem, atque iniurias imperij nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos iuuare possint; aut ita alienata a nobis, ut neque exspectandum ab ijs, neque committendum ijs quidquam esse uideatur. regis Deiotari & uoluntatem, & copias, quantaecumque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. reliqui reges, tyranniq. neque opibus satis firmi, nec uoluntate sunt. mibi, in hac*paucitate militum, animus certe non deerit; spero, ne consilium quidem. quid casurum sit, incertum est. utinam saluti nostrae consulere possimus: dignitati certe consulemus. Valete.*

* quattuor legiones. nam ipse duas tantū habebat.

* duas legiones habebat. ep. 15. lib. 5. ad Att.

ARG.

ARG. Exponit, quid in prouincia, audito Parthorum aduentu, egerit ad tuendam prouinciam, & socios in fide continendos: addit de Ariobarzane rege ab insidijs liberato.

Cicero procos. s. d. cos. praet. trib. pl. senatui. 2

Sulpicio, & Marcello cos. ep. 6. l. 3. & ad Att. ep. 13. l. 5.

S i uos bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Cum pridie Kal. Sext. in prouinciam* uenissem; neque maturius propter itinerum, & nauigationum difficultatem uenire potuissem: maxime conuenire officio meo, reiq. pub. conducere putaui, parare ea, quae ad exercitum, quaeq. ad rem militarem pertinerent. quae cum essent a me cura magis, & diligentia, quam *facultate, & copia, constituta; nuncijque, & litterae de bello a Parthis in prouinciam Syriam illato quotidie fere afferrentur: iter mihi faciendum per Lycaoniam, & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum. erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atque irrumpere in meam prouinciam conarentur, iter eos per Cappadociam, quod ea maxime pateret, esse facturos. itaque cum exercitu per* Cappadociae partem eam, quae cum Cilicia continens est, iter feci: castraq. ad Cybistra, quod opidum est ad montem Taurum, locaui: ut* Artuasdes, res Armenius, quocumque animo esset, sciret non procul a suis finibus exercitum populi R. esse: & Deiotarum, fidelissimum regem, atque amicissimum reip. nostrae, maxime coniunctum haberem; hominem cuius & consilio, & opibus adiuuari posset resp.

de hoc modeste queritur ep. antecedenti.

idem scribit ad Appium, ep. 6. lib 3.

cuius soror nupta erat Pacoro, regis Parthorum filio. Appianus in Parthico. infra ep. 3

quo

*quo cum in loco castra haberem; equitatumq. in Ciliciam misissem; ut & meus aduentus ijs ciuitatibus, quae in ea parte essent, nunciatus, firmiores animos hominum faceret; & ego mature, quid ageretur in Syria, scire possem: tempus eius tridui, quod in ijs castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putaui. cum enim uestra auctoritas intercessisset, ut ego regem Ariobarzanē,*Euseben, et*Philoromaeum, tuerer; eiusq. regis salutem, & incolumitatem regni defenderem; regi, regnoq. praesidio essem; adiunxissetisque, salutem eius regis populo, senatuiq. magnae curae esse; quod nullo umquam de rege decretum esset a nostro ordine: existimaui me iudicium uestrum ad regem deferre debere, eiq. praesidium meum, & fidem, & diligentiam polliceri: ut, quando salus ipsius, & incolumitas regni mihi commendata esset a uobis, diceret, si quid uellet. Quae cum essem in consilio meo cum rege locutus; initio ille orationis suae uobis maximas, ut debuit, deinde etiam mihi gratias egit; quod ei permagnum, & perhonorificum uidebatur, senatui, populoque R. tantae curae esse salutem suam, meq. tantam diligentiam adhibere, ut & mea fides, & commendationis uestrae auctoritas perspici posset. atque ille primo, quod mihi maxime laetitiae fuit, ita mecum locutus est, ut nullas insidias neque uitae suae, neque regno diceret se aut intelligere fieri,*

aut

infra, ep. 4.

*sic appellabatur a Romanis, Graecis nominibus ad Latinam consuetudinem transductus, id est, pius, & amicus Romanorum. uide ep. 17. l. 2.

aut etiam suspicari. Cum ei ego gratulatus essem, idq; me gaudere dixissem, cohortatus ut recordaretur casum illum interitus*paterni, & uigilanter se tueretur, atque admonitu senatus consuleret saluti suae: tum a me discessit in opidum Cybistra: postero autem die cum Ariarathe, fratre suo, & cum paternis amicis, maioribus natu, ad me in castra uenit: perturbatusque, & flens, cum idem & frater faceret, & amici, meam fidem, uestram commendationem implorare coepit. cum admirarer, quid accidisset noui; dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata; quae essent ante aduentum meum occultata, quod ij, qui ea patefacere possent, propter metum reticuissent: eo autem tempore, spe mei praesidij, complures ea, quae scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate praeditum, fratrem dicere ea, quae is me quoque audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare uellet: id, uiuo fratre suo, accidere non potuisse: se tamen ante illud tēpus eam rem numquam in medium propter periculi metum*protulisse. Quae cum esset locutus; monui regem, ut omnem diligentiam ad se conseruandum adhiberet: amicosq. in patris eius*fide, atque iudicio probatos, hortatus sum, regis sui uitam, docti casu acerbissimo patris eius, omni cura, custodiaq. defenderent. Cum rex a me equitatum, cohortesq. de exercitu meo postularet: etsi intelligebam

uestro

uidetur Ariobarzanes rex, cui senatus Cappadociae regnū largitus erat, in sidijs interfectus. de quo Iustinus l.38. & Hirt. de bello Alex. & hic ep. 17. lib. 2.

ditionem, Fide, plerique ueteres libri non habent.

uestro s. c. *non modo posse me id facere, sed etiam debere; tamen, cum resp. postularet, propter quotidianos ex Syria nuncios, ut quamprimum exercitum ad Ciliciae fines adducerem; cumq. mihi rex, patefactis iam insidijs, non egere exercitu populi R. sed posse se suis opibus defendere uideretur; illum cohortatus sum, ut in sua uita conseruanda primum regnare*disceret; a quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur iure regio; poena afficeret eos, quos necesse esset; reliquos metu liberaret; praesidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quam ad contentionem uteretur: fore autem, ut omnes, quando* s. c. *nossent, intelligerent me regi, si opus esset, ex auctoritate uestra praesidio futurum. Ita, confirmato illo, ex eo loco castra moui, & iter in Ciliciam facere institui; cum hac opinione e Cappadocia discederem, ut*consilio uestro, casu incredibili, ac paene diuino, regem, quem uos honorificentissime appellassetis nullo postulante, quemq. meae fidei commendassetis, & cuius salutem magnae uobis curae esse decreuissetis, meus aduentus praesentibus insidijs liberasset. quod ad uos a me scribi, non alienum putaui; ut intelligeretis ex ijs, quae paene acciderunt, uos multo ante, ne ea acciderent, prouidisse. Eoq. uos studiosius feci certiores, quod in rege Ariobarzane ea mihi signa uideor uirtutis, ingenij, fidei, beneuolentiaeq. erga uos perspexisse,*

* erat enim adolescens appellatus a senatu rex Cicerone consule. ep. 17. lib. 2.

* qui prouidistis multo ante, ne acciderent ea, quae poene acciderunt, facto S.C. de Ariobarzane.

*ut non sine caussa tantam curam, diligentiamq. in *eius uos salutem uideamini contulisse. Valete.*

de quo decreui stis. quod nullo umquam derege.

ARG. Scribit de rumore Parthici belli: & affert excusationem, cur publice non scripserit.

M. Cicero imp. s. d. M. Catoni. 3

ep. 1. & 4.

Artuasdis ep. 2.

Arabum. ep. 4.

Euphrates erat terminus Parthicae prouinciae.

Cvm *ad me legati, missi ab Antiocho*Commageno, uenissent in castra ad Iconium ante diem* III. *non. Sept. ijq. mihi nunciassent, regis Parthorum filium, quocum esset nupta*regis Armeniorum soror, ad Euphratem cum maximis Parthorum copijs, multarumq. praeterea*gentium magna manu uenisse, *Euphratemq. iam transire coepisse; dicique, Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum: putaui pro nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. publice propter duas caussas nihil scripsi: quod & ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuncios, litterasq. misisse: & existimabam M.*Bibulum procos. qui circiter id. Sext. ab Epheso in Syriam nauibus profectus erat, quod secundos uentos habuisset, iam in prouinciam suam peruenisse: cuius litteris omnia*certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, ut in eiusmodi re, tantoq. bello, maximae curae est, ut, quae copijs, & opibus tenere uix possumus, ea mansuetudine, & continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu uelim, ut consuesti, nos absentes diligas, & defendas. Vale.*

quocum nupta erat filia Catonis. Plut. in Bruto.

quia Syria, Bibuli prouincia, Parthis finitima.

ARG. Narrat, quae in prouincia gesserit: pro quibus rebus a Catone petit, ut in senatu supplicationes sibi decernat.

M. Ci-

M. Cicero imp. s. d. M. Catoni. 4

Svmma tua auctoritas fecit, meumq. perpetuum de tua singulari uirtute iudicium, ut magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari a te, qua aequitate, & continentia tuerer socios, prouinciamq. administrarem. his enim a te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, quae uellem, probaturum. Cum in prouinciam pridie Kal. Sext. uenissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundum uiderem; biduum* Laodiceae fui, deinde Apameae quattriduum, triduum Synnadis, totidem dies Philomeli. quibus in opidis cum magni conuentus fuissent; multas ciuitates acerbissimis* tributis, & grauissimis usuris, & falso aere alieno liberaui. cumq. ante aduentum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus; quinque* cohortes sine legato, sine tribuno mil. denique etiam sine centurione nullo apud Philomelum consedissent; reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Anneio legato imperaui, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitum duceret; coacto. in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret quod cum ab illo diligenter esset actum; ego in castra ad VII. Kal. Sept. ueni: cum interea superioribus diebus ex s. c. & *euocatorum firmam manum, et equitatum satis idoneum, & populorunn liberorum, regumq. sociorum auxilia uoluntaria compara-

ad Att. ep. 16. lib. 5. & hic ep. 8. lib. 3.

uide ep. 7. 8. & 10. lib. 3.

puto significari eas, de quibus ad Appinm scribit ep. 6. lib. 3.

quorum praefectus fuit Antonius. ep. 6. l. 3.

uissem. interim cum, exercitu lustrato, iter in Ciliciam facere coepissem; Kal. Sept. legati a rege
epist. 1. & 3. *Commageno ad me missi, pertumultuose, neque tamen non uere, Parthos in Syriam transisse, nunciauerunt. quo audito, uehementer sum commotus cum de Syria, tum de mea prouincia, de reliqua denique Asia. itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociae regionem eam, quae Ciliciam attingeret, putaui. nam si me in Ciliciam demisissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facile tenuissem; (duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria, quorum uterque paruis praesidijs propter angustias intercludi potest: nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia mouebat, quae patet a Syria, regesq. habet finitimos: qui etiam si sunt amici nobis, tamen aperte Parthis inimici esse non audent. itaque in Cappadocia extrema, non longe a Tauro, apud opidum Cybistra castra feci; ut & Ciliciam tuerer; & Cappadociam tenens, noua finitimorum consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaq. exspectatione maximi belli, rex Deiotarus, cui non sine caussa plurimum semper & meo, & tuo, & senatus iudicio tributum est, uir cum beneuolentia, & fide erga populum R. singulari, tum praesentia, magnitudine, & animi, & consilij, legatos ad me misit, se cum omnibus suis*copijs in mea castra esse uenturum. Cuius ego studio, officioq. commotus,*

cohortes xxx. equitum M M. uide ad Att. ep. 18. lib. 5. & 1. lib. 6.

*motus, egi ei per litteras gratias: idq. ut maturaret, hortatus sum. Cum autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem commoratus; regem Ariobarzanem, cuius salutem a senatu te auctore commendatam habebam, praesentibus insidijs*nec opinantem liberaui: neque solum* ep.18. lib:13. *ei saluti fui, sed etiam curaui, ut cum auctoritate regnaret. Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenaeum, importunitate Athenaidis exsilio multatos, maxime apud regem auctoritate, gratiaq. constitui. Cumq. magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si *sacerdos armis se, quod facturus putabatur,* ui de scholium. *defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, &*toto, ijs qui nouari aliquid uolebant: perfeci, ut e regno ille discederet;* uide scholium. *rexq. sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulae communita, regnum cum dignitate obtineret. Interea cognoui multorum litteris, atque nuncijs, magnas Parthorum copias, & Arabum ad opidum Antiochiam accessisse, magumq. eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab*equitum meorum turmis, & a cohorte praetoria, quae erat Epiphaneae praesidij* quos in Cilicia praemiserat uide supra, ep.2. *caussa, occidione occisum. Quare cum uiderem, a Cappadocia Parthorum copias auersas, non longe a finibus esse Ciliciae; quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. quo ut ueni; hostem ab Antiochia *recessisse, Bibulum An-* Cassio insequente. uide ep.20. lib.5.ad Att.

 tiochiae

*tiochiae esse cognoui; Deiotarumq. confestim, iam ad me uenientem cum magno, & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copijs, certiorem feci, non uideri esse caussam, cur abesset a*regno; meq. ad eum, si quid forte noui accidisset, statim litteras, nunciosq. missurum esse. cumq. eo animo uenissem, ut utrique prouinciae, si ita tempus ferret, subuenirem: tamen id, quod iam ante statueram uehementer interesse utriusque prouinciae, pacare* Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. cumq. me discedere ab eo monte simulassem, & alias partes Ciliciae petere; abessemq. ab Amano iter unius diei; & castra apud Epiphaneam fecissem: ad IV. id. Oct. Cum aduesperasceret, expedtto exercitu ita noctu iter feci, ut ad III. id. Oct. cum lucesceret, in Amanum adscenderem: distributisq. cohortibus, & auxilijs, cum alijs Quinctus frater legatus mecum simul, alijs C. Pontinius legatus, reliquis M. Anneius, & L. Tullius*, legati, praeessent, plerosque nec opinantes oppressimus; qui occisi, captiq. sunt, interclusi fuga. Eranam autem, quae fuit non uici instar, sed urbis, quod erat Amani caput, itemq. Sepyram, & Commorim, acriter, et diu repugnantibus, Pontinio illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore usque ad horam diei decimam, magna multitudine hostium occisa, cepimus: castellaq. sex capta: complura incendimus. his rebus*

Galatia.

ep.10.lib.2.

ad Att,ep.20. lib.5.

cuius auaritiã carpit ep. ultima.l 5.ad Att.

*bus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quattriduum: & in reliquijs Amani*delendis, agrisq. uastandis, quae pars eius montis meae prouinciae est, id tempus omne consumpsimus. confectis his rebus, ad opidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi. quod cum esset altissimo, & munitissimo loco; ab ijsq. incoleretur, qui ne regibus quidem umquam paruissent; cum & fugitiuos reciperent, & Parthorum aduentum acerrime exspectarent: ad existimationem imperij pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam, quo facilius etiam ceterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. uallo, & fossa circumdedi: sex castellis, castrisq. maximis saepsi: aggere, uineis, *turribus oppugnaui: ususq. tormentis multis, multis sagittarijs, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptu ue sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci; ut, omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, compulsi in potestatem meam peruenirent. His erant finitimi, pari scelere, & audacia, Tebarani. ab his, Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi: Quintum fratrem negotio praeposui, ut in uicis aut captis, aut*male pacatis exercitus collocaretur. Nunc uelim tibi sic persuadeas; si de his rebus ad senatum*relatũ sit, me existimaturum summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris.*

uide ep. 10. l. 2. & ad Att. ep. 20. lib. 5.

unica turri. ep. 20. li. 5. ad Att.

ep. 20. lib. 5. ad Att.

ut mihi supplicationes decernantur.

*probaris. idque, etsi talibus de rebus grauissimos homines & rogare solere, & rogari scio, tamen admonendum potius te a me, quam*rogandum, puto. Tu es enim is, qui me tuis sententijs saepissime ornasti; qui oratione, qui praedicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad caelum extulisti; cuius ego semper tanta esse uerborum pondera putaui, ut, uno uerbo tuo cum mea laude coniuncto, omnia consequi me arbitrarer. Te denique memini, cum*cuidam clarissimo, atque optimo uiro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decreuisti togato, non, ut multis, rep. bene gesta, sed, ut nemini, rep. conseruata. Mitto, quod inuidiam, quod pericula, quod omnes meas tempestates & subieris, & multo etiam magis, si*per me licuisset, subire paratissimus fueris; quod denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cuius etiam interitum, ut facile intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis caussa in senatu defendenda approbaris. A me autem haec sunt profecta, quae ego in beneficij loco non pono, sed in ueri testimonij, atque iudicij: non ut praestantissimas tuas uirtutes tacitus admirarer, (quis enim id non facit?) sed in omnibus orationibus, sententijs dicendis, caussis agendis, omnibus scriptis, *graecis, latinis, omni denique uarietate litterarum mearum te non modo ijs, quos*

rogamus enim, quorum uoluntati non ualde confidimus: admonemus*, quos optime animatos erga nos credimus. li. 1 ep. 9 paene in extremo.

opinor, C. Antonio: cui decreta supplicatio. Dio l. 37.

ob extinctam coniurationē. Quinct. in Pisonem. Phil. 14. & App. l. 2.

si armis contra Clodium certare uoluissem.

uide Pedianū.

Graece etiā Cicero scripsit, ut Commentarium de cōsulatu suo. ep. 1. lib. 2. ad Att.

*quos uidissemus, sed ijs, de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quaeres fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris a senatu; tanti aestimem. agam iam tecum familiariter, ut est & studijs, & officijs nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit umquam remotus & natura, & magis etiam, ut mihi quidem sentire uideor, ratione, atque doctrina ab inani laude, & sermonibus uulgi; ego profecto is sum. testis est consulatus meus: in quo, sicut in reliqua uita, fateor ea me studiose secutum, ex quibus uera gloria nasci posset, ipsam quidem gloriam per se numquam putaui expetendam: itaque & *prouinciam ornatam, & spem non dubiam*
ep.2.li.5. Phil. XI.
**triumphi neglexi. sacerdotium denique, cum,*
si in prouinciã irem.
*quemamodum te existimare arbitror, non difficillime consequi possem, non appetiui. idem post *iniuriam acceptam, quam tu reip. calamitatem*
exsilium suum significat.
*semper appellas, meam nonmodo non calamitatem, sed etiam gloriam, studui quamornatissima senatus, populiq. R. de me iudicia intercedere. itaque & *augur postea fieri uolui, quod*
uide orat.2.in Antoniũ, & in principio declaris orat.& Plut.
*antea neglexeram: & cum honorem, qui a senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum a me olim, nunc mihi *expetendum puto. Huic meae uoluntati, in qua inest aliqua uis desiderij ad sanandum*
ep.6.l.6.ad At.
*uulnus iniuriae, ut faueas, auditorque sis, quod paullo ante me *negaram rogaturum, uehementer*
ep.16. 18.47. lib.13.

*ter te rogo, sed ita, si non ieiunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum uidebitur, sed tale, atque tantum, ut multi, nequaquam paribus rebus, *honores summos a senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animaduertisse uideor, (scis enim, quam attente te*audire soleam) te non tam res gestas, quam mores, instituta, atque uitam imperatorum spectare solere in habendis, aut non habendis honoribus. quod si in mea caussa considerabis; reperies me*exercitu imbecillo contra metum maximi belli firmissimum praesidium habuisse aequitatem, & continentiam. his ego subsidijs ea sum consecutus, quae nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alienissimis socijs amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem; animosq. nouarum rerũ exspectatione suspensos, ad ueteris imperij beneuolentiam trãsducerem. Sed nimis haec multa de me, praesertim ad te, a quo uno omnium sociorum querellae audiuntur. cognosces ex ijs, qui meis institutis se*recreatos putant. cũq. omnes uno prope consensu de me apud te ea, quae mihi optatissima sunt, praedicabunt: tum duae maximae clientelae tuae, Cyprus insula, & Cappadociae regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Deiotarum, qui uni tibi est maxime necessarius. Quae si etiam maiora sunt; & in omnibus saeculis pauciores uiri reperti sunt, qui suas cupiditates, quam qui hostium copias, uincerent: est profecto tuum, cum ad res*

bellicas

triumphum.

cum in senatu sententiã dicis.

duabus legionibus. ep. 15. l. 5. ad Att. & hic ep. 9. lib. 3. & 1. huius lib.

cum Appij institutis afflicti essent. ad Att. l. 5. ep. 16. & lib. 6. ep. 1.

*bellicas haec, quae rariora, & difficiliora sunt, genera uirtutis adiunxeris, ipsas etiã illas res gestas*iustiores esse, & maiores, putare. Extremum illud est, ut, quasi diffidens rogationi meae, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior ulla umquam res in uita fuit, nec hominum generi maius a deis munus ullum est datum. haec igitur, quae mihi tecum communis est, societas studiorum, atque artium nostrarum, quibus a pueritia dediti, ac deuincti soli*propemodum nos philosophiam illam ueram, & antiquam, quae quibusdam otij esse, ac desidiae uidetur, in forum, atque in remp. atque in ipsam aciem paene deduximus, tecum agit de mea laude: cui*negari a Catone fas esse non puto. Quamobrem sic tibi persuadeas uelim: si mihi tua sententia tributus honos ex meis litteris fuerit, me existimaturum, cum auctoritate tua, tum beneuolentia erga me mihi, quod maxime cupierim, contigisse. Vale.*

magis placeret, Illustriores.

uide proemiũ Paradoxorum.

negauit tamẽ, ut patet in ep. sequenti, & xi. lib. 8. & 1. & 2. lib. 7. ad Att.

ARG. Excusat se, quod Ciceroni supplicationem non decreuerit; & tamen decretam gaudet; seq. de illo honorificentius dicit sensisse, quam eos, qui supplicationem decreuerunt.

M. Cato s. d. M. Ciceroni imp. 5

*QVOD & resp. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio; ut tuam uirtutem, *innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus togati, armati foris pari industria administrari gaudeam. itaque, quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia, consilioq. tuo defensam pro-*

hoc addidit, quia potest esse uirtus sine innocentia: nec desunt exẽpla.

prouinciam, seruatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum reuocatam ad studium imperij nostri uoluntatem, *sententia mea, & decreto laudarem, feci.*supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia reip. prouisum est, dijs immortalibus gratulari nos, quam tibi referre acceptum mauis; gaudeo. quod si triumphi praerogatiuam putas supplicationem; & iccirco casum potius, quam te, laudari uis: neque supplicationem sequitur semper triumphus: & triumpho multo clarius est, senatum iudicare, potius mansuetudine, & innocentia imperatoris prouinciam, quã ui militum, aut benignitate deorum, retentam, atque conseruatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque haec ego iccirco ad te contra *consuetudinem meam pluribus scripsi, ut, quod maxime uolo, existimes me laborare, ut tibi persuadeam, me & uoluisse de tua maiestate, quod amplissimum sum arbitratus; &, quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere seucritatem, diligentiamq. socijs, & reip. praesta.

uide ad Att. ep. 1. & 2. lib. 7.

excusat se, quod supplicationem non decreuit. ep. xi. lib. 8.

Stoicorũ enim breuis oratio. Stoicus autem Cato. in orat. pro Murena.

ARG. Exponit, eximia cum Catonis laude, quantam uoluptatem ceperit ex eius sententia, & ex gratulatione litterarum: petitque, ut sibi in adipiscend otriumpho adiutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.

Cicero s. d. Catoni. 6

LAETVS sum laudari me, inquit Hector, *opinor apud Naeuium, abs te pater laudato uiro. ea

opinor, ait; ne uideatur, homo cõsularis, & pace ne sexagenarius, poetas lectitare.

ea est enim profecto iucunda laus, quae ab ijs proficiscitur, qui ipsi in laude uixerunt. ego uero, uel gratulatione litterarum tuarum, uel testimonijs sententiae dictae, nihil est; quod me non assecutum putem. idq. mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiae dedisse, quod liquido ueritati dares. &, si non modo unus, uerum etiam multi*Catones essent in ciuitate nostra, in qua unum extitisse mirabile est: quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum, ac subtile iudicium nihil potest esse laudabilius, quam ea tua oratio, quae est ad me perscripta a meis necessarijs. sed caussam meae uoluntatis (nō enim dicam, cupiditatis) exposui tibi superioribus litteris. quae etiam si*parum iusta tibi uisa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamen, si deferatur a senatu, minime aspernandus esse uideatur. spero autem illum ordinem, pro meis ob remp. susceptis laboribus, me non indignum*honore, usitato praesertim, existimaturum. quod si ita erit; tantum ex te peto, quod amicissime scribis; ut cum tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris; si id, quod maluero, acciderit, gaudeas. sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse uideo: resq. ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quod scribendo*affuisti. haec enim s. c. non ignoro ab amicissi-

plures erāt Catones, sed unus uere Cato. nominatur enim C. Cato ep.2.4.5.6.lib.1.

quia supplicationem non decreuit.

triumpho.

ad Att.ep.1. lib.7.

ciffi-

cißimis eius, cuius de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediem uidebo, atque utinam rep. meliore, quam timeo. Vale.*

Iam emergebat inter Caesarē, & Pompeium discordia.

ARG. Gratulatur Marcello de fratre patruele consule designato: petitq. ab eo, ut sibi quamprimum, annuo imperio finito, successor mittatur.

Cic. procos. s. d. M. Marcello cos. 7

Te & pietatis in tuos, & animi in remp. & clarissimi atque optimi consulatus, C. Marcello *consule facto, fructum cepisse, uehementer gaudeo. non dubito, quid praesentes sentiant. nos quidem longinqui, & a te ipso missi in *ultimas gētes, ad caelum mehercule te tollimus uerissimis, ac iustißimis laudibus. nam cū te a pueritia tua unice dilexerim; tuq. me in omni genere semper amplissimum esse & uolueris, & indicaris: tum hoc uel *tuo facto, uel populi R. de te iudicio, multo acrius, uehementiusq. diligo; maximaq. laetitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, uirisq optimis, omnibus dictis, factis, studijs, institutis uel me tui *similem esse audio, uel te mei. unum uero si addis ad praeclarissimas res consulatus tui, ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod *tu mihi & s. c. & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura ut ualeas & me absentem diligas, atque defendas. Quae mihi de Parthis nunciata sunt; quia non putabam a me *etiam nūc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidem nostra uolui ad te scribere;

ep. 4. lib. 8.

ultimas imperij Romani.

eius gratia cōsulem factū C. Marcellum, significat.

idem in lib de claris orat.

Marcello enim & Sulpicio cos. iuit in prouinciam.

nondum enim satis certa.

ne,

ne, cum ad consulem scripsissem, publice uiderer scripsisse. Vale.

ARG. C. Marcello de consulatu gratulatur: suamq. illi dignitatem commendat.

Cicero procos. s. d. C.*Marcello cos. des. 8

hic est, qui ex Octauia, Augusti sorore, Marcellum genuit: de quo Virg. lib. 6.

MAXIMA *sum laetitia affectus, cum audiui te consulem factum esse: eumq. honorem tibi deos fortunare uolo, atque a te pro tua, parentisq. tui dignitate administrari. nam cum te semper dilexi, amauique, quod mei amantissimum cognoui in omni*uarietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficijs, uel defensus tristibus temporibus, uel ornatus secundis, necesse est ut & sim totus uester, & esse debeam: cum praesertim matris tuae, grauissimae, atque optimae feminae, maiora erga salutem, dignitatemq. meam studia, quam erant a muliere postulanda, perspexerim. quapropter a te peto maiorem in modum, ut me absentem diligas, atque defendas. Vale.*

in honoribus, & laboribus, dixit ep. 4. lib. 13 & ep. 29. eiusdē libri, & hic in ea, quae sequitur.

ARG. Gratulatur C. Marcello de filio consule facto. erat autem collega Ciceronis in auguratu: ac libros quoque de iure augurali composuit. lib. 2. de Diuin. & Carisius.

Cicero procos. s. d. C. Marcello collegae. 9

MARCELLVM *tuū consulem factum, teq. ea laetitia affectum esse, quam maxime optasti, mirum in modum gaudeo, idq. cum ipsius caussa, tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissimum iudico: cuius erga me singularem beneuolentiam*

filium.

ep.4.&19.l.13. lentiam uel in*labore meo, uel in*honore perspexi: totam denique domum uestram uel salutis, uel dignitatis meae studiosissimam, cupidissimamq. cognoui. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuae *Iuniae, grauissimae, atque optimae feminae, meis uerbis eris gratulatus. A te id, quod consuesti, peto, me absentem diligas, atque defendas. Vale.

matri, consulis designati.

ARG. Commendat studiose suam existimationem consuli Marcello in supplicatione decernenda.

M. Cicero imp. s. d. C. Marcello C. F. cos. 10

QVANDO id accidit, quod mihi maxime fuit optatum, ut omnium*Marcellorum,*Marcellinorum etiam, (mirificus enim generis, ac nominis uestri fuit erga me semper animus) quando ergo ita accidit, ut omnium uestrum*studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meae res gestae, *lausque, &*honor earum potissimum incideret: peto a te id, quod facillimum factu sit, non aspernante, ut confido, senatu: ut quam honorificentissimum s. c. litteris meis*recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus*esset, quam est cũ tuis omnibus; allegarem ad te illos, a quibus intelligis me praecipue diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima. neque enim saluti meae, neque bonori amicior quisquam dici potest. *frater tuus quanti me faciat, semperq. fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem. domus tua denique tota me semper omnibus summis officijs prosecuta est.

Marcellos, & Marcellinos gẽtiles fuisse Pedianus scribit.

erga me.

ut laudari, & honorari, te cõsule, possent, supplicatione decernenda.

455.

patruelis, M. Marcellus. Suetonius in Iulio.

*est. neque uero tu in me diligendo cuiquam cõcessisti tuorum. Quare a te peto maiorem in modum, ut me per te quamornatissimum uelis esse, meamq. & in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus*existimationem satis tibi esse commendatam putes. Vale.* ep.xi.lib.8.

ARG. Agit gratias consuli Marcello, quod supplicationem sibi decreuerit.

Cicero imp. s. d. C. Marcello cos. II

QVANTAE *tibi curae meus honos fuerit, et quam idem exstiteris consul in me ornando, et amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo; etsi*res ipsa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omnium litteris. itaque nihil est tantum, quod ego non tua caussa debeam, facturusq. sim cum studiose, tum libenter. nam magni interest, cui debeas: debere autem nemini malui, quam tibi: cui me cum studia communia, beneficia paterna, tuaq. iam ante coniunxerant; tum accedit, mea quidem sententia, maximum uinculum, quod ita remp. geris, atque gessisti, qua mihi carius nihil est, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego unus debeã, non recusem. quamobrem tibi uelim ij sint*exitus, quos mereris: quos fore confido. Ego, si me nauigatio non morabitur, quae incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, ut spero, uidebo. Vale.*

cum decretam mihi supplicationem audirẽ.

cum honorem tibi deos fort nare uolo, dixi ep.8.& 12.

ARG. Gratulatur de consulatu: petitque, ut operam des, ne quid sibi temporis ad annuum prouinciale munus addatur.

OO Cicero

Cic. imp. s. d. L. Paullo cos. des. 12

qui Catilinam lege Plautia interrogarat. Sallustius. erat enim Aemilia gens patricia.

E T S I *mihi numquam fuit dubium, quin te populus R. pro tuis summis in remp. meritis, & pro*amplissima familiae dignitate, summo studio, cunctis suffragijs consulem facturus esset: tamen incredibili laetitia sum affectus, cum id mihi nunciatum est: eumq. honorem tibi deos fortunare uolo, a teq. ex tua, maiorumq. tuorum dignitate administrari. atque utinam praesens illum diem, mihi optatissimum, uidere potuissem, proq. tuis amplissimis erga me studijs, atque beneficijs tibi operam meam, studiumq. nauare. quam mihi facultatem quando hic*nec opinatus, & improuisus prouinciae casus eripuit: tamen, ut te consulem remp. pro tua dignitate gerentem uidere possim, magnopere a te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat iniuriae, ne ue quid temporis ad meum annuum munus accedat. quod si feceris; magnus ad tua pristina ergà me studia cumulus accedet. Vale.*

Acad. 1. sic locutus.

A R G. Petit, ut de suis rebus gestis quam honorificentissime decernendum curet: suamq. illi etiam ceteris in rebus existimationem commendat.

M. Cicero imp. s. d. L. Paullo cos. 13

M A X I M E *mihi fuit optatum, Romae esse tecum, multas ob caussas, sed praecipue, ut & in petendo, & in gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses.*ac petitionis quidem tuae ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen nauare operam uolebam. in consulatu uero cupio*

correctio ad id, quod dixerat, In petendo.

*ro cupio equidem te minus habere negotij: sed moleste fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meum, cum id aetatis sim, perspicere non posse. sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerandum nihil suppetat praeter uoluntatem. *ornasti consulatum, ornasti reditum meum. incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. itaque cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaq. existimatio postulare uideatur, ut a te pluribus uerbis contendam, ac petam, ut quambonorificentissimum* S. C. *de meis rebus*gestis faciendum cures: non audeo uehementer a te contendere; ne aut ipse tuae perpetuae consuetudinis erga me oblitus esse uidear, aut te oblitum putem. quare, ut te uelle arbitror, ita faciam; atque ab eo, quem omnes*gentes sciunt de me optime meritum, breuiter petam. Si alij consules essent; ad te potissimum Paulle mitterem, ut eos mihi quamamicissimos redderes. nunc, cum*tua summa potestas, summaq. auctoritas, notaq. omnibus nostra necessitudo sit; uehementer te rogo, ut & quambonorificentißime cures decernendum de meis rebus gestis, & quamcelerrime. dignas res esse & honore, & gratulatione, cognosces ex ijs litteris, quas ad te, & ad*collegam, & senatum publice misi: omniumq. mearum reliquarum rerum,*

studijs, & officijs tuis.

in Amano. cp. 4.

significat praedicari a se etiã in prouincia, quantum Paullo debeat.

C. Marcellum. eae litterae nõ extant.

 ma-

...uã antea suscepisti.

*maximeq. existimationis meae procuratione, *susceptam, uelim habeas; in primisq. tibi curae sit, quod abs te superioribus quoque litteris petiui, ne mihi tempus prorogetur. cupio te consulem uidere; omniaque, quae spero, cum*absens, tum etiam praesens te consule assequi. Vale.*

...bsens supplicationes, praesens triumphũ.

ARG. Significat se ea facturum Fabij caussa, quae Cassius rogarat; dolet, se Cassium non uidisse, ad urbem ex prouincia redeuntem: rogat, operam det, ne quid sibi ad annuam prouinciam temporis prorogetur.

Cicero s. d. C. Cassio proquaes. 14

...uaestor cum M. Crasso in Syriam ierat.

M. Fabium *quod mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quaestum. multi enim anni sunt, cum ille in aere meo est, & a me diligitur propter summam suam humanitatem, & obseruantiam. sed tamen, quod te ab eo egregie diligi sensi, multo amicior ei sum factus. itaque quamquam profecerunt litterae tuae; tamen aliquando plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te mihi perspectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose, quae rogas. Tu, multis de caussis, uellem, me conuenire potuisses; primum, ut te, quem tamdiu plurimi facio, tanto interuallo uiderem: deinde, ut tibi, quod feci per litteras, possem praesens gratulari: tum, ut, quibus de rebus uellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus; postremo, ut amicitia nostra, quae summis officijs ab utroque culta est, sed longis*interuallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur uehemen-*

...uto esse quem lib. 2. commendat Coelio, & Papirio Paeto ep. 25. lib. 9. & Curtio, ep. 59. lib. 13.

triennio enim ante in Syriam quaestor Cassius ierat cum

hemen-

*hementius. id quando non accidit, utemur bono litterarum, & eadem fere absentes, quae si coram essemus, consequemur. unus scilicet fructus, qui in te uidendo est, percipi litteris non potest. alter gratulationis est, is quidem exsilior, quam si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed taen & feci ante, & facio nunc, tibiq. cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quod te de prouincia decedentem summa laus, & summa gratia prouinciae prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coram communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris. Ego ceterarum rerum caussa tibi Romã properandum magnopere censeo: (nam & ea, quae reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti*uictoria tanta clarum aduentum tuum fore intelligo) sed, si quae sunt onera tuorum; si tanta sunt, ut ea sustinere possis; propera: nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin maiora; considera, ne in alienissimum tempus cadat aduentus tuus. huius rei totum consilium tuum est. tu enim scis, quid sustinere possis. si potes; laudabile, atque populare est: sin plane non potes; absens hominũ sermones facilius sustinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omnes tuos neruos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc prouinciam, quam &*senatus, &*populus annuam esse uoluit, temporis prorogetur. hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas*

Crasso, L. Domitio. & App. Claudio cos.

Parthos, post necem Crassi deuicerat, Iustinus lib. 42. Velleius lib. 2.

ideo dixit ep. 7. Et S.C. & lege.

Paullum, consule designatũ: Curionem tribunum pl. designatum; item Furniũ. ep. 18. l. 5. ad Att.

putem. habes Paullum nostrum nostri cupidissimum: est* Curio: est* Furnius. sic uelim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de ijs, quae proposueram, confirmatio nostrae amicitiae: de qua pluribus uerbis nihil opus est. tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. fuisti etiam praesidio tristissimis meis temporibus. accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto* tuo maxima. itaque in uestro ingenio, & industria mihi plurimum & suauitatis, & dignitatis constitutum puto. id tu ut tuo studio confirmes, te uehemẽter rogo, litterasq. ad me & continuo mittas, &, cum Romam ueneris, quamsaepissime. Vale.*

cuius soror uxor erat Cassij, Plut. in Bruto.

ARG. Probat suum cõsilium de bello ciuili non renouãdo.

Cicero S. D. Cassio. 15

uterque enim, uicto in Thessalia Pompeio, se Caesari tradidit.

*ETSI *uterque nostrum, spe pacis, & odio ciuilis sanguinis, abesse a belli pertinacia uoluit: tamen, quando eius consilij princeps ego fuisse uideor, plus fortasse tibi praestare ipse debeo, quam a te exspectare. etsi, ut saepe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut uno proelio putaremus si non totam caussam, at certe nostrum* iudicium definiri conuenire. neque quisquam hanc nostram sententiam uere umquam reprehendit, praeter eos, qui arbitrantur melius esse deleri omnino remp. quam imminutam & debilitatam manere. ego autem ex interitu*

utstatueremus, deponenda ne essent arma, an retinenda.

interitu

teritu eius nullam spem scilicet mihi proponebam, ex reliquijs magnam. sed ea sunt consecuta, ut magis mirum sit accidere illa potuisse, quam nos non uidisse ea futura, nec, cum homines essemus, diuinare potuisse. equidem fateor meam coniecturam hanc fuisse, ut,* illo quasi quodam fatali proelio facto, & uictores communi saluti consulere uellent, & uicti suae. utrumque autem positum esse arbitrabar in celeritate uictoris. quae si fuisset, eandem clementiam experta esset* Africa, quam cognouit Asia, quam etiam Achaia, &, ut opinor, ipso legato, ac deprecatore. amissis autem temporibus, quae plurimum ualent, praesertim in bellis ciuilibus, interpositus annus alios induxit, ut uictoriam sperarent, alios, ut ipsum, uinci, contemnerent. atque horum malorum omnium culpā fortuna sustinet. quis enim aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adiunctū iri, aut nescio quem istum* Pharnacem Asiae terrorem illaturum putaret? nos tamen, in consilio pari, casu dissimili usi sumus. tu enim eam partem petisti, ut & consilijs interesses, &, quod maxime curam leuat, futura animo prospicere posses: ego, qui festinaui, ut Caesarem in Italia uidere, (sic enim arbitrabamur) eumque, multis honestissimis uiris conseruatis, redeuntem, ad pacem currentem, ut aiunt, incitarem, ab illo longissime & absum, & absui: uersor autem in gemitu Italiae, & in urbis miserrimis querellis:*

eleganter usurpatum, pro nimirum ep. 6. lib. 1. & 21. lib. 9. & ad Att. ep. 10 lib. 13.

Pharsalico.

quae tum bellū Scipione duce reparabat.

Mithridatis filium, quē mox Caesar unica pugna profligauit: unde illud, Veni, uidi, uici.

Caesar, quo auctore publicis uulneribus mederemur.

*quibus aliquid opis fortasse, ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si*auctor affuisset. Quare uelim pro tua erga me perpetua beneuolentia scribas ad me, quid uideas, quid sentias, quid exspectandum, quid agendum nobis existimes. magni erunt mihi tuae litterae. atque utinam primis illis, quas Luceria miseras, *paruissem. sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.*

suadebas enim, ut ab armis abstinerem.

ARG. Iocatur in opiniones Epicureorum, id est in ipsum Cassium, qui Epicuri sectam sequi coeperat.

Cicero s. d. Cassio. 16

PVTO *te iã suppudere, cum haec te tertia iã epistola ante oppressit, quam tu schedulam, aut litteram. sed non urgeo: longiores enim exspectabo, uel potius*exigam. ego, si semper haberem, cui darem, uel ternas in hora darem. fit enim nescio quid, ut quasi coram adesse uideare, cum scribo aliquid ad te: neque id* κατ' εἰδώλων φαντασίας, *ut dicunt tui*amici noui, qui putant etiam* διανοητικὰς φαντασίας *spectris Catianis excitari. nam, ne te fugiat, *Catius Insuber Epicureus, qui nuper est mortuus, quae ille*Gargettius, & iam ante Democritus,* εἴδωλα, *hic spectra nominat. his autẽ spectris etiam si oculi possent feriri, quod uelis ipsa currunt; animus qui possit, ego non uideo. doceas tu me oportebit, cum saluus ueneris, in mea ne potestate sit spectrum tuum, ut, simul ac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat. neque solum*

quasi debitas.

Epicurei. ep. 19.

r ripsit quaedã. Quinct. lib. 10. cap. 1. & Horatius sat. 4. l. 2.

Epicurus, Gargettius appellatus, ex pago: de quo Laertius.

*solum de te, qui mihi haeres in medullis: sed, si insulam Britanniam coepero cogitare, eius εἴδωλον mihi aduolabit ad pectus? sed haec posterius. tento enim te, quo animo accipias. si enim*stomachabere, & moleste feres; plura dicemus; postulabimusque, ex qua haeresi ui hominibus armatis deiectus sis, in eam restituare. in hoc interdicto non solet addi, In hoc anno. quare si iam biennium, aut triennium est, cum uirtuti nuncium remisisti, delenitus illecebris uoluptatis; in integro res nobis erit. Quamquam quicum loquor? cum uno fortissimo uiro: qui, postea quam forum attigisti, nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimae dignitatis. in ista ipsa αἱρέσει metuo ne plus neruorum sit, quam ego putarim, si modo eam tu probas. Quid tibi in mentem uenit, inquies? Quia nihil habebam aliud, quod scriberem. de rep. enim nihil scribere possum. neque enim, quod sentio, libet scribere. Vale.*

quod irridere uideat Epicureorum sententias.

perfecta metaphora, Nunciũ remisisti, Delenitus illecebris uoluptatis.

Caesarianis omnia ex libidine administrantibus.

ARG. Queritur de tabellariorum importunitate: scribit de Syllae morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassij commoratione Brundisina.

Cicero s. d. Cassio. 17

PRAEPOSTEROS *habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt; sed tamen, cum a me discedunt, flagitant litteras: cum ad me ueniunt, nullas afferunt. atque id ipsum facerent commodius, si mihi aliquid spatij ad scribendum darent: sed petasati ueniunt: comites ad portam exspectare dicunt. ergo ignosces: alteras habebis has breues:*

sed

ep.10.lib.12. *sed exspecta πάντα περὶ πάντων. etsi quid ego me tibi purgo, cum tui ad me inanes ueniant, ad te cum epistolis reuertantur? Nos hic, (tamen ad te scribam aliquid) P.*Syllam patrem mortuum, habebamus. alij, a latronibus, alij, cruditate, dicebant. populus non curabat. combustum enim esse constabat. hoc tu pro sapientia tua feres aequo animo. quamquam πρόσωπον πόλεως amisimus. Caesarem putabant moleste laturum, uerentem ne*hasta refrixisset. Mindius Marcellus, & Attius pigmentarius ualde gaudebant se aduersariū perdidisse. De Hispania nihil, sed exspectatio ualde magna: rumores tristiores, sed ἀδέσποτοι. Pansa noster*paludatus ad III. Kal. Ian. profectus est: ut quiuis intelligere posset, id quod tu*nuper dubitare coepisti, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse. nam, quod multos miserijs*leuauit, & quod se in his malis *hominem praebuit; mirabilis eum uirorum bonorum beneuolentia prosecuta est. Tu quod adhuc Brundisij moratus es, ualde probo, & gaudeo. & mehercule puto te sapienter facturum, si ἀκενόσπουδος fueris. nobis quidem, qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, cum dabis posthac aliquid domum litterarum, mei memineris. ego numquam quemquam ad te, cum sciam, sine meis litteris ire patiar. Vale.*

uide ep.19.huius l & 10.l.9. & lib.2. de Officijs. pro quo exstat Ciceronis oratio.

ad quam emebat Sylla Pompeianorum bona. ep.19.

Philip.5.& Festus.

quia nuper Epicureus factus es.

cum gratia, & auctoritate ualeret apud Caesarem.

Homo sum. Ter.

ARG. Excusat breuitatem epistolae, festinatione tabellarij: scribit de statu reip. de Hispania, de Cassij absentia.

Cicero

Cicero s. d. Cassio. 18

LONGIOR *epistola fuisset, nisi eo ipso tẽpore petita esset a me, cum iam iretur ad te: longior etiam, si φλύαρον aliquem habuisset. nam σπουδάζειν sine periculo uix possumus. ridere igitur, inquies, possumus. non mehercule facillime: uerumtamen aliam aberrationem a molestijs nullam habemus. *ubi igitur, inquies, philosophia? tua quidem in culina, mea molesta est. pudet enim seruire. itaque facio, me alias res agere; ne conuicium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi: nihil omnino noui. Te abesse, mea caussa moleste fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. ualebis igitur, meque, ut a puero fecisti, amabis.* cur a philosophia solatium, & oblectationẽ non petis? epist. 14.

ARG. Respondet ad duas epistolas, quae ante proximam superiorem leguntur. maxime autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipse in numero erat, a studio uirtutis, & iustitiae laudat.

Cassius s. d. Ciceroni. 19

NON *mehercule in hac mea peregrinatione quidquam libentius facio, quam scribo ad te. uideor enim cum praesente loqui, & iocari. nec tamen hoc usu uenit propter spectra *Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos *regeram, ut Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum secunda uoluntate hominum *paludatum ex urbe exisse, cum ipsius caussa gaudeo, tum mehercule etiam omnium nostrum. spero enim homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quanto amori* epist. 16. Pli. l. 13. c. 15. & Horatius Sat. 7. l. 1. Ingerere, Sat. 5. ibidem. Festus in dictione, Paludati.

*probitas, & clementia; atque ea, quae maxime mali petant, & concupiscant, ad bonos peruenire. difficile est enim hominibus persuadere, τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse: ἡδονὴν uero, & ἀταραξίαν, uirtute, iustitia, τῷ καλῷ parari, & uerum, & probabile est. ipse enim Epicurus, a quo omnes Catij, & Amafinij, mali*uerborum interpretes, proficiscuntur, dicit, οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν. itaque & Pansa, qui ἡδονὴν sequitur, uirtutem retinet: & ij, qui a uobis φιλήδονοι uocantur, sunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, omnesq. uirtutes & colunt, & retinent. itaque Sulla, cuius iudicium probare debemus, cum dissentire philosophos uideret, non quaesiuit, quid bonum esset, & omnia bona*coemit. cuius ego mortem forti mehercule animo tuli. nec tamen Caesar diutius nos eum desiderare patietur. nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse sectorem desiderabit, cum filium uiderit. Nunc, ut ad remp. redeam, quid in Hispanijs geratur, rescribe. peream, nisi sollicitus sum, ac malo *ueterem, & clementem dominum habere, quam nouum, & crudelem experiri. scis, Cnaeus quam sit fatuus: scis, quo modo crudelitatem uirtutem putet: scis, quam se semper a nobis derisum putet. uereor, ne nos rustice gladio uelit ἀντιμυκτηρίσαι. quid fiat, si me diligis, rescribe. Hui quam uelim scire, utrum ista sollicito animo, an*soluto legas. sciam enim eodem tempore, quid me facere opor-*

Epicuri: cuius uerba ab honesto, & iusto detorquent.

emit in auctione, quidquid potuit de bonis proscriptorum ciuium, dominantibus primum Sylla, deinde Caesare, ep.17.

Caesarem potius, quam Cn. Pompeiū, Magni filium.

hilari. tristes enim curis detinentur.

oporteat. Ne longior sim, uale: me, ut facis, ama. Si Caesar uicit, celeriter me exspecta.

ARG. Scribit, se ad illum mittere librum suum de perfecto oratore: laudat in Sabina gente fidem, & probitatem: petit ab eo creberrimas litteras.

Cicero s. d. C. Trebonio. 20

ep. 18. lib. 6.

ORATOREM *meum (sic enim inscripsi) *Sabino tuo commendaui. natio me hominis impulit, ut ei recte putarem. nisi forte *candidatorum licentia hic quoque usus, hoc subito cognomen arripuit. etsi modestus eius uultus, sermoq. constans habere quiddam a Curibus uidebatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, quando ad amorem meũ aliquantulum discedens addidisti; quo tolerabilius feramus igniculum desiderij tui, crebris nos litteris appellato, atque ita, si idem fiet à nobis. quamquam duae caussae sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quam nos: primum, quod olim solebant, qui Romae erant, ad prouinciales amicos de rep. scribere: nunc tu nobis scribas oportet: res enim publica istic est: deinde, quod nos alijs officijs tibi absenti satisfacere possumus; tu nobis, nisi litteris, non uideo, qua re alia satisfacere possis. sed cetera scribes ad nos postea: nunc haec primo cupio cognoscere; iter tuum cuiusmodi sit; ubi *Brutum nostrum uideris; quam diu simul fueris: deinde, cum processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: ut existimare possimus, quo statu simus. ego tantum me scire puta-

fortasse, gentis Albiae. ad Att. lib. 13. ep. 14.

cum se populo, ad magistratus petitionẽ, quaesita fictis cognominibus gratia, commendant.

ibat Trebonius in Asiã ei a senatu decretam. ep 16. lib. 12.

qui metu plebis ab Antonio cõcitatae, militumq. ueteranorum, urbe excesserat.

putabo, quantum ex tuis litteris habebo cognitum. Cura ut ualeas, meq. ames amore illo tuo singulari.

ARG. Rogat, ut sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat: enumerat Trebonij erga se officia: exponit, de Caluo iam mortuo quid sentiat.

Cicero. s. d. Trebonio. 21

non eam, quae 16. lib. 12.

ET *EPISTOLAM *tuam legi libenter, & librum libentissime. sed tamen in ea uoluptate hunc accepi dolorem, quod, cum incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendae nostrae, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum discedis a nobis, meq. tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquas, fore, ut utriusque nostrum absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur. quod ego non modo de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi. nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. nam, ut illa omittam, quae, ciuitate teste, fecisti, cum mecum inimicitias communicasti; cum me concionibus tuis defendisti; cum quaestor in mea, atque in publica caussa consulum partes suscepisti; cum *tribuno pl. quaestor non paruisti, cui tuus praesertim collega pareret: ut haec recentia, quae meminero semper, obliuiscar; quae tua sollicitudo de me in armis, quae laetitia in *reditu, quae cura, qui dolor, cum ad te curae, & dolores mei perferrentur;*

P. Clodio.

cum post Pharsalicã pugnam in Italiã redijt.

tur; Brundisium denique te ad me uenturum fuisse, nisi subito in Hispaniam missus esses: ut haec igitur omittam, quae mihi tanti aestimanda sunt, quanti uitam aestimo, et salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui? primum, quod tibi facetum uidetur, quidquid ego dixi; quod alijs fortasse non item: deinde, quod illa, siue faceta sunt, siue *sic, fiunt, narrante te, uenustissima: quin etiam, ante quam ad me ueniatur, risus omnis paene consumitur. quod si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de uno me tam diu cogitauisses: ferreus essem, si te non amarem. cum uero ea, quae scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare, plus quemquam a se ipso, quam me a te, amari. cui quidem ego amori, utinam ceteris rebus possem, amore certe respondebo: quo tamen ipso tibi confido futurum satis. Nunc ad epistolam uenio. cui copiose, & suauiter scriptae, nihil est quod multa respondeam. Primum enim ego illas *Caluo litteras misi, non plus, quam has, quas nunc legis, existimans exituras. aliter enim scribimus, quod eos solos, quibus mittimus; aliter, quod multos lecturos putamus. deinde, ingenium eius melioribus extuli laudibus, quam tu id uere potuisse fieri putas. primum, quod ita iudicabam. acute mouebatur: genus quoddam sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo ualebat

minuendi uim habet. Sic, ut apud Terentiũ in Heaut. Sic satis. & ep. 13. l. 15. ad Att.

uide Tacitũ in dialogo de Oratoribus.

in lib. de claris orat. *lebat tamen, assequebatur, quod probaret. multae erant, & reconditae*litterae: uis non erat: ad eam igitur adhortabar. in excitando autem, & in acuendo, plurimum ualet, si*laudes eum, quem cohortere. Habes de Caluo iudicium, & consilium meum; consilium, quod, cohortandi caussa, laudaui; iudicium, quod de ingenio eius ualde existimaui bene. Reliquum est, tuam* profectionem amore prosequar, reditum spe exspectem, absentem memoria colam, omne desiderium litteris mittendis, accipiendisq. leniam. Tu, uelim, tua in in me studia, & officia multum tecum recordere: quae cũ tibi liceat, mihi nefas sit obliuisci; non modo uirum bonum me existimabis, uerum etiam te a me amari plurimum*iudicabis. Vale.*

id facit ep. 1. l. 2. & ep. 8. l. 12. & alibi saepissime.

In Hispaniam.

si tua in me officia tecum recordabere.

CICERONIS. EPISTOLARVM AD. TIRONEM

LIBER. XVI

ARGVMENTVM

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, aegrum Tironem Patris reliquit: quem his fere omnibus epistolis rogat, ut ualetudinem curet.

Tullius, & Cicero F. & Q. s. d. Tironi humanissimo, & optimo. I

VIDE, *quanta in te sit suauitas: duas horas Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quam si uixerit tecum. is omnia pollicitus est, quae tibi essent opus:* *fa-*cturum puto. mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares. uidebis, quid***Curio, quid Lysoni, quid***medico placeat. uolebam ad te Marionem remittere; quem, cum meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitaui unas litteras Marionem afferre posse, me autem crebras exspectare. poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. multi erunt, quibus recte litteras dare possis, qui ad me libenter perferant. equidem Patras euntem neminem praetermittam. Ego omnem spem tui diligenter curandi in***Curio habeo. nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. ei te totum trade. malo te paullo post ualentem, quam statim imbecillum uidere. cura*

similis figura ep. 16. lib. 13. & ad Att. ep. 4. l. x. & Phil. v.

ep. 29. l. 7. & ep. 17. lib. 13.

Asclaponi. ep. 20. lib. 13. & 9. huius lib.

Attici amicissimo. ep. 17. l. 13 & ad Att. ep. 5. & 6. lib. 8.

PP *igitur*

igitur nihil aliud, nisi ut tu ualeas: cetera ego curabo. Etiam atque etiam uale. Leucade proficiscens, VII. *id Nou.*

ARG. Scribit se aduersis uentis Corcyrae teneri: hortaturq. Tironem, ut se curet, nec nisi confirmatus nauiget.

Tullius, & Cicero S. D. Tironi suo. 2

SEPTIMVM *iam diem Corcyrae tenebamur, Quinctus autem pater, & filius Buthroti. solliciti eramus de tua ualetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil a te litterarum. ijs enim uentis istinc nauigatur, qui si essent, nos Corcyrae non*sederemus. cura igitur te, & confirma; &, cum commode, & per ualetudinem, & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amantissimos tui ueni. nemo nos amat, qui te non diligat. carus omnibus, exspectatusq. uenies. Cura ut ualeas etiam atque etiam Tiro noster. Vale.*

XV. Kal. *Nou. Corcyrae.*

nihil agentes. sic Terentius, Sedere domi uirginem tam grandem.

ARG. Suum Tironis desiderium significat.

Tullius, & Cicero meus, & frater, & fratris F. S. D. Tironi suo. 3

PAVLLO *facilius putaui posse me ferre desiderium tui, sed plane non fero. & quamquam magni ad*honorem nostrum interest, quamprimum ad urbem me uenire: tamen peccasse mihi uideor, qui a te discesserim. sed quia tua uoluntas ea uidebatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles nauigare: approbaui tuum consilium; neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. sin, postea quam cibum cepisti, uideris tibi me posse consequi: tuum*

triumphum eo gitabat: sed, cum ne discordiae ciuiles impedirent, uerebatur. id quod euenit.

*tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, ut aut tecum ad me quamprimum ueniret; aut, si tu morarere, statim ad me rediret. tu autem hoc tibi persuade, si commodo ualetudinis tuae fieri possit, nihil me malle, quam te esse mecum; sin intelliges opus esse, te Patris, conualescendi caussa, paullum commorari, nihil me malle, quam te ualere. si statim nauigas, nos Leucade consequere. sin te confirmare uis; & comites, & tempestates, & nauem idoneã ut habeas, diligenter uidebis. unum illud, mi Tiro, uideto, si me amas, ne te Marionis aduentus, & hae litterae moueant. quod ualetudini tuae maxime cõducet, si feceris; maxime obtemperaris uoluntati meae. haec pro tuo*ingenio cõsidera. nos ita te desideramus, ut amemus. amor, ut ualentem uideamus, hortatur; desideriũ, ut quamprimum. illud igitur potius. cura ergo potissimũ, ut ualeas. de tuis*innumerabilibus in me officijs erit hoc gratissimum. III. non. Nou. Vale.*

ut tibi faciundũ uidebitur, ita facies.

ep. 6. 7.

ARG. Scribit de sua sollicitudine, suoq. ad Alyziam accessu: rogat, ut ualetudinem diligenter curet.

Tullius s. d. Tironi suo. 4

N o n *queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim*affectus: tantum scribo, & tibi, & mihi maximae uoluptati fore, si te firmum quamprimum uidero. tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. is locus est*citra Leucadem stadia* CXX. *Leucade aut te ipsum, aut tuas litteras a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum*

quia sine te sum.

nondum Leucadẽ accesserat.

fac ut ualeas, uel quantum te a me scis diligi. No nis Nou. Alyzia.

ARG. Rogat, ut omni cura ualetudini seruiat.

Tullius, & Cicero, & Q. pater, & filius S. D. Tironi suo. 5

Nos *apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras ante dederamus, unum diem commorati sumus, quod Quinctus nos consecutus non erat. is dies fuit non. Nou. inde ante lucem proficiscentes*ante diem* I I X. *id. Nou. has litteras dedimus. Tu, si nos omnes amas, & praecipue me, magistrum tuum, confirma te. ego ualde suspenso animo exspecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te uidere, sed, mi Tiro, ualentem. quare nihil properaris. satis quotidie uidero, si ualebis. utilitatibus tuis possum carere: te ualere, tua caussa primum uolo, tum mea, mi Tiro. Vale.*

Gell. lib. xv. ca. 28. uide ep. 22. lib. 12. & Phil. 14.

ARG. Fere tota est hortatio ad curandam ualetudinem.

Tullius Tironi suo S. D. & Cicero, & Q. pater, & Q. F. 6

Varie *sum affectus tuis litteris, ualde priore pagina perturbatus, paullum altera recreatus: quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane ualeas, te neque nauigationi, neque uiae committas. satis te mature uidero, si plane confirmatum uidero. De medico & tu bene existimari scribis, & ego sic audio: sed plane curationes*

tiones eius non probo: ius enim dandum tibi non fuit, cum κακοσόμαχος esses. sed tamen & ad illum scripsi accurate, & ad Lysonem. ad Curium uero, suauissimum hominem, & summi officij, summaeq. humanitatis, multa scripsi, in his, etiam ut, si tibi uideretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, uereor, ne negligentior sit, primum, quia omnes Graeci: deinde, quod, cum a me litteras accepisset, mihi nullas remisit. sed eũ tu laudas. tu igitur, quid faciendum sit, iudicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptu ne parcas ulla in re, quod ad ualetudinem opus sit. scripsi ad Curium, quod dixisset,* daret. medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior.* Innumerabilia tua sunt in me officia; domestica, forensia; urbana, prouincialia; in re priuata, in publica; in studijs, in litteris nostris. omnia uiceris, si, ut spero, te ualidum uidero. ego puto te bellissime, si recte erit, cum quaestore *Mescinio decursurum. non inhumanus est, teque, ut mihi uisus est, diligit. & cum ualetudini tuae diligentissime cõsulueris; tum, mi Tiro, consulito nauigationi. nulla in re iam festinare uolo. nihil laboro, nisi ut saluus sis. sic habeto, mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet. & cum tua, & mea maxime interest te ualere: tum multis est curae. adhuc, dum mihi nullo loco deesse uis, numquam te confirmare potuisti. nunc te nihil impedit: omnia depone: corpori serui. quantam diligentiam in ualetudi-*

ep. 19. l. 13. & 1 & 9. huius lib.

ep. 9. & ad Att. ep. 5. & 6. l. 8. ep. 3. & 7.

L. Mescinio, de quo ep. 20. & 21. lib. 5, & ep. 26. lib. 13. habuit & alterum quaestorem, C. Coeliũ, de quo li. 2, ep. ultima.

tudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te indicabo. Vale, mi Tiro, uale, uale, & salue. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale. VII. id. Nou. Leucade.

ARG. Idem argumentum, ut Tiro ualetudinem curet.

Tullius, & Cicero, & Q. Q. s. d. Tironi. 7

TERTIAM *ad te hanc epistolam scripsi eadem die, magis instituti mei tenendi caussa, quia nactus eram, cui darem, quam quod haberem quid scriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiae. ad tua** *innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum omnium. cum ualetudinis rationem, ut spero, habueris, habeto etiam nauigationis. in Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis; ut ego euntem** *Patras neminem praetermitto. cura, cura te, mi Tiro. quando non contigit, ut simul nauigares; nihil est, quod festines: nec quidquam cures, nisi ut ualeas. Etiam atque etiam uale. VII. id. Nou. Actio,** *uesperi.*

ep. 3 & 6.

ubi Curius erat.

ad hoc promontorium Antonius ab Augusto maritima pugna uictus est.

ARG. Etiam Q. Cicero significat, quantae curae sibi Tironis ualetudo sit.

Q. Cicero s. d. Tironi. 8

MAGNAE *nobis est sollicitudini ualetudo tua. nam tametsi qui ueniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nunciant: tamen in magna consolatione ingens inest sollicitudo, si diutius a nobis abfuturus es, is, cuius usum, & suauitatem desiderando sentimus. attamen, quamquam uidere te tota*

cogi-

cogitatione cupio; tamen te penitus rogo, ne te tam longae nauigationi, et uiae per hiemem, nisi bene firmum, committas, neue nauiges, nisi explorate. uix in ipsis tectis, et opidis frigus infirma ualetudine uitatur; ne dum in mari, & uia sit facile abesse ab iniuria temporis.

ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον,

inquit Euripides. cui tu quantum credas, nescio: ego certe singulos eius uersus singula testimonia puto. Effice, si me diligis, ut ualeas, & ut ad nos firmus, ac ualens quamprimum uenias. Ama nos, & uale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

hic uersus in Euripidis tragoedijs, quae nunc exstant, non reperitur. multas nominant, quae desiderantur, Stobae*, & Suidas. ep. 15. lib. 13.

ARG. Nauigationis descriptio, & ad curandam ualetudinem beneuolentiae plena cohortatio.

Tullius, & Cicero S. D. Tironi suo. 9

NOS *a te, ut scis, discessimus ad* IV. *non. Nou. Leucadem uenimus ad* IIX. *id. Nou. ad* VII. *Actium. ibi propter tempestatem ad* VI. *id. morati sumus. inde ad* V. *id. Corcyram bellissime nauigauimus. Corcyrae fuimus usque ad* XVI. *Kal. Dec. tempestatibus retenti. ad* XV. *Kal. a portu Corcyraeorum ad *Cassiopen stadia* CXX *processimus, ibi retenti uentis sumus usque ad* IX. *Kal. interea, qui cupide profecti sunt, multi naufragia fecerunt. nos eo die cenati soluimus. inde, austro lenissimo, caelo sereno, nocte illa, & die postero in Italiam ad Hydruntem ludibundi peruenimus: eodemq. uento postridie (id*

de qua Plinius, & Strabo.

erat ad VII.*Kal.Dec.) hora quarta Brundisium uenimus: eodemq. tempore simul nobiscum opidum introijt Terentia, quae te facit plurimi. Ad* V. *Kal. Dec. seruus Cn. Plancij Brundisij. tandem aliquando mihi a te exspectatissimas litteras reddidit, datas idibus Nou. quae me molestia ualde leuauerunt; utinam omnino liberassent. sed tamen* Asclapo medicus plane confirmat, propediem te ualentem fore. nunc quidē ego te hortor, ut omnē diligentiam adhibeas ad conualescendum. tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me noui. scio te omnia facturum, ut uobiscum quamprimum sis: sed tamen ita uelim, ut ne quid properes. symphoniam*Lysonis uelim uitasses, ne in quartam hebdomadem incideres. sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quam ualetudini; reliqua cura. Curio misi, ut medico*honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset: me, cui iussisset, curaturum. equum, & mulum Brundisij tibi reliqui. Romae, uereor, ne ex* Kal. *Ian. magni tumultus sint. nos agemus omnia modice. Reliquum est, ut te hoc rogem, & a te petam, ne temere nauiges. solent nautae festinare quaestus sui caussa. cautus sis, mi Tiro. mare magnum, & difficile tibi restat. si poteris, cum Mescinio: (caute is solet nauigare) si minus, cum*honesto aliquo homine, cuius auctoritate nauicularius moueatur. in hoc omnem diligentiam si adhibueris, teq. nobis incolumem stiteris; omnia ante habebo. Etiam*

ep. 20. lib. 13.

ep. 19. l. 13. itē 1. & 6. huius libri.

de pecunia intellige, non de honore. & honorarium, praemium honoris caussa datum. uide supra, ep. 6.

honesto, hic nō ad mores, sed ad dignitatem refertur.

atque

atque etiam noster Tiro uale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale.

ARG. Rogat ut praeter ualetudinem nihil curet: addit de aduentu suo ad urbem, de statu reip ciuilibus discordijs perturbato, de triumpho suo, de praefectura Campana.

Tullius, & Cicero, Terentia, Tullia, Q.Q. S. D. Tironi. 10

ETSI opportunitatem operae tuae omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quam tua caussa doleo te non ualere. sed quando in quartanam conuersa uis est morbi: sic enim scribit Curius: spero te, diligentia adhibita, etiam* firmiorem fore. modo fac id, quod humanitatis tuae est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quamcommodissime conualescas. non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si ualebis. festinare te nolo; ne nauseae molestiam suscipias aeger, & periculose hieme nauiges. Ego ad urbem accessi pridie non. Ian. obuiam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. sed incidi in ipsam flammam ciuilis discordiae, uel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, possem; cupiditates *certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. omnino & ipse Caesar, amicus noster, minaces ad senatum, et acerbas litteras miserat: et erat adhuc impudens, qui exercitum, & prouinciam inuito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat. *Antonius quidem noster

*quia pituitam, & melancholicum humorem quartana constat exsiccari. Galenus in I. de arte curat. ad Glauconem.

*ep. I.I.4. & XI. huius lib.

*tribuni pl.

Caesar comm. de bel. ci. l. 1. & pro Deiotaro.

*noster, & *Cassius, nulla ui *expulsi, ad Caesarem cum Curione profecti erant; postea quam senatus cōsulibus, praetoribus, tribunis pl. & nobis, qui proconsules sumus, negotiū dederat, ut curaremus, *ne quid resp. detrimenti caperet. numquam maiore in periculo ciuitas fuit: numquam improbi ciues habuerunt paratiorem ducem. omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. id fit auctoritate, & studio Pompeij nostri, qui Caesarem sero coepit timere. nobis inter has turbas senatus tamē frequens flagitauit triumphum: sed *Lentulus cos. quo maius suum beneficium faceret, simul atque expedisset quae essent necessaria de rep. dixit se relaturū. nos agimus nihil cupide; eoq. est nostra pluris auctoritas. Italiae regiones descriptae sunt, quā quisque partem *tueretur. nos Capuam sumpsimus. Haec te scire uolui. Tu etiam atque etiā cura ut ualeas; litterasq. ad me mittas, quotiescūque habebis cui des. Etiam atque etiā uale. Datum prid. id. Iā.*

quo uno uersiculo, summa in ciues potestas cōmittebatur. Sallustius in Catil. & Caesar l. 1 de bel. ci. & Philipp. 5. & Or. 1. in Cat.

Cruscellus, de quo ep. 4. l. 8.

aduersus Caesarem. ep. sequēti.

ARG. Deplorat statum reip. & initia bellorum ciuilium exponit: tum suam in Tironem beneuolentiam significat.

Tullius s. d. Tironi suo. 11

QVO *in discrimine uersetur salus mea, & bonorū omniū, atque uniuersae reip. ex eo scire potes, quod domos nostras, & patriam ipsam uel *diripiē dā, uel inflammandam reliquimus. in eū locū res deducta est, ut, nisi quis deus uel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. equidē, ut ueni ad urbē, nō destiti oīa & sētire, et dicere, et facere, quae ad con-*

epist. 1. lib. 4.

*concordiā pertinerent. Sed mirus inuaserat furor nō solum improbis, sed etiā ijs, qui boni habentur, ut pugnare cuperēt, me clamante nihil esse bello ciuili miserius. itaque cū Caesar amentia quadā raperetur; et, oblitus nominis, atque honorū suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconā, Arretium occupasset; urbem*reliquimus; quā sapienter, aut quam fortiter, nihil attinet disputare. quo quidē incasu simus, uides. feruntur omnino condiciones ab illo, ut Pōpeius eat in Hispaniā: delectus qui sunt habiti, et praesidia nostra dimittātur: se ulteriorem Galliā Domitio, *citeriorem Considio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad consulatus petitionē se uenturum: neque iā uelle*absentis rationē haberi sui: se praesentem trinundinū petiturum. accepimus condiciones, sed ita, ut remoueat praesidia ex ijs locis, quae occupauit; ut sine metu de his ipsis cōdicionib. Romae senatus haberi possit. id ille si fecerit, spes est pacis, nō honestae, (leges enim imponuntur) sed quiduis est melius, quā sic esse, ut sumus. sin autem ille suis cōdicionibus stare uoluerit; bellū paratum est, eiusmodi tamē, quod ille sustinere nō possit, praesertim cum a suis condicionibus ipse fugerit: tātum modo ut eū intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse. delectus enim magnos habebamus: putabamusq. illum metuere, si ad urbem ire coepisset, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas ꝓter*transpadanos. ex Hispaniaq. sex legiones, et magna auxilia, Afranio,*

&

hoc saepe in Pompeio reprehēdit in ep. ad Atticum.

praetoria igitur facta.

quod ei lege permissū erat, ipso Pompeio consule pugnāte. ep. 6. lib. 6.

quibus cū antea ius Latij Pōpeius Strabo cōsul dedisset.

idest, manumissam te. ep. 14. & 12.

nerat. incredibili sum sollicitudine de tua ualetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura* liberabo. Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibiq. conseruandum. cura te etiam atque etiam diligenter. Vale. Scripta iam epistola, Hermia uenit. accepi tuam epistolam uacillantibus litterulis: nec mirum, tam graui morbo. Ego ad te Aegyptam misi, quod nec inhumanus est, & te uisus est mihi diligere; ut is tecũ esset; & cum eo coquum, quo uterere. Iterum uale.

ARG. Tirone aegrotante, litterarum suauitate, & fructu se carere dicit: eumq. rogat, ut omnem curam ad conualescendum adhibeat.

Tullius. s. d. Tironi. 14

MENANDRVS postridie ad me uenit, quã exspectaram: itaque habui noctem plenam timoris, ac miseriae. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quo modo te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, litterisq. omnibus careo: quas ante, quam te uidero, attingere non possum. *Medico mercedis, quantum poscet, promitti iubeto. id scripsi ad* Mumium. Audio te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque, propter quam mihi es carissimus. nunc opus est te animo ualere, ut corpore possis. id cum tua, tum mea caussa facias, a te peto. Acastũ retine, quo commodius tibi ministretur. conserua te mihi. dies* promissorum adest: quem etiam re-

Asclaponi. ep. 20. lib. 13. uide scholium, & ep. 17. l. 12.

uide ep. 12.

*repraesentabo, si adueneris. Etiam atque etiam uale. III. id. hora III. manumittã te etiã ante promissam diem.

ARG. Hortatio ad morbum depellendum.

Tullius s. d. Tironi. 15

OMNIA a te data mihi putabo, si te ualentem uidero. Summa cura exspectabam aduentum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut ualeas: & cum te bene confirmaris, ad nos uenias. Vale. IV. id. Apr.

ARG. Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

Quinctus s. d. Marco fratri. 16

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumq. Ciceronem, & meã Tulliolam, tuumq. filium uideam, ut mihi gratissimum fecisti, cum eum, *indignum illa fortuna, nobis amicum, quam seruum, esse maluisti. mihi crede, tuis, & illius litteris perlectis, exsilui gaudio: et tibi et ago gratias, & gratulor. si enim mihi *Statij fidelitas est tantae uoluptati: quãti esse in isto haec eadẽ bona dèbẽt, additis litteris, sermonibus, humanitate, quae sunt his ipsis commodis potiora? amo te omnibus equidẽ maximis de caussis, uerum etiã propter hanc, *uel quod mihi sic, ut debuisti, nunciasti. te totum in litteris uidi. Sabini pueris et promisi omnia, et faciã. Vale.

indignum qui seruiret.

ante manumissi. ep. 18. & 19. l. 2. ad Att.

hoc etiam nomine, sic locutus ep. 13. l. 2. & 24. lib. 7.

ARG. Reprehendit Tironem, quia scripserat, Valetudini fideliter inseruiendo: eumq. rogat, ut omnino ualetudini inseruiat.

Tullius s. d. Tironi. 17

VIDEO quid agas. tuas quoque epistolas uis referri in uolumina. sed heus tu, qui κανὼν esse meorum

*rum scriptorum soles, unde illud tam ἄκυρον, Valetudini fideliter inseruiendo? unde in istum locum, Fideliter, uenit? cui uerbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multae. nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest: ut sit, quo modo Theophrasto placet, *uerecunda translatio. Sed haec coram. Demetrius uenit ad me. quo quidẽ comitatu ἀσωμίλητα, satis scis. tu eum uidelicet non potuisti uidere: cras aderit: uidebis igitur: nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me ualde sollicitat: sed inserui, & fac omnia. tum te mecum esse, tum mihi cumulatissime satisfacere putato. Cuspio quod operam dedisti, mihi gratum est: ualde enim eius caussa uolo. Vale.*

*ut in suũ locũ uerba ĩmigrasse, non in alienũ irruisse uideantur. de Orat. lib. 3. & in Bruto. uide Arist. l. de Arte poet. & lib. 3. Rhet. Phalereum, Hermogenem, & alios.

ARG. Scripserat Cicero in titulo epistolae, Tullius Tullio Tironi. quod Tiro omittendum rescripsit ad inuidiam uitandam. de hoc, aliisq. de rebus scripta est haec epistola.

Tullius s. d. Tironi. 18

QVID *igitur? non sic oportet? equidem censeo sic, addendum etiam, Suo. sed, si placet, inuidia nitetur; quam quidem ego saepe contempsi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuisse. si uero etiam Tusculanum; dij boni, quanto mihi illud erit amabilius. sed, si me amas; quod quidem aut facis, aut perbelle simulas; quod tamen in modum procedit; sed, ut est, indulge ualetudini tuae: cui quidem tu adhuc, dum mihi deseruis, seruisti non satis. ea quid postulet, non ignoras, πέψιν, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. fac bellus*

*bellus reuertare. non modo te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Parhedrum excita, ut hortum ipse conducat: sic*olitorem ipsum commouebis. *helico nequissimus HS CC dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonē: itaque abutor coronis. De*Crabra quid agatur, *etsi nunc quidem etiam nimium est aquae, tamen uelim scire. Horologium mittam, & libros, si erit sudum. sed tu nullos ne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Caesaris familiaris, mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exspectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.*

ep. 20. non Parhedrus, sed quidā alius.

aqua in agro Tusculano, de qua in oratione ultima in Rullum, Frontinus de Aquae ductibus, & P. Victor.

ARG De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

Tullius s. d. Tironi. 19

EXSPECTO *tuas litteras de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud, si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curae esse: sed confice: et si ob eā rem moraris, accipio caussam: si te id nō tenet, aduola. Litteras tuas ualde exspecto. Vale.*

ep. 32. lib. 7.

ARG. De ualetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

Tullius s. d. Tironi. 20

SOLLICITAT, *ita uiuam, me tua, mi Tiro, ualetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, cito te firmum fore. libros cōpone, indicem, cum Metrodoro lubebit: quando*

eius arbitratu uiuendum est. Cum*olitore, ut ui-
epist. 18. detur. Tu potes Kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. uerum, ut uidebitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

ARG. Propensionem animi, studiumq. ad uirtutem significat: & de praedio empto gratulatur.

Cicero F. S. D. Tironi suo dulciss. 21

Cvm uehementer tabellarios exspectarem quotidie, aliquando uenerunt post diē quadragesimum & sextum, quam a nobis discesserant: quorū mihi fuit aduentus adoptatissimus. nam cum maximam cepissem laetitiam ex humanissimi, & carissimi patris epistola: tum uero iucundissimae tuae litterae cumulum mihi gaudij attulerunt. itaque me iam non paenitebat, intercapidinē scribēdi fecisse, sed potius laetabar. fructum enim magnū humanitatis tuae capiebam ex silētio mearum litterarum. uehementer igitur gaudeo te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi optatosq. esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: praestaboque, & enitar, ut in dies magis magisq. haec nascens de me duplicetur opinio. quare, quod polliceris te buccinatorem fore existimationis meae; firmo id, constantiq. animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem, cruciatumq. attulerunt errata aetatis meae, ut nōn solum animus a factis, sed aures quoque a commemoratione abhorreant. cuius te sollicitudinis, & doloris participem fuisse, notum exploratumq.

est

*est mihi. nec id mirum. nam cum omnia mea caussa uelles mihi successa, tum etiam tua. socium enim te meorum cōmodorum semper esse uolui. quando igitur tum ex me doluisti; nunc ut duplicetur tuū ex me gaudium, praestabo.*Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse coniunctissimum. nam cū audio illum libenter; tum etiam eius propriam suauitatem uehementer amplector. sum totos dies cum eo, noctisq. saepenumero partem. exoro enim, ut mecum quamsaepissime cenet. hac introducta consuetudine, saepe, inscientibus nobis, & cenantibus, obrepit; sublataq. seueritate philosophiae, humanissime nobiscum iocatur. quare da operam, ut hunc talem, tam iucundum, tam excellentem uirum uideas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior discedere: cuius cum frugi, seueraq. est uita, tum etiam iucundissima conuictio. non est enim seiunctus iocus a philologia, & quotidiana συζητήσει. huic ego locum in proximo conduxi, & , ut possum, ex meis angustijs illius sustento tenuitatem. Praeterea declamitare graece apud Cassium institui: latine autem apud Bruttium exerceri uolo. utor familiaribus, & quotidianis cōuictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illis probatissimis. multum etiam mecum est Epicrates, princeps Atheniensium, & Leonides, et horum ceteri similes. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε. De*Gorgia*

ep. 16. lib. 3. erat hic princeps philosophorum in doctrina Peripatetica. de officijs l. 1. & 3.

Plutarchus.

autem quod mihi ſcribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis; ſed omnia poſtpoſui,

ep.1.lib.7. **dummodo praeceptis patris parerem. διαῤῥήδην enim ſcripſerat, ut eum dimitterem ſtatim, tergiuerſari nolui; ne mea nimia σπουδὴ ſuſpicionem ei aliquam importaret. deinde illud etiã mihi ſuccurrebat, graue eſſe me de iudicio patris iudicare. tuum tamen ſtudium, & conſilium gratum, acceptumq. eſt mihi. Excuſationem anguſtiarum tui temporis accipio: ſcio enim, quam ſoleas eſſe occupatus. Emiſſe te praedium, uehementer gaudeo: feliciterq. tibi rem iſtam euenire cupio. Hoc*

locus enim gratulationis in principio litterarum ſolet eſſe. **loco me tibi gratulari, noli mirari. eodem enim fere loco tu quoque, emiſſe te, feciſti me certiorem. habes, ubi deponendae tibi ſint urbanitates. ruſticus Romanus factus es. quo modo ego mihi nunc ante oculos tuum iucundiſſimum conſpectum propono. uideor enim uidere ementẽ te ruſticas res, cum uillico loquentem, in lacinia ſeruantem ex menſa ſecunda ſemina. ſed, quod ad rem pertinet, me tum tibi defuiſſe, aeque, ac tu, doleo. ſed noli dubitare, mi Tiro, quin te ſubleuaturus ſim, ſi modo fortuna me; praeſertim cum ſciam, communem nobis emptum eſſe iſtum fundum. De mandatis quod tibi curae fuit, eſt mihi gratum: ſed peto a te, ut quamcelerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Graecus. multum enim mihi eripitur operae in exſcribendis*hypomnematis. Tu, uelim, in primis cures, ut ualeas,*

Poematorũ, dixit Cic. pro Gallio. Cariſius. ὑπόμνημα

ut

ut una συμφιλολογεῖν possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

est, quod ex t
pore, & fine
ει. σαύταγμ
autē, quod a
hibita ind
stria, scribitu

A R G. Prima pars huius epistolae est de ualetudine curanda, reliquae uarijs de rebus.

Tullius s. d. Tironi suo. 22

S P E R O *ex tuis litteris tibi melius esse, cupio quidem certe. cui quidem rei omni ratione cura ut inseruias: et caue suspiceris, contra uoluntatem meam te facere, quod non sis mecum. mecum es, si te curas. quare malo, te ualetudini tuae seruire, quam meis oculis, & auribus. etsi enim & audio te, & uideo libenter: tamen hoc multo erit, si ualebis, iucundius. Ego*hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime. tu istic, si quid librarij mea manu non intelligent, monstrabis. una omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facile*soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit; modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nūquam omnino Phalereus fuit, sed nunc plane Billienus est. itaque te do uicarium. tu eum obseruabis. Etsi, Verumtamen, De illis: nosti cetera. sed tamen, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolae argumentum, & ut tuas longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.*

i. in agris. e
33. l. 12. ad At

subaudi, Inte
ligere. ut ref
ratur ad ue
bū, Intelligō

A R G. Hortatur, ut professionem conficiat: scribitq. sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.

erat ad VII. *Kal. Dec.) hora quarta Brundisium uenimus: eodemq; tempore simul nobiscum opidum introijt Terentia, quae te facit plurimi. Ad* V. *Kal. Dec. seruus Cn. Plancij Brundisij tandem aliquando mihi a te exspectatissimas litteras reddidit, datas idibus Nou. quae me molestia ualde leuauerunt; utinam omnino liberassent. sed tamen* Asclapo medicus plane confirmat, propediem te ualentem fore. nunc quidē ego te hortor, ut omnē diligentiam adhibeas ad conualescendum. tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me noui. scio te omnia facturum, ut uobiscum quamprimum sis: sed tamen ita uelim, ut ne quid properes. symphoniam*Lysonis uelim uitasses, ne in quartam hebdomadem incideres. sed quando pudori tuo maluisti obsequi, quam ualetudini; reliqua cura. Curio misi, ut medico*honos haberetur, & tibi daret, quod opus esset: me, cui iussisset, curaturum. equum, & mulum Brundisij tibi reliqui. Romae, uereor, ne ex Kal. Ian. magni tumultus sint. nos agemus omnia modice. Reliquum est, ut te hoc rogem, & a te petam, ne temere nauiges. solent nautae festinare quaestus sui caussa. cautus sis, mi Tiro. mare magnum, & difficile tibi restat. si poteris, cum Mescinio: (caute is solet nauigare) si minus, cum*honesto aliquo homine, cuius auctoritate nauicularius moueatur. in hoc omnem diligentiam si adhibueris, teq; nobis incolumem stiteris; omnia ante habebo. Etiam*

atque

ep. 20. lib. 13.

ep. 19. l. 13. itē 1. & 6. huius libri.

de pecunia intellige, non de honore. & honorarium, praemium honoris caussa datum. uide supra, ep. 6.

honesto, hic nō ad mores, sed ad dignitatem refertur.

atque etiam noster Tiro uale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale.

ARG. Rogat ut praeter ualetudinem nihil curet: addit de aduentu suo ad urbem, de statu reip ciuilibus discordijs perturbato, de triumpho suo, de praefectura Campana.

Tullius, & Cicero, Terentia, Tullia, Q. Q. s. d. Tironi. 10

ETSI *opportunitatem operae tuae omnibus locis desidero: tamen non tam mea, quam tua caussa doleo te non ualere. sed quando in quartanam conuersa uis est morbi: sic enim scribit Curius: spero te, diligentia adhibita, etiam*firmiorem fore. modo fac id, quod humanitatis tuae est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quamcommodissime conualescas. non ignoro, quantum ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si ualebis. festinare te nolo; ne nauseae molestiam suscipias aeger, & periculose hieme nauiges. Ego ad urbem accessi pridie non. Ian. obuiam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. sed incidi in ipsam flammam ciuilis discordiae, uel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, possem; cupiditates *certorum hominum (nam ex utraque parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt. omnino & ipse Caesar, amicus noster, minaces ad senatum, et acerbas litteras miserat: et erat adhuc impudens, qui exercitum, & prouinciam inuito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat. *Antonius quidem noster*

quia pituitam, & melancholicum humorem quartana constat exsiccari. Galenus in 1. de arte curat. ad Glauconem.

ep. 1. l. 4. & 11. huius lib.

tribuni pl.

noster

Caesar comm. de bel. ci. l. 1. & pro Deiotaro.

noster, & *Cassius, nulla ui *expulsi, ad Caesarem cum Curione profecti erant; postea quam senatus cõsulibus, praetoribus, tribunis pl. & nobis, qui proconsules sumus, negotiũ dederat, ut curaremus, *ne quid resp. detrimenti caperet. numquam maiore in periculo ciuitas fuit: numquam improbi ciues habuerunt paratiorem ducem. omnino ex hac quoque parte diligentissime comparatur. id fit auctoritate, & studio Pompeij nostri, qui Caesarem sero coepit timere. nobis inter has turbas senatus tamẽ frequens flagitauit triumphum: sed *Lentulus cos. quo maius suum beneficium faceret, simul atque expedisset quae essent necessaria de rep. dixit se relaturũ. nos agimus nihil cupide; eoq. est nostra pluris auctoritas. Italiae regiones descriptae sunt, quã quisque partem *tueretur. nos Capuam sumpsimus. Haec te scire uolui. Tu etiam atque etiã cura ut ualeas; litterasq. ad me mittas, quotiescũque habebis cui des. Etiam atque etiã uale. Datum prid. id. Iã.

quo uno uersiculo, summa in ciues potestas cõmittebatur. Sallustius in Catil. & Caesar l. 1 de bel. ci. & Philipp. 5. & Or. 1. in Cat.

Cruscellus, de quo ep. 4. l. 8.

aduersus Caesarem. ep. sequẽti.

ARG. Deplorat statum reip. & initia bellorum ciuilium exponit: tum suam in Tironem beneuolentiam significat.

Tullius s. d. Tironi suo. II

QVO in discrimine uersetur salus mea, & bonorũ omniũ, atque uniuersae reip. ex eo scire potes, quod domos nostras, & patriam ipsam uel *diripiẽdã, uel inflammandam reliquimus. in eũ locũ res deducta est, ut, nisi quis deus uel casus aliquis subuenerit, salui esse nequeamus. equidẽ, ut ueni ad urbẽ, nõ destiti oĩa & sẽtire, et dicere, et facere, quae ad con-

epist. 1. lib. 4.

concordiā pertinerent. Sed mirus inuaſerat furor nō ſolum improbis, ſed etiā ijs, qui boni habentur. ut pugnare cuperēt, me clamante nihil eſſe bello ciuili miſerius. itaque cū Caeſar amentia quadā raperetur; et, oblitus nominis, atque honorū ſuorum, Ariminum, Piſaurum, Anconā, Arretium occupaſſet; urbem* reliquimus; quā ſapienter, aut quam fortiter, nihil attinet diſputare. quo quidē in caſu ſimus, uides. feruntur omnino condiciones ab illo, ut Pōpeius eat in Hiſpaniā: delectus qui ſunt habiti, et praeſidia noſtra dimittātur: ſe ulteriorem Galliā Domitio, *citeriorem Conſidio Noniano (his enim obtigerunt) traditurum: ad conſulatus petitionē ſe uenturum: neque iā uelle* abſentis rationē haberi ſui: ſe praeſentem trinundinū petiturum. accepimus condiciones, ſed ita, ut remoueat praeſidia ex ijs locis, quae occupauit; ut ſine metu de his ipſis cōdicionib. Romae ſenatus haberi poſſit. id ille ſi fecerit, ſpes eſt pacis, nō honeſtae, (leges enim imponuntur) ſed quiduis eſt melius, quā ſic eſſe, ut ſumus. ſin autem ille ſuis cōdicionibus ſtare uoluerit; bellū paratum eſt, eiuſmodi tamē, quod ille ſuſtinere nō poſſit, praeſertim cum a ſuis condicionibus ipſe fugerit: tātum modo ut eū intercludamus, ne ad urbem poſſit accedere: quod ſperabamus fieri poſſe. delectus enim magnos habebamus: putabamusq. illum metuere, ſi ad urbem ire coepiſſet, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimiciſſimas ꝑter* tranſpadanos. ex Hiſpaniaq. ſex legiones, et magna auxilia, Afranio, &

hoc ſaepe in Pompeio reprehēdit in ep. ad Atticum.

praetoria igitur facta.

quod ei lege permiſſū erat, ipſo Pompeio conſule pugnāte. ep. 6. lib. 6.

quibus cū antea ius Latij Pōpeius Strabo cōſul dediſſet,

postea Caesar & aedilis, & cõsul de communicanda ijs ciuitate laborauit: quod postremo dictator effecit. Suetonius.

ad Att. ep. xi. lib. 7.

gener. ep. 16. lib. 2.

*& Petreio ducibus, habet a tergo. uidetur, si insaniet, posse opprimi, modo ut urbe salua. maximam autem plagam accepit, quod is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illum, & nobiscum est: multiq. idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc orae maritimae praesum a Formijs. nullum maius*negotium suscipere uolui, quo plus apud illum meae litterae, cohortationesq. ad pacem ualerent. sin autem erit bellum; uideo me castris, & certis legionibus praefuturum. Habeo etiam illam molestiam, quod Dolabella*noster apud Caesarem est. Haec tibi nota esse uolui: quae, caue, te perturbent, & impediant ualetudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum mei cognoui, tum etiam ualde tui studiosum, diligentissime te commendaui; ut & ualetudinis tuae rationem haberet, & nauigationis; & totum te susciperet, ac tueretur. quem omnia facturum confido: recepit enim, & mecum locutus est suauissime. Tu quando eo tempore mecum esse non potuisti, quo ego maxime operam, & fidelitatem desideraui tuam; caue festines, aut committas, ut aut aeger, aut hieme nauiges. numquam ego sero te uenisse putabo, si saluus ueneris. adhuc neminem uideram, qui te postea uidisset, quam M. Volusius, a quo tuas litteras accepi. quod non mirabar. neque enim meas puto ad te litteras tãta hieme perferri. sed da operã, ut ualeas: &, si ualebis,*

cum

eum recte nauigari poterit, tum nauiges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia, & Tullia Romae. Cura ut ualeas. IV. Kal. Febr. Capua.

ARG. Narrat, quam periculosum sit Tironi, post morbum in uiam se dare; exigitq. solitam eius operam in studijs.

Tullius s. d. Tironi. 12

Ego *uero cupio te ad me uenire: sed uiam timeo. grauissime aegrotasti: inedia, & purgationibus, & ui ipsius morbi consumptus es. graues solent offensiones esse ex grauibus morbis, si quae culpa commissa est. iam, ad id biduum, quod fueris in uia, dum in Cumanum uenis, accedent continuo ad reditum dies quinque. ego in Formiano ad* III.*Kal. esse uolo. ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. litterulae meae, siue nostrae, tui desiderio oblanguerunt; hac tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullum sustulerunt. Pompeius erat apud me, cum haec scribebam. hilare, & libenter ei cupienti audire nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse. tu, musis nostris, para ut operas reddas.*nostra ad diem dictam fient. docui enim te, fides* ἔτυμον *quod haberet. Fac plane ut ualeas: nos ad summum. Vale.* XIV. *Kal.*

*promissam ina numisiionē intelligit.ep.14.

ARG. Suam de Tironis ualetudine sollicitudinē significat.

Tullius s. d. Tironi. 13

Aegypta *ad me uenit pridie id. Apr. is etsi mihi nunciauit te plane febri carere, & belle habere: tamen, quod negauit te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit, & eo magis, quod Hermia, quem eodem die uenire oportuerat, non uenerat.*

idest, manumitiam te. ep. 14. & 12.

nerat. incredibili sum sollicitudine de tua ualetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si iam putarem libenter te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibiq. conseruandum. cura te etiam atque etiam diligenter. Vale. Scripta iam epistola, Hermia uenit. accepi tuam epistolam uacillantibus litterulis: nec mirum, tam graui morbo. Ego ad te Aegyptam misi, quod nec inhumanus est, & te uisus est mihi diligere; ut is tecũ esset; & cum eo coquum, quo uterere. Iterum uale.*

ARG. Tirone aegrotante, litterarum suauitate, & fructu se carere dicit: eumq. rogat, ut omnem curam ad conualescendum adhibeat.

Tullius. s. d. Tironi. 14

MENANDRVS *postridie ad me uenit, quã exspectaram: itaque habui noctem plenam timoris, ac miseriae. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quo modo te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, litterisq. omnibus careo: quas ante, quam te uidero, attingere non possum. *Medico mercedis, quantum poscet, promitti iubeto. id scripsi ad* Mumium. Audio te animo angi, & medicum dicere, ex eo te laborare. si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque, propter quam mihi es carissimus. nunc opus est te animo ualere, ut corpore possis. id cum tua, tum mea caussa facias, a te peto. Acastũ retine, quo commodius tibi ministretur. conserua te mihi. dies* promissorum adest: quem etiam re-*

Asclaponi. ep. 10. lib. 13.

uide scholium, & ep. 17. l. 12.

uide ep. 12.

*repraesentabo, si adueneris. Etiam atque etiam uale. III. id. hora III.

manumittã te etiã ante promissam diem.

ARG. Hortatio ad morbum depellendum.

Tullius s. d. Tironi. 15

OMNIA a te data mihi putabo, si te ualentem uidero. Summa cura exspectabam aduentum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut ualeas: & cum te bene confirmaris, ad nos uenias. Vale. IV. id. Apr.

ARG. Gratias agit, & gratulatur de Tirone manumisso.

Quinctus s. d. Marco fratri. 16

DE Tirone, mi Marce, ita te, meumq. Ciceronem, & meã Tulliolam, tuumq. filium uideam, ut mihi gratissimum fecisti, cum eum, *indignum illa fortuna, nobis amicum, quam seruum, esse maluisti. mihi crede, tuis, & illius litteris perlectis, exsilui gaudio: et tibi et ago gratias, & gratulor. si enim mihi *Statij fidelitas est tantae uoluptati: quãti esse in isto haec eadẽ bona debẽt, additis litteris, sermonibus, humanitate, quae sunt his ipsis commodis potiora? amo te omnibus equidẽ maximis de caussis, uerum etiã propter hanc, *uel quod mihi sic, ut debuisti, nunciasti. te totum in litteris uidi. Sabini pueris et promisi omnia, et faciã. Vale.

indignum qui seruiret.

ante manumissi. ep. 18. & 19. l. 2. ad Att.

hoc etiam nomine, sic locutus ep. 13. l. 2. & 24. lib. 7.

ARG. Reprehendit Tironem, quia scripserat, Valetudini fideliter inseruiendo: eumq. rogat, ut omnino ualetudini inseruiat.

Tullius s. d. Tironi. 17

VIDEO quid agas. tuas quoque epistolas uis referri in uolumina. sed heus tu, qui κανὼν esse meorum

rum

*rum scriptorum soles, unde illud tam ἄκυρον, Valetudini fideliter inseruiendo? unde in istum locum, Fideliter, uenit? cui uerbo domicilium est proprium in officio, migrationes in alienum multae. nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam fidelis dici potest: ut sit, quo modo Theophrasto placet, *uerecunda translatio. Sed haec coram. Demetrius uenit ad me. quo quidē comitatu ἀσωμίλητα, satis scis. tu eum uidelicet non potuisti uidere: cras aderit: uidebis igitur: nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me ualde sollicitat: sed inserui, & fac omnia. tum te mecum esse, tum mihi cumulatissime satisfacere putato. Cuspio quod operam dedisti, mihi gratum est: ualde enim eius caussa uolo. Vale.*

*ut in suū locū uerba īmigrasse, non in alienū irruisse uideantur. de Orat. lib. 3. & in Bruto. uide Arist. l. de Arte poet. & lib. 3. Rhet. Phalereum, Hermogenem, & alios.

ARG. Scripserat Cicero in titulo epistolae, Tullius Tullio Tironi. quod Tiro omittendum rescripsit ad inuidiam uitandam. de hoc, aliisq. de rebus scripta est haec epistola.

Tullius s. d. Tironi. 18

QVID *igitur? non sic oportet? equidem censeo sic, addendum etiam, Suo. sed, si placet, inuidia nitetur; quam quidem ego saepe contempsi. Tibi διαφόρησιν gaudeo profuisse. si uero etiam Tusculanum; dij boni, quanto mihi illud erit amabilius. sed, si me amas; quod quidem aut facis, aut perbelle simulas; quod tamen in modum procedit; sed, ut est, indulge ualetudini tuae: cui quidem tu adhuc, dum mihi deseruis, seruisti non satis. ea quid postulet, non ignoras, πέψιν, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. fac*

bellus

*bellus reuertare. non modo te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Parhedrum excita, ut hortum ipse conducat: sic*olitorem ipsum commouebis.*helico nequissimus HS ͞C͞C dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonẽ: itaque abutor coronis. De*Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquae, tamen uelim scire. Horologium mittam, & libros, si erit sudum. sed tu nullos ne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Caesaris familiaris, mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exspectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.*

ep. 20. non Parhedrus, sedquidãalius.

aqua in agro Tusculano, de qua in oratione ultima in Rullum, Frontinus de Aquae ductibus, & P. Victor.

ARG De litteris, de Demetrio, de Aufidiano nomine.

Tullius s. d. Tironi. 19

EXSPECTO *tuas litteras de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud, si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curae esse: sed confice: et si ob eã rem moraris, accipio caussam: si te id nõ tenet, aduola. Litteras tuas ualde exspecto. Vale.*

ep. 32. lib. 7.

ARG. De ualetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.

Tullius s. d. Tironi. 20

SOLLICITAT, *ita uiuam, me tua, mi Tiro, ualetudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, cito te firmum fore. libros cõpone, indicem, cum Metrodoro lubebit: quando*

eius arbitratu uiuendum est. Cum olitore, ut uidetur. epist. 18. *Tu potes Kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. uerum, ut uidebitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.*

ARG. Propensionem animi, studiumq. ad uirtutem significat: & de praedio empto gratulatur.

Cicero F. S. D. Tironi suo dulciss. 21

CVM *uehementer tabellarios exspectarem quotidie, aliquando uenerunt post diē quadragesimum & sextum, quam a nobis discesserant: quorū mihi fuit aduentus adoptatissimus. nam cum maximam cepissem laetitiam ex humanissimi, & carissimi patris epistola: tum uero iucundissimae tuae litterae cumulum mihi gaudij attulerunt. itaque me iam non paenitebat, intercapidinē scribēdi fecisse, sed potius laetabar. fructum enim magnū humanitatis tuae capiebam ex silētio mearum litterarum. uehementer igitur gaudeo te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi optatosq. esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: praestaboque, & enitar, ut in dies magis magisq. haec nascens de me duplicetur opinio. quare, quod polliceris te buccinatorem fore existimationis meae; firmo id, constantiq. animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem, cruciatumq. attulerunt errata aetatis meae, ut non solum animus a factis, sed aures quoque a commemoratione abhorreant. cuius te sollicitudinis, & doloris participem fuisse, notum exploratumq. est*

est mihi. nec id mirum. nam cum omnia mea caussa uelles mihi successa, tum etiam tua. socium enim te meorum cōmodorum semper esse uolui. quando igitur tum ex me doluisti; nunc ut duplicetur tuū ex me gaudium, praestabo.*Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse coniunctissimum. nam cū audio illum libenter; tum etiam eius propriam suauitatem uehementer amplector. sum totos dies cum eo, noctisq. saepenumero partem. exoro enim, ut mecum quamsaepissime cenet. hac introducta consuetudine, saepe, inscientibus nobis, & cenantibus, obrepit; sublataq. seueritate philosophiae, humanissime nobiscum iocatur. quare da operam, ut hunc talem, tam iucundum, tam excellentem uirum uideas quamprimum. Nam quid ego de Bruttio dicam? quem nullo tempore a me patior discedere: cuius cum frugi, seueraq. est uita, tum etiam iucundissima conuictio. non est enim seiunctus iocus a philologia, & quotidiana συζητήσει. huic ego locum in proximo conduxi, &, ut possum, ex meis angustijs illius sustento tenuitatem. Praeterea declamitare graece apud Cassium institui: latine autem apud Bruttium exerceri uolo. utor familiaribus, & quotidianis cōuictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illis probatissimis. multum etiam mecum est Epicrates, princeps Atheniensium, & Leonides, et horum ceteri similes. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς τάδε. De *Gorgia

ep. 16. lib. 3. erat hic princeps philosophorum in doctrina Peripatetica. de officijs l. 1. & 3.

Plutarchus.

autem quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis; sed omnia postposui, *dummodo praeceptis patris parerem. διαῤῥήδην enim scripserat, ut eum dimitterem statim, tergiuersari nolui; ne mea nimia σπουδὴ suspicionem ei aliquam importaret. deinde illud etiā mihi succurrebat, graue esse me de iudicio patris iudicare. tuum tamen studium, & consilium gratum, acceptumq. est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio: scio enim, quam soleas esse occupatus. Emisse te praedium, uehementer gaudeo: feliciterq. tibi rem istam euenire cupio. Hoc *loco me tibi gratulari, noli mirari. eodem enim fere loco tu quoque, emisse te, fecisti me certiorem. habes, ubi deponendae tibi sint urbanitates. rusticus Romanus factus es. quo modo ego mihi nunc ante oculos tuum iucundissimum conspectum propono. uideor enim uidere ementē te rusticas res, cum uillico loquentem, in lacinia seruantem ex mensa secunda semina. sed, quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, aeque, ac tu, doleo. sed noli dubitare, mi Tiro, quin te subleuaturus sim, si modo fortuna me; praesertim cum sciam, communem nobis emptum esse istum fundum. De mandatis quod tibi curae fuit, est mihi gratum: sed peto a te, ut quamcelerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Graecus. multum enim mihi eripitur operae in exscribendis *hypomnematis. Tu, uelim, in primis cures, ut ualeas, ut

ep. 1. lib. 7.

locus enim gratulationis in principio literarum solet esse.

Poematorū, dixit Cic. pro Gallio. Carisius. ὑπόμνημα

ut una συμφιλολογεῖν possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

est, quod ex tempore, & sine cura. σύνταγμα autē, quod, adhibita industria, scribitur.

ARG. Prima pars huius epistolae est de ualetudine curanda, reliquae uarijs de rebus.

Tullius s. d. Tironi suo. 22

SPERO *ex tuis litteris tibi melius esse, cupio quidem certe. cui quidem rei omni ratione cura ut inseruias: et caue suspiceris, contra uoluntatem meam te facere, quod non sis mecum. mecum es, si te curas. quare malo, te ualetudini tuae seruire, quam meis oculis, & auribus. etsi enim & audio te, & uideo libenter: tamen hoc multo erit, si ualebis, iucundius. Ego*hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissime. tu istic, si quid librarij mea manu non intelligent, monstrabis. una omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facile*soleo, de quadrimo Catone. De triclinio cura, ut facis. Tertia aderit; modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nūquam omnino Phalereus fuit, sed nunc plane Billienus est. itaque te do uicarium. tu eum obseruabis. Etsi, Verumtamen, De illis: nosti cetera. sed tamen, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolae argumentum, & ut tuas longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.*

i. in agris. ep. 33. l. 12. ad Att.

subaudi, Intelligere. ut referatur ad uerbū, Intelligōt.

ARG. Hortatur, ut professionem conficiat: scribitq. sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.

Tullius s. d. Tironi. 23

T v *uero confice*professionem, si potes. etsi haec pecunia ex eo genere est, ut professionem nō egeat. uerumtamen. Balbus ad me scripsit, tāta se epiphora oppressum, ut loqui nō possit, Antonius de lege quid egerit. liceat modo rusticari. Ad*Bithynicum scripsi. De Seruilio tu uideris, qui senectutem non contemnis. etsi Atticus noster, quia quondam me cōmoueri πανικοῖς intellexit, idē semper putat, nec uidet quibus praesidijs philosophiae saeptus sim. & hercle, quod timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. ego tamen Antonij inueteratam sine ulla offensione amicitiam retinere sane uolo: scribamq. ad eum, sed non ante, quam te uidero. nec tamen te auoco a syngrapha.*γόνυ κνήμης. Cras exspecto Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.*

ep 33. l. 13. ad Att.

ep. 17. lib. 6.

adagium. propius est genu, quam tibia: id est: syngraphā prius cura: deinde ad me ueni. Theocr. Idyll. 15.

ARG. Argumentum huius epistolae est de rationibus.

Tullius s. d. Tironi. 24

E t s i *mane Harpalum miseram: tamen, cum haberem, cui recte darem litteras, etsi noui nihil erat, ijsdem de rebus uolui ad te saepius scribere: non quin confiderem diligentiae tuae: sed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora, & puppis, ut Graecorum prouerbium est, fuit a me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Offilio, & Aurelio utique satisfiat. A*Flamma, si non potes omnem, partem aliquam uelim extorqueas, in primisq. ut expedita sit pensio Kal. Ian. De attribu-*

hic est Flaminius Flamma, de quo in epistolis ad Att.

tione

tione conficies. de repraesentatione uidebis. De domesticis rebus hactenus. de publicis omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius; quae hominum opinio; quid futurum putes. ego uix teneor, quin accurrā. sed si. litteras tuas exspecto. & scito Balbum tuum fuisse Aquini, cum tibi est dictū, & postridie Hirtiū. puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint. Dolabellae procuratores fac ut* admoneantur. appellabis etiam Papiam. Vale.

*de pecunia mihi debita, ob dotē filiae, cum qua diuortium fecerat.

ARG. Litteras quamcreberrimas requirit.

Cicero F. s. d. Tironi suo. 25

Etsi iusta, & idonea usus es excusatione intermissionis litterarum tuarum: tamen, id ne saepius facias, rogo. nam, etsi de rep. rumoribus, & nuncijs certior fio, & de sua in me uoluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quauis minima re scripta a te ad me epistola semper fuit gratissima. quare, cum in primis tuas desiderem litteras; noli committere, ut excusatione potius expleas officium scribendi, quam assiduitate litterarum. Vale.

ARG. Suauiter Tironem accusat, quia litteras non miserat: rogatque, ut omnino, etiam sine argumento, scribit.

Q. Cicero s. d. Tironi suo. 26

Verberavi te cogitationis tacito dumtaxat cōuicio, quod fasciculus alter ad me iam sine tuis litteris perlatus est. nō potes effugere huius culpae poenam te patrono. Marcus est adhibēdus: isq. diu, et multis lucubrationibus cōmentata oratione, uide, ut probare poßit, te non peccasse. plane

*te rogo, ſicut olim matrem noſtram facere memini, quae lagenas etiam inanes*obſignabat, ne dicerentur inanes aliquae fuiſſe, quae furtim eſſent exſiccatae: ſic tu, etiam ſi, quod ſcribas, non habebis, ſcribito tamen, ne furtum ceſſationis quaeſiuiſſe uidearis. ualde enim mihi ſemper & uera, & dulcia tuis epiſtolis nunciantur. Ama nos, & uale.*

anulo. uide Fl. l.33.c.1.

ARG. Inuehitur in conſules deſignatos, Hirtium, & Panſam: beneuolentiam ſuam in Tironem ſignificat.

Q. Cicero s. d. Tironi ſuo. 27

MIRIFICAM *mihi uerberationem ceſſationis epiſtola dediſti. nã quae parcius frater perſcripſerat, uerecundia uidelicet, & properatione, ea tu ſine aſſentatione, ut erant, ad me ſcripſiſti, et maxime de conſulibus des. quos ego penitus noui libidinum, et lãguoris effeminatiſſimi animi plenos: qui niſi a gubernaculis receſſerint, maximũ ab uniuerſo naufragio periculum eſt. incredibile eſt, quae ego illos ſcio, oppoſitis Gallorum caſtris, in aeſtiuis feciſſe: quos ille*latro, niſi aliquid firmius fuerit, ſocietate uitiorum deleniet. res eſt aut tribunicijs, aut priuatis conſilijs munienda. nam iſti duo uix ſunt digni, quibus alteri Ceſenam, alteri Coſſutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi, *fero oculis. Ego uos ad* III. *Kal. uidebo; tuosq. oculos, etiam ſi te ueniens in medio foro uidero, diſſauiabor. Me ama. Vale.*

M. Antonius. ep.15. lib.10.

unice diligo. Graeca locutio: qua uſus eſt & Phil.VI.

VERBA. GRAECA
LATINIS. EXPRESSA

EX. LIBRO. II

ep. 8. πολιτικώτερον: *peritiorem administrandae reip.*
ep. 13. κωμικὸς μάρτυς: *comicus testis.*

EX. LIBRO. III

ep. 7. εὐγένεια: *nobilitas.*
eadem. παρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι Οἵ κ' ἐμὲ τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς: *apud me quidem & alij, qui me colent, maxime uero consiliarius Iuppiter.*
eadem. φιλαίτιος: *querulus.*
ep. 9. Ἐπικούρειον: *Epicureum.*

EX. LIBRO. IV

ep. 4. εἰρωνεύεσθαι: *dissimulare.*
eadem. εἰρωνευόμενος: *simulans.*

EX. LIBRO. VI

ep. 3. γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας: *noctuam Athenas.*
ep. 19. τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα: *uirtutis uero sudorem.*

EX. LIBRO. VII

ep. 12. πολιτεύεσθαι: *res publicas regi.*
ep. 16. φιλοθέωρον: *spectandi cupidum.*
ep. 20. Νίκωνος περὶ πολυφαγίας: *Niconis de edacitate.*
ep. 25. γέλωτα Σαρδώνιον: *risum Sardonium.*

ep. 26.

ep. 26. δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη : *uesicae, & uiscerum tormina.*
eadem. δυσεντερίαν : *uiscerum morbum.*
eadem. λιτότητα : *frugalitatem.*
eadem. διάῤῥοια : *profluuium.*
ep. 29. χρήσει μὲν : *usu quidem.*
eadem. κτήσει δὲ : *mancipio autem.*
ep. 32. εὐτραπελία : *festiuitas.*
eadem. ἀκύθηρον : *inuenustum.*
eadem. ἀμφιβολία : *ambiguum.*
eadem. ὑπερβολὴ : *superlatio.*
eadem. παράγραμμα : *commutatio litterae.*
eadem. παρὰ προσδοκίαν : *praeter exspectationẽ.*
eadem. ἔντεχνα : *artificiosa.*

EX. LIBRO. IIX

ep. 3. σύνταγμα : *opus.*
eadem. διδασκαλίαν : *disciplinam.*

EX. LIBRO. IX

ep. 2. ἕωλος : *obsoleta.*
eadem. λεληθότως : *sensim.*
eadem. πολιτείας : *rerum publicarum rectiones.*
ep. 3. γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας : *noctuam Athenas.*
ep. 4. περὶ δυνατῶν : *de ijs, quae fieri possunt.*
eadem. κατὰ Διόδωρον κρίνειν : *ex Diodori sententia iudicare.*
eadem. τῶν ἀδυνάτων : *ex ijs, quae fieri nõ possunt*
eadem. κρίσις : *iudicium.*
eadem. κατὰ Χρύσιππον δυνατὸν : *e Chrysippi sen-*

tentia

tentia quod fieri possit.

ep. 7. συώτε δύ' ἐρχομένω: simulq. duo euntes.

eadem. ἀποπροηγμένον: reiectum.

eadem. πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων: multi discipuli meliores magistris.

ep. 10. ὀβελίζει: uerum notat.

eadem. τοῦ ποιητοῦ: poetae.

eadem. παρεμβεβλημένοι: interiecti.

eadem. συμβιώτην: conuictorem.

ep. 16. ἀποφθεγμάτων: dictorum.

ep. 18 προλεγομένας: antedicta.

ep. 20. ὀψιμαθεῖς: sero discentes.

ep. 21. ἀπότευγμα: quod non successit.

ep. 22. ὁ σοφὸς ἀθυρρήμων ἐστι: sapiens rectiloquus eris.

ep. 24. συμπόσια: compotationes.

eadem. σύνδειπνα: concenationes.

ep. 25. Κύρου παιδείαν: Cyri disciplinam.

ep. 26. ζήτημα: quaestionem.

EX. LIBRO. X

ep. 13. πτολίπορθον: urbis direptorem. Hom. in Od. 1. 81.

EX. LIBRO. XI

ep. 14. ὄργανον: instrumentum.

eadem. σκιαμαχίαι: umbratiles pugnae.

ep. 25. λακωνισμὸν: breuitatem.

ep. 27. φιλοσοφούμενα: disputationes de philosophia.

EX. LIBRO. XII

ep. 13. Παλτεῖ: proprium nomen loci.

ep. 14.

ep. 14. πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν: patriam meam magis amans.

ep. 16. διϑυῤῥημονέστερος: apertior in loquendo.

ep. 20. πάντα περὶ πάντων: omnia de omnibus.

ep. 22. Τυραννοκτόνοι: tyrannicidae.

EX. LIBRO. XIII

ep. 1. ὑπομνηματισμὸν: decretum, quod ad rei memoriam litteris mandatum sit.

ep. 15. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε ϑυμὸν ἐνὶ στήϑεσσιν ἔπειϑεν: sed meum numquam animum in pectore persuadebat.

eadem. ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ: fortis esto, ut aliquis te & posterorum laudet.

eadem. ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα: sic nebula inuoluit atra.

eadem. μὴ μὰν ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τί, καὶ ἐσσομένοισι πυϑέσϑαι: ne negligenter, & sine gloria percam, sed magno aliquo edito facinore, & posteris audiendo.

eadem. Εὐριπίδου: Euripidis.

eadem. Μισῶ σοφιστήν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός: odi sapientem, qui non est sibi sapiens.

eadem. ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω: simul ante, & pone.

eadem. αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων: semper antecellere, & principem esse aliorum.

ep. 53. διοίκησιν : iurisdictionem.
ep. 56. ὑποθήκας : pignora.
ep. 67. τρεῖς διοικήσεις : tres iurisdictiones.

EX . L I B R O . XIV

ep. 7. χολὴν ἄκρατον : bilem meram.

EX . L I B R O . XV

ep. 16. κατ' εἰδώλων φαντασίας : per spectrorum uisa.
eadem. διανοητικὰς φαντασίας : intelligentiae uisa.
eadem. εἴδωλον : imago.
eadem. αἱρέσει : secta.
ep. 17. πάντα περὶ πάντων : omnia de omnibus.
eadem. πρόσωπον πόλεως : faciem ciuitatis.
eadem. ἀδέσποτοι : sine auctore.
eadem. τὸ καλὸν δι αὐτὸ αἱρετὸν : honestum per se optabile.
eadem. ἀκενόσπουδος : non inanis homo studij.
ep. 18. φλύαρον : garrulum.
eadem. σπουδάζειν : serio agere.
ep. 19. τὸ καλὸν δι αὐτὸ αἱρετὸν : honestum per se expetendum.
eadem. ἡδονὴν : uoluptatem.
eadem. ἀταραξίαν : tranquillitatem.
eadem. τῷ καλῷ : honesto.
eadem. οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς, καὶ δικαίως ζῆν : non potest iucunde, nisi honeste, & iuste, uiui.
eadem. φιλήδονοι : cupidi uoluptatis.
eadem. φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι : cupidi honesti, &

& cupidi iusti.

eadem. ἀντιμυκτηρίσαι : uicissim deridere.

EX LIBRO XVI

ep. 6. κακόστομαχος : stomacho non bono.

ep. 8. ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ : tuta quidē, sed diuturniora.

eadem. ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον : frigus autem tenui cuti inimicissimum.

ep. 12. ἔτυμον : notationem.

ep. 18. κανὼν : regula.

eadem. ἄκυρον : improprium.

eadem. διαφόρησιν : gestationem.

eadem. πέψιν, ἀκοπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας : concoctionem, hilaritatem, ambulationem modicam, oblectationem, facilitatem alui.

ep. 21. συζητήσει : mutua quaestione.

eadem. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τάδε : quae igitur ad nos spectant, haec sunt.

eadem. διαῤῥήδην : aperte.

eadem. σπουδὴ : contentio.

eadem. συμφιλολογεῖν : de litteris inter nos disputare.

ep. 23. πανικοῖς : panicis terroribus.

eadem. θορυβοποιεῖ : tumultuatur.

eadem. γόνυ κνήμης : genu tibia : subaudi, propius est.

INDEX. RERVM ET. VERBORVM

A

a hoc

Aristotelis

Attingunt

B

Brutus

Caesar

Caussa

Confectus

Conspiratio

Curata

Debeo

Desti-

Epicurus

Fiduciae

Fracto

Gratiosi

Insulsa,

λαχω-

L. Sem-

N

Nulla

Obtun-

Oppressus

Per-

Profecta

Prope-

R

SABI-

S

&

Traiect

Valeo

Versari

FINIS.